

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO 4237

CALL No. 8 Pag / Faw.

JĀTAKATTHAVANNA

(T. Cand)

BY

V. FAUSBOLL

22
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Jātakatthavarāṇanā (T. C. 2)

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
GOTAMA BUDDHA.

9237

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBÖLL

AND TRANSLATED

BY

T. W. RHYS DAVIDS.

TEXT. VOL. I

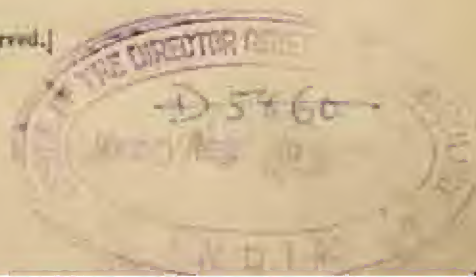
LONDON.
TRÜBNER & CO.

STRASSBURG.
KARL J. TRÜBNER.

KOPENHAGEN.
H. HAEGERUP.

1877.

[All Rights Reserved.]

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. ~~9238~~ 9237

Date 3-8-57

Call No. BPas

Fan

DEDICATED
TO THE MEMORY OF
THE GREATEST LINGUIST OF THE NORTH

RASMUS KRISTIAN RASK

THE PEASANT'S SON

PRELIMINARY REMARKS.

To constitute the text I have only had three MSS., the Copenhagen Palm leaf MS. (C^b) described in *Codices Orientales Bibliothecæ Regiæ Havniensis*, Pars I p. 36, and two quite recent Transcripts on paper, sent to Mr. Childers by two learned natives of Ceylon, the one by the Buddhist priest Subhāṭi (C^a)¹, the Editor of *Moggallāna's Alldhānappadīpikā*, the other by L. Cornelille Wijesinha Madaliyar (C^c).

These three Mss. are all written in Cingalese characters, and represent in fact only one MS. as they agree in very essential readings of which some are evidently wrong, *l. i.* p. 24 *sucim pi* *asucim pi* for *sucimhi* *arucimhi*, p. 47—48 *halāhala* for *kolāhala*, p. 75—76 *pūjyamāno* for *pūjyamāno*, p. 84 *-siri* for *-siri*, p. 112 *sati* for *sati*, p. 122 *tumhe* for *tumbhi*, p. 124 *gumissati* for *gumissati*, p. 142 *gata* for *gata*, p. 156 *rotte* for *rotte*, p. 170 *esa* for *esā*, p. 171 the second hemistich is wanting, p. 175 *nandiā* for *nandi*, p. 185 *nahāpeti* for *nahāpeti*, p. 192 *añjara* for *añja*, p. 193 *pavitha* for *pavitha*, p. 195 *ladhāra* for *ladhā*, p. 200 *vaḍḍhā* for *vaḍḍhā*, p. 204 *Sakke* for *Sakke*, p. 206 *Sujāta* for *Sujāta*, p. 224 *ārādheta* for *ārādheta*. The agreement of these as well as all other Cingalese Mss. seems to point to the existence of only one redaction of the *Tipitaka* *Buddhavaṃsa* in Ceylon, and as this redaction, in the course of time, has been considerably corrupted, it will be of the greatest importance, in editing texts, also to be able to collate Burmese and Siamese MSS. When this, some time ago, struck me, I tried to get a copy of the *Jātaka* from Siam, but failed. That is to say, I sent, through the Governor-General of India, copies of what I had hitherto published of the Buddhist Scripture to the King of Siam, and by another way a letter in which I asked the king in return to present me with a copy of the *Jātaka* Book. I do not doubt that he has received my books, but I am afraid that my letter never reached him, and that this is the reason I neither got an answer, nor the MS. I wanted.

Having no other sources² than Cingalese Mss. I can only give

¹ The first part only, the *Nidāna*, written on palm-leaves.

² In the *Phyrgie* Collection in London there is no copy of the *Jātaka* *vaṃsa*, and it is only recently I learn that it is to be found at Paris.

the Cingalese Redaction, and try by parallelism to correct it where it is evidently wrong. However, as Pāli is as yet so little known, its study being still so young, I have, for fear of making mistakes, in many instances preferred to give what I found before me, and only in the foot-notes to state my doubts and point to emendations. Should I in any place have misunderstood the text, it must be my excuse that I have had so much to do in the rough part of the work that I have not had time for a higher criticism. Furthermore everybody that has been engaged in this sort of work will willingly, I am sure, excuse any mistakes on my part, as he will know that one's eyes get so dimmed by the dust of the rough work that one is apt to lose sight of the whole which otherwise would illuminate the single parts and make them appear in the right light. But also those who are not acquainted with the difficulties that beset a first edition, will make allowances for any blunders I may have committed, considering that only just now the classical philologists, after publishing and studying texts for four hundred years, have begun by a higher criticism to eliminate the many corruptions that have crept into the classical authors.

As I have made it a rule not to alter anything in the text before me arbitrarily, I have not meddled with such apparent irregularities as *skaderatāpi* *phāṇam samattho nāho* p. 72. *kaṭarā meti* p. 189, *bhābhacca* p. 61 and 171 etc.; nor have I ventured to correct such forms as *rutto* p. 156 and *payitthe* p. 193, considering that you find a for o in the Magadha dialect. I have only corrected the text in places where I was sure, from other passages, that it was wrong. When I have considered two different readings equally good I have generally in each single case chosen the one that was supported by the two MSS., I think this is the only way in which we at last may arrive at the right spelling of Pāli words, at least as far as the orthography is concerned in which they have been handed down to us through the MSS. Sometimes I have let the Sanskrit orthography guide me, but perhaps wrongly.

That my readers may judge of the state of my materials I have in the first eight sheets given a pretty complete specimen of the various readings of the MSS., but have afterwards shortened them much and shall continue to do so throughout the whole book to save space.

I have taken care not to overload the text with European punctuation.

The printing of the book in three different types is an attempt at disengaging the text from the Commentary by pointing out the constituent parts of the book, but I am not sure I have always succeeded, still it is quite clear that throughout the book there are three different elements, viz. the frame, the tale and the verbal interpretation, all three kept quite separate, but it seems that

even in the middle of the tale itself there may sometimes be found explanations that more properly belong to the verbal interpretation f. i. p. 99, 14. How much of the three constituent parts belongs to the fundamental Jātaka Book is not clear, and cannot be told now as the Jātaka itself does not at present time exist separately.

I have continued to transliterate the Oriental into Latin characters and shall continue to do so in all I publish of Pāli, for it is my conviction that the fine Latin Characters must not only henceforward be applied to languages which have no literature and to literatures which have hitherto not been published, but also that they one day will supersede all other characters when Europeo-American Civilisation has, like a lava, laid itself over all other civilisations and made them into Herculaneums and Pompeiis.

This edition of the Jātakatthavaggaṇā will appear in five volumes (ten parts) of about 30 sheets each, to be finished in ten years.

Kopenhagen.

V. Fausbøll.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 1 verse 3, for namassanādito read namassanādino.
 — 2 line 2 from the bottom, before ²C^b add 1 Cfr. Dh. p. 116.
 — 3 l. 19, for upat pāsāda- read upatipāsada-
 — 13 l. 1, for māṭṭ- read māṭṭ-
 — 14 l. 10, paṇṇā ... samijjhāsi must belong to the Comment, and ought therefore to have been printed in small type and without number.
 — 25 l. 2, for vicinassamī read vicinassamī.
 — 26 v. 184, for sadavakāṭṭh read sadavakā ṭṭh.
 — 27 l. 10 fr. the b., after diappāsaṇḍa add 2.
 — 29 l. 20, for nama read nāma.
 — 31 l. 3 fr. the b., add (Dhp. p. 126).
 — 38 l. 20, for bodhī. So read bodhī, so.
 — 45 l. 10 fr. the b., for eṇṇ read eṇṇ.
 — 47 l. 14 for sukkaṇḍi dukkaṇḍi read sukkaṇḍi dukkaṇḍi.
 — 50 l. 2 fr. the b., add read haritapattiyā?
 — 53 l. 10, for muccetva read muṇḍetvā.
 — 56 l. 11, for sikkhavaṇṇa read sikkhavaṇṇa.
 — 60 l. 7 fr. the b., add (Dhp. p. 118).
 — 62 l. 12 fr. the b., for -saṇṇa read -saṇṇa.
 — 63 l. 10, for Kāṇṭhakāṇṭha read Kāṇṭhakāṇṭha.
 — 80 l. 7, for yeva read yeva.
 — 92 l. 19, for paṭṭhāṇṇa read paṭṭhāṇṇa.
 — 92 l. 22, for -hiraṇṇa- read -hiraṇṇa-.
 — 107 l. 14, for cassetṭhahāro read cassetṭhahāro.
 — 120 l. 22, for mūlikāṇṇa read mūlikāṇṇa.
 — 124 l. 5 fr. the b., for 'so all three MSS. instead etc. read 1 so all three MSS. 3 so all three MSS. instead etc.
 — 131 l. 3, for anavajjāṇṇa I ought to have adopted the reading of C^a C^b.
 — 131 l. 4, for -santṭhāṇṇa read -santṭhāṇṇa.
 — 149 l. 5 fr. the b., for therī read therī.
 — 192 l. 9 fr. the b., for pallavethetva read pallavethetvā.
 — 215 l. 1 fr. the b., after MSS. add instead of pajjalito sikkhī.

PRELIMINARY REMARKS 2

In preparing the Second Part of this First Volume for the press I have laboured under great difficulties, the consequence of which has been that the publication has been considerably delayed.

For the Jātakas as far as 42 I have, besides the Copenhagen MS. (C^k or K), had a Transcript by Subhūti (C^s), and for the Jātakas as far as 50 one by Vijesinha (C^v). Of the Jātakas 42—50 I received a Transcript by Subhūti after having printed them, and consequently could only use it for the Corrections. For the Jātakas 50—104 I have had a portion of Vijesinha's palm leaf MS. which that gentleman with no slight risk took out of his MS. and sent by post, he not having time to copy it. Subhūti, in the same liberal spirit, has incurred the same risk by sending some of the Jātakas following after 50, but these I have not been able to profit by as they have not yet reached me.

When I got as far as Jātaka 104 I was left alone, having only the Copenhagen MS. to work from. In the midst of my distress I learned from Childers that there was a copy of the Jātaka in the National Library at Paris, and I at once, without knowing anything of the size of this MS., endeavoured to obtain the loan of it through the Danish Government, but was refused. This however, did not surprise me, as the MS., M. L. Feer informed me, consists of 15 vols. the text being mixed up with a Burmese translation. To make use of such a MS. would always be a difficult task to any one but those who by long acquaintance had become quite familiar with it.

I again made an application through the Government, this time to the St. Petersburg Academy which I know some years ago had acquired a MS. of the Jātaka from Ceylon, but Schiefner apprised me, on behalf of the Academy, that it was being used by Prof. Minayeff, and consequently I could not have it. In the mean time Prof. Minayeff kindly offered to compare my proofs with the Petersburg MS. A similar offer I had however already had from M. L. Feer in Paris, and I therefore chose the latter as the most practicable. It will thus be seen that had not this gentleman so obligingly come to my rescue I should most likely have had to give up my undertaking. From Jātaka 104 M. L. Feer has, with the greatest kindness and without being wearied by my inquiries, revised my proofs by comparing the corrupted and perplexing passages in our MS. with the corresponding ones in the Paris MS., and in this way it has been possible for me in most instances to arrive at an intelligible text; however, there will of course remain some obscurities that in all appearance might have been cleared up by means of a larger stock of materials.

It is with the deepest sorrow I conclude these remarks, sorrow over the loss of my dear friend R. C. Childers. All who have known this truly good and noble man, this gifted and industrious scholar, must feel what a great loss his friends and literature have sustained by his premature death.

Copenhagen July 12, 1877.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 4 l. 11, 13, 15, The Buddhavamsa-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads *piñchi-*
 — 11 l. 5 fr. the b. *āgamanasūmaggaṃ*, so also B-V. (Phayre Coll.)
 — 13 l. 15, for *cattāri* B-V. reads *cattūhi*.
 — 16 l. 8, for *asatthassa mūḷa* B-V. reads *asatthamukkhamaḷamhi*.
 — 17 l. 6 fr. the b., for *yam* B-V. reads *yā* (= *yāni*?).
 — 19 l. 18, B-V. *daṇḍasāhassa*.
 — 20 l. 2 fr. the b., B-V. *khaṇḍimūḍi*.
 — 21 l. 1, B-V. *paripūraya*.
 — 25 l. 18, for *nbhato kottā* read *nbhatokepiya*.
 — 27 l. 2, B-V. *abhiwandana*.
 — 28 l. 21, B-V. *kaṇṇaḍi vasaṇhapattiya*.
 — 31 l. 15, for *mukhaḥ vivatamatta* read *mukhaḥvivatamatta*, cfr. p. 279 l. 8 fr. the b.
 — 36 l. 10, B-V. *tejasā*.
 — 45 v. 259, The Cariyāpitaka-MS. in the Phayre Collection of the India Office Library reads *bhikkhuyupagataṃ*.
 — 45 v. 260, C-P. (Phayre Coll.) *cūchi* *viḍḍhanta* *pi* *kottiyanta* *pi* *asāhihi*.
 — 46 v. 266, C-P. *māṇipīṭhā na maṇi* *daṇḍā* *atthānaṃ* *no* *na* *daṇḍā*.
 — 47 v. 267, C-P. - - *na* *pi* *bhāṇāmi* *kaṇṇaḍi* *mettiphalaṇḍapathaddhi* - - *tadā*.
 — 47 v. 268, C-P. - - *chavethikaṃ* *maḍḍhaya* - - *daṇḍaṇṇa* *nappakāṇa*.
 — 47 v. 269, C-P. - - *pathavi* *avīriya* *sukhamadukkhaṃ* *āpi* *dinaphalā* - -
 — 105 l. 17, read *medhāvīṇi*.
 — 122 l. 22, so all three MSS. instead of *aggā* *va* *sandhaman?*
 — 126 l. 5, after *akāṇṇa* *he* adds *Sāriṇaṇṇa* *ottarabhiṇṇānaṃ* *kīṇa* *agghaṇi* *tanḍula-*
ṇṇā *va* *asapabhaṇṇatāhi* *agghaṇi* *ti* *akāṇḍaṇḍulaṇṇā* *id* *Sodhiṇaṇṇa*
maṇi *gāṇṇa* *he*:
Kīṇa *agghaṇi* *tanḍulaṇṇā* *ca*
Sāriṇaṇṇa *ottarabhiṇṇānaṃ*
asapabhaṇṇatāhi *tāni* *ca*
ekā *tanḍulaṇṇā* *ti*. *Taṇḍulā* etc.
 Cfr. L. Feet in Journ. As. 1876. VIII, 520.
 — 140 l. 20, read *-mahāsiḷa*.
 — 142 l. 20, *soḷasaṇṇipāṭa*, so all three MSS. instead of *diḍḍara-*.
 — 152 l. 17, after *apāsamvāsa*, add (Dhp. p. 329).
 — 153 l. 22, read *dhivattaṇa*.
 — 155 l. 15, for *kaṇḍiṇaṇṇa* read *kaṇḍi*, *taṇṇa*.
 — 155 l. 17, read *taṇṇa* *saḷḷaṇṇa* *va*, *maṇaṇṇaṇṇa*.
 — 155 l. 18, for *gāḷhaveddhiṇṇaṇṇa* read *gāḷhaveddhi*, *taṇṇa*.
 — 156 l. 8, for *raṭṭhehi* read *raṇṇhi*.
 — 158 l. 8, for *vataḷaṇṇa* read *va* *taḷaṇṇa*.
 — 169 l. 17, add 18. after *ti*.

Page 171 1. 8, 9, 10, 11, 23, 24, for *u* read *ū*, likewise in similar passages.

- 171 1. 15, stath - - - *vadhivasaññi*, ought to have been printed in the middle type. After *padan* if there seems to be a lacuna, but according to a communication from Mr. L. Feer the MS. at Paris coincides with our MS.
- 172 1. 8, *imantim* - - - *nāma* seems to belong to the Comment.
- 173 1. 11, for *thapayimān* read *thapayimāy*.
- 180 1. 22, for *adōbhāyapatham* read *adōbhāya apatham*.
- 191 1. 10, for *attitāh* read *attitāh*.
- 194 1. 12, *galess*, so all three MSS. instead of *gaic?*
- 197 1. 4, for *pane* read *pane*.
- 197 1. 12, for *betthāmanācāto* read *betthā mahāto*.
- 197 1. 22, for *na cārasa* read *marāssa* here and elsewhere.
- 198 1. 23, for *tesariyān niraḥya* *paṇṇavathān* read *tesariyān niraḥya paṇṇa*.
- 211 1. 1 fr. the b., note, for *lunā* read *lunā*.
- 213 1. 13, for *andāho asampadaletvā* read *andāho asampadaletvā*.
- 215 1. 1, C-P (Phayre Coll.) has *mahā pajjāto sikkh*.
- 221 1. 3, *nagaravāṭṭhān*, so all three MSS. instead of *Jatavanavāṭṭhān*.
- 227 1. 13, for *n' atthi*, *Tathā* read *n' atthi* *Tathā*.
- 233 1. 15, for *'khiṇi amhā* read *'khiṇi amhā*.
- 240 1. 20, for *paravattā* read *paravattā*.
- 241 1. 3 fr. the b., *Navāṇipāṭa*, so all three MSS. instead of *Chaupāṭa* (= *Ka-potajātaka* in *Pāṇinipāṭa*).
- 248 1. 11, *Rohiṇijātaka*, cfr. L. Feer in *Journ. Asiat.* 1875. VI p. 282.
- 248 1. 18, for *mātu asitv* *maḥkhikā mahāreṇā*, *vijāṇam* read *matu - - vijāṇam*.
- 250 1. 1, for *rukka-* read *rukka-*.
- 253 1. 1, for *ten' eva vacakārapana* read *ten' eva va kāravana*. C³ C⁴ have *teneva vacakārapana*, C² *teneva kāravana*.
- 253 1. 2, *kutvā*, so all three MSS., omit *kutvā*?
- 253 1. 5, for *anagho* read with C² C³ *anaggho*.
- 253 1. 7, for *ullok*, *tato* read with C² C³ *ullokite*.
- 254 1. 2 fr. the b., note, after MSS. add so also C⁴.
- 254 1. 2 fr. the b., note, after ¹ read so C² C³.
- 254 1. 1 fr. the b., note, after ² read so C² C³.
- 255 1. 1 fr. the b., note, for both read all three.
- 255 1. 1 fr. the b., note, after ² add C².
- 256 1. 2, for *attānāpi* C² has *attānā pi*.
- 258 1. 2 fr. the b., note, after ¹ add C².
- 258 1. 2 fr. the b., note, after MSS. add C² *-ānān*.
- 258 1. 2 fr. the b., note, after *idān* add C² *idān* *nakkhattam bhavissati* and *idān* *nakkhattam bhavissati* added after *bhāṭissati*.
- 258 1. 1 fr. the b., note, after ² add so C² C³.
- 259 1. 1 fr. the b., note, after ¹ add so C².
- 260 1. 1 fr. the b., note, after *devā*? add C² has *devā*.
- 260 1. 1 fr. the b., note, after ² add C².
- 260 1. 1 fr. the b., note, after ² add so C² C³.
- 260 1. 1 fr. the b., note, after ² add so C² C³.
- 261 1. 1 fr. the b., note, for so both read so all three.
- 261 1. 1 fr. the b., note, after C² add C².
- 262 1. 3 fr. the b., for *hanāpetvā* read *hanāpetvā*?
- 262 1. 2 fr. the b., note, for *hanāpetvā* read *hanāpetvā*.
- 262 1. 2 fr. the b., note, cross out note 3.
- 265 1. 4 & 3 fr. the b., for *-samuggam*, *enmugge* read *-samuggam*, *-samugge*.
- 266 1. 2, for *nakkāṇḍulitto* read *nakkāṇḍu*.
- 267 1. 22 and p. 268 l. 13, for *karoth' eva* read *karoth' eva*?
- 268 1. 23, for *maccā-* read *maṭṭa-*.
- 268 1. 2 fr. the b., note, after ² add C² *maccā-*.
- 269 1. 21, for *anā* read *anā*?

- Page 286 l. 16, for *śaṅṅā* read *śaṅṅā*.
- 290 l. 1, for *jṃṣaṃ utagitaṃ* read *imaṃ jṃṣitaṃ*.
 - 292 l. 10, omit one *puppha*?
 - 296 l. 29, for *aiṣabhedam* read *aiṣabhedam*.
 - 300 l. 4, for *velaya* read *velaya*?
 - 300 l. 30, for *paṭi-* read *paṭi-*.
 - 304 l. 30, for *āgatrā* read *āgatrā*?
 - 305 l. 18, for *kāromiṭṭi paṭijaggāhi* read *kāromiṭṭi*. *Paṭijaggāhi*.
 - 306 l. 13, for *āññaṃ* read *āñña*?
 - 307 l. 11, for *tuṇṇa* read *tuṇṇa*?
 - 317 l. 22, for *amhākaṃ* read *amhākaṃ*.
 - 322 l. 2 fr. the b., note, for *du gundha* read *duḥgandha*.
 - 328 l. 1, for *pacchi bhāṃ* read *pacchibhāṃ* here and elsewhere.
 - 328 l. 20, cross out the comma after *atthi*.
 - 330 l. 16, for *valātakam* read *valāhakaṃ*.
 - 331 l. 22, for *Pajjunnadaramarājasa* read *-davarājasa*.
 - 332 l. 3 fr. the b., for *khaṇḍhāratam bhaṇḍo* read *khaṇḍhāratikkhaṇḍo*.
 - 332 l. 1 fr. the b., note, after MSS. add *instead*.
 - 339 l. 4, cross out ? after *caṇḍhi*.
 - 339 l. 11, for *janapade* read *jānapade*?
 - 339 l. 12, for *vapaṇṇama* read *vapaṇṇamāṇḍo*?
 - 345 l. 13, for *paṇḍa* read *paṇ*?
 - 351 l. 6, for *atthi* read *n' atthi*?
 - 360 l. 24, for *paḥḥijjāṇaṃ* read *paḥḥajjāṇaṃ*.
 - 360 l. 30, for *nagaratanikkhamanto* read *nagaraṇṇaṃ*.
 - 367 l. 10, for *dharmamānavaṃ* read *dharmamānava*.
 - 370 l. 19, for *diṇḍimutto* read *diṇḍhimutto*?
 - 387 l. 8, for *kattabhakkatabbam* read *kattabhakkatabbam*.
 - 388 l. 1, for *paṭibuddho* read *paṭibuddho*?
 - 389 l. 8, for *yathā ca* read *yathā ca*.
 - 389 l. 16, fr. the b., for *mayham* read *mayham*.
 - 397 l. 18, for *paṭipati* read *paṭipati*.
 - 408 l. 23, for *lāhagga-* read *lāhagga-*.
 - 421 l. 2 & 1 fr. the b., note, for *h* read *h*.
 - 422 l. 20, for *kuṇḍakakajjakam* read *kuṇḍakakajjakam*.
 - 422 l. 2 fr. the b., note, for *h* read *h*.
 - 424 l. 1 fr. the b., note, for *h* read *h*.
 - 425 l. 1 fr. the b., note, for *h* read *h*.
 - 427 l. 22, for *nikkhamto addha* read *nikkhamtasaddha*.
 - 430 l. 15, for *laṅghamaṇḍaka pūṇṇam* read *laṅghamaṇḍakapūṇṇam*.
 - 433 l. 4 fr. the b., for *kārenti* read *kārenti*?
 - 443 l. 1, for *paṭiyasamāno* read *amāno*.
 - 442 l. 3, for *lāto* read *lāto*?
 - 445 l. 14, for *ākāsa* read *ākāsaṇṇam*?
 - 457 l. 20, for *nivasaṇṇam* read *nivasaṇṇam*.
 - 459 l. 7, for *-gacchamā* read *-gacchamā*.
 - 462 l. 20, for *sikkha* read *sikkha*.
 - 470 l. 28, for *avasthāntā bhaya-* read *avasthāntābhaya-*.
 - 480 l. 1, for *jayati* read *jayati*.
 - 483 l. 13, for *kalaham katvā* *kaṇṇaṃ* read *kalaham katvā kaṇṇaṃ*.
 - 483 l. 2 fr. the b., add (Dhp. p. 147, 12).
 - 486 l. 19, for *Buddhisattava sajjana* read *Buddhisattava sajjana*?
 - 488 l. 18, for *marasa-* read *marasa-*.
 - 491 l. 25, for *ānāpāde* read *ānāpāde*.
 - 498 l. 15, for *utthāya* read *utthāya*.
 - 504 l. 13, for *nāṭvico* read *saṭvico*?

NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

1. Jāṭikoṭṭisahasseehi paṇṇārahitaṇi hitaṇi
lokaṇaṇi lokanāthēna kutaṇi yeṇa Mahesinā
2. Intaṇi pāde namasēsitvā katvā Dhammassa e' sūjalāṇi
Saṅghaṇi eṇa paṭimāṇētvā saṁbhasammānabhājanāṇi
3. Namassanāḍito¹ aṇṇa paṇṇāssa Ratanattaye
paratassasambhāveṇa hitvā² sabbe upaḍḍare
4. Taṇi taṇi kāranaṇi āgamaṇa doṣṭhāṇi jūṭimāṇi
Apantakāḍiṇi purā jātakāṇi Mahesinā
5. Yāṇi yeṇa ciraṇi Saṁbhū lokanāttaraṇaṭṭhika³
amante bodhisambhāre paripāceṇa⁴ nāyako
6. Tāṇi saṁbhūṇi ekajjhaṇi āropentēhi saṅgahaṇi⁵
Jātakāṇi nāṇa saṅgitaṇi⁶ dhammasaṅgāhakehi⁷ yaṇi
7. Buddhavamsassa etassa lokaṇtama ciraṇṭhiṇi
yāṇi abhigantvāṇa therena Atthasāsinā
8. Asaṁvattavāhāreṇa sālā saṁdharivāhāriṇā
tath' eva Buddhamaṭṭeṇa saṇṭacittēṇa yūṭṭamā
9. Mahāsaṅkavarasamāhi saṁbhūteṇa nayaṇḍuṇā
Buddhadāveṇa eṇa tathā bhikkhūṇi saṁdhabuddhiṇā
10. Mahāpurisacarīyaṇaṇi ānabhāvaṇi neṇṭiyaṇi
tassa vijjāyantaṇaṇi Jātakāṇi⁸ Atthavaggaṇaṇi
11. Mahārahāraśāśiṇaṇi rāraṇaṇi aggaṇaṇi
bhāsiṇaṇi⁹, bhāsate taṇi me sādhu gaṇṭhaṇi sādharo.

¹ C¹ namassanāḍito? ² C¹ hitvā, C² hitvā. ³ C¹ -nāttaraṇa-, C² -nāttaraṇa-
corrected to -nāttaraṇa-. ⁴ C¹ paripāceṇi. ⁵ C¹ saṅgahaṇi. ⁶ C¹ saṅgitaṇi.
⁷ C¹ -saṅgahakehi. ⁸ C¹ bhāsiṇaṇi.

Sā paññāya Jītakassā Atthuraṅgaṇā Dūrenidānaṁ Avidūrenidānaṁ Saṁ-
 ūkenidānaṁ ti māni tīni nidānāni dassetvā vaṇṇiyamānā ye sūni sūnanti
 tehi samudāgamaṇo paṭṭhāya viññātuttā¹ yasmā sūṭhu viññātā nāma
 hoti tasmā taṁ tīṇi nidānāni dassetvā vaṇṇayissāma. Tattha ādito tāra
 tesuṁ nidānānaṁ pariccheto veditabbo. Dipamkarapādamañjaraṁ hi
 kaṭābhinihāraṇṇa Mahāsaṁvāsā yāva Vesāntarattabhāvā cavitvā Tūṭa-
 pure nibbatti tāra pavatto kathāmaggo Dūrenidānaṁ nāma. Tūṭa-
 bharaṇato pana cavitvā yāva bodhimapḍe sabbaññutappatti tāra pavatto
 kathāmaggo Avidūrenidānaṁ nāma. Saṁtikenidānaṁ pana tesu
 tesu jhānaṇṇa viharato tasmā tasmā yeva jhāne labbhatīti. Tat-
 idaṁ Dūrenidānaṁ nāma:

I. Dūrenidāṇa.

Iti kīra kappasatasaḥasādhikānaṁ satumnaṁ asakkheyyānaṁ
 matthake Amaravatī nāma nagaraṁ ahoṇi. Tattha Sumedho nāma brāh-
 maṇo paṭivasāṇi ubbato sujāto mātito ca pītita² ca saṁsuddhagahaṇiko
 yāva sattamā kulaparivattā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena abhīroḍo
 dassaniyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato. So
 aṭṭhaṁ kammam akatā brāhmaṇasippam eva uggaṇhi. Tassa dāhara-
 kālā yeva mātāpitāro kālāni akāseṇ. Ath' aṇṇa cāśvaṇḍhako anup-
 ayyapothhakaṁ³ āharitvā suvaṇṇarajatanamañjittābharito gabbhe vi-
 varitvā „ettakam⁴ te kumāra mātusantakam ettakam pitusantakam
 ettakam ayyakapayyakānaṁ“ ti yāva sattamā kulaparivattā dhanam
 ācikkhivā „etaṁ paṭijaggāhīti“ āha. Sumedhapagḍito cintesi: „Imaṁ
 dhanam samharitvā mayhaṁ pitupitāmāhādayo paralokaṁ gacchantū
 ekam kahāpanam pi gahetvā na gatā, mayā pana gahetvā gamama-
 kāraṇam kātum vaṇṇatīti“ māsāroḍetvā nagaraṁ bheriṇ⁵ carāpetvā
 mahājanaṇṇa dānaṁ datvā tāpasapabbajjāṁ pabbaji. Imassa paṇ' aṭṭhaṇṇo
 āvibhāvattham imasmiṁ jhāne Sumedhakatthā kathetabbā. Sā pañ-
 ãñā kiṇe' āpī Buddharuṇṇaṇṇo cūṇṭarāṇi āgatā yeva gāthābandhanena
 pana āgatattā na sūṭhu pākāṭā, tasmā taṁ antarentarā gāthābandha-
 dipakehi vacanehi saddhīṇi kathessāma. Kappasatasaḥasādhikānaṁ
 hi satumnaṁ asakkheyyānaṁ matthake dānaṁ saddhehi avivataṁ Ama-
 ravatīti ca Anuraṇ ti ca laddhanāmaṇṇa nagaraṁ ahoṇi; yaṁ sandhāya
 Buddharuṇṇaṇṇo vuttasi:

¹ C¹ C² seem to have viññānatti and C³ viññānatti. ² C¹ pītita. ³ so all three MSS. ⁴ C¹ ettakan. ⁵ C₂ bheriṇ.

12. Kappe ca¹ sūlasāhase ca caturo ca anāṅkhiye
Amaram nāma nagaram dāsaṇḍeyyam manoranam
dasaḥ saddaḥ avittam anupāsaṇamāyutam ti.

Tattha dasaḥ saddaḥ avittam ti hatthasaddena assasaddena sathasaddena
bhetasaddena mūṭhasaddena vinasaddena² gīṭasaddena samasasaddena anāṅka-
saddena sūlasaddena³ „anāṅka⁴ pīvaṭha khādaṭhi“⁵ ti dasameṇa saddena⁶ ti
tampi dasaḥ saddaḥ avittam⁷ ahesi. Tesam pana saddānaṃ ekadevaṃ
eva gahetvā

13. Hatthasaddam assasaddam bhetasaddakharathāṃ ca
khādaṭha pīvaṭhā⁸ 'c-eva anupāṇena glāṇan ti

Buddhavaṃso ruttagātham vatrā

14. Nagaram⁹ sabbaṅgasampannam saḥsakammamopagataṃ
cattaratanaṃsampannam nāṇajamasamākulaṃ
samiddham devanagarum va āvāsam puññakammīnam.
15. Nagare Amaravattiyā Sumedho nāma brāhmaṇo
mekakoṭṭiannicayo pabūtasāhassaḍḍhāṇṇarā¹⁰
16. Ajjhāyako mantadhuro tippam¹¹ vedāna pāragū¹²
lakkhaṇe iṭṭhāse ca sadhamme pīramiṃ gato ti

vuttam ti. Ath¹³ ekadīpamāṃ so Samedhaparāḍito upari pāsāduvaratata
rahogato hutvā pallāṅkam ābhajitvā nīlāno cintesi: „punnabbhavo
paṇḍita pajjasandhigaharaṇā nāma dukkhaṃ tatthā nibbātanāḥbhattaṭṭhāne
sarīrabhedanam, ahaṃ ca jātissammo jarāssammo vyādhissammo ma-
raṇapadhammo, evaṃbhūtena mayā ājītum ajaram ayyādhim odakkham
asukham sīlānaṃ Anuttamahānīlānaṃ pariyesitum vaṇṇati, ayaṃam
bharato umācjitvā nibbāṇagāmiṇā ekena maggena bhavitabham“ ti; tena
vuttam:

17. „Rahogato nīlāditvā evaṃ¹⁴ cintesi¹⁵ ahaṃ tadā:
'dukkho punabbhavo nāma sarīrasaṃ ca bhodanam.
18. Jātissammo jarāssammo vyādhissammo c' ahaṃ tadā
ajaram amaram khemam pariyesissāmi Nibbātiṃ.
19. Yaṃ mīn¹⁶ imaṃ pūtikāyaṃ nāṇakkaṇapapūritam¹⁷
chaḍḍayitvāna¹⁸ gaccheyyam anapekha anattāḥko.

¹ Or omiṭṭa ca. ² Or vīna-. ³ Or sūla-. ⁴ Or anāṅka. ⁵ Or vīritam.

⁶ Or 'c-eva. ⁷ Or pāṇa-. ⁸ Or pīvaṭha. ⁹ Or pīvaṭha. ¹⁰ Or pīvaṭha. ¹¹ Or pāragu.

¹² Or evaṃ. ¹³ All three MSS. Anapa-. ¹⁴ Or chaḍḍayitvāna. ¹⁵ Or jaḍḍayitvāna.

so. Atthi hehīti so maggo, na so sakkā ca hetuyo.¹
pariyosissāmi taṃ maggaṃ bhavato parimuttīyā' ti.

Tato uttarim pi evaṃ cintesi: „yathā hi loke dukkhasa paṭipakkha-
bhūtaṃ sukkaṃ nāma atthi evaṃ bhavē satī tappapipakkheṇa vibha-
venāpi bhavitabbhaṃ, yathā ca uphe satī tassa rūpa-samabhūtaṃ sītaṃ
pi atthi evaṃ rāgādīnaṃ² rūpa-sameṇa Nibbāna-nāpi bhavitabbhaṃ, yathā
ca pāpaka-sa lānaka-sa dhamma-sa paṭipakkhabhūto kalyāṇo unavijja-
dhammo pi atthi yeva evaṃ eva pāpikāya jātiyā satī sabbhājātikhe-
panato ajātisakkhātēna Nibbāna-nāpi bhavitabbhaṃ evā³ ti: taṃ vuttam:

21. 'Yathāpi dukkhe vijjante sukkaṃ nāma pi vijjati
evaṃ bhavē vijjamāne vibhavo pi icchitabbako.
22. Yathāpi uphe vijjante aparāso vijjati sītalāṃ
evaṃ tividhagga⁴ vijjante Nibbānaṃ icchitabbakam.
23. Yathāpi pāpe vijjante kalyāṇam pi⁵ vijjati
evaṃ eva jāti vijjante⁶ ajātino pi icchitabbhukā⁷ ti.

Aparam pi cintesi: „yathā nāma gūtharāsiṃhi nimuggena purisena
dūrato pañcavangapadumasañchaṇṇam mahātālākam disvā 'katarāsa
na kho maggena ettha gantabbhaṃ' ti taṃ tālākam gavesituṃ yuttam
yaṃ tassa agavesanāni na so tālākassa doko evaṃ kilē-samaladhovane
Amatamahānibbānatajāke vijjante tassa agavesanāni na Amataniibbāna-
mahātālākassa doko, yathā ca corēhi samparivārite puriso palāyanamagge
vijjamāne pi sace na palāyati na so maggassa doko purisaso⁸ eva doko
evaṃ eva kilēsihi parivāretvā gahita-sa purisa-sa vijjamāne yeva vibhāna-
gāndhūhi sive magge maggassa agavesanāni nāma na maggassa doko
puggalaso⁹ eva doko, yathā ca vyādhipiṇṇito puriso vijjamāne vyādhi-
tikicchake vejje sace taṃ vejjāṃ gavesitvā vyādhiṃ¹⁰ na tikicchāpeti
na so vejjassa doko evaṃ eva yo kilēsvyādhipiṇṇito kilēsvūpasanna-
maggakovidāṃ vijjamānaṃ eva ācariyaṃ na gavesati taso¹¹ eva doko na
kilēsvināśakassa ācariyaso¹² ti¹³ taṃ vuttam:

24. 'Yathā gūthagato puriso tālākam disvāna pūritam
na gavesati taṃ tālākam na doko tālākassa so
25. Evaṃ kilēsamaladhove vijjante Amatantale¹
na gavesati taṃ tālākam na doko Amatantale.²

¹ O^o hetuyo. ² O^o rāgādīnaṃ. ³ O^o kalyāṇam pi corrected to kalyāṇam
api. ⁴ O^o evaṃ jātiyā vijjante. ⁵ O^o vyādhiṃ. ⁶ O^o -tala. ⁷ O^o O^o -tala.

14. Yathā arihi¹ paricuddho vijjante gāmane pathe
na palāyati so puriso na doko añjasaso so
15. Eram² kilēsaparicuddho vijjamāno sīre pathe
na gavesati taṁ maggaṁ na doko sīvanañjase.
16. Yathāpi vyādhiṭṭo puriso vijjamāno tikicchake
na tikicchāpeti taṁ vyādhiṁ na so doko tikicchake
17. Eram³ kilēsavyādhiṭṭi dukkhito patipīḷho
na gavesati taṁ ācariyaṁ na so doko vināyake⁴ ti.

Aparam pi cintesi: „yathā maṇḍanakaṇṭhiko puriso kaṇṭhe āsatiṁ kuṇapaṁ⁵ chaddetvā sukhaṁ gacchaṁ eram mayāpi imaṁ pūtikāyaṁ chaddetvā anapekheṇa Nibbānagaram pavisaṁ⁶”, yathā ca nara-nāriyo ukkārabhūmiyaṁ uccārapassāvaṁ katvā na taṁ uccāraṅgaṁ vā ādāya dasantaṁ vā veḷhetvā gacchanti jigucchamānā paṇa anapekhā vā chaddetvā gacchanti eram mayāpi imaṁ pūtikāyaṁ anapekheṇa chaddetvā Amaraṁ⁷ Nibbānagaram pavisaṁ⁸ vaṭṭati, yathā ca nāvikaṁ nāma jajjaraṁ nāvaṁ anapekhā chaddetvā gacchanti eram ahaṁ pi imaṁ navaṁ vaṇamukhehi paggharantaṁ kāyaṁ chaddetvā anapekhe Nibbānagaram pavisaṁ⁹mi, yathā ca puriso nānāntanaṁ ādāya coraḥi sādhiṇiṁ maggaṁ gacchantaṁ attano ratanaṁ¹⁰ abhayaṁ te chaddetvā khemaṁ maggaṁ gaṇhāti eram ayaṁ pi karajakāyo ratanaṁ¹¹ vilopaka-corasadiṇo: sac¹² āhaṁ ettha taṇhaṁ karisaṁ¹³ ariyamaggakusaladham-maratanam me naṁsissati, taṁ mayā imaṁ corasadiṇaṁ kāyaṁ chaddetvā Nibbānagaram pavisaṁ¹⁴ vaṭṭatīti¹⁵; tena vuttaṁ:

18. Yathāpi kuṇapaṁ¹ puriso² kaṇṭhe hadiham jigucchiya
maccayitrāṇa gaccheyya sukhi sari sayasāvaṇi
19. Taṁ³ ev⁴ imaṁ pūtikāyaṁ nānakuṇapapañcayam⁵
chaddayitrāṇa gaccheyyaṁ anapekhe anattikho.
20. Yathā uccāratthānamhi karisaṁ naranāriyo
chaddayitrāṇa gacchanti anapekhā anattikā
21. Eram eva⁶ bhaṇaṁ kāyaṁ nānakuṇapapūritam⁷
chaddayitrāṇa gacchiṁsaṁ vacenaṁ katvā yathā kutim⁸
22. Yathāpi jajjaraṁ nāvaṁ paṭuggam⁹ udakagāhimi¹⁰
sāmi chaddetvā gacchanti anapekhā anattikā

¹ C¹ arihi. ² C² C² kuṇapaṁ, C³ kuṇapaṁ corrected to kuṇapaṁ. ³ C⁴ pavisa-
corrected to pavisa. ⁴ C⁵ amara. ⁵ C⁶ C⁶ kuṇapaṁ. ⁶ C⁷ C⁷ -kuṇapa-. ⁷ C⁸
eram evaḥa. C⁹ eram evaḥaṁ. ⁸ C⁹ -kuṇapa- corrected to -kuṇapa-. ⁹ C¹⁰
paṭuggam. ¹⁰ C¹¹ -gāhimi.

25. Eram eva imaṃ kāyaṃ navaccāhiddaṃ dhuvaṃsaṃsaṃ
chaddayitvāṃ gacchissāṃ chinnuṃ¹ nāvāṃ va sārukaṃ.
26. Yathāpi puriso corehi gacchantaṃ bhaṇḍaṃ āsiya
bhaṇḍacchedadāyaṃ² dīṣṭvā chaddayitvāṃ gacchati
27. Eram eva ayaṃ kāyo mahācoraṃsaṃ³ viya,
pabāy⁴ imaṃ gāmissāṃ kusalacchedanābhaya⁵ ti.

Evaṃ Sumedhapapaṇḍito nānāvādhāhi upamāhi imaṃ ukkhammūpasāsa-
lutaṃ attāṃ cintetvā sakanīvesane aparimitāṃ bhogaḥkkaṃsaṃsaṃ beṭṭhā-
vuttanayena kapapaddhikāddinaṃ⁶ viṇaṇṇetvā mahādānaṃ datvā rattā-
kāme ca kilesakāme ca pabāya Anurāṇagarato nikkhametvā ekako va
Himavante Dhammakāṃ nāma pabbataṃ nissāya asamaṃ katvā paṇṇa-
sālāṃ ca caṅkamaṃ⁷ ca māpetvā⁸ pañcaviṃsā virāṇḍasā viṇaṇṇitaṃ
„evaṃ samāhito citta“⁹ ti ādinaṃ nayena ruttehi añṇāhi kārāṇaṇṇehi
samopetaṃ abhiññāsaṃkhatāṃ teṇa āharitūṃ tasmā asamaṇapade
navadosaṃsaṃnāgataṃ sātakaṃ pajahitvā drāḍasagūṇasaṃnāgataṃ
vākaeīraṃ nivāsetvā isipabbajjiaṃ pabbajī, evaṃ pabbajito añṇhadosa-
saṃmākippaṃ taṃ paṇṇasālāṃ pabāya dasagūṇasaṃnāgataṃ rukkhā-
mūlaṃ upagantvā sabbāṃ ābhāṇāvikatīṃ pabāya pavattaphalabhogaṃ hu-
tvā nissajjattāṃsaṃkhamavaseṇ¹⁰ eva padhānaṃ padahanta sattābhāḍhan-
taro yeva añṇhannaṃ saṃpattinaṃ paṇḍuṃsaṃ ca abhiññānaṃ lābhi
āhosi, evaṃ¹¹ taṃ yathāpatthitāṃ abhiññābalāṃ pāpuṇi; tena vuttaṃ:

28. „Evāhaṃ cintayitvāṃ nekaḥkoṭṭhantaṃ dhammaṃ
nāthānāthānaṃ datvāṃ Himavantaṃ upāgamiṃ.
29. Himavantaṃ aṇḍūre Dhammako nāma pabbato
asanno sukato mayhaṃ paṇṇasālā sūnūpatā.
30. Caṅkamaṃ tattha māpeṃ¹² pañcadosavivāṇṇitaṃ
añṇhagūṇasaṃopetaṃ,¹³ abhiññāhaleṃ āharitā.
31. Sātakaṃ pajahitvā tattha navadosaṃupāgataṃ,
vākaeīraṃ nivāsetvā drāḍasagūṇasaṃopāgataṃ.
32. Añṇhadosaṃmākippaṃ pajahitvā paṇṇasālakaṃ
upāgamiṃ rukkhāmūlaṃ guṇo dasaḥ¹⁴ upāgataṃ.
33. Vāpitaṃ ropitaṃ ābhāṇāṃ pajahitvā niravaseṇata,
aṇḍagūṇasaṃpannaṃ pavattaphalaṃ ādijjāṃ.

¹ C² chinnuṃ corrected to jinnaṃ, C² jinnaṃ corrected to jinnaṃ. ² C² ma-
hācorabbato. ³ C² kapapaddhikāddinaṃ, C² kapapaddhikāddinaṃ, C² kapapaddhikā-
ddinaṃ. ⁴ C² evaṃ. ⁵ C² māpetvā. ⁶ so all three MSS.

11. Tattha-ppadhānaṃ paṇḍitaṃ nipajjaññhūmaccaṅkame,
abhiññāramhī cattālaṃ abhiññābhāṣa pāpuṇi¹ ti.

Imāya pana pāḷiyā² Sumedhapanāṭṭhena assamaṇasavāsaṇaṅkamaṃ sahatthā mēpitā³ viya vuttā, ayaṃ pan⁴ eṭṭha attho: Mahācattāra 'Himavantaṃ ajjhagahetvā aṭṭha Dhammakapabbataṃ pavasiṇaṃti'⁵ diṇṇi Sakkena⁶ Viśākṣamadevaputtassa imas-
setvā „Ita ayaṃ Sumedhapanāṭṭho 'pabbajjessāmi' ti⁷ nikkhanto, etassa varanattā-
naṃ mēpēhīti⁸." So tassa varanaṃ sampaṭṭhechitvā ramaṇiyāṃ assamaṇaṃ suppaṇa-
sāṭṭhaṃ manoranasaṃ caṅkamaṃ mēpeti. Bhagavā pana tedi attano puññānubhā-
veni nipphannaṃ taṃ assamaṇapaṇaṃ saṇḍhāya „Sāriyanti tassālo Dhamma-
pabbato

Assaso sukato mayhaṃ paṇḍaṇṇi⁹ sumāpitā,
caṅkamaṃ tattha mēpēhīti pañcadosaṃviraṭṭhā¹⁰ ti

Ita. Tattha sukato mayhaṃ ti sukato mayā, paṇḍaṇṇi⁹ sumāpitā ti paṇḍachāḍaṇaṇṇi⁹ me sumāpitā ahoṃ, pañcadosaṃviraṭṭhā¹⁰ ti pañc¹¹ loko caṅkamaṇḍesa¹² nāma¹³: thaddhaviśamaṇaṃ autorukkhataṃ gahanaccāhannaṃ¹⁴ aṭṭha-
bādhetaṃ aṭṭhāṇaṇṇi¹⁵ ti, thaddhaviśamaṇbādhāgaṇṇi¹⁶ hi caṅkama caṅkamaṇḍesa
piṭṭa rujaṇṇi phoṭṭa ujjhāṇaṇṇi rittāṇa ekaggatāṇa na lebhāti kammaṭṭhānaṃ vīraṭṭhā,
mudūṇaṇṇaṇṇi¹⁷ pana phāṇṇiṭhāṇaṇṇi¹⁸ āgaṇṇa kammaṭṭhānaṃ sampaṭṭhā¹⁹, tassā
thaddhaviśamaṇbādhāgaṇṇi²⁰ eko doko ti vuttattha, caṅkamaṇḍesaṇṇi²¹ anto mayhe vā
koṭṭhāṇaṇṇi²² vā ruttāṇa eṭṭi paṇḍaṇṇi²³ āgaṇṇa caṅkamaṇḍesaṇṇi²⁴ nāṭṭhaṇṇi²⁵ vā āṇaṇṇi²⁶ vā
paṭṭhāṇaṇṇi²⁷ autorukkhataṃ duriyo doko, tittāṇaṇṇi²⁸ gahanaccāhannaṃ²⁹ caṅkama caṅ-
kamaṇḍesaṇṇi³⁰ anṭhākaravāṇaṇṇi³¹ urogaṇṇi³² pāṇa akkamaṇṇi³³ vā mēṇṇi³⁴ tehi vā deṭṭho
dukkhaṇṇi³⁵ āpaṭṭhāṇi³⁶ gahanaccāhannaṃ³⁷ tatiyo doko, aṭṭhaṇṇi³⁸ caṅkama āṇaṇṇi³⁹
tataṇṇi⁴⁰ vā adḍhāṇaṇṇi⁴¹ vā caṅkama⁴² caṅkamaṇḍesaṇṇi⁴³ pañcadoko pakkhāṇi⁴⁴
nāṭṭhāṇi⁴⁵ āṇaṇṇi⁴⁶ pi bhijjanti⁴⁷ aṭṭhaṇṇi⁴⁸ eṭṭiyo doko, aṭṭhāṇi⁴⁹ caṅkama
caṅkamaṇḍesaṇṇi⁵⁰ eṭṭhaṇṇi⁵¹ ruttāṇaṇṇi⁵² ekaggatāṇa na lebhāti aṭṭhāṇi⁵³ paṇḍaṇṇi⁵⁴ doko,
puṇḍatato pana dīya⁵⁵ āṇaṇṇi⁵⁶ dīṇa paṇḍaṇṇi⁵⁷ ratanamaṇṇi⁵⁸,⁵⁹ anuṇḍakamaṇṇi⁶⁰
dighato saṭṭhāṇaṇṇi⁶¹ mudūṇaṇṇi⁶² samavippakkaṇaṇṇi⁶³ caṅkamaṇḍesaṇṇi⁶⁴ vāṇi⁶⁵,
Cetiyaṇṇi⁶⁶ dīpeppasāṇaṇṇi⁶⁷ Mahācattāraṇṇi⁶⁸ caṅkamaṇḍesaṇṇi⁶⁹ vīya tittāṇaṇṇi⁷⁰ ahoṃ,
tenāha: caṅkamaṇḍesaṇṇi⁷¹ mēpēhīti pañcadosaṃviraṭṭhā⁷² ti, ajjhagahetvā aṭṭha
petan⁷³ ti atthāhi samanaṇṇi⁷⁴ upetāṇa, eṭṭi⁷⁵ imāni samanaṇṇi⁷⁶ nāma:
dhanadhaṇṇi⁷⁷ pariggahābhāro anavajjapīṇa⁷⁸ pariyāsanābhāro nibbataṇṇi⁷⁹
bhūṇaṇṇi⁸⁰ tatthaṇṇi⁸¹ piṇḍā dhanasāraṇṇi⁸² vā eṭṭhāṇi⁸³ pāṇaṇṇi⁸⁴ vā gahanaṇṇi⁸⁵
rājakuleṇa⁸⁶ tatthakūṇaṇṇi⁸⁷ āṇaṇṇi⁸⁸ āṇaṇṇi⁸⁹ āṇaṇṇi⁹⁰ āṇaṇṇi⁹¹ āṇaṇṇi⁹² āṇaṇṇi⁹³ āṇaṇṇi⁹⁴ āṇaṇṇi⁹⁵ āṇaṇṇi⁹⁶ āṇaṇṇi⁹⁷ āṇaṇṇi⁹⁸ āṇaṇṇi⁹⁹ āṇaṇṇi¹⁰⁰ āṇaṇṇi¹⁰¹ āṇaṇṇi¹⁰² āṇaṇṇi¹⁰³ āṇaṇṇi¹⁰⁴ āṇaṇṇi¹⁰⁵ āṇaṇṇi¹⁰⁶ āṇaṇṇi¹⁰⁷ āṇaṇṇi¹⁰⁸ āṇaṇṇi¹⁰⁹ āṇaṇṇi¹¹⁰ āṇaṇṇi¹¹¹ āṇaṇṇi¹¹² āṇaṇṇi¹¹³ āṇaṇṇi¹¹⁴ āṇaṇṇi¹¹⁵ āṇaṇṇi¹¹⁶ āṇaṇṇi¹¹⁷ āṇaṇṇi¹¹⁸ āṇaṇṇi¹¹⁹ āṇaṇṇi¹²⁰ āṇaṇṇi¹²¹ āṇaṇṇi¹²² āṇaṇṇi¹²³ āṇaṇṇi¹²⁴ āṇaṇṇi¹²⁵ āṇaṇṇi¹²⁶ āṇaṇṇi¹²⁷ āṇaṇṇi¹²⁸ āṇaṇṇi¹²⁹ āṇaṇṇi¹³⁰ āṇaṇṇi¹³¹ āṇaṇṇi¹³² āṇaṇṇi¹³³ āṇaṇṇi¹³⁴ āṇaṇṇi¹³⁵ āṇaṇṇi¹³⁶ āṇaṇṇi¹³⁷ āṇaṇṇi¹³⁸ āṇaṇṇi¹³⁹ āṇaṇṇi¹⁴⁰ āṇaṇṇi¹⁴¹ āṇaṇṇi¹⁴² āṇaṇṇi¹⁴³ āṇaṇṇi¹⁴⁴ āṇaṇṇi¹⁴⁵ āṇaṇṇi¹⁴⁶ āṇaṇṇi¹⁴⁷ āṇaṇṇi¹⁴⁸ āṇaṇṇi¹⁴⁹ āṇaṇṇi¹⁵⁰ āṇaṇṇi¹⁵¹ āṇaṇṇi¹⁵² āṇaṇṇi¹⁵³ āṇaṇṇi¹⁵⁴ āṇaṇṇi¹⁵⁵ āṇaṇṇi¹⁵⁶ āṇaṇṇi¹⁵⁷ āṇaṇṇi¹⁵⁸ āṇaṇṇi¹⁵⁹ āṇaṇṇi¹⁶⁰ āṇaṇṇi¹⁶¹ āṇaṇṇi¹⁶² āṇaṇṇi¹⁶³ āṇaṇṇi¹⁶⁴ āṇaṇṇi¹⁶⁵ āṇaṇṇi¹⁶⁶ āṇaṇṇi¹⁶⁷ āṇaṇṇi¹⁶⁸ āṇaṇṇi¹⁶⁹ āṇaṇṇi¹⁷⁰ āṇaṇṇi¹⁷¹ āṇaṇṇi¹⁷² āṇaṇṇi¹⁷³ āṇaṇṇi¹⁷⁴ āṇaṇṇi¹⁷⁵ āṇaṇṇi¹⁷⁶ āṇaṇṇi¹⁷⁷ āṇaṇṇi¹⁷⁸ āṇaṇṇi¹⁷⁹ āṇaṇṇi¹⁸⁰ āṇaṇṇi¹⁸¹ āṇaṇṇi¹⁸² āṇaṇṇi¹⁸³ āṇaṇṇi¹⁸⁴ āṇaṇṇi¹⁸⁵ āṇaṇṇi¹⁸⁶ āṇaṇṇi¹⁸⁷ āṇaṇṇi¹⁸⁸ āṇaṇṇi¹⁸⁹ āṇaṇṇi¹⁹⁰ āṇaṇṇi¹⁹¹ āṇaṇṇi¹⁹² āṇaṇṇi¹⁹³ āṇaṇṇi¹⁹⁴ āṇaṇṇi¹⁹⁵ āṇaṇṇi¹⁹⁶ āṇaṇṇi¹⁹⁷ āṇaṇṇi¹⁹⁸ āṇaṇṇi¹⁹⁹ āṇaṇṇi²⁰⁰ āṇaṇṇi²⁰¹ āṇaṇṇi²⁰² āṇaṇṇi²⁰³ āṇaṇṇi²⁰⁴ āṇaṇṇi²⁰⁵ āṇaṇṇi²⁰⁶ āṇaṇṇi²⁰⁷ āṇaṇṇi²⁰⁸ āṇaṇṇi²⁰⁹ āṇaṇṇi²¹⁰ āṇaṇṇi²¹¹ āṇaṇṇi²¹² āṇaṇṇi²¹³ āṇaṇṇi²¹⁴ āṇaṇṇi²¹⁵ āṇaṇṇi²¹⁶ āṇaṇṇi²¹⁷ āṇaṇṇi²¹⁸ āṇaṇṇi²¹⁹ āṇaṇṇi²²⁰ āṇaṇṇi²²¹ āṇaṇṇi²²² āṇaṇṇi²²³ āṇaṇṇi²²⁴ āṇaṇṇi²²⁵ āṇaṇṇi²²⁶ āṇaṇṇi²²⁷ āṇaṇṇi²²⁸ āṇaṇṇi²²⁹ āṇaṇṇi²³⁰ āṇaṇṇi²³¹ āṇaṇṇi²³² āṇaṇṇi²³³ āṇaṇṇi²³⁴ āṇaṇṇi²³⁵ āṇaṇṇi²³⁶ āṇaṇṇi²³⁷ āṇaṇṇi²³⁸ āṇaṇṇi²³⁹ āṇaṇṇi²⁴⁰ āṇaṇṇi²⁴¹ āṇaṇṇi²⁴² āṇaṇṇi²⁴³ āṇaṇṇi²⁴⁴ āṇaṇṇi²⁴⁵ āṇaṇṇi²⁴⁶ āṇaṇṇi²⁴⁷ āṇaṇṇi²⁴⁸ āṇaṇṇi²⁴⁹ āṇaṇṇi²⁵⁰ āṇaṇṇi²⁵¹ āṇaṇṇi²⁵² āṇaṇṇi²⁵³ āṇaṇṇi²⁵⁴ āṇaṇṇi²⁵⁵ āṇaṇṇi²⁵⁶ āṇaṇṇi²⁵⁷ āṇaṇṇi²⁵⁸ āṇaṇṇi²⁵⁹ āṇaṇṇi²⁶⁰ āṇaṇṇi²⁶¹ āṇaṇṇi²⁶² āṇaṇṇi²⁶³ āṇaṇṇi²⁶⁴ āṇaṇṇi²⁶⁵ āṇaṇṇi²⁶⁶ āṇaṇṇi²⁶⁷ āṇaṇṇi²⁶⁸ āṇaṇṇi²⁶⁹ āṇaṇṇi²⁷⁰ āṇaṇṇi²⁷¹ āṇaṇṇi²⁷² āṇaṇṇi²⁷³ āṇaṇṇi²⁷⁴ āṇaṇṇi²⁷⁵ āṇaṇṇi²⁷⁶ āṇaṇṇi²⁷⁷ āṇaṇṇi²⁷⁸ āṇaṇṇi²⁷⁹ āṇaṇṇi²⁸⁰ āṇaṇṇi²⁸¹ āṇaṇṇi²⁸² āṇaṇṇi²⁸³ āṇaṇṇi²⁸⁴ āṇaṇṇi²⁸⁵ āṇaṇṇi²⁸⁶ āṇaṇṇi²⁸⁷ āṇaṇṇi²⁸⁸ āṇaṇṇi²⁸⁹ āṇaṇṇi²⁹⁰ āṇaṇṇi²⁹¹ āṇaṇṇi²⁹² āṇaṇṇi²⁹³ āṇaṇṇi²⁹⁴ āṇaṇṇi²⁹⁵ āṇaṇṇi²⁹⁶ āṇaṇṇi²⁹⁷ āṇaṇṇi²⁹⁸ āṇaṇṇi²⁹⁹ āṇaṇṇi³⁰⁰ āṇaṇṇi³⁰¹ āṇaṇṇi³⁰² āṇaṇṇi³⁰³ āṇaṇṇi³⁰⁴ āṇaṇṇi³⁰⁵ āṇaṇṇi³⁰⁶ āṇaṇṇi³⁰⁷ āṇaṇṇi³⁰⁸ āṇaṇṇi³⁰⁹ āṇaṇṇi³¹⁰ āṇaṇṇi³¹¹ āṇaṇṇi³¹² āṇaṇṇi³¹³ āṇaṇṇi³¹⁴ āṇaṇṇi³¹⁵ āṇaṇṇi³¹⁶ āṇaṇṇi³¹⁷ āṇaṇṇi³¹⁸ āṇaṇṇi³¹⁹ āṇaṇṇi³²⁰ āṇaṇṇi³²¹ āṇaṇṇi³²² āṇaṇṇi³²³ āṇaṇṇi³²⁴ āṇaṇṇi³²⁵ āṇaṇṇi³²⁶ āṇaṇṇi³²⁷ āṇaṇṇi³²⁸ āṇaṇṇi³²⁹ āṇaṇṇi³³⁰ āṇaṇṇi³³¹ āṇaṇṇi³³² āṇaṇṇi³³³ āṇaṇṇi³³⁴ āṇaṇṇi³³⁵ āṇaṇṇi³³⁶ āṇaṇṇi³³⁷ āṇaṇṇi³³⁸ āṇaṇṇi³³⁹ āṇaṇṇi³⁴⁰ āṇaṇṇi³⁴¹ āṇaṇṇi³⁴² āṇaṇṇi³⁴³ āṇaṇṇi³⁴⁴ āṇaṇṇi³⁴⁵ āṇaṇṇi³⁴⁶ āṇaṇṇi³⁴⁷ āṇaṇṇi³⁴⁸ āṇaṇṇi³⁴⁹ āṇaṇṇi³⁵⁰ āṇaṇṇi³⁵¹ āṇaṇṇi³⁵² āṇaṇṇi³⁵³ āṇaṇṇi³⁵⁴ āṇaṇṇi³⁵⁵ āṇaṇṇi³⁵⁶ āṇaṇṇi³⁵⁷ āṇaṇṇi³⁵⁸ āṇaṇṇi³⁵⁹ āṇaṇṇi³⁶⁰ āṇaṇṇi³⁶¹ āṇaṇṇi³⁶² āṇaṇṇi³⁶³ āṇaṇṇi³⁶⁴ āṇaṇṇi³⁶⁵ āṇaṇṇi³⁶⁶ āṇaṇṇi³⁶⁷ āṇaṇṇi³⁶⁸ āṇaṇṇi³⁶⁹ āṇaṇṇi³⁷⁰ āṇaṇṇi³⁷¹ āṇaṇṇi³⁷² āṇaṇṇi³⁷³ āṇaṇṇi³⁷⁴ āṇaṇṇi³⁷⁵ āṇaṇṇi³⁷⁶ āṇaṇṇi³⁷⁷ āṇaṇṇi³⁷⁸ āṇaṇṇi³⁷⁹ āṇaṇṇi³⁸⁰ āṇaṇṇi³⁸¹ āṇaṇṇi³⁸² āṇaṇṇi³⁸³ āṇaṇṇi³⁸⁴ āṇaṇṇi³⁸⁵ āṇaṇṇi³⁸⁶ āṇaṇṇi³⁸⁷ āṇaṇṇi³⁸⁸ āṇaṇṇi³⁸⁹ āṇaṇṇi³⁹⁰ āṇaṇṇi³⁹¹ āṇaṇṇi³⁹² āṇaṇṇi³⁹³ āṇaṇṇi³⁹⁴ āṇaṇṇi³⁹⁵ āṇaṇṇi³⁹⁶ āṇaṇṇi³⁹⁷ āṇaṇṇi³⁹⁸ āṇaṇṇi³⁹⁹ āṇaṇṇi⁴⁰⁰ āṇaṇṇi⁴⁰¹ āṇaṇṇi⁴⁰² āṇaṇṇi⁴⁰³ āṇaṇṇi⁴⁰⁴ āṇaṇṇi⁴⁰⁵ āṇaṇṇi⁴⁰⁶ āṇaṇṇi⁴⁰⁷ āṇaṇṇi⁴⁰⁸ āṇaṇṇi⁴⁰⁹ āṇaṇṇi⁴¹⁰ āṇaṇṇi⁴¹¹ āṇaṇṇi⁴¹² āṇaṇṇi⁴¹³ āṇaṇṇi⁴¹⁴ āṇaṇṇi⁴¹⁵ āṇaṇṇi⁴¹⁶ āṇaṇṇi⁴¹⁷ āṇaṇṇi⁴¹⁸ āṇaṇṇi⁴¹⁹ āṇaṇṇi⁴²⁰ āṇaṇṇi⁴²¹ āṇaṇṇi⁴²² āṇaṇṇi⁴²³ āṇaṇṇi⁴²⁴ āṇaṇṇi⁴²⁵ āṇaṇṇi⁴²⁶ āṇaṇṇi⁴²⁷ āṇaṇṇi⁴²⁸ āṇaṇṇi⁴²⁹ āṇaṇṇi⁴³⁰ āṇaṇṇi⁴³¹ āṇaṇṇi⁴³² āṇaṇṇi⁴³³ āṇaṇṇi⁴³⁴ āṇaṇṇi⁴³⁵ āṇaṇṇi⁴³⁶ āṇaṇṇi⁴³⁷ āṇaṇṇi⁴³⁸ āṇaṇṇi⁴³⁹ āṇaṇṇi⁴⁴⁰ āṇaṇṇi⁴⁴¹ āṇaṇṇi⁴⁴² āṇaṇṇi⁴⁴³ āṇaṇṇi⁴⁴⁴ āṇaṇṇi⁴⁴⁵ āṇaṇṇi⁴⁴⁶ āṇaṇṇi⁴⁴⁷ āṇaṇṇi⁴⁴⁸ āṇaṇṇi⁴⁴⁹ āṇaṇṇi⁴⁵⁰ āṇaṇṇi⁴⁵¹ āṇaṇṇi⁴⁵² āṇaṇṇi⁴⁵³ āṇaṇṇi⁴⁵⁴ āṇaṇṇi⁴⁵⁵ āṇaṇṇi⁴⁵⁶ āṇaṇṇi⁴⁵⁷ āṇaṇṇi⁴⁵⁸ āṇaṇṇi⁴⁵⁹ āṇaṇṇi⁴⁶⁰ āṇaṇṇi⁴⁶¹ āṇaṇṇi⁴⁶² āṇaṇṇi⁴⁶³ āṇaṇṇi⁴⁶⁴ āṇaṇṇi⁴⁶⁵ āṇaṇṇi⁴⁶⁶ āṇaṇṇi⁴⁶⁷ āṇaṇṇi⁴⁶⁸ āṇaṇṇi⁴⁶⁹ āṇaṇṇi⁴⁷⁰ āṇaṇṇi⁴⁷¹ āṇaṇṇi⁴⁷² āṇaṇṇi⁴⁷³ āṇaṇṇi⁴⁷⁴ āṇaṇṇi⁴⁷⁵ āṇaṇṇi⁴⁷⁶ āṇaṇṇi⁴⁷⁷ āṇaṇṇi⁴⁷⁸ āṇaṇṇi⁴⁷⁹ āṇaṇṇi⁴⁸⁰ āṇaṇṇi⁴⁸¹ āṇaṇṇi⁴⁸² āṇaṇṇi⁴⁸³ āṇaṇṇi⁴⁸⁴ āṇaṇṇi⁴⁸⁵ āṇaṇṇi⁴⁸⁶ āṇaṇṇi⁴⁸⁷ āṇaṇṇi⁴⁸⁸ āṇaṇṇi⁴⁸⁹ āṇaṇṇi⁴⁹⁰ āṇaṇṇi⁴⁹¹ āṇaṇṇi⁴⁹² āṇaṇṇi⁴⁹³ āṇaṇṇi⁴⁹⁴ āṇaṇṇi⁴⁹⁵ āṇaṇṇi⁴⁹⁶ āṇaṇṇi⁴⁹⁷ āṇaṇṇi⁴⁹⁸ āṇaṇṇi⁴⁹⁹ āṇaṇṇi⁵⁰⁰ āṇaṇṇi⁵⁰¹ āṇaṇṇi⁵⁰² āṇaṇṇi⁵⁰³ āṇaṇṇi⁵⁰⁴ āṇaṇṇi⁵⁰⁵ āṇaṇṇi⁵⁰⁶ āṇaṇṇi⁵⁰⁷ āṇaṇṇi⁵⁰⁸ āṇaṇṇi⁵⁰⁹ āṇaṇṇi⁵¹⁰ āṇaṇṇi⁵¹¹ āṇaṇṇi⁵¹² āṇaṇṇi⁵¹³ āṇaṇṇi⁵¹⁴ āṇaṇṇi⁵¹⁵ āṇaṇṇi⁵¹⁶ āṇaṇṇi⁵¹⁷ āṇaṇṇi⁵¹⁸ āṇaṇṇi⁵¹⁹ āṇaṇṇi⁵²⁰ āṇaṇṇi⁵²¹ āṇaṇṇi⁵²² āṇaṇṇi⁵²³ āṇaṇṇi⁵²⁴ āṇaṇṇi⁵²⁵ āṇaṇṇi⁵²⁶ āṇaṇṇi⁵²⁷ āṇaṇṇi⁵²⁸ āṇaṇṇi⁵²⁹ āṇaṇṇi⁵³⁰ āṇaṇṇi⁵³¹ āṇaṇṇi⁵³² āṇaṇṇi⁵³³ āṇaṇṇi⁵³⁴ āṇaṇṇi⁵³⁵ āṇa

vuttam hoti: yathā tasmān aśame vasantena sakkā honti imāni aṭṭha sakkāni
 rinditvā evam aṭṭhagunasaṃupetaṃ¹ tam saccamān māpetu ti; abhiññā-
 balaṃ āharitī ti paucchā tasmān aśame vasanto kasiṇaparikkhamān kaṭṭha
 abhiññānaṃ ca samāpetitvā² ca uppādanattihāya anūcanto dūkkhato vipassanaṃ
 ārabhittvā³ thūmappettam vipassanābalaṃ āharitī⁴, yathā tasmān vasanto tam
 balaṃ āharitvā sakkomī⁵ evam tam saccamān tassa abhiññābalaṃ vipassanā-
 balaṃ anūcchavāham kutvā māpetu ti aṭṭho; sakkāni pajāhiṃ tattha na-
 va⁶ evam upāgetaṃ ti eṭṭhāya ārupubbakathā⁷; tadā kira kullānasaṃkhamā-
 patimārudditā⁸ pupphūpupaphalūpagaṇikkhasaṃkhamānā vamanāya madhura-
 sālīlāya⁹ apagatvā¹⁰ samigabbhānasaṃkhamānā parivrekakkhamānā aśameṃ mā-
 petvā aśāntakāsaṃkhamāna ubbosu autsu ārambānaphalākaṃ samvādhāya uttāda-
 natthāya cakkamavamaññhe samatālaṃ nuggarannasallāsa māpetvā anto paṇḍa-
 sālīyaṃ jetaṃmandalāṃ vākaetrāṃ tidaṇḍakundikādiṃ tīpasaṃparikkhāre ma-
 depi pāṇiyakurapāṇiyasaṃkhamāpāṇiyasaṃvāsaṃ¹¹ aggaḍḍāyaṃ ācāraṇapallādaruddhā¹²
 evam yathā yaṃ pabbajjitānaṃ upakārāya samvattati tam sabbam māpetvā paṇḍa-
 sālābhittiyā¹³ „ye keci pabbajjitukāṃsā ime parikkhāre gahetvā pabbajjantū¹⁴“ ti
 akkharānī chinditvā devalokaṃ eva gacā Vissakamma devaputtā Sumedhapāṇitā
 Himavantaṇḍapāde gīrikandāruṇasāreṇa attano nīvaṇānuraṇḍa phāṇḍakāṭṭhānaṃ olo-
 kento naḍḍivattāsa¹⁵ viśākammaṇimmitā¹⁶ sakkadattiyāṃ paṇḍoliyaṃ aśameṃ
 divā cakkamānakotthāṃ gantvā padavalaṇḍā¹⁷ apasanto „dharuṇa pabbajjā dharu-
 gāme bhikkhā¹⁸ pariyesitvā kileṣṭarūpā āgantvā pannaṃdāṃ pavāsitvā nīdānaṃ ā-
 viśantī¹⁹“ cintetvā itthamā vgasu²⁰etvā „aṭṭhāya cāyānā²¹“ jāṇasamā²²“ paṇḍa-
 lakundāraṃ²³ vīrasitvā anto pavāsitvā ito e²⁴ ito ca olokento mahābhūṭiyāṃ akkha-
 rānī vīcetvā „mayham kappiyaparikkhāre²⁵ eto, ime gahetvā pabbajjissimī²⁶“ attanā
 nīvatthapārotāṃ āśākaṃyugāṃ pajāhi, teṭṭhā: āśākaṃ pajāhiṃ tatthā ti, evam
 parittho aśāni Sāriputta tasmān paṇḍasālīyaṃ āśākaṃ pajāhiṃ navādasā-
 mupāgetaṃ ti sakkāni pajāhanto nava dasā āśāni pajāhiṃ ti dipeti, tīpasa-
 pabbajjāṃ pabbajjitānaṃ hi āśākaṃniṃ nava dasā upaṭṭhānā²⁷; mahagghabhāro
 ēko dōso, parapattibaddhāya uppajjanabbhāro ēko, paribhogena lābham kilessa-
 nabbhāro ēko kileṭṭho ca ālīcchitabbo ca rajjitabbo ca hoti, paribhogena jīra-
 nabbhāro ēko jīnassa hi tūṇhaṃ vā aggaḍḍānaṃ²⁸ ti āśākaṃ hoti, paṇa
 pariyesenāya durabbhisaṃbhavabbhāro ēko, tīpasaṃpabbajjāya āruppabbhāro ēko,
 peccatthikānaṃ sūdhīranabbhāro ēko yathā hi na²⁹ paṇatthikā³⁰ na gāṇhaṇī
 tatthā gopetabbam hoti, paribhūṭiyānaṃ vībhūṭānattānabbhāro ēko, gahetvā
 carantēsa khaṇḍakabbhāramahicchabbhāro ēko ti, sakkānaṃ nīvāsaṃ ti tadā
 aśāni Sāriputta ime nava dasā divā āśākaṃ pajāya vīcāritvā nīvāsaṃ, muḍ-

¹ C¹ C² samūpetam. ² C³ āharitvā. ³ C⁴ C⁵ āhari. ⁴ C⁶ sakkomī. ⁵ C⁷ āru-
 pubbakathā, C⁸ ārupubbakathā. ⁶ C⁹ kullāna-. ⁷ C¹⁰ C¹¹ āna-. ⁸ C¹² C¹³
 āgāra-. ⁹ C¹⁴ C¹⁵ padavalaṇḍā, ¹⁰ C¹⁶ -sālī-, C¹⁷ -sālī- corrected in -sālā-.
¹¹ C¹⁸ C¹⁹ aggaḍḍā-. ¹² C²⁰ jath.

[illegible]

¹ C² gantivā. C³ gantivā corrected to gantivā. ² C² -pāripāno-. ³ C³ ayam.

* C³ = *santhash*. * C⁴ C⁵ = *dhopyamāne*. * C⁶ = *-bhogābhāro*. * C⁷ C⁸ = *-vratin*.

⁴ C² pavāṭayana, C³ pavāṭayanaṃ. ⁵ C³ amhi. ¹⁰ C² C³ nakkhamma.

tānaṃ punappuna ihapetabbatāya nibbaddhājagganabbhāro duttiyo, saṅkasaṇa¹
nāma mahallakassa pāpunnāti, avadāya vuṭṭhāpiyamāhassa citta-kaggatā na hoti²
nūttāraṇiyabbhāro³ tattiyo, sūcchapaṭighātena kanyassa sukhumālakarānabbhāro va-
tuttho, „gehaṃ“ pavitthena yaṃ kiñci pāpaṃ sakka kantaṃ“ ti garahapaticchāda-
nabbhāro pañcama, „mayhaṃ“ ti pariggahakassama chaṭṭho, „gehaṃ atthibhāro
nāma sadutiyakarāṇaṃ“ ti sattama, ukamaṃkumagharagoṭṭhādīnāṃ sādharana-
tāya bahusiddhāraṇabbhāro aṭṭhama, iti ima aṭṭhādīnava dīavā Mahāsetto paṇṇa-
sīlā⁴ pajāhi, tenāha: aṭṭhadosaṇākkhayaṃ pajāhiṃ pāpānālikāṃ ti; upa-
gamiṃ rukkhamaṇīlāṃ guṇa dāsa⁵ upagatan ti, „channaṃ paṭikkhipitvā
dasaṃ guṇaṃ netaṃ rukkhamaṇīlāṃ upagato ‘smi’“ vadati, tat’ ima dāsa guṇā:
appaṇamāsaṃbhātā eko guṇo, „upagamāsaṃmattakaṃ eva hi tattha hoti“ appa-
jagganatā⁶ duttiyo, „tāṃ hi sammattamaṃ pi saṃmattamaṃ pi paribhogaṇāsekaṃ
hoti yeva“ anūttāraṇiyabbhāro⁷ tattiyo, „garahaṃ na paticehādeti, tattha hi pāpaṃ
karaṇto lajjasīti“ garahāya apaticehannaṃbhāro eṇutttho, „abbhokāvaṇaṃ viya
kāyaṃ na saṇṭhaṃbhesīti“ kīyassa saṇṭhaṃbhanabbhāro pañcama, pariggaha-
karānabbhāro chaṭṭho, gehāyapaṭikkhepo sattama, bahusiddharānagēho viya „paṭi-
jaggiesāmi“ nam⁸, nikkhamatā⁹ ti nibbāraṇakābbhāro aṭṭhama, saṇṭassa saṃpi-
tābbhāro navama, rukkhamaṇāsaṇṭhaṇassa gaṇagaṇatthānaṃ aṇābhārāya aṇāpakkha-
bbhāro dasama ti, „ima dāsa guṇa dīavā rukkhamaṇīlāṃ upagato ‘smi’“ vadati,
Imāṃ oṭṭakāṃ kīraṇāṃ sallaṅkhetvā Mahāsetto punadivasa bhikkhūya pāyati,
atth’ aṇa saṃpattāgāṃsa manussā mahāntena upeṇhena bhikkham adāhara, sa-
bhāttakīlāsaṃ nūttāraṇiyabbhāro¹⁰ aṇamāsa āgamaṃ nibbāritvā cīntesi, „nāhaṃ ‘siddhaṃ
labhāmi’“ pobbajito, sūcchābhāro nāṃ¹¹ eṇa māsaṃsalapuriṇamade vadāhaṃ, sūc-
chamaṇīlakassa eṇa dukkhassa eṇa n’ atthi, yaṃ nūttāraṇaṃ vāpiṇāṃ roṇitāṃ dhaṇḍi-
nibbattāṃ sūcchāṃ jaṇitvā pavattaphalaṃhōjano bhavayyaṃ“ ti; so tato paṭibhāya
tatthā katvā gheṇanta vūyemanto satāṇabbhantare jeva attho samāpettīyo pañca
abbhāṇā nibbattesi, tena vuttāṃ:

Vāpiṇā roṇitāṃ dhaṇḍāṃ pajāhiṃ nirāsaṇato,
aṇāgāṇasaṃpannaṃ pavattaphalaṃ idiyim,
Tattha-ppadhānaṃ paṭāhiṃ nūttāraṇiyabbhāraṇaṃ,
abbhāntaramhi paṭṭhe abhīṇṇābala pāpānaṃ ti.

Evam abhīṇṇābalaṃ patvā Samedhātāpūsa samāpettīyukhena vīti-
mante Dīpaṅkaro¹² nāma Satthā loke udapādi. Tassa patiandhi-
jāi/bodhidhammacakkapparattānassa sakalāpi dasasahasālokaadhātu sam-

¹ C¹ saṅkasaṇa corrected to saṅkasaṇaṇi. ² all three MSS. vuṭṭhāpiya- ³ C¹ ge-
gama corrected to garaham. ⁴ C¹ paṇṇasīlā. ⁵ C¹ -jaggantā, C² -janatā.
⁶ C¹ anūttāraṇiyabbhāro. ⁷ C¹ paṭijaggiesāmiṇi corrected to -saṃmi. ⁸ C¹ omitta
nam. ⁹ C¹ dīpaṅkaro.

kampi sampakampi sampavedhū mahāvīraṇaṃ viraṇi, dvattimsa pubbanimittāni pāturahaṇṇa. Samedhatāpaso samāpattisukkhena vītināmato u' eva taṃ addam akosi na tīni nimittāni addasa; tena vuttam:

45. „Evadh me siddhipattassa vasibhūtaṃ sāsana
Dīpaṅkaro nāma Jīno uppaṇṇi lokanīyako.
46. Uppaṇṇanto ca jāyante bhijjhanto dhammadesane
caturā nimitte nāddasam¹ jhānaratisamappa²“ ti.

Tasmīm kālē Dīpaṅkaradassabala cutuhi khīpāsavaṇṇasahasseti parivuto anupubbena cārikaṃ caramāno Rammakaṃ nāma nagaraṃ patvā Sodasaṇṇamahāvīrhāre paṭivasati, Rammannagaravāsīno „Dīpaṅkaro kīra samapissaro putamāhīlambodhin paṭvā pavattavaradhammacakko anupubbena cārikaṃ caramāno Rammannagaraṃ patvā Sodasaṇṇamahāvīrhāre paṭivasatī³“ antvā sappinnavanītādiṃ u' eva lhasajjāni vatthacchadanāni ca gāhāpetvā gandhamālādīlathā yena Buddha yena Dhammo yena Saṃgho tannimā tappoṇā tappabhbhārā hūtvā Saṭṭhārāni upasāṅkamanitvā vunditvā gandhādīhi pūjetvā ekamantaṃ nisinne, dhammadesanaṃ sutvā evātanāya nimanntetvā upahāyāsaṃ pakkamīmaṃ. Te punadivase mahādānaṃ upjetvā nagaraṃ alaṅkaritvā Dasabalassa āgamanamaggāni alaṅkarontā udakabhinnottāhāsa paṇṇam⁴ pakkhipitvā samaṃ bhūmitalaṃ katvā rajatapattavasaṇṇaṃ vāḷakaṃ ākiranti. lājāni u' eva pupphāni ca rikiranti, nānāvīragēhi vatthehi dhajapajūke ussāpentī, kadaliyo u' eva pummaghatapentiyo ca patitthāpentī. Tasmīm kālē Samedhatāpaso attano asannapadā ngganvā tesam manussānaṃ upacibbhāgena ākāseṇa gacchanto te bhaghatutthe manusse divā „kīa nu khē kārāṇa“ ti ākāseṇa orayha ekamantaṃ thito manussē pucchī: „hambho kassa tūmhe imāni unggah alaṅkarothā“ ti; tena vuttam:

47. „Paccantadesavīsāye nimanntetvā, Tathāgataṃ
tassa āgamanamaggāni⁵ soḍheṇī tuṭṭhamānaṃ.
48. Ahaṇ tena samayena nikkhamitvā sakāsamā
dhamanto vākecināni gacchāmi ambare tatā.
49. Vedaṇṇāni jamaṇi divā tuṭṭhabhajjhaṃ pamoditaṃ
orohitrāṇā gaganā manusse pucchī tārode:

¹ C¹ C² nāddasāsiha. ² C¹ C² paṇṇa. ³ so all three MSS.

30. 'Tutthahajjho pamodho vedajāto mahājāno,
kacca soddhiyati¹ maggo sūjassu vaṭṭamāyana²' ti.

Manussā āhamaṇ: „bhante Sumedho na tvaṃ jānāsi: 'Dīpaṅkarada-
sabulo sammāsambodhiṃ paivā parattavaraddhamma³ eakkho cārikaṃ ca-
samāno ambhakaṃ nagaraṃ paivā Sudassanamahāvihāre paṭivasati,
mayya⁴ taṃ Bhagavantam nimantayamha, tassa⁵ etaṃ Buddhassa Bha-
gavato āgamanamaggaṃ alaṅkaromā⁶' ti. Sumedhatāpaso cinteṣi:
„'Buddho' ti kho ghoṣamattam pi loke dullaḥham, pag eva Buddhup-
piḍo, mayyāpi imehi manusshehi saddhiṃ Dasabalassa maggaṃ alaṅ-
karitum vaṭṭatitī⁷'. So te manussā āha: „accā bhū tuṃhe etaṃ maggaṃ
Buddhassa alaṅkarotha mayham pi ekam okāsaṃ deṭṭha, aham pi tuṃ-
hehi saddhiṃ maggaṃ alaṅkarissāmīti⁸'. Te „sādhū⁹ ti sampatticchi-
tvā „Sumedhatāpaso iddhumā¹⁰ ti jānanti udakabhinnokāsaṃ sallak-
khetvā „tvaṃ imam thānaṃ alaṅkarehīti¹¹ udayesu. Sumedho buddhā
ramuṇaṃ piṭu¹² gahetvā cinteṣi: „aham imam okāsaṃ iddhiyā alaṅ-
karitum pahosi, evaṃ alaṅkato pana māṃ na paritoṇessati, aṭṭa mayā
kāyaveyyāvaṇṇaṃ kātum vaṭṭatitī¹³ pahosā āharitvā tasmim padese
pakkhiṃ. Tassa tasmim padese amalaṅkato yeva Dīpaṅkaro Da-
sabulo mahāambhāvānaṃ chajabhinnākkhīnāsvānaṃ catuḥ satasahasāhehi pa-
rivute devatāsa dībbamālagandhādī¹⁴ pūjayan¹⁵tesu¹⁶ dībbasamgitesu pa-
vattante¹⁷ manusshe¹⁸ māṇsakagandhehi¹⁹ c' eva mālādīhi ca pūja-
yante²⁰ amantāya Buddhāhāya Manosillātale vijumbhamāne²¹ sīho viya
taṃ alaṅkatapaṭiyattamaggaṃ paṭipujjī. Sumedhatāpaso akkhiṃ um-
miletvā alaṅkatamaggaṃ āgacchanta²² Dasabalassa dvattimsamāhā-
purisalakkhanapattimāṇḍitū²³ asītiyā anubyañjanehi anubyañjana²⁴ byā-
mappabhāya²⁵ samparivūritam manirāgagaganatā²⁶ sāṇappakāra²⁷ vijū-
latā viya āvelāvelabbhūtā²⁸ c' eva yugalayugabbhūtā²⁹ ca chabbamagha-
nabuddharāmiyo³⁰ vīsaṇṇentaṃ rūpaggapattā³¹ attabhāvaṃ oleketvā
„aṭṭa mayā Dasabalassa jīvitaparicāgaṇi³² kātum vaṭṭatitī³³ „nā Bhagavā
kalalo akkamaṃ, anuphalakasetuṃ pana akkhamanto viya saddhiṃ catuḥ
khīnāsvāntasahasāhehi mama piṭhiṃ maddamāno gacchati, taṃ me
bhaviṃsati digharattam hitāya sukhāya³⁴ ti kesse mocetvā ajīvajātāvā-

¹ C¹ soddhiyati. ² C² mayya. ³ C³ buddhorammānaṃ piṭiḥ. C⁴ buddhārā-
manapitiḥ. ⁵ C⁵ -gandhādī, C⁶ gandhādī. ⁶ C⁶ pūjayan¹⁵tesu. ⁷ C⁷ parat-
tāyāmanā. ⁸ so all three MSS. (instead of manussesu). ⁹ C⁹ pūjyamānesu.
¹⁰ C¹⁰ anubyañjitaṃ. ¹¹ C¹¹ vyāma-. ¹² C¹² āra, C¹³ -kāra. ¹³ C¹³ -gāsa-.

kaccirāni kājavaggo¹ kalale pattharitrā māniphalaḥasetuṃ viya kalala-
pīṭhe sipaḍḍi: tena vuttadh:

51. „Te me puṭṭhā vyākariṃsu: ‘Buddho loke anuttaro.
Dīpaṅkaro nāma Jīno uppaḍḍi lokanāyako,
tassa soḍḍhiyati² maggo añjasam vaṇṇamāyanaṃ’.
52. ‘Buddho’ ti mama suttāna pīti uppaḍḍi tāvade.
‘Buddho Buddho’ ti kathayanto somamassāṇaṃ padeyāyāṃ.³
53. Tattha thutvā cintesāṃ tuṭṭho sadviggamānaṃso:
‘Idha hijāṃ ropasāṃ, khaṇo ve mā upaccaga.
54. Yadi Buddhassa soḍḍetha ekakāsam dādātha me,
aham pi soḍḍhiyessāmi añjasam vaṇṇamāyanaṃ’.
55. Adāssu te mam’ ekāsam soḍḍetuṃ añjasam tadā.
‘Buddho Buddho’ ti cintento maggaṃ soḍḍhem’ ahaṃ tadā.
56. Anuppiṭṭhe nam’ ekāse Dīpaṅkaro mahāmuni
cattārisatasahasāhehi⁴ chaḷabhiññāhehi tādhihi⁵
khināsāvehi vimāhehi paṭipajji añjasam’ Jīno.
57. Paecuggamaṇā vattanti, vappanti bhuriyo lahū⁶,
āmoditā natamarū sādhuḥkāraṃ parattayam.
58. Devā manusse jassanti manussāpi ca devatā,
ubho pi te paṭjalikā amuyanti Tathāgataṃ.
59. Devā dībhehi tarīyehi manussā mānussakhehi ca
ubho pi te vappayanti⁷ amuyanti Tathāgataṃ.
60. Dībhāro maṇḍāravaṃ papphama padumaṃ paricchattakam
disodisāṃ okiranti ākāsaṇḍabagatā⁸ marū.
61. Campakadū salalāṇa nīpaṇa nāgapunnāgaketakam
disodisāṃ ukklipanti bhūmitalagatā narū.
62. Kesa muṇḍeṭṭv’ ahaṃ tattha vākucirāṇa ca sammakāṇa
kalale pattharitrāna avakujje sipaḍḍi’ ahaṃ.
63. ‘Akkamitrāna mama Buddho saha siesehi gacchatu.
ma⁹ kalale akkamittho, hitāya me bhavissutū’¹⁰

so kalalapīṭhe upamako vā puna akkhini muniletvā Dīpaṅkaradaso-
balaassa Buddhāsim sampaṇṇaṇṇo evaṃ cintesi: „sace ahaṃ iccheyyāṃ
soḍḍhikāse jhāpetvā saṅghasatthako hutvā Rammamaggaṇaṃ paviseyyam.

¹ O² O² kha- ² O² C² soḍḍhiyati. ³ O² padeyāyāṃ. ⁴ so all. three MSS.

⁵ O² tādhihi, C² tādhihi. ⁶ C² añjasam. ⁷ O² C² lahu. ⁸ O² vappayanti.

⁹ C² ākāsatālagatā. ¹⁰ O² C² add naḍḍi.

aññātakarosena pana me kilesa jhāpettā Nibbānapattiyā¹ kiccam a'ntihi, yam aññāham Dipamkaradassanale viya paramabbhāsambodhīṃ patvā dhammanāraṇā āropettā mahājānaṃ Saṃsārasāgarā uttāretvā pucchā parinibbhāyeyyāmi, idam mayham patirūpan"² ti. Tato aha dhammo sam-
odhānetvā Buddhaloharāya abhinīhāraṇā katvā nipajji; tena vuttam:

41. „Puthaviyam³ nipunnassa evam me āsi cetoso:
icchanūna ahaṃ aṃṃ kilesa jhāpeye maṃm.
42. Kim me aññātavosena dhammanāraṇācchikaten⁴ idha,
sabbāññutam⁵ pāpuṇṇvā Buddho hessam saderake.
43. Kim me ekena tīpene purisena thāmadassanā,
sabbāññutam⁶ pāpuṇṇvā santāressam saderake.
44. Imiṇā me adhikāreṇa purisena thāmadassanā
sabbāññutam pāpuṇṇāmi tāreṃi jantam bahum.
45. Saṃsārasotaṃ chānditvā viddhamasitvā tayo bhāve
dhammanāraṇā samārayha santāressam saderake"⁷ ti.

yamā pana Buddhattaṃ patthentassa

46. Maṇassattam līngasampatti hotu Saṭṭhāraṇasanaṃ
pubbajjā guṇasampatti adhikāro ca chāndatā
aññadhammasamodhānā abhinīhāro samijjhati.

Maṇassatiabharavimā yeva hi khatvā Buddhattaṃ patthentassa patthanaṃ samijjhati
nāgassa vā supannassa vā devatāya vā patthanaṃ no samijjhati, maṇassatiabhāve
pi paricāhige jhātas eva patthanaṃ samijjhati līhīyā vā paṇḍakassapunnakautthato-
līyāññānāṇaṃ⁸ vā no samijjhati, purisassa pi tamhiṃ attabhāve arahattappattiya
hetvasampannassa⁹ eva patthanaṃ samijjhati no itarassa, hetvasampannassa pi saṃ-
jvamanakabuddhasa eva santikā patthentassa patthanaṃ samijjhati parinibbuto
Buddho cetiyasantiko vā bodhimūle vā patthentassa na samijjhati, Buddhānaṃ
santikā patthentassa pi pubbaññāpatti¹⁰ jhātas¹¹ eva samijjhati no gūhīlīge jhātas,
pubbaññāpatti pi paññābhūti¹²ssa aññasampattissābhine yeva samijjhati na imāya
guṇasampattiya¹³ vīrahītasā, guṇasampannasā pi yena ātāno jīvitāṃ Buddhānaṃ
patirattam hoti tassa imiṇā adhikāreṇa adhikārasampannassa¹⁴ eva samijjhati na
itarassa, adhikārasampannasā pi yassa Buddhakāraḍḍhamānaṃ attāya mahāto
chānto ca mahāto uttāho ca vāyāno ca pariyeṇhā¹⁵ tassa eva samijjhati na ita-
ressa, tathā¹⁶ idam chāndamahantakāya opannam; saṃ hi evam aṃṃ „yo sakala-
cakkavāṇagabbhaṃ ekadakkhūtaṃ ātāno bahubalaṃ patarivā pāraṇi gantum

¹ C^o nibbānapattiya. ² C^o puthaviyam. ³ C^o sabbāññutam, C^o sabbāññutam.

⁴ C^o sabbāññutam. ⁵ C^o -ryaṇjana. ⁶ C^o pariyeṇhā.

samatto so Buddhattaṃ pāpunāti, yo vā pana sakalesakkavāḷagabbhaṃ velugum-
 lasaḍḍhaṇṇaṃ viyūḥitvā madditvā padasā gacchanto pāraṇi gantum samatto so
 Buddhattaṃ pāpunāti, yo vā pana sakalesakkavāḷagabbhaṃ sattoyo ākoṭṭvā ni-
 cantaraṃ satthikalaṃsakkaṇṇaṃ padasā akkamamāṇo pāraṇi gantum samatto so
 Buddhattaṃ pāpunāti, yo vā pana sakalesakkavāḷagabbhaṃ vāccekkaṃgarabharitaṃ
 pādehi maddamāho pāraṇi gantum samatto so Buddhattaṃ pāpunāti" yo eteso
 ekam pi attano dukkaraṇaṃ na maññati, eteso etam pi tattitvā vā gantvā vā pāraṇi
 gahesaṃsū¹ etam mahantena chandena ca ussahena ca vāyamana ca pariyeṭṭhiyā
 ca samasāgato hoti tassa paṭṭhanaṃ samijjhati na itarassa. Sumedhatāpaso
 pana ime aṭṭha dhamme samodhānetvā Buddhabhāvāya abhinīhāraṃ katvā nipaṭṭi.
 Dīpaṇḍakaro pi Bhūgarvā āgantvā Sumedhatāpasassa asubbhāge (hatvā
 manisāhapuṇḍarīkāsū² ugghāṭento viya pañcavannanūpasādasampannāni ak-
 khini ammettvā kalalapiṭṭhe añjananāṃ Sumedhatāpasam diṭṭvā „Ayaṃ
 tāpaso Buddhattāya³ abhinīhāraṃ katvā nipaṇno, ijjhissatī ou kho imassa
 paṭṭhanaṃ udāhu no" ti anāgataṃ saṅgāṇaṃ pesetvā upadhārento „Ita
 kappasatthasahassādhikāni cattārā asukkhēyyāni nīlīkamitvā Gotamo nāma
 Buddhō bhāviṇasatī" nātra tūṭako vā parisaṃajjhe vyākāsi: „Passatha
 no tumbhe imasā uggaṭapānā⁴ tāpasam kalalapiṭṭhe nījananā" ti. „Evaṃ
 bhānti". „Ayaṃ Buddhattāya⁵ abhinīhāraṃ katvā nipaṇno, samijjhā-
 satī imassa paṭṭhanaṃ, ita kappasatthasahassādhikānaṃ catumnaṃ asuk-
 khēyyānaṃ maññake Gotamo nāma Buddhō bhāviṇasatī, manāṃ paṇ'
 asā uttābhāve Kapilavasthu⁶ nāma nagaraṃ nivāso bhāviṇasatī, Māyā
 nāma devī⁷ mātā, Suddhodano nāma rājā pitā, aggaṇārako Uppalāsa
 nāma therō, dutiyasāriko Koliṭṭo nāma, Bodhipaṭṭhāko Āmāso nāma,
 aggaṇārako Khemā nāma therī⁸, dutiyasāriko Uppalavannā⁹ nāma
 therī¹⁰ bhāviṇasatī, paripaṅkaṇḍāyo mahābhiniṅkhamanāṃ katvā mahā-
 padhānaṃ padahitvā nigrodhamūle pāyānaṃ paṭiggahetvā Neraṇjariya
 tīre paribhijjittvā bodhinūṇaṃ āruya asattharukkhinūle abhisam-
 bijjhāsatī¹¹; teno vuttam:

10. "Dīpaṇḍakaro" lokavidū¹¹ āhantāṃ paṭiggahaṃ
 asisake maṃ (hatvāna imasā vacanāna abhāvi¹²):
11. "Passatha imasā tāpasam jāṭilaṃ uggaṭāpanāṃ,
 aparimeyyo ito kappe Buddhō loke bhāviṇasatī.

¹ C¹ C² manī. ² C¹ Buddhattāya. ³ C¹ uggaṭapān. ⁴ C¹ Buddhattāya
 corrected to Buddhattāya. ⁵ C¹ Appalavastu. ⁶ C¹ devī. ⁷ C¹ C² therī.
⁸ all three MSS. uppalavanna. ⁹ C¹ therī. ¹⁰ C¹ Dīpaṇḍakaro. ¹¹ C¹ C² loka-
 vidū. ¹² C¹ abhūti.

12. Aho Kapilavhaya¹ rummā nikkhamitvā Tathāgato padhāman padahittvāna kaivā dukkarakāriyaṃ
13. Ajapālarukkhamaṇe nisiditvā Tathāgato tattlha pāyāsam aggayha Neraṇḍjaraṃ upohiti.
14. Neraṇḍjariya tīre pāyāsam ādāya so Jīno paṭiyattavaratuniggema bodhimūlami ehiṭi.
15. Tato padakkhiṇaṃ katvā bodhimāggaṃ anuttara assaṭṭhaṃ mūle bujjhissati mahāyaso.
16. Imassa janikā mātā Māyā nāma bhavissati, pitā Suddhodano nāma, ayaṃ hexati Gotamo.
17. Anāsava² vitarāga³ santacittā samāhita⁴ Kolito Upatisso⁵ ca aggā hessanti sāvaka.
18. Amāno nāma⁶ upatthāko upatthissanti taṃ Jinaṃ, Khema⁷ Uppalavaṃsa⁸ ca aggā hessanti sāvika.
19. Anāsava⁹ vitarāga¹⁰ santacittā samāhita¹¹.
Bodhi tassa Bhagavato Assaṭṭha¹² ti pavuccati¹³.

Sumedhatāpaso „mayham kira patthamā samujjhissatīti“ somanas-sappatto ahoṣi. Mahājāno Dipaṃkaradaśabalaṃ vacanaṃ sutvā „Su-medhatāpaso kira Boddhabūjaṃ Buddhamaṃkuro“ ti kaṭṭhatattho ahoṣi. Evaṃ v'assa ahoṣi: „yathā nāma pariṣo nadiṃ taranto ujukena tittheṃ uttaritum asakkonto heṭṭhātittheṃ ottarati evaṃ evaṃ¹ mayaṃ Di-paṃkaradaśabalaṃ sūsaṇe maggaphalaṃ alobhamāṇā anāgate yadā teṃaṃ Buddho bhavissasi² tadā tava sāmukhā maggaphalaṃ sacchikātum samutthā bhavēyyāma³“ ti patthamaṃ phupayimā. Dipaṃkaradaśabalaṃ pi Bodhisattam jamaṃsitvā aṭṭhaḥi pupphamaṇṇiḥi pūjetvā padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. Te pi catovatasahasasamukhā khīṇāserā Bodhisattam gaudhehi ca mālhi⁴ ca pūjetvā padakkhiṇaṃ katvā pakkamimā. Devamanassa⁵ paṃ tath⁶ eva pūjetvā vanditvā pakkantā. Bodhisatta esibesam patikkantakāle sayanā roṭṭhāya „pāramiyo vicinissāmaṇi⁷“ pup-pharāśmatthake pallaṃkaṃ ābhujitvā⁸ nisīdi. Evaṃ nāma Bodhi-satte sakalaśaśasahasasamukhāḥ devatā sannipatitvā āśīṃkāraṃ katvā „ayya Sumedhatāpaso poraṃkaḥobodhisattānaṃ pallaṃkaṃ ābhujitvā⁹“ pāramiyo vicinissāma¹⁰ ti nāmaṃkāle yāṃ pubbanimitthāṃ nāma paṇṇā-yanti tāṃ sabbāṃ pi ajjā pātubhūtāṃ, nissamayena teṃaṃ Buddho

¹ C² pavuccatīti. ² so all three MSS. ³ C¹ C² bhavissati. ⁴ C² mālhi. ⁵ C¹ ābhujitvā. ⁶ C² ābhujitvā.

bhaviṣṣasi, mayam etaṃ jānāmaḥ yam' etaṃ nimittāni paññāyanti eka-
tena' so Buddho hoti, taṃ attano viriyam daddhā katvā paggaṇhā'
ti Bodhisattānaṃ nānapakkārehi tthitthi abhiththunhūṃ', tena vuttam:

80. „Idam evānaṃ vacanāṃ asamaṇa Mahesāno
āmeditā' namamurū: 'Buddhabhāṃkuro ayaṃ'.
81. Ukkuṇṭhisaddā vattanti appoṭṭenti¹ hasanti² ca
kataṃjālī mamaṣanti³ dāsaṃhāsa⁴,⁵ saderakā.
82. 'Yad' imassa Lokanāthassa virajjhissāma sāsanam
anāgatamhi addhāne hessāma sammukhā imam.
83. Yuthā ammasā naddh taratā paṭitukhā virajjhīya
heṭṭhālithe gaṇetrāna uttaranti mahānadin.
84. Eram eram' mayam sabbe yadi muṇḍem' imam Jinam
anāgatamhi addhāne hessāma sammukhā imam'.
85. Dīpaṇkaro Lokavidū' āhutaṃ paṭiggaha
mama kammasa pahittetvā dakkhiṇam⁶ padam uddharī⁷.
86. Ye tattha āsūṃ Jinaputtā sabbe padakkhiṇam akāsiṃ mam,
marā nāgā ca gaṇḍhabbā abhivādetvāna pakkamuh.
87. Dāsaṇam me atikkante saṃvāgeṭṭhe Lokanāyake
haṭṭhe haṭṭhena cittaṃ āsanā vuttahim tadā.
88. Sukhena rukhito homi pāmuḍḍena⁸ pomeḍito,
piṭṭiyā ca abhissaṇṇo⁹ pullakūknū¹⁰ ābhujjā tadā.
89. Pallakkena nāḍḍitvā evam cintas' abhū tadā:
'vāḍḍhūto ahaṃ jhāne abhiññāṇe pāramim gato.
90. Sahassākaṃhi¹¹ lokamhi¹² saṃyo n' aṭṭhi me samā,
asame iddhidhammeva alabbhīṃ jḍḍasāṃ sukham'.
91. Pallakābhujane¹³ mayham dāsaṃhāsaḍḍhivāsino¹⁴
mahānādaṃ parattesum: 'dhuvaṃ¹⁵ Buddho bhaviṣṣasi.'
92. Yam pabbe Bodhisattānaṃ pallakavaramābhujē
nimittāni padisaṃti tāni aṭṭha padisaṃce.
93. Sitaṃ vyapagataṃ hoti unhaṃ ca upavammati,
tāni aṭṭha padisaṃti, dhuvaṃ Baddho bhaviṣṣasi.
94. Dāsaṃhāsaḍḍhivāso¹⁶ nāḍḍā hoti nirākulā,
tāni aṭṭha padisaṃti, dhuvaṃ Buddho bhaviṣṣasi.

¹ C¹ C² skantana. ² C¹ C² abhiththunhūṃ. ³ C¹ C² ameditā, C³ āmedinā?

⁴ C¹ sahanā, C² sahanā corrected to hasanti. ⁵ C¹ C² dāsaṃhāsaṇṇo. ⁶ so all three MSS. ⁷ C¹ -vidā. ⁸ C¹ dakkhiṇa. ⁹ C¹ uddharī, C² uddharit. ¹⁰ C¹ pāmuḍḍena.

¹¹ C¹ C² abhissaṇṇo. ¹² C¹ aṭṭhi. ¹³ C¹ -bhujane. ¹⁴ C¹ dāsaṃhāsaḍḍhivāsino.

¹⁵ C¹ tavaṃ. ¹⁶ C¹ dāsaṃhāsaṇṇo.

93. Mahāvātā na vāyanti, na sandanti savantiyo,
tāni aṭṭha padissanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
94. Thalajā dakaṭṭhā pupphā sabbe pupphanti tāvade,
te p' aṭṭha pupphitā sabbe, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
95. Latā vā yadivā rukkhā phalabhārā honti tāvade,
te p' aṭṭha phalitā sabbe, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
96. Ākāsaṭṭhā ca bhūmatṭhā ratanā jotanti tāvade,
te p' aṭṭha ratanā jotanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
99. Mānusakā ca dībhā ca turiyā vaṃṇanti tāvade,
te p' aṭṭha ubbo abhicavanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
100. Vicittapupphā gaganā abhivassanti tāvade,
te p' aṭṭha padissanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
101. Mahāsamuddo ābhujati, dasasahasī pakampati,
te p' aṭṭha ubbo abhiravanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
102. Niraye pi dasasahasī¹ aggī² nibbāyi tāvade,
te p' aṭṭha nibbutā³ aggī⁴, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
102. Vimalo hoti suriyo, sabbe dissanti tārakā,
te pi aṭṭha padissanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
104. Anavatṭena ulakena mahiyā ubbhijjī tāvade,
taṃ p' aṭṭha ubbhijjate mahiyā, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
105. Tārāgaṇā virocanti nakkhattam gaganamaṇḍale
viśākhā candimāyuttā, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
106. Bīlāsayaṇā darisayaṇā nikkhamanti sakāsayaṇā,
te p' aṭṭha āsayaṇā chuddhā, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
107. Na hoti arati antānāṃ, antuṭṭhā honti tāvade,
te p' aṭṭha sabbe antuṭṭhā, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
108. Rogā tadā āpasamanti sīghracchā ca vinassati,
tāni aṭṭha padissanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
109. Rūge tadā tann⁵ hoti, doko muho pi nassati,
te p' aṭṭha rigatā sabbe, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
110. Bhāyaṃ tadā na bhavaṃ, aṭṭha p' etaṃ padissati,
tena līgeṇa jānāma; dhuraṃ Buddho bhavissasi.
111. Rajo n' uddhamāsi⁶ uddham, aṭṭha p' etaṃ padissati,
tena līgeṇa jānāma; dhuraṃ Buddho bhavissasi.
117. Anīṭṭhagandho pakkamati, dīṭṭhagandho pavāyati,
so p' aṭṭha rāyati gandho, dhuraṃ Buddho bhavissasi.

¹ C^o dasasahasī. ² C^o C^o aggī. ³ C^o nibbuta. ⁴ C^o C^o aggī. ⁵ C^o tann. ⁶ C^o -assī.

112. Sabbe derā padissanti tṭhapyitvā arūpino,
te p' aḷḷa sabbe dissanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
113. Yāvatā nīrayā nāma sabbe dissanti tāvade,
te p' aḷḷa sabbe dissanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
114. Kuḍḍā kavātā velā ca na hont' āvaranān' tadā,
ākāsaḥhātā te p' aḷḷa, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
115. Cuti ca upapatti' ca khaṇe tassamā' na vijjati,
tāni aḷḷa padissanti, dhuraṃ Buddho bhavissasi.
116. Duḥsaḍḍa paggaḇa vīriyaṃ, mā nivatta abhikkama,
mayam p'etaṃ vījānāma: dhuraṃ Buddho bhavissasi¹."

Bodhisatto Dipamkaradasabalaṃ ca dasasahasasakkavāle devatānaṃ
ca' vacanaṃ suttā bhīyyesomattāya saṃjātesūho hutvā cintesi: „Buddhā
nāma amogharacanā, n' attīhi Buddhānaṃ kathāya sūṇathattam, yathā hi
ākāse khittaleddhasa patanaṃ jātasa maraṇaṃ arupe uggale suriyas'
ūṭṭhānaṃ āsayā nikkhantasāyasa sīhasa nūdanam dhuraṃ Buddhaseṭṭhānaṃ
bhāramocanaṃ dhuraṃ avassabhāri evaṃ evaṃ' Buddhānaṃ vacanaṃ
nāma, dhuraṃ amoghaṃ, addhā ahaṃ Buddho bhavissāmī²“; tena vuttam:

117. „Buddhasa vacanaṃ suttā dasasahasāna' c'ūbhayaṃ
tutṭhalattīho paṇḍito evaṃ cintes' ahaṃ tadā.
118. 'Adveḷḷharacanā Buddhā, amogharacanā Jīmā,
vitatham n'attīhi Buddhānaṃ, dhuraṃ Buddho bhavām' ahaṃ.
119. Yathā khittam sabbe leḍḍu dhuraṃ patati bhūmiyaṃ
tath' eva Buddhasseṭṭhānaṃ vacanaṃ dhurasassataṃ.
120. Yathāpi sabbasattānaṃ maraṇaṃ dhurasassataṃ
tath' eva Buddhasseṭṭhānaṃ vacanaṃ dhurasassataṃ.
121. Yathā rattikkhaye patte suriyas' uggamaṇaṃ dhuraṃ
tath' eva Buddhasseṭṭhānaṃ vacanaṃ dhurasassataṃ.
122. Yathā nikkhantasāyasaṇṇa sīhasa nūdanam dhuraṃ
tath' eva Buddhasseṭṭhānaṃ vacanaṃ dhurasassataṃ.
123. Yathā āpannasattānaṃ bhāramoropanaṃ' dhuraṃ
tath' eva Buddhasseṭṭhānaṃ vacanaṃ dhurasassataṃ³“ ti.

So „dhuv' ahaṃ Buddho bhavissāmī⁴“ evaṃ kassasamvīṭṭhāno buddha-
kārake dhamme upadhāretum “kahan nu kho Buddhakāraḍḍhammā;

¹ C² hontāvaranā, C³ hontāvaranā. ² C² uppatti, C³ C² uppatti. ³ C² khaṇa-
sāma. ⁴ C² C³ devatānaṃ ca, C² -naṃ ca corrected to -naṃca. ⁵ so all three MSS.
⁶ C² dasasahasāna. ⁷ C² bhāramoropanaṃ?

kim uddham udāhu adho dasāsu vidissā¹“ ti anukkamena sakaladhammadhātūnaṃ vicinanto parāṇakabodhisatthehi āsevitanisevitam paṭhamam dānapāramim divā evam attānam ovadi: „Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya paṭhamam dānapāramim pūreyyāsi, yathā hi ukkaṇṇito udakumbho nissesaṃ katvā udakam vamaṭi yeva na paccāharati evam evam dhanam vā yasaṃ vā puttadāraṃ vā āṅgapaccāṅgaṃ vā anoloketvā samputtayācāṇānaṃ sabboṃ icchāicchitam nissesaṃ katvā dadanāno bodhirukkhamule nisiditvā Buddho bhavissasīti“ paṭhamam dānapāramim dāham katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttam:

125. „Hunda buddhakare dhamme vicināmi ito e’ ito uddham adho dasadissā yāvataṃ dhammadhātunā.
126. Vicinanto tadā dakkhū paṭhamam dānapāramim pobbakehi Mahesīhi anussinānaṃ sabhāpathasā.
127. ‘Imam tvaṃ paṭhamam tāva dāham katvā samādiya dānapāramitaṃ gaccha yadi bodhim pattum icchasi.
128. Yathāpi kumbho sampunṇo yassa kassaci adbhokato vamate udakam nissesaṃ na tattha parirakkhati
129. Tath’ eva yācace divā bhānamukkaṭṭhamajjhime ādāhi dānam nissesaṃ kumbho viya adbhokato“ ti.

Ath’ assa „na ettakeh’ eva Buddhakāraṇadhammehi bhavitabban“ ti uttarim pi upadhārayato dutiyam sīlapāramim divā etad ahoṃ: „Sumedhapāṇḍita tvaṃ ito paṭṭhāya sīlapāramim pūreyyāsi, yathā hi camaramiṇo nūna jīvitam pi anoloketvā attano vālam eva rakkhati evam tvaṃ pi ito paṭṭhāya jīvitam pi anoloketvā sīlam eva rakkhanto Buddho bhavissasīti“ dutiyam sīlapāramim dāham katvā adhiṭṭhāsi: tena vuttam:

130. „Na h’ ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissaro, aṇṇe pi vicinissāmu ye dhammā bodhipācānā.
131. Vicinanto tadā dakkhū dutiyam sīlapāramim pobbakehi Mahesīhi āsevitanisevitaṃ.
132. ‘Imam tvaṃ dutiyam tāva dāham katvā samādiya sīlapāramitaṃ gaccha yadi bodhim pattum icchasi.
133. Yathāpi camarā vālam kīṇicī’ pavilaggatam upeti maraṇam tattha na vīkopehi vāladhūm (Cfr. Elian 16, 11.)

¹ O’ kienlā.

133. Tath' eva catum bhūmīn' sīlān paripūriya'
parirakkha' sabbadā sīlān amari viya vāladhīn'' tī.

Ath' assa „na ettakēh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban'' ti
uttarim pi upadhārayato tatiyaṃ nekkhammapāramīm diṇvā etad ahesi:
„Sumedhapagāḍita traṃ ito paṭṭhāya nekkhammapāramito pūreyyāsi,
yathā hi etam pi bandhanāgāre vasamāno pariso na tattha
eīneham karoti atha kha ukkaṇṭhāsi yera arasitukāmo hoti evam eva
traṃ sabbabhare bandhanāgārasandhe katvā sabbabhare ukkaṇṭhito
mañcītukāmo lutvā nekkhammābhinnukho va hohi, evaṃ Buddhō bhā-
vissasīti'' tatiyaṃ nekkhammapāramīm daḍḍham katvā adhiṭṭhāsi; tena
vuttam:

133. „Na h' ete ettakā yera Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicissasāmi ye dhammā bodhipācānā.
134. Vicinanto tadā dakkhīn tatiyaṃ nekkhammapāramīm
pubbakehi Mahesīhi āsevitani-sevitum.
137. Itumā traṃ tatiyaṃ tāva daḍḍham katvā samuddiya
nekkhamme pāramīm gaccha yadi bodhīm pattum icchasi.
138. Yathā andughare pariso ciravuttho dukkhaddito
na tattha rūgam abhijānati muttīm yera gavesati
139. Tath' eva traṃ sabbabhare pariso andughare viya,
nekkhammābhinnukho hohi bhavato parimuttiyā'' ti.

Ath' assa „na ettakēh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban'' ti
uttarim pi upadhārayato catuttham paññāpāramīm diṇvā etad ahesi:
„Sumedhapagāḍita traṃ ito paṭṭhāya paññāpāramīm pi pūreyyāsi.
hinamajjhānukkaṇṭhesu kiñci' avajjettvā sūbhe pi paṇḍite upasānikamitvā
pañham puccheyyāsi, yathā hi piyaṇārīko bhikkho hīnādiḍḍhedeṃ
kulesu kiñci avajjettvā paṭipāṭiyā piyaṇāya caranto khippam yāpasaṃ
labhati evam traṃ pi sabbapagāḍite upasānikamitvā pañham pucchanto
Buddhō bhāvissasīti'' catuttham paññāpāramīm daḍḍham katvā adhiṭṭhāsi;
tena vuttam:

140. „Na h' ete ettakā yera Buddhadhammā bhavissare,
aṇṇe pi vicissasāmi ye dhammā bodhipācānā.
141. Vicinanto tadā dakkhīn catuttham paññāpāramīm
pubbakehi Mahesīhi āsevitani-sevitum.
142. Itumā traṃ catuttham tāva daḍḍham katvā samuddiya
paññāpāramitum gaccha yadi bodhīm pattum icchasi.

¹ Cp Bhūmīnā. ² Cp paripūriya. ³ Cp parirakkha. ⁴ so all three MSS.

143. Yathāpi¹ bhikkhu bhikkhanto hīnamukkaṭṭhamajjhāne
kulāni na virajjento evaṃ labhati yāpanam
144. Tath' eva tvaṃ sabbakāle paripucchanto buddham janam
paññāpāramitam gantvā sambodhim pāpuṇissasīhi².

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato pañcamam vīriyapāramim diṡvā etad ahoṡi:
„Smedhapandita tvaṃ ito paṭṭhāya vīriyapāramim pūreyyāsi.
yathā siho migarājā sabbakiriyaṭṭhesu dalhaviriyo hoti evaṃ tvaṃ
sabbabhavesu sabbakiriyaṭṭhesu dalhaviriyo anolānaviriyo samāno Buddho
bhariṡsasīti“ pañcamam vīriyapāramim dalham katvā adhiṡṭṭhāsi; tena
vuttam:

145. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare.
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
146. Vicinanto tadā dakkhiṃ pañcamam vīriyapāramim
pubbakhehi Mahesīhi āseritanisevitam.
147. Imam tvaṃ pañcamam tēva dalham katvā samādiya
vīriyapāramitam gaccha yadi bodhim pattam icchasi.
148. Yathāpi siho migarājā nisajjattthānacāṇikame
alīnaviriyo hoti paggaḥṭṭamano sādā
149. Tath' eva tvaṃ pi sabbabhave paggaḥṭṭa vīriyam dalham.
vīriyapāramitam gantvā sambodhim pāpuṇissasīhi³.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāradhammehi bhavitabban“ ti
uttarim pi upadhārayato chaṭṭham¹ khantipāramim diṡvā etad ahoṡi:
„Smedhapandita tvaṃ ito paṭṭhāya khantipāramim pūreyyāsi,
sammānane pi avamānane pi khamo va bhaveyyāsi, yathāpi paṭṭhaviyam
nāma socim pi pakkhipanti asocim pi na tena paṭṭhavi² sineham na
paṭigham karoti khamati saḥati ulhivāseti yeva evaṃ evaṃ tvaṃ pi
sammānanāvaimānanesu khamo va samāno Buddho bhariṡsasīti“ chaṭṭham
khantipāramim dalham katvā adhiṡṭṭhāsi; tena vuttam:

150. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare.
aṇṇe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
151. Vicinanto tadā dakkhiṃ chaṭṭhamam khantipāramim
pubbakhehi Mahesīhi āseritanisevitam.
152. Imam tvaṃ chaṭṭhamam tēva dalham katvā samādiya
tattha adveṡṡhamānuso sambodhim pāpuṇissasīhi.

¹ C² C³ yathā. ² O² chaṭṭha corrected to chaṭṭhamam. ³ so all three MSS.

133. Yathāpi paṭhavī nāma sucim pi asucim pi ca
sabbhaṃ sahati nikkhepaṃ na karoti paṭighaṃ dayam
134. Tath' eva tram pi sabbesaṃ sammānāvaṃnākkhama
khaṇṭipāramitāṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti¹.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāraṇadhammehi bhavissan" ti
uttarim pi upadhārayato uttamaṃ saccapāramiṃ diavā etad ahoṣi:
„Samedhiyaṃ paṇḍita tram ito paṭṭhāya saccapāramim pi² pūreyyāsi.
asaniyā matthake' patinānāya pi dhanādīnaṃ atthāya chandādīnaṃ
vareṇa sampajānamasāvādān nāma mā akāsi. yathā hi osadhikāraḥ³
nāma sabbhantū⁴ attano gumanavithim jahitvā aññāya vithiyā na
gacchati sakavithiyā va gacchati evam evam tram pi saccam⁵ pahāya
musāvādaṃ nāma akāroṇa yeva Buddhō bhavissasīti⁶ sattamaṃ saccapāramiṃ
dalham katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam.

135. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.
136. Vicinanto tadā dakkhūṃ sa'tamaṃ saccapāramiṃ
pubbakehi Maheslhi āsevitānisevitāṃ.
137. Imasā tram sattamaṃ tava dalham katvā samādiya
tathā advejjharaṇaṃ sambodhiṃ pāpuṇissasī.
138. Yathāpi osadhī nāma tulābhūtā⁷ sadevsake
samaye utupasse⁸ vā na vakkamati vithito
139. Tath' eva tram pi saccasa mā vakkamī vithito.
saccapāramitāṃ gantvā sambodhiṃ pāpuṇissasīti⁹.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāraṇadhammehi bhavissan" ti
uttarim pi upadhārayato uttamaṃ adhiṭṭhānapāramiṃ diavā etad ahoṣi:
„Samedhiyaṃ paṇḍita tram ito paṭṭhāya adhiṭṭhānapāramim pi pūreyyāsi.
yam adhiṭṭhāsi taṃhiṃ adhiṭṭhāne niccala bhavreyyāsi. yathā hi pabbata
nāma sabbhadīsū pi vāto paharante pi na kampaṭi na calati attano
thāne yeva tiṭṭhati evam evam tram pi attano adhiṭṭhāne niccala
honto¹⁰ va Buddhō bhavissasīti¹¹ uttamaṃ adhiṭṭhānapāramiṃ dalham
katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttam.

140. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aññe pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācanā.

¹ C² saccapāramim. ² C² matthake, C² matthake corrected to matthake. ³ C² osadhikāraḥ. ⁴ so all three MSS. ⁵ C² saccam. ⁶ C² tulābhūtā. ⁷ C² utupasse.
⁸ C² honto.

151. Vicinanto tadā dakkhiṃ aññamañ adhiṭṭhānapāramiṃ
pubbakehi Mahesihi āseritaniāseritaṃ.
152. Imam tvaṃ aññamañ tvaṃ daḍḍhaṃ katvā samādiya
tatiha tvaṃ acalo hutvā sambodhiṃ pāpunissasi¹.
153. Yathāpi pabbato solo acalo suppatiṭṭhito
na kampati bhusavātehi sakaṭṭhāne va tiṭṭhati
154. Tath' eva tvaṃ pi adhiṭṭhāne sabbadā acalo bhava,
adhiṭṭhānapāramiṃ gantvā sambodhiṃ pāpunissasi².

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāraḥ adhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhiānyato navamañ mettāpāramiṃ diṇṇā etad' ahoṣi:
„Sumedhapapaṅḍita tvaṃ ito paṭṭhāya mettāpāramiṃ pūreyyāsi, hiteṣu
pi ahiṭeṣu pi ekacitto bhavreyyāsi, yathāpi udakam nāma pāpajanasā
pi kalyāṇajanasā pi vitabbhātā ekasandisam katvā pharati evam eva³
tvaṃ sabbasatteṣu mettacittena ekacitto honto⁴ Buddhō bhavissasi⁵“
navamañ mettāpāramiṃ daḍḍhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttaṃ:

155. „Na h' ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
año pi vicinissāmi ye dhammā bodhipācari.
156. Vicinanto tadā dakkhiṃ navamañ mettāpāramiṃ
pubbakehi Mahesihi āseritaniāseritaṃ.
157. Imam tvaṃ navamañ tvaṃ daḍḍhaṃ katvā samādiya
mettāya asame hohi⁶ yadi bodhiṃ⁷ pattam icchasi.
158. Yathāpi udakam nāma kalyāṇe pāpake jame
samam pharati⁸ sīteṣu parāhehi rajomalaṃ
159. Tath' eva tvaṃ pi ahiṭabbe samam mettāya bhāraya,
mettāpāramitāṃ gantvā sambodhiṃ pāpunissasi⁹.

Ath' assa „na ettakeh' eva Buddhakāraḥ adhammehi bhavitabban" ti
uttarim pi upadhiānyato dasamañ upekkhāpāramiṃ diṇṇā etad' ahoṣi:
„Sumedhapapaṅḍita tvaṃ ito paṭṭhāya upekkhāpāramiṃ pi pūreyyāsi,
sukhe pi dukkhe pi majjhato va bhavreyyāsi, yathāpi paṭhavi¹ udam
vaciṃ pi avaciṃ pi² pakkhīppamāne majjhutā va hohi evam evam
tvaṃ pi sukhadukkheṣu majjhato va honto³ Buddhō bhavissasi⁴“
dasamañ upekkhāpāramiṃ⁵ daḍḍhaṃ katvā adhiṭṭhāsi; tena vuttaṃ:

¹ C¹ eva. ² C² bhonto? C³ bhonto. ³ C³ C⁴ hohi. ⁴ C⁴ bodhita. ⁵ C⁵ parati
C⁶ karati. ⁶ C⁶ paṭhavi, C⁷ C⁸ paṭhavili. ⁷ so. all. āro. MSS., instead of aśvini
asvinihi? ⁸ C⁸ bhonto. ⁹ C⁹ C¹⁰ u. 44ā.

170. „Na hi¹ ete ettakā yeva Buddhadhammā bhavissare,
aāse pi vicinissami ye dhammā bodhipācanā.
171. Vicinanto tadā dukkhin dasamanu upekkhāpāraminī²
pubbhakhi Mahesihī āsavitani-svitani.
172. Imam tvaṃ dasamanā tvaṃ dajhāsi katvā samādiya
tulābhūto dajho hutvā sambodhin pāpujissasi.
173. Yathāpi pathavi nāma ukkhistam asuciṃ suciṃ
upekkhati³ ohlo p⁴ ete kopāmunayavajjā⁵
174. Tatth⁶ eva tvaṃ pi sukkadukkho tulābhūto evaṃ bhava,
upekkhāpāramitā⁷ gantvā sambodhin pāpujissasi⁸.”

Tato cinteti: „Imasmim loke Buddhāsattehi pūretabbū bodhiparipācanā
Buddhakāraṇakadhammā ettakā yeva, dasa pāramiyo ihapetrā aāse n¹ atthi,
imāpi dasa pāramiyo uddham ākāse pi n² atthi, heṭṭhā pathaviyaṃ pi
puratthimādi³ diṣṭu pi n⁴ atthi, mayham yeva paṇa hadayamanasante
patitthitā⁵ ti. Evaṃ tasmā hadayo patitthitabhāvaṃ dīpā sabhāpi
dajhāsi katvā adhitthāya punappuna sammāsanto anulomapaṭilomaṃ
sammāsati, pariyanto gabetvā ādāsi pāpeti, ādāsi gabetvā pariyanto
ihapeti, majjhe gabetvā ohhato osāpeti, ohhato koṭṭaṃ⁶ gabetvā majjhe
osāpeti⁷, aṅgapariccāgo pāramiyo nāma bhūrahapadapariccāgo upapāra-
miyo nāma jīvitapariccāgo paramatthapāramiyo nāma⁸ ti dasa pāramiyo
dasā upapāramiyo dasa paramatthapāramiyo ti yamakataṃ vinivattento⁹
viya Mahāmeruṃ manthā¹⁰ katvā cakkarālamahāsamuddhaṃ āluento¹¹
viya ca sammāsi. Tassa dasa pāramiyo sammāsantuassa sammāsantuassa
dhammatejasa ratunatūtādhikāni dve yajassasasambhāni bahalā ayaṃ
mahāpathavi¹² tatthiṇā ukkantisalekalāpe¹³ viya pīḷiyānāsaṃ uccu-
yantaṃ viya mahāvīratvaṃ viratvaṃnā saṅkampi saṅpakampi saṅpavedhi,
kulānecakkhaṃ viya telayamaccakkam viya ca paribbhāmi; tesaṃ vuttaṃ:

175. „Ettakā yeva te loke ye dhammā bodhipācanā,
tat¹⁴ uddham n¹ atthi aānta, dajhāsi tatthā patitthiṇa¹⁵.
176. Imo dhammo sammāsanto sabhāva-sarasaṃlakkhaṇo
dhammatejasa vasudhā dāmesasasi pakampatha.
177. Calati¹⁶ ravati pathavi¹⁷ uccayantaṃ sa pīḷitaṃ,
telayanto yathā cakkam evaṃ kampati uddināti¹⁸.”

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. ³ so all three MSS. ⁴ C¹ puratthimādi
⁵ so all three MSS. ⁶ C¹ ohhāseti. ⁷ C¹ vinivaddhento, C² vinivaddhento?
⁸ C¹ mattha, C² mattham, C³ mattham corrected to mattham, ⁹ C¹ ālento, C²
ālento. ¹⁰ C¹ pathavi, C² mahāpathavi. ¹¹ C¹ -saṃ. ¹² C¹ calati. ¹³ C¹ pathavi.

Mahāpaṭhaviyā kampamānāya Rāmanagaravāsino saṅghāraṃ saakkentā yugantavātumbhā¹ hatā mahāsālā² viya mucchitamucchitā papatūna, ghaṭṭādiṇi kulālabhājānaṇi paratāntāni³ aññamaññaṇi paharantāni cupparicuppanāni ahesuṃ. Mahājāno bhūtataṃso Setthāraṃ upasaṃkamitvā „kin na kho Bhagavā nāgavaṇṇo⁴ ayam bhūtayakkhadevatāsu aññataravaṇṇo⁵ ti, na hi mayam etaṃ jānāma, apī ca kho sabbo pi ayam mahājāno upadduto, kin nu kho imassa lokassa pāpakāṇi bhavissanti udāhu kalyāṇaṃ, katthetha nu etaṃ kāraṇaṃ⁶ ti āhu, Setthā tesam kattham suttā „tumhe mā bhāyatha mā cintayitha, n’ atthi vo itonidānaṃ bhayaṃ, yo so mayā ajja Sumedhapapēṭo ‘anūgate Gotamo nāma Buddho bhavissasi’⁷ vyākato so idāni pāramiyo sammāsati, tassa pāramiyo sammāsattassa virocentassa⁸ dhammatejasa sakala-dassasahassilokadhātū⁹ ekappahārena kampati c’ eva ravati cā”¹⁰ ti āhu; tena vuttam:

179. „Yāvata paricā āsi Buddhasa parivesane
pavedhamānā sā tattha mucchitā eeti bhūmiyā.
178. Ghaṭṭānekacchāsāni kumbhinaṇi ca satā bahū
sācūppamathitā tattha aññamañña¹¹ upaghaṭṭitā¹².
180. Ubbiggā taitā bhūtā bhantā vyādhitamānasa
mahājāna samāgamaṃ¹³ Dipaṃkaram upāgamaṃ.
181. ‘Kin bhavissanti lokassa kalyāṇaṃ aha pāpakāṇi,
sabbo upaddeto loko, tam vinodehi cakkhumā’.
182. Tesam sadā¹⁴ aññapeṣi Dipaṃkaro Mahāmaṇi¹⁵:
‘vissatthā hetha mā bhātha imasmiṃ puthavikampane.
183. Tam ahaṃ ajja vyākāsiṃ ‘Buddho loke bhavissati’
ese sammāsati dhammaṃ pubbakāṇi jñāsevitāṃ.
184. Tasse sammāsato dhammaṃ Buddhabhūmiṃ āsesato
tenayam kampitā puthavī dāsaśhasaṇi adavaketi’¹⁶.

Mahājāno Tathāgataṃ vacanāṇi suttā haṭṭhatattho mālāgandhavilepanaṃ ādāya Rāmanagaraṃ nikkhamitvā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā mālādīhi pūjeto vandito padakkhiṇaṃ katvā Rāmanagaraṃ eva pavāsi. Bodhisatto pi dāsa pāramiyo sammāsito viriyam dāham katvā adhiṭṭhāya nisimāsaṇā vuttāsi; tena vuttam:

¹ so all three MSS. ² C² all corrected to mahāsālā. ³ C² C³ paravādhantāni.
⁴ C² C³ nāgavādāho. ⁵ C² C³ -vādāho. ⁶ C² bhavissanti, C³ bhavissanti.
⁷ C² C³ virocentassa. ⁸ C² C³ -sahasāni. ⁹ C² C³ upaghaṭṭitā. ¹⁰ C² C³
samāgamaṃ. ¹¹ C² tadā, C³ sadā corrected to tadā. ¹² C² C³ mahāmaṇi.

183. „Buddhasa vacanañ sūtvā mano nibbāyī tārade,
sahbe mañ upasañkaṃma pusa pi mañ abhivādiyañ”¹.
186. Samādiyitrā Buddhagosañ dajhañ katvāna mānañ
Dīpaṃkarañ namassitvā va² āsanā vuttahhiñ tatā³ ti.

Atha Bodhisattañ āsanā vuttahantañ sakaladasasahasasakkavāje⁴
devatā sammipatitrā dibbehi mālāgandhehi pūjetvā „ayya Sumedha-
tāpasa” tayā ajja Dīpaṃkaradasasabalassa pādamile mahatī patthanañ
patthitā. sā te anantarāyena sammijhatu, mā te bhayañ vā cham-
bhutattañ vā ahośi, sarīre appamattako pi rogo mā uppajji, khīppaṃ
pāramiyo pūretvā sammāsambodhiñ paṭivijjha, yathā puṇḍrūpaga-
phalūpagā rukkhā samaye pupphanti⁵ e’ eva phalañ e’ tatth’ eva traṃ
pi samayañ santikkamitrā khīppaṃ bodhiñ uttamañ phusaṃsā⁶” ti ādini
thutimaṅgalāni payirudāhaṃsu, evaṃ payirudāhivā attano attano
devatthānañ eva⁷ agamaṃsu. Bodhisatto pi devatāhi abhiṭṭhuto „ahañ
dasapāramiyo pūretvā kappasantaṃsasādhikānañ⁸” catumnañ asaṅkhe-
yānañ matthake Buddha bhavissārohi⁹” viraṃ dajhañ katvā adhiṭṭhāya
mahāñ abbhuggantvā Himavantañ eva agamāsi; tena vuttañ:

187. „Dibhañ mānusakāñ pupphañ devā mānusakā ubho
samakiranti pupphehi vuttahantassa āsanā.
188. Vedayanti ca te sotthiñ devā mānusakā ubho;
”mahantañ patthitañ tuyañ tañ labhasu yuthicchitañ.
189. Sabbhūyo rivañantu, subharogo vīnassatu,
mā te bhavatu antarāyo, phusa khīppaṃ bodhiñ uttamañ.
190. Yathāpi samaye patte pupphanti pupphāno duma
tatth’ eva traṃ mahāvira Buddhānāpasa pupphasi.
191. Yathā ye keci Sambuddhā pūrayuñ dasapāramiñ¹
tatth’ eva traṃ mahāvira pūrehi² dasapāramiñ.
192. Yathā ye keci Sambuddhā bodhimandamhi bujjhara
tatth’ eva traṃ mahāvira bujjhetaṃ Jinabodhiyañ.
193. Yathā ye keci Sambuddhā dhammaṃsakkañ pavattayum
tatth’ eva traṃ mahāvira dhammaṃsakkañ pavattaya.
194. Puṇṇamāso yathā cando parivuddho virocati
tatth’ eva traṃ puṇṇamaṃso viroca dasasahasāyumañ.

¹ small three MSK. ² C¹ omits va. ³ C¹ -akkavāle. ⁴ C¹ Sumedha. ⁵ C² devatthānañ
vuttitvā eva. ⁶ C² -sahasādhikāñ, C¹ -sahasādhikāñ corrected to -sahasādhī-
kānañ. ⁷ C¹ dasapārami. ⁸ C¹ pūreñ. ⁹ C¹ dasapārami.

193. Rāhamutto yathā sriya tāpena¹ atirocati
tath' eva lokas' muḍḍetvā vīroga sriyā turuṇa.
194. Yathā yā kāmī naḍḍyo osaranti mahodadhiṃ
evam' udarakaḥ lokā osarantu tav' antikaṃ'.
195. Tehi thuttippasantho so dasa dhamme samādiya
te dhamme paripūrento pavassam' pāvisi tadā² ti

Samedhakathā nīṭhā.

Rammanagaravāsino pi kho nagarāṇa parivēṭṭā buddhapaṇṇakhasa
bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ adāna. Satthā tesam' dhammā desetvā
mahājanāṃ samapādiya³ patitthāpetvā Rammanagarabhā nikkhamvā
tato uddham' pi yāvafiyukāṃ tiṭṭhanto sabbaṃ Buddhakiccā⁴ katvā
anukkamena anupādisesāya Nibbānadhātuyā parinibbhāyi. Tattha yam
vattabbaṃ taṃ sabbaṃ Buddhavāsine vuttasanye⁵ eva vedittabbaṃ,
vuttam' hi tattha:

196. „Tadā te bhogayitvāna asesaṅgham' Lokanāyakaṃ
apagunoham' samgaṃ taṃ Dipankarassa Satthuno.
197. Samapāgamaṃ kaṇḍi⁶ nivesesi Tathāgato
kaṇḍi⁷ paṇḍasa silesu tile dasavidhe param',
198. Kassaci deti sāmānāsaṃ roturo phalamuttama,
kassaci asama dhamme deti so patiambhūḍā.
199. Kassaci varasamāpattiyo⁸ nīṭha deti Narāsaṃbho,
tisso kassaci vijjāyo chaḍḍhūṇā pavucchati.
200. Teṇa yogena janakāyāṃ orodati Mahāmuni,
teṇa vitthārakaṃ ās' Lokanāthassa sāsamaṃ.
201. Mahāham' asathakkham'ho Dipankaratanānāko
bahū⁹ jame tārayati parimoceti doggaṭṭam'.
202. Bodhaneyyam' jamaṃ diyaṃ satasahasā¹⁰ pi¹¹ yojana
khaṇḍaṃ apagantrāna bodheti taṃ Mahāmuni.
203. Paṭhanūbhāsamayo¹² Buddhā koṭṭasatam' abodhayi,
tatijābhāsamayo¹³ Nāṭho satasahasāṃ abodhayi¹⁴.
204. Yadā deyabharanāṃhi Buddha dhammam' adāyā
muvutikoṭṭasahasāṃhi tatijābhāsamayo ahu.

¹ C² tāpena. ² so all three MSS. ³ C² sabbaṃbuddhakiccāṃ, C³ sabbaṃ kiccāṃ.

⁴ C² C³ kiccā. ⁵ C² kiccā corrected to kaṇḍi. ⁶ so all three MSS. ⁷ C² C³

bahū. ⁸ C² hl. ⁹ C² -samayo. ¹⁰ C² -samayo, C³ -samayo corrected to -samayo.

¹¹ C² abodhayi.

307. Sannipātā tayo āsuro Dīpaṅkarassa Satthuno:
koṭṭasahasasānāṃ paṭhamo āsī samāgamo.
308. Puna Nāradakūṭambū parivokugato Jīno
khīṇāsava vitamālā samāneva satakoṭṭiyo.
309. Yada tvaī¹ Mahāvīro Sudasannasīlucceyo²
navutikoṭṭasahasāhi parārenti tadā Muni.
310. Ahuṃ tena samayena jaṭṭha uggaṭṭāpano
antaḷikkhamhi caruṇe paṇḍābhūṇāsu pāragū³.
311. Dasavīsasahasasānāṃ dhammābhisaṃayo ahu.
ekudvīnasaṃ abhisamayo gūṇanāto⁴ asamkhiyā.
312. Viṭṭhārikasū bāhujāṇāsu iddham pitam⁵ ahū⁶ tadā
Dīpaṅkarassa Bhagavato āsānāṃ suvisodhitam.
313. Cattāri satasahasāni chaḷabhiṇṇā mahādisikā
Dīpaṅkaruṃ Lokaviduṃ parivārenti sabbaṃ.
314. Ye keci tena samayena jahanti mānasaṃ bhavaṃ
appattamānāṃ sakkā garuḥitā va bhavanti te.
315. Supupphitaṃ pāvacaṇaṃ aruḥantehi tādhi
khīṇāsavehi vimalehi upasohhati sadevake.
316. Nagarūṃ Rāmaratā nāma, Samedho nāma khattiyo,
Samedhā⁷ nāma janīyā Dīpaṅkarassa Satthuno.
317. Sumāṅgalo⁸ ca Tisso ca abhesuṃ aggasāvaka,
Sāgato aṇṇ⁹ upatthāko¹⁰ Dīpaṅkarassa Satthuno.
318. Nandā c' eva Suvandā ca abhesuṃ aggasāvika,
bodhiṃ tassu Bhagavato Pippalīti paruccati.
319. Asitthattasambhesu Dīpaṅkaro Mahāmuni
sabbatā diparukkho va sālarājā va phullito.
320. Satasahasasāṃ rasesāni āyūṃ tassu Mahesino,
tāvataṃ tiṭṭhamāso so tārova janitāṃ bahum.
321. Jetayitrāṇaṃ sandhammaṇaṃ santāretvā mahājanam
jalitvā aggikkhamdho va nibbuto so anāraḷo.
322. Sā ca iddhi¹¹ so ca yasō¹² tām ca padesu cakkaratānāṃ¹³
sabbam samantarāhitam, manū rittā sabbasamkharū¹⁴ ti.

¹ C¹ vasi. ² C¹ -silucceyo. ³ C¹ C² pāragu. ⁴ C¹ gūṇanāto corrected to gūṇanāto, C² gūṇanāto. ⁵ C¹ C² pitam corrected to pītāma. ⁶ C¹ ahu.
⁷ C¹ C² samedha. ⁸ C¹ C² sumāṅgalo. ⁹ C¹ aṇṇupatthāko. ¹⁰ C¹ uṇṇi. ¹¹ C¹
so ca so, C² ca yasō corrected to so ca yasō. ¹² so all three MSS. ¹³ C¹
-samkharū, C² -samkharū.

232. „Dīpaṃkarassa aparera¹ Kopḍaṇṇo nāma Nāyako
anantatejo amāyaso appameyyo durāsando“.

Dīpaṃkarassa pana Bhagavato aparabhāge ekaṃ asamkheyyaṃ
atikkamitvā Kopḍaṇṇo nāma Satthā udapādi. Tassaṃ tayo sā-
vakasaṇṇipatā ahesuṃ, paṭhamasaṇṇipāte koṭṭasasahassaṃ, duttiye
koṭṭasahassaṃ, tatiye navutikoṭṭiyo. Tadā Bodhisatto Viṭṭaḍḍi nāma
cakkavatti² hutvā koṭṭasasahassānukkhassa buddhapamukhassa
bhikkhusaṃghassa mahādānaṃ adāsi. Satthā Bodhisattaṃ „Buddho
bhavissasīti“³ vyākariṭvā dhammaṃ desesi. So Sattho dhammakathaṃ
sutvā rajjāṃ niyyādetvā pabbajj. So tīpi⁴ Pīṭakāni uggahetvā aṭṭha
samāpatiyo paṇḍa ca abhināyako uppādetvā aparihinajjhāno⁵ Brahma-loke
nibbatti. Kopḍaṇṇabuddhassa pana Rāmanavati nāma nagaraṃ. Suvando
nāma khattiyo pitā. Sujātā nāma devī mātā, Bhaddo ca Subhaddo ca
dve aggasāvaka, Amuraddho nāma upatthāko, Tissā ca Upatissā ca
aggasāvika, Sālakalyāṇi⁶ bodhi, aṭṭhasatthahatthubbedhaṃ sariraṃ, vasa-
sahasahassaṃ āyuppanāpam ahoṃ. Tassa aparabhāge ekaṃ asamkheyyaṃ
atikkamitvā ekasmiṃ yera kappe cuttāro Buddhā nibbattiṃsu: Maṅgalo⁷
Sumano Revanto Sobhito ti. Maṅgalassa Bhagavato tayo sāvakaṇṇipatā
ahesuṃ, tesu⁸ paṭhamasaṇṇipāte⁹ koṭṭasasahassaṃ bhikkhū ahesuṃ,
duttiye koṭṭasahassaṃ, tatiye navutikoṭṭiyo. Vemāṭṭikabbhātā kir¹⁰ assa
Ānandakumāro navutikoṭṭisamkhāya parisāya saddhīṃ dhammasāvassatthāya
Sattho santikaṃ agamāsi¹¹. Satthā tassa ānupubbikathaṃ¹² kathesi,
so saddhīṃ parisāya saha¹³ jñāsamhīdāhi arahattaṃ pāpuṃ. Sat-
thā tesāṃ kulaputtānaṃ pubbacaritaṃ olokento iddhimayapattācivarassa
upanissayaṃ divā dakkhiṇahatthūṃ pasāretvā „etha bhikkhave“ ti
āha. Sabbe taṃ khapaṃ yeva iddhimayopattācivarodharaṃ saṭṭhi-
vassatherā viya ākappasampannā hutvā Satthāraṃ raḍḍitvā pari-
vārasiṃsu. Ayam assa tatiyo sāvakaṇṇipāte ahoṃ. Yathā pana
aṇḍesuṃ Buddhānaṃ samantā sṭṭhihatthappanāṇā yera sarirappabhā
ahoṃ na evaṃ, tassa pana Bhagavato sarirappabhā nīcākalāṃ
dasasahasalokadhātuni¹⁴ pharitvā aṭṭhāsi. Rukkhepaṭharipabbata-
samaddhūdayo antamaso ukkhaliyādini upādāya surappapattapariyonaddhā
viya ahesuṃ. Āyuppanāpam paṃ¹⁵ assa navutivasasahassaṇi ahoṃ.
Etakaṃ kālāṃ candasuriyādayo attano pabbhāya virocituṃ na sakkhiṃsu.
ratindiraṃ pariccheto na paṇḍāyittha, divā suriyālokena viya sattā

¹ aparera corrected to aparena. ² C¹ C² cakkavatti. ³ C¹ tīpi, C² tīpi corrected to tīpi. ⁴ C¹ -hīda-. ⁵ so all three MSS. ⁶ C¹ C² maṅgalo. ⁷ C¹ teṇ corrected to te, C² te corrected to teṇ. ⁸ C¹ -pāteṇ. ⁹ C¹ igamāsi. ¹⁰ C¹ ānupubbikathaṃ. ¹¹ C¹ saha. ¹² C¹ dasasahasā.

nīceṣaṃ Buddhālokaṃ¹ eva vicarissu. sāyaṃ pupphanakusumānaṃ pāto
va ravannasakunpādīnaṃ ca vasena lokaṃ rattindiraṃparicchedaṃ² sallak-
khesi. „Kim paṇa aññesaṃ Buddhānaṃ ayam ānubhāvo n³ attitthi⁴
no n⁵ attitthi, te hi pi ākamkhamānā dasasahassā⁶ vā lokadhātum ita-
vā bhūyyo ābhāya phareyyuṃ. Maṅgalassa⁷ paṇa Bhagavato
pubbapattanaśvasena aññesaṃ vyāpuppabhā viya sarirupubbhā nīceṣu
eva dasasahassalokadhātum⁸ pharitvā aññhesi. So kira Bodhisattacariyākāle
veśantarasadiṣe attabhāve ihū saputtadāro ratukapabbatasadiṣe pabbate
vaṇi. Ath' eko Kharadāthiko nāma yakkho Mahāpurisaṣaṇa dānājñā-
sayatam⁹ sutvā brāhmaṇavarapena upasaṅkamitvā Mahāsattān dve
dārake yāci. Mahāsatto „dāṣāmi brāhmaṇassa puttake“ ti haṭṭha-
pabattittho udakapariyantaṃ paṭhatvāṃ kampeṇa dve pi dārake adāci.
Yakkho caṃkamaṇakotiyāṃ ālambanapūlakaṃ nissāya ṭhatvā paṇṇataraṃ¹⁰
eva Mahāsattassaṃ mūlakatāpaṃ viya dārake khādī. Mahāpurisaṣa
yakkhaṃ loketvā mukhaṃ vivatamatte aggijālā viya lohitudhāraṃ
uggiramānaṃ tassa mukhaṃ divāpi kesaggamattam pi dommasuṃ
na uppaṭṭi¹¹. „suddiṇaṃ vata me dānaṃ“ ti cintayato paṇi¹² aṣa sarire
mahantaṃ pūṇamānassaṃ udapādi. So „imaṣa me vīṇadena anāgate
imīnā va mūḍhena rasiṃyo nikkhamantū“ ti patthanaṃ akāci. Tassa
taṃ patthanaṃ nissāya Buddhabhūtaṣa sarirato rasiṃyo nikkhamitvā
ettakaṃ ihānaṃ pharissu. Aparam pi 'ssa pubbacaritaṃ attitthi; so
kira Bodhisattakāle ekussa Bodhisassa cetiyāṃ divā „imaṣa Buddhassa
mayā jīvitāṃ pariceḍḍitum raṭṭatitthi“ dāḍakadipikāveśhananīyāmeṇu
sakulasariraṃ veṭṭāpetvā ratanaṃsakulaṃ uttasahasagghagakaṃ¹³
suvannapāṭiṇiṃ suppiṇṇa pūrāpetvā tattha salussaṃ raṭṭiyo¹⁴ jāletvā taṃ
sīṇadāya sakulasariraṃ¹⁵ jālāpetvā cetiyāṃ padakkhiṇaṃ karonto
sakalarattitthi vīṇāmeṇi, evaṃ yāva aruṇaggamaṇā vāyasaṇṭassa pi
'ssa lomakūpamattam pi osamaṃ uṇ gaṇhi, padumagabbhaṃ pavitṭha-
kāle viya abosi, dhammo hi nāṃ¹⁶ eṣa attānaṃ rakkhantaṃ rakkhati;
tenāha Bhagavā:

394. „Dhammo havi rakkhati dhammacārīn,
dhammo suciṇṇo¹⁹ sukham āvalāti,
ekānismo dhammo²¹ suciṇṇo¹⁸;
na durgatis gacchati dhammacārīti²⁰

¹ U¹ C² ratiindivaperkerbodah. ² C² C² Jussahassi. ³ C² C² mangalasa.

* Q^a C^b dānaṇasatī. * Q^a C^b -sayanam. * Q^a C^b upajj. * all three MSS.
dānaṇasaggaṇanaham. * C^b vaddhiyo. * C^b omite jilete - sakkaṇasirōti.

¹² Ck C² surinno. ¹³ Ck dhammo, C² dhammo corrected to dhammo. ¹⁴ C² surinno.

imassāpi kammasa mīsaṇḍena tassa Bhagavato sarīrobbhāsa daza-
 sahasālokaadhātum¹ pharitrā atthāsi. Tada amhākaṃ Bodhisatto Sūci
 nāma brāhmaṇo hutvā Satthāraṃ „nīmant-essāmiti“ opasamkamitrā
 madhuradhammakathānā sutvā „ye mayhaṃ bhikkhaṃ gaphathu
 bhante“ ti āha. „Brāhmaṇa kittakehi te bhikkhūhi attho“ ti.
 „Kittakā paṇa vo bhante parivārabhikkhū“ ti āha. Tada Satthu
 paṇhanasannipāto yeva hoti, tasmā „koṭṭantasaṃhassan“ ti āha. „Bhante
 sabbehi pi saddhīm mayhaṃ gehe bhikkhaṃ gaphathā“ ti. Satthā
 adhivāsesi. Brāhmaṇo svātanāya nīmantetrā gehaṃ gacchanto cintesi:
 „ahaṃ ettakānaṃ bhikkhūnaṃ yāgubhattavattthūdim dātum nuna
 sakkomi, nīdanatthānaṃ paṇa kathānā bhavissatthi“. Tassa evā cintā
 caturāsītiyojanasaṃhassamatthake thitassa devanāṃ Paṇḍukambala-
 sannaṃ upabāhuraṃ janesi. Sakko „ko nu kho maṃ imasā thānā
 cāvetakāmo“ ti dibbacakkhūnā olokeṇto Mahāpurisaṃ diṇvā „Sūci-
 brāhmaṇo buddhapamukhaṃ bhikkhusaṅghaṃ nīmantetrā nīdanatthā-
 natthāya cintesi, mayāpi tattha gantrā puṇṇakoṭṭhāsaṃ gabhetum
 vaṭṭatthi“ vaṭṭhukirappam nimmuṭṭitrā² vāspharasuhatto Mahāsaṃtassa
 purato pātur ahoṃ, „atthi nu kho kaṃcei bhātiyā kattabban“ ti āha.
 Mahāpuriso diṇvā „kīṃ kammaṃ karissasīti“ āha. „Mama ajānana-
 cippaṃ nāma n’ atthi, gehaṃ vā maṇḍapaṃ vā yo yam kāreti tassa taṇ
 kātum jānāmiti“. „Tena hi mayhaṃ kammaṃ atthitthi“. „Kīṃ ayyā“
 ti. „Svātanāya me koṭṭantasaṃhassabhikkhū nīmantitā, tesaṃ nīdanā-
 maṇḍapaṃ karissasīti“. „Ahaṃ nāma karēyyaṃ sace me bhātī
 dātum sakkhissatthā“ ti. „Sakkhissāmi tāsa“ ti. „Sādhu karissāmitte“
 gantrvā ekaṃ paḍesaṃ olokesi. Divāsanteranāyojanappamāgo paḍeso
 kaṇṇamaṇḍalaṃ³ viya sumatālo ahoṃ. So „ettake thāne sattaratanāyo
 maṇḍapō utthahatā“ ti cintetrā olokesi, tēvaṃ evā puthaviṃ⁴ bhīṃitvā
 maṇḍapō utthahi. Tassa sovaṇṇamāyasa thambhesu rajatanāyā ghaṭakā
 ahesuṃ, rajatanāyasa sovaṇṇamāyā, maṇḍitthambhesu pavālanāyā⁵,
 pavālatthambhesu⁶ mapmāyā, antaratanaṃmayesa sattaratanāyā⁷ evā⁸
 ghaṭakā ahesuṃ. Tuto „maṇḍapasaṃ antarataraṃ kiṃkiṇika-jālaṃ
 olambatō“ ti olokesi. Saha olokanen⁹ eva jālaṃ olambhi yassa
 nandavāteritaṃ pañcaṅgikasa¹⁰ eva turīyasa madhuraṃ dāya niggaṇṇatthi,
 dibbasaṅgītivatāna-kālo¹¹ viya hoti. „Antarā¹² gāndhadāmaṃ māladāmaṃ
 olambantō“ ti cintesi, dāmāni olambāsu. „Koṭṭantasaṃhassabhikkhūnaṃ

¹ C¹ dazasaṃhassā- ² C² nīmantatthi. ³ C³ kaṇṇa-. ⁴ C⁴ C⁵ puthaviṃ corrected
 to puthaviṃ. ⁵ C⁶ C⁷ pavāla-. ⁸ C⁸ pavāla-. ⁹ C⁹ sa. ¹⁰ C¹⁰ saṅgāt-
¹¹ C¹¹ antaratara.

bhikkhūnaṃ ānāsaṃ ca bhāṇakāni ca paṭhavīm bhūditvā upphahanti¹
 'ti cintesi, tāvad eva upphahissu. „Kone kone ekekā udakacāṭṭiyo
 upphahanti²“ 'ti cintesi, udakacāṭṭiyo upphahissu. Ettakam māpetvā
 brāhmaṇassa amūlikam gaṇṭhā „ehi ayya, tava maṇḍapaṃ uloketvā
 mayham bhāṇiṃ dehi³“ āha. Mahāpurisa gaṇṭhā maṇḍapaṃ olokesi.
 ulokentaṃ⁴ eva sakkaḥsariraṃ pañcavaṇṇāyo pūyā nirantamā phutām
 abosi. Ath' aṇṇa maṇḍapaṃ oluketvā etaṃ abosi: „āyāṃ maṇḍapo
 mānussaḥbhūtaṃ kate, mayham paṇa ajjhāsayāṃ mayham guṇam
 āgamaṃ adāhā Sakkaḥsariraṃ upham abosi, tato Sakkena devanānā
 ayaṃ maṇḍapo kārito bhavissati, na kho paṇa⁵ me yattam evarūpe
 maṇḍapo ekadivasaṃ yeva dānaṃ dātum satthāhaṃ dassaṃti⁶“ cintesi.
 Bhāṇakadānaṃ⁷ hi kittakam pi samānaṃ Bodhisattānaṃ tūṭhiṃ⁸ kātum
 na sakko⁹, alankataṇṇam¹⁰ paṇa bhūditvā ujātaakkhūni uppāpetvā
 hadayaṃmaṇṇaṃ yā ubbatteivā sinnakāle Bodhisattānaṃ cāgaṃ nissāya
 tuṭṭhi nāma hutī. Amhākaṃ pi hi Bodhisattānaṃ Sivjātaka devanikaṃ
 pañcakaḥpapannamaṇṇi viṣajjettvā catūsu dvāreṣu majjhe magare dānaṃ
 dentassa tam dānaṃ cāgatutūṭhiṃ uppādetum nāsakki¹¹, yadā paṇ¹² aṇṇa
 brāhmaṇavaṇṇaṇa āgaṇṭvā Sakko devanāṃ akkhūni yāci tadā naṃ uppādetvā
 dadamaṇṇaṃ¹³ eva hūso oppajji, keṇaggaṇṇattam pi uttām¹⁴ aññathattam
 nāhesi. Evam dānaṃ nissāya Bodhisattānaṃ utti nāma u' attī. Tasmā
 so pi Mahāpurisa „satthāhaṃ mayā koṭikatasabhaṣṣaṃbhūtaṃ bhikkhūnaṃ
 dānaṃ dātum vattati¹⁵“ cietevā tasmā maṇḍapo niddāpetvā satthāhaṃ
 gavaṇṇaṃ nāma dātum adāsi. (Tava paṇa u' mahante mahante tolaṃb¹⁶
 khīreṣu pureṭṭa udhāṇe kropetvā ghaṇḍapaṭṭakke khīre thoḷe tanḍule paṭṭhipetvā
 paṭṭhaṃ madhucakkharanuppaṇṇaṃ abhisaṃsaṃsaṃbhajanaṃ vutenti. Maṇṇaṃ
 yeva paṇa parivāṇam nāsakkiṃsaṃ, devāpi ekantarikā hutvā parivāṇ-
 issu¹⁷. Dvāṇṇāntaracayjanappamānatūṭhaṃ pi bhikkhū gaṇḍitum
 na-paṇhesi yeva, te paṇa bhikkhū attāno attāno ānubhāveṇa nissāṇṇu.
 Pariyāṇadivase sabbabhikkhūnaṃ paṭṭāni dhorāpetvā bhesaṇṇatūṭhāya
 sappinnavaṇṇamadhuphāṇiṇā¹⁸ pūretvā tūṭṭhārehi amūḍhiṃ adāsi.
 Saṃghaṇṇavakabhikkhūnaṃ laddhaṇṇavaraṇṇatāka¹⁹ catasabhaṇṇaggaṇṇakā²⁰
 āharaṇṇaṃ. Satthā anuṃsaṇaṇṇaṃ karonto „āyāṃ purisa evarūpaṃ
 mahādānaṃ adāsi, ko na kho bhavissati²¹“ upadhārento „anāgate
 kappasatasabhaṇṇadbhikānaṃ āvāsaṃ anāgabhoyyānaṃ satthake Gotamo
 nāma Buddhō bhavissati²²“ divā Mahāpurisaṃ āmanetevā „tām

¹ C¹ amha paṇa. ² so all thres MSS. ³ C¹ C² tuṭṭhi. ⁴ C¹ alankataṇṇam.
⁵ C¹ tolaṃb. ⁶ C¹ pavāṇam. ⁷ C¹ -ppāṇṇā. C² -ppāṇṇā. C³ -ppāṇṇā-
 corrected to -phāṇṇā.

ettakam nāma kālam atikkamitvā Gotamo nāma Buddho bhavissasīti¹ vyākāsi. Mahāpuriso vyākaranam sutvā „ahaṃ kira Buddho bhavissāmi. ko me gharāvāseṇa attho, paṭṭajjissakūṭi“² cintetvā tathārūpaṃ sampattim khelapīṇaṃ viya pahāya Sattin santike paṭṭajī. paṭṭajitvā Buddhavessanam aggaṇhetvā³ abhiññaṃ ca samāpattiyo ca nibhattetvā Kynpariyosāno Brummaloke nibhatti. Maṅgalassa⁴ pana Bhagavato nagaraṃ Uttarāṃ nāma ahoṃ, pitāpi Uttaro nāma khattiyo; mātāpi Uttarā nāma, Sudova ca Dhammaseno ca dve aggasāvaka, Pālito nāma upatthāko, Sivali ca Atoka ca dve aggasāvika, Nāgarukkho bodhi. atthasatthattathubbedham sariraṃ ahoṃ. Navutirasasasasāni thatvā parinibboto pana tasmiṃ ekappahāreṇ⁵ eva dhanakkavālasasasāni ekandhakārāni ahesuṃ, sabbaakkavāleṇa manussānaṃ mahantaṃ āroḍanaparidevanam ahoṃ.

221. „Koṇḍañṇassa apareṇa⁶ Maṅgalo⁷ nāma nāyako
tamaṃ loke nihanvāna dhammekkam abhihārayitī“.

Evam dasasahasalokaadhātum⁸ anñhakāraṃ katvā parinibbutassa Bhagavato aparabhāge Sumano nāma Sattthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasasampitā, paṭhamasampitāte koṭisatasahasāni bhikkhū ahesuṃ, dutiye Kaṇḍamupabbatamhi⁹ navutikoṭisatasahasāni, tatiye asīlikoṭisatasahasāni. Tatā Mahāsatto Atulo nāma nāgarājā ahoṃ mahābuddhiko mahānubhāvo. So „Buddho uppanno“¹⁰ ti sutvā ñāṇasāghapariavuto nāgabharanā nikkhamitvā koṭisatasahasabhikkhuparivāraṇa tassa Bhagavato dibbutariyehi upahāraṃ karetvā mahādānaṃ dātvā paccakkam dasanyugāni dātvā saripesaṃ patitthāsī. So pi nam Sattthā „anāgato Buddho bhavissasīti“¹¹ vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaraṃ¹² Khamam nāma ahoṃ, Sudatto nāma rājā pitā, Sironā nāma mātā, Sarupe ca Bhāritatto ca aggasāvaka, Udono nam¹³ upatthāko, Soṇā ca Upasopā ca aggasāvika, Nāgarukkho¹⁴ ca¹⁵ bodhi, navutitathubbedham sariraṃ, navutī yeva vassasahasāni āyūppamāṇaṃ ahoṃti.

222. „Maṅgalassa¹⁶ apareṇa¹⁷ Sumano nāma nāyako
sabbadhammehi samme sabbasattānaṃ uttamō“.

¹ C¹ aggaṇhetvā. ² C² maṅgalassa. ³ C³ apareṇa. ⁴ C⁴ C⁵ maṅgalo. ⁵ C⁶ C⁷ dasasahasāni. ⁶ C⁸ -pabbatamhi, C⁹ -pabbatamhi corrected to -pabbatamhi. ⁷ C¹⁰ C¹¹ bhavissasīti. ⁸ C¹² nagaraṃ. ⁹ C¹³ nāgarukkho. ¹⁰ C¹⁴ eva. ¹¹ C¹⁵ C¹⁶ maṅgalassa. ¹² C¹⁷ C¹⁸ apareṇa.

Tassa aparabhāge Revato nāma Sattā udapādi. Tassāpi¹ tayo
 sāvakaasannipātā, paṭhamasannipāte gaganā nāma n² aṭṭhi, dutiye koṭi-
 satasannasum bhikkhū abhesum, tathā tatiye. Taddā Bodhisatto Atidevo
 nāma brāhmaṇo hutvā Sattā dhammadesanāya sutā sarāṇesu paṭiṭṭhāya
 sīrasī añjalim thapetrā tassa Sattānaṃ kilesappahāne raḍḍam tatrā
 uttarāsaṅgana pāṇaṃ akāsi. So pi mun³ „Buddho bhavissasīti“
 vyākāsi. Tassa pana Bhagarato nagaraṃ Sudhannāvati⁴ nāma ahesi,
 piṭā Vipulā nāma khattiyo, mātā Vipulā nāma. Varuṇo ca Brahmadero
 ca aggasāvakā, Sambhuro nāma upaṭṭhāko, Bhaddā ca Subhaddā ca
 aggasāvukā, Nāgarukko⁵ ca⁶ bodhī, sarīraṃ exīṭihatihubbhedhā ahesi,
 āyuh⁷ saṭṭhiraasasahasāñhi.

221. „Sumānassa aparena⁸ Revato nāma nāyako
 anūpama⁹ asodhio atūlo uttamo Jino“ ti.

Tassa aparabhāge Sobhito nāma Sattā udapādi. Tassāpi tayo
 sāvakaasannipātā, paṭhamasannipāte koṭisatam bhikkhū abhesum, dutiye
 sarvutikoṇyo, tatiye suttikoṇyo. Taddā Bodhisatto Ajito¹⁰ nāma brāhmaṇo
 hutvā Sattā dhammadesanāya sutā sarāṇesu paṭiṭṭhāya buddha-
 pamukhesa bhikkhusaṅghassa mahādāman adāsi. So pi mun³ „Buddho
 bhavissasīti“¹¹ vyākāsi. Tassa pana Bhagarato nagaraṃ Sudhammanā
 nāma ahesi, piṭā Sudhammo nāma rājā, mātāpi Sudhammā nāma,
 Aramo ca Sunetto ca aggasāvakā, Anomo nāma upaṭṭhāko, Nakulā
 ca Sujātā ca aggasāvukā, Nāgarukko⁵ ca¹² bodhī, atthapaṇṇāsa-
 hatihubbhedham¹³ sarīraṃ ahesi, sarvutirassasahasāñhi āyuppanāṇaṃ ti.

222. „Revatassa aparena¹⁴ Sobhito nāma nāyako
 samāhito santacitto asamo appatipeggalo“ ti.

Tassa aparabhāge ekaṃ araṃkheyyam atikkamitrā ekaaminī kappe
 tayo Buddhā nibbattissu: Anomadassi,¹⁵ Padumo Nārado ti. Ano-
 madassissa Bhagarato tayo sāvakaasannipātā, paṭhame aṭṭha bhikkhū-
 satasahasāñhi abhesum, dutiye satto, tatiye cha. Taddā Bodhisatto eko
 yakkhasaṇḍapati¹⁶ ahesi mahādhikho mahānubbāro ekekakoṭi.

¹ C¹ tassāpi. ² C¹ tayo. ³ C¹ bhavissasīti. ⁴ C¹ nāgarukko. ⁵ C¹ C² va.
⁶ C¹ ayu. ⁷ C¹ aparena. ⁸ C¹ anūpama. ⁹ C¹ ajito. ¹⁰ C¹ C² bhavissasīti.
¹¹ C¹ C² va. ¹² C¹ C² -paṇṇāsa-, C³ -paṇṇāsa-. ¹³ C¹ aparena. ¹⁴ C¹
 anomadassi. ¹⁵ C¹ C² -saṇḍapati.

sahasahasānām yakkhānam adhipati. So „Buddho uppatto“¹ ti sutvā āgantvā buddhapanukhasa saṅghassa mahādānaṃ adāsi. Satthāpi naṃ „anāgate Buddho bhaviṣṣati“² vyākāsi. Anomadassissa pana Bhagavato Candavati³ nāma nagaran⁴ ahoṣi, Yaavā nāma rājā pitā, Yasodharā nāma mātā, Nisabho ca Anomo ca aggasāvaka, Varuṇo nāma upatthāko, Sundari ca Sumanā ca aggasāvika, Ajjunarakkho bodhi, sariram aññhapāṇṇāsahatthubbedham ahoṣi, vassasahasasānām āyū⁵ ti.

199. „Sobhitassa aparena⁶ Sambuddho dipaduttamo
Anomadassi⁷ amittayaso tejasī⁸ duratikkamo“⁹ ti.

Tassa aparabhāge Padumo nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭṭasahasasānām bhikkhū¹⁰ ahesuṃ, duttiye tūpi¹¹ saṃsahasāni, tatiye agāmicke araṇṇe mahāvuddhapāṇḍavānām bhikkhūnam¹² dve satvasahasāni. Tuddā Tathāgato tasmiṃ vasaṃde vasaṃte Bodhisattvo sīho bhuṃvā Satthārāṇa nirodhasamāpattiṃ samāpannānāṃ dīcā pasannacitto vanditvā padakkhiṇaṃ katvā pītisomanaṃsajāto tikkhaitum sīhanāduraṃ maditvā suttāhaṃ buddhārammaṇaṃ¹³ pītiṃ arījahlitvā pītisukhen¹⁴ eva gocarūya apakkamitvā jīvitapariccāgaṃ katvā payurupāsamaṃ aṭṭhāsi. Satthā suttāhaṃcayena nirodhā vaṇṇito sīhaṃ oloketvā „bhikkhusaṃghe pi cittaṃ pasādetvā saṅghaṃ vandissatthi“ „bhikkhusaṃghe āgacchatu“¹⁵ ti vintesi. Bhikkhū tēva eva āgaminu. Sīho saṃghe cittaṃ pasādesi. Satthā tassa mannaṃ oloketvā „anāgate Buddho bhaviṣṣati“¹⁶ vyākāsi. Padumassa pana Bhagavato Campakāṃ nāma nagaran¹⁷ ahoṣi, Padumo nāma rājā pitā, mātāpi Asomā nāma, Sālo ca Upasālo ca aggasāvaka, Varuṇo nāma upatthāko, Rāmā ca Uparāmā¹⁸ ca aggasāvika, Sonarakkho¹⁹ nāma bodhi, aññhapāṇṇāsahatthubbedham²⁰ sariraṃ ahoṣi, āyū²¹ vassasahasasānaṃ ti.

200. „Anomadassissa aparena²² Sambuddho dipaduttamo
Padumo nāma nāmena asamo appatipuggalo“²³ ti.

Tassa aparabhāge Nārado nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo sāvakasannipātā, paṭhamasannipāte koṭṭasahasasānābhikkhū ahesuṃ,

¹ C¹ candavati. ² C¹ nāgaram. ³ C¹ āyu. ⁴ C¹ aparena. ⁵ C¹ annomadassi.

⁶ C¹ tejasī. ⁷ all three MSS. bhikkhu. ⁸ C¹ dīpi. C¹ dīpi corrected to dīpi.

⁹ C¹ bhikkhūnam. ¹⁰ C¹ C² buddhārammaṇaṃ. ¹¹ C¹ nāgaram. ¹² C¹ Surāma.

C¹ vassis uparāmā ca. ¹³ C¹ asomā. ¹⁴ C¹ C² paṇḍava. C¹ paṇḍava. ¹⁵ C¹ āyu.

duṭṭiye navutikoṭṭasahasasāni, tatiye asitikoṭṭasahasasāni. Taddā Bodhisatto Isipabbhajjāṃ pabbhajjivā pañcassa abhūvānāṃ aṭṭhāro ca samāpattissu¹ vasi hutvā buddhapamukhasaṃ saṅghassa mahādānaṃ dattvā lobhacandanena pūjāṃ akkhi. So pi tam² „anāgate Buddho bhavissasīti“³ vyākāsi. Tassa Bhagavato Dhaṇḍavati nāma nagaraṃ ahoṃ, Sumedho nāma khattiye pitā, Anandā nāma mātā, Bhaddasālo ca Jhamūto⁴ ca aggasārikā, Vāsitho nām⁵ upatthāko, Uttarā ca Phagguṇī⁶ ca aggasārikā, Mahāsaṅgarakkho⁷ nāma bodhi, sarīraṃ atthāsītthasthubbhedham ahoṃ, navutirassasahasasāni āyū⁸ ti⁹.

221. „Padumassa apareṇa Sambuddho dipaduttamo
Nārado nāma nāmeṃ asāmo appatipuggalo“¹⁰ ti.

Nārada-buddhasaṃ aparabbhāge ito sataśahasakappamutthako ekasmiṃ kappe eko va¹¹ Padumuttarabuddho nāma udapādi. Tassāpi tayo sāvaka-samūpātā, paṭhamo koṭṭasahasasam bhikkhū ahesuṃ, duṭṭiye Vebhārapabbate ūtutikoṭṭasahasasāni, tatiye asitikoṭṭasahasasāni. Taddā Bodhisatto Jaṭṭho nāma Mahārutthiyo hutvā buddhapamukhasaṃ saṅghassa cīvaratūṇaṃ adāsi. So pi tam¹² „anāgate Buddho bhavissasīti“¹³ vyākāsi. Padumuttarassa paṇa Bhagavato kāle utthiyā nābesuṃ, sabbe devamanussā Buddham eva carāmaṃ agamanuṃ. Tassa nagaraṃ¹⁴ Hamaṇvati¹⁵ nāma ahoṃ, pitā Anando nāma khattiyo, mātā Sujātā nāma, Deyala ca Sujāto ca aggasārikā, Sumano nāma upatthāko, Anudā ca Anandā ca aggasārikā, Sālarakkho ca¹⁶ bodhi, sarīraṃ atthāsītthasthubbhedham ahoṃ, sarīrappabbhā samantato dvādaśa yojanāni gaṇhū, rasasatasahasasāni āyūti¹⁷.

222. „Nāradaṃ apareṇa Sambuddho dipaduttamo
Padumuttaro nāma Jīno akkhobhū saṅgarūpamo“¹⁸ ti.

Tassa aparabbhāge timsakappasahasasāni añikkamitvā Sumedho ca Sujāto ca¹⁹ ti ekasmiṃ kappe dve Buddhā nibbattiṃsu. Sumedhasāpi tayo sāvaka-samūpātā, paṭhamasamūpāte Sudhasamānagare²⁰ koṭṭantaṃ khīṇāsurā ahesuṃ, duṭṭiye navutikoṭṭiyo, tatiye asitikoṭṭiyo. Taddā Bodhisatto Uttaro nāma mānaro²¹ hutvā nidahutvā jhapitaṃ yera

¹ C¹ samāpattissu, C² samāpattī. ² 40 all three MSS. ³ C¹ phagguṇī. ⁴ C¹ -tona-. ⁵ C¹ C² āyūti. ⁶ C¹ omits va. ⁷ C¹ saṅgarāso. ⁸ C¹ hamaṇvati.
⁹ C¹ C² va. ¹⁰ C¹ āyū. ¹¹ C¹ -haṇḍavati. ¹² C¹ mānaro.

asālikopidhassanā vissajjettvā buddhapamukhasa saṅghasa mahādānaṃ
datvā dhammanā sutvā sarasasa paṭṭhāya nikkhamitvā pabbajjī. So
pi naṃ „anāgate Buddha ihavissasīti“¹ vyākāsi. Sumedhassa Bhagavato
Sudassanaṃ nāma māgama² ahoṣi. Sudatto nāma rājā pitā. tatāpi
Sudattā nāma. Saraso ca Sabbakāmo ca dve aggasārakā. Sāgato
nāma upaṭṭhāko. Rāma ca Surāma ca dve aggasāvika. Mahāniparukkho
bodhī, sariraṃ aṭṭhāsītīhatthubbedham ahoṣi, āyu³ navutirasasahasāni.

220. „Padumuttarasaṃ opareṇa Sumedho nāma nāyako
durāsado uggaṇṇo sabbalekkitāmo munīti“.

Tassa aparabbhāge Sūjāto nāma Saithā udapādi. Tassāpi tayo
sāvakaśaṇṇipatā, paṭṭhamaśaṇṇipāto aṭṭhibhikkhusahasāni abhesum,
dutiyo paṇṇāsaka⁴, tatiyo cattārisaka⁵. Tadā Bodhisatto cakkavattirājā⁶
hutvā „Buddho appanno“⁷ ti sutvā upasamāhanitvā dhammanā sutvā
buddhapamukhasa saṅghasa aṭṭhibhikkhusaṭṭhi ratanehi catumahādīpa-
rajjam datvā Saithu aṇṭhiko pabbajjī. Sakalazauṭṭharāma aṭṭhappādam
gahetvā āramānikiccasaṃ sādhetvā buddhapamukhasa saṅghasa monaṃ
mahādānaṃ adānaṃ. So pi naṃ Saithā vyākāsi. Tassa Bhagavato
nagarāṃ⁸ Sumaṅgalāṃ⁹ nāma ahoṣi, Uggaṇṇo¹⁰ nāma rājā pitā. Pabbhāsvatī
nāma matā, Sudassano ca Devo ca aggasārakā. Nārado nāma upaṭṭhāko.
Nāgo ca Nāgasamulā ca aggasāvika. Mahāvejjurukkho bodhī. So kira
mundaśiddho ghanakkhaccho aparimāṇasākkhāhi morapiṇṇakalāpo¹¹ siya
virocittā. Tassa Bhagavato sariraṃ paṇṇāsahatthubbedham¹² ahoṣi,
āyū¹³ navutirasasahasāni.

221. „Tatthi¹⁴ eva Maṇḍakappaṃhi Sūjāto nāma nāyako
sāhama¹⁵ usabhiṭṭakkhundho appameyyo durāsado“ ti.

Tassa aparabbhāge ito aṭṭhārasakappasatamattāhake ekasmiṃ kappe
Piyadasā Attidassā Dhammadassā tayo Buddhā nibbattimā.
Piyadasassa pi¹⁶ tayo sāvakaśaṇṇipatā, paṭṭhame koṭṭasarahassan
bhikkhū abhesum, dutiyo navutikopiyo, tatiyo aṭṭhikopiyo ti. Tadā
Bodhisatto Kassapa nāma māgavo¹⁷ tinnāṃ vedānaṃ pāraṇ gūṇe ca
hutvā Saithu dhammadassanaṃ sutvā koṭṭasarahasatinnapariccāgena

¹ O nāgarāṃ. ² so all three MSS. ³ O pabbhāsvatī. ⁴ O cattārisaka.
⁵ O cakkavattirājā. ⁶ O nāgarāṃ. ⁷ O Sumaṅgalāṃ. ⁸ O upaggaṇṇo.
⁹ O -kalāpo. ¹⁰ all three MSS. paṇṇāsaka. ¹¹ O āyu. ¹² O piyadasasatāpi.
¹³ O O māgavo.

Tassa aparabhāge ito catuvaruṭṭikappamattthake ekasmiṃ kappe eko
va Siddhattho nāma Buddhō udapādi. Tassāpi tayo sāvaka-saṃnipātā,
paṭhamasaṃnipāte koṭṭatasahassam bhikkhū ahoṃsu, duttiye navutikoṭṭiyo,
tattiye asitikoṭṭiyo. Tadā Bodhisatto uggaṭṭejo abhināḍāhala-saṃpanno
Maṅgalo¹ nāma tāpaso hutvā mahājānanduphalāni āharitvā Tathāgata-sa
adāsī. Satthā taṃ phalaṃ paribhuṇṇitvā „catuvaruṭṭikappamattthake
Buddho bhavissasīti“ Boḍhi-sattam vyākāsi. Tassa Bhagavato nagaram²
Vebhāram nāma ahoṃ, pitā Jayaseno nāma rājā, mātā Suphassā nāma,
Sambhavo ca Sumitto ca aggasāvaka, Revato nāma upatthāko, Sivallī
ca Surāma ca aggasāvikā, Kapikāmarukkho³ bodhi, sarīram satthi-
hatthubbedham ahoṃ, vasa-santasahassam āyū⁴ ti.

325. „Dhammadassana-sparema⁵ Siddhattho nāma nāyako
nihanitvā tamam sabbam suttīyo v’ abbhuggato⁶ yaṭhā⁷ ti.

Tassa aparabhāge ito dvāvaruṭṭikappamattthake Tisso Phusso ti
ekasmiṃ kappe dve Buddhā nibbattiṃsu. Tisassa Bhagavato tayo
sāvaka-saṃnipātā, paṭhamasaṃnipāte bhikkhūnam koṭṭicatam ahoṃ, duttiye
navutikoṭṭiyo, tattiye asitikoṭṭiyo. Tadā Bodhisatto mahābhogo mahāyaso
Sujāto nāma khattiyo hutvā isipabbajjam paṭhahitvā mahiddhikabhāraṃ
patvā „Buddho oppanno“ ti sutvā dībbam maṇḍāravapadamaṃ
pāricchattakapupphāni ādāya catuparisaṃajjhe gaṇchantam Tathāgataṃ
pūjema, ākāse puppharītānaṃ akāsi. So pi anāsi Satthā „ito dvavaruṭṭikappe
Buddho bhavissasīti“ vyākāsi. Tassa Bhagavato Khemam nāma
nagaram ahoṃ, pitā Janasānāho nāma khattiyo, mātā Padumā nāma,
Brahmadeyo ca Udayo ca aggasāvaka, Sambhavo nāma upatthāko,
Phussa ca Sudattā ca aggasāvikā, Asomarukkho bodhi, sarīram
satthi-hatthubbedham ahoṃ, vasa-santasahassam āyū⁸ ti.

326. „Siddhatthassa sparema⁹ asamo appapuggalo
anantasīla amūyaso Tisso lokagganūyako¹⁰ ti.

Tassa aparabhāge Phusso nāma Satthā udapādi. Tassāpi tayo
sāvaka-saṃnipātā, paṭhamasaṃnipāte satthiṃ¹¹ bhikkhusantasahassāni,
duttiye paṇḍita¹², tattiye dvattiṃsu. Tadā Bodhisatto Vjijāvi nāma
khattiyo hutvā mahārajjam¹³ pahāya Satthu santike pabbajitvā tiri¹⁴

¹ C¹ C² maṅgalo. ² C¹ nagaram. ³ C¹ C² kanikāra. ⁴ C¹ sparema. ⁵ C¹
abbhugato. ⁶ C¹ sparema. ⁷ C¹ satthi. ⁸ C¹ C² paṇḍita, C² paṇḍita. ⁹ C¹
C² mahārajjam. ¹⁰ C¹ C² tiri.

pitakāni aggabhetvā mahājānassa dhammakatham kathesi sūpāramiṇ
 en pūreṇ. So pi nam Buddhō tatth' eva vyākāsi. Tassa Bhagavato
 Kāsi' nāma nagaram' ahesi. Jayaseno nāma rājā pitā. Sīmā nāma
 mātā. Surakkhito en Dhammaseno ca aggasāvakā. Sabhiyo nāma
 upaṭṭhāko. Cālā en Uparālā aggasāvrikā. Ānandakarekkho bodhī, sarīram
 atthapaṇṇāsahatthubbedham' ahesi, navatīrasasahasāni āyū 'ti.

740. „Tatth' eva Maṇḍakappamhi ahā' Satthā anuttaro
 anūpamo' asamasamo Phusso lokagganāyako' ti.

Tassa aparabbhāge ito ekanavutikappe Vipassī nāma Bhagavā udapādi.
 Tassāpi tayo sāvakasamnipātā, paṭhamasamnipāte atthasatthim'
 bhikkhusatasahasāni ahesi, duttiyo ekasatasahasāni, tatiyo asīṭisahasāni.
 Tadā Bodhisatto mahādāhiko mahānubhāvo Atulo nāma nāgarājā hutvā
 sattarasasakkharitath' soraggaṇṇayapīṭham Bhagavato adāsi. So pi tatth'
 „ito ekanavutikappe Buddhō bhavissasīti" vyākāsi. Tassa Bhagavato
 Bandhumatī nāma nagaram' ahesi, Bandhumā nāma rājā pitā.
 Bandhumatī nāma mātā. Khupfo en Tisso en aggasāvakā, Asoko nāma
 upaṭṭhāko, Candā en Candanītā en aggasāvrikā, Pāṇḍarikkho bodhī,
 sarīram satthihattubbedham ahesi, sarīrappabbhā madā sattayaṇṇāni
 pharivā¹⁰ atthāsi, asīṭirasasahasāni āyū 'ti.

741. „Phussaṇa aparena Sambuddho dipaduttamo
 Vipassī nāma nāmena loke uppajji ekkhumā" ti.

Tassa aparabbhāge ito ekatimsakappe Sikhī en Vesābhū cā'u dve Buddhā
 ahesum. Sikhīcāpī tayo sāvakasamnipātā, paṭhamasamnipāte bhikkhu-
 satarahasāni ahesi, duttiyo asīṭisahasāni, tatiyo sattatī. Tadā Bodhisatto
 Arindamo nāma rājā hutvā buddhapaṇṇakhasāni saṅghassa sacīvarāni¹¹
 mahādānāni pavattetvā sattarasasamapattimāṇḍitam hatthiratanāni datvā
 hatthipannāpāni katvā kappiyalāhutaṇi adāsi. So pi nam¹² „ito eka-
 tiṃse kappe Buddhō bhavissasīti" vyākāsi. Tassa paṇa Bhagavato
 Aruparati nāma nagaram' ahesi, Aruno nāma bhattiyo pitā, Pabbhānti
 nāma mātā, Abhūbhū en Sambhāro en aggasāvakā, Khemānkuro nāma
 upaṭṭhāko, Makkhū en Padumā en aggasāvrikā, Puṇḍarīkarekkho bodhī.

¹ so all these MSS. ² C¹ nāgarām. ³ C¹ C² -pamīsa-, C³ paṇḍisa. ⁴ C¹
 āhū. C² ahū. ⁵ C¹ anūpamo. ⁶ C¹ -satthā. ⁷ C¹ nam? ⁸ C¹ bhavissasīti.
⁹ C¹ nāgarām. ¹⁰ C¹ pariva. ¹¹ C¹ āvarāni. ¹² C¹ C² nam.

varirāṃ satthānāsatthabhedham ahoṃ, sutirappabhā yojanattayam
phurivā suttāsi, sattatimsavassasahasāni āyū 'ti.

212. „Vipassissa aparena Sambuddho dipaduttamo

Sikkhāvhayo¹ nāma Jino² nāmo appatipuggalo³ 'ti.

Tassa aparabbhāge Vessabhū nāma Suttā udāpādi. Taesāpi tayo
sāvakaasannipātā, paṭhamasannipāte⁴ suttibhikkhusahasāni ahesum,
dutiye suttani, tatiye satthi. Tada Bodhisatto Sudassano nāma rājā
hutvā buddhapamukhasa saṅghassa sacīvaram mahādānam datvā tassa
sandike pabbajjtvā ācāragunasampanno Buddharatane cittikārapitibhulo
ahoṃ. So pi nam Bhagavā „ito ekatimeskappe⁵ Buddhe bhavissasīti⁶
vyākāsi. Tassa pana Bhagavato Anupamam nāma nagaram ahoṃ,
Suppaito nāma rājā pitā, Yaśavati nāma mātā, Soṇu ca Uttaro ca
aggasāvaka, Upasanto nāma upatthāko, Dāmā ca Samālā ca aggasāvikā,
Sālarakkho bodhī, varirāṃ satthānāsatthabhedham ahoṃ, satthivasa-
sasahasāni āyū 'ti.

213. „Tutth⁷ eva Maṇḍakappamhi⁸ assame appatipuggalo

Vessabhū nāma nāmena loka upajji so Jino⁹ 'ti.

Tassa aparabbhāge imasmim kappe cattāro Buddhā nibbattā: Kakkusandho
Koṇāgamane Kasapa amhākam Bhagavā ti. Kakkusandhasa Bhagavato
eko sannipāto¹⁰, tuttho cattālisam¹¹ bhikkhusahasāni ahesum, Tada
Bodhisatto Khemo nāma rājā hutvā buddhapamukhasa saṅghassa
apattacīvaram¹² mahādānam¹³ e¹⁴ eva sājjanam¹⁵ bhoṇṇjani e¹⁶ eva datvā
Suttā dhammasaṇṇaṃ sutvā pabbaji. So pi nam Suttā vyākāsi.
Kakkusandhasa pana Bhagavato Khemaṃ nāma nagaram ahoṃ,
Aggidatto nāma brāhmaṇo pitā, Viākḥā nāma brāhmaṇi mātā,
Yedhuro¹⁷ ca Saṇḍivo ca aggasāvaka, Buddho nāma upatthāko, Sāmā
ca Campakā ca aggasāvikā, Mahāvirasarakkho bodhī, varirāṃ
cattālisasatthabhedham ahoṃ, cattālisam¹⁸ vassasahasāni āyū 'ti.

214. „Vessabhussa¹⁹ aparena²⁰ Sambuddho dipaduttamo

Kakkusandho nāma nāmena appameyyo durāsado²¹ 'ti.

¹ C^o sikkhāvhayo corrected to sikkhāvayo. ² C^o sāvakaasannipāto, C^o sannipāto
corrected to sāvakaasannipāto. ³ C^o cattālisam. ⁴ C^o paṭthavaram, ⁵ C^o ma-
hādānam. ⁶ C^o C^o vedhuro. ⁷ C^o aparena.

Tassa aparābhāge Konāgamano¹ nāma Saṭṭhā udapādi. Tassāpi eko
sāvakaṣaṇṇipāto, tattha timsabhikkhusāhaseṇi ahesum. Taddā Bodhisatto
Pabbato nāma rājā hutvā amocagunaparivāto Saṭṭha satikam gacvā
dhammaḍḍesaṇaṃ sutvā buddhapaṇṇikūn bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā
mahādānaṃ parattetvā paṭṭhappacīnapaṭṭhaṃ² kosayyaṃ kambalaṃ
dukūlāni³ c' eva uttaggaṇapattakāṇ⁴ ca dātvā Saṭṭha satike paḥajji.
So pi nam⁵ vyākāsi. Tassa Bhagavato Soḥharati nāma nagaraṇ⁶
ahoṣi, Yamādatto nāma brāhmaṇaṃ pitā, Uṭṭarā nāma brāhmaṇi mātā,
Bhīyyaso⁷ ca ūttaro ca aggaśāvakā. Soṭṭhijo nāma upaṭṭhāko, Saṃuddā
ca Uṭṭarā ca aggaśāvikā, Uḍumbararukkho bodhī, sariraṃ viṣatthathub-
bedhaṃ⁸ ahoṣi, timsavasaṇṇaḥṇaṇi āyū⁹ 'u.

243. „Kakkaṇḍhasaṇṇa aparena¹⁰ Sambuddho dipaḥuttamo
Konāgamano¹¹ nāma Jina lokaṇettho anāraḥbo” ti.

Tassa aparābhāge Kassapa nāma Saṭṭhā loko udapādi. Tassāpi eko
sāvakaṣaṇṇipāto, tattha viṣatibhikkhusāhaseṇi ahesum. Taddā Bo-
dhisatto Jetipālo nāma mānava¹² hutvā tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū
bhūsiyaṃ ca antalikkho ca pākato Uḥajikāraṇa kumbhakāraṇa
mitto ahoṣi. So¹³ tena saddhū Saṭṭhāraṇ upasaṃkamitvā dhammakathāṃ
sutvā paḥajjtvā āradḍharāsiyo tiṇi pītakāni uggahetvā vattāvatta-
sāmpattiyaṃ Buddhasaṇṇaṃ soḥhevi. So pi nam¹⁴ Saṭṭhā vyākāsi. Tassa
Bhagavato Jātanagarāṇa Bārāṇasī nāma ahoṣi, Brahmaḍatto nāma
brāhmaṇaṃ pitā, Dhamavati nāma brāhmaṇi mātā, Taso ca Bhāradvāja
ca aggaśāvakā. Saḥhamitto nāma upaṭṭhāko, Anulā¹⁵ ca Uṭṭarā ca
aggaśāvikā, Nigrodharukkho bodhī, sariraṃ viṣatthathubbedhaṃ ahoṣi,
viṣatvasaṇṇaḥṇaṇi āyū¹⁶ 'u.

246. „Konāgamanaṇṇa aparena¹⁷ Sambuddho dipaḥuttamo
Kassapa nāma so Jina dhammarājā paḥhāṃkaro” ti.

Tasmiṃ pouṇ kappe Dipaṇkarāḍasabalo udapādi tasmiṃ aḥṇe pi tayo
Buddhā ahesum. Tassa satikā Bodhisattasaṇṇa vyākaraṇaṃ n' aṭṭhi.

¹ C¹ C² konāgamano, C³ konāgamano. ² C⁴ -paddhaṃ, C⁵ paṭṭhappacīnapaṭṭhaṃ. ³ C⁶ C⁷ dukūlāni. ⁴ C⁸ -pattakāṇ, C⁹ -paddhakāṇ. ⁵ C¹⁰ tena. ⁶ C¹¹ naḥgarāṇi. ⁷ C¹² yaso. ⁸ C¹³ timsatthathubbedhaṃ. ⁹ C¹⁴ aparena. ¹⁰ C¹⁵ konāgamano, C¹⁶ konāgamanaḥ. ¹¹ C¹⁷ C¹⁸ mānava. ¹² C¹⁹ amhi so. ¹³ C²⁰ anulā. ¹⁴ C²¹ aparena.

tasmā te idha m' dāsitā, Aṭṭhakathāyaṃ pana tamhā kappā paṭṭhāya
sabbe Buddhā dassentum idam vuttam:

247. „Tanhaṅkaro Medhaṅkaro attho pi Saranaṅkaro
Dīpaṅkaro ca sambuddho Koṇḍañño dipadattano.
248. Maṅgalo¹ ca Sumano ca Revato Sāhito muni.
Anomadassi Padumo Nārado Padumuttaro.
249. Sumedho ca Sujāto ca Pyudaso mahāyaso.
Aṭṭhadassi Dhammadasassi Sīdhattho lokanāyako.
250. Tisso Phusso ca sambuddho Vipassi Sikkhi Vessabhū
Kakusandho Koṇḍagamano Kassapo cāpi nāyako.
251. Ete ahesuṃ Sambuddhā vitarāgā sammāhitā²
santaramhīva upparamā mahātamarinodanā,
jalitvā aggikkhandhā³ va nibbutā te assāvaka⁴ ti.

Tattha ambhākaṃ Bodhisatto Dīpaṅkarādīsuṃ caturisatiyā Buddhānaṃ
santike adbhikāraṃ karonto kappasatasahasābhikān' cattāri asamkheyyāni
āgato, Kassapassa pana Bhūgavato orambhāge thapetrā imāni
Sammā-sambuddhāni añño Buddho nāma n' atthi. Iti Dīpaṅkarādīnaṃ
caturisatiyā Buddhānaṃ santike laddhavyākaraṇo pama Bodhisatto.
Yena pana tena

Mama-sattam' līngasampatti' hetu' Satt'hāradasaṇnam
pabbajjā guṇasampatti' adbhikāro ca ehandatā
aṭṭhadhammasamodhānā abhinihāro samajjhātīti

ime aṭṭhadhamma samodhāpetvā Dīpaṅkarapūdamūle katābhinihāreṇa⁵
„handa buddhakare dhamme vicināmi ito e' ito" ti assāhaṃ kutvā
„vicinanto tadā dukkhin' paṭhamasā dāsupāramiṇo" ti dāsupāramitādayo
buddhakārakadhammā dīṭṭhā me⁶ pūrento yeva Vessantarattabhāvā
āgami, āgacchanto eṇ⁷ ye te katābhinihārānaṃ Bodhisattūnaṃ
āsisamsā sāvannatā:

252. „Evaṃ sabbaṅga-sampaṇṇā bodhiyā vīyatā nara
samsaram' dīgham' addhānaṃ kappakoṇṭhati pi
253. Aricimhi na uppaḷḷanti, tathā lokantaresu ca.
vijjhānūyehā khuppipāsā na honti kālakaṇṭakā,
na honti khuddakā pāṇā uppaḷḷanti'pi duggatim.

¹ Cā C^o maṅgalo, ² C^o mahāyaso, ³ C^o aggikkhandho, ⁴ C^o -hāreṇa, C^o -hāro
na, ⁵ C^o me, ⁶ so all three MSS.

254. Jāyamānā manussesu jaccandhā na bhavanti te,
sotarsakalyatā n' atthi, na bhavanti mūgapakkhikā,
255. Itthibhāvaṃ na gacchanti, ubbatovyaññanapaṇḍakā
na bhavanti pariyāpama bodhiyā niyutā varā.
256. Muttā ānantarikhe¹ sabbattha siddhagocarā
micchādīṭṭhīm na sevanti kammakiriyaḍassanā,
257. Vasaṃāpi suggeva asaṇṇam² na uppajjati,
suddhāvāsesu dvesso hetu nāma na vijjati,
258. Nekkhammanānā appurissā viṣaṇiyuttā bhavābhare
varanti lokatthasariyāyo pūrentā sabbapāramitū³

te ānissamā adhiṅgantvā va āgato. Pāramiyo pūrentassa c' assu
Akkittibrahmaṇḍakāle Saṃkhatbrahmaṇḍakāle Dhammājayaṇājakāle Mahāsu-
dassanājakāle Mahāgovindakāle Nīminahārājakāle Candakumārakāle
Viṣayaseṭṭhikāle Sīvirājakāle Vessantarakāle ti dānapāramitāyo
pūritattabbhāvanā⁴ parimāṇaṃ n' atthi. Ekantena paṇ⁵ assu
Sāmpaḍḍitajātaka

259. „Bhikkhūya upagataṃ dīvā sakattānaṃ⁶ pariccaggiṃ,
dāneṇa me ssaṃ⁷ n' atthi, esa me dānapāramitū⁸”

evam attapariccāgaṃ karontassa dānapāramitā paramatthapārami nāma
jātā. Tathā Silavanāgarājakāle Campeyyanāgarājakāle Bhūridattanāga-
rājakāle Chaddantanāgarājakāle Jayaddisarājaseṇ⁹ putta-Alinaṣattu-
kumārakāle ti silapāramitāyo pūritattabbhāvanā¹⁰ parimāṇaṃ nāma n'
atthi. Ekantena paṇ¹¹ assu Saṃkhapālojātaka

260. „Sūlehi pi¹² vijjhayanto¹³ koṭṭayanto¹⁴ pi¹⁵ sattihi
Bhojaputte na kappāmi, esa me silapāramitū¹⁶”

evam attapariccāgaṃ karontassa silapāramitā paramatthapārami nāma
jātā. Tathā Somanasakumārakāle Hatthipālakumārakāle Ayoghara-
paṇḍitakāle ti mahārājaseṇa pabūya nekkhammapāramitāyo pūritattabbhā-
vanā¹⁷ parimāṇaṃ nāma n' atthi. Ekantena paṇ Cūlasantasamajātaka¹⁸

¹ C¹ -nikkhi. ² C² C³ asaṇṇam. ³ C⁴ pūritattabbhāvanā corrected to pūritattabbhāvanā, C⁵ pūritattabbhāvanā corrected to pūritattabbhāvanā. ⁴ C⁶ sakattānaṃ corrected to sakattānaṃ. ⁵ C⁷ Jayaddisarājaseṇa, C⁸ Jayaddiyo. ⁶ C⁹ C¹⁰ amhi pi.
⁷ so all three MSS., instead of vijjhayanto? ⁸ C¹¹ koṭṭayanto, C¹² koṭṭayanto.
⁹ C¹³ amhi pi. ¹⁰ C¹⁴ sūlehi.

201. „Mahārājjan hutthagatam khejapindam¹ va chaddayim,
cajato na hoti lagunam, esā me nekkhammapāramitī²“

evam nissāṅgalāya³ rājjan chaddetvā nikkhamantassa nekkhamma-
pārami paramatthapārami nāma jātā. Tathā Vidhūrapaṇḍitakāle⁴
Mahāgovindapaṇḍitakāle Kuddālapaṇḍitakāle Arakapaṇḍitakāle Be-
dhīparibhājakakāle Mahasaddhapāṇḍitakāle ti paññāpāramiṃ⁵ pūritassa-
bhāvaṃ parimāṇam nāma n⁶ attīhi, Ekantena paṇ⁷ assa Sattabhāta-
jātaka Senakapaṇḍitakāle

202. „Paññāya⁸ paricchinnti⁹ haṃ¹⁰ brāhmaṇaṃ mocayim dukkhā,
paññāya¹¹ me samo n¹² attīhi, esā me paññāpāramitī¹³“

antobhastāgatam sappam dassentassa paññāpārami¹⁴ paramatthapārami
nāma jātā. Tathā viriyapāramitōdhanam pi pūritatthābhāvaṃ parimāṇam
nāma n¹⁵ attīhi, Ekantena paṇ¹⁶ assa Mahājāṇakajātaka

203. „Atirodassi jalamanjhe katā sabbe va mānuṣā,
cintassa sūnathā¹⁷ n¹⁸ attīhi, esā me viriyapāramitī¹⁹“

evam mahāsaṃuddham tarantassa viriyapārami paramatthapārami nāma
jātā. Khantivādājātaka

204. „Acetanam va koṭṭento²⁰ iṅghena pharaṇā mama
Kāśirāje na kuppāmi, esā me khantipāramitī²¹“

evam acetanābhāvaṃ viya mahādukkham adhiyārentassa khantipārami
paramatthapārami nāma jātā. Mahāseutasomaājātaka

205. „Saccavācaṃ anurakkhanto cajitrā mama jīvitam
mocayim ekasatam khattiye, paramatthasaccapāramitī²²“

evam jīvitam cajitrā saccam anurakkhantassa saccapārami paramattha-
pārami nāma jātā. Mūgapakkhajātaka

206. „Mātūpitā na me dassā, na pi me dassam mahāyassam,
sabbāññūtam piyam mayham, tassā ratam adhiṭṭhabim²³ ti

¹ O¹ O² khele-. ² O³ nissāṅgalāya. ³ O⁴ O⁵ vidhura-. ⁴ O⁶ paññā-. ⁵ O⁷
paññāya. ⁶ O⁸ omite haṃ. ⁷ O⁹ O¹⁰ paññā-. ⁸ O¹¹ koṭṭento. ⁹ O¹² paramatthas-
saccapāramitī, O¹³ paramatthapāramitī;

evam jīvitam¹ pi sajitvā vataṃ adhiṭṭhahantassa adhiṭṭhānapāramī
paramatthapāramī nāma jātā. Kkarājaṭṭake

357. „Na maṃ keci uttasati, na pi² 'loma bhāyāmi'³ kasmaci.
mettābalā⁴ upatthaddho ramāmi pavane sadā⁵” ti

evam jīvitam pi anuralokeivā mettāyantasāna mettāpāramī paramattha-
pāramī nāma jātā. Lomahamsaṭṭake

358. „Sasāne seyyam kappemi chavattikam upadhāy⁶ ānāṃ,
gāmadulā upagantrā rūpaṃ dassam⁷ anappakaṃ⁸” ti

evam gāmadārakesu nittubhanādīni⁹ c' eva mālāgandhūpahārādīni ca
sukhadukkhāni appādesesu pi upekkhāni anutirattassa upekkhāpāramī
paramatthapāramī nāma jātā. Ayam ettha saṃkhepo, vitthārato paṃ¹⁰
esa ettha Cariyāpitakato gaṇetabbo. Evam pāramiyo pūrevā
Vessantaruttabhāre¹¹ jhāte

359. „Acetanāyaṃ pathavi¹² avissāya sukhaṃ dukkhaṃ,
vāpi dānabalā mayhaṃ sattakkhattum pakampathā¹³” ti

evam mahāpathavikampanāni¹⁴ mahāpamāni¹⁵ karitvā āyupariyesāne tato
ento Tusitabhavanaṃ nibbuti. Iti Dipanikkapāṇānamūlato pathāya yava
ayam Tusitaparo nibbuti etakam jhānaṃ Dūrenidānaṃ nāma¹⁶ 'ti
veditabbam.

II. Aviddūrenidāna.

Tusitaparo vānāte yava pama Bodhisatto Boddhalālāhalam¹⁷ nāma
udapādī. Lokasamūh¹⁸ hi tīpi balāhalāni appajjanti. Kapphalālāhalam
Boddhalālāhalam Cakkavattilālāhalam ti. Tattha vassasatānubhāsa
acāyena kapputtihānam bhavissanti Lokabyūhā nāma kāmāvacaradevā
mattasārā vikkhākesā ruddamsukhā assāmi jatthehi puṇḍamānā
rutavattasāvatthā atīriya virūpavesadhārino¹⁹ hūtvā manussapathe
vicaranti evam ārocanti: „mārisā²⁰”, Iti vassavatasobhāsaṃ acāyena
kapputtihānam bhavissanti, ayam loko vinasasenti, mahā-amuddo pi

¹ C² jīvitam. ² C² bhāyāmi. ³ C² C² vessantarabbhāre. ⁴ C² C² pathavi, C²
pathavi. ⁵ C² mahāpathavi. ⁶ as all three MSS. instead of -kolikālaṃ? ⁷ C²
tassāpi lokasamūhā. ⁸ C² -dhāttā. ⁹ C² mārisā mārisā, C² mārisā.

suasiesati, ayañ ca mahāpaṭhavi¹ Sineru ca pobhatarājā udāyhiessanti
vuaasiesanti, yāva Brahmaloka² lokavināso bhaviesanti³ mettāni mārisā
bhāvētha, karuṇāni mulitaṃ upakkhaṃ mārisā bhāvētha, mātaraṃ
upaṭṭhahatha pitaraṃ upaṭṭhahatha, kile jettāpacāyino huthā⁴ 'ti.
Idaṃ Kappahalāhalāni nāma. Vassasahasassa accayena pana
sabbāñā-Buddho loke uppaṭṭhasati⁵ lokapāladevatā: „ite mārisā
vassasahasassa accayena Buddho loke uppaṭṭhasanti“ ugghosenti⁶
āhipanti. Idaṃ Buddhahalāhalāni nāma. Vassasahasassa pana
accayena cakkavattirājā uppaṭṭhasati⁷ devatā yeva: „ite mārisā
vassasantaccayena cakkavattiko⁸ rājā loke uppaṭṭhasanti“ ugghosentiyo
āhipanti. Idaṃ Cakkavattihalāhalāni nāma. Imāni tīpi
halāhalāni mahantāni honti. Tesa Buddhahalāhalāssiddhaṃ suttā
sakuladasasahasaccakkavāle⁹ devatā ekato sannipatitvā „asiko nāma
satto Buddho bhaviesanti“ ātva tam upasāṃkamitvā āyācanti,
āyācamāṇā ca pubbanimitteva uppaṇesa āyācanti. Tada pana sabbāpi
tā ekakaccakkavāle¹⁰ Cātummahārāja - Sakka - Suyāma - Santusita-
Paranimmitaravavatti-Mahābrahmacchi siddhiṃ ekacakkavāle¹¹ sannipatitvā
Tasābharane Bodhisattassa santikaṃ gaṇṭhā „mārisā¹², tumhehi dasapā-
ramiyo pūrentehi na Sakkasampattiṃ na Māra-Brahma-Cakkavatti-
sampattiṃ¹³ patthentehi pūritā lokanātharagatthāya¹⁴ pana sabbāññutam¹⁵
patthentehi pūritā, so vo dāni kālo mārisa Buddhattāya¹⁶, samayo
mārisa Buddhattāya¹⁷“ 'ti yācimesu. Atha Mahānto devatānaṃ
paṭṭhānaṃ¹⁸ aduttā va kāladipadesukapajānantīyuparicchedavassena
pañcamahāvīlokanaṃ nāma vilokesi. Tattha „kālo nu kho“ ti¹⁹, „kālo
nu kho“ ti paṭhamaṃ kālāni vilokesi. Tattha vassasatasahasato
uddhaṃ raḍḍhūnāyukālo kālo nāma na hoti, kasmā? tadā hi sattānaṃ
jātūjarāmaranāni na paññāyanti²⁰. Buddhānaṃ ca dhammasūdanā
tiakkhaggaṃuttā nāma n²¹ atthi, tesāni ullecadakkhamasattā ti
kathentānaṃ „kie nāṃ²² etaṃ kathenti“ n²³ eva vatāhaṃ na
saddhātābhaṃ maññanti²⁴, tato alhiyamāyo na hoti, tamāni seati
aniyyānikāni sāsanāni hoti, tasāni so akālo. Vassasatato ūnāyukālo²⁵
pi kālo na hoti, kasmā? tadā satā ussannakilesā honti, ussannakilesānaṃ
ca dimo ovādo ovādayhāne na tiṭṭhati ndake dapparājī²⁶ riva khippaṃ

¹ C¹ -paṭhavi. ² C² bhaviesanti. ³ C³ ugghosenti. ⁴ C⁴ cakkavatti. ⁵ C⁵ -rājā.

⁶ so all three MSS. ⁷ C⁷ na māra na brahma na cakkavattisampattiṃ. C⁸ na māra na brahma na cakkavattisampattiṃ. ⁹ C⁹ nittarāna. ¹⁰ C¹⁰ sabbāññutam.

¹¹ C¹¹ C¹² Buddhattāya. ¹² C¹³ C¹⁴ paṭṭhānaṃ. ¹⁵ C¹⁵ omite ti. ¹⁶ C¹⁶ paññāyanti.

¹⁷ C¹⁷ mahānto. ¹⁸ C¹⁸ -ayakkālo. ¹⁹ C¹⁹ -rājā.

vigacchati, tasmā so pi akālo. Vassasatassasato pana paṭṭhāya
 beṭṭhā vassasato paṭṭhāya uddham āyokālo kālo nāma. tadā ca
 vassasakālo, utlu Mahāsatto nibbattitabbakālo¹ ti passī. Tato
 āyana vilokento saṃvāro cattāro dīpa oloketvā², tisu dīpasu Buddhā
 na nibbattanti, Jambudīpe yeva nibbattanti³ dīpaṃ passī. Tato
 „Jambudīpa nāma mahā, dasayejanasahasasoparimāṇa⁴“, katarasam
 nu kho padese Buddhā nibbattanti⁵ ekāsaṃ vilokento Majjhimadesam
 passī. Majjhimadeso nāma „paratthimadiśāya Kajaṅgalasā nāma nigamo
 tasā apareṃ Mahāsāle tatoparam paccantimā janapadā orato majjhe,
 pubbaḍakkhiṇāya diśāya Saṭṭatani nāma nālī tatoparam paccantimā
 janapadā orato majjhe, dakkhināya diśāya Saṭṭakaniṇa⁶ nāma nigamo
 tatoparam paccantimā janapadā orato majjhe, paccimāya diśāya
 Thūpan⁷ nāma brāhmaṇagāmo tatoparam paccantimā janapadā orato
 majjhe, uttarāya diśāya Uśāddhajo nāma pabbato tatoparam paccan-
 timā janapadā orato majjhe“ ti evaṃ Vinaye vutto padeso. So
 āyānato tisu yejanasatāni vitthānato aḍḍhatiyāni parikkhepato
 narayejanasatānti. Etasmiṃ padese Buddhā Paccekabuddhā aggāsārakā
 mahāsārakā asīti mahāsārakā cakkavattirājā aññe ca mahesakkhā⁸
 khattiyabrahmaṇagahapativahāsālā uppajjanti. „Idaṃ c’ ettha
 Kapilavattikaṃ nāma nagarath, tattha mayā nibbattitabban⁹“ ti
 uṭṭham agamāsi. Tato kulam vilokento „Buddhā nāma vessakule
 vā suddakule vā na nibbattanti, lokasammato pana khattiyakule vā
 brāhmaṇakule vā ti dīsu yeva kulesu nibbattanti, idāni ca khattiyakulam
 lokasammataṃ, tattha nibbattissāmi. Suddhodano nāma rājā me pitā
 bhavissati¹⁰“ kulam passī. Tato mātarāṃ vilokento „Buddhamātā
 nāma lotā surādhutā na hoti, kappasatassasasam pana puritapārami,
 jātito paṭṭhāya akkhaḍḍapāṇasaṭṭi yeva hoti, ayaṃ ca Mahāmāyā nāma
 devī edisā, ayaṃ ca me mātā bhavissatīti, khattiakoṃ pan’ asī¹¹
 āyana“ ti dasaṇṇaṃ māśānaṃ upari vatta divasāni passī. Iti smati
 pāṇamahārīlokanam viloketvā „kālo me mārisa¹²“ Buddhabhāvāyā¹³ „ti
 devasānaṃ saṃgahaṃ karonto paṭijānati¹⁴“ datvā „gacchatha tumbhe“ ti
 tā devatā oyyujetvā Tusitadevatāhi parivuto Tusitapure Nandanavasaṇṇa
 pāriṇi. Sabbaduralokheṃ hi Nandanaramaṇi atthi yeva. Tatra naṃ
 devatā „Ita cuto sugatim gacchā“¹⁵ ‘d’ pubbe kankasakāmmakāsaṃ

¹ C’ nibbattitabbo kālo. ² C’ C’ -parimāṇa. ³ C’ saṭṭatani. ⁴ C’ thūpan.
⁵ C’ C’ mahesakkā. ⁶ C’ parissa. ⁷ so al’ three MSS. ⁸ C’ paṭṭhānaṃ.
⁹ C’ C’ ito cuto sugatim gacchāti. C’ Iti cuto sugatim gacchā ito cuto sugatim
 gacchāti corrected to -- gacchāti.

sārayamānā vicaranti. So evaṃ devatāhi kusalāni sārayamānāhi parivuto
 tattha vicaranto caritvā Mahāmāyāya deviyā kuechinnāni paṭisaṇḍhim
 gaṇhi. Tassāvibhāvattānā¹ ayaṃ nappuṭṭakattā: Tadā kira Kapi-
 lavatthunagare² āsāhimakkhattānā³ ghoṭṭhānāhesi. Mahājano ukkhattāni
 kijati⁴. Mahāmāyā devī pure paṇṇanāya sotthamadirasato paṭṭhāya
 rigatasurāpānā⁵ mālāgundhavibhūṭisampannā⁶ uakkhattakijam⁷
 anubhavamānā sotthamadirasato pāto ra utthāya gandhotakena mahāyitvā
 cattāro sotasahassāni vissajjētvā mahādānāni datvā anubhāvaṃkāravibhūṭitā
 varabhojanāni bhūṇjētvā upasathaṅgāni⁸ adhiṭṭhāya aladkatapaṭiyattam
 sīrigabbhaṃ parivutvā srisayane nīpannā niddāni okkamamānā imāni
 supīṇāni addasa: Cattāro kira naṃ mahārājāni sayane⁹ era saddhim
 ukkhipitvā Himavantaṃ netvā saṭṭhiyojanike Manosilātale satṭhiyojanikassa
 mahāsālārakkhassa boṭṭhū ṭhāpetvā ekamantaṃ atthassa. Atha pesāni
 deviyā āgamivā devinī Anotattadāhāni netvā mamasamalaharantaṭṭham
 nahāpetvā dibbavattham nivāsōpetvā gandhohi vilimpēpetvā dibbapuppāni
 pilandhāpetvā¹⁰ — tato aridūre Rajatapabbato, tassa ante kanakavimānaṃ
 aṭṭhi — tattha pācimasāvakāni dibbasayasaṃ paṇṇōpetvā¹¹ nīpājāpessu.
 Atha Bodhisatto setavaraṭṭarāgo lutvā — tato aridūre eko
 Saragapabbato — tattha caritvā tato oruyha Rajatapabbatam
 abhirūhītvā¹² uttaradiseṭṭo āgamaṃ rajatadūmavannāya soḍḍāya
 setapadumaṃ gahetvā Koṇcanādaṃ maditvā kanakavimānaṃ paribhūtvā
 māṇasayasaṃ tiṭṭhattam padakkhiṇāni korvā dakkhiṇapaṇṇāni tāletvā¹³
 kuechinnī pavijṭhasadiso ahesi. Evaṃ uttarasāṭṭhaṃ ukkhūṭitena¹⁴ paṭisaṇ-
 dhim gaṇhi. Punnadirasato pabuddhā devī taṃ supīṇaṃ rūḍḍo āroesi.
 Rājā vatthupphimutto brāhmanapāmokkhe pakkosōpetvā¹⁵ haritapattāya¹⁶
 lājādīhi katamaṅgalasakkārūya¹⁷ bhūmiyā mahārāṇāni āsanāni
 paṇṇāpetvā tattha nīṇanānaṃ brāhmanānaṃ appimadhuraṃ sakkārūhī-
 samkhatassa varapāyāsassa sutannarajatapātiyo pūretvā sutanna-
 rajatapātīhi yeva paṭikujjētvā¹⁸ alāsi alāsihi¹⁹ — so āhatavutthakapila-
 gāvidānādīhi²⁰ te santappesi. Atha tesāni sabbakāmehi santappitānaṃ²¹
 supīṇāni ārocēpetvā „kiṃ bhāriyasatī” pūchi. Brāhmanā āhamaṃ:
 „mā cintayī mahārāja, deviyā te kuechimhi²² gabbhe paṭijṭhito. so

¹ C¹ tassāvibhāvattānā. ² C² -nagare. ³ C³ āsāhi-. ⁴ C⁴ C⁵ kijati. ⁵ C⁶
 C⁷ -surāpānā. ⁶ C⁸ -gundhavibhūṭisampannāni. ⁷ C⁹ -kijam. ⁸ C¹⁰ upasathaṅgāni.
⁹ C¹¹ C¹² pilandhāpetvā. ¹⁰ C¹³ C¹⁴ paṇṇāpetvā. ¹¹ C¹⁵ C¹⁶ abhirūhītvā. ¹² C¹⁷ tāletvā,
 C¹⁸ phāletvā. ¹³ so at 13 res MSS. ¹⁴ C¹⁹ pakkosōpetvā. ¹⁵ C²⁰ bhāriyasannāya
 corrected to bhāriyapattāya, C²¹ haritupattāya. ¹⁶ C²² -maṅgala-. ¹⁷ C²³ paṭikuj-
 jētvā. ¹⁸ C²⁴ alāsihi. ¹⁹ C²⁵ āhata-. ²⁰ C²⁶ santappikānaṃ. ²¹ C²⁷ kuechinnāni.

ca kho parisagabbho na itthigabbho, putto te bhavissati, so aace
 agārāni ajjhārasissamī rājā bhavissati cakkaṇṇatī¹, aace agārā nikkhamma
 pabbajessati Buddho bhavissati loke vīratasachaddo² ti. Bodhisattassa
 pana mātukucchinhi, pañisaandhugahanakkhaye³ ekappahāra⁴ eva
 aakaladasasahassi lokadhātu amūkampi sampakampi sampavedhi.
 Dvattimsa pubbaññamānāni pāter ahimsa: dāsaṃ cakkaṇṇasāsa-
 raṇ⁵ appamāṇa ahiṇṇa phari, tassa tūṇa siriṇa dūṭhukāmā viya naddā
 rakkhāni paṭṭabhinna, bandhira⁶ andhāni⁷ sūyāni⁸, mūḍā samāpāyāni.
 khujjā ujugatā ahesuṃ, puṅgulā padasā gamaṇāni paṭṭabhinna,
 bandhanagatā⁹ sabbasattā adubbandhanādāhi¹⁰ amocimā¹¹, sabbasarakesu
 aggi¹² ubbhūyi, pūttiviraye¹³ khuppiṇasā rūpasāni, tīracchāṇānaṃ bhayaṃ
 ahesi, sabbasattānaṃ roge rūpasāni, sabbasattā piyaṃbhudā ahesuṃ,
 madhuraṇṇakāreṇa¹⁴ aasā¹⁵ hasiṇa¹⁶ vāraṇā¹⁷ gajjīnaṃ, sabbatariyāni
 sakaṇṇakāṇinādaṇa¹⁸ mūḍānaṃ aghaṭṭitāni¹⁹ yeva, manussānaṃ haṭṭhupagā-
 ḍiṇi²⁰ ābhiraṇyāni vīratāni, sabbadassā²¹ viṇṇasāni²² ahesuṃ, sattiānaṃ
 sukhaṃ uppādayamāṇaṃ modu²³ sītale²⁴ vāta²⁵ rāyi, akālanaghu²⁶ rāsi,
 paṭharito²⁷ pi²⁸ udakam²⁹ ubbhujjitrā³⁰ vīsaṇḍi, yakkhīna³¹ ākāsaṃaṇṇaṃ
 vijahissu, mūḍiyo³² nesaṇḍamānā³³ aṭṭhamāna³⁴, mahāsamudde³⁵ madhuraṃ
 udakam³⁶ ahesi, sabbatthakam³⁷ eva paṇḍavaṇṇa³⁸ padamehi³⁹ sañchannatāle
 ahesi, thalaṇṇajalaṇḍi⁴⁰ sabbapupphāni⁴¹ pupphānaṃ, rakkhānaṃ
 khandhesu⁴² khandhapadumāni⁴³ ākhāna⁴⁴ ākkhāpadumāni⁴⁵ latāsu⁴⁶ latāpadumāni⁴⁷
 pupphānaṃ, thūle⁴⁸ silācālāni⁴⁹ bhinditrā⁵⁰ uparūpari⁵¹ satta⁵² satta⁵³ hutvā
 dandapadumāni⁵⁴ nāma⁵⁵ nikkhamimāna⁵⁶, ākāse⁵⁷ alambakapadumāni⁵⁸ ākāsa
 nibhattimāna⁵⁹, samantato⁶⁰ pupphavassāna⁶¹ vassimā⁶², ākāse⁶³ dibbatarīyāni⁶⁴ vā-
 jjīnaṃ, sakaladasasahassi⁶⁵ lokadhātu⁶⁶ vaṭṭetvā⁶⁷ va⁶⁸ aṭṭhamālagajāni⁶⁹ viya
 uppiṇṇetvā⁷⁰ haddhamālikālipe⁷¹ viya⁷² alankatapaṇṇiyattam⁷³ mālānaṃ⁷⁴ viya
 ca⁷⁵ ekamālamāli⁷⁶ viṇṇuranta⁷⁷ vāṭṭijāni⁷⁸ pupphadūṭṭhupagandhaparivāṇitā⁷⁹
 parannasobbaggappattā⁸⁰ ahesi, Eyaṃ⁸¹ gahitapatisandhikāsa⁸² Bodhisattassa
 pañisaandhito⁸³ paṭṭhāya⁸⁴ Bodhisattassa⁸⁵ eva⁸⁶ Bodhisattamātaya⁸⁷ ca
 upadavanivāranattham⁸⁸ khaggahatthā⁸⁹ sattiāra⁹⁰ devaputtā⁹¹ ākkhāna
 gaṇhiṇsu⁹², Bodhisattamātu⁹³ parisesu⁹⁴ rāgaṇṇam⁹⁵ a⁹⁶ uppajji, ābhagga⁹⁷ yasag-
 gappattā⁹⁸ ca⁹⁹ ahesi¹⁰⁰ sukhiṇi¹⁰¹ akāṇṭakāyā¹⁰², Bodhisattā¹⁰³ ca¹⁰⁴ ante-

¹ Ck C² cakkaṇṇatī. ² Ck C² -gahana-. ³ C² cakkaṇṇatī-. ⁴ C² C² sūyāni.
⁵ C² samuccāyāni. ⁶ C² hasiṇa. ⁷ C² aghaṭṭitāni. ⁸ C² haṭṭhupagāḍiṇi,
 C² haṭṭhupagāḍiṇi¹⁰ corrected to haṭṭhupagāḍiṇi, C² haṭṭhupagāḍiṇi. ⁹ C² C²
 asandamāna. ¹⁰ C² -jāḍi. ¹¹ C² satta. ¹² C² rāsi. ¹³ C² -sakaṇṇa. ¹⁴ C²
 vīratāni. ¹⁵ C² C² sabbatthakamālagajāni. ¹⁶ C² uppiṇṇetvā, C² uppiṇṇetvā. ¹⁷ C²
 akāṇṭakāyā. ¹⁸ C² -parivāṇitā. ¹⁹ C² sukhiṇi, C² sukhiṇi.

kocchigatā¹ vippasanno maṇiratano āvutapandusuttaṃ viya passanti. Tasmā ca Bodhisattena saṁhakuochi nāma sālāyagabbhaśāśinā² m' sakkā hanti sālāna³ āvāritun⁴ vā paribhūṃjītun⁵ vā tasmā Bodhisattamā⁶ sattāhajāto Bodhisatto kālāṃ kalyā⁷ Tusitapure⁸ vibhuttati. Yathā m' aṇṇā⁹ itthiyo dasamāse appatvāpi¹⁰ nikkamavvāpi¹¹ nimanāpi¹² nipanāpi¹³ vijāyanti na evaṃ Bodhisattamā¹⁴. eṣ¹⁵ pama Bodhisattamā¹⁶ dasamāse kucchinā¹⁷ pariharitvā¹⁸ tthā¹⁹ va vijāyati. ayaṃ Bodhisattamān dhammā²⁰. Mahāmāyāpi²¹ deri²² pattena teluṃ viya dasamāse²³ kucchiyā Bodhisattamā²⁴ pariharitvā²⁵ paṭipunnagabhihā²⁶ āsāgharaṃ²⁷ gantakānā²⁸ Suddhadhamma-hārājassa ārocesi: „icchāṃ²⁹ ahaṃ dera kulasantakam³⁰ Derudahanagaram³¹ gantun³²“ ti. Rājā „sādhū³³“ ti sampajjessitvā³⁴ Kapilavattihuto yāva De-rudahanagarā³⁵ maggam³⁶ ammaṃ karetvā³⁷ kadāsi³⁸ paṭipunnagabhihā³⁹ gantakānā⁴⁰ alankārāpetvā⁴¹ devīṃ⁴² suraṇṇajālāyā⁴³ mādāpetvā⁴⁴ amācchāhassena⁴⁵ ukkhāpāpetvā⁴⁶ malantena⁴⁷ paritārena⁴⁸ pesesi. Devīnaṃ⁴⁹ pama nagarā-
maṃ⁵⁰ nitare⁵¹ abhaya⁵² nagaravāsīnaṃ⁵³ pi⁵⁴ Lumbinī⁵⁵ nimanā⁵⁶ nāma mahā-
galasālavanam⁵⁷ utthi. Tasmāṃ⁵⁸ samaye⁵⁹ mūlato⁶⁰ paṭhāya⁶¹ yāva⁶² aggasākhā⁶³
sākhāṃ⁶⁴ ekapāṭṭiphalāṃ⁶⁵ ahesi. sākhāntarehi⁶⁶ e⁶⁷ eva⁶⁸ paṭṭhantarehi⁶⁹ ca⁷⁰
paṭṭhantaṇṇabhamaraggaṃ⁷¹ nānappakārā⁷² ca⁷³ sukappasādhā⁷⁴ madhurasasama⁷⁵
rikūjantā⁷⁶ vijaranti. Sakalāṃ⁷⁷ Lumbinī⁷⁸ cittalatārannasodhena⁷⁹
mahānubhāvassa⁸⁰ mūlā⁸¹ sūvajjitasāpānamagdalāṃ⁸² viya⁸³ ahesi. Deviyā⁸⁴
tun⁸⁵ divā⁸⁶ sālavanakālāṃ⁸⁷ klīṭukā⁸⁸ mātā⁸⁹ utapādi. Amareṃ⁹⁰ devīṃ⁹¹
gahetvā⁹² sālavanam⁹³ pariseṣu. Sā⁹⁴ māgulasālamanūtaṃ⁹⁵ gantvā⁹⁶ sālāsā-
khāyaṃ⁹⁷ gantitukāṃ⁹⁸ ahesi. Sālāsākhā⁹⁹ sūveditavestaggam¹⁰⁰ viya¹⁰¹
amāmitvā¹⁰² deviyā¹⁰³ hatthapathāṃ¹⁰⁴ apagaṇchi¹⁰⁵. Sā¹⁰⁶ hattham¹⁰⁷ pasāretvā¹⁰⁸
sākhāṃ¹⁰⁹ aggaheṣi. Tāva¹¹⁰ eva¹¹¹ e¹¹² aṇṇā¹¹³ kammapajātā¹¹⁴ calāsu. Ath¹¹⁵
aṇṇā¹¹⁶ sāgāṃ¹¹⁷ parikkāhipetvā¹¹⁸ mādājao¹¹⁹ paṭikkamā. Sālāsākhāṃ¹²⁰ gahetvā¹²¹
tthā¹²² mātā¹²³ viya¹²⁴ e¹²⁵ aṇṇā¹²⁶ gabbharutthānaṃ¹²⁷ ahesi. Tuṃ¹²⁸ khammā¹²⁹ yeva¹³⁰
cattāro¹³¹ pi¹³² sūddhacittā¹³³ Mahābrāhmaṇo¹³⁴ suraṇṇajālāṃ¹³⁵ ādāya¹³⁶ sampajātā¹³⁷
tena¹³⁸ suraṇṇajālāṃ¹³⁹ Bodhisattamā¹⁴⁰ sampajjessitvā¹⁴¹ mātā¹⁴² purato¹⁴³ paṭpetvā¹⁴⁴
„attamā¹⁴⁵ deri¹⁴⁶“ haṃ¹⁴⁷, mahesākhā¹⁴⁸ te¹⁴⁹ putto¹⁵⁰ appanno¹⁵¹ ti¹⁵² āhāsu. Yathā¹⁵³ pama¹⁵⁴ aṇṇā¹⁵⁵ sālā¹⁵⁶ mātā¹⁵⁷ mātukocchito¹⁵⁸ nikkhamanta¹⁵⁹ paṭikkūlena¹⁶⁰.
aṇṇā¹⁶¹ makkhita¹⁶² nikkhamanti¹⁶³ na¹⁶⁴ evaṃ¹⁶⁵ Bodhisatto. Bodhisatto

¹ C² C³ sālāna. ² C² C³ sālā. ³ C² kadali-. ⁴ C² C³ -vāritun. ⁵ C² C³ lumblinī-. ⁶ C² ekapāṭṭiphalā. C³ ekapāṭṭiphalāhi. ⁷ C² C³ lumblinī-. ⁸ C² sālavanam¹⁰ klīṭu-. C³ sālavanakālāṃ klīṭu-. ⁹ C² apagaṇchi. ¹⁰ C² sūveditavassā. C³ sūveditavassā. ¹¹ C² mahābrāhmaṇo, C³ mahābrāhmaṇo cecceṇṇa¹² te mahābrāhmaṇo. ¹² C² devī. ¹³ C² paṭikkūlena. ¹⁴ C² tuṃ evaṃ, C³ na eva.

pana dhammāsānato ostaranto dhammakathiko viya nissapito¹ ostaranto
puriso viya ca dya ca hatthe dya ca pāde pasāretrā² thitako
mātakucchiambhavaṃ kenaci aṇṇiṇā amakkhito³ caddho⁴ rinda
kāṣikaratho nikkhamamāniratanā viya jotanto⁵ mātakucchito nikkhami.
Evaṃ ante jī Bodhisattvaṃ ca Bodhisattamātaya⁶ ca sakkārattiham
ākānto dya udakadhārā⁷ nikkhamitvā Bodhisattvaṃ na mātā c⁸ aṇṇa
aṇṇo utum gāhāpessuṃ. Atha paṇi surupajālena patiggahetvā⁹
phittānaṃ Brahmānaṃ hatthato cattāro mahārājāna māṅgalasammuttaya
sakkasamphassāya añjappaveṇṇiyā gūḍhāna, tesaṃ hatthato manussā
dakūlacambatakena, manussānaṃ hatthato muceitvā¹⁰ paṭhavīyaṃ
paṭṭhāyā paratthimādhama olokasi. Anekāni cakkavālasahasaṇi¹¹
ekunṇapāni¹² ahesuṃ. Tattha devamanussā gāndhammādihi¹³ pūjyamānā
„Mahāpurisa idha tamhehi¹⁴ adiso aṇṇo u¹⁵ atthi, ku¹⁶ uttha uttararo¹⁷
ti āhadāsu. Evaṃ catasso diṣā ca catasso aṇṇuho¹⁸ ca heṭṭhā¹⁹ aparitī
taso jī diṣā anuvāloketvā²⁰ attuno sadisaṃ adisvā „ayaso uttarā²¹ diṣā“ ti
santapadavīṭṭhāreṇa agamāsi Mahābrahmanā²² setaschattam²³ dhāriyamāno
Suyāmera vālarjjaṃ aṇṇiṇi ca devatāhi²⁴ osuri²⁵ jakakoḍḍhabhappabattihāhi
anugamamāno, tato sattamapade thito „aggo²⁶ ‘ham aṇṇi-lokassa’“ ti
ādikkā²⁷ āsatthā²⁸ vācā²⁹ nīchāreṇto³⁰ āhanānaṃ³¹ naḍi³². Bodhisatto hi
tisu uttābhāreṇa mātakucchito nikkhamamāno³³ eva vācā³⁴ nīchāreṇa³⁵
Mahosadhattabhāre³⁶ Vessantarattabhāre³⁷ imasmīṃ uttābhāre³⁸ ti. Ma-
hosadhattabhāre³⁹ kir⁴⁰ aṇṇa mātakucchito nikkhamamāno⁴¹ eva Sakko
devarājā āgantvā candanāśāraṃ hatthe⁴² thapetvā⁴³ gato. So taṃ mut-
thiyaṃ katvā⁴⁴ ca nikkhamto. Atha paṇi mātā „tāta kiṃ gahetvā āgato
siti“ pucchī. „Osadhā⁴⁵ amuṃ“ ti. Iti osadhā⁴⁶ gahetvā āgatattā
Osadhāduko⁴⁷ t⁴⁸ ev⁴⁹ aṇṇa nāmaṃ akāṇṇa. Tam osadhā⁵⁰ gahetvā
rājyaṃ⁵¹ paṭṭhāpessu. Āgātāgātānaṃ⁵² andhabaddhiraṇṇaṃ⁵³ tot⁵⁴ eva
sabbarogavūpasaṇiyo⁵⁵ bhavaṃ⁵⁶ ahesi. Tato „mahantaṃ idam
osadham“⁵⁷, mahantaṃ idam osadham⁵⁸ ti⁵⁹ uppannāveccanāṃ⁶⁰ upādāya
Mahosadho⁶¹ t⁶² ev⁶³ aṇṇa nāmaṃ jānaṃ Vessantarattabhāre⁶⁴ pana māta-
kucchito nikkhamanto⁶⁵ dakkhīpabattam⁶⁶ pasāretrā⁶⁷ ca „atthi⁶⁸ na kha
amū⁶⁹ kiṃci gahasmīṃ, dānaṃ⁷⁰ dāssāmī⁷¹“ vadanto nikkhami. Ath⁷²
aṇṇa mātā „osadhā⁷³ kule nibbatta⁷⁴ e⁷⁵ tā⁷⁶“ ti⁷⁷ puttassa⁷⁸ hattham⁷⁹

¹ C¹ D¹ nissapito. ² C² jotanto. ³ C³ C⁴ makkhito. ⁴ C⁵ cakkavāla. ⁵ C⁶
ekunṇapāni, C⁷ ekunṇapāni. ⁶ C⁸ evaṃ diṣā ca catasso catasso aṇṇuho heṭṭhā.
C⁹ evaṃ catasso diṣā ca catasso aṇṇuho heṭṭhā. ⁷ C¹⁰ anuvāloketvā. ⁸ C¹¹ uttarā.
⁹ C¹² naḍi. ¹⁰ C¹³ andhabaddhiraṇṇaṃ. ¹¹ C¹⁴ amū mahantaṃ idam osadham.

attano hatthatale katvā sahasravattihavikam ihapāpasa, Imamehi puna
 attabhāve imam aśhanādam naḥhi. Eyaṃ Bodhisatto tīsa attabhāveṇa
 mātukacchito nikkhantamatto va vācam nicchāresi. Yathā ca
 paṇḍandhikkhano jātikkhano pi 'asa dvattiṃsa paṇḍandhittāni pātur
 ahāsu'.¹ Yasmim pana samaye ambhakaṃ Bodhisatto² Lumbinivane³
 jāto⁴ tasmim yeva samaye Rāhulanātā deri⁵ Channo amacco Kāṇḍāyi⁶
 amacco Kaṇṭhako assarājā Mahābodhi rukko cattāro cīdhiḥkambhūyo
 ca jāto, tattha ekā gāruḥṇappamāṇā ekā addhayaṇappamāṇā⁷ ekā
 tīgāruḥṇappamāṇā ekā yajāṇappamāṇā ahoṣiṭi ime satta sabajātā nāma.
 Ubhayanagaravāṇaso Bodhisattaṃ gabetvā Kapilavattimnagaram eva
 agamamau. Taṃ divasaṃ yeva ca „Kapilavattimnagare Suddhodana-
 mahārājassa putto jāto, ayaṃ kumāro bodhitale nissiditvā Buddho
 bhavissatī“ Tāvātīmasaharane⁸ tatthatuṭṭhā devasaṅghā cīdhiḥkhepadini⁹
 parattentā kilāsa¹⁰. Tasmim samaye Suddhodanamahārājassa
 kolūpako¹¹ aṭṭhasamāputtiābhī¹² Kāḷaderalo¹³ nāma tāpaso bhaddikieram
 karvā divārihārattihāya Tāvātīmasaharaneṃ gacchvā tattha divārihāraṃ
 nisīdanto tā devatā devā „kimbāraṇaṃ tumhe evaṃ tuṭṭhamāṇasā
 kilāsa“¹⁴, mayhaṃ p'etaṃ kārṇavaṃ kathaṃhā¹⁵ 'ti pucchī. Devatā
 āhāsu: „māriaṃ 'Suddhodanuraṇṇo putto jāto, so bodhitale nissiditvā
 Buddho hutvā dhammacakkam parattessaṃ, tassa anantam Buddhajjhāsaṃ
 dattvum dhammaṃ ca sotum lacehūmā¹⁶ 'ti imiṃ kārṇavaṃ tuṭṭh'
 ambhā¹⁷ 'ti. Tāpaso tāsāṃ vacanam sutvā khippam devatākaṇṭe sreyha
 rājanūressanum pavasitvā paṇḍittāmaṃ nisīdanto „putto kim so mahārāja
 jāto, passissāmi naṃ“¹⁸ ti āha. Rājā alakkhaṇapāṭiyattam kumārāṃ
 ānāpetvā¹⁹ tāpasaṃ sandāpetum aṭṭhihari. Bodhisattassa pādā
 parivattitvā tāpasaṃ jaṭāṃ paṭiyahāsiṃsa. Bodhisattassa hi teṃ
 attabhāveṇa vandābhayattako nāṃo nāma a'tiṭhi. aco hi ajānanta
 Bodhisattassa evaṃ tāpasaṃ pādamaṇḍe ihapoyyuk cattadhā vasa
 mudḍhaṃ²⁰ phaleyya²¹: „Tāpaso „na me attānaṃ nāsetum yuttam“
 ti aṭṭhāyāsaṃ Bodhisattassa aṭṭhalo poggaleṃ, Rājā tam acchariyam
 devā attano puttasi vandi. Tāpaso aṭṭhe cattālīṃ kappe anāgate
 cattālīṃ²² 'ti asīti kappe anussarati. Bodhisattassa lakkhaṇasampattim
 devā „bhavissatī nu kho Buddho adāhu na“²³ ti āvaṭṭitvā upadhārento
 „misanamayaṃ Buddho bhavissatī“²⁴ ātvā „acchariyapuriṃ ayaṃ“²⁵ ti

¹ C¹ pāmrahama. ² C² bodhisatto. ³ C³ C⁴ lumbinivane. ⁴ C⁵ C⁶ jāto.
⁵ C⁷ deri. ⁶ C⁸ kāṇḍāyi. ⁷ C⁹ aṭṭha. ⁸ C¹⁰ -bhavanato. ⁹ C¹¹ cetva.
¹⁰ C¹² kilāsa. C¹³ C¹⁴ kilāsa. ¹¹ C¹⁵ kolūpako. ¹² C¹⁶ C¹⁷ -ābhī. ¹³ C¹⁸ kāḷa-
¹⁴ C¹⁹ kilāsa. ¹⁵ C²⁰ anāpetvā. C²¹ ānāpetvā. ¹⁶ C²² mudḍha. ¹⁷ C²³ phaleyya.

atthān akāsi. Teto „ahaṃ imācchā Buddhahhūtaṃ daṭṭhūṃ labhissāmi
 nu kho“¹ ti upadhārento „na labhissāmi, antarā yeva kālaṃ katvā
 Buddhasatona pi Buddhasatassena pi gantvā bodhetum asakkuneyyo“²
 Arūpaṭṭhaye³ nibhatti-sāmiti⁴ divā „evatūpaṃ nāma acchariyapuriṣam
 Buddhahhūtaṃ daṭṭhūṃ nu labhissāmi“⁵, mahati⁶ vata me jāmi⁷
 bhavissatīti⁸ parodi. Manussū divā „ambhākaṃ ayyo idān“ eva
 hāsivā puṇa roditum upaṭṭhito, kin nu kho bhante ambhākaṃ
 cyyaputtassa koci antarāya bhavissatīti⁹ pucchimā. „N“ atth¹⁰ etassa
 antarāyo, piṇḍasayama Buddha bhavissatīti¹¹. „Atha kasmā paroditthā“
 ti. „Kvārupam purisaṃ Buddhahhūtaṃ daṭṭhūṃ nu labhissāmi, ma-
 hati¹² vata me jāmi¹³ bhavissatīti“ attānaṃ annacanto rodāmi¹⁴ āhu.
 Tato „kin nu kho me nātakaṃ koci etam Buddhahhūtaṃ daṭṭhūṃ
 labhissati na labhissatīti“ upadhārento bhāgiṇeyyaṃ Nālakadāraṅkaṃ
 addasa. So bhāgiṇiṃ gehaṃ gantvā „kalaso te putto Nālake“ ti.
 „Geha ayya“, „Pakkosāmi“ na¹⁵ ti. Attano santikāṃ āgataṃ āha.
 „Tāta Soddhadanamahārāṣaṇa kula putto jāte Buddhakuro, na
 pañcattimā vassāni utikkamitvā Buddha bhavissatīti“¹⁶, tvaṃ etam
 daṭṭhūṃ labhissatīti, aji¹⁷ eva pabbajāhi¹⁸. Sattāsatikopiḍhaṇe kula
 nibbatta dāraṅko „na maṃ mātulaṃ anattūṃ alyajassatīti“ cintetrā tāva
 eva antarāpamato¹⁹ kāsāyāni c²⁰ oṃ matikkāpattaṃ ca āharāpetvā
 kesamassanā obhētvā kāsāyāni ravṭhūni acchādetvā „yo loke
 ntiṃnapuggalaṃ taṃ uddissa mayham pabbajjā“ ti bodhisattābhūmikaṃ
 aṇḍalaṃ²¹ puggayha pañcupatīṭṭhiteṃ vanditvā pattam thavikāya
 pakkhipivā amakkāte alambetvā Himavantaṃ pavasiṃvā samamadhā-
 mātā akāsi. So paramābhūtamabodhūṃ pattam Tathāgataṃ upasaṃ-
 kamitvā Nālakapattipadam kathaṃpetvā puṇa Himavantaṃ pavasiṃvā
 ārahitāni patvā ukkaṭṭhapattipadam paṭipanno satt²² eva māso āyūṃ
 pāletvā ekaṃ Suvannupabbatam asāya thūlako va anupādisesāya
 Nibbānadhūteṃ paribhūyi. Bodhisattam pi kho pañcamadivase²³
 „tvaṃ mahāpetvā“²⁴ „nāmagalanam gaṇḍisānaṃ“²⁵ ti rājabhavanā
 cūvajātūkaṃdhehi vīlapiṭvā lājanāṇāṃkāmā popphāni vikiṇitvā
 asambhinnaṃpāyānaṃ paṇāpetvā tēnaṃ rodānaṃ pāraḃe aṭṭhamānaṃ
 lūḷamane nimaṇṇetvā rājabhavane nisiddāpetvā subhajanāṃ bhujetvā

¹ C¹ adda nu. ² C² asakuneyyo. C³ asakuneyyo. ⁴ C⁴ arupakkarana. C⁵
 labhissāmi. C⁶ mahati. C⁷ jati. C⁸ mahati. C⁹ jati. C¹⁰ C¹¹ pakkosāhi.
¹¹ C¹² C¹³ bhavissatīti. C¹⁴ C¹⁵ antarāpamato. C¹⁶ aṇḍalaṃ. C¹⁷ pañcadivase.
¹⁸ C¹⁸ mahāpetvā.

nissakkiṃasū. Tayo janā su pabbajjānu. Kondhūhahrahmaṇaṃ
 jettakam katvā āre cattāro pabbajjānu. Te pañca pi janā
 Pañcavaggiyatharā ānaṃ jātā. Tada pana rājā „Khaṃ divā mayham
 putto pabbajjassatthi“¹ pucchā. „Cattāri pabbhinnimittānti“². „Katarāṃ
 katarāṃ eā“³ ti. „Jarājijumāṃ vyādhitaṃ mama pabbajjitaṃ“⁴ ti. Rājā
 „Ito paññāya etarūpānaṃ mama puttassa santikaṃ apasānukamituṃ
 mā adattiha. mayham puttassa Buddhahārena kammanā a' atthi, ahaṃ
 mama puttāṃ deśasahasūpapakarānaṃ catunnaṃ mahālipāmaṃ
 issariyādhipaccānaṃ rājānaṃ karentaṃ chuttissayojanaparimayadāya
 paribhāya parivutaṃ gaganatale vicarunānaṃ paratukāma“⁵ ti, evaṃ ca
 pana ratvā imesaṃ catuppakārānaṃ parivānaṃ kumārassa ekkhupathe
 āgamaṇaṃ⁶ nivāraṇatthānā catuṃ dīśāṃ gāvute gāvute ārakkhaṃ
 thapeṃ. Tam divasaṃ eā paṇa maṅgalatthāne sannipatitoṃ asāyā
 dātikkolaśasessa ekaḥ ekamekaṃ puttāṃ patijāni: „ayam Buddhō
 vā hotu rājā vā, mayam ekamekaṃ“⁷ puttāṃ dassāma, sace pi Buddhō
 bhavissati khattiyasamāpeh' eva purakkhataparivārite vicariṃsati, sace
 pi rājā bhavissati khattiyakumāreḥ' eva purakkhataparivārite
 vicariṃsati“⁸. Rājā Bodhisattassa uttamarūpasampannaṃ vigatasahhadesā
 dhātūyo paccupattihāpeṃ. Bodhisatto ananteṇa parivārena mahanteṇa
 ārisobhaggeṇa vuddhātī. Ath' ekaḍivasāni⁹ ruṃhe vappamaṅgalam¹⁰ āna
 ahoṃ. Tam divasaṃ sakalanāgarāḥ devatānaṃ āna¹¹ ānākaranti.
 Sabbe dāsakāmaṇakariṇāyo āhatavatthanivattihā gamhamādhāpitaṃ
 rājakule sannipatanti. Ruṃhe kammanto maṅgalasahhasaṃ¹² yujjyati.
 Tasmiṃ paṇa divase ekena ānaṃ āpṭhasānaṃ saddhāṃ bahiraddarasamiyoteti
 rajataparikkhataṃ¹³ honti. Ruṃhe ālambananaṅgale¹⁴ paṇa ratta-
 svayagga-parikkhataṃ¹⁵ honti. Bahiraddānaṃ āgaramāpatoḍāpi svayagga-
 parikkhataṃ¹⁶ va' honti. Rājā mahāparivārena nikkhamato puttāṃ
 gahetrā āgamaṃ. Kammantatthāne eka jamburukko bahalapaṇāro
 sandaśchāyo ahoṃ. Tasmā hettā kumārassa sayanaṃ paṇḍāpetvā¹⁷
 upaṇi svayamatārakkhacittāṃ vītānaṃ sandhāpetvā¹⁸ āpṭhākārena¹⁹ parik-
 khipāpetvā ārakkhaṃ thapevā rājā²⁰ sambhānākaṃ alamkāritvā
 amācāparivāro maṅgalakarmatthānaṃ āgamaṃ. Tattā rājā svayama-
 maṅgalam²¹ gāyhati, amācā ekaṇatthasatvaṃ rajatamaṅgalam²², kasaṇkā
 senamaṅgalam²³, te²⁴ tām gahetrā ito o' ita ca kantaṃ. Rājā orito
 vā pāram gacchati pāram vā aram āgacchati, etasmim²⁵ thāne

¹ O igamaṇa. ² O ekameka. ³ O mahāgala-. ⁴ O parikkhittāni. ⁵ O O
 -naṅgale. ⁶ O -parikkhittam. ⁷ O -parikkhita, O -parikkhita. ⁸ O vā,
⁹ O paṇḍāpetvā. ¹⁰ O vā. ¹¹ O -naṅgalam. ¹² O ka. ¹³ O ekamāh.

mahāsampattiṃ¹ anubhoṣi². Bodhisattun parivāretvā nissinnā dhātīyo
 „raṇṇo sampattiṃ paṇṇissāmu“³ ti antavāṇito⁴ laddhakkhantā. Bodhi-
 anto ito n'ito enaṃ alokento kṇāci adivā teguṇa utthāya pallankam
 ābhujitvā ānāpāne pariggahetvā paṭhamajjhānam nibbattesi. Dhātīyo
 khajjabhujjantaro vicaramāṇo thokam virāyīsam. Sesarukkhanam
 chāyā ativattā taṃ puna rukkhasa parimaṇḍalā hutvā utthāsi.
 Dhātīyo „ayyaputte ekako“⁵ ti teguṇa sāpiṇṇa akkhipitvā anto parissamāṇo
 Bodhisattun sayano pallankam nissinnā taṃ enaṃ pāṭihāriyam divā
 gantvā raṇṇo ārocesuṃ. „deva kumāro evaṃ nissino, anāseṇa
 rukkhanam chāyā ativattā jamburukkhasa chāyā parimaṇḍalā jhītā“⁶
 ti. Rājā teguṇagantvā pāṭihāriyam divā „idam ite tāta dutiyaṃ
 vandanaṃ“⁷ ti puttān vānī. Atha anukkamenā Bodhisatto soḷasaṃsa-
 padasiko jāto. Rājā Bodhisattassa uppuṃ utūmaṃ anucchavike tayo
 pāsāde kāresi ekam anubhūmakam⁸ ekam satthabhūmakam⁹ ekam
 pañcabbhūmakam¹⁰. cattāḷissakāṇāṃ cā nātakiyo upaṇṇāpeṇi. Bo-
 dhisatto deva rīya accharissamghaparivuto alamkātanūṭṭakaparivuto
 nippurisehi turīyehi paricāriyamāno¹¹ mahāsampattiṃ anubharanto
 uturāreṇa uturāreṇa teṇa teṇa pāsādeṇa vīharati. Mahulamātā paṇ-
 āsa deva aggamahesi¹² ahoṣi. Tass¹³ evaṃ mahāsampattiṃ anubhāvantassa
 ekadivasaṃ āṭṭhasamghassa abhīlantaro ayaso kathā udapādi. „Si-
 dhatto kīḷāpasuto“¹⁴ va vicarati, na kiṃci sippaṃ lakkhanti, saṅgāme¹⁵
 paṇcupaṇṇite kiṃ kacirevati¹⁶. Rājā Bodhisattun paṇṇasāpetvā „tāta
 tava nātakaṃ Sidhatto kiṃci sippaṃ lakkhitrā kīḷāpasuto“¹⁷ va
 vicarati¹⁸ vadanti, ettha kiṃ puttakāle amāṇassī¹⁹. „Deva mama
 sippaṃ lakkhanakiccenaṃ n'atthi, magaro mama sippaṃ dassanattāham
 bhacchā satāpetha, ite sattasamadvāso nātakāṇāṃ sippaṃ dassanaṃmīti.“
 Rājā tathā ekāsi. Bodhisatto akkhaṇaveditrāḷaveditthamaggahe²⁰
 sampiṇṇāpetvā mahājānaṇṇaṃ maggaṃ aṇṇhe²¹ va dhanaggahehi siddhārapaṇ-
 ṇātakāṇaṃ dvādasavidhūṃ sippaṃ dassesi. Taṃ Sarabhaṅga-jātako
 āgataṃayena reditaḍḍham. Taddāsa āṭṭhasamghaṃ nikkasāṅkhe ahoṣi.
 Ath' ekadivasaṃ Bodhisatto nyyāṇalakkhāṇaṃ gantakāṇaṃ sārathūṃ āman-
 tetrā „ratham yejjeṇhi“²² āha. So „saddhū“²³ ti paṭisugātvā²⁴ mahāra-
 ham attamaratham saḍḍhāṇakāreṇa alamkāritvā kumodapattaraṃpe

¹ C¹ C² mahāsampattiṃ. ² C¹ C² ahoṣi. ³ C¹ C² antavāṇito. ⁴ C¹ pa-
 rimaṇḍalā(jhītā corrected to parimaṇḍalā(jhītā). ⁵ C¹ lakkhanti. ⁶ C¹ paricāriyamāno.
⁷ C¹ C² aggamahesi. ⁸ C¹ kīḷāpasuto, C² kīḷāpasuto. ⁹ C¹ saṅgāme. ¹⁰ C¹
 kīḷāpasuto, C² kīḷāpasuto. ¹¹ C¹ C² amāṇassī. ¹² C¹ vājaredhi. ¹³ C¹ C²
 paṭisugātvā.

raññāro mañgalasādhava¹ yojetvā Bodhisattassa pajavedasi. Bodhi-
satto devatānāmasādhava² ratham abhirūhitrā³ uyyānābhimmukho agamāsi.
Devatā „Siddhatthakumārassa abhisaṃbujjhanakūlo āsanno, pub-
banimittāni dasaṃsāpā⁴“⁵ ‘ti ekaṃ devaputtam jarājajjaraṃ khandaḍḍantaṃ
paṭitakevaṃ vāṇikam obhaggaṃvīraṃ dappajātaṃ pāvedhamānaṃ⁶
katvā dasaṃsū. Tūṃ Bodhisatto e⁷ eva sārathi⁸ ca pāsanti. Tato
Bodhisatto sārathin⁹ samma, ko nāṃ¹⁰ eso puriso, keāpi¹¹ ‘eva na
yathā āhāsesu¹² ‘ti Mahāpadāne āgataṃvayaṃ pucchitvā tassa vacanēṃ
anvā „Abhi-sattā vata tūṃ jātiyā yatra hī nāma jātassa jarā
paññāyissanti¹³“ samviggahadaya tato va patinivattitvā pāsādan eva
abhirūhi¹⁴. Rājā „kimkāraṇaṃ mama puttā khippuṃ patinivattitī¹⁵
pucchi. Tūṃvā purisaṃ divā devā¹⁶ ‘ti, jiggasa purisaṃ divā
pabbajissanti¹⁷“ āhuṃsu. „Tasmā¹⁸‘ mām nāseṭha, vighaṃ puttassa,
nāṭakāni sajjettha, sampattiṃ anubhavanto pabbajjāya satim na
karissanti¹⁹“ evā āraḁkhāṃ vadḁhetvā saḁbhaḍḍaṃ addhayaṃvane
addhayaṃvane thapesi. Puṃ²⁰ ekadivasaṃ Bodhisatto tath²¹ eva uyyānam
gacchanto devatāhi nimmitāni vyādhitā purisaṃ divā purisaṃvayaṃ²² eva
pucchitvā samviggahadaya nivattitvā pāsādan abhirūhi²³. Rājāpi pucchitvā
heṭṭhāruttanayaṃ²⁴ eva samvadahitvā puṃ²⁵ vadḁhetvā samantato
tigārutappanāṃ padese āraḁkhāṃ thapesi. Aparāṃ puṃ²⁶ ekadivasaṃ
Bodhisatto tath²⁷ eva uyyānam gacchanto devatāhi nimmitāni kālakataṃ
divā purisaṃvayaṃ²⁸ eva pucchitvā samviggahadaya puṃ²⁹ nivattitvā
pāsādan abhirūhi³⁰. Rājāpi pucchitvā heṭṭhāruttanayaṃ³¹ eva samvadahitvā
puṃ³² vadḁhetvā samantato yeṇaṃppānāṃ padese āraḁkhāṃ thapesi.
Aparāṃ puṃ³³ ekadivasaṃ uyyānam gacchanto tath³⁴ eva devatāhi
nimmitāni samvattam supāratāṃ pabbajitāṃ divā „ko nāṃ³⁵ eso
samma³⁶“ ‘ti sārathin³⁷ pucchi. Sārathi klūcāpi Buddhuppadassa abhāvā
pabbajitāṃ vā pabbajitagūṇe vā na jānāti, devāṃvāvayaṃ puṃ³⁸
„pabbajito tām³⁹‘ eso devā⁴⁰“ ‘ti evā pabbajjāya gūṇe vaṇṇasi. Bo-
dhisatto pabbajjāya vimalā uppadetvā tūṃ divasaṃ uyyānam agamāsi.
Dighabbhāgukā⁴¹ paṇḍu⁴² cattāri nimittāni ekadivasaṃ⁴³ eva divā
agamāsi. Tathā divasabbhāgaṃ khipvā mañgalapokkharasūyāṃ
nāḁyitvā attāṃ gato suriya mañgalasādhapatte⁴⁴ elādi nittānaṃ
alaṃkāraṃpetukāṃ. Ath assa paricūruṃpurisā⁴⁵ nāḁvappāni dussāni
nāḁvappakārā abharanavikutiyo mañgandhaviḁḁpanāni ca ādāya samantā
parivāretvā aṭṭhasu, Tasmā khāṇe Sakkaṃvā nāḁvāṇaṃvāṇaṃ vāṇaṃ

¹ C¹ mañgala. ² C¹ C² abhirūhitrā. ³ C¹ pāvedhamānaṃ. ⁴ C¹ C² sārathi.

⁵ C¹ C² abhirūhi. ⁶ so ad three MSS. ⁷ C¹ tasmā corrected in text.

⁸ C¹ C² abhirūhi. ⁹ C¹ pāvedhamānaṃ.

ahosi. So „ko nu kho maṃ imamahā (hāṇā) nāvetukāmo“ ti upadhārento Bodhisattassa alakkharaṇakūlaṃ divā Vissakummaṃ āmantesi: „amun Vissakumma, Suddhatthakumāro ajja addharattasamaye mahābhikkhamaṇaṃ¹ alakkhamāsi, ayaṃ aṇṇa pucchāmo alakkāro, uyyāmaṃ gantvā Mahāpurisaṃ² dibbamaṇikārehi alakkaroḥi“³. So „rāhū“⁴ ti pāṇasūtvā devatānubbhāvena taṃ khaṇṇe yeva upasamkamitvā tvaṃ⁵ eva kappakasaddhe hutvā kappakassa hutthato vejjhanadussam gabhāvā Bodhisattassa āsāṃ vethesi. Bodhisatto hutthasamphassaṃ⁶ eva „ākāyaṃ manussā, devaputto“⁷ kiṃ āmāsi⁸. Vethassaṃ⁹ eva vejjhitamāte viṇṇoliyaṃ maggatanākareṇa dussasahassaṃ abbhogaṇḍhi¹⁰, pama vejjhantaṃ dussasahassaṃ¹¹ ti daṇḍakkhattuṃ vejjhantaṃ dussasahassaṃ¹² abbhuggacchāmaṃ. Sāsaṃ khuddakāṃ dussāṃ lahūṃ kutimā abbhuggatāṇi na cintetabbā, teṇa hi saḥsarakhattuṃ sāmalutūpupphappamāṇāṃ¹³ avaseṇi kutumbakapupphappamāṇāṃ¹⁴ alomā. Bodhisattassa sāsā kiṇṇajakkhagavasehitā¹⁵ viya kuyyaka-puppham¹⁶ ahoṃ. Ath¹⁷ aṇṇa mahālakāropatimaggitaṃ¹⁸ saḥsatālāraṇṇesu¹⁹ sakāṇi sakāṇi ca paṭihhāṇāṃ²⁰ dassayantesu brāhmaṇesu jaya-naṇḍā-ti-ādi-rucanehi sītamāghatanūbhakāḍḍesu²¹ nānappakārehi māṅgalavacchanthutigborehi²² sambhāraṇṇesu²³ saḥsatālāropatimaggitaṃ²⁴ rathavarāṇaṃ abhirūhi²⁵. Taṃsaṃ samaye „Rāhulamāte puttāṃ vijāta“²⁶ ti sutvā Suddhodanamahārājā „puttassa me tutthiṃ“²⁷ niradehū²⁸ „ti āsenaṃ“²⁹ paṇiṇi. Bodhisatto taṃ sutvā „Rāhulo jāto, bandhamam jātaṃ“³⁰ ti āha. Hāṇā „kim me putto araso“³¹ ti pucchitvā taṃ vacamaṃ sutvā „ito paṭṭhāya me natu“³² Rāhulakumāro yeva nāmaṃ hotū³³ ti. Bodhisatto pi kho rathavarāṇa ārayha mahantena yasaṃ atimānorusena³⁴ sīrasobhaggena nāguraṃ pāvisi. Taṃsaṃ samaye Kisagotamī nāma khattiyakaṇṇāṃ uparipaṇḍāharatadagatā nagaraṃ paṇḍakkhinaṃ kurumāssa Bodhisattassa rūpasirāṇa divā pīṇamānasa-jāte imāṃ udānuk udānesi:

11. „Nibbuta nūna sā mātā,

nibbuto nūna so pitā,

nibbuta nūna sā mātā³⁵

yassāyaṃ³⁶ idheṃ patitī.“

¹ C¹ C² -nikkhamam. ² C³ vso. ³ C⁴ C⁵ amāsi. ⁴ C⁶ C⁷ abbhogaṇḍhi.

⁵ C⁸ -pahasam. ⁶ C⁹ kiṇṇajakkha-. ⁷ C¹⁰ kuyyātha- corrected to kuyyāta-

⁸ C¹¹ -tāṇā-. ⁹ C¹² paṭihhāṇāṃ. ¹⁰ C¹³ suta- -dhe, C¹⁴ suta- -tanbhakāḍḍesu

corrected to -khaddakāḍḍesu. ¹¹ C¹⁵ māṅgala-. ¹² C¹⁶ sambhāraṇṇesu. ¹³ C¹⁷

-patimaggita. ¹⁴ C¹⁸ C¹⁹ abhirūhi. ¹⁵ C²⁰ C²¹ paṭṭhi. ¹⁶ C²² āsenaṃ. ¹⁷ C²³ C²⁴

natā. ¹⁸ C²⁵ sīmanahareṇa. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ C²⁶ yasmāyaṃ.

Bodhisatto tam saivā cintesi: mayam evam āha, avarūpaṃ attabhāraṃ
 passantiyā mātuhadayaṃ nibbhāyati pituhadayaṃ nibbhāyati pajā-
 patuhadayaṃ¹ nibbhāyati², kammān na kho nibbhāsi hadayaṃ
 nibbutaṃ³ nāma hoti⁴. Ath' aha kilesesu virattamānasaṃ etad
 aha: aragaggimhi nibbhāsi nibbutaṃ nāma hoti, dosaggimhi mahag-
 ghāhi nibbhāsi nibbutaṃ nāma hoti, mādāpīṭhādāsa sabhakilesadarūthasu
 nibbhāsesu nibbutaṃ⁵ nāma hoti, ayam na anasavaṇaṃ⁶ sāveṇi, ahaṃ
 hi nibbhāsaṃ gavesanto zarāmi, aji⁷ eva mayā gharāvāsaṃ chuddetvā⁸
 nikkhamma pabbajitvā nibbhāsaṃ gavesitum vaṇṇati⁹, ayam imasā
 ācariyabhūgo hoti¹⁰.¹¹ ti kaṇṭhato amuñcitvā Kisaṅgomayā sutta-
 bhassagghapākāṃ¹² muttāhāraṃ pesesi. Sā Sīdhattakamāro mayi
 paṭibaddhaṃ hitvā puṇṇākāraṃ peseti¹³ sammānesajātā ahoṃ.
 Bodhisatto pi mahantona sīrasobhaggena atisam pācādam abhirūhitvā¹⁴
 sīrasayane nipujji. Tāvad eva maṃ sabhāsaṃkāraṃpatimāṇjītā ane-
 gitādiṃ¹⁵ sukkhītā devakāṇā¹⁶ vya rūpappattā līhāya ānā-
 turiyāni gaheṭṭā paṇḍarivāyitvā abhīramāpentiyo paccaggaraviditāni
 payojayama. Bodhisatto kilesesu virattacittatāya aneṇādiṃ¹⁷ amāhiraṃ
 umhutāni niddam okkanti. Tāpi līhāya yasa¹⁸ atthāya mayam
 umhutāni niddam upagata, idāni kammāni kāmāni¹⁹
 aneṇādiṃ payojayama so niddam upagata, idāni kammāni kāmāni²⁰
 ti gaṇṭhagahitāni turiyāni ajjhottharitvā nipajjima. Gaṇṭhatapadipī
 jhāyanti. Bodhisatto pabbajitvā ayanapīṭhe pallankena nisīma
 addana tā līhāya turiyabhaṇḍāni avattharitvā niddāyantiyo ekareṇā pag-
 gharitakheṭṭā²¹ līlākīlāmagatā²² ekareṇā dante khādantiyo ekareṇā
 kākacchantiyo ekareṇā vipplāpantiyo²³ ekareṇā vivapaṇṇikā ekareṇā
 apagatavattā²⁴ pākāpāṭhābhāsaṃbādānupphānā²⁵. So tāsaṃ tatā
 vippakāraṃ dīrū bhīyyo²⁶omantiyo²⁷ kāmāsu virato ahoṃ. Tassa
 amākatapantiyatāni sukkabharaṇasambhāraṃ pi taṃ mahātalaṃ vippavīd-
 dhanānākaṇṇapabbharitāni²⁸ āmakasānānaṃ vya upajjhāsi, tayo bhavā
 ādittagaharādāni vya khāyima. upaddutaṃ vata bho upassatthāni
 vata bho²⁹ ti udānaṃ paravati, atiriyā pabbajjāya vjānaṃ
 muni. So „aji³⁰ eva mayā amābāṇikkhamanani³¹ nikkhamitum
 vaṇṇati³²“ ayaṃ vutthāya dvārasamāpala gantvā „ko etthā³³“ ti āha.

¹ C² C² palāpati. ² C² nibbhāyati. ³ C² C² nibbutā. ⁴ C² C² nibbutaṃ.
⁵ C² C² anasavaṇaṃ. ⁶ C² C² chuddetvā. ⁷ C² radhant. ⁸ all three MSS.
 -gghapākāṃ. ⁹ C² C² abhirūhitvā. ¹⁰ C² -adāsa. ¹¹ C² -kāmā. ¹² so all
 three MSS. ¹³ C² C² -ahoṃ. C² -ahoṃ corrected to -ahoṃ. ¹⁴ C² vipplāpantiyo.
¹⁵ C² apagatavattā. ¹⁶ C² -sambādā. ¹⁷ C² C² bhīyyo. ¹⁸ C² vippa-
 viddhanānākaṇṇaṃ. ¹⁹ C² mahābhāṇikkhamanani.

Ummāra sisanā katvā nipanno Channo „aham ayyaputto Channo“ ti
 āha. „Aham aḷḷa mahābhiniikkhamanāṃ“ nikkhamitukāmo, ekam me
 asam kappehiti“. So „sādhu devā“ ti assaḥhaṇḍakam gaheṭṭvā as-
 sālam gantvā gandhatelapadīpeṇa jalanteṇa ammaṇapettarītānāṇa¹
 heṭṭhā ramaṇiye² bhūmitthāge jhitaṃ Kanthakaṃ asarājānaṃ dīra
 „aḷḷa mayā imam eva kappetum vaṇṇatī“³. Kanthakam kappesi. So
 kappiyamāno va sāṇḍasi⁴: „ayam kappasā atigāḷhā, nāheṇa divaseṇa
 ayyānakiḷḍigamāṇo kappasā viya na hoti, mayhaṃ ayyaputto aḷḷa
 mahābhiniikkhamanāṃ“ nikkhamitukāmo bhavissatīti⁵, tato tuṭṭhamāno
 mahāhasitaṃ hasi⁶. So sadda sakalanagarāṃ patthanitvā gaccheyya-
 Deratā paṇa taṃ saddaṃ nīrumhittvā⁷ me kassaci sotuṇa adamaṇi.
 Bodhisatto pi kho Channo peṇetrā va „puttāṃ tārā paṇissāmiti“
 cūṭetrā ammaṇapattamakato vuttāya Rāhulamātāya vaṇṇapittānaṃ
 gantvā gabbhadvārūṃ rivasi. Tasmā khūṇa antogabbhe gandhatelap-
 padīpo jhūyati. Rāhulamātā ammanamallikāfinaṃ pupphānaṃ ammaṇa-
 mattena abhiṇṇakūṇṇasanyane puttassa matthake hattham jhapetvā
 niddāyati. Bodhisatto ummāra pādāṇi⁸ jhapetvā jhitaṃ va oloketvā
 „asā āhaṃ deriyā hattham apanetrā mama puttāṃ gaṇhissāmi devī
 pabujjhisatīti“, evaṃ me gāmaṇantarāya bhavissatīti. Buddho hutvā va
 āgantvā paṇissāmiti⁹ pāṇḍatalato oṭari. Yaṃ paṇa Jātaka-
 tthakathāya „tadā sattāhajāto Rāhulakumāro heṭṭhi“ vuttam taṃ
 sasettthakathāya¹⁰ a¹¹ utthi. Tasmā idam eva gaheṭṭabbam. Eṇaṃ
 Bodhisatto pāṇḍutalato oṭaritvā asavāṇipam gantvā evaṃ āha: „tāto
 Kanthaka, traṃ aḷḷa ekarattināṃ amā¹² tārāya¹³, ahāṃ taṃ meṇāya
 Buddho hutvā saderakam lokam tāressāmiti“. tato ullanghittvā
 Kanthakassaṃ piṭṭhāṃ abhirūhi¹⁴. Kanthako gīvato¹⁵ puttāya āyāmeṇa
 aṭṭhārasahattho hoti tadānuecharikena ubbedhena samamāgato thāma-
 jāvassampanno subbaseto dhotāsaṃkhasadīso. So sacca hasseyya¹⁶ vā
 pādusaddaṃ karēyya vā¹⁷ sadda sakalanagarāṃ vuttthāṇēyya, taṃvā
 deratā attano ānubhāreṇa tassā yuthā na koci suṇāti evaṃ hasitāṇ-
 eṇḍaṇi sammūrumhittvā¹⁸ akāmaṇaṇikkhamanā-¹⁹ hatthatalāṇi
 upanāmesuṇa. Bodhisatto asavaraṇaṇa piṭṭhivaramajjhagato²⁰ Channo

¹ O mahābhiniikkhamanāṃ. ² O -paddha-. ³ O sādhaṭṭhi. ⁴ O sādhaṭṭhi.

⁵ O mahābhiniikkhamanāṃ. ⁶ O mahāhasitaṃ hasi. O mahāhasitaṃ hasitaṃ
 corrected to -hasi. ⁷ O nīrumhittvā. ⁸ O pādāṇi. ⁹ O pabujjhisatīti.

¹⁰ O sasettthakathāya. ¹¹ O na. ¹² O āyāya, O āyāya corrected to
 āyāya. ¹³ O āyāya. ¹⁴ O abhirūhi. ¹⁵ O as at three MSS. ¹⁶ O hasseyya, O hasseyya.

¹⁷ O O om: vā. ¹⁸ O at three MSS. ¹⁹ O akāmaṇaṇikkhamanā-, O ak-
 khamanikkhamanā-. ²⁰ O piṭṭhivaramajjhagato, O piṭṭhivaramajjhagato.

assassa vāladhū gāhāpetvā siddharattasamaye mahādvārāsamīpano patto.
Tadā pama rājā „evam Bodhisatto yāya kāyaci velāya nagaradvārān
vivaritvā nikkhamitum na sakkhissanti“ divisa dvārakavātesu ekham¹
purissasahasena vivaritabbam kārāpesi. Bodhisatto thāmahāsamīpanam
hutthagatānāya kotisahasasāsthiññam bolam dhāreti purissagananāya
dāmapurissakoṭisahasasena². So cintesi: „sace dvārān na arāpariyāti
ajja Kanthakassa piṭṭho nāma va vāladhū gahetvā thitena Chāmmena
saddhū yeva Kanthakam ūrū³ nippādetvā⁴ ajjhārasasāsthibbedham
pākāram uppatitvā atikkamissāmi“. Chamma cintesi: „sace dvārān
na vivariyati ahame ayyaputtam khamdhe maldāpetvā Kanthakam dak-
khipabattitena kucchiyam parikkhipanto opakacchantare kaṭṭvā pākāram
uppatitvā atikkamissāmi“. Kanthako pi cintesi: „sace dvārān na
vivariyati ahame attano sāmikam piṭṭhiyam yathāhāsinam eva Chāmmena
vāladhū gahetvā thitena saddhū yeva ukkhipitvā pākāram uppatitvā
atikkamissāmi“. Sace dvārān na arāpariyāti yathāhāsinam eva
tisu jimesu aññataro⁵ sampādeyya. Dvāre adhiratthā devatā pama
dvārān vivati. Tasmim yeva khaṇe Māro „Bodhisattam nirattissāmi“
āgantvā ākāse thito āha: „māra mā mikkhami, ito te cattamo divase
cakkaratamam pātuhharissanti, divasasaparittadipaparivārūnam cattamam
mahāvipānam rājjam kāressasi, uivatta māriso“⁶ ti āha. „Ko si teva“
ti. „Aham Vasserattitī“, „Māra jānām aham mayham cakkaratama-
pātuhhāvam, anattiko⁷ haṃ rājjam, dassasahasālokadhātū⁸ amūdetvā
Buddho bhavissāmi“ āha. Māro „ito dāni te paṭṭhāya kāmaritakkam
vā vyāpādavitakkam vā rūpāsaṃvakkam vā cintakāle jānissāmi“
otārākkho bhāya viya anupagacchanto⁹ muhandhi. Bodhisatto pi
hutthagatam cakkavattirūḍḍam khelapinḍam¹⁰ viya anupakho chiddetvā¹¹
mahantena sakkāreṇa nagara nikkhamitvā āsāḷhapunnamāya¹² uttarāsā-
hanakkhante¹³ vattamāne nikkhamitvā eva pama nagarān upaloketukāmo
jāto, evam eva pama assa citta appannamalle yeva „Mahāpurisa na
taya nirattitvā olokamikkamam katam“ ti vadamānā viya mahāpatharī¹⁴
kulāsaekkam viya chijjivā parivatti. * Bodhisatto nagarābhinukho
jhatvā nagarān oloketvā tasmim putharippadeso¹⁵ Kanthakamivatto-
nucetiyaṭṭhānam dassetvā gantabbamaggābhinukham¹⁶ Kanthakam

¹ C¹ C² ekka. ² C¹ dassapuriakoṭisahasāsinam, C² kotisahasasena jareṇa out-
dāmapurisa. ³ C¹ ūrū. ⁴ C¹ C² nippādetvā. ⁵ C¹ C² aññataro. ⁶ C¹ C²
dassasahasā. ⁷ C¹ C² anupagacchanto. ⁸ C¹ C² khala. ⁹ C¹ C² chijjivā.
¹⁰ C¹ saḷḷi, C² saḷhi. ¹¹ C¹ uttarāsāhanakkhante, C² uttarāsāhanakkhante.
¹² C¹ C² mahāpatharī. ¹³ C¹ patharī. ¹⁴ C¹ gantabbam maggābhinukham,
C² gantabbamaggābhinukho.

katvā pāyāsi mahantena sakkāreṇa ujāreṇa sirisobhaggeṇa. Tada kir
 asā devatā purato satthiṇa ukkāsahassāni dhārayimāsa pacchato sat-
 thīṇa dakkhiṇapassato satthiṇa vāmapassato satthiṇa. Aparā devatā
 cakkavāḷamukhavattiyā¹ aparimāṇā ukkā dhārayimāsa, aparā devatā
 ca nāgasuppaṇḍāyo² ca dibbhehi gandhehi mālhehi cūppehi dhūpehi
 pūjayamānā gacchanti, pāreccuttakapupphhehi³ c' eva gīṇamagha-
 ruṇṇikāle dhārāhi viya nabham nirantaram ahoṃ. Dibbāni saṅgītāni⁴
 pavattanti, samantato aññhaturiyāni aññhaturiyānti aññhasaññhaturiyaanta-
 sabhassāni pavajjayimāsa, samudulakkucchiyāni meghatthanāṅkāle viya
 Yugandharakucchiyāni sāgarauḷgghasakāle viya vattati. Imiṇa siriso-
 bhaggeṇa gacchanto Bodhisatto ckaratten' eva tīpī⁵ rajjāni atikkamma
 timsayojanamattakke Anomānāmanaditirāṇa pāpuṇi. „Kiṃ pana asā
 tatoparam gantum na sakkoti⁶“. Nona sakkoti, so hi ekacū-
 kavāḷagabbhaṃ⁷ nābhīyā⁸ thitacukkaṃsa nemuvatthiṇa madhanto viya
 antantena⁹ caritvā purā pātaraṃsa eva āgantvā attano sampāditaṃ
 bhantaṃ bhūjijimāsa mattaṃ. Tada pana devatānāgasuppaṇḍājhi
 ākāse thutvā assatthehi gandhamālādūhi yāva ṅruppeṇasā anācchannaṃ
 sariraṃ ākaḍḍhitvā gandhamālājātaṃ¹⁰ chindantaṃ atimpaṇṇo ahoṃ,
 taṃmā timsayojanamattam eva agumāsi. Atha Bodhisatto maditire
 thutvā Channam pucchi: „kiṃ nāma ayaṃ¹¹ nadi¹²“. „Anomā nāma
 devā¹³ ti. „Añhākaṃ pi pabbajjā anomā nāma bhariṣṣamīti¹⁴“ paṇhiyā
 ghaṭṭento asāsa aññam¹⁵ adāsi. Asā uppattitvā aññasabbhavā-
 thārāya nadiyā pārimatire etthāsi. Bodhisatto asāpāṭhite brayha
 rajataputtasandāsa¹⁶ vālukāpeliṇ¹⁷ thutvā Channam āmanesi: „santaṃ
 Channa, tvaṃ mayhaṃ ābharaṇāni c' eva Kaṇṭhakaṃ ca udāya gaccha,
 ahaṃ pabbajjissāmīti¹⁸“. „Ahaṃ pi deva pabbajjissāmīti¹⁹“. Bodhisatto
 „na tabbhā tayā pabbajjima, gaccha traṇ²⁰ ti tikkhattam paṭibhūitvā
 ābharaṇāni c' eva Kaṇṭhakaṃ ca paṭicchāpetvā²¹ cietesi: „ima mayhaṃ
 kesā kumaṣṣarūppā na hontīti, aññe Bodhisattasaṃ kesa chinditvā
 yuttarūpo n' aṭṭhi, tato sayam eva khaggeṇa chindissāmīti²²“ dakkhiṇa-
 lantheṇa aṭṭh gāḇhitvā vāṇasattheṇa moliyā saddhiṃ cūḷam²³ gahetvā
 chindi. Kesā dvāṅgulaṃmattā²⁴ lūtrā dakkhiṇato āvattamānā oṣaṇa
 alliyimāsa, tesāṃ yūvajivāṃ tad eva pamāṇam ahoṃ, massuṇ cū²⁵
 tadannurūpam ahoṃ. Puna kesamassuohāraṇakiccaṃ nāma nāhoṃ²⁶.

¹ O' -vattiyāni. ² O' nāga-. ³ O' saṅgītāni. ⁴ O' tīpī. ⁵ O' cakkavāḷa-.
⁶ O' nābhī. ⁷ O' antantena. ⁸ O' gandhamālā-. ⁹ O' ayaṃ. ¹⁰ O' saṅgītāni.
¹¹ O' rajataputtika-. ¹² O' O' -peliṇ. ¹³ O' paṭicchādetvā. ¹⁴ O' O' cūḷam.
¹⁵ O' dvāṅgula-. ¹⁶ O' massuṇ ca, O' massu ca. ¹⁷ O' na hoṃ, O' na hoṃ
 corrected to nāhoṃ.

Bodhisatto eka molā cūḷam¹ gahetvā „ae² āham Buddhic bhāviṣāmi
Akāse³ tiṭṭhatu, so so bhūmijam⁴ patati” ti antalikkhe⁵ khipi, taṃ⁶
cūḷamanivōṭṭhanam⁷ yojanappamaṇam⁸ thānam⁹ gantvā ākāse¹⁰ aṭṭhāsi.
Sakko devarājā dibbacakkhuma¹¹ oluketvā yojanayaratannasamgoṭakena¹²
sanjagajjehitvā Tāvātimsabharane Cūḷamanivōṭṭhiyam¹³ nāma patitthāpesi¹⁴:

272. „Chetvāna molā varagandharāṣṭitam
reḥāsayam¹⁵ ukkhipi¹⁶ aggapuggalo,
sahasasatto¹⁷ sāsā¹⁸ patiggahi¹⁹
sannapacāṃgoṭavarena²⁰ Vāsavo” ti.

Puna Bodhisatto cintesi: „Imāni kāsikavatthāni mayham²¹ na sama-
māsurappāṇitī”. Ath²² assa Kassapabuddhikāle²³ purāṇasahāyako²⁴
Ghatikāro²⁵ Mahābrahmā²⁶ ekam²⁷ Buddhantarāṃ²⁸ jarāṃ²⁹ appattena³⁰ mita-
bhāvena³¹ cintesi: „Ajja³² me sahāyako mahābhinnikkhamanā³³ nikkhanto,
samanapārīkṣhātam³⁴ assa gahetvā³⁵ gacchissāmī”.

273. „Ticivaruṃ³⁶ ca patto³⁷ ca
vāsi³⁸ sūciṃ³⁹ ca bandhanam⁴⁰
parissārunema, aṭṭhi⁴¹ ete
yuttayogassa⁴² bhikkhuno” ti

Ime aṭṭha samanapārīkṣhāro āharitvā⁴³ aṭṭhāsi. Bodhisatto arāhaddhajan
nivāsetvā⁴⁴ uttamapabbajjāramāṃ⁴⁵ gaḥhitvā „Channa⁴⁶ manā⁴⁷ vacanena
mūtāpitunnam⁴⁸ ārogyam⁴⁹ vadehī”⁵⁰ ayyājesi. Channo Bodhisattam
vanditvā⁵¹ padakkhinam⁵² kaivā⁵³ pakkāmi. Kāṭhako pana Channena
saddhā⁵⁴ manāyamanāssa⁵⁵ Bodhisattassa⁵⁶ vacanāṃ⁵⁷ ānanto⁵⁸ thutvā
„o”⁵⁹ aṭṭhi⁶⁰ idāni⁶¹ mayham⁶² puna⁶³ sāmāno⁶⁴ dassanā⁶⁵ ti cakkhupathāni
vijāhanto⁶⁶ sokam⁶⁷ adhiśāsituṃ⁶⁸ asakkanto⁶⁹ hadayena⁷⁰ phalitena⁷¹ kālāṃ
kaivā⁷² Tāvātimsabharane⁷³ Kāṭhako⁷⁴ nāma⁷⁵ devapatto⁷⁶ hutvā⁷⁷ nibbatti.
Chandassa⁷⁸ pathanāṃ⁷⁹ eko⁸⁰ va⁸¹ soko⁸² āvāsi. Kāṭhukassa⁸³ pana⁸⁴ kāla-
kiriyā⁸⁵ dutiyena⁸⁶ sokena⁸⁷ pīḷito⁸⁸ rotanto⁸⁹ paridevanto⁹⁰ nagarāṃ⁹¹
agamāsi. Bodhisatto⁹² pi⁹³ pabbajjivā⁹⁴ — tasmiṃ⁹⁵ yeva⁹⁶ padase⁹⁷ Anūpiyam⁹⁸
nāma⁹⁹ sambhavanā¹⁰⁰ aṭṭhi. tattha¹⁰¹ sattāham¹⁰² pabbajjāsukheṃ¹⁰³ vīṭānmetvā¹⁰⁴ —

¹ C² cūḷam. ² C² sam. ³ C² C² colā-. ⁴ so all three MSS. ⁵ C² patitthāpesi.
⁶ C² patiggahi. ⁷ C² -sahāyo. ⁸ C² ghaṭṭikāro, C² ghaṭṭikāro. ⁹ C² C² -nikkhamā-
pam. ¹⁰ C² C² sotam. ¹¹ C² kālakiriyā. ¹² C² C² pīḷito. ¹³ all three MSS.
anupiyam.

ekadivase¹ eva timarājjanamaggaṃ padasā gantvā Rājagaham² pūrisi, pavasiṭṭvā saṃpadānaṃ piṇḍāya carī. Sakalanagarāni Bodhisattassa rūpadassanena Dhanapālakena pavatthā-Rājagaham³ viya Aśvamedha pavatthā-Deranagarāni viya ca anikkabhaṇaṃ agamāsi. Rājapuriṃ gacchānā „deva, evaṃrūpe nāma satte nagare piṇḍāya carati, ‘deto vā manussā vā nāgo vā suppaṇṇo vā ko nāma’ so” ti na jānāmā⁴ ti ārocesum. Rājā pāsādalale (hatvā Mahāpurisaṃ divā acchariyabbdhuta jāto purisa ānāpesi: „gacchatha bhaye vīramasātha, sace amanusso bhavissati nagarā nikkhamitvā antaradhāyissati, sace detatā bhavissati ākāseṇa gacchissanti, sace nāgo bhavissati paṭharīyam nimajjitvā gamissati, sace manussā bhavissati yathāladaddham bhikkhāni paribhuñjissatīti”. Mahāpuriso pi kho missakabhaddham samharitvā „alāma me⁵ ottakam yāpamāyā” ti ātvā pavatthadārēna⁶ eva nagarā nikkhamitvā Paṇḍavapabbatachāyāya puratthābhūmekko nisīditvā āhāraṃ paribhuñjitum āraddho. Ath⁷ assa antāni parivattitvā makkheṇa nikkhamonākarappattāni abbesum. Tato tena attabhāvena evaṃrūpeṇa āhārasa cakkhūnāpi aditthapabbatāya tena paṭikkulāhāreṇa⁸ „attiyamāno⁹ evaṃ attanā va attānaṃ ovadī: „Siddhattha tvaṃ sulabbhaṇna-pānakale tivasāhagandhasālibhojanāni nānaggamaṇi bhūjanatthāne nibhattitvāpi ekam paṃsakūlikam¹⁰ divā ‘kadā nu kho aham pi evaṃrūpe hutvā piṇḍāya caritvā bhūñjissāmi, bhavissati’ so kho me so kālō” ti cintetvā nikkhanto, idāni kīma nāma¹¹ etam karosīti”. Evaṃ attanā va attānaṃ ovaditvā nibbhikāro hutvā āhāraṃ paribhuñji. Rājapuriṃ tam parattitvā divā gantvā raṇṇo ārocesum. Rājā dūtavacanaṃ sutvā vigena nagarā nikkhamitvā Bodhisattassa santikāni gacchānā viyāpāthasānaṃ yeva pasīditvā Bodhisattassa sabbasāṃ isariyaṃ niyyādesi. Bodhisatto „mayhaṃ mahārāja vattukāmehi vā kilesakāmehi vā ettha n’ attā, aham paramābhiasambodhiṃ paṭṭhayaṃ nikkhanto” ti. Rājā amekappa-kāraṃ yācanto pi tassa cittaṃ alabhutvā „addhā tvaṃ Buddho bhavissasi, Buddhabhūtena pana te paṭhamam mama vijitam āgacchissasi” ti. Ayam ettha saṃkhepo, vuttāro pana „pabbajjāṃ kīrtayissāmi yathā pabbajī cakkhumā” ti imam Pabbajjāṇṭiṇā saddhiṃ Aṭṭhakathāya¹² oloketvā vedittabbo. Bodhisatto pi raṇṇo paṭiṭṭhaṃ¹³ datvā sūcpabbena cārīkaṃ caramāno Ajāraṃ ca Kālāmaṃ Uddakaṃ ca Rāmaputtaṃ upa-saṃkhamitvā samāpattiyo nibhattetvā „nāyaṃ maggo bodhiyā” ti tam

¹ C¹ C² Rājagaham. ² C¹ Kōṇāmeso. ³ C¹ ce. ⁴ C¹ addhiyamāno. ⁵ C¹ C² paṃsakūlikam. ⁶ C¹ C² bhavissatīti. C¹ C² bhavissasi. ⁷ C¹ Aṭṭhakathāya, C¹ Aṭṭhakathāyaṃ corrected to -kathāya. ⁸ C¹ raṇṇo paṭiṭṭham.

pi samāpattibhāvanāṃ anulaṃkaritā sādavaṃsa lokassa attano thā-
maviriyaṃandassasuttham mahāpadhānam paṭṭahitukāmo Uruvelam gantvā
'rumanīyo' vatāyus bhūmibhāgo' ti tatth' eva vāsam upaganvā
mahāpadhānam paṭṭahi. Te pi Kumbhāṇa-pamukkhā pañca pabbajitā
gāmanigamarājadhānīsu¹ bhikkhāya carantā tattha Bodhisattāṃ sampā-
puggamā. Atha naṃ chabbassāni mahāpadhānāni padahaṃtam, idāni
Buddho bhavissati idāni Buddho bhavissatīti² parivessanamaññanālikāya³
vattapaṭivattāya upatthahamānā santikāvacarū c' assa⁴ ahesam. Bo-
dhisatto pi kbo „koṭṭipattāṃ⁵ dukkarakārikāṃ karissāmi⁶“
ekasitatanūlūddhū pi vitthāmessi, sabbeso pi āhārūpacchedam ukhāsi.
devatāpi loṇakūpeli ojaṃ upasambharamānā paṭikkhipi⁷. Ath' assa
tāya nirāharatāya paramakasmānappattakūyassa⁸ anvaṇṇavavūso kāyo
kāḷaravūso⁹ ahesi, dvattītiṃ Mahāpurisalakkhaṇāni¹⁰ paṭicchannāni
ahesuṃ. App-ekadā uppānakam¹¹ jhānaṃ jhāyanto mahāvedanāni
abhiṭṭamā vissanābhūto¹² cāṃkamanakojjyaṃ patu¹³. Atha naṃ
ekaccā devatā „kālakato samāno cintamo“ ti vadanti, ekaccā „vithāro
r' assa sathatun“ ti āhāsu. Tattha yāsam „kālakato“ ti ahoṃ tē
gantvā Suddhodanamahārājassa ārocassam: „tomhākaṃ putto kālakato“
ti. „Mama putto Buddho hntvā kālakato ahntvā“¹⁴ ti. „Buddho
bhavitum nārukki, padhānabhūmiyaṃ yeva paṭivā kālakato“ ti.
Idāni sutā rājā „nāham suddhāmi, mama puttassa bodhiṃ appatvā
kālakiriyaṃ aṇṇa u' atthi¹⁵“ paṭikkhipati¹⁶. „Kaṇṇā paṇa rājā na
saddahatīti“, Kāḷadevalatūpāssa vādāpanudivaso jamburakkhamile ca
pāṭhāriyaṃ dīyhatti. Puna Bodhisatto¹⁷ saṇṇāni¹⁸ paṭṭahitvā
atthiṭṭe tā devatā āguntvā „ārogo“¹⁹ te mahārāja putto“ ti ārocanti.
Rājā „jānāmi ahaṃ puttassa amāṇapadhāvaṃ“ ti vadati. Mahācattāssa
ebalbhassāni dukkarakāriyaṃ karontassa ākūso ganthikaravakāṇi viya
ahosi. So „ayaṃ dukkarakārikā nāma bodhāya maggo na hoti“²⁰
ajārikam²¹ āhāraṃ āhāretum gāmaniguggesa pūḍḍya caritvā āhāraṃ
āhāsi. Ath' assa dvattītiṃ Mahāpurisalakkhaṇāni pākātāni ahesuṃ.
kāyo anvaṇṇavavūso ahesi. Pañcavaggiyā bhikkhū „ayaṃ chabbassāni
dukkarakārikāṃ karonti pi sabbaññutāni paṭivijjhītum nārukki, idāni

¹ C^o rumanīyo, ² C^o C^o -dhānāsu. ³ C^o C^o parivana. ⁴ C^o C^o cassa. ⁵ C^o
koṭṭipattāṃ. ⁶ C^o paṭikkhipi. ⁷ C^o -kasmāna-, C^o C^o -kasmā-. ⁸ C^o C^o
kāḷaravūso. ⁹ C^o -lakkhaṇāni. ¹⁰ C^o C^o appānakam. ¹¹ C^o C^o vissanābhū-
to. ¹² C^o omits this word, C^o pati. ¹³ so all three MSS. add it. ¹⁴ C^o paṭikkhipati.
15 C^o C^o bodhisatto. ¹⁶ C^o C^o saṇṇāni. ¹⁷ C^o ārogo, C^o arogo. ¹⁸ C^o hoti.
19 C^o C^o ajārikam, C^o ajārikam corrected to ajārikam.

gāmādiṇa¹ piṇḍāya caritvā oṣārikam² āhāraṁ āhāriyamāno kiṁ
 sakkhissasi, bhāṇiko eṇa padhānaribbhaṇṭo, eisaṇa mahāyitikāmasa³
 uesārabindumakkasaṇa viya amhākaṇa eisaṇa caritvā rissatakkamaṇa⁴,
 kiṁ no loma⁵ ti Mahāpurisaṁ paḥāya attano attano pativācaruṇ
 gabhetvā aṭṭhārasayojanamaggam gantvā⁶ lūpatanaṁ patissāsa. Tena
 khe paṇa samyena Uvvelāyāna Senānigama⁷ Senānakaṇṭhikassa geḥe
 nibbattā Sujātā⁸ nāma dāriḷā veyappattā okasamā nigrodharukke
 patthamaṁ akāsi: „eṇa senājātikam kulagharaṁ gantvā paṭhamagabbhe
 puttamaṁ labhissāma ammasavācharama te sutasahasapariṇeṇena balika-
 manā karissāmi⁹“. Tassa eṇa paṭṭhaṇā samijjhi. Sā Mahāseṭṭhassa
 dukkarakārikāṁ karontassa chaṭṭhe tassa paripunnā¹⁰ Visākhapunnāyā
 balikkammaṇa¹¹ kūtākāṇa hutvā paratamaṁ dhenusaṇṇaṁ Laddhimadhu-
 kavāṇa carāpetvā tāsāṁ khīraṇa paṇḍa dhenusaṇṇaṁ pāyevā tāsāṁ
 khīraṇa aḍḍhatiyāmiṭṭi evaṁ yāva sūrasaṇṇaṁ dhenūnaṁ khīraṇa aṭṭha
 dhenuyo pīvanti tāva khīraṇa bahulatāṇa eṇa madhuratāṇa eṇa ojavantatāṇa¹²
 eṇa paṭṭheyamaṇā khīraparivattamaṇa nāma akāsi. Sā Visākhapun-
 nāmadivase pāto ra „balikkammaṇa karissāmi¹³“ rattiya parivāsasamāyāṁ
 paccantihāya tā aṭṭha dhenuyo duhāpasi. Vachchakā dhenūnaṁ thama-
 mūlaṁ nūgamaṇa. Thamaṇuḥ paṇa nāvabhājamaṇa¹⁴ upanāṇamattessa
 attanaṁ dhatumattāya khīraṇbhāra paravattima. Tān aṇḍariyaṇa dierā
 Sujātā mahatthen¹⁵ eva khīraṇ gabhetvā avabhājanaṁ pakkhipitvā mahat-
 then¹⁶ eva aggīṇa katvā paritūṇa ārabhi¹⁷. Tasmāṇ pāyūse paccamāṇa
 mahantamahasāṇa lubbhaṇa uṭṭhabhīrā¹⁸ dakkhiṇāvottā hutvā sūdenanti.
 ekaphuṇṇaṁ pi balā na patati¹⁹, addhantaṇṭa appamuttako pi dhūma
 na uṭṭhahati. Tasmāṇ samaye cattāro lokapālā āgantvā addhantaṇ
 ācakkhaṁ gaṇhimaṇa. Mahābrahmā chattaṇa dhāresi. Sukko atātāṁ²⁰
 samānantaṇ aggīṇa jālesi. Devatā dvīśahasasāpaccatirāresi catuma
 mahāśīpasa devānaṁ²¹ eṇa mahaveśāṇa eṇa upakappasojama attanaṁ
 devānubhāreṇa dappakabaddhaṇa madhupātanaṁ pīletvā²² madhūna
 gaṇhamāṇā viya samharitvā tṭṭha pakkhipimaṇa. Añḍesa²³ hi²⁴ kāḷaṇ
 devatā kabaḷe kabaḷe ojaṇa pakkhipanti; sambodhidivase eṇa paṇa
 parimubbāmadivase eṇa ukkhalīyaṇa yeva pakkhipanti. Sujātā ekadivase²⁵

¹ O¹ gāmanigāmādiṇa. ² O² O² oṣārikam. ³ O³ mahāyitikāmasa. ⁴ O⁴ O⁴ -sakkhissasi. ⁵ O⁵ gantvā. ⁶ O⁶ -nigama, O⁷ -nigama. ⁷ O⁷ Sujā. ⁸ O⁸ O⁸ paripunnā. ⁹ O⁹ parikkammaṇa. ¹⁰ O¹⁰ orasantaṇ, O¹¹ ojavantaṇ, O¹² ojavantaṇ corrected to ojavantaṇ. ¹¹ O¹¹ O¹¹ -bhājana. ¹² O¹² ārabhi. ¹³ O¹³ uṭṭhabhīrā. ¹⁴ O¹⁴ pati, O¹⁵ pati. ¹⁵ O¹⁵ atātāṇ. ¹⁶ O¹⁶ devānaṇ. ¹⁷ O¹⁷ pīletvā, O¹⁸ pīletvā. ¹⁸ O¹⁸ sūdena. ¹⁹ O¹⁹ amha hi.

eva tattha attano pākatāni anekāni nechariyāni divā Puṇṇadāsāni
 āmanteṣi: „amma Puṇṇe nija anāhikam devatā atiriyā pavasaṃ, mayā
 attako kālā evatūpaṃ nechariyāni nāma na dīṭṭhapubbāni¹, regena
 gantvā devatūthānam paṭijaggāhāmi². Sā „māhu ayye“ ti tassā vacanam
 sampajjehitvā tustaturoṇā rakkhamūlam agamāsi. Bodhisatto pi kho
 tassam ratthūhage paṇḍa anāhāsupine divā paṭiganhanto „nisam-
 myendhāmi Buddho nija idarissāmi“ katasamūṭṭhāno tassā ratthiṃ
 accayema katavācārapaṭijaggano bhikkhūnācārālam āgamaṃyamaṇo pāto
 eva āgacchvā tassāni rakkhamūle nisthā attano pabbhaya sakalarakkham³
 nibbāsayamāno. Atha kho sā Puṇṇā āgantvā addasa Bodhisattam
 rakkhamūle pācānālekadhātum lokayamānam nisinnam, caranto e⁴ aso
 nikkhantāni pabbhāni sakalarakkhamā sayamavayamāni divā tassā etad
 ahoṃ: „nija anāhikam devatā rakkhamā evaṃva sabhūtham⁵ eva
 lakkhamamāni paricobhitam nisinnā, mānā⁶“ ti nibbagaṃpatā hutvā regena
 gantvā Sujātāya etam attanam āroresi⁷. Sujātā tassā vacanam sutvā
 tūṭṭhamānassa hutvā „nija dāmi paṭṭhāya mama jeyṭhādhipatthāna
 tūṭṭhāhāmi“ dhiṭṭva anneharikaṃ saṃbhāsanikāram adāsi. Yasmā puṇṇa
 Buddhābhāvaṃ pāpapaṇḍiya⁸ katasabbaṃaggghamāna⁹ savaṇṇapāṭiṃ
 laddham vaṇṇa¹⁰ tassā vā „savaṇṇapāṭiyāni pāyāsaṃ pakkhijissāmi“
 etam upādotvā sataṃsahasaggghamāna¹¹ savaṇṇapāṭiṃ nāharāpetvā
 tattha pāyāsaṃ pakkhijimūḍhānaṃ pakkhahājanam āraṇṇesi. Sabba pāyāsa
 padmasaṃtāṇā udakam vīya rājivattitvā¹² pāṭiyāni paṭṭhāsā, ekapāṭi-
 pūranatto va aloṃ. Sā tam pāṭiṃ anūya savaṇṇapāṭiyā paṭṭhājetvā¹³
 vaṇṇena roṭhetvā saṃbhāsanikārehi anābhāvaṃ anūkaritvā tam pāṭiṃ
 attano vise ṭhāpetvā mahantena ānubhāvena nigrodhamūlam gantvā
 Bodhisattam oleketvā lāharaṃamānassajāṭā rakkhadarutā ti anūya¹⁴
 dīṭṭhapubbānaṃ paṭṭhāya ontona¹⁵ gantvā vīsato thālam adāretvā
 viraṇṇitvā savaṇṇabhāṇikārena gandhapuppavarāṇam udakam gahetvā
 Bodhisattāni upagantvā nūthāsā. Ghaṭṭikūramahābrahmanā dīnassamūṭṭhikā-
 patto etakam adādhānaṃ Bodhisattam arāṇṇitvā tassam khape
 adāsaṇam gato. Bodhisatto pattaṃ apasanta dakkhiṇahattham
 pusāretvā udakam sampajjehi. Sujātā sah¹⁶ eva pāṭiyā pāyāsam
 Mahāpurisaṃ hatthe ṭhāpesā. Mahāpuriso Sujātāni olekesā. Sā
 ākāraṃ sallakkhetvā „ayya mayā imbhūkaṃ paricattam gaṇhātvā
 yathānisaṃ gacchathā“¹⁷ vānditvā „yathā mayham maneratho

¹ C² C³ atthapubbā. ² C² C³ sakalaṃ rakkham. ³ C² mānā. ⁴ C² āroresi.
⁵ C² -gghamāni. ⁶ C² vedhāsi. ⁷ se all three MSS. ⁸ C² viraṇṇāhāritvā.
⁹ C² paṭṭhāmetvā. ¹⁰ C² C³ samūya. ¹¹ C² onato, C³ onatonaṭā.

rojamaññassato paṭṭhāya paṭhavindrīyamaññaddo¹ rīya sūyati. Atha Māro deraputto diyaḍḍhayaḍḍhamaññatikam² Gīrimakkhalam³ añña hatthim⁴ abhīrūhītvā⁵ bāhuñbhassam⁶ māpetvā nāmāvudhām uggahehi. Avasesāya⁷ pi Mārāparisāya⁸ drē janā ekasandhikam āvudham na guphiṇeṇ. nānappakāravagga⁹ nānappakāramukhā katvā Mahāsatam¹⁰ ajjhettharamūnā¹¹ āgaminheṇ¹². Dasañbhassacakkharūle¹³ devatā¹⁴ pana Mahāsatassatthutīyo vadamānā aññamaṇu. Sakko devatājā Vijayuttarasasānikham¹⁵ dhammamāno aññhāsi, so kira sañkho rīsamhatthasatikā hoti, rakim¹⁶ vātān¹⁷ gālūpetvā dhammato¹⁸ eutāro māno¹⁹ andān²⁰ karitvā nīsaaddo hoti. Mahākkālānāgarājā²¹ atirekapaḍasatena vappam²² vadanto aññhāsi. Mahābrahmā setacehattam²³ dharmyamāno aññhāsi. Mārabale²⁴ pana boḍḍhimandam²⁵ apasānikamante²⁶ upasānikamante²⁷ tesaṃ eko pi thātum²⁸ nācakkhi, sammukhasammukhatthāpam²⁹ era³⁰ palāyiniṇ. Kāle³¹ nāgarājā paṭhavīyam³² amuññitvā paṇḍumyujamaññatikam³³ Mañjorikanāga³⁴ bharuṇaṇa gantvā oṃbohī³⁵ hatthehi³⁶ mukham³⁷ pādābhivā³⁸ nīpanna. Sakko Vijayuttarasasānikham³⁹ piṭṭhiyam⁴⁰ katvā rakkaḍḍalamukharatthīyam⁴¹ aññhāsi. Mahābrahmā setacehattam⁴² cakkavālakaṭṭiyam⁴³ thapetvā Brahmlokam⁴⁴ era⁴⁵ agamāsi. Ekadavatāpi thātum⁴⁶ samattho nibbosi. Mahāpuriso⁴⁷ ekako⁴⁸ va nisīdi. Māro pi attāno⁴⁹ parisam⁵⁰ āha⁵¹ vātā. Suddhodana⁵² puttena Suddhatthena⁵³ sadiso⁵⁴ añño⁵⁵ puriso⁵⁶ nāma⁵⁷ a⁵⁸ aññi, mayham⁵⁹ sammukhā⁶⁰ yuddham⁶¹ dātum⁶² na cakkhāsāma, pucchābhāgenā⁶³ dasānā⁶⁴ ti. Mahāpuriso pi tīpi⁶⁵ passāmi⁶⁶ olokettā⁶⁷ sabbadevatānam⁶⁸ palānattā⁶⁹ aññā⁷⁰ ti⁷¹ nōdasa. Pama⁷² uttarapassena⁷³ Mārābhāsa⁷⁴ ajjhettharamūnān⁷⁵ divā⁷⁶ jayam⁷⁷ uttako⁷⁸ jano⁷⁹ manā⁸⁰ ekakam⁸¹ sandhāya⁸² mahantim⁸³ vāyamañ⁸⁴ parakkamañ⁸⁵ karoti, imasmiñ⁸⁶ thāso⁸⁷ mayham⁸⁸ mālāpitā⁸⁹ vā⁹⁰ bhūtā⁹¹ vā⁹² añño⁹³ vā⁹⁴ koci⁹⁵ nātako⁹⁶ a⁹⁷ aññi, imā⁹⁸ pana⁹⁹ dasa¹⁰⁰ pāraṇīyo¹⁰¹ va¹⁰² mayham¹⁰³ digharattānā¹⁰⁴ piṭṭhapaṇijamaññikā¹⁰⁵, tamā¹⁰⁶ pāraṇīyo¹⁰⁷ va¹⁰⁸ phalakaṇ¹⁰⁹ katvā¹¹⁰ pāraṇīyattihen¹¹¹ era¹¹² paharitvā¹¹³ ayam¹¹⁴ balakāyo¹¹⁵ mayā¹¹⁶ viddhammetum¹¹⁷ vattatthi¹¹⁸ dasa¹¹⁹ pāraṇīyo¹²⁰ ārajjamāno¹²¹ nisīdi. Atha Māro deraputto¹²² „eten¹²³ era¹²⁴ Siddhattham¹²⁵ palāpessāmi¹²⁶“ vātumapadaṇa¹²⁷ samutthāpesi. Taṇ¹²⁸ khamam¹²⁹ yera¹³⁰ puratthimānā¹³¹ dhesā¹³² vātā¹³³ samutthāhītvā¹³⁴ adbhūmayjanadrīyamañ-

¹ O¹ -adrīyama-, O² -adrīyama-, ² C¹ -saññikam. ³ C² -lā, ⁴ O¹ abhīrūhītvā.

⁵ O² bāhuñbhassa. ⁶ O¹ amaga. ⁷ C¹ O² ajjhettharamūnā. ⁸ O¹ agaminheṇ.

⁹ O¹ -cakkharūle. ¹⁰ O² dhammāno. ¹¹ O¹ O² mahākkālā-. ¹² O¹ O² mārabalam.

¹³ O¹ -thāso. ¹⁴ O¹ kija. ¹⁵ O¹ cakkharūle-. ¹⁶ O¹ mukhavaddhiyam.

¹⁷ C¹ C² cakkharūle-. ¹⁸ O² mayham. ¹⁹ O¹ palānattā corrected to palāyiniṇ.

²⁰ so all three MSS. (noted) of aññāsi? ²¹ C¹ O² ajjhettharamūnā. ²² O¹ vedhattham.

²³ O¹ samutthāhītvā, O² samutthāsi¹³⁵ horvā.

„Mārassa parājayo jāto, Sīdhatthakumārassa jayo, jayapūjām karissāma“¹ ti nāgā nāgānam supamā supannānam devatā devatānam brahmāno brahmānam pesetrā gandhamāladīhatthā Mahāpurisassa santikam² bodhipattikam³ ugumāso. Evam gutesu ca paṇa tesu

214. „Jayo hi Buddhassa sirimato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayun⁴ bodhimande pamoditā
jayam tadā nāgagunā Mahesino.

215. „Jayo hi Buddhassa sirimato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayun⁴ bodhimande pamoditā
supannasamghāpi jayam Mahesino.

216. „Jayo hi Buddhassa sirimato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayun⁴ bodhimande pamoditā
jayam tadā devagunā Mahesino.

217. „Jayo hi Buddhassa sirimato ayaṃ
Mārassa ca pāpimato parājayo“,
ugghosayun⁴ bodhimande pamoditā
jayam tadā brahmagunāpi iādino.

Arassā dassa cakkavālasabbesu⁵ devatā mālāgandharilepanehi pūjayamānā nānappakārā thutiyo vadamānā aññhanto. Evam dharmāne yeva suriyo Mahāpurisā Mārakaḷam vidhametvā cīvararūparipatamānehi⁶ bodhirakkhaṇakurehi rattapavāladalohi⁷ rīṇu pūjayamāno⁸ paṭhamo yāme pubbenivāsaṇṇaṇu majjhimayāme dībhacakkhaṇu visodhetvā panchimayāme paṭiccasamuppāde nāmaṇu otāresi. Ath⁹ assa dvādasapaḍikkāni paccayakāraṇaṇi rattavirattavāseṇa¹⁰ anolomapaṭilomato sammasantassa sammāsantassa dassasulhasilokadhātū¹¹ uḍakapariyayinū katvā dvādasakkhetten samkampi. Mahāpurisā¹² paṇa dassasulhasiloka-dhātun¹³ unnaḍetvā aruṇuggumānarellīya sabbaññūtoṇṇam¹⁴ pa-

¹ C¹ C² santikā. ² C³ dvārapati-. ³ C⁴ cakkavāla-. ⁴ C⁵ -pavāla-. ⁵ on all three MSS instead of pūjayamāno. ⁶ C¹ C² vaddhativaddhavesena. ⁷ C³ C⁴ dassasulhasi-. ⁸ C⁵ mahāpurisā, C⁶ mahāpurisā corrected to mahāpurisā. ⁹ C⁷ abhikkhūna-?, C⁸ abbaññūtiān.

tirijjhante sakaladasasahasīlakaṭṭhāna' alambātapatiyattā ahoṣi.
 Pācīnacakkavālamukharattiyāna' uṣāpātānaṃ dhajānaṃ paṭākānaṃ
 ramaṇiyo' pācīnacakkavālamukharattiyāna' paharaṇṭi'. iathā
 pācīnacakkavālamukharattiyāna' uṣāpātānaṃ' pācīnacakkavāla-
 mukharattiyāna', uttaraṇacakkavālamukharattiyāna' uṣāpātānaṃ dak-
 khinacakkavālamukharattiyāna', dakkhiṇacakkavālamukharattiyāna'
 uṣāpātānaṃ uttaraṇacakkavālamukharattiyāna' paharaṇṭi. paṭhavītale'
 uṣāpātānaṃ puna dhajānaṃ paṭākānaṃ Brahmaḷokaṃ āharaṇa' aññamaṇa.
 Brahmaḷoka' baddhānaṃ paṭhavītale' paṭṭipattiṃsaṃ, dasasattasa-
 cakkavāle' puripphāgarakkhā puripphāṃ gaṇḍhīnaṃ, phalūpagarakkhā
 phalūpaṇḍhīrahharitā ahevaṃ, khandhesa' khandhapadamānaṃ puripphīnaṃ,
 sākhānaṃ sākhāpadamānaṃ, latānaṃ latāpadamānaṃ, ākāṣa' olambakapadamānaṃ',
 silātālānaṃ bhinditvā uparipari'¹ suttasatta'² hūtvā dandaḷapadamānaṃ
 aññamaṇaṃ, dasasahasīlakaṭṭhāna'³ rattiṭvā'⁴ viśaṭṭhamāṇāgula' viya
 viśaṇṭhatapupphasanthāra viya en ahoṣi, cakkavālantareṇa'⁵ aññaharojana-
 sahasāṇakamārikā' suttasantiyoppabbhāya pi anobhāṇatupphā' akobhāṇā'
 ahevaṃ, satorāsitiyojanasahasāṇagunābhāra' sambhāvaṇṭhaṃ madhuraṇodako
 ahoṣi, andiyo na-pavattimānaṃ, jaccamāṇā rūpānaṃ paśimaṃ, jātibaddhitvā
 saddhaṃ eṇimeṃ, jātipiṭṭhasappi'⁶ paduṇā' gacchimānaṃ, aodubandhanādini
 chinḍitvā paṇiṃsaṃ, Eṇaṃ aparimāṇeṇa viriṇḍhavaṇa'⁷ pūjeyyamaṇo'⁸
 nekappakāreṇa' aodhāriyadhammeṇa' pātubhūteṇa' sambhāṇḍāṇāṇānaṃ'⁹
 paṭivijjhātvā' sambhaddhūtaṃ avijāhitaṃ udānaṃ adāreṇi:

22. „Aneka jātiṃsaṃsāraṇaṃ
 sandhāvikaṇṭhaṃ anibbisaṃ
 gaṇakārakaṃ gavesanto,
 dukkhā jātiṃ punappamaṃ. (Dhp. v. 153.)

23. Gaṇakāraka' jījhe-si,
 puna' gehaṃ na kāhasi,
 sabhā te phāṇikā bhaggā,
 gaṇakūṭaṃ, ramaṇakūṭaṃ,
 ramaṇakūṭagomaṇo'¹⁰ cittaṃ
 taṇhānaṃ khayama' aññagā'¹¹ ti. (Dhp. v. 154.)

¹ C¹ C² -dassasahasīl-. ² C¹ -cakkavāla-, C² -vaddhiyaṃ. ³ C¹ C² -amit ramaṇiyo.
⁴ C¹ -paharaṇṭi. ⁵ C¹ -oṇṭa uṣāpātānaṃ. ⁶ C¹ -paṭhavītale. ⁷ C¹ C² -cakkavā-
 tāle. ⁸ C¹ -olambikaṃ. ⁹ C¹ C² -suttasatta. ¹⁰ C¹ C² -dassasahasīl-.
¹¹ C¹ -vaddhiyaṃ. ¹² C¹ C² -cakkavālantareṇa. ¹³ C¹ C² -piṭṭhasappi.
¹⁴ C¹ -viridhavaṇa. ¹⁵ so all three MSS. instead of pūjeyyamaṇo. ¹⁶ C¹ C²
 sambhaddhūta-?, C¹ sambhaddhūta-?, ¹⁷ C¹ -dassasahasīlakaṭṭhānaṃ.

Iti Tositapurato paṭṭhāya yāva ayaṃ bodhimandaṃ sahaṃmūḍappatti¹
ettakam thānam Avidūrenidānaṃ nāma² ti vedittabban.

III. Santikenidāna.

Santikenidānaṃ paṇa „Bhagavā Sāvatthiyaṃ viharati Jetavanā
Anāthapiṇḍikassa ārāme, Vesāhiyaṃ viharati Mahāvane kūṭāgārasāḷāyaṃ“
ti evaṃ „tesu tesu jhānesu viharantu tasmāṃ tasmāṃ jhāne yeva
labbhatīti“ vottam. kinc³ āpi evaṃ vuttam aha kho pana tam pi
ādito paṭṭhāya evaṃ vedittabban. Udānaṃ udāpetvā māsassa hi
Bhagavato etad ahoṣi „abhiṃ kappasatasahasasādhikāni cattāri asāṃ-
kheyyāni imasā pallāṃkassa kāraṇā sandhāvīn⁴, ettakam me kālān
imā⁵ eva pallāṃkassa kāraṇā ānāhataṣṣaṇṇaṃ gīṇāya chieḍitvā dimmaṃ,
sunnājitāni akkhīni bodhayanamāsaṃ ubbhattetvā dimmaṃ. Jālikumāra-
sadiṇā⁶ puttā Kucchāḷīkumārī-sadiṇā⁷ dhūṭaro Maddiderī-sadiṇā⁸
himsiyāyo ca puresaṃ dūsatthāya dīnaṃ, ayaṃ me pallāṃko jaya-
pallāṃko vārapallāṃko ca, ottha me nisinnassa sunikkappā paṇipupā,
na tāva ito vuttahāsiānūti“ anekakoḷḷatasahasā⁹ sunāpattiyo sunā-
pajjanto sattāham satth¹⁰ eva nādi, yaṃ sandhāya „aha kho Bhagavā
sattāham ekapallāṃkema“ mādī¹¹ vimuttiokkapaṭisaṃveditī¹². Ath¹³
ekaccānaṃ devatānaṃ „ajjāpi nāma Sīdhatthassa kattaḥakiccān
atthi, pallāṃkaṃ nāma hi ālayaṃ na vijahatīti“ parivittakko nāpādi.
Satthā devatānaṃ vitakkam hatvā tāsāṃ vitakkam rūpasammutthān
vohāsaṃ abbhuggamvā yammakapāṭṭhāriyaṃ dassesi. Mahābodhimanda-
ssaṃ hi katapāṭṭhāriyaṃ¹⁴ ca sātisaṃgāme katapāṭṭhāriyaṃ¹⁵ ca
Pāṭikaputtasamāgāme¹⁶ katapāṭṭhāriyaṃ¹⁷ ca sabbaṃ gaṇḍambamūle
yammakapāṭṭhāriyasadiṇaṃ ahoṣi. Evaṃ Satthā imā¹⁸ pāṭṭhāriyaṃ
devatānaṃ vitakkam rūpasammetvā pallāṃkato imāṃ pāṭṭhāriyaṃ
uttaradīśābhāge jhatvā „imasmān vata me pallāṃko sahaṃ-
mūḍatānaṃ“ paṭirūḷḷhaṃ¹⁹ ti cattāri asāṃkheyyāni kappasata-
sahasā²⁰ ca pūritānaṃ pāramāsaṃ phalldhigamaṭṭhānaṃ²¹ pallāṃ-
kam anāmebhi akkhīhi elokayamāno sattāham vitāmeṣi. Tam
jhānaṃ Antimācetiyaṃ nāma jātān. Aha pallāṃkassa ca phīṇat-
thānaṃ ca antarā caṇḍakamū māpetvā puratthimayacchinato āyate²²

¹ C¹ sahaṃmūḍa-, C² sahaṃmūḍa-, C³ sahaṃmūḍa-?, ² C⁴ apasandhāvīn.

³ C⁵ jālikumāra-, ⁴ C⁶ maddiderī-, C⁷ maddiderī-. ⁵ C⁸ ekapallāṃko. ⁶ C⁹ nādiṭṭvā. ⁷ C¹⁰ -pāṭṭhāriyaṃ, C¹¹ -pāṭṭhāriyaṃ corrected to -pāṭṭhāriyaṃ. ⁸ C¹² pāṭṭhā- corrected to pāṭṭhā-. ⁹ C¹³ sahaṃmūḍa-, C¹⁴ sahaṃmūḍa-, C¹⁵ sahaṃ-
mūḍa-? ¹⁶ C¹⁶ phalldhigamāna-. ¹⁷ C¹⁷ āyate, C¹⁸ āyate?

ratanaśūkaṁsa caṁkamaṁto cattāhaṁ vīṭināmeṣi. Tam thānaṁ
 Ratanaśūkaṁsaṁcetiyānā nāma jātaṁ. Catuttho paṇa cattāho bodhito
 pucchimuttaradisūbhāge deraḷā Ratanagharāṁ māpsyissu. Tattha
 paḷḷaṁkema nisīditvā Abhidhammapitākāni vīseṇa¹ e' ettha² anantaśāyān³
 samantapaṭṭhānaṁ vīcīnanto cattāhaṁ vīṭināmeṣi. Abhidhammikā
 paṇāhu: Ratanagharān⁴ nāma ratanaśāyānā gehaṁ cattānaṁ pakara-
 ṇānaṁ⁵ sammasatṭṭhānaṁ ratanaḡharān ti, yaṁā paṇ⁶ ettha ubbo p'
 ute pariṇāyā yujjanti taṁā ubhayāṁ p' etaṁ gahetabbam eva. Tato
 paṭṭhāya paṇa taṁ thānaṁ Ratanagharacetiyānā nāma jātaṁ. Evaṁ
 bodhīsamīpe yeva cattāri cattāhaṁ vīṭināmetvā paṇcume cattāho
 bodhīrukkhamulā yeva Ajapāṇanigrodhe ten' upasāṁhamaṁ. Tatrāpi
 dhammaṁ vīcīnanto yeva vimuttisūkkhā ca paṇisaṁvedento nisīdi.
 Tasmiṁ samaye Māro deraputto „ettakam kālāṁ anubodhanto
 otārāpekkho⁷ pi imassa kiṁci khalitaṁ nāddasaṁ, añikkanto dāni esa
 manā vasaṁ“ ti domanassaṁpatto mahāmagge nisīditvā soḷasa kārāṇāni
 cūṭento bhūmīyāṁ soḷasa lēkhā kaḍḍhi: „ahaṁ eso vīya dānapāramiṁ
 na pūreṣiṁ, ten' amhi imiṁ sadiṣo na jāto“ ti ekam lēkhāṁ kaḍḍhi;
 tathā „ahaṁ eso vīya sīlapāramiṁ pekkhammapāramiṁ paṇḍāpāramiṁ
 vīriyapāramiṁ khaṇtipāramiṁ saccapāramiṁ adhiṭṭhānapāramiṁ mettā-
 pāramiṁ upekkhāpāramiṁ na pūreṣiṁ, ten' amhi imiṁ sadiṣo na jāto“
 ti dasamaṁ lēkhāṁ kaḍḍhi; „ahaṁ eso vīya asādhāraṇassa
 indriyaparopariyāṇāṇassa“ paṭivedhāya upanissayaḡbhūtā dasa pāramiyo
 na pūreṣiṁ, ten' amhi imiṁ sadiṣo na jāto“ ti ekādasamaṁ lēkhāṁ
 kaḍḍhi; tathā „ahaṁ eso vīya asādhāraṇassa āśayānusaṇḡāṇassa⁸
 mahākaraṇāsamāpattiṇāṇassa⁹ yamakapāṭhiraṇāṇassa¹⁰ anāvaraṇa-
 ṇāṇassa sabbaṇḡṭṭaṇāṇassa“ paṭivedhāya upanissayaḡbhūtā dasa pāramiyo
 na pūreṣiṁ, ten' amhi imiṁ sadiṣo na jāto“ ti soḷasamaṁ lēkhāṁ
 kaḍḍhi. Evaṁ imhi kārāṇāni mahāmagge¹¹ soḷasa lēkhā ākaḍḍha-
 māno nisīdi. Tasmiṁ samaye Tanhā Aratī Ragā ti tiṣṣo. Māradhitaro
 „pitā no na paṇḍāyati¹², kahaṁ na kho etarahiti“ olokaṇamānā taṁ
 domanassaṁpattāni bhūmiṁ likhāmācchaṁ diṣvā pīṭa saṁtikāni gantvā
 „kaṁāhi tāta dukkhā“ domanassa¹³ ti pucchimaṁ. „Amhā“¹⁴, ayaṁ
 Mahāsamāno mayhaṁ vasaṁ añikkanto, ettakam kālāṁ olokeno
 otāraṁ aṇṇa dāṭṭhum nāsaṁkhiṁ, ten' amhi dukkhā dummano“ ti.

¹ C^o citta. ² C^o anantaśāyānaṁ. ³ C^o -gharaṁ. ⁴ C^o pakāraṇānaṁ. ⁵ C^o C^o

otārāpekkho. ⁶ C^o -ānanta. ⁷ C^o -ānanta. ⁸ C^o -karaṇa-. ⁹ C^o -ānanta.

¹⁰ C^o sabbaḡṭṭaṇa-, C^o sabbaḡṭṭaṇa-. ¹¹ C^o -maggaḡhi. ¹² C^o C^o paṇḍāyati.

¹³ C^o dukkhā. ¹⁴ C^o amhā.

„Yadi etam mā cintayittha, mayan etam attano vāse kattā ādāya
 āgamissānā”¹ ti. „Na sakkā amuā vāso kevaṃ vāse kātum, acalāya
 saddhāya”² patitthito eso puriso”³ ti. „Tāta mayan itthiyo nūna,
 idān”⁴ eva taṃ cāgnapāsādihi bandhūtvā ānessāma, tumhe mā cintayitthā”⁵
 ti Bhagavantaṃ upasamikkamtvā „pāde te Samāya paricāremā”⁶ ti
 āhāma. Bhagavā n’ eva tāsāṃ vacanāṃ manasi akāsi”⁷ na akkhiṃ”⁸
 nimmiletvā lokesi, anuttare upadhisankhaye vimuttamānaso viye-
 kkaṃkhaṇ”⁹ āeva anubharanta nañhi. Pāna Māradhitaro „accāraccā kha-
 purissānāṃ adhippāyā, kesañci kumārīkāṃ pomaṃ hoti kesañci
 paṭhamavaye thitāṃ kesañci majjhimavaye thitāṃ kesañci pacchi-
 mavaye thitāṃ, yaṃ nūna mayan nācappakārehi palebheyymā”¹⁰ ti
 ekamekā kumārivaṇṇādivaseṃ sataṃ sataṃ attabhāve albhinnimmittvā”¹¹
 kumārīyo arjajā sakkā vijāta durijāta majjhimitthiyo mahittāyo va-
 hutvā sakkhattum Bhagavantaṃ upasamikkamtvā „pāde te Samāya
 paricāremā”¹² ti āhāma. Tam pi Bhagavā na manasi akāsi yathā
 taṃ anuttare”¹³ upadhisankhaye vimutto. Kesi”¹⁴ paññācariyā vadanti: tā
 mahittābhāvenā upagatā divā Bhagavā etam etam etā khaṇḍa-
 dantā palitakesā hontā”¹⁵ ti adhiṭṭhāsati, taṃ na gahetabbāṃ, na hi
 Sasthā evarūpaṃ adhiṭṭhānaṃ karoti, Bhagavā pana „apetha, tumhe
 kiṃ divā evaṃ vāyamatha, evarūpaṃ nāma sritarūgādīnaṃ purato
 kātum vaṭṭati”¹⁶, Tathāgatasā pana rūgo pahino”¹⁷ doko pahino”¹⁸ moko
 pahino”¹⁹ ti attano kūlasappahānaṃ ārabhha

220. „Yassa jītaṃ nāvajiyati”²⁰
 jītaṃ aṇṇaṃ na yāti koci loka
 taṃ Buddham anantagocaram
 apadam kena padena nassathā: (Dhp. v. 179.)

221. Yassa jālā”²¹ viṇattikā
 sapphā n’ atthi kuhiñci acetare
 taṃ Buddham anantagocaram
 apadam kena padena nassathā”²² ti (Dhp. v. 180.)

Imā Dhammapade Buddhavaggo dve gāthā vadanto dhammanā kathesi.
 Tā „necanā kira no pitā aroca: ‘Arahaṃ Sugato loka na rāgena

¹ C¹ saddhāya, C² sabbhāya. ² C¹ paricāracā. ³ C¹ akāsi. ⁴ C¹ na sakkhītiṃ,
 C² na sakkhīti. ⁵ C¹ -sukhaṃ corrected to -sukhasāṃ, C² -sukhasā. ⁶ C¹
 abhinimmittvā. ⁷ C¹ anuttare. ⁸ C¹ lokē. ⁹ C¹ vaddhati. ¹⁰ C¹ pahino.

¹¹ C¹ nāvajiyati. ¹² C¹ C² jālā.

sutānayo"¹ ti adinī vatvā pīṭo sattikāṃ agamāsi. Bhagavāpi tattha
sattāham vīṭināmetvā Mucalindam agamāsi. Tattha sattāham vīṭināme-
tvā vaddalīkāya uppannāya vītāḍḍipapābāhamattāma² Mucalindena
nāgarājena sattakkhattam bhogelā parikkhito sambhāham gandha-
kūḷiyasū viharato riyā vimuttisukkhāṃ patisaṃvediyamāno cattālam
vīṭināmetvā rājyatanam upasamkamī. Tatthāpi vimuttisukkhapaṭisaṃ-
vedī³ yevā nīlīdi. Ettaralā sattasattāhāni paripunnāni, Etth⁴ antare⁵
n⁶ eva mukhadhoramam na sarīrapaṭṭijaggamaṃ na āhāraḷeṇa ahoṃ,
jñānasukkena maggasukheṃ phalasukheṃ⁷ eva ca vīṭināmeti.
Ath⁸ aṃsa tasmim⁹ sattasattāhamattake ekūpasaṃāse¹⁰ divase
tattha nisīnassa „mukham dhorivāṃhīti“ cattam adapāti. Sakko
devānam inde ugulhaṇṇakūḷi¹¹ āharitvā udāsī. Sattā tathā pari-
bhūṇṇi, ten¹² aṃsa sarīravalaṇṇeṃ ahoṃ. Ath¹³ aṃsa Sakko yevā nāgalatā-
dantakapṭhaṃ c¹⁴ eva mukhadhorvannaudakāṃ ca udāsī. Sattā tathā dan-
takapṭham khādītva Anotattadāhe udakena mukham dhoritvā tutth¹⁵ eva
rājyatanamūle nīlīdi. Tasmim¹⁶ samaye Tapasū-Bhallaḥi¹⁷ nāma dve
vāṇijā¹⁸ paṇḍabā sakaṇṇasatthi Ūkkaṭṭa jaṇapadā Majjhimadesu paccanta
attano hātīlālohītāya devulāya sakuṇṇāni vanevinnhītā¹⁹ Sattū āhāra-
sāmpādane²⁰ assāhītā manthā²¹ ca ca madhupāḍḍikā²² ca ādāya „paṭigga-
hāta“²³ na bhante Bhagavā eṇaṃ āhāraṃ anukampāṃ upādāyā²⁴ ti
Sattāham upasamkamitvā aṭṭhamāsa. Bhagavā pāyāsaṃ²⁵ paṭiggahaṇa-
divase yeva pāttasaṃ anuraṇhītattā „na kho Tathāgato hatthaso
paṭigraṇhanti, kiṃhi no kho āhaṃ paṭigraṇheyyam“ ti cintesi. Ath²⁶
aṃsa cittaṃ satvā catubhi²⁷ diṇhī cattāro Mahārājāno Indanillamaṇimāye
patte upanāmesuṃ. Bhagavā te paṭikkhijī. Pama āuggaravannasamaye
cattāro patte upanāmesuṃ. Bhagavā catummam pi devaputtāsaṃ
anukampāya cattāro patte paṭiggahetvā uparāpari²⁸ thapetvā „eko
hotū“ ti adhiṭṭhāhi. Cattāro pi mukharapṭṭiyam paṇḍāyamūlakkhā²⁹
hutvā majjhimeṇa pamāṇena³⁰ ekuttam upagamāsa. Bhagavā tasmim³¹
paccagge samanaye patte āhāraṃ paṭigraṇhītva paribhūṇṇitvā anuma-
daṃṇā akāsi. Dve bhātaro vāṇijā Boddhā ca Dhammā ca sarāṇam

¹ C¹ āpāṭi-, C² āpāṭi- corrected to āpāṭi-. ² C³ vimuttisukkhapaṭisaṃ-
vedī, C⁴ vimuttisukkhapaṭisaṃvedī corrected to „sukhapāṭi“. ⁵ etantara ⁶ C⁶

C⁷ -paṇḍāsatimera, C⁸ -paṇḍāsatimera. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C¹⁰ āpāṭi-.

¹¹ C¹¹ vāṇijā. ¹² C¹² samvinnhītāya. ¹³ C¹³ āhārasāmpādane. ¹⁴ C¹⁴ C¹⁵ matikāḥ.

¹⁵ C¹⁵ paṭigraṇhāta. ¹⁶ C¹⁶ pāyāsa. ¹⁷ so all three MSS. ¹⁸ C¹⁸ C¹⁹ uparupāṭi.

¹⁹ C¹⁹ C²⁰ paṇḍāyamūlakkhā. ²⁰ C²⁰ omits pamāṇena and adds antena ca. ²¹ C²¹ pamā-
ṇena corrected to pamāṇena, C²² pamāṇena.

ganvā dverāṇikaupāsakā ahesum. Atha tasmā lokam no bhante
 paricārītibhagghānam dethā¹ "ti rudantānam dakkhiṇahattena attano
 eisaṁ parimasāṇā keṇadhātuyo adāsi. Te attano nagare tā dhātuyo
 ante pakkhipitvā cetiyam patthahāpetum. Sammasambuddho pi kho
 tato ujjhāya pama Ajāpālanigrodham eva gantvā nigrodhamūle nisīdi.
 Ath' assa tattha nimananattaso² eva pītanā adbhigataṁ dhammaṁ
 gambhīratam paccavekkhantassa Buddhānam ācāro³ "adbhigato kho
 ay-āyā⁴ dhammo" ti pasesam dhammaṁ adeseṭṭakammetākārappavatto
 vitakko udapādi. Atha Brahmā Saṅgampati⁵ "nussati etaṁ kho loko,
 vinnasati etaṁ kho loko" ti dārahi cakkavālasahassehi Sakka-Suyāma-
 Saṁvatta-Samimmita-Vasavatu-Mahābrahmanā⁶ ādāya Saṁto santikam
 gantvā "deseto bhante Bhagarā dhammam, deseto Bhagarā bhante⁷
 dhammam" ti ādāya nāyena dhammadēsanam āyāsi. Saṁtā tassa
 paṭimā⁸ datvā "kassa na kho aham paṭhamam dhammam deseyyan"
 ti cintento "Ālāro paṇḍito, so imam dhammam khuppan ājānissatīti"
 cittaṁ uppādetvā pama okento tassa sattiḥakālakatabhāvaṁ⁹ āvā
 Uddakam āvajjesi¹⁰. Tassāpi abhidakālakatabhāvaṁ āvā "bāhupā-
 kārā¹¹ kho Pañcavaggiyā bhikkhū" ti Pañcavaggiye ārabhha manasi-
 kāram katvā "kham na kho te etarahi riharantīti" āvajjento "Bā-
 rāpaṇiyam Migadāye" ti āvā "tattha gantvā dhammacakkāsi
 pavattessāmīti" katipāham bodhimaddasamāntā¹² yeva piṇḍāya curanto
 viharitvā "Ālāhipuṇṇamāyāhi Bārāṇasīhi gamissāmīti" cātuddasiyāhi
 paccāsaṇamāye patthāyā rattiya kālā¹³ eva pattaśvaram ādāya
 atthāsaṇayojānamaggaṁ piṇḍaṁ antarāmagge Upakam¹⁴ nāma
 ājīrikam dīvā tassa attano Buddhabhāvaṁ ācikkhitvā tam dīvaṁ
 yeva āyāṇasamāye¹⁵ Isipattham agamāsi. Pañcavaggiyatherā Ta-
 thāgataṁ dūrato va āgacchantam dīvā "ayam āvuso samāno Gotamo
 taccarabāhullāya āratitvā piṇḍapūṇakāye piṇḍindriyo¹⁶ sūraggavaho
 lutā āgacchati, imassa abhivādanādīni na karissāma, mahākulappasūto¹⁷
 kho piṇ' assa āsanābhūṭam aruhati, ten' assa āsanamattam paṇḍā-
 pessaṁ¹⁸ "ti katikam akāmetvā, Bhagarā andarakassa lokassa
 cittaśāram jānassamāthena nāyena "kho na kho me cintayissāmi" ti
 āvajjitvā cittaṁ nūḥasi¹⁹. Atha ne sabhadevamanussesu anodissakavassena

¹ C¹ C² ācāro. ² C¹ nāyāsi. ³ C¹ C² -pat. ⁴ C¹ -siyāsi. ⁵ C¹ Bhagarā
 bhante corrected to bhante Bhagarā. ⁶ C¹ C² paṭimā. ⁷ C¹ sattiḥakam.
⁸ C¹ āvajjesi. ⁹ C¹ bāhupakārā. ¹⁰ C¹ bodhimamāntā. ¹¹ C¹ nāma. ¹² C¹
 āyāṇasamāye. ¹³ C¹ piṇḍindriyo corrected to thiṇḍindriyo, C² piṇḍindriyo corrected
 to piṇḍindriyo. ¹⁴ C¹ -ppasam. ¹⁵ C¹ C² paṇḍā. ¹⁶ C¹ C² anūḥasi.

pharaṇasamattāsaṃ mettacittāsaṃ sammāhipitvā odissakarasena mettacittāsaṃ phari. Te Bhagavatā mettacittāsaṃ phariṭṭhā¹ Tathāgato upasamākumante upasamākumante sukāya kaṭikāya² saṃbhūtaṃ asakkontā abhivādanapaccuttāhānādin³ abhakiyaṃ akāsaṃ, Sambuddhabhāvaṃ paṇ⁴ asa sīṇamānā keralāsa nāmena sa āvusoṇādena sa samudācuranti. Atha se Bhagavā „nā bhikkhava Tathāgataṃ nāmena sa āvusoṇādena sa samudācuranti, ahaṃ bhikkhava Tathāgato Sammasambuddho“ ti attāsaṃ Buddhabhāvaṃ „ānāpetvā“ paññattavaraṃbuddhāsaṃ⁵ nāmena Uttarasūlhanakkhattayoge vattamāsaṃ attāsaṃ⁶ Brahmakotihi parivuta Pañcaraggiye there āmantetvā Dhammacakkappavattanaṃuttam devesā, Tesu ānākaṇḍaṇḍathero⁷ deśanānūsareṇa⁸ nāsaṃ pesento suttapariyosāsaṃ attāsaṃ⁹ Brahmakotihi siddhīṃ sotāpattiphale paṭiṭṭhāsi. Suttā saṭṭh¹⁰ eva vassaṃ upagantvā punadivasa Vappatheraṃ oradanto viḥāre yeva siddhi. Saṭṭh cattāsaṃ piṇḍāya carissāsa. Vappathero pubbaṃ¹¹ yeva sotāpattiphalaṃ pāpaṃ. Eten¹² eva upāyena punadivasa Bhaddiyatheraṃ punadivasa Mahānānatheraṃ punadivasa Asajjatheraṃ ti saṭṭhe sotāpattiphale paṭiṭṭhāpetvā pañcamiyāṃ pakkhasaṃ paṇsa pi jāsa saṃnipādetvā Anantakukkhāsaṃuttantaṃ devesā, deśanāpariyosāsaṃ pañca pi therā arahattaphale paṭiṭṭhāsiṃsa. Atha Saṭṭhā Yasasa Kulaputtasaṃ apuṇḍasāyaṃ therā saṃ rattibhāge siddhiṃ¹³ geḥaṃ pahāya nikkhantaṃ „ehi Yasā“¹⁴ ti pakkasitvā tassāṃ yeva rattibhāge sotāpattiphale¹⁵ punadivasa arahatte paṭiṭṭhāpetvā agre pi tassa saḥāyake catupannāsaṃ jāsa ebhikkhūpabbajjāya¹⁶ pabbājetvā acalutāsa¹⁷ pāpaṃ. Evaṃ loke akasattihīyā arahanteṃ jātesu Sattā vutthavassa¹⁸ pavāretvā „satta“¹⁹ bhikkhava cārikaṃ²⁰ ti saṭṭhā bhikkhū diṇḍaṃ pesetvā sayasa Uravelaṃ gacchanta suttaṃ magge Kappāsiyavassasāde tiṇsaṃ jāsa Bhaddataggiyakumārī viṇsa. Tesu saḥapaccimāsaṃ sotāpaṇsa saḥuttamaṃ anāgāmi²¹ ahaṃ. Te pi saṭṭhe ebhikkhūbhāvaṃ²² eva pabbājetvā diṇḍaṃ pesetvā sayasa Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁵⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁵¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁵² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁵³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁵⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁵⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁵⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁵⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁵⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁵⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁶⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁶¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁶² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁶³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁶⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁶⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁶⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁶⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁶⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁶⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁷⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁷¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁷² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁷³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁷⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁷⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁷⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁷⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁷⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁷⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁸⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁸¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁸² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁸³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁸⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁸⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁸⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁸⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁸⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁸⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁹⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁹⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁰⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁰¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁰² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁰³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁰⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁰⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁰⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁰⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁰⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁰⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹¹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹¹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹¹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹¹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹¹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹¹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹¹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹¹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹¹⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹¹⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹²⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹²¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹²² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹²³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹²⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹²⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹²⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹²⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹²⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹²⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹³⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹³¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹³² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹³³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹³⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹³⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹³⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹³⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹³⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹³⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁴⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁴¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁴² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁴³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁴⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁴⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁴⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁴⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁴⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁴⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁵⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁵¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁵² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁵³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁵⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁵⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁵⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁵⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁵⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁵⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁶⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁶¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁶² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁶³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁶⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁶⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁶⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁶⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁶⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁶⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁷⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁷¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁷² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁷³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁷⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁷⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁷⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁷⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁷⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁷⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁸⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁸¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁸² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁸³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁸⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁸⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁸⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁸⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁸⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁸⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ¹⁹⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ¹⁹⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁰⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁰¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁰² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁰³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁰⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁰⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁰⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁰⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁰⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁰⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²¹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²¹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²¹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²¹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²¹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²¹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²¹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²¹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²¹⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²¹⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²²⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²²¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²²² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²²³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²²⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²²⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²²⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²²⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²²⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²²⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²³⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²³¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²³² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²³³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²³⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²³⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²³⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²³⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²³⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²³⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁴⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁴¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁴² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁴³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁴⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁴⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁴⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁴⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁴⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁴⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁵⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁵¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁵² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁵³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁵⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁵⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁵⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁵⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁵⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁵⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁶⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁶¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁶² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁶³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁶⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁶⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁶⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁶⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁶⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁶⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁷⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁷¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁷² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁷³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁷⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁷⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁷⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁷⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁷⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁷⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁸⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁸¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁸² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁸³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁸⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁸⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁸⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁸⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁸⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁸⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ²⁹⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ²⁹⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁰⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁰¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁰² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁰³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁰⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁰⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁰⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁰⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁰⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁰⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³¹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³¹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³¹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³¹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³¹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³¹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³¹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³¹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³¹⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³¹⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³²⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³²¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³²² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³²³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³²⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³²⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³²⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³²⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³²⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³²⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³³⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³³¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³³² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³³³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³³⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³³⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³³⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³³⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³³⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³³⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁴⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁴¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁴² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁴³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁴⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁴⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁴⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁴⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁴⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁴⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁵⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁵¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁵² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁵³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁵⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁵⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁵⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁵⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁵⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁵⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁶⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁶¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁶² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁶³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁶⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁶⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁶⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁶⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁶⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁶⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁷⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁷¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁷² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁷³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁷⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁷⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁷⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁷⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁷⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁷⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁸⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁸¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁸² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁸³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁸⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁸⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁸⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁸⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁸⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁸⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ³⁹⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ³⁹⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁰⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁰¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁰² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁰³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁰⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁰⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁰⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁰⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴⁰⁸ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴⁰⁹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴¹⁰ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴¹¹ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴¹² devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴¹³ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴¹⁴ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴¹⁵ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴¹⁶ devesā Uravelaṃ gantvā siddhiṃ⁴¹⁷ pāṇḍiṇasahāsaṃ⁴

tiṇṇaṃ¹ moccaṇaṃ²ti" Rājagahanagarōpacāre Latthiravamyānam³ aguciṇṇi.
Rājā uyyānapālaseṇa suttikā „Satthā āgato“ ti sutvā drāḍasaṇḍuteti
brāhmaṇagahapāṭikahi parivute Satthāraṇe upasāṅkhamitvā zakkaviṇṇita-
tāleṇa uttaraṇapāṭavittānaṃ riyā pahhaṃmudayaṃ rissaḍḍantesu⁴
Tathāgataṃ pādeseṇa uttasā nṇamitvā ekamantaṃ nixidi saddhim
pariāyā. Atha kho tesāṃ brāhmaṇagahapāṭikānaṃ etad āhoṣi: „kin
eu kho Mahāsamano⁵ Uruvelakasaipo brahmacariyaṃ carati udāhū
Uruvelakasaipo Mahāsamano“⁶ ti. Bhagavā tesāṃ vatasā cetoparivī-
takkam anāyā⁷ therā gāthāya ajjhahhāsi.

291. „Kin eva divā Uruvelasāsi
pahhaṃ aggim⁸ kisako vadāso,
pucchāmi taṃ Kasaṇḍa etam attham:
kathāṃ pahinaṃ tava agghittam“ ti.

Turo pi Bhagavato adhippāyaṃ viditvā

292. Bāpe eu sādhe eu utto rase eu
kāmittiya ebbhivadanti⁹ yaṇiṇaṃ¹⁰,
etam maṇe ti upadhiṇṇaṃ ōatvā
tasmiṃ eu yūthe na hute nraḍḍiṇi ti

Imaṃ gāthāṃ sutvā attaso sāvakaḥbhāvappakāśanattānaṃ Tathāga-
tassa pādapiṭṭhe sīmaṃ thapetvā „satthā eu bhante Bhagavā,
sārake taṃ aṇṇi“ sutvā ekatālaṃ devitālaṃ uttāra ti yāva
sattatāḍappamaṇaseṇa sariakkhattuṃ vohāsaṃ abhugguṇṭiyā vruya
Tathāgataṃ vanditvā ekamantaṃ nixidi. Taṃ pāṭhāriyaṃ divā
mahājāno „aho mahānubhārā Boddhā, evaṃ thāmagataḍḍiṭṭhiko“ nāma
‘araha’ ti seṇṇamāno Uruvelakasaipo pi diṭṭhijālaṃ bhānditvā
Tathāgataṃ damito“ ti Sattha gataḥkathāṃ yeva kathesi. Bhagavā
„nubhaṃ idhaṃ eva Uruvelakasaipam damito, atite pi eu mayā damito
yeva“ ti sutvā imasā ajjhapputtiyā Mahānāradakaṇṇapajātakaṃ
kathitvā cattāri saccāni pakāseṇi. Magadhārājā ekādaśaṃ mahutehi
saddhim sotāpattiṭṭhāṇe paṭiṭṭhāsi, ekam mahutaṃ upāsakattaṃ paṭivedeṇi.

¹ C² C³ paṭimāṇa. ² C³ laṭṭhi. ³ C³ rissaḍḍantesu. ⁴ C³ mahāsamano.

⁵ C² C³ mahāsamano, C³ mahāsamano corrected to -samano. ⁶ C³ anāyā.

⁷ C³ ebbhivadanti, C³ ebbhivadanti corrected to nibbhivadanti. ⁸ C³ C³ yaṇiṇaṃ,

C³ ebbhāṇa corrected to yaṇiṇaṃ. ⁹ C² C³ thāmagataḍḍiṭṭhiko.

Rājā Satthu anutike nisinnā yeva pañca assāsake paradevā samapaṇṇaṁ gantvā vāṭṭanāya nimanisvā āsanaṁ vutthāya Bhagavanānaṁ padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Punnadivase yehi ca Bhagavā diṭṭhe yehi ca aditṭhe subbe pi Rājagahavāsīna atthārasakotissāṁkhā manussā Tathāgataṁ dattukāmaṁ pāto va Rājagahato Latthivanaṁ agamanissu. Tigāvulanaggaṁ na-ppahosi. SakalaLatthivanaṁvayānaṁ uranturaṁ pujaṁ¹ ahoṣi. Mahājāna Dasabalaṁ rūpaggappattānaṁ attabhāvaṁ paṇṇanto tittisā kāṭṭhā nāsaṁkhi. Vappabhaṁ² nāma³ evā. evaṁvāpeṇa hi thāneṇa Tathāgataṁ lakkaṇānubhyaññānādiṭṭipabbhū⁴ abhāpā rūpakāyaṁviriṇ⁵ vappetabbhā. Eṇaṁ rūpaggappattānaṁ Dasabalaṁ sarīraṁ paṇṇamāneṇa mahājāneṇa uranturaṁ puja⁶ veyyāhe ca magge ca ekadikkhikhaṁvāpi nikkhamanokā⁷so nāhoṣi. Taṁ divasaṁ kira „Bhagavā chinnamabbatto bhavēyya, taṁ mā ahoṣi“ Sakkaṇaṁ nisinnāsaṇaṁ uḥhākāraṁ dassesi. So ārujjamāno taṁ kāmānaṁ ṇatvā mānava-kavappāṁ⁸ abhinimmiṇṇitvā⁹ Buddha-Dhamma-Saṅgha-patisaṁvuttatthetiyo¹⁰ vadamāno Dasabalaṁ purato utaritvā devānubhāveṇa¹¹ ekāsaṁ katvā

281. „Danto dantehi sāha purāṇajātīhehi vippamuttēhi“¹²

siṅgimikkhasavayya Rājagahaṁ pāvisi Bhagavā.

282. 283. Mutto muttēhi -pe-. Tippo tippēhi -pe-.

287. Dasāvāso Dasabalo dasadhammavidhū¹³ dasāhi e¹⁴ upeto

so dasataparivāso Rājagahaṁ¹⁵ pāvisi Bhagavā¹⁶ ti

imāhi gāthāhi Satthu vaggāna vadamāno purato pāyāsi. Mahājāna mānava-kassa¹⁷ rūpasiriṇaṁ divā „atīvīya abhirūpe ayaṁ mānava-ko“¹⁸, on kho paṇ¹⁹ mudhehi diṭṭhapubbo²⁰ ti ciettvā „kuto ayaṁ mānava-ko“²¹, kassa vā ayaṁ²² ti āha. Taṁ sutvā mānava²³

288. Ye dhūro sabbaḍḍhi danto Buddho appapipuggalo

arahaṁ sugato loke tassāhaṁ paricārako²⁴ ti

gāthānaṁ āha. Satthā Sakkheṇa katthānaṁ maggaṁ papipajjivā

¹ O¹ pathāhi. O² pathāhi evvasetel to pūṭṭhi. ² so all three MSS., instead of vappabhaṁ?

³ O³ lakkaṇānubhyaññādi-. O⁴ lakkaṇānubhyaññādi-. ⁴ so all three MSS., instead of -siri?

⁵ O⁵ puja. ⁶ O⁶ māna-. ⁷ O⁷ abhinimmiṇṇitvā.

⁸ O⁸ -parisaṁvutta-. O⁹ -parisaṁvutta-. O¹⁰ -parisaṁvutta-. ⁹ O⁹ dasataparivāso.

¹⁰ O¹⁰ vippamutta vippamuttēhi. ¹¹ O¹¹ -vā. ¹² so all three MSS. ¹³ O¹³ O¹³ mānava-kassa.

¹⁴ O¹⁴ mānava-ko. ¹⁵ O¹⁵ O¹⁵ mānava-ko. ¹⁶ O¹⁶ mānava. ¹⁷ O¹⁷ parivāso.

bhikkhusaṃsaṃparivuto Rājagaham¹ pāvisi. Rājā buddhapaṃukhasaṃ
 saṃghassa mahādānam dātvā „aham bhante tīṇi² ratanāni vinā vatthitum
 na sakkhissāmi, velāya vā avelāya vā Bhagavato suttikaṃ āgamiṃsāmi.
 Laṭṭhivannuyyānaṃ va nāma atiddhā idam³ paṇ⁴ amulhakaṃ Veluvannaṃ
 nāma oyyānath atiddhā, gamanāgamanasampannaṃ buddhārahataṃ
 sennāsannaṃ idam me Bhagavā paṭiggaḥaṭṭi⁵“ ti savyapaḥhūṭikāreṇa⁶
 pupphagandhaviṭṭatannuṃviraṇṇandakam ādāya Veluvannuyyānaṃ paricca-
 janto Dasaḥalaṃ huttho ndakam pātesi. Tasmā āramapaṭiggahano⁷
 Buddhasāsaṇassa aññāni otinodhūti mahāpathavi⁸ kampi. Jambudīpa-
 mīm⁹ ti thapetvā Veluvannaṃ aññān¹⁰ pathavin kampetvā gahitasennāsannaṃ
 nāma n¹¹ atthi. Tambapannipīṭhe pi thapetvā Mahāvihāraṃ aññān
 pathavin kampetvā gahitasennāsannaṃ nāma n¹² atthi. Sattā Veluvā-
 rāṇaṃ paṭiggahetvā raḍḍu aṇṇodaṇaṃ katvā uṭṭhāyāsaṃ bhik-
 khusamāghapariṇuto Veluvannaṃ agumasi. Tasmā kho paṇa samaye
 Sāriputto ca Moggallāno cā¹³ ti dve paribhājaka Rājagaham upasāyāya
 viharanta amataṃ pariyesamānā. Tesu Sāriputto Assajjiteroṃ pīṇāya
 pariṭṭham divā pusanuvatto payirupāsātvā „ye dhammā hetuppabbharā¹⁴
 ti gātham sutvā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāya sabhāyakaṃ Moggallāna-
 paribhājakaṃpi tam eva gātham abhāsā. So pi sotāpattiṭṭhale paṭi-
 ṭṭhāhi. Te ubbo pi Saṃjayaṃ ukāsetvā attāno parisāya saddhīm Sattva
 santiko pabbajjāva. Tesu Mahāmoggallāno suttābena arahattam
 pāpuṇi Sāriputtatthero adhamāsaṃ, ubbo pi ca me Sattā aggaṇṇa-
 kaṭṭhāne thapeṃ. Sāriputtattherena arahattapaṭṭidānaṃ yeva sāvaka-
 saṃnipātam akāsi. Tathāgato paṇi tasmā¹⁵ heta Veluvannuyyāne
 viharanta Suddhodanammhārājā „putte kira me chabbassāmi dukkaṇ-
 kārikam caritvā parumābhūsambedhūṃ patvā pavattāvaradhammasakke
 Rājagaham nīsaṃyā Veluvane viharatīti¹⁶ sutvā aññataro¹⁷ amaccāṃ
 āmantaṃ: „ehi bhāve parisasaṃsaṃparivāro Rājagaham gantvā muma
 vacannaṃ ‘pitā ro Suddhodanammhārājā tatthukāmo’ ti vatvā puttam
 me¹⁸ gaṇhitvā ebhīti¹⁹ āha. So „evaṃ devā²⁰ ti raḍḍu vacannaṃ sīrasā
 vampaṭṭeḥhitvā parisasaṃsaṃparivāro khīṇpaṇe eva suttāyojanaṃaggam
 gantvā Dasaḥalaṃ utuparisaṃajjho nibbhitvā dhammasaṃsaṃavelāya
 viharanta pāvisi. So „tiṭṭhantu tva raḍḍu²¹ pahitasāsaṇaṃ“ ti parisaṃte
 tthito Sattva dhammasaṃsaṃ sutvā yathāṭṭhito va saddhīm parisasa-

¹ so all three MSS. ² Cf. dūt. ³ Cf. idam. ⁴ Cf. savyapaḥhūṭikāreṇa. Cf.

savyapaḥhūṭikāreṇa. ⁵ Cf. -gahana. ⁶ Cf. Cf. -pathavi. ⁷ Cf. jambudīpamīm.

⁸ Cf. Cf. aññān. ⁹ Cf. Cf. tasmā. ¹⁰ Cf. Cf. aññān. ¹¹ Cf. puttameva.

¹² Cf. raḍḍu.

hassesa arahattaṃ patvā pabbajjam yāci. Bhagavā „atha bhikkhavo”¹ ti hutthaṃ passasi. Sahbe tam khaṇam yeva iddhimayapattasācivaradharā vassasatikatharā viya abhesuṃ. Arahattaṃ puttakālate paṭṭhāya pāṇa ariyā nāma unājjhattā² va hontīti sañña pahitasāsanaṃ Dasabalassa na kathesi. Rājā „u’ eva gatako va”³ āgacchati na sāsanaṃ sūyatīti”⁴ „ehi bhāṇe tvaṃ gacchā”⁵ ti ten’ eva nīyānena aññaṃ⁶ amāsaṃ pesesi. So pi gantvā purimanayen’ ara saddhīm parivāya arahattaṃ patvā tūṇhī⁷ abhesi. Rājā oten’ eva nīyānena purimasahassaparivāro nava⁸ amāsaṃ pesesi. Sahbe attāna kiccaṃ nittiputtvā tūṇhī bhūtā tath’ eva vīharisā. Rājā sāmaṇattakam pi āharitvā ācikkhantaṃ sikkhitvā cintesi: „ettakā janā mayi sabbabhisāsa⁹ sāsanaṃ attam pi na passiharissā, ko na kho me racanaṃ karissatī”¹⁰ sabbam tāja-balaṃ olukento Kāḷudāyīṃ uddasa. So kira tuṇṇo¹¹ sabbattasādhako abbhantariko ativassāko Hoḥhissattena saddhīm akudāyase jāto sahapam-rukijito¹² sahāyo. Atha nam tājā āmantesi: „tāta Kāḷudāyī, ahmā mama puttāṃ passitukāmo nava purimasahassāṃ pesesiṃ, ekapuriṇo pi āgacchvā sāsanaṃ attam ārocetrāpi n’ attīhi, dujḍāso kho pama jīvitantarāyo, ahmā jīvamāso va puttam dattbhūṇa jechāmi sakkhissati”¹³ na kho me puttam dassetā” ti. „Sakkhissāmi deva sova pabbajitum labhesāmi”¹⁴. „Tāta tvaṃ pabbajitvā vā apabbajitvā vā mayham puttam dassetīti”¹⁵. So „sādhū dera”¹⁶ ti sañña¹⁷ sāsanaṃ ādāya Rājagaham gantvā Satthū dhammadassanavācāya pariparīyante (hito dhammaṃ sutvā saṇṇirivāro arahattaṃ phalaṃ patvā sikkhikkhubbhāro paṭṭhāsi”¹⁸. Satthā Buddha hutvā paṭhamāṃ antovaṇṇaṃ laṭṭhaṃ vasiṭṭā vutthavasso”¹⁹ parārotvā Uravelāṃ gantvā tathā tayo māso racanto tebhūṭikajajjhe vasetvā bhikkhusahassaparivāro Phussaṃsaṃ-paṇṇamāya Rājagaham gantvā dve māso vasi. Etiāvata Bārāṇasīto nikkhamissa²⁰ paṇḍo māsā jātā, sakālo bhantaṃ atikkhanto. Udāyittherassa āgatatassanto satṭaṭṭhadivasaṃ vitṭatā. So Phagguṃ-paṇṇamācāyaṃ²¹ cintesi: „atikkanto bhantaṃ, vasaṃsasamāyo anup-patto, mānussēhi vasaṃsidiṃ udharitvā sammukkhapṭhāno maggā diṇṇā: haritaliṇasācchannaṃ²² pāṭhavi, suppuṭṭhā vasaṃsiddā, patipajjanakkhamā maggā, kālā Dasabalassa nātisaṃgaham kāsū” ti. Atha Bhagavantaṃ upasankhamitvā.

¹ O’ sajjattā. ² O’ sa. ³ O’ aññāso. ⁴ O’ tūṇhī. ⁵ O’ paca, O’ nera.

⁶ O’ sikkhikkhāvāsa. ⁷ O’ sañña. ⁸ O’ -kijito. ⁹ so all three MSS., instead of sakkhissati? ¹⁰ O’ sikkhikkhū paṭṭhāsi. ¹¹ O’ vuttavasso, ¹² O’ O’ atikkhamantassa. ¹³ O’ phagguṃsa. ¹⁴ O’ O’ sajjattā.

289. „Aṅgārino¹’ dāni duma bhaddante
phaleśu chandanam vippahāya,
te accimanto va pabbāsavanti,
samayo Mahāvīro bhagī rasānam.

290. Nāḍāṭṭha nāṭṭhaṃ nāṭṭabhbhikkhachātakaṃ²,
saddalā haritā bhūmi, esa kūlo Mahāmuni³.”

saṭṭhimattāhi⁴ gāthūhi Dasaḍḍassa kuṣanagaragamanattāya gamana-
vaṇṇam raṇṇesi. Atha nam Satthā „kīṃ nu kho Udāyi⁵ madhurasareṇa
gamanavaṇṇam raṇṇesi” āha. „Bhante tumhākaṃ piṭṭe⁶ Suddhodana-
mahārājā paratukāma, karoṭha āṇakānam saṃgaham⁷” ti. „Sāṭhu
Udāyi, karissāmi āṇakānam saṃgaham: bhikkhusaṃghassa ārocehi,
gamayavattam pūressantūhi⁸”. „Sāḍhi bhante” ti therā āroceṣi.
Bhagavā Aṅga-Magadha-vāṇinam⁹ kulaputtānam dasaḥi saḥassesi
Kapilavatthuvāṇinam dasaḥi saḥassesi saḥeb¹⁰ eva vīsatisaḥassesi
khināsavaḥbhikkhūhi parivato Rājaguhā nikkhamitvā divase divase¹¹
yojanam gacchehi. „Rājaguhā saṭṭhiyojanam Kapilavatthum dvīhi¹²
māsehi pāyasaṃmūhi¹³” aturitaṇṇikam pakkāmi. Therā pi „Bhagavato
nikkhamatthāvaṇṇam raṇṇo¹⁴ āroceṣāmi” vehāsam abhihuggantvā raṇṇo¹⁵
torasam pātor ahaṣi. Rājā theram divā saṭṭhacitto mahārāṇe paṭṭaṇke
mudāpattvā attam paṭiyāditassa sānaggarasahajjanassa paṭṭaṇke pūretrā
adāsi. Therā uṭṭhāya gamanākarom dasesi. „Nivāḍitvā bhūṇṇatthā¹⁶
” ti. „Satthū saṇṇikam gantvā bhūṇṇasāmi mahārājā” ti. „Kalam
pama Satthā” ti. „Visatibhikkhusaṃghassa parivato tumhākaṃ dasaṇṇattāya
sāṇṇikam nikkhamto mahārājā” ti. Rājā tutthamūṇassa āha: „tumhe imam
paribhuṇṇitvā yāva vumam puttā imam nagaram pāpanti tāv’ assa ito
va pīḍapāṭam pariharatha” ti. Therā adhiṇāseṣi. Rājā theram
parivāṇitvā paṭṭam gundhaṇṇeṇa ubbattitvā attamaḥbijjanassa pūretrā
„Tutthāgutaṇṇa deṭṭhā” ti therassa hatthe paṇṇitthāpeṣi. Therā saḥassam
passantānaḥ¹⁷ yeva paṭṭam ākāso khipitvā sayam pi vehāsam
abhihuggantvā pīḍapāṭam āharitvā Satthū hatthe thapeṣi. Satthā
taṃ paribhūṇṇi. Eten’ upāyena therā divase divase āharī. Satthāpi
antarimugge raṇṇo¹⁸ yeva pīḍapāṭam paribhūṇṇi. Therā pi bhatta-
kiccāvasāno divase divase¹⁹ „ajja ettakaṃ Bhagavā āgato, ajja ettakaṃ”

¹ C² aṅgārino corrected to apārīṇa. ² C¹ C² -jāḍakam. ³ C² saṭṭhimattāhi.
⁴ C² saṭṭhikan. ⁵ C² udāya. ⁶ C² amita one divase. ⁷ C² C³ dikk. ⁸ C²
raṇṇo. ⁹ C² passamūṇam, C³ passamūṇam. ¹⁰ C² raṇṇo. ¹¹ C² amita one
divase.

ti buddhagupapajjāsamāyattāya ca kathāya sakalārājakulāni sattho
 dassamāni vinā yeva Satthari sañjātuppasādanā akāsi. Ten' eva nam
 Bhagavā „stadaggaṃ¹ bhikkhāve mama āvākaṇaṃ bhikkhūnaṃ²
 kulappasādakānaṃ yadidaṃ Kāladāyī³ stadagge thapasi. Sākiyāpi
 kho anuppatte Bhagavanti „ambhākaḥ ātiseṭṭhaṃ paṇḍitānaṃ⁴“ ti sa-
 nipatitvā Bhagavato vasaṇatthānaṃ vasaṇasamānā „Nigrodhasakkāsa-
 āraṇaṃ ramaniyaṃ⁵“ ti sallakkhetvā tattha abbaṃ paṭijagganoviddhā
 kāretvā gandhapupphakattā paṇḍuggamanam karontā sabbālanakāra-
 patimāṇḍite daharadāhare⁶ nāgaradārake ca dārikāyo ca paṭhamanti
 paṇḍitānaṃ⁷, tato rājakumāre ca rājakumāriyo ca, tesam anantaram⁸
 sāmānā gandhapupphacannamāsihi pūjyamānā Bhagavantaṃ gubetrā Ni-
 grodhārīnaṃ eva agamanāsu. Tatra Bhagavā vāṭṭacahassakkhipāsa-
 parivato paṇḍitavaraṃbuddhāsane nisīdi. Sākiyā nāma mānājñikā
 mānattāsihi. Te „Siddhatthakumāro aṇḍhehi daharadāhare rājakumāre
 āhāsu: „tunhe vandatha, mayam tumhākaṃ paṭhite āsāsiṇḍāmaṃ⁹“ ti.
 Tesu evam nisīnesu Bhagavā tesam ujjhāsayam ukhetvā „na maṃ
 ātāye vandanti, lanta dāṃ na vandāpessāmi¹⁰“ abhināpāṇakajjhānaṃ¹¹
 samāpajjitvā vuttāya ākāsaṃ abbhuggantvā tetam vāse pādapaṇḍam
 okāraṇāsa viya Gaṇḍanilamāle yamakapāṭihāriyamāsiṃ paṭihāriyam
 akāsi. Rājā tam¹² acchāriyam āsāsi āha: „Bhagavā tumhākaṃ
 jātaḍvase Kāladavalassa vandamāthaṃ upanāṇaṃ pāde vo parivattitvā
 brāhmaṇassa matthake paṭijjhite diṭṭhāpi nāhi tunhe vandāsi, ayaṃ
 me paṭhamavandanā, vappamaṅgalavāse jambucchāyāya āsāsayane
 nisīnānaṃ vo jambucchāyāya aparivattamāṃ diṭṭhāpi pāde vandāsi, ayaṃ
 me dutiya¹³ vandanā, idāni lanta aditthapabbhā paṭihāriyam, diṭṭhāpi
 tumhākaṃ pāde vandāmi, ayaṃ me tatiyā vandanā“ ti. Itāñño¹⁴ pana
 vadehi Bhagavantaṃ avanditvā thātam samattha nāma oke Sākiyo pi
 nāhoṃ, sabbe vandimsu yeva. Iti Bhagavā āntake vandāpetvā ākāse
 otaritvā paṇḍatte¹⁵ āsane nisīdi. Nisīno Bhagavati ekhappanto
 ātāsamāgamo ahoṃ. Sabbe ekaggacittā hutvā nisīdāsu. Tato
 mahāmegho pokkharavassam vāsi, tumhāvāṇaṃ odakaṃ heṭṭhā virava-
 tam gacchati, tumhukāma va temeti, atemhukāmaṃ sarīre udabindh-
 matto pi na patati. Tam diṭvā sabbe acchāriyabbhūtaeittajātā „aho
 acchāriyam aho abbhūta“ ti kathāṃ samatthāperuṃ. Satthā „na

¹ C¹ C² stadaggaṃ. ² C³ bhikkhūnaṃ. ³ C⁴ ramaniyo. ⁴ C⁵ dāhare dāhare.

⁵ C⁶ paṇḍitānaṃ. ⁶ C⁷ anantaram. ⁷ C⁸ C⁹ abhināṇaṃ. ⁸ C¹⁰ C¹¹ nam. ⁹ C¹² dutiya. ¹⁰ C¹³ vandā. ¹¹ C¹⁴ paṇḍatte.

idāni eva mayham āśīsamāgamaḥ pokkharavassam vassati, nāte pi
vassati" imiṃ aṭṭhuppatṭiyā Vessantarajātakaṃ kaṭṭheṭi. Dhamma-
desanāṃ sutvā sabbe oṭṭhāya vassitvā pakkamāsiṃ. oho pi rājā vā
rājanamahamito vā „eva amhākaṃ bhikkhūnaṃ gaṇhathā" ¹ ti vatrā gato
nāma u' atthi. Sattā pūnādivasaṃ viṇḍisahasasāhikkhuparivato
Kapilaratthamhi pindāya pāvisi. Taṃ na koci gaṇṭṭhā nimantesi vā
pattam vā aggahesi. Bhagavā indakūle jhāto ya ārajjesi: „katham
na kho pubbabuddhā kulavagare pindāya carāsiṃ, kiṃ uppatṭipāṭiyā
issaraśāśanam gharāṇi agamāsiṃ" ² utthā apadānacārikam carāsiṃ"
"U. Tato ekabuddhassāpi uppatṭipāṭiyā gumanāṃ adisvā ³ „mayāpi
dāmi ayaṃ eva vassā ayaṃ me paveti" ⁴ paggaḥetabbhā. āyatā ca me
sāvakaṃ mamaṃ" ⁵ eva sammakkhantā pīḍācāriyavattāṃ paripūreṇasatthi"
koṭṭiyam nirivṭthagahato patthāya apadānam ⁶ pindāya vari. „Ayyo
kiṃ Sīdhatthakumārō pindāya carati" ⁷ dīḷhūmahatibhūmakādiṃ ⁸
pāsādesu sīhapajjare vīvaritvā mahājāno dassanavyāvato āhoṭi
Rāhulamāṭṭhāpi devī ⁹ „ayyaṃputto kiṃ imāmiṃ yeva nagaraṃ mahantena
rājānubhāveṇa savappasāyikādihi vicarivā" ¹⁰ idāni kesamassam ohāretvā
kāśyapaṭṭhavarasmo kapāḷahattho pindāya carati, solhasi na kho" ¹¹ ti
sīhapajjaraṃ vīvaritvā olokayamāṇā Bhagavantaṃ nānāvirāgaṃsamūjjalāya
suripappabhāya nagaravīthiyo ohāretvā ryāmapatthāparikkhepasamo-
pubbūḷhāya ¹² asitānubyaññārabhāsāya ¹³ dṛuṭṭisamasaḥāpurasakkhapa-
patimāḍitāya anopamaṃ virocamaṇiṃ dīsvā.

291. „Siddhānānamudhakuṇṇitakaso
suriyaṃamāmalatalābhinaḷāṇo
yutataṃgamaḍukkyatanāso
raṇṇijālavinato naraṇṇho" ¹⁴ ti

evamādikāhi aṭṭhahi naraṇṇagāṭhāhi nāma abhithhavitrā „tumbakam
putto pindāya carati" ¹⁵ raṇṇo ¹⁶ ārocesi. Rājā samvigghadāya hatthena
sāṭakam saṅghapento suristaritāṃ uḷkkhamivā regena gaṇṭṭhā Bhagavato
purasā thasvā āva: „kiṃ bhanto amhe lajjāpettha, kimatthāṃ pindāya
caratha, kiṃ 'ettakūmaṃ bhikkhūmaṃ na sakkā bhantaṃ laddhuṃ" ¹⁷ ti

¹ C° agamāsiṃ. ² C° devī. ³ C° pamanā corrected to paveti. C° paveti
corrected to paveti. ⁴ C° C° mamaṃ. ⁵ C° apadānam. ⁶ C° dīḷhūma-
ka. ⁷ C° devī. ⁸ C° C° vīvaritvā. ⁹ C° byāma- samūpa-. C° ryāma- samūpaḷha-
C° ryāma- samūpaḷha-. ¹⁰ C° asitānubyaññārabhāsāya. C° asitānubyaññā-
vabbhāsāya. C° asitānubyaññārabhāsāya. ¹¹ C° raṇṇo.

saññam¹ karitthā² 'ti. „Cāṭṭhaṃ etaṃ³ mahārāja ambhāka⁴ 'ti.
„Nann bhante ambhākaṃ Mahāsammatakhattiyavaṃso nāma vaṇṇo,
tattha ca akkhattiyu pi bhikkhācāro nāma a⁵ atthi⁶“. „Ayaṃ
mahārāja rājarañho nāma tava vaṇṇo, ambhākaṃ pana Dipamkaro⁷
Kondāṇṇo -pe- Kassapo ti ayaṃ Buddhavaṃso nāma, eto ca aṇḍe ca
anekasāhasasāṃkhā Buddhā bhikkhācārā bhikkhācāro⁸ eta jīṭakaṃ
kapposun⁹ ti autaravithiyam¹⁰ dūto va

roz. „Ittiṭṭhe na-ppanujjeyya,
dhammaṃ sucaritaṃ care,
dhammacārī sukham seti
amūḃ loke paramhi ca¹¹“ (Dhpḍ. v. 168.)

imam gātham āhu. Gāthāpariyosāne rājā sotāpattipāle paṭiṭṭhāsi.

gā. „Dhammam rare sucaritaṃ,
na nam suacaritaṃ care,
dhammacārī sukham seti
amūḃ loke paramhi ca¹²“ ti (Dhpḍ. v. 169.)

imam pana gātham sutvā sakadāgāmipāle paṭiṭṭhāsi. Dhamma-
pālajāṇakam sutvā anāgāmipāle paṭiṭṭhāsi. Marasaṃsamaye setusochattasā
heṭṭhā siriṇayano ulpatto yeva arabhattam¹ pāpini. Araññarāseṇa²
padhānānuyogakiccaṃ³ raṇḍo⁴ nāho. Sotāpattiphalam⁵ anochkatvā
yeva pana Bhagavato pattam gahetvā saparisaṃ Bhagavantam
mahāpāsādam ārupetvā paṇṇena khādanīyena bhojanīyena⁶ parivasi.
Bhaddakiccāpariyosāne sabham itthāgārāni āgantvā Bhagavantam vaṇḍi
tthapetvā Rāhulamāraṃ. Sā pana gaṇḍu, ayyaputtam⁷ vaṇḍāhiti⁸
parijānena vuccamānāpi „vacc⁹ mūyhaṃ gūyo atthi ayaṃ eta me
santikaṃ ayyaputto āgamiṃsati, āgutaṃ eta maṃ vaṇḍissāmīti¹⁰“ vatrā
na agamāsi. Bhagavā rājaraṇo pattam gāthāpetvā dīḷhi aggasāvakeho
saddhiṃ vijjadhītāya srigabbhāṃ gantvā „rājadhītā¹¹ yathāruṇo
vaṇḍamāṇā mā kiṇe¹² vaṇṭabbā“ ti vatrā paṇḍatte¹³ āneṇa nāhi. Sā
regeṇa gantvā¹⁴ gopphakam gahetvā pādapaṭṭhiyaṃ aṇṇam parivattitvā
yathājjhāsayam vaṇḍi. Rājā rājadhītāya Bhagavato sinesubrahmaṇā-
digamāṇampatiyo katthesi: „bhante mama dhītā tumhoḃ kāsāyaṃ

¹ C¹ C² ambhāka. ² C³ etaṃ. ³ C⁴ C⁵ dipamkaro. ⁴ C⁶ autaravithi. ⁵ C⁷
arabhattam. ⁶ C⁸ araṇṇa. ⁷ C⁹ padhānā. ⁸ C¹⁰ raṇḍo. ⁹ C¹¹ C¹² khādanīyena
bhojanīyena. ¹⁰ C¹³ paṇḍatte. ¹¹ C¹⁴ regeṇagantvā.

nivattānā¹ mitrā tato paṭṭhāya kāsāvatattihā jātā, tumhākam
 ekakhattikabhāvaṃ sutvā ekakhattikā va jātā, tumhāhi mahāsayannassa
 chaḍḍitabhāvaṃ² ātvā paṭṭikamūcako³ yeva nipunnā, tumhākam mālā-
 gandhādīhi vintabbāvaṃ ātvā vintanālāgesodhā⁴ va jātā, attano
 ātākesu⁵ 'mayam paṭṭijaggissāmi'⁶ ti āsāse pesiye ekanāṭṭikam pi te
 olokesi, etam gūḥa-sampunnā me Bhagavā dhītā⁷ ti. „Anacchariyaṃ
 mahārāja yam idāni taya rakkhayamānā rājadhītā paripakke āpe⁸
 attānaṃ rakkhēyya, so pubbe anārakkhā pabbatupāde vicarāmānā
 aparipakke imo attānaṃ rakkhēti⁹“ vutvā Candakinnarajātakaṃ
 kuthetvā utthāyāsanā pakkāmi. Dutiyadivase Nandassa rājakumārassa
 abhishekegahappare-sannivāhamaṅgalesu vattamānesu tassa gēhaṃ
 gantvā kumārāṃ pattaṃ gāhāpetvā pabbājesukāṃ maṅgalāṃ vatvā
 utthāyāsanā pakkāmi. Janapadakaṭṭhāpi¹⁰ kumārāṃ gacchantam diavā
 „tuvatā kha ayyaputta āgacchēyyāsīti¹¹“ vutvā gīvaṃ paṇcetvā olokesi.
 So pi Bhagavantaṃ „pattāṃ gaṇhathā¹²“ ti vuttuṃ avisaṃamāno viḍā-
 raṇṇo yeva uggaṃsā. Tūhi anucchamānaṃ yeva Bhagavā pabbājesi. 10
 Bhagavā Kapilapuram gantvā tatiyadivase Nandam pabbājesi. Sattame
 divase Hābulamōtā kumārāṃ aluṃkaritvā Bhagavato santikāṃ peresi:
 „Pissa tāṃ etam vāṇijassasasanaṃaparivuttaṃ suvaṇṇataraṇaṃ
 brahmarūpivaṇṇaṃ¹³ sampaṇṇaṃ, ayaṃ te pitā, etassa mahantā niddhiyo
 ahesuṃ, ty-āsaṃ¹⁴ nikkhamantaṃ paṭṭhāya me passāma, gaccha naṃ
 dāyajjam yāca: 'aham tātā kumāro, abhishekam patvā cakkavattī
 bhavissāmi'¹⁵, dhanena me attāho, dhanam me dehi, sāmiko hi putto pītu
 santakavā¹⁶“ ti. Kumāro ca Bhagavato santikāṃ gantvā pītu sīnabhaṃ
 paṭṭilubhētvā hatthatuppho „rukha te samana chāyā¹⁷“ ti vatvā ānāṃ¹⁸
 pi haṃsaṃ attano anurūpaṃ vadanto¹⁹ utthāsā. Bhagavā karabbha-
 kkesu anumodanam kavvā utthāyāsanā pakkāmi. Kumāro pi „dāyajjam
 me santana dehi, dāyajjam me samana dehi²⁰“ Bhagavantaṃ amubandhi.
 Bhagavā kumārāṃ na nivattāpeṣi. Parijāno pi Bhagavatā vaddhiṃ
 gacchanto nivattotuṃ nāsakkhi. Hi so Bhagavatā vaddhiṃ āramāṃ
 eva uggaṃsā. Tato Bhagavā entesi: „yam ayaṃ pītu santakam²¹
 dhanam lochati tam vaṭṭānugataṃ²²“ varighātāṃ, haṃ²³ aṃsa boḍḍha-
 maṇḍe paṭṭiluddhaṃ sattaviḍḍhaṃ nriyandhanam dem, lokuttaradāyajjassa
 naṃ²⁴ sāmikam karomhi²⁵ āyasmantaṃ Sāriputtaṃ āmanteṣi: „tema hi

¹ C¹ jaṇṇā, C² chaḍḍitā, ² C³ paddhā, C⁴ paṭṭhā, ³ C⁵ vintanālā-
 gandhā corrected to -mālāgandhā. ⁴ C⁶ paṭṭipakkāṇā, C⁷ paṭṭipakkāṇā.

⁵ C⁸ -yānt. ⁶ C⁹ -vaṇṇa. ⁷ C¹⁰ tassa. ⁸ C¹¹ bhavissāmi. ⁹ C¹² amāṃ.

¹⁰ C¹³ vadanto. ¹¹ C¹⁴ santikam. ¹² C¹⁵ vaddhānugataṃ. ¹³ C¹⁶ tam.

evam Sāriputta Rāhulakumāraṃ pubbājeṭṭhi¹. Pubbājeṭṭe paṇa kumāro
rañño adhimattadakkhaṃ appajji. Taṃ adhirasesuṃ anakkontā
Bhagavato nirodetvā „sādhū bhante, ayyā² mātāpītūhi ananumāsitaṃ³
puttaṃ na pubbājeyyuṃ“ ti varasā yāci. Bhagavā tassa taṃ varasā
dātṛā pūnadvase rājanivaseṇa katapātāseṇa „kamaṇṭhaṃ nicinnena
rañño⁴“ „bhante, tumhākaṃ dukkaracārakkakāle ekā devatā maṃ
upasaṅkamitvā ‘putto te kālakato’ ti āha, tassa vacanassa asaddahanto
‘na mayham putto bodhiṃ appatṛā kalam karotthi’ taṃ; patikkhipiṃ⁵
ti vutto⁶, ‘idam kiṃ’ saddahissetha ye tumhe pubbe pi atthikāṃ⁷
dassetvā ‘putto te mato’ ti vutto na saddahitthā⁸“ ti imissā
atthupattiya Mahādharmapāliyākaṃ kathaṃ. Kathāpariyosāṃ rājā
anāgāmiṇaḥ patitthahi. Iti Bhagavā pitarāṃ līnā phaleṇa patitthāpe-
trā bhikkhusaṅghaparivāro puṇa-d-e-va Rājagahaṃ gantvā Sitarane
vihāsi. Tasmāṃ samaye Anāthapiṇḍiko gaḥapati pañcahi sakkasatehi
bhagvāṃ ādāya Rājagahaṃ jayasahāyassa seṭṭhinaṃ gehaṃ gantvā tattha
Buddhassa Bhagavato uppannabhāvaṃ sutṛā bahavapaccūsamaye
devatānubhāveṇa viraṭena dvāreṇa Sathhāraṃ upasaṅkamitvā dhammaṃ
sutṛā sotāpattiṇaḥ patitthāya dātiyadvase buddhapamukhasaṃ sam-
ghassa mahādānaṃ dātṛā Sāvattihā⁹ āgamanatthāya Sattihā paṇḍitāṃ¹⁰
gaḥetrā sataraṃmagge pañcaśatāriyayojanattihāne sītasahasāṃ satasa-
hasāṃ dāpetvā yojanikāya yojanikāya vihāre kāretvā¹¹ Jetavanāṃ
koṭṭisathāreṇa atthārasakumārākoṭṭhiṃ kīritvā¹² „mavakammaṃ patthapeṃ¹³
So maṃhe Dambhassa gaṇḍhakuṭṭhāṃ kīreṃ. Taṃ parivāritvā asāti-
mahāthheraṇaṃ¹⁴“ pāṭiekkasamvaseṇa¹⁵ dvāse „kakuḍḍakakrikkuḍḍaka-
haṇḍavattakudighuḍḍamāṇḍapādivaseṇa savaṇḍāṇāṃ¹⁶“ pokkharaniya-
ṇa¹⁷ saḍḍakamāsaṇṭattitthānadivāṭṭhāṇāṃ eā ti atthārasakoṭṭiparicceṇa
raṇapiye bhūmibhāge manomaṇḍaṃ vihāraṃ kārāpetvā Dambhassa
āgamaṇatthāya dūtāṃ pesaṃ. Sathhā dūtassa sāsaṇaṃ sutṛā mahā-
bhikkhusaṅghaparivāro Rājagahaṃ nikkhamitvā anupubbeṇa Sāvattihā-
nagaraṃ pāpuṃ. Mahāseṭṭhi¹⁸ pi kha vibhāraṇaṇaṃ saṇṇetvā Tathā-
gataṃ Jetavanāṃ¹⁹ parisaṇḍavaseṇa puttāṃ saḍḍāṇāṃkāraspatimāṇḍitaṃ
kutvā ālāṇikatajapīyatteḥ²⁰ eva pañcahi kumārasatehi saddhiṃ pesaṃ.
So saṇḍarāro pañcavaṇṇavattasamajjāṇāṃ pañcadhajaṇatāṃ gaḥetrā

¹ O ayya. ² O ananumāsitaṃ, ³ O steconmāsitaṃ. ⁴ O rañño. ⁵ O vutto.
⁶ O sakkā. ⁷ O adbhittāṇāṃ. ⁸ O sāvattihāya. ⁹ O parivāraṇa. ¹⁰ O
kāripetvā. ¹¹ O kīritvā. ¹² O patthapeṃ. ¹³ O „mahāthheraṇaṃ,
O „mahāthheraṇaṃ. ¹⁴ O pāṭiekkā. ¹⁵ O savaṇḍāṇāṃ. ¹⁶ O O omī
ca. ¹⁷ O „seṭṭhi. ¹⁸ O Jetavanassa.

Dasabalaṃ purato ahoṃ. Tesāṃ pacchato Mahāsubhaddā-Cūla-
subhaddā¹ ti dve seṭṭhībhāra pañcahi kumārānaṃ² saddhīm pūṇaghaṭe
gahetvā nikkhamāsu. Tesāṃ pacchato seṭṭhībharīyā sabbhālukāra-
patimaydītā pañcahi mātagūmasātehi³ endhīm pūṇapāṭiyo gahetvā
nikkhami. Sahhesaṃ pacchato sayam mahāseṭṭhi⁴ ahatavatthilāniratthe
ahatavatthih⁵ ete pañcahi seṭṭhīseṭṭhi⁶ saddhīm Bhagavantaṃ abhūṇ-
gaṇe⁷. Bhagavā imāṃ apāṇakaparināṃ purato katvā mahābhikkhu-
saṃghapaṇivuto attāno sarirappuṭṭhāya⁸ savaṇṇarasaṇekapiṇḍarāṇi riyā
vaṇṇantarāṇi kurumāno anantāya Buddhuṃbhaya⁹ appaṇṇamāya Boddha-
cariyā Jetavanavihāraṃ pāvīsi. Attha maṃ Anāthapiṇḍiko puechi: „kathā
āham bhante imasūṇi vihāre paṭipajjāmi¹⁰. „Tena hi gaṇapatī imāṃ
vihāraṃ āgātānāgataṃsa bhikkhusaṃghaṃsa dehi¹¹. „Sādhū bhante¹²
ti mahāseṭṭhi¹³ savaṇṇabhikkārāṇi ādiya Dasabalaṃ hatthe adakaṃ
pāteva „imāṃ Jetavanavihāraṃ āgātānāgataṃsa cātuddisaṃsa buddha-
pūṇukhaṃsa saṃghaṃsa dhammā¹⁴“ adāsi. Sāthā vihāraṃ paṭiggahetvā
anumodanaṃ karonto

204. „Sītaṃ unhuṃ paṭihanti
tato vālamigūṇi¹“ ca
arisaṃpe ca mukhaṃ ca
sāre sāpi vutthiyo.

205. Tato vātāpe ghoṇe
saṇḍāte² paṭihānāti³.
Leṇatthaṃ ca rukhatthaṃ ca
jhāyamaṃ ca vipassitum
vihāradānaṃ saṃghaṃsa
aggam Boddhena vaṇṇitāṃ.

206. Tasmā hi paṇḍito poṇi
saṃpassaṃ attham attāno
vihāre kāraṇe raṃṇo
vāsāy⁴ ettha lobhasiṇe.

207. Tesāṃ anuṇā ca pāṇā ca
ratthā-māsaṇāṇi⁵ ca
dadaṇṇa ajubbhūteṃ
vipasaṇṇena cetasaṃ.

¹ C' C' seṭṭhi- ² C' kumārā- ³ so all three MSS. ⁴ C' C' abbhuggaṇḍi.

⁵ C' parisa- ⁶ C' C' bhāya ⁷ C' sāla- ⁸ C' saṇḍāte. ⁹ C' paṭihānāti.

NAMO TASSA
BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA¹.

I. EKANIPĀTA.

1. APANNAKAVAGGA.

1. Apanṇakajātaka.

Imaṃ tassa Apanṇakadihammaḍḍesaṇaṃ Bhagavā Sāvattihim² upa-
 āya Jetavanasaṃmāhārikāre viharantaṃ kathesi. Kam paṇa ārabhā
 ayaṃ kathā samuṭṭhiṭṭā ti. Setṭhisaṃ saḥāyake paṇasaṇṭe tittiya-
 āvaka³. Ekasmim hi dīpase Anāthapiṇḍiko⁴ seṭṭhi⁵ attano saḥāyake
 paṇesaṇṭe anātatittiyasāvake⁶ ādāya bahumālāgumāharilepanaṃ⁷ c' eva
 telamadhuphānitavattluachādanāni⁸ ca gūḷāpetrā⁹ Jetavanāni gaṇṭvā
 Bhagavantāni vanditvā mālādīhi¹⁰ pūjetvā bhesajjāni c' eva vatthūni ca
 bhikkhusaṃghassa viśajjetvā cha nisajjadose¹¹ rajjetvā ekamantaṃ
 nisīdi. Te pi anātatittiyasāvaka¹² Yathāgataṃ vanditvā Sattlu pugga-
 ṇaḍḍasaṃsārikāṃ mukhaṃ lakkhaṇāmbuṇṇajānapatimanditāṃ vyāmapa-
 tthāparikkhutaṃ¹³ brahmaṇḍāyaṃ ārelārelā¹⁴ yamaḥkayamaka¹⁵ kutvā vic-
 charantiyo¹⁶ gharabuddharasmiyo ca¹⁷ olokayamānā Anāthapiṇḍikassa
 samūpe yeva nisīdissaṃ. Atha teṇa¹⁸ Manosilātale viharāṇaṃ nāntaṃ
 taruṇaṃ siya gaṇṇanta pāvusaḥkameghe siya ca Akāsaṇāgaṇa¹⁹ otā-

¹ C¹ namo buddhāya. ² C¹ C² Sāvattihim, C³ Sāvattihim corrected to Sāvattihim.
³ C¹ -āvaka ti. ⁴ so all three MSS. ⁵ C¹ tittiyasāvake, C² anātatittiya-
⁶ C¹ -vilepanāni. ⁷ C¹ telamadhupphāntam-, C² sappitalamadhupphānta-. ⁸ C¹
 saḥāyake. ⁹ C¹ mālāgandhādīhi. ¹⁰ C¹ te pi anāta-, C² siha kha te anāta-
¹¹ C¹ byāma-. ¹² C¹ ārelārelā, C² ārelā ārelā corrected to ārelā ārelā. ¹³ C¹
 yamaḥkayamaka. ¹⁴ C¹ viccharantiyo. ¹⁵ C¹ omīta ca. ¹⁶ C¹ teṇa. ¹⁷ C¹
 C² ākāsagāṇa, C³ ākāsagāṇi.

rento viya¹ ratanadāmaṃ gantento viya ca aññhaṅgasamannāgataṃ
 savaṇṇiyena² kaṃṇaṇiyena bhāṇṇasareṇa nānāyavacittāṃ madhura-
 dhammakatham³ kathesi. Te Sattthā dhammadessanāṃ sutvā pasannacittā
 vuttthāya⁴ Dasabalaṃ vanditvā aññatitthiyasaraṇaṃ⁵ bhinditvā Buddhāṃ
 saraṇaṃ agamāsu. Te tate paṭṭhāya aññakālaṃ Anāthapiṇḍikena
 saḍḍhiṃ gandhamālādibhoṭṭhā vilāraṇaṃ gantvā dhammam supanti dānaṃ
 denti eṭṭhaṃ rakkhanti uposathakammam karonti. Atha Bhagavā Sāvata-
 thito puna-d-eva Rājagaham agamāsi. Te Tathāgataṃ gatakalāṃ imā⁶
 saraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇaṃ⁷ gantvā attano mūlatṭhāne
 yeva paṭṭhitā. Bhagavāpi attatṭṭhamāse⁸ vīṭināmetvā puna Jetavanaṃ
 agamāsi. Anāthapiṇḍiko puna pi te ḍḍāya Sattthā saṅgikāṃ gantvā
 Sattthāraṃ gambhāḍiḥi⁹ pūjetvā vanditvā ekamantaṃ asīdi. Te pi
 Bhagavatāṃ vanditvā ekamantaṃ asīdisu. Atha gessu Tathāgate
 cārikāṃ pakkanta galitvasaraṇaṃ bhinditvā puna aññatitthiyasaraṇam
 eva gahetvā mūle paṭṭhitābhāvaṃ Bhagavato ārocesi. Bhagavā
 aparimitakuppakotiyo¹⁰ niraṇṭaraṃ paratthitaracūcūcitānubhāreṇa dib-
 bagandhagandhitāṃ¹¹ nānāgandhapūritaṃ ratanaharaṇḍakam vivareṇto viya
 mukhapadumaṃ vivaritvā madhurasaraṃ¹² nīcchārento „accam kira
 tumbhe upāsakā tiṇi¹³ saraṇāni bhinditvā aññatitthiyasaraṇaṃ¹⁴ gataṃ” ti
 pucchi. Atha tehi paṭicchādetum asakkontehi „accam Bhagavā” ti
 vutte Sattthā „upāsakā, boṭṭhā aṇḍiṃ upaṇi bhavaggaṃ paricchedaṃ
 katvā uriyam aparimāṇaṃ lokadhātūsu¹⁵ aññadiguṇeṃ Buddhena saḍḍha
 nāma n’ atthi, kute adhikāro, yāvataṃ bhikkhavaṃ satta apadā vā -pe-¹⁶
 Tathāgate tesam aggam akkhāyati¹⁷, yam kiṃci vittaṃ idha vā huram
 vā -pe-¹⁸, aggataṃ vā pasannānaṃ¹⁹ ti ḍḍiḥi suttēhi pakāṇṭe ratanatta-
 yagupā pakāṇṭevā²⁰ evaṃ uttamagupā²¹ samannāgataṃ ratanattaya-
 saraṇaṃ²² gataṃ upāsakā vā upāsikā vā nīcayādisu²³ nibbattaṇṭakā nāma
 n’ atthi, apāyasaṃbhavito puna muceitvā²⁴ deruloke uppajjivā²⁵ mahā-
 sampattiṃ anubhonti²⁶, tasmā tumbhehi vārūpeṇi saraṇaṃ bhinditvā
 aññatitthiyasaraṇaṃ gacchantehi vyuttāṃ katan²⁷” ti āha. Ettha ca
 tiṇi ratanāni makkhavasena²⁸ uttamavasena sarupagatānaṃ apāyeta
 nibbattiyaṃ abhāvaṃ²⁹ āpanattham imāni suttāni dassetabhoṇi:

¹ C¹ adda ca. ² C² C³ savaṇṇiyena. ³ C⁴ madhurasaraṃ dhammam. ⁴ C⁵ vuttthāya.

⁵ C⁶ aññha-. ⁶ C⁷ omitta tehi. ⁷ C⁸ satta eṭṭha māsā. ⁸ C⁹ gandhamālādibhi. ⁹ C¹⁰ koṭṭhe. ¹⁰ C¹¹ C¹² -ganttham. ¹¹ C¹³ madhurasaram. ¹² C¹⁴ mū. ¹³ C¹⁵ C¹⁶ -dhamma.

¹⁴ C¹⁷ apadā vā āpādā vā caruppādā vā. ¹⁵ C¹⁸ huram vā ti. Cfr. Khnd. Pāṭha p. 7.

¹⁶ C¹⁹ pasannānaṃ. ¹⁷ C²⁰ pallatvā. ¹⁸ C²¹ -gama. ¹⁹ C²² ratanattayaṃ saraṇam.

²⁰ C²³ C²⁴ -yādisu. ²¹ C²⁵ muḍḍetvā. ²² C²⁶ derulokam uppattivā. ²³ C²⁷ anu-
bhavanti. ²⁴ C²⁸ katan. ²⁵ C²⁹ abhāva, C³⁰ abhāvaṃ corrected to abhāva.

Ye keci Buddham sarapaṇaṃ gātā se
na te gamāssanti apāyaṃ¹,
pahāya mānuṣaṃ dehaṃ
derakāyaṃ paripūressanti².

Ye keci Dhammaṃ -pe-
Ye keci Saṅghaṃ -pe-
derakāyaṃ paripūressanti³.

Baḥuṃ te sarapaṇaṃ yaṇṭi
pabbatāni vanaṇi ca -pe-
etaṃ sarapaṇaṃ āgamaṃ
abhidukkhā pamuccati. (Dhp. v. 188—192).

Na keralāṃ na nesaṃ Saṭṭhā oṭṭakaṃ yera⁴ dhammaṃ devesi, api ca
kho „upāsakā Buddhānussatīkaṃmaṭṭhānaṃ nāma Dhammānussati -pe-
Saṅghānussatīkaṃmaṭṭhānaṃ nāma sotāpattimaggam deti sotāpatti-
phalaṃ deti sakadāgāmimaggam deti sakadāgāmiphalaṃ deti anāgāmi-
maggam deti anāgāmiphalaṃ deti arahattamaggam deti arahattaphalaṃ
deti“⁵ eṇamādihi pi nayhi dhammaṃ devesi, „evarepassi nāma sarapaṇaṃ
bhūṇṇatehi syuttam tumbhehi ketaṃ“⁶ ti āha. Ettha ca Buddhānussatī-
kaṃmaṭṭhānādīnaṃ sotāpattimaggādippadānaṃ⁷ „ekadhammo bhūckhava
bhāvito bahulikato ekantambhūḍāya virāgāya niruddhāya upasamāya
abhiññāya“⁸ sambodhāya nibbānāya samvattati. katamo ekadhammo.
Buddhānussati⁹ „eṇamādihi sutteti dipetabham. Eṇaṃ Bhugavā nāna-
pakārehi upāsake evaditvā „upāsakā, paṇḍe pi manussā sarapaṇaṃ
sarapaṇaṃ ti takkagūheṇa viruddhagūheṇa gahetvā amanussapariṇṇahite¹⁰
kantāre rakkhahattama hutvā mahāvināsaṃ patvā, „apaccakagāham“¹¹
papa ekamagūheṇa viruddhagāham gahitamānassa taṃnāṃ yera
kantāre sotthibhāvaṃ patvā“¹² ti evaṃ tujhā¹³ āheci. Atha kho Anā-
thapiṇḍiko gahapati utthāyāsaṃ Bhagavantaṃ vanditvā gahitthavitevā
sira¹⁴ nājalini¹⁵ patitthāpetvā eṇaṃ āha: „bhante idha tvaṃ imasmiṃ
upāsakānaṃ attamaṃsenaṃ“¹⁶ bhinditvā takkagāhaṇaṃ¹⁷ anbhākaṃ
pākaṇaṃ, pubbe pana amanussapariṇṇahite kantāre takkikāpaṃ vināso
apaccakagāham gahitamānassaṇaṃ ca sotthibhāvaṃ anbhākaṃ papeccaṇaṃ

¹ C¹ apāyabhinnaṃ. ² C² -ssanti, C³ -ssanti. ³ C⁴ paripūressanti. ⁴ C⁵ sita-
kam vva. ⁵ C⁶ sotāpattimaggam dippadānaṃ, C⁷ -maggādippakadānaṃ. ⁶ C⁸
ekadhammāya. ⁷ C⁹ parigahite, C¹⁰ manussapariṇṇahite. ⁸ C¹¹ -pāhaṃ. ⁹ C¹² tujhi.
¹⁰ C¹³ āraṇṇaṃ. ¹¹ C¹⁴ ākajhi. ¹² C¹⁵ itthimāṇaṃ sarapaṇaṃ. ¹³ C¹⁶ adda vīrudha-
gāhaṇaṃ.

tunhākam eva pākato, sēdhu vata na Bhagavā ākāse paṇḍarandam
 nīthāpento viya imam kāmam pākajam karoti" ti. Atha Bhagavā
 „mayā kbe gahapati aparimitakālam dasa pāramye piṇḍetvā lokassa
 kaṇḍhacchedanatttham eva sabbahūtuṇṇam paṭivāddham, āharasāya
 savaṇṇasājjim¹ pūrento viya sakkaccaṃ jetam² adahitvā anābhi³“ sēthino
 satuppādam janetvā himagabbham⁴ padāletva paṇḍarandam nīharanto
 viya bhavantarvam⁵ patibhannakārupam pākajam akāsi.

Attite Kūsiratthe Bārānasinagare⁶ Brahmadaṭṭo nāma
 rājā ahoṣi. Tada Bodhisatto satthavāhakule⁷ paṭisandhim
 gahetvā⁸ anupubbena veyapputto pañcabi sakatasatani vanijjāni⁹
 karonto vicarati. So kadāci pubbantato aparantam gacchati
 kadāci aparantato pubbantam. Bārānasiyam yeva añño¹⁰ pi
 satthavāhaputto atthi bālo ayyatto anupāyakusalo. Tada Bodhi-
 satto Bārānasito mahaggham¹¹ bhandam gahetvā pañca sakata-
 satāni pūretvā gamānasajjāni¹² katvā thapesi. So pi bālasattha-
 vāhaputto tath¹³ eva pañca sakatasatāni pūretvā gamānasajjāni
 katvā thapesi. Bodhisatto cintesi: „sace ayyam bālasatthavāha-
 putto mayā saddhim¹⁴ yeva gamissati sakatasahasā¹⁵“ ca¹⁶ ekato
 maggo¹⁷ gacchante maggo pi na-ppahosati¹⁸, manussānam
 dārūdakādini¹⁹ pi²⁰ hallivaddhāni²¹ tūṇi²² pi dallabhāni²³ bhavi-
 santi, etena vā mayā vā purato gantum vattatiti²⁴ so tam
 pakkosāpetvā etam attham ārocetvā „divi²⁵“ ambho²⁶ ekato
 gantum na sakkā²⁷ ti, kim idam purato gamissasi²⁸ adāhu
 pacchato²⁹ ti āhu. So cintesi: „mayā purato gacchante bāho³⁰
 ānissamā³¹, maggena abhinno³² eva gamissāmi, goṇā anāmattha-
 ni³³ khāḍḍanti, manussānam anāmatthāni³⁴ appeyyapaṇṇāni³⁵
 bhavissanti, paṇṇāni³⁶ uḍḍakam, yathāruci³⁷ ageham³⁸ thapetvā
 bhandam³⁹ vikkīṇissāmi⁴⁰“ so „aham⁴¹ samma purato gami-

¹ C¹ -nāthi. ² C² anuṇṇi. ³ C³ kāmam. ⁴ C⁴ kāmam. ⁵ C⁵ adda dasa-
 maneragena nānākacchito vikkhūmiva. ⁶ C⁶ vājjāni. ⁷ C⁷ añño. ⁸ C⁸ ma-
 kaggā. ⁹ C⁹ sakatasahasā corrected to -sahasā, C¹⁰ -sahasā. ¹⁰ va. ¹¹ C¹¹ anup-
 va. ¹² C¹² anup maggo. ¹³ C¹³ anupahosati. ¹⁴ C¹⁴ dārūdakādina. ¹⁵ dārūka-
 āni. ¹⁶ C¹⁶ C¹⁷ anup pi. ¹⁷ C¹⁷ adda pi. ¹⁸ C¹⁸ sakkā. ¹⁹ C¹⁹ gacchasi. ²⁰ C²⁰
 bāhu. ²¹ C²¹ anissamā. ²² C²² anāmatthā. ²³ C²³ paṇṇāni. ²⁴ C²⁴ vikkīṇi.

sāmiti¹“. Bodhisatto pi pacchato gamane bahū ānisaṃse addasa,
 evaṃ² hi³ assa ahoṣi: „purato⁴ gacchantā⁵ magge viśamaṭṭhānaṃ
 samaṃ karīesanti, ahaṃ tehi gataṃaggena gamīesāmi, purato
 gatehi bahuvaddehi pariṇatathaddhatīṇe⁶ khādite mama goṇā
 puna utthitāni⁷ madhuratīnāni⁸ khādīssanti⁹, gahitapanuattthānato
 utthitam manussānaṃ sāpeyyapapaṇaṃ madhuraṃ bhavīssati,
 anudake¹⁰ thāne¹¹ khaṇitvā ete udakaṃ uppādesanti, parehi¹²
 katesu āvātesu mayam udakaṃ pīvīssāma, agghattthapaṇaṃ nāma
 manussānaṃ jīvītā voropanaṃandīsaṃ, ahaṃ pacchato gantvā
 etehi thapitagghen¹³ eva¹⁴ bhaṇḍaṃ vikkīpiessāmiti¹⁵“, atha so
 attake ānisaṃse diṅvā „samma evaṃ purato gacchā¹⁶“ ti āha.
 „Sādhu sammā“ ti bhāṣasatthavāho sakaṭāni yojetvā nikkhanto
 anupubbena¹⁷ manussāvaṇṇaṃ atikkamitvā kantāramukhaṃ pāpuni.
 Kantāraṃ¹⁸ nāma corakantāraṃ vāṣakantāraṃ¹⁹ nirudakakan-
 tāraṃ²⁰ amanussakantāraṃ appabhakkhakantāraṃ²¹ ti pañca-
 vidhaṃ, tattha corehi adhiyūhito maggo corakantāraṃ nāma,
 sikhādihi adhiyūhitamaggo vāṣakantāraṃ²² nāma, yattha sahayitum
 vā pāpam²³ vā udakaṃ n²⁴ atthi idaṃ nirudakakantāraṃ²⁵ nāma,
 amanussādhiyūhitam²⁶ amanussakantāraṃ nāma, mūlakhādāniyā-
 divīrahītam²⁷ appabhakkhakantāraṃ nāma, imasmiṃ pañcaviḍhe
 kantāre taṃ kantāraṃ nirudakakantāraṃ²⁸ c²⁹ eva amanussa-
 kantāraṃ ca³⁰. Tasmā so satthavāhapatto sakaṭeṣu mahanta-
 mahantacāṭiye³¹ thapetvā³² udakaṃsa purāpetvā satthiyojanikaṃ
 kantāraṃ patipajji. Ath³³ assa kantāramajjhamaṃ gatakāle³⁴ kantāre
 adhiyatthayakkho „imehi gahitaudakaṃ chaḍḍāpetvā³⁵ dubbale
 katvā sabbe va ne³⁶ khādīssāmiti³⁷“, sabbasetatarunabaliṃvadda-

¹ C¹ adda āha. ² C² evaṃ. ³ C³ omīte hi. ⁴ C⁴ ete purato. ⁵ C⁵ gacchanto.
⁶ C⁶ paritthaddhatīna. ⁷ C⁷ puna utthitāni. ⁸ C⁸ omīte madhura. ⁹ C⁹ khā-
 yīssanti. ¹⁰ C¹⁰ C¹¹ C¹² C¹³ C¹⁴ C¹⁵ C¹⁶ C¹⁷ C¹⁸ C¹⁹ C²⁰ C²¹ C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷
¹⁰ C¹⁰ anudake. ¹¹ C¹¹ adda āvātesu. ¹² C¹² C¹³ C¹⁴ C¹⁵ C¹⁶ C¹⁷ C¹⁸ C¹⁹ C²⁰ C²¹ C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷
¹³ thapitaggho, C¹³ thapitaggho. ¹⁴ C¹⁴ gacchāhi. ¹⁵ C¹⁵ anupubbo. ¹⁶ C¹⁶ kantāraṃ
 corrected to kantāra. ¹⁷ C¹⁷ vāṣa. ¹⁸ C¹⁸ C¹⁹ nirudaka. ¹⁹ C¹⁹ C²⁰ kantāraṃ.
²⁰ C²⁰ pīvītam. ²¹ C²¹ amanussāhi adhiyūhitam. ²² C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷
²³ eva. ²⁴ C²⁴ mahantamahantā. ²⁵ C²⁵ thapāpetvā. ²⁶ C²⁶ kantāramajjhama.
²⁷ C²⁷ C²⁸ chaḍḍāpetvā. ²⁸ C²⁸ sabbe jātā.

yuttamā¹ manoramā yānakā² māpetvā³ dhamakalāpaphalakā-
vudhahatthehi⁴ dasahi dvādasahi amanussahi⁵ parivuto uppala-
kumudāni⁶ piṇḍhītvā⁷ allaśiso allavattho issarapuriso⁸ tiya
tasmiṃ yānake⁹ nīsiditvā¹⁰ kaddamamakkhītehi¹¹ - ekkēhi¹² paṭipa-
thāni¹³ agamāsi. Parivāramanussāpi¹⁴ sā purato¹⁵ ca¹⁶ pacchato¹⁷ ca
gacchanto¹⁸ allakesa¹⁹ allavattho²⁰ uppalakumudāni²¹ piṇḍhītvā²²
padumapundarikakalāpe²³ gūhetvā²⁴ bhisamujālāni²⁵ khādanti²⁶ ada-
kabindūhi²⁷ c' eva²⁸ kalālena²⁹ ca³⁰ pagga³¹ rāntena³² agamāso. Sat-
thavāhā³³ ca³⁴ nāma³⁵ yadā³⁶ dhuravāto³⁷ ahesi³⁸ tadā³⁹ yānake⁴⁰ nīsi-
ditvā⁴¹ upaṭṭhākaparivutā⁴² rajāni⁴³ parivāraṇā⁴⁴ purato⁴⁵ gacchanti,
yadā⁴⁶ pacchato⁴⁷ vāyanti⁴⁸ tadā⁴⁹ ten' eva⁵⁰ mayena⁵¹ pacchato⁵² gac-
chanti, tadā⁵³ pana⁵⁴ dhuravāto⁵⁵ ahesi⁵⁶, tadā⁵⁷ so⁵⁸ satthavāhaputto
purato⁵⁹ agamāsi. Yakkho⁶⁰ taṃ⁶¹ āgacchantam⁶² diavā⁶³ attano⁶⁴ yā-
nakam⁶⁵ maggā⁶⁶ okkamētvā⁶⁷ „khami⁶⁸ gacchatha“⁶⁹ ti⁷⁰ tena⁷¹ saddhiṃ
paṭisaṃthāram⁷² akāsi. Satthavāho⁷³ pi⁷⁴ attano⁷⁵ yānakam⁷⁶ maggā⁷⁷
okkamāpetvā⁷⁸ sakatānam⁷⁹ gamanokāsam⁸⁰ datvā⁸¹ ekamantaṃ⁸²
thito⁸³ taṃ⁸⁴ yakkham⁸⁵ avoca: „bho, amhe⁸⁶ tava⁸⁷ Bārāpasito⁸⁸
āgacchāma, tumhe⁸⁹ pana⁹⁰ uppalakumudāni⁹¹ piṇḍhītvā⁹² paduma-
pundarikahatthā⁹³ bhisamujālāni⁹⁴ khādanti⁹⁵ kaddamamakkhīta⁹⁶
udakabindūhi⁹⁷ paggharantēhi⁹⁸ ugacchatha, kiṃ⁹⁹ na¹⁰⁰ kho¹⁰¹ tumhehi“
āgutamagge¹⁰² devo¹⁰³ vassati¹⁰⁴ uppālādisaṃchannāni¹⁰⁵ sarāni¹⁰⁶ atthēti¹⁰⁷
pucehi. Yakkho¹⁰⁸ tassa¹⁰⁹ katham¹¹⁰ sutvā¹¹¹ „samma, kiṃ¹¹² nāma¹¹³ etāni¹¹⁴
kathesi, esā¹¹⁵ nīlavānarāji¹¹⁶ paṇḍāyati“, tute¹¹⁷ paṭṭhāyo¹¹⁸ sakalāni¹¹⁹
brahmanā¹²⁰ ekodakam¹²¹, nibaddhāni¹²² vassati, kaudarā¹²³ purā¹²⁴, tasmiṃ¹²⁵
tasmiṃ¹²⁶ thāne¹²⁷ padumādīsaṃchannāni¹²⁸ sarāpiti¹²⁹ vatvā¹³⁰ paṭipātiyā¹³¹

¹ C' sabbasettho-. ² C' adda¹ udakakalālamakkhītehi. ³ C' -vudhahatthehi. ⁴ C'
piṇḍhītvā. ⁵ C' -makkhiṃ, C' -makkhiṃ corrected to -makkhītehi. ⁶ C'
-mudāni, C' -mudāni corrected to -mudāni. ⁷ C' yadādhuravāto purato vāyati, C'
yadā purato vāto vāyati. ⁸ C' abbe² sato. ⁹ C' tadā³ pana⁴ purato vāto ahesi, C'
tadā⁵ pana⁶ dhuravāto purato ahesi. ¹⁰ C' C' okkamētvā, C' okkamētvā. ¹¹ C'
yanti. ¹² C' -mudāni corrected to -mudāni, C' -mudāni corrected to -mudāni.
C' khādanti¹³ ca¹⁴ udakakalālamakkhiṃ. ¹⁵ C' kiṃ. ¹⁶ C' C' tumhe. ¹⁷ C'
uppālādisaṃch- corrected to uppālādisaṃch-. ¹⁸ C' paṭṭhāyati. ¹⁹ C' adda²⁰ devo.
C' C' -putiya²¹ tasmiṃ tasmiṃ. C' -putiya²² tasmiṃ. ²³ C' padumāsādhak-
C' C' satani²⁴ atthēti.

gacchantesu sakatesu, imāni sakatāni ādāya kahaṃ gacchathā"¹
 'ti pucehi. „Asukaṃ janapadam nāma"² 'ti. „Imasmiṃ ca
 imaṃni ca sakate kiṃ nāma bhaṇḍan"³ 'ti. „Asukaṃ ca asukaṃ
 oṃ"⁴ 'ti. „Pacchato āgacchantam sakatam utīviya garukaṃ
 hutvā āgacchati, etasmiṃ kiṃ bhaṇḍan"⁵ 'ti. „Udakaṃ ettha"⁶
 'ti. „Parato yāva udakam ānentehi⁷ vo manāpam⁸ katham, ko
 paṭṭhāya. Janā, udakena kiccam n' atthi, parato bahum⁹ udakam,
 cātiyo¹⁰ bhāṇitvā udakam chaddetvā¹¹ ankhena gacchathā"¹² 'ti
 āha, evaṃ ca pana vatvā „tanuhe gacchatha, amhākaṃ papañco
 hoti"¹³ thokaṃ gantvā tesaṃ adassanam patva attano yakkha-
 nagaram eva agamāsi. So pi kho¹⁴ bālasatthavāho attano bāla-
 tāya yakkhassa vacanam gahetvā cātiyo bhindāpetvā pasata-
 mattam¹⁵ pi udakam avasesetvā sabbam chaddhetvā¹⁶ sakatāni
 pājāpesi¹⁷. Parato appamattakam pi udakam nāhosi. Manussa
 pāṇiyam¹⁸ alabhanta kilambhūso. Te yāva suriyassa¹⁹ atthagamaṇā²⁰
 gantvā sakatāni mocetvā parivattakena thāpetvā gone cakkesu
 bandhimeu. N' eva gonātam udakam²¹ ahesi na manoseṇam
 yāgubhattam²² vā²³. Dubbalamanussa tattha tattha nipajjhvā
 sayimsu. Rattihāgasamanantare yakkhā yakkhanagarato āgantvā
 sabbe pi gone ca manusse ca jīvita-kkhamāni pāpetva manasaṃ
 khādītva atthini avasesetvā agamimsu²⁴. Evaṃ ekaṃ bāla-
 satthavāhaputtam²⁵ nisesāya sabbe te vināsam pāpūṇiṃso, hat-
 thatthikādini²⁶ disāvidisāvippakinnāni²⁷ ahesuṃ, pañca sakata-
 satāni yathāpūritā²⁸ eva atthamsu. Bodhisatto pi kho bāla-
 satthavāhaputtassa nikkhantadiyaato māsa-dhammānaṃ vtiṇa-
 metvā pañcahi sakatasatehi nagara nikkhamma anupubbena
 kantāramukham pāpuṃ. So tattha udaka-cātiyo pūretvā bahum
 udakam adāya khandhāvāre bheriṃ²⁹ carāpetvā manussa sanni-

¹ C¹ āharantū. ² C² janāpadi. ³ C³ bahu. ⁴ C⁴ udaka-cātiyo. ⁵ C⁵ chad-
 dhetvā. ⁶ C⁶ omite kho. ⁷ C⁷ -mattam. ⁸ C⁸ chaddāpetvā. ⁹ C⁹ C¹⁰ pājāpesi.
¹⁰ C¹⁰ pāṇiyam. ¹¹ C¹¹ suriyatthagamaṇā. ¹² C¹² adda vā yāgubhattam vā.
¹³ C¹³ omite yāgubhattam vā. ¹⁴ C¹⁴ agamimeu. ¹⁵ C¹⁵ adda pi. ¹⁶ C¹⁶ disāvi-
 dāsa- vippak-. ¹⁷ C¹⁷ bheriṃ.

pādetvā evaṃ āha: „maṃ anāpucchitvā pasatunattam pi odakam mā valaṅjayiṭṭha, kantāre visarukkha nāma honti, pattam vā puppham vā phalam vā tumhehi pure¹ akhāditaṭṭhaṃ maṃ anāpucchitvā mā khādīttha“² ti evaṃ manussānaṃ evādaṃ datvā pañcabi sakataasatehi kantāraṃ paṭipajji. Tasmā kantāramajjhaṃ sampatto so yakkho purimaṇayen³ eva Bodhisattassa paṭipathe attānaṃ dassesi. Bodhisatto taṃ dixvā va aññāsi⁴: „imasmiṃ kantāre odakam n' atthi, nirūḍakakantāro⁵ nāma⁶ esā, ayaṃ ca nibbhayo rattanetto, chāyāpi⁷ 'esa na paññāyati⁸, nissamsayaṃ imiṃ parato gato bhāsatthāvāhaputto sabbam odakam chaddāpetvā⁹ kilametvā¹⁰ aspariso khādito bhaviseati, mayham pana paṇḍitaḥṇavaṃ upāyakosallam na jānāti, maññe“¹¹ ti. Tato nam āha: „gacchatha tumhe, mayam vāṇjā¹² nāma, aññam¹³ odakam adievā gahitaḍakam¹⁴ na chaddema, diṭṭhatthāne pana¹⁵ chaddetvā sakatāni sallahukāni katvā gamisāma“¹⁶ ti. Yakkho thokaṃ gantvā adassanaṃ upagamma attano yakkhanagaram eva gato. Yakkho pana gato manussā Bodhisattam āhama: „ayya, ete manussā 'esaṃ nilavanarāji paññāyati, tato paṭṭhāya devo nibaddham vassatīti¹⁷ vatvā uppālakumudamālāmālino¹⁸ padmapuṇḍarikakalāpe adāya bhisaṃmullāma¹⁹ khādantā allavatthā allasitā udakabindūhi paggharantehi āgatā, odakam chaddetvā lahukehi sakatehi klippam gacchāma“²⁰ ti. Bodhisatto tesam vacanaṃ²¹ sutvā sakatāni thāpāpetvā sabbamanusse²² sammipātāpetvā „tumhehi imasmiṃ kantāre saro vā pokkharāṇi²³ vā atthāti²⁴ kaesaṃ sutapubbaṃ“²⁵ ti pucchi. „Na ayya sutapubbaṃ ti“²⁶, nirūḍakakantāro²⁷ nāma eso“²⁸ ti. „Idāni ekacce manussa 'etāya nilavanarājiyā parato devo vassatīti²⁹ vadanti, vuṭṭhivāto nāma kittakam

¹ C² pure. ² C² aññāsi. ³ so all three MSS. ⁴ C² paññāyati. ⁵ C² C³ chaddāpetvā. ⁶ C² vāṇjā, C³ vāṇjā. ⁷ C² aññāsi. ⁸ C² gahitaṃ. ⁹ C² amita pana. ¹⁰ C² -māllāmālino. ¹¹ C² -mullāma, C³ -mullāsi corrected to -mullāsi. ¹² C² katham. ¹³ C² sabbe. ¹⁴ C² C³ -ti. ¹⁵ C² sutapubbaṃ corrected to sutapubbaṃ. ¹⁶ C² nāma. ¹⁷ C² nāma.

thānāni vāyatīti¹. „Yojanamattāni ayyā“² ti. „Kacci pana
vo ekassāpi sarire³ vutthivāto paharati⁴“. „N⁵ atthi ayyā“
ti. „Meghasāni nāma kittake thāne paññāyatīti“⁶. „Yojana-
matte⁷ ayyā“ ti. „Atthi pana vo kenaci ekam pi meghasāni
ditthān“⁸ ti. „N⁹ atthi ayyā“ ti. „Vijjullatā nāma kittake
thāne paññāyatīti“¹⁰. „Catupañcayojane ayyā“ ti. „Atthi
pana vo kenaci vijjullatobhāso dittho“¹¹ ti. „N¹² atthi ayyā“ ti.
„Meghasaddo nāma kittake thāne vāyatīti“¹³. „Ekadvijojana-
matte ayyā“ ti. „Atthi pana vo kenaci meghasaddo suto“
ti. „N¹⁴ atthi ayyā“ ti. „Na ete¹⁵ manussa, yakkhā ete, amhe
ndakāni chaddāpetvā dābhale¹⁶ katvā khādissāma“¹⁷ ti āgata
bhavissanti, purato gata bālasatthavāhaputto na upāyakusalo,
addho so etehi ndakāni chaddāpetvā kilamētvā khādito bhavissati,
pañca sakatasatāni yathāparitān¹⁸ eva thitāni¹⁹ bhavissanti, nija
mayam tāni paṇḍesāma, paṇḍamattam pi ndakāni achaddāpetvā
siḡhasiḡhañ²⁰ pajethā²¹ ti pajāpesi. So gacchanto yathā-
paritān²² eva pañca sakatasatāni gonamanussānañ²³ ca hat-
thathikādini diṣṣu²⁴ vippakinnāni diṣvā sakatāni mocāpetvā
sakataparivattakena khandhāvārañ²⁵ bandhāpetvā kālāsa²⁶ eva²⁷
manusse ca gone en sāyamāsabbhattāni bhojāpetvā manus-
sānañ²⁸ majjhe gone nipaḷḷāpetvā sayam balanāyako gahetvā
khaggahattho tiyāmarattin²⁹ arakkham gahetvā thitake va arupam
utthāpesi. Ponadivase pāto³⁰ va sabbakiccāni nūthāpetvā gone
bhojētvā³¹ dubbalaśakatāni chaddāpetvā thirāni gāhāpetvā ap-
paggham bhañḍam chaddāpetvā³² mahagghañ³³ āropētvā yathā-
dhippetam³⁴ thānam ganivā dvigunatigunena³⁵ mūlena bhañḍam
vikkinētvā sabbam³⁶ pariṇāmi ādāya puna attano nagaram eva
agamāsi.

¹ C¹ sarirañ. ² C² paññāyatīti. ³ C³ vijojanamatta. ⁴ C⁴ vāyatīti. ⁵ C⁵
-matte vāyatīti. ⁶ C⁶ ete ca. ⁷ C⁷ C⁸ dubbalañ. ⁸ C⁹ C¹⁰ ohā. ⁹ C⁹ siḡham.
¹⁰ C¹⁰ pajethā. ¹¹ C¹¹ gonaman-. ¹² C¹² diṣvādiṣṣu. ¹³ C¹³ sakatasatā,
C¹⁴ sakatasatā corrected to sakatasatā. ¹⁴ C¹⁴ bhojāpetvā. ¹⁵ C¹⁵ chaddāpetvā.
¹⁶ C¹⁶ addo bhañḍam. ¹⁷ C¹⁷ -ppeta. ¹⁸ C¹⁸ diguṇa-. ¹⁹ C¹⁹ sabbā.

Saithā imam katham kathevā ,evaṃ gaḥapati pubbe takka-
gāhagālāso malāvināsaṃ pattā, apāṇakagālāso¹ pama amannaṃsaṃsaṃ
kathito muḍcitvā sotthiṃ iṇḍatattāhānaṃ gantvā pama sakaṭṭhānaṃ
eva paccāgaṃsiṃsā², 't' dve pi vatthūni ghaṭevā imasā³ apāṇa-
kadhammaḍḍeṇāyā⁴ abhinambuddhe hontvā imam gālāma āha:

Apāṇakam thānam eke dutiyam āhu takkikā,

etaḍ aññāya mebhāvi tam gaṇhe yad apāṇakan ti⁵. 1.

Tattha apāṇakan ti āṇamikaṃ aviruddham nīyyantham, thānam ti
kāraṇam, kāraṇam hi yasma tadāyasaṃvuttināya phalaṃ uttihaṃ nama taṃsa
thānam ti yuccati, 'thānaṃ ca thānato ajjhanasā⁶ ex ajjhanato⁷ ti adhu e asa
payogaḃ reditabbo, ti apāṇakam thānam⁸ ti padadāyemāpi⁹ 'kaṇṭhaḥsaṃkha-
rahantā¹⁰ paṇḍitāni paṭipannam āṇamikaḥkāraṇam aviruddhakarāṇam nīyyan-
tikāraṇam¹¹ idam ti dīpeti, ayam ettha saṃkhepa, paḍḍetāyo pama tūlī saṃpā-
gamanāni pame āṇāni dāsa āṇāni pāṇimokkhasamāro indriyasaṃvare ājīva-
pārisuddhi paccayapattisevaneṃ¹² sādham¹³ pi saṃpārisandhāṇaṃ indriyeṃ
guttadvāraṃ bhogaṃ mattaññū¹⁴ jāgarīyamuyoga thānam¹⁵ vipassana abhīññā
saṃpatti ariyamaggo ariyaphalaṃ saḥham¹⁶ e etam apāṇakathānam apāṇa-
kaṭṭhāni nīyyanīkapaṇḍitā¹⁷ ti attho, yasma ca pama nīyyanīkapaṇḍitāyo etam
nāmaṃ taṃsa yeva āhavaṃ apāṇakapaṇḍitāyo desanto¹⁸ imam suttam āha:
'Tthi bhikkhave dhammāni saṃmaṇigato bhikkhū apāṇakapaṇḍitāni paṭipanno
hont, yontso¹⁹ e asa vaddhe hont saṃmaṇam khayāya, kaṇṭhehi tīrā idha
bhikkhave bhikkhū²⁰ indriyeṃ guttadvāro hoti, bhogaṃ mattaññū²¹ hont,
jāgarīyam amuyutto hont, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhū indriyeṃ guttadvāro
hont; idha bhikkhave bhikkhū cakkhurā rūpaṃ dīre na ānuttaggāhi²² hont
-pe- evaṃ kha bhikkhave bhikkhū indriyeṃ guttadvāro hont, kathaṃ ca
bhikkhave bhikkhū bhogaṃ mattaññū²³ hont; idha bhikkhave bhikkhū pāṇasikkhā
yontso āhāsaṃ āhareti²⁴ n eca dayāya na maḍaya -pe- evaṃ kha bhikkhave
bhikkhū bhogaṃ mattaññū²⁵ hont, kathaṃ ca bhikkhave bhikkhū²⁶ jāgarīyam
amuyutto hont; idha bhikkhave bhikkhū dīraṇāni saṃkamaṇa ālabbhāya -pe- evaṃ
kha bhikkhave bhikkhū jāgarīyam amuyutto hont²⁷, imasamā²⁸ āpi suttā tayo
va dhammā vuttā, ayam pama apāṇakapaṇḍitāyo yeva ānuttapphalam labhāt²⁹

¹ C¹ apāṇakagāhagālāso. ² C² C³ parāhā-. ³ C⁴ parāhā- corrected to pama-
⁴ C⁵ imasāya. ⁵ C⁶ -dhammasamānāya. ⁶ C⁷ tūlī gaṇheyya apāṇakam corrected
as it appears, to -dāpanakam. ⁷ C⁸ apāṇakathānam, C⁹ apāṇakathānam cor-
rected to apāṇakam thānam. ⁸ C¹⁰ C¹¹ adā yam. ⁹ C¹² -rahantā, C¹³ -vabanti.
¹⁰ C¹⁴ nīyyanīka-. ¹¹ C¹⁵ saḥham. ¹² C¹⁶ mattaññūta, C¹⁷ mattaññūti, C¹⁸ mattaññūti.
¹³ C¹⁹ thāna. ¹⁴ C²⁰ nīyyanīka- corrected to nīyyanīka. ¹⁵ C²¹ desanto. ¹⁶ C²² vīriy.
¹⁷ C²³ C²⁴ bhikkhū. ¹⁸ C²⁵ mattaññū, C²⁶ mattaññū. ¹⁹ C²⁷ -gāhā. ²⁰ C²⁸ mattaññū.
²¹ so all three MSS. ²² C²⁹ C³⁰ mattaññū. ²³ C³¹ bhikkhū. ²⁴ C³² C³³ imasamā.

maggadāyikā¹ apāṇakapaṭipadā² nāma³ catuṣa⁴ apāyena⁵ pañcaṇa⁶ sa⁷
 cīvakassa⁸ nibbattidāyikā⁹ apāṇakapaṭipadā¹⁰ nāma¹¹. 'ti¹² maññe apāṇ-
 pakadhammadessanaṃ¹³ dassetvā¹⁴ opari¹⁵ cattāri¹⁶ vassāni¹⁷ sojjaṇaṃ¹⁸ ākārehi¹⁹
 pakāsehi. Saccupariyassāne²⁰ sabbe²¹ pi²² te pañcaṇatā²³ apāvakā²⁴ sotāpatti-
 phale²⁵ paṭiphalhīna²⁶.

Satthā²⁷ maññe dhammadessanaṃ²⁸ āharitvā²⁹ dassetvā³⁰ dve³¹ vatthūni³² ka-
 thetvā³³ anusandhīṃ³⁴ ghaṭetvā³⁵ jātakaṃ³⁶ samodhāretvā³⁷ dassesi³⁸. „Tasmā³⁹
 samaye⁴⁰ bhāsaṃsatthavāhaputto⁴¹ Devadatto⁴² ahoṃ⁴³, tassa⁴⁴ paribā⁴⁵ Devadatta-
 paribā⁴⁶ va⁴⁷, paṇḍita⁴⁸satthavāhaputtaparibā⁴⁹ Buddhaparibā⁵⁰, paṇḍita-
 satthavāhaputto⁵¹ pana⁵² aham⁵³ eva⁵⁴ ahoṃ⁵⁵” ti⁵⁶ desanaṃ⁵⁷ nīti⁵⁸hapesi. Apāṇ-
 akajātakaṃ⁵⁹.

2. Vappupathajātaka.

Akālā⁶⁰ssa⁶¹ ti⁶² maññe dhammadessanaṃ⁶³ Bhagavā⁶⁴ Sāvatthiyaṃ⁶⁵
 viharanto⁶⁶ kathesi⁶⁷. Kam⁶⁸ ārabhā⁶⁹ 'ti⁷⁰. Ekam⁷¹ assa⁷²satthuviriyaṃ⁷³
 bhikkhū⁷⁴. Tathāgate⁷⁵ kiṃ⁷⁶ Sāvatthiyaṃ⁷⁷ viharanto⁷⁸ eko⁷⁹ sāvatthi-
 vāsi⁸⁰ kolaputto⁸¹ Jetavanam⁸² gantvā⁸³ Satthu⁸⁴ santike⁸⁵ dhammadessanaṃ⁸⁶
 sutra⁸⁷ paṇasaṃcetto⁸⁸ kāmeru⁸⁹ ādinavaṃ⁹⁰ divā⁹¹ pabbajitvā⁹² upasampadāya⁹³
 pañcavassiko⁹⁴ bhvā⁹⁵ dve⁹⁶ mātika⁹⁷ aggaṃbhitvā⁹⁸ vipassanācaraṇaṃ⁹⁹ okkhitvā¹⁰⁰
 Satthu¹⁰¹ santike¹⁰² sitte¹⁰³ cāttharuciyaṃ¹⁰⁴ kaṃmatthānaṃ¹⁰⁵ gahetvā¹⁰⁶ ekam¹⁰⁷
 araṇṇaṃ¹⁰⁸ parivāṇā¹⁰⁹ vassāni¹¹⁰ upagaṇtvā¹¹¹ temāsaṃ¹¹² rāyamaṇto¹¹³ abhāsaṃattāsaṃ¹¹⁴
 vā¹¹⁵ nimittaṃattāsaṃ¹¹⁶ vā¹¹⁷ upādetaṃ¹¹⁸ nā¹¹⁹okkhi¹²⁰. Ath¹²¹ vasa¹²² etad¹²³ ahoṃ¹²⁴:
 „Satthārā¹²⁵ cattāro¹²⁶ puggalā¹²⁷ kathaṃ¹²⁸, teṇa¹²⁹ mayā¹³⁰ paduparameṇa¹³¹
 bhavitabbaṃ¹³², u¹³³ atha¹³⁴ māññe¹³⁵ mayhaṃ¹³⁶ maṇam¹³⁷ atābhūva¹³⁸ maggo¹³⁹
 vā¹⁴⁰ phalaṃ¹⁴¹ vā¹⁴², kiṃ¹⁴³ karissāmi¹⁴⁴ araṇṇavāseṇa¹⁴⁵, Satthu¹⁴⁶ santikam¹⁴⁷ gantvā¹⁴⁸
 rūpaggappattani¹⁴⁹ Buddhasarīraṃ¹⁵⁰ lokante¹⁵¹ omdhura¹⁵²dhammadessanaṃ¹⁵³
 suṇanto¹⁵⁴ vihāsiṃsāmi¹⁵⁵ pana¹⁵⁶ Jetavanam¹⁵⁷ eva¹⁵⁸ paṇḍagamāsi¹⁵⁹. Atha¹⁶⁰ mañ-
 ñaditthā¹⁶¹ sambhattā¹⁶² āhamāṃ¹⁶³: „Āro¹⁶⁴, traṃ¹⁶⁵ Satthu¹⁶⁶ santike¹⁶⁷ kaṃmatthā-
 naṃ¹⁶⁸ gahetvā¹⁶⁹ samagga¹⁷⁰dhammaṃ¹⁷¹ karissāmi¹⁷² gate, idāṃ¹⁷³ pana¹⁷⁴ āgaṇtvā¹⁷⁵
 saṃgaṇhikāya¹⁷⁶ abhiramamaṇāṃ¹⁷⁷ carāmi¹⁷⁸, kiṃ¹⁷⁹ na¹⁸⁰ kho¹⁸¹ te¹⁸² pabbajirakiccama¹⁸³
 matthakaṃ¹⁸⁴ pattāmi¹⁸⁵, appatisa¹⁸⁶ddhiko¹⁸⁷ jātu¹⁸⁸ ahi¹⁸⁹.” „Āro¹⁹⁰ aham¹⁹¹ maggaṃ¹⁹²
 vā¹⁹³ phalaṃ¹⁹⁴ vā¹⁹⁵ alabbhivā¹⁹⁶ abhabbapuggaleṇa¹⁹⁷ mayā¹⁹⁸ bhavitabbaṃ¹⁹⁹ ti²⁰⁰
 viriyam²⁰¹ assajitvā²⁰² agatā²⁰³ mudi²⁰⁴. „Akāraṇam²⁰⁵ te²⁰⁶ āro²⁰⁷ kutaṃ²⁰⁸ dajha-
 viriyassa²⁰⁹ Satthu²¹⁰ vāse²¹¹ pabbajitvā²¹² viriyaṃ²¹³ assajantena²¹⁴, ehi²¹⁵ Tathāga-

¹ so all three MSs. ² O¹ pāyena. ³ O² omits sa. ⁴ O³ saṃpāṇaka- ⁵ O⁴
 omits āharitvā. ⁶ O⁵ omits te. ⁷ O⁶ O⁷ sāvattthiyaṃ. ⁸ O⁸ O⁹ ādinavaṃ. ⁹ O¹⁰
 O¹¹ araṇṇam. ¹⁰ O¹² O¹³ māññe. ¹¹ O¹⁴ magga. O¹⁵ maggaṃ. ¹² O¹⁶ O¹⁷ araṇṇa-
¹³ O¹⁸ santika. ¹⁴ O¹⁹ akaraṇam.

tasen tām dassāma¹ ti tām ādāya Sattū suttikāni agamanāni.
Sattū diya² vram āha: „bhikkhave, yughe etaṃ bhikkhūni amecha-
mānaṃ ādāya āgata³, kum katāni iminā⁴ ti. „Mhante ayaṃ bhikkhū
evārūpe⁵ piyyānikasāsaṃ pabbajitvā sammaddhammaṃ karonto viriyam
ossajjivā āgata⁶ ti. Atha nān Sattū āha: „Saccam kīre taya⁷
bhikkhū viriyam ossajjhāma⁸. „Saccam Bhagavā⁹ ti. „Kim pana vram
bhikkhū evārūpe¹⁰ sāsaṃ pabbajitvā appiecho ti vā santuṭṭho ti vā
paviritto ti vā ārambha¹¹viriyam ti vā¹² vram attānaṃ ajānāpetvā ossajjha-
viriyā bhikkhū ti jānāpeti; naṃ vram pubbe viriyavā aho¹³. taya
ekesa kataviriyam māsāya marukantāre¹⁴ pañcava sakatasatehi manussā
ca gūḇ ca pāṇiyam¹⁵ labhivā sukhitā jātā, idāni kasmā viriyam
ossajjasi¹⁶. So bhikkhū ettakam upatthamhito aho¹⁷. Taṃ pana
katham evā bhikkhū¹⁸ Bhagavantaṃ yācama¹⁹: „Mhante idāni iminā
bhikkhūnaṃ viriyassa ossajjhahāvo ambhākam pākato, pubbe pana omassa
ekassa viriyam māsāya marukantāre gūḇamāna²⁰ sāsaṃ pāṇiyam²¹ labhivā
sukhitahāvo pattechaṃ tūhākam²² sabbasāntānāpas²³ evā²⁴ pākato,
ambhākam p²⁵ etam karanam kattetvā²⁶ ti. „Tena hi bhikkhave
vupāthā²⁷ ti Bhagavā tesāni bhikkhūnaṃ satuppādaṃ janetvā bhavaṃ-
tarapa²⁸ pattechaṃakāraṇaṃ pākataṃ akāsi²⁹.

Atte Kāśiraṭṭhe Barānasīyam Brahmadatte rajjam
kārente Bodhisatto satthavāhakule patisandhin gahetvā
vayappatto paṭcabi sakatasatehi vanijjam karonto vicarati.
So ekadā satthiyojanikam marukantāraṃ patipajji. Tasmiṃ
kantāre sukhumavālikā mutthina gahitā hatthe na tiṭṭhati,
suriyuggamanato paṭihāya aṅgararāsi viya uṇhā hoti, na sakkā
akkamitum, tasmiṃ taro patipajjanta dārōdakatelatandulādini
sakatehi ādāya rattiṃ eva gantvā aruṇṇaggaṃ³⁰ sakatāni
parivattam³¹ katvā mattheke maṇḍapam kāretvā kalass³² evā³³
ahārakiccaṃ nittāpetvā chāyāya tēinā divasaṃ khetvā
attham gate suriya sāyamāsam bhūṇjitvā bhūmiya sitalāya
jātāya sakatāni³⁴ yojetvā gacchaoti, sammaddagamanasaddham eva
gamaṇam hoti, thalamiyāma³⁵ nāma laddhum vattati, so tēra-

¹ C¹ vā ti. ² C¹ man-. ³ C¹ pāṇiyam. ⁴ C¹ bhikkhū. ⁵ C¹ C² sabbamhita.

⁶ C¹ aruṇṇagga. ⁷ C¹ parivattakam. ⁸ C¹ sitalasāsa corrected to tēlasāsa.

⁹ C¹ piyyāma, C² phalaṇiyyāma.

kaśāññāya¹ sattham² tāreti³. So pi satthavāho taasmim⁴ kāle
imimā va niyāmena⁵ tam⁶ kantāram gacchanto ekānasatthiyojanāni
gantvā „iddāni ekaratten⁷ eva marukantārā oikkhamanāni bhaviṣ-
satthi⁸“ sāyamāsāni bhojijivā sabbam⁹ dārūdakam¹⁰ khopetvā sakaṭāni
yojetvā pāyāsi. Niyāmako¹¹ purimasakāṭe āsāndhā santharāpetvā
ākāse tārakā¹² olokento „ito pajethā¹³“ ti vadamāno nipajji. So
digham addhānāni aniddāyanabhāvena¹⁴ kilanto niddam¹⁵ okkami,
goṇe¹⁶ nivattitvā¹⁷ āgalanaggam¹⁸ eva ganhante na aññāsi¹⁹. Gonā²⁰
sabbarattim²¹ agamanāsu. Niyāmako²² arupuggamanavelāya²³ pa-
buddhe nakkhattam²⁴ oloketvā „sakaṭāni nivattetha²⁵“ nivattetha²⁶
“ti āha. Sakaṭāni nivattetvā paṭipāṭim²⁷ karontānaṃ yeva arupo
aggamano²⁸. Manussā „bhiyyo ambukam²⁹ nivattihakkhandhāvā-
rutthānam³⁰ ev³¹ etam³², dārūdakam³³ pi no³⁴ khitam³⁵“, idāni ‘mhā
natthā³⁶“ ti sakaṭāni mocetvā parivattakena³⁷ thāpetvā matthake
maṇḍapam³⁸ katvā attano attano sakaṭassa³⁹ heṭṭhā anusocantā
nipajjimsu. Bodhisatto „mayi viriyāni ossajante⁴⁰“ sabbe viṇas-
sissantīti⁴¹ pāto sitalavelāyam⁴² eva āhiṇḍanto ekam⁴³ dabbatipa-
gaccham⁴⁴ diṭvā „imāni tinaṃ⁴⁵ heṭṭhā udakasajheṇa⁴⁶ utthitāni
bhavissantīti⁴⁷“ cintetvā kuddālam⁴⁸ gāhāpetvā⁴⁹ tam⁵⁰ padesaṃ
khaṇāpesi. Satthihattathānāni⁵¹ khaṇāsu. Ettakam⁵² thānaṃ
khaṇitvā⁵³ paharantānaṃ⁵⁴ kuddālo⁵⁵ heṭṭhā pāsāne⁵⁶ paṭhaññi⁵⁷, pa-
katamatte⁵⁸ sabbe viriyāni⁵⁹ ossajimsu. Bodhisatto pana „imāssa
pāsānassa⁶⁰ heṭṭhā udakena⁶¹ bhavitabban⁶²“ ti otaritvā pāsāne
thito⁶³ onamitvā⁶⁴ sotam⁶⁵ odahitvā⁶⁶ saddam⁶⁷ avajjento⁶⁸ heṭṭhā
udakassa⁶⁹ pavattanasaddam⁷⁰ sutvā⁷¹ uttaritvā⁷² culūpaṭṭhākam⁷³ āha:
„tāta, taya⁷⁴ viriye⁷⁵ ossatthi⁷⁶ sabbe viṇassissāma, tvaṃ viriyāni⁷⁷
anossajitvā⁷⁸ imāni⁷⁹ ayakūtaṃ⁸⁰ gahetvā⁸¹ āvātāni⁸² otaritvā⁸³ etasmim⁸⁴
pāsāne⁸⁵ pahāram⁸⁶ dehīti⁸⁷“. So tassa⁸⁸ vacanam⁸⁹ sampaṭicchitvā⁹⁰

¹ C¹ C² -saññāya. ² C¹ tāreti. ³ C¹ niyyamena. ⁴ C¹ C² niyyāmako. ⁵ C¹ tārakā. ⁶ C¹ lo pajethā no pajethā. ⁷ C¹ C² goṇe. ⁸ C¹ nivattetvā. ⁹ C¹ C² aññāsi. ¹⁰ C¹ goṇe. ¹¹ C¹ arupugg. ¹² C¹ omiṭṭa nivattetha. ¹³ agatā? C¹ aggamato. C² arupis aggamato. ¹⁴ C¹ no. ¹⁵ C¹ khitam. ¹⁶ C¹ ossajante. ¹⁷ C¹ gāhāpetvā. C² gāhāhāpetvā corrected to gāhāpetvā. C³ gāhāpetvā corrected to gāhāpetvā. ¹⁸ C¹ C² -hami. ¹⁹ C¹ onamitvā. ²⁰ C¹ adda āha.

sabbeva viriyam oesaṇṭitvā thitesu pi¹ viriyam anossajanto otaritvā
pāsāne pahāraṃ adāsī. Pāsāne majjhe bhijjītvā hetthā patitvā
sotaṃ sannirumbhītvā² atthāsī. Talaḥkkaṇḍhappamāsa³ udaka-
vattī⁴ uggaṇṇhi⁵. Sabbe pāṇiyāni pāvītva pahāyimsu. Atirekāni
akkhayugādinī phaletvā⁶ yāgubhattam pacitvā lhaṇḍitvā⁷ gone
ca bhojetvā suriye attham gate udakāvāsasamipe⁸ dhajam⁹
bhaṇḍitvā icchātattānaṃ agamimsu. Te tattha bhaṇḍaṃ
vikkhītvā dvigunam¹⁰ cataggūṇaṃ bhogaṃ labhītvā attano va-
sanatthūnaṃ eva agamimsu. Te tattha yavatāyukaṃ thatvā
yathākammaṃ gatā. Bodhisatto pi dāśādini puṇṇāni¹¹ katvā
yathākammaṃ eva gato.

Samuṇḍasambuddho imāṃ dhammadesanāṃ kathetvā abhisambuddho
va imāṃ gāthāṃ kathesi:

Akilāso vammupatho¹² khaṇṇā
udāgane tattha papam avindum.
samo muni¹³ viriyabalāpapaṃ
akkhāsa vīḍe hadayassa sūtiṃ ti. 2.

Tattha akilāso¹⁴ ti bhikkhavaḥ śradhakaritṛya, vammupatho¹⁵ ti, vammu
vammāti sūtiḥ. udāgamaḥ¹⁶ ti attho, khaṇṇā¹⁷ ti āhāre āhāraṃ¹⁸
udāgane¹⁹ ti, attha uda hi uparā. aṇṇaṃ²⁰ ti attho, māmāsaṃ paṇi-
rasenatthānaṃ anāsa²¹ bhūmibhāge²² ti sūti. tatthā²³ ti tamā vammupatho
papaṃ avindum²⁴ ti udakaṃ labhamsu, udakaṃ²⁵ hi papīyasaḥkhaṇṇa²⁶ papī
ti vatteti, parajitum²⁷ va īpam papam, mahodakaṃ²⁸ ti attho, evaṃ²⁹ ti opama-
pāṭṭhanam³⁰, muni³¹ ti, monaṃ vuccati āṇaṃ, kṛpamāṇyadāsa³² va atthā-
raṇa³³, tena samānāgatāni purāṇaṃ muni³⁴ vuccati, so paṃ³⁵ eva apiriyamuni
anagīrīyamuni sekkhamuni atekhamuni paratānamuni monimuni³⁶ kassaviddho,
tattha anagīrīyamunī gāhi āgataphala-³⁷ rāṇāsaṃ³⁸, anagīrīyamunī tathāroge
va pahajjīte, sekkhamunī tattaakkhā, atekhamunī³⁹ āhāraṃ, paratānamunī
paratānasambuddho, monimunī samuṇḍasambuddho, imāṃ paṃ⁴⁰ attha sabba-

¹ C¹ omits pi. ² C¹ sannirumbhītvā. ³ C¹ -asa. ⁴ C¹ C² udakavaddhi. ⁵ C¹
-vattī corrected to -vaddhi. ⁶ C¹ uggaṇṇhi. ⁷ C¹ pāṭṭhi. ⁸ C¹ adā thito.
⁹ C¹ C² udakavāsasamipe. ¹⁰ C¹ dhaḥkkaṇ. ¹¹ C¹ C² āgūṇaṃ. ¹² C¹ C²
pamāṇāni. ¹³ C¹ vāṇa. ¹⁴ C¹ muni. C² muni. ¹⁵ C¹ khaṇṇā. ¹⁶ C¹
atthāsa. ¹⁷ C¹ C² udakam. ¹⁸ C¹ papīyana- corrected, as it appears, to
pāṭṭha. ¹⁹ C¹ parajitum corrected, as it appears, to pahajjīte. ²⁰ C¹ -paṭi-
pāṭṭhanam. C² -pāṭṭhanam. ²¹ C¹ muni. ²² C¹ C² -monīyāṇa. ²³ C¹ C²
apāṇaṇa. ²⁴ C¹ muni. ²⁵ C¹ āhāra. ²⁶ C¹ -muni.

samgāhikavassena¹ monayyassadikkhālope paṇḍāya² samannāgato manasi vedittabbo, viriyasāloppapanno u viriyena e³ eva kīyabalaññabalena ca⁴ samannāgato, akhīlāso u nikkosaḷlo, kāmā⁵ lāso ca⁶ mahāro⁷ va atthi⁸ ca evaṃseṣṭu opasuseṣṭu⁹ sarire mahāsalohitaṃ u evaṃ vuttena caṭṭaraliggasamannāgatena viriyena samannāgataṃ anāheṃ, vīṇo hadayassa eṇṭito u vīṇassa pi hadayaruṇassa pi alālabhikavakaroneṃ vāṇo u anālabhikav gataṃ jhānāvīpasaṇḍhikkhā-arahaṭṭamaggaññamānābhūtaṃ¹⁰ vīryadhammaṃ vīṇato paṭṭabhaṭṭaṃ eṭṭho. Bhagavato hi „dikkhā¹¹ bhikkhava kulle vīharati vakkho papakehi akusalehi dhammehi mahantaṃ ca vadattā¹² parikāpeti, braḍḍhaviṇṇo ca¹³ iho bhikkhava dikkhā vīharati parivitto papakehi akusalehi dhammehi mahantaṃ ca vadattā¹⁴ paripureti¹⁵“, na bhikkhava kulle aggaṃ pati¹⁶ hoti¹⁷“ evaṃ anākehi vīṇehi kulleṃ dikkhā-vīṇo braḍḍhaviṇṇo vīryadhammaṃ vīryavīṇo karavaggaṃ, idhāpi braḍḍhaviṇṇo akāśikkhāvassena¹⁸ vīpasaṃkaso vīryachetno adhigantabbho, tam eva vīryavīṇato dasseti „evaṃ munī¹⁹ vīryasāloppapanno khīṇo vīṇo hadayassa eṇṭito“ u aha. Idam vuttam hoti: „yathā va vāṇo akhīṇo raṇṇupathe²⁰ khamanti vakkho labhāso evaṃ imasmim pi²¹ āsava khīṇo kutva vajjemamāno paṇḍito²² bhikkhu imam jhānadhedaṃ hadayassaṃto²³ labhā, so tam bhikkhu pubbe adakkamēttassa atthāya vīriyam tāva idāni evaṃpe maggaphaladāyako nīyāntakāsaṃ kame vīriyam anejaṃti“.

Evaṃ imam dhammadassanāṃ dasseti²⁴ cattāri varāṇi pakāseṃ, Saccapariyāsaṇe vasaṭṭhaviṇṇo bhikkhu aggaṃphale arahaṭṭe paṭiṭṭhāsi.

Sattā²⁵ dve vattim kuthetvā anuānandim ghaṭetvā jātukam samodhāmetvā dasseti: „Tasmim samaye vīriyam anejaṃti²⁶ pāsāpam bhinditvā mahājānassa adakkadāyako cūḷupattāko²⁷“ ayam vasaṭṭhaviṇṇo bhikkhu ahoṃ, anesapariyāsaṇe idāni Buddhapariyāsaṇe jātā, vattitāko-jēṭṭhako paṇa ahm eva ahoṃ²⁸ u dassetim nūṭṭhāpeṃ, Vagga-pattājātukam²⁹.

3. Sotvāpajajātaka.

Idam co hi nam vīrādhesitū. Imam³⁰ pi dhammadassanāṃ Bhagavā Sāvattihīyam vīharanto ekam vasaṭṭhaviṇṇam eva bhikkhū³¹ ārabha kathaṃ. Tam hi purimanayon³² eva bhikkhū³³ ānītam Sattā³⁴ āha: „vām bhikkhu³⁵ evaṃpe maggaphaladāyako

¹ C¹ sabbāhikavassena. ² C² C³ paṇḍāya. ³ C⁴ viriyasāloppapanno u kīyabalena eva ānābalena va. ⁴ C⁵ kāmā, C⁶ kāmā corrected to kāmā. ⁵ C⁶ omīti ca.

⁶ C⁷ C⁸ mahāro. ⁷ C⁹ C¹⁰ atthi. ⁸ C¹¹ omīti opasuseṣṭu. ⁹ C¹² C¹³ -bhikkhā-.

¹⁰ C¹⁴ ca. ¹¹ C¹⁵ parit. ¹² so all three MSS. ¹³ C¹⁶ akāśikkhā. ¹⁴ C¹⁷ munī. ¹⁵ C¹⁸ vāṇo. ¹⁶ C¹⁹ hi. ¹⁷ C²⁰ paṇḍito. ¹⁸ C²¹ C²² hadayassa eṇṭito. ¹⁹ C²³ magga. ²⁰ C²⁴ -jātuko. ²¹ C²⁵ C²⁶ jātā. ²² C²⁷ bhikkhu imam.

āsaṃne paḷhaḷivā viriyam oṣaḷanto sataṣaṣaṣagghaṇḍikāya¹ kaṇ-
cansapāṭiyā paṇḍhilo Serivāḷḷijō² rīya oṇṇu soṇḍaṇḍi³. Bhikkhū
taṇṇa aṭṭhaṣaṣaṣibhāratthaṃ⁴ Bhagavatam yūcimu. Bhagavā bhavaṇ-
tareṇa paṇḍhannaṇa kāmam pākataṇa akāsi.

Atte ito paṇḍame kappe Bodhisatto Serivaratthe Se-
rivo nāma kaccaputavāṇijō⁵ ahoṣi. So Serivā nāma ekena
lolakacchaputavāṇijena⁶ saddhīm Telavāhara⁷ nāma nadim utta-
ritvā Andhaparahaṇa nāma nagaraṇa pavasanto nagaravithiyo
bhājetvā attano pattavithiya bhaṇḍam vikkīṇanto⁸ cari. Itaro
attano pattaṇ⁹ vithiṇa gahā. Tasmiṇ ca nagare ekaṃ setthi-
kulaṇa pariṇṇama ahoṣi, sabbe puttabhātika ca dhanaṇ ca
parikkhayaṇa agamāsi. Ekā¹⁰ dārika ayyakāya saddhīm avasasā
ahoṣi. Tā dṛo pi paresaṇa bhātīm katvā jīvanti. Gehe pama
tesaṇ mahāsetthiṇā paṇḍhuttapabbā savaṇṇapāṭi bhājanantare
nikkhittā diḡharattaṇa avaḷaṇḷijamāṇā¹¹ malaggaḷitā¹² ahoṣi. Tā
taṇṇā savaṇṇapāṭibhāvaṇa pi na jānanti. So lolavāṇijō tasmim
samaye „maṇike gahathā¹³“, maṇike gahathā¹⁴ „ti vicaranto
gharaḍeṇṇam pāpuni. Sā kumārika taṇa diṇvā ayyakaṇa āha:
„amma mayhaṇ ekaṇ piḷandhanaṇa¹⁵ gahā¹⁶“ ti. „Amma
mayhaṇ duggatā, kiṇa datvā gahissāma¹⁷“ ti. „Ayaṇa no pāṭi
atthi¹⁸“ no ca amhākaṇa upakāra. mami datvā gahā¹⁹
“ ti. Sā vāṇijaṇa²⁰ pakkosāpetvā āsaṇa nāḍāpetvā taṇa pātīm
datvā „ayya imam gahetvā tava bhaginīyā kiṇciḍ eva dehiti²¹
āha. Vāṇijō²² pātīm hatthena gahetvā „savaṇṇapāṭi bhavi-
saṭṭi²³“ parivattetvā pāṭipittīyā²⁴ sūciyā lekhaṇa kaḍḍhitvā²⁵
savaṇṇabhāvaṇa datvā²⁶ „imesaṇ kiṇciḍ adatvā va imam pātīm²⁷
hariṇāṇṇi²⁸“ „ayaṇa kiṇa aggaṭṭi²⁹“, adḍhamāsaṇo pi³⁰ ssa mālaṇ

¹ so all three MSS. ² C¹ Serivāḷḷijō, C² Serivāḷḷijō corrected to Serivāḷḷijō.

³ C¹ maṇḍhaḷiḍḍha, C² maṇḍhaḷiḍḍha. ⁴ C¹ C² -vaṇḍe, C³ adda vohāṇṇiḍḍha
gacchanta. ⁵ C¹ -vaṇḍijā. ⁶ C¹ kaṇḍarahaṇa, C² adda in parenthesis kaṇḍarahaṇa.

⁷ C¹ vikkīṇanto. ⁸ C¹ pattaṇ corrected to patta. ⁹ C¹ C² eka. ¹⁰ C¹ avatṭhi-
yamaṇa corrected to avatṭhiyamaṇa, C² avatṭhiyamaṇa.

¹¹ C¹ malaggaḷitā. ¹² C¹ malaggaḷitā. ¹³ C¹ maṇḍhaḷiḍḍha. ¹⁴ C¹ C² maṇḍhaḷiḍḍha. ¹⁵ C¹ vāṇijaṇa.

¹⁶ C¹ vāṇijō. ¹⁷ C¹ C² pāṭipittīyā, C³ pāṭipittīyā corrected to pāṭipittīyā.

¹⁸ C¹ kaḍḍhitā. ¹⁹ C¹ jūṇṇa. ²⁰ C¹ patta. ²¹ C¹ aggaṭṭi.

na hotīti¹ bhūmiyaṃ khīpītvā uṭṭhāyāsanā pakkāmi. Tena² pavisitvā nikkhantavīthiṃ³ itaro pavisitvaṃ labbhatīti Bodhisatto tam vīthiṃ⁴ pavisitvā „manike gacchathā⁵” ‘ti tam eva gharadvārāṃ pāponi. Puna sā kumārīkā tath’ eva ayyakaṃ āha. Atha naṃ ayyakā „amma, paṭhamāṃ āgataṃvāṇi pātiṃ bhūmiyaṃ⁶ khīpītvā gato, idāni kiṃ datvā gacchissāmā⁷” ‘ti āha. „Amma, so vāṇi pharusavāco, ayaṃ pana piyadassano mudasallāpo, app-eva nāma naṃ ganheyyā⁸” ‘ti. „Tena hi pakkosā⁹” ‘ti. Sā taṃ pakkosi. Ath’ assa gehaṃ pavisitvā nisinnaṃsa taṃ pātiṃ adāma. So tassā suvaṇṇapātibhāvaṃ datvā „amma, ayaṃ pāti sataṣaṣassāṃ aggaṭṭi, pātiaggaṇanaka-bhaṇḍaṃ¹⁰ mayhaṃ hatthe n’ atthīti¹¹” āha. „Ayya, paṭhamāṃ āgataṃvāṇi ‘ayaṃ addhamāsakam pi na aggaṭṭi’ bhūmiyaṃ khīpītvā gato, ayaṃ pana tava puññeṇ suvaṇṇapāti jāta bhavissatīti mayhaṃ imaṃ tuyhaṃ dema, kiñcid eva ne datvā imaṃ gahetvā yāhīti¹². Bodhisatto tasmīṃ khano hatthagatāni pañca kuhāpanasatāni¹³ pañcasataggaṇanakaṃ¹⁴ ca bhaṇḍaṃ sabbāṃ datvā „mayhaṃ imaṃ tulaṃ ca paṭibbakaṃ ca attha ca kuhāpane¹⁵ dethā¹⁶” ‘ti ettakaṃ yācitvā ādāya pakkāmi. So sīghaṃ eva nadittiraṃ gantvā nāvikaṃsa attha kuhāpane¹⁷ datvā nāvaṃ abhirūhi. Tato lolavāṇi¹⁸ pi puna gehaṃ¹⁹ gantvā „āharaṭṭha taṃ²⁰ pātiṃ, tumhākaṃ kiñcid eva dassamīti²¹” āha. Sā taṃ paribhāsītvā „tvaṃ ambhākaṃ sataṣaṣassaggaṇanikaṃ²² suvaṇṇapātiṃ addhamāsakaggaṇanikaṃ²³ pi na akāsi, tuyhaṃ pana sāmikasadiṇo eko dhammikaṃvāṇi ambhākaṃ saṃsaṃsaṃ datvā taṃ ādāya gato²⁴” ‘ti āha. Taṃ sutvā „taṃsa sataṣaṣassaggaṇanikāya²⁵” hi²⁶ suvaṇṇapātiyaṃ parihāno ‘mhi, mahājānikaro vata me ayaṃ²⁷” ‘ti saṃjātabalavassako satthi²⁸ paccupatthāpetuṃ asaṅ-

¹ C¹ khaṇa, C² āyama. ² C¹ -vīthi, C² -vīthi. ³ C¹ vīthi. ⁴ C¹ bhūmika. ⁵ so all three MSS. ⁶ C¹ kuhāpane-. ⁷ C¹ C² -sataggaṇa-. ⁸ C¹ attha kuhāpane ca. ⁹ C¹ C² sīgha ca kuhāpane. ¹⁰ C¹ C² kuhāpane. ¹¹ C¹ -vīthi. ¹² C¹ puna gehā. ¹³ C¹ naṃ? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ C¹ omits hi. ¹⁶ C¹ ayaṃ. ¹⁷ all three MSS. satthi.

konto visaṇṇī' hutvā attano hatthagata kahāpape' c' eva
bhaṇḍakāṇ ca gharadvāre yeva vikiritvā nivāsanapārūpanam
pahāya' tulādaṇḍam maggarāṇ katvā adāya Bodhisattassa
anupadam pakkanto nadittirāṇ gantvā Bodhisattam gacchantaṁ
diṇvā „ambho' nāvika' nāvāṇ nivattehi!" āha. Bodhisatto
„mā nivattayitī" patisedheti. Itarassāpi Bodhisattam gac-
chantam passantassa passantassa bahavaseko ndapādi. Hadayam
uḍḍham ahoṣi, mukhato lobhitaṁ uggañchi, vāpikaddamo viya
hadayam phallī. So Bodhisatte āghātāṇ bandhivā tatth' eva
jivitaḍḍhayaṇ pāpuṇī. Idam paṭhamam Devadattaṇ Bodhi-
satte āghātabandhanam. Bodhisatto dānādini puṇṇāni karitvā
yathākaṁmaṇi agamāsi.

Sammāsambuddho imam dhammadessanaṁ kathesvā ahiṁsambuddho
va imam gātham kathesi.

Idho va hī naṁ virādhesi saddhammassa nilyamataṁ
ciraṁ tvaṁ anutappasāsi Sotvāyaṁ va vāṇjo ti. 3.

Tattha 3-ka ce hī naṁ virādhesi saddhammassa nilyamataṁ ti
Imamam āsāse etam saddhammassa nilyamataṁkāṭṭhāṇ¹ sotvāpattimuggam virādhesi
yadi virādhesi viriyam ossajanto sūdhigacchaṇ ca paṭṭhahhaṇ² atthe, ciraṁ
tvaṁ anutappasāsi³ evam naṁ tvaṁ digham addhamaṇe socanto pari-
dantaṇ anutappasāsi, attheva sasaṭṭhaviṇiyatāya ariyamaggaṇe virādhitāṇ digha-
raṭṭaṇ viriyadāṇ⁴ uppageṇa nānappakāraṇi dukkhāṇi anutthavanto anutappasāsi
kīlamsāsaṇ⁵, ayaṁ atthe atthe; kathaṇ: Sotvāyaṁ va vāṇjo⁶ ti, Sotvā
ti evaṇḍamake yam, va 'ti yathā, idam vuttaṁ heḍi: yathā pubbe Sotvā nāma
vāṇjo sotvāsaṇḍamkāṇ⁷ anuṇḍapāṭṭhāṇ labhivā tassa gabaṇḍatthaya⁸ viriyam
ākāre tato parihino anutappi evam eva tvaṁ⁹ pi imasmiṇi āsāse paṭṭiyatta-
anvāṇḍapāṭṭhāṇ ariyamaggaṇ. Sasaṭṭhaviṇiyatāya anudhigacchanto tato
parihino digharaṭṭaṇ anutappisāsi¹⁰, aye paṇḍaviṇiyam na ossajantaṁ¹¹ paṇḍa-
vāṇjo sotvāsaṇḍam viya nāma āsāse nataviddham pi lokuttaradhammaṇ¹²
paṭṭhahhaṇ¹³.

¹ C¹ C² visaṇṇī. ² C³ kahāpape. ³ C⁴ -pārūpanam pahāya. ⁴ C⁵ ambho. ⁵ C⁶
nāvika. ⁶ C⁷ nivattehi corrected to nivattayitī. ⁷ all three MSS. -ti. ⁸ C⁹
-din. ⁹ C¹⁰ kīlamsāsaṇ. ¹⁰ C¹¹ vāṇjo. ¹¹ so all three MSS. ¹² C¹³ gabaṇa-
ṇ. ¹³ C¹⁴ tvaṁ. ¹⁴ C¹⁵ anutappasāsi, C¹⁶ anutappasāsi corrected to anutappasāsi.
¹⁵ C¹⁷ sasaṭṭhaviṇ. ¹⁶ C¹⁸ lokuttaram. ¹⁷ all three MSS. -saṇḍhi.

Evaṃ uesa Saṭṭhā arahattena¹ kājāṃ gaḇhanto imasā dhamma-
desanāṃ dassetvā cattāci saccāni pakkāse. Saṃpāpāryasāne asatthā-
viriya bhikkhu aggaṇhale arahatto² paṭipphāsi.

Saṭṭhāpi dve saṭṭhāni kattetvā anussandhīṃ ghetvā jātakam
samodhānetvā dassesi: „Tadā hālavāṇiyo³ Devadatto aho! paṇḍitarāṇiyo
aham eva ahoṇi“ ti desanāni saṭṭhāpāsi. Saṇḍāṇiḷḷajātakam⁴.

4. Cullakasaṭṭhi-jātaka.

Appokena pi medhāvīti. Imasā dhammadassanāṃ Bhagavā
Rājagahaṃ upanissāya Jivakambaramaṃ viharanto Cullapanthū-
katttheraṃ ārabha kathesi. Tattha⁵ Cullapanthakassa tāva nibbatti
kattitabbhā. Rājagaho kira dhanaseṭṭhikulāssa dhūtā attano dāsa⁶ eva
saddhīṃ anutharasi katvā „aṇṇe pi me imam kaṇṇam jāneyyan“ ti
bhūtā evaṃ āha: „amhehi imasāni thāne vasitoṃ na sakkā, nace me
māpūtaro imasā dāsaṃ jāṇesanti khaṇḍakhaṇḍaṇaṃ karissanti. videsaṃ
gantvā vaṇṇesumā“ ti kuttasāraṃ ghetvā aggaṇḍāreṇa nikkhamitvā
„yattha vā tattha vā nācchi ajānasaṭṭhānaṃ gantvā vaṇṇesumā“ ti
ahho pi agamamāsu. Tesam ekasmiṃ thāṃ vaṇṇatānaṃ vaṇṇasāne
anvāya tassā kucchiyam gaḇbho paṭipphasi. Sā gaḇbhaparipākam
āganṇa sāmikena saddhīṃ manesi: „gaḇbho me paripākam gato.
ñātibambhoritthiṇiṇi te vā thāne gaḇbhavuttthānaṃ mīma ubhinnaṃ pi
amhākam dukkham eva, kulagehaṃ gacchāmi“ ti. So „ajja gacchāmi,
eva gacchāmi“ ti⁷ dīrse⁸ anikkāmesī. Sā cietesi: „ayaṃ lāḷe attano
dāsaṃ mahantatāya gantuṃ na sabbati, māpūtaro nāṃ ekantaṇṇā,
ayaṃ gacchato vā mā vā mayā gantuṃ vattati“⁹. Tassāpi gehā
nikkhamte gehaparikkhāraṇaṃ paṭṭhāmetvā attano kulagehaṇaṃ gataḷḷūvaṃ
annutaragehavarāṇaṃ¹⁰ ārocetvā muggaṇaṃ paṭipajji. Atha so puriso
gharaṃ āgato tam ahiṇvā¹¹ paṭivessake pucchitvā „kulagehaṃ gati“
ti sutvā varenaṃ anubandhitvā antaramagga¹² manāpūmi. Tassāpi
tutth¹³ eva gaḇbhavuttthānaṃ ahuṃ. So „kim idaṃ bhadda“ ti pucchi.
„Sāmi, eko putto jāto“ ti. „Idāni kiṃ karissāmi“ ti. „Yaso“ atthāya
mayāṃ kulagehaṇaṃ gaccheyyāma tam kaṇṇam antaraṃ va upphannaṃ¹⁴,
tattha gantvā kiṃ karissāma, vāṇṇesāmi“ ti dve pi ekacattāṃ hutvā
vāṇṇesāre. Tassa ca dārakassa panthe jāntiṇi Paṇṭhake ti nāmaṃ

¹ C¹ arahatto. ² C² arahattas. ³ C³ -vāṇiyo. ⁴ C⁴ -vāṇiyo. ⁵ C⁵ omite tathā.

⁶ C⁶ so ajja gacchāmi ti. ⁷ C⁷ dīrse. ⁸ C⁸ C⁸ saddhāsi. ⁹ C⁹ antaramaggaṃ.
C¹⁰ anantaragehavarāṇaṃ. ¹¹ C¹¹ dīrse. ¹² C¹² anantati. ¹³ C¹³ nipputhe.

akamā. Tassa na citra¹ eva aparo pi gabbho patitthahi. Saldam
pūṇamāyeva² eva vitthāretaldam. Tassa pi dārakassa pūṇthe jānattā
paṇḍamajātassa Mahāpanthako ti nāma katvā Itarassa Cullapanthako ti
nāma akamā. Te dve pi dārake gahetvā attano vasaṇatthūnam eva
āgatā. Tesam tathā vasaṇānaṃ ayaṃ Panihadārako aññe³ dārake⁴
cullapitā ti ayyako ti ayyakā ti⁵ vadante⁶ uttā nātaraṃ pucchā: „anama
añña⁷ dārakā cullapitā ti ayyako ti ayyakā ti⁸ vadanti, amhākaṃ ātakā
u⁹ nithiti¹⁰“. „Ama tāta, tumhākaṃ ettha ātakā u⁹ nithi. Rājagaha-
nagaraṃ paṇa¹¹ vo dhammetthi¹² nāma ayyako, tathā tumhākaṃ bahūā-
takā¹³“ ti. „Kasmā tathā na gacchāma amu¹⁴“ ti. Sā attano agamanakā-
raṇaṃ¹⁵ pūṇassa kathetrā pūṇeva pūṇappama kathamassa sāmikāni āha:
„ame dārakā uttāya kilamanti kiṃ na mātāpitaro divā mānavaṃ khā-
diṇanti, ehi dārakānaṃ ayyakakulāni dassema¹⁶“ ti. „Ahmā sammukhā va
thātuma na sakkhissāmi, tuṃ paṇa tathā nāyissāmi¹⁷“. „Sādu ayya,
yeva kenae¹⁸ mayema dārakānaṃ ayyakakulāni¹⁹ eva dattham vattatū²⁰“.
Dve pi janā dārake ādiya sūpabbāvaṃ Rājagahaṃ²¹ pavā nagaradvāre²²
ekima²³ sādiya niraṇaṃ kappetrā dārakānāṃ dve dārake gahetvā²⁴
āgantabhāvaṃ mātāpitarānaṃ ārocāpā. Te tām āvaṇaṃ uttā: „saddāre
carantānaṃ na puṇa dhitā²⁵ nāma u⁹ nithi, te amhākaṃ mahāparā-
dhikā, na sakka²⁶ teli amhākaṃ cakkhupathe thātum, uttakaṃ paṇa
nāma dhāma²⁷ gahetvā dve pi janā phāsukattihānaṃ gantvā jivanta,
dārake²⁸ paṇa lūha pēṇtū²⁹“ ti. Setthidhikā mātāpithi³⁰ pūṇaṃ
dhammaṃ gahetvā dārake āgantūṇānaṃ yeva hatthe datvā pēṇsi.
Dārakā ayyakakule vadhamā. Teṃ Cullapanthake siddhāre, Mahā-
panthako paṇa ayyakam saddhimaṃ Dvatalavaṃ dhammakathum totum
gacchati. Tassa āvaṇaṃ Satthe sammukhā dhammaṃ mūṇantaṃ
pabbajjāya cittaṃ namā. So ayyakaṃ āha: „sace tamhe sampe-
jjesathā ahaṃ pabbajeyyā³¹“ ti. „Kiṃ vadee tāta, mayham sakkaḷa-
kassāpi pabbajate tar³² eva³³ pabbajjā bhaddhā, sace sakkaḷa pabbajja
tātū³⁴“ ti sūpajjesitvā Satthe santikaṃ gāḷa. Sattā, kiṃ mahāsetthi
dārako te biddh³⁵ ti. „Ama bhante, ayaṃ dārako mayham mātā³⁶“

¹ C^o C^o amū. ² C^o dārako. ³ C^o cullapitāyyakosayyakā, C^o cullapitāyya-
kottayyakā. ⁴ C^o vadante. ⁵ C^o cullapitāyyakottayyakā, C^o cullapitā-
ayyakosayyakā, C^o cullapitāyyakottayyakā. ⁶ C^o amāṃ paṇa. ⁷ so at three
MSS. ⁸ C^o agamāna-. ⁹ C^o na sakkhissāmi teṃ paṇa tathā nāyissāmi, C^o
na sakkhissāmi tuṃ paṇa nāyissāmi. ¹⁰ C^o ayyakulāni. ¹¹ C^o C^o vaditthāsi.
¹² C^o -gahaṃ. ¹³ C^o -dvāre. ¹⁴ C^o ādiya. ¹⁵ C^o repaṇa dhitā, C^o na dhitā.
¹⁶ C^o dārako. ¹⁷ C^o -pithi. ¹⁸ C^o tamā. ¹⁹ C^o natum.

‘tenukāṃ saṅkhe pabbajjāmiti’¹ āha². Sattthā aññatarāṃ³ piṇḍa-
cārīkaṃ imāṃ dārakāṃ pabbajjētī⁴ āpāpesi⁵. Thero tuvaṃ tava-
paṇḍakakammamāṭṭhānaṃ ācikkhīvā pabbajesi. So bahum Buddha-
raśanaṃ aggaḥḍitvā paripaṇḍarassa⁶ upasampadam labhi, upasampadam
yonisoṃmaṣṣakāre kammaṃ katvā arahattam⁷ pāpam⁸. So jhāna-
sukhaṃ magga-sukhaṃ eva vitānento cintesi, „akkhā na kho imāṃ
sukhāṃ Cullapanthakassa dātam” ti. Tāte ayyakaseṭṭhiṃsaṃ saṅkhaṃ
gautvā „mahāseṭṭhi aace tvaṃve sampajjocchatha aham Cullapanthakam
pabbajjeyyāṃ” ti āha. „Pabbajetha bhanto” ti. Thero Cullapanthaka-
dārakam pabbajjētvā dasaṃ sīlaṃ patthāpesi. Cullapanthakassaṃsappero
pabbajjivā va dandho alusi.

Padumam yathā kokanadaṃ sugandham
pāto sīyā phullam avitagandham
Aṅgirasam paṇḍa⁹ virocanaṃ
tapantam ādiccaṃ iv¹⁰ antulikkha¹¹ ti.

imāṃ ekaṃ gātham catuhi¹² māsēhi gaḥḍitvā nāsakkhi. So kira
Kassapasaṃmānambuddhakāle pabbajjivā paṇḍavā¹³ hinvā aññatarassa¹⁴
dasodhabhikkhuno oddesagahupakāle paripaṇḍeṭṭhā¹⁵ akāsi. So bhikkhu
tem paripaṇḍem¹⁶ laṭṭhe n¹⁷ eva oddesaṃ gaṇhi na sajjhūyam akāsi.
Tena kammamāyāṃ pabbajjitrā va¹⁸ dandho jāto, gaḥḍagahitvā padam
upari upari gaḥḍantassa maseṭṭhi, tassa hinvā eva gātham gaḥḍetvā rāyama-
tassa cattāro māsā atikkantā. Atha naṃ Mahāpanthake āha: „Panthaka,
tvam imasmiṃ vācane abhabbo, catuhi¹⁹ māsēhi ekaṃ gātham pi
gaḥḍetvā na sakkosi²⁰, pabbajjīkaccam paṇḍu traṇṇi katham matthakam
pāpessasi, nikkhama ito vāḍā²¹” ti nikkadḍhi. Cullapanthako Buddha-
sāsaṃe sinehena gihibhāvaṃ²² na pattheti. Tamā eva kēle Mahā-
panthako bhattoddesako hoī. Jivako Kamārabbhāce²³ bahum gandha-
mālāṃ ādāya attāne ambaranaṃ gautvā Sattthānaṃ pūjētvā dhammaṃ
sūtrā uṭṭhūyānaṃ Dasabalaṃ vanditvā Mahāpanthakam opamāṇkamitrā
„kittakā bhante Satttha saṅkhe bhikkhu” ti pucchī. „Paṇḍamāṭṭhāni
satānti.” „Sve bhante buddhapamukhaṃ paṇḍe bhikkhusatāni ādāya
anbhākaṃ mīvesane bhikkhusā gaḥḍitvā” ti. „Upāseka, Cullapanthako
nāma dandho avitūlhidhammā²⁴, tam thapētvā vesānaṃ nimantayasi²⁵

¹ C² pabbajjāmiti. ² C² āha. ³ C² āpāpesi. ⁴ C² arahattam. ⁵ C² pāpam. ⁶ C² paṇḍavā. ⁷ so all three MSS. ⁸ C² -kassā, C² paripaṇḍeṭṭhā. ⁹ C² paripaṇḍem. ¹⁰ C² omits va. ¹¹ C² gaḥḍetvāsaṅkheṭṭhi. ¹² C² C² gihī. ¹³ C² -bhāḍa. ¹⁴ C² avitūlhi. ¹⁵ C² nimantayasi.

paṭicchamāmi¹ therā āha. Tam sutvā Cullapanthako cintesi: „thero
 ettakāmanā bhikkhūnaṃ aṃṇatayam paṭicchantu maṃ bhāṣam katvā
 paṭicchati, nissamsayam mayham bhāṭikasaṃ mayi eṭṭam² bhinnam
 bhavissati, kiṃ dāmi mayham imasā vāseṇa, gāhī hutvā dānadāni
 paṇṇāmi³ karonti jīvasāmi⁴“ so paṇḍivase pāto va „gāhī bhavissā-
 mi⁵“ pāyāsi. Suttā paṇḍitakā⁶ yeva lokam olakento imam kāramam
 diṣṣā paṭhamatarāṃ gacchvā Cullapanthako⁷ gāmanasagge dvāra-
 kaṭṭhake⁸ samkamanto aṭṭhāsi. Cullapanthako gāṇā⁹ nikkhamanto
 Sattā¹⁰ diṣṣā apasankamivā¹¹ vandī. Atha nam Sattā¹² „kahaṃ
 mama evaṃ Cullapanthako imāya vellāya gacchasi¹³“ āha. „Bhātā
 mama bhanto nikkāḍḍhasi, tenāhaṃ vibbhamitum gacchāmi¹⁴“. „Culla-
 panthako, may pabbajjā nāma mama sutakā, bhātārā nikkāḍḍhite
 kaṃmā mama suttikam uḍḍāchi, eḷi¹⁵ kin te gāhībhaveṃ“, mama
 suttike bhavissāmi¹⁶“ Cullapanthakam adāya gacchvā gandhakupipamukhe
 nissāpeta¹⁷ „Cullapanthako purattābhinnukhe hutvā imam pilotikam
 rajoharanam rajoharanam ti parimajjanto idhi¹⁸“ eva holdi¹⁹ adhiyā
 abhināṇikhatam parisuddham pilotikam dutvā kālā ārocite bhikkhu-
 saṃghapariṇte Jivaka²⁰ geham gacchā²¹ paṇḍattāsam²² niddi. Culla-
 panthako²³ je suriyam olakento tam²⁴ pilotikakhaṇḍam rajoharanam
 rajoharanam ti parimajjanto niddi. Tassa tam pilotikakhaṇḍam pari-
 majjantassa parimajjantassa kilīṭṭham ahoṃ. Tato catesi: „Idam
 pilotikakhaṇḍam atiriya²⁵ paricundham, imaṃ pama uttāhāvam oṇḍāya
 parimapakatam vijaṇitvā evam kilīṭṭham jātam, uniceṣā²⁶ vata saṃkharā²⁷
 ti khayarayaṃ paṭṭhapento vijaṇamam vadḍhesi. Suttā Cullapan-
 thakassa²⁸ eṭṭam vipassanam²⁹ ārūḍham ti āstrā „Cullapanthako“, evam
 eṭṭam pilotikakhaṇḍam eva samkilīṭṭham rajanājitam³⁰ jīvā³¹ ti mā
 samāsi³² kuci. abbhantare pama³³ te rāgarajādāyo³⁴ ātti, te harāhi³⁵
 vatā³⁶ oḷḷāsam vijaṇitvā purato nissāno viya paṇḍeyamānārūpa³⁷
 hutvā imā gāthā abhāsi:

Idaṃ raje na va pama reu³⁸ rucati.
 rāgas³⁹ eṭṭam adhiracanam raje ti;
 eṭṭam rajam rippajahitvā⁴⁰ bhikkhavo
 viharanti te vigatarijassa⁴¹ sūnne.

¹ Cf. nissamsayam mayi bhāṭikasaṃ eṭṭam. ² Cf. C² paṇḍitakā. ³ Cf. C² gāhī.

⁴ Cf. C² paṇḍitakā āsane, C³ C² paṇḍitakāse. ⁵ Cf. C² eṭṭam. ⁶ Cf. C² āh.

⁷ Cf. C² vipassamā. ⁸ Cf. C² rajanājitam corrected to rājājitam. ⁹ Cf. C² omite pama.

¹⁰ Cf. C² paṇḍitā. ¹¹ Cf. reu.

Doṣo rajo -pe-

Moho rajo na na pana reṇu' vaccaṭi.

mohaas' etam addivaccamūṇo rajo ti;

etam rajasaṃ sippajabhāṭṭā bhikkhava

viharanti te rigataraṇasāpā sāsane ti.

Gāthāpariyosāṇa Cullapantthako¹ oha paṭṭamābhiddāhi arabhattam² papuṇi³,
Paṭṭamābhiddāhi yev' assa tiṃ⁴ Pitākāsa āgamanam⁵. So kira pubbe
rājā hutvā nagaram padakkhinaṃ karonto⁶ nalātato sode muṇante⁷
parimaddhena sātakaṃ nalātantaṃ puṇṇi⁸. Sātaka kilīṭṭho abhoi So
„imam arimūṃ nissāya vevāṇṇo parimaddho sātaka pakatūṃ jahātvā
kilīṭṭho jāto, aniccā vasa saṃkhāra⁹ ti nissamānāṃ¹⁰ paṭilāho, tena
kāraṇaṃ¹¹ assa rajaharmanū vā paccayo jāto, Jivako pi kho¹² Komāra-
bhāraṇa¹³ Dasabalaṇa bhikkhusākaṃ upanāseṃ. Satthā „nam Jivako
vibhāro bhikkhū¹⁴ atthi¹⁵“ hottheva pattaṃ piṭaḥ. Mahāpantthako
„nam bhāro vibhāro n' atthi bhikkhū ti¹⁶“ āha. Satthā „atthi Jivakā-
ti āha. Jivako „tena hi bhāro¹⁷ gaccha¹⁸“, vibhāro bhikkhūnaṃ atthi-
bhāraṃ rā muthibhāraṃ rā jānāhi¹⁹“ puccham pesesi. Tasmā khaye
Cullapantthako²⁰ „maggāro bhāṭṭho vibhāro bhikkhū n' atthi²¹“ bhagati,
vibhāro²² bhikkhūnaṃ atthibhāraṃ ayaṃ pakāsaṃmiti²³ sakalaṃ amha-
raṇaṃ bhikkhūnaṃ āva²⁴“ puresi. Ekacce bhikkhū cīvarakammanā
karonti, ekacce rajasaṃmanā²⁵, ekacce sajjhāyaṃ karonti²⁶ evaṃ
sāṃsaṃsāṇaṃ²⁷ asāṇaṃ bhikkhusāsaṇaṃ mūpesi. So purā vibhāro
bahū bhikkhū dīvā nivattitvā „ayya sakalaṃ mahavannaṃ bhikkhūhi
paripunnā²⁸“ ti Jivakaṃ ārocesi. Thero pi kho tatth' eva²⁹

„Sahasakkhūnaṃ atthānaṃ mummivāna Pantthako

nādi, ambaraṇo rumma yāra kālappavedinā³⁰“ ti.

Atha Satthā tam puccham āha: „vibhāraṃ gantvā Satthā Cullapantthakaṃ³¹
nāma pakkasatthi³² vadehi³³“. Tena gantvā tatthā vutte „aham Culla-
pantthako³⁴ aham Cullapantthako³⁵“ ti mukhasaṃsaṇaṃ uṭṭhāhi. Puriṃ
gantvā „sāhe pi kira bhāro Cullapantthakā³⁶ yeva nāma³⁷“ ti āha.
„Tena hi tam gantvā yo 'aham Cullapantthako³⁸“ ti puthamaṃ vadati

¹ C¹ ram. ² C² C² vāḥ. ³ C³ arabhattam. ⁴ C⁴ papuṇi. ⁵ C⁵ mū. ⁶ C⁶
aganttham. ⁷ C⁷ karonto. ⁸ C⁸ muṇante. ⁹ C⁹ puṇṇi corrected to puṇṇi. ¹⁰ C¹⁰
C¹⁰ -sāṃsāṇaṃ. ¹¹ C¹¹ C¹¹ built the. ¹² C¹² -bhāraṇa corrected to -bhāra. ¹³ C¹³ -bhāraṇa.
¹⁴ C¹⁴ bhikkhū. ¹⁵ C¹⁵ vibhāro bhikkhū natthi. ¹⁶ C¹⁶ bhāro. ¹⁷ C¹⁷ reṇuṇa
gaccha. ¹⁸ C¹⁸ adda natthi. ¹⁹ C¹⁹ C¹⁹ bhikkhūnaṃ āva. ²⁰ C²⁰ rajasaṃmanā.
²¹ C²¹ -sāṃsaṃsāṇaṃ. ²² C²² nattheva. ²³ C²³ eula, C²⁴ eula. ²⁴ C²⁴ C²⁴ eula.

[illegible]

¹ C¹ *collapantissima*. ² C² *ayan*. ³ C³ *nadantena*. ⁴ C⁴ *sarabhidgandharasamv-*
atam, C⁵ *sarabhidgandharasamvātam*. ⁵ In all three MSS. ⁶ C⁶ *postasubhidihi*.
⁷ C⁷ *postasubhidiheva* *agata*. ⁸ C⁸ *balam*. ⁹ C⁹ *vadidhātī*, C¹⁰ *vadidhātī*.
¹⁰ C¹¹ *pārupitā*. ¹¹ C¹² *mattevirapa-*. ¹² C¹³ C¹⁴ *apponidhātā-*. ¹³ C¹⁵ *phana*.

¹⁰ C¹ pārupitṭha⁹. ¹¹ C² mātṭavīraṇa-. ¹² C³ C⁴ appamāṇatta-. ¹³ C⁵ phassa.

10 C¹ psyllites^b 11 C¹ scutellariae^c 12 C¹ C² oppositifoliae^c 13 C¹ Ph¹ phana.

¹⁰ C. parviflora; ¹¹ C. multiflora; ¹² C. C. appendiculata; ¹³ C. filosa.

bhikkhava etarahi kulhāya sannasimā, kā ca paṇa vo antarākatthā
vippakathā¹ ti āhu. „Dhante, na mayāṃ imasmiṃ thāne nissunā aññam
tirocchānakatham kathema, tamhākaṃ yeva pama-guṇe vaṇṇayamānā²
nisimā ambā³“ ti. „āvuso, Mahāpantako Cullapantakassa ajjhāsayāṃ
ajjānanto -pe- aho Buddhānāṃ bahū nāma mahanta⁴“ ti. Setthū
bhikkhūnāṃ kathasū sutvā „bhikkhave, Cullapantako maṃ siveyya
idāṃ tvaṃ dhammesa dhammamahantatam patto, pubbe paṇa maṃ
siveyya bhogesu ju bhogamahantatam pāpuṇīti⁵“ āhu. Bhikkhū tassa⁶
atthassa āvibhāvattilūkam Bhogavantaṃ yāmaṃ. Bhogavā bhavantareṇa
paṭicchanassa kāraṇaṃ pākataṃ akāsi:

Attis Kāṣiratthe Baraṇasiyāṃ Brahmadatte rajjam
kārente Bodhisatto setthikule nillhattitvā vayappatto setthit-
thānaṃ labhitvā Cullakasetthi⁷ nāma ahoṣi. So paṇḍito
vyatto sabbanimittāni jānāti. So ekadivasam rājūpatthānaṃ
gacchanto antaravithiyāṃ matamāsikāṃ divā taṃkhaṇe nak-
khattaṃ samānetvā idam āha: „sakkā⁸ cakkhumatā kulaputtena
imaṃ undaraṃ gahetvā dārābharapaṇaṃ va⁹ kātun kammante
ca¹⁰ payojetun¹¹“ ti. Aññataraṃ duggatakulaputto taṃ setthissa
vacanaṃ sutvā „nāyaṃ ajānitvā¹² kathessanti¹³“ māsikam gahetvā
ekasmiṃ āpaṇe¹⁴ bijālassa¹⁵ atthaya datvā kākānikam¹⁶ labhi.
Tāya kākānikāya¹⁷ phūṇitam¹⁸ gahetvā ekena kutena pāṇiyam¹⁹
gaṇhi. So araṇṇato²⁰ āgacchante malākare²¹ divā thokam thokam
phāṇitakhaṇḍam²² datvā aluṇkena pāṇiyam²³ adāsi. Te taṃsa
ekekam popphamūṭṭhim adābhu. So tena popphamūṭṭhena
punaḍivase pi phūṇitam²⁴ ca pāṇiyaghataṃ ca gahetvā popphārā-
mam eva gato. Tassa paṇḍit divasaṃ malākare²⁵ adbhocitake²⁶
popphagacche datvā agamaṇen. So na cirassa²⁷ eva linnā
upāyena attha kaḥapaṇe labhi. Puna ekasmiṃ vātavattidivase
rājuyyāne bahū²⁸ sukkhadandakā ca sakkā ca palāsaṃ ca
vātena patitāṃ hoti. Uyyānapālo chaddetun²⁹ upāyaṃ na

¹ C¹ vippakathā. C² vippakathā corrected to vippakath. * C³ vaṇṇayamāṇā.

² so all three MSS. * C⁴ sakkā. C⁵ kammantena. * C⁶ ajjānanto. C⁷ C⁸ G⁸ spāsa.

* C⁹ kākāni. C¹⁰ phūṇitam. C¹¹ C¹² pāṇiyam, C¹³ pāṇiyam. C¹⁴ C¹⁵ andā-

sotā, C¹⁶ C¹⁷ āreṇāssa. C¹⁸ C¹⁹ malākare. C²⁰ C²¹ C²² phāṇita-. C²³ C²⁴ pāṇiyam.

C²⁵ C²⁶ phāṇitā. C²⁷ C²⁸ malākare. C²⁹ C³⁰ -citake, C³¹ -mitake. C³² C³³ bahū.

C³⁴ C³⁵ jaddhetun. C³⁶ chaddhetun.

passanti. So tattha gantvā „sace imāni dārupaṇṇāni mayham dassasi ahaṃ” te imāni sabbāni niharissāmiti¹ ayyānapālāni āha. So „gaḇha ayyā”² ti sampaticchhi. Cullantevāsiko dārukānaṃ kelimaṇḍalaṃ³ gantvā phāṇitaṃ⁴ datvā muhuttena sabbāni dārupaṇṇāni niharāpetvā uyyānadvāre rāsinaṃ karesi⁵. Tadaṃ rājakumbhakāro rājakulānaṃ bhājanānaṃ pacanattthāya dāraṇi pariyesamāno uyyānadvāre tāni diṣvā tassa hatthanto vikkinitvā ganhi. Tadaṃ divasaṃ Cullantevāsiko dāruvikkayaṇa soḷasa kaḷāpaṇe cājjādāni ca paṇḍa bhājanāni⁶ labhi. So catuvīsatiyā kaḷāpanesu jātesu „atthi ayaṃ upāyo mayham”⁷ ti nagaradvārato avidārattthāne ekaṃ paṇiyacātim thapetvā paṇicasato tiṇahārake pāṇiyena upattahi. Te āhanta: „tvam sanna ambhakaṃ bahupakāro”, kin⁸ te karomā⁹” ti. So „mayham kieḍe uppanno karissatha”¹⁰ ti vatvā ito c’ ito ca¹¹ vicaranto thalapathakammikena ca jalapathakammikena¹² ca saddhiṃ mittasanthavaṃ akāsi. Tassa thalapathakammiko „sve”¹³ imam nagaraṃ assavāṇijako¹⁴ paṇḍa assasatāni gaḇetvā āgamsāntiti¹⁵ acikkhi. So tassa vacanaṃ sutvā tiṇahārake āha: „ajja mayham ekekaṃ tiṇakalāpaṃ deḥha, mayā ca tiṇe avikkhite”¹⁶ attano tiṇaṃ mā vikkhīnatha¹⁷” ti. Te „sādhi”¹⁸ ti sampaticchitvā paṇḍa tiṇakalāpasatāni āharitvā tassa ghare pāṭayimsu. Assavāṇijo¹⁹ sakkalanagare assānaṃ tiṇaṃ²⁰ alabbhitvā tassa sahasaṃ datvā tam tiṇaṃ ganhi. Tato katipabaccayena tassa²¹ jalapathakammikasahāyako ārocesi: „puttanaṃ mahānava āgata”²² ti. So „atthi ayaṃ upāyo”²³ ti attahi kaḷāpanehi sabbaparivārasampannaṃ²⁴ tāvakālikāṃ²⁵ raḥṇaṃ gaḇetvā mahāntena yasena nāvāpattanaṃ gantvā ekaṃ aṅgulimuddikaṃ nāvāya saccakāraṃ datvā avidārattthāne sāṇiṃ parikkhīpāpetvā uttīṇo puriṣe ānāpesi: „bāhīrato vāṇijesu”²⁶ āgatesu tatiyena pūṭhārena²⁷

¹ C’ ahaṃ. ² C’ kaḷe. C’ kelimaṇḍalaṃ. ³ C’ phāṇi. ⁴ C’ kareṇ. ⁵ C’ eṇḍa paṇḍa bhājanāni. ⁶ C’ C’ kaḷā upakāro. ⁷ C’ kin. ⁸ C’ eṇḍa ca. ⁹ C’ jalapathakammikena. ¹⁰ C’ eṇḍa. ¹¹ C’ eṇḍa. ¹² C’ C’ vikkhite. ¹³ C’ C’ eṇḍa. ¹⁴ C’ C’ sava. ¹⁵ C’ C’ parivāra. ¹⁶ C’ kaḷāka. ¹⁷ C’ pūṭhārena.

vaḥṭṭeti vaḥṭṭeti¹ na pana tatha attānaṃ paṭṭiḥṭṭeti. itṭha eva va pana
thānāyasaṃvahanāṭṭiya attānaṃ paṭṭiḥṭṭeti. abhiññāna² pakāsaṃ karoti sūta.

Uḥ Bhagavaṃ „bhikkhave, Cullapanthāko maṃ nissāya idāni
dhammaṃ dhammamahantatam paṭi, pubbe pana bhogeaṃ pi bhoga-
mahantatam pāpuṇṭi³“.

Evam idāni dhammadessanāṃ dassetvā dve cattihūni kathetvā
amaṇḍalim ghaṭetvā jātakaṃ amodhāseṃ: „Tadā Cullantevāsiko
Cullapanthāko alasi, Cullakamabhāsethi⁴ pana aham eva ahasa⁵“ ti
desanāṃ nīṭṭhaseṃ. Cullakamabhāsethi jātakaṃ⁶.

5. Tundulanālijātaka.

Kim agghati tandulanāṭṭikā ti. Idāni Saṭṭhā Jotavāsa
viharanto Tēḷudāyīthheraṃ⁷ ārabbhā kathesi. Tasmiṃ samaye
āyasmā Dabho Mallaputto saṃghassa bhaddudessako hoti. Tasmiṃ
pāte va salākabhāṭṭāni ulūkaṃsāne⁸ Udāyīthherassa⁹ kudāri varabhattaṃ
pāpuṇṭi¹⁰ kudāri lāmakabhāṭṭam. So lāmakabhāṭṭassa paṭṭadivasa
salākaggaṃ¹¹ ākulam koru: „kim Dabbo va¹² salākam dātum jānāsi,
amhe na jānāmi¹³“ ti¹⁴ vadati. Tasmiṃ salākaggaṃ ākulam karonti
„kanda dāni vasa eva salākā sehi¹⁵“ salākaggaṃcchūṃ adāsi. Tati
paṭṭhāya so saṃghassa salākam alāsi. Idānto pana idam varabhattaṃ
ti vā lāmakabhāṭṭam ti vā ānukarasaṃggaṃ varabhattaṃ thīnam ānuka-
rasaṃggaṃ lāmakabhāṭṭam ti vā na jānāsi, thītakam karonti pi ānuka-
rasaṃggaṃ thītikā ti na sallakkhesi, bhikkhūnaṃ thītavēsiya imasmiṃ
thāne ayaṃ thītikā thīsa imasmiṃ thāne¹⁶ ayaṃ ti thūmiyaṃ vā
bhūttiyaṃ vā lekham kaḍḍhat¹⁷. Pamaḍvase salākaggaṃ bhikkhū
maṇḍatarā vā hanti bahutarā vā, teva maṇḍatarasū lekhaṃ heṭṭhā hoti
hantitarasū upari, so thītikam ajānanto lekhaṃcchāyā¹⁸ salākam deti.
Atha maṃ bhikkhū „āyasa Udāyī¹⁹ lekhaṃ aṃsaṃ heṭṭhā vā hot²⁰“ upari
vā, varabhattaṃ pana ānukarasaṃggaṃ thītam lāmakabhāṭṭam ānuka-
rasaṃggaṃ²¹ ti āhāseṃ. So bhikkhū²² paṭippharanto „yadi evaṃ ayaṃ
lekhaṃ kaṇṭhā evaṃ thīti, kim uhaṃ cumbhākam saddahāmu, imasā
lekhaṃ saddahāmi²³“ vadati. Atha maṃ daharā ca cāmagarā²⁴ ca „āyasa

¹ D¹ C¹ abhiññāna. ² va all three MSs. ³ C¹ C² C³ C⁴ C⁵ C⁶ C⁷ C⁸ C⁹ C¹⁰ C¹¹ C¹² C¹³ C¹⁴ C¹⁵ C¹⁶ C¹⁷ C¹⁸ C¹⁹ C²⁰ C²¹ C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷ C³⁸ C³⁹ C⁴⁰ C⁴¹ C⁴² C⁴³ C⁴⁴ C⁴⁵ C⁴⁶ C⁴⁷ C⁴⁸ C⁴⁹ C⁵⁰ C⁵¹ C⁵² C⁵³ C⁵⁴ C⁵⁵ C⁵⁶ C⁵⁷ C⁵⁸ C⁵⁹ C⁶⁰ C⁶¹ C⁶² C⁶³ C⁶⁴ C⁶⁵ C⁶⁶ C⁶⁷ C⁶⁸ C⁶⁹ C⁷⁰ C⁷¹ C⁷² C⁷³ C⁷⁴ C⁷⁵ C⁷⁶ C⁷⁷ C⁷⁸ C⁷⁹ C⁸⁰ C⁸¹ C⁸² C⁸³ C⁸⁴ C⁸⁵ C⁸⁶ C⁸⁷ C⁸⁸ C⁸⁹ C⁹⁰ C⁹¹ C⁹² C⁹³ C⁹⁴ C⁹⁵ C⁹⁶ C⁹⁷ C⁹⁸ C⁹⁹ C¹⁰⁰ C¹⁰¹ C¹⁰² C¹⁰³ C¹⁰⁴ C¹⁰⁵ C¹⁰⁶ C¹⁰⁷ C¹⁰⁸ C¹⁰⁹ C¹¹⁰ C¹¹¹ C¹¹² C¹¹³ C¹¹⁴ C¹¹⁵ C¹¹⁶ C¹¹⁷ C¹¹⁸ C¹¹⁹ C¹²⁰ C¹²¹ C¹²² C¹²³ C¹²⁴ C¹²⁵ C¹²⁶ C¹²⁷ C¹²⁸ C¹²⁹ C¹³⁰ C¹³¹ C¹³² C¹³³ C¹³⁴ C¹³⁵ C¹³⁶ C¹³⁷ C¹³⁸ C¹³⁹ C¹⁴⁰ C¹⁴¹ C¹⁴² C¹⁴³ C¹⁴⁴ C¹⁴⁵ C¹⁴⁶ C¹⁴⁷ C¹⁴⁸ C¹⁴⁹ C¹⁵⁰ C¹⁵¹ C¹⁵² C¹⁵³ C¹⁵⁴ C¹⁵⁵ C¹⁵⁶ C¹⁵⁷ C¹⁵⁸ C¹⁵⁹ C¹⁶⁰ C¹⁶¹ C¹⁶² C¹⁶³ C¹⁶⁴ C¹⁶⁵ C¹⁶⁶ C¹⁶⁷ C¹⁶⁸ C¹⁶⁹ C¹⁷⁰ C¹⁷¹ C¹⁷² C¹⁷³ C¹⁷⁴ C¹⁷⁵ C¹⁷⁶ C¹⁷⁷ C¹⁷⁸ C¹⁷⁹ C¹⁸⁰ C¹⁸¹ C¹⁸² C¹⁸³ C¹⁸⁴ C¹⁸⁵ C¹⁸⁶ C¹⁸⁷ C¹⁸⁸ C¹⁸⁹ C¹⁹⁰ C¹⁹¹ C¹⁹² C¹⁹³ C¹⁹⁴ C¹⁹⁵ C¹⁹⁶ C¹⁹⁷ C¹⁹⁸ C¹⁹⁹ C²⁰⁰ C²⁰¹ C²⁰² C²⁰³ C²⁰⁴ C²⁰⁵ C²⁰⁶ C²⁰⁷ C²⁰⁸ C²⁰⁹ C²¹⁰ C²¹¹ C²¹² C²¹³ C²¹⁴ C²¹⁵ C²¹⁶ C²¹⁷ C²¹⁸ C²¹⁹ C²²⁰ C²²¹ C²²² C²²³ C²²⁴ C²²⁵ C²²⁶ C²²⁷ C²²⁸ C²²⁹ C²³⁰ C²³¹ C²³² C²³³ C²³⁴ C²³⁵ C²³⁶ C²³⁷ C²³⁸ C²³⁹ C²⁴⁰ C²⁴¹ C²⁴² C²⁴³ C²⁴⁴ C²⁴⁵ C²⁴⁶ C²⁴⁷ C²⁴⁸ C²⁴⁹ C²⁵⁰ C²⁵¹ C²⁵² C²⁵³ C²⁵⁴ C²⁵⁵ C²⁵⁶ C²⁵⁷ C²⁵⁸ C²⁵⁹ C²⁶⁰ C²⁶¹ C²⁶² C²⁶³ C²⁶⁴ C²⁶⁵ C²⁶⁶ C²⁶⁷ C²⁶⁸ C²⁶⁹ C²⁷⁰ C²⁷¹ C²⁷² C²⁷³ C²⁷⁴ C²⁷⁵ C²⁷⁶ C²⁷⁷ C²⁷⁸ C²⁷⁹ C²⁸⁰ C²⁸¹ C²⁸² C²⁸³ C²⁸⁴ C²⁸⁵ C²⁸⁶ C²⁸⁷ C²⁸⁸ C²⁸⁹ C²⁹⁰ C²⁹¹ C²⁹² C²⁹³ C²⁹⁴ C²⁹⁵ C²⁹⁶ C²⁹⁷ C²⁹⁸ C²⁹⁹ C³⁰⁰ C³⁰¹ C³⁰² C³⁰³ C³⁰⁴ C³⁰⁵ C³⁰⁶ C³⁰⁷ C³⁰⁸ C³⁰⁹ C³¹⁰ C³¹¹ C³¹² C³¹³ C³¹⁴ C³¹⁵ C³¹⁶ C³¹⁷ C³¹⁸ C³¹⁹ C³²⁰ C³²¹ C³²² C³²³ C³²⁴ C³²⁵ C³²⁶ C³²⁷ C³²⁸ C³²⁹ C³³⁰ C³³¹ C³³² C³³³ C³³⁴ C³³⁵ C³³⁶ C³³⁷ C³³⁸ C³³⁹ C³⁴⁰ C³⁴¹ C³⁴² C³⁴³ C³⁴⁴ C³⁴⁵ C³⁴⁶ C³⁴⁷ C³⁴⁸ C³⁴⁹ C³⁵⁰ C³⁵¹ C³⁵² C³⁵³ C³⁵⁴ C³⁵⁵ C³⁵⁶ C³⁵⁷ C³⁵⁸ C³⁵⁹ C³⁶⁰ C³⁶¹ C³⁶² C³⁶³ C³⁶⁴ C³⁶⁵ C³⁶⁶ C³⁶⁷ C³⁶⁸ C³⁶⁹ C³⁷⁰ C³⁷¹ C³⁷² C³⁷³ C³⁷⁴ C³⁷⁵ C³⁷⁶ C³⁷⁷ C³⁷⁸ C³⁷⁹ C³⁸⁰ C³⁸¹ C³⁸² C³⁸³ C³⁸⁴ C³⁸⁵ C³⁸⁶ C³⁸⁷ C³⁸⁸ C³⁸⁹ C³⁹⁰ C³⁹¹ C³⁹² C³⁹³ C³⁹⁴ C³⁹⁵ C³⁹⁶ C³⁹⁷ C³⁹⁸ C³⁹⁹ C⁴⁰⁰ C⁴⁰¹ C⁴⁰² C⁴⁰³ C⁴⁰⁴ C⁴⁰⁵ C⁴⁰⁶ C⁴⁰⁷ C⁴⁰⁸ C⁴⁰⁹ C⁴¹⁰ C⁴¹¹ C⁴¹² C⁴¹³ C⁴¹⁴ C⁴¹⁵ C⁴¹⁶ C⁴¹⁷ C⁴¹⁸ C⁴¹⁹ C⁴²⁰ C⁴²¹ C⁴²² C⁴²³ C⁴²⁴ C⁴²⁵ C⁴²⁶ C⁴²⁷ C⁴²⁸ C⁴²⁹ C⁴³⁰ C⁴³¹ C⁴³² C⁴³³ C⁴³⁴ C⁴³⁵ C⁴³⁶ C⁴³⁷ C⁴³⁸ C⁴³⁹ C⁴⁴⁰ C⁴⁴¹ C⁴⁴² C⁴⁴³ C⁴⁴⁴ C⁴⁴⁵ C⁴⁴⁶ C⁴⁴⁷ C⁴⁴⁸ C⁴⁴⁹ C⁴⁵⁰ C⁴⁵¹ C⁴⁵² C⁴⁵³ C⁴⁵⁴ C⁴⁵⁵ C⁴⁵⁶ C⁴⁵⁷ C⁴⁵⁸ C⁴⁵⁹ C⁴⁶⁰ C⁴⁶¹ C⁴⁶² C⁴⁶³ C⁴⁶⁴ C⁴⁶⁵ C⁴⁶⁶ C⁴⁶⁷ C⁴⁶⁸ C⁴⁶⁹ C⁴⁷⁰ C⁴⁷¹ C⁴⁷² C⁴⁷³ C⁴⁷⁴ C⁴⁷⁵ C⁴⁷⁶ C⁴⁷⁷ C⁴⁷⁸ C⁴⁷⁹ C⁴⁸⁰ C⁴⁸¹ C⁴⁸² C⁴⁸³ C⁴⁸⁴ C⁴⁸⁵ C⁴⁸⁶ C⁴⁸⁷ C⁴⁸⁸ C⁴⁸⁹ C⁴⁹⁰ C⁴⁹¹ C⁴⁹² C⁴⁹³ C⁴⁹⁴ C⁴⁹⁵ C⁴⁹⁶ C⁴⁹⁷ C⁴⁹⁸ C⁴⁹⁹ C⁵⁰⁰ C⁵⁰¹ C⁵⁰² C⁵⁰³ C⁵⁰⁴ C⁵⁰⁵ C⁵⁰⁶ C⁵⁰⁷ C⁵⁰⁸ C⁵⁰⁹ C⁵¹⁰ C⁵¹¹ C⁵¹² C⁵¹³ C⁵¹⁴ C⁵¹⁵ C⁵¹⁶ C⁵¹⁷ C⁵¹⁸ C⁵¹⁹ C⁵²⁰ C⁵²¹ C⁵²² C⁵²³ C⁵²⁴ C⁵²⁵ C⁵²⁶ C⁵²⁷ C⁵²⁸ C⁵²⁹ C⁵³⁰ C⁵³¹ C⁵³² C⁵³³ C⁵³⁴ C⁵³⁵ C⁵³⁶ C⁵³⁷ C⁵³⁸ C⁵³⁹ C⁵⁴⁰ C⁵⁴¹ C⁵⁴² C⁵⁴³ C⁵⁴⁴ C⁵⁴⁵ C⁵⁴⁶ C⁵⁴⁷ C⁵⁴⁸ C⁵⁴⁹ C⁵⁵⁰ C⁵⁵¹ C⁵⁵² C⁵⁵³ C⁵⁵⁴ C⁵⁵⁵ C⁵⁵⁶ C⁵⁵⁷ C⁵⁵⁸ C⁵⁵⁹ C⁵⁶⁰ C⁵⁶¹ C⁵⁶² C⁵⁶³ C⁵⁶⁴ C⁵⁶⁵ C⁵⁶⁶ C⁵⁶⁷ C⁵⁶⁸ C⁵⁶⁹ C⁵⁷⁰ C⁵⁷¹ C⁵⁷² C⁵⁷³ C⁵⁷⁴ C⁵⁷⁵ C⁵⁷⁶ C⁵⁷⁷ C⁵⁷⁸ C⁵⁷⁹ C⁵⁸⁰ C⁵⁸¹ C⁵⁸² C⁵⁸³ C⁵⁸⁴ C⁵⁸⁵ C⁵⁸⁶ C⁵⁸⁷ C⁵⁸⁸ C⁵⁸⁹ C⁵⁹⁰ C⁵⁹¹ C⁵⁹² C⁵⁹³ C⁵⁹⁴ C⁵⁹⁵ C⁵⁹⁶ C⁵⁹⁷ C⁵⁹⁸ C⁵⁹⁹ C⁶⁰⁰ C⁶⁰¹ C⁶⁰² C⁶⁰³ C⁶⁰⁴ C⁶⁰⁵ C⁶⁰⁶ C⁶⁰⁷ C⁶⁰⁸ C⁶⁰⁹ C⁶¹⁰ C⁶¹¹ C⁶¹² C⁶¹³ C⁶¹⁴ C⁶¹⁵ C⁶¹⁶ C⁶¹⁷ C⁶¹⁸ C⁶¹⁹ C⁶²⁰ C⁶²¹ C⁶²² C⁶²³ C⁶²⁴ C⁶²⁵ C⁶²⁶ C⁶²⁷ C⁶²⁸ C⁶²⁹ C⁶³⁰ C⁶³¹ C⁶³² C⁶³³ C⁶³⁴ C⁶³⁵ C⁶³⁶ C⁶³⁷ C⁶³⁸ C⁶³⁹ C⁶⁴⁰ C⁶⁴¹ C⁶⁴² C⁶⁴³ C⁶⁴⁴ C⁶⁴⁵ C⁶⁴⁶ C⁶⁴⁷ C⁶⁴⁸ C⁶⁴⁹ C⁶⁵⁰ C⁶⁵¹ C⁶⁵² C⁶⁵³ C⁶⁵⁴ C⁶⁵⁵ C⁶⁵⁶ C⁶⁵⁷ C⁶⁵⁸ C⁶⁵⁹ C⁶⁶⁰ C⁶⁶¹ C⁶⁶² C⁶⁶³ C⁶⁶⁴ C⁶⁶⁵ C⁶⁶⁶ C⁶⁶⁷ C⁶⁶⁸ C⁶⁶⁹ C⁶⁷⁰ C⁶⁷¹ C⁶⁷² C⁶⁷³ C⁶⁷⁴ C⁶⁷⁵ C⁶⁷⁶ C⁶⁷⁷ C⁶⁷⁸ C⁶⁷⁹ C⁶⁸⁰ C⁶⁸¹ C⁶⁸² C⁶⁸³ C⁶⁸⁴ C⁶⁸⁵ C⁶⁸⁶ C⁶⁸⁷ C⁶⁸⁸ C⁶⁸⁹ C⁶⁹⁰ C⁶⁹¹ C⁶⁹² C⁶⁹³ C⁶⁹⁴ C⁶⁹⁵ C⁶⁹⁶ C⁶⁹⁷ C⁶⁹⁸ C⁶⁹⁹ C⁷⁰⁰ C⁷⁰¹ C⁷⁰² C⁷⁰³ C⁷⁰⁴ C⁷⁰⁵ C⁷⁰⁶ C⁷⁰⁷ C⁷⁰⁸ C⁷⁰⁹ C⁷¹⁰ C⁷¹¹ C⁷¹² C⁷¹³ C⁷¹⁴ C⁷¹⁵ C⁷¹⁶ C⁷¹⁷ C⁷¹⁸ C⁷¹⁹ C⁷²⁰ C⁷²¹ C⁷²² C⁷²³ C⁷²⁴ C⁷²⁵ C⁷²⁶ C⁷²⁷ C⁷²⁸ C⁷²⁹ C⁷³⁰ C⁷³¹ C⁷³² C⁷³³ C⁷³⁴ C⁷³⁵ C⁷³⁶ C⁷³⁷ C⁷³⁸ C⁷³⁹ C⁷⁴⁰ C⁷⁴¹ C⁷⁴² C⁷⁴³ C⁷⁴⁴ C⁷⁴⁵ C⁷⁴⁶ C⁷⁴⁷ C⁷⁴⁸ C⁷⁴⁹ C⁷⁵⁰ C⁷⁵¹ C⁷⁵² C⁷⁵³ C⁷⁵⁴ C⁷⁵⁵ C⁷⁵⁶ C⁷⁵⁷ C⁷⁵⁸ C⁷⁵⁹ C⁷⁶⁰ C⁷⁶¹ C⁷⁶² C⁷⁶³ C⁷⁶⁴ C⁷⁶⁵ C⁷⁶⁶ C⁷⁶⁷ C⁷⁶⁸ C⁷⁶⁹ C⁷⁷⁰ C⁷⁷¹ C⁷⁷² C⁷⁷³ C⁷⁷⁴ C⁷⁷⁵ C⁷⁷⁶ C⁷⁷⁷ C⁷⁷⁸ C⁷⁷⁹ C⁷⁸⁰ C⁷⁸¹ C⁷⁸² C⁷⁸³ C⁷⁸⁴ C⁷⁸⁵ C⁷⁸⁶ C⁷⁸⁷ C⁷⁸⁸ C⁷⁸⁹ C⁷⁹⁰ C⁷⁹¹ C⁷⁹² C⁷⁹³ C⁷⁹⁴ C⁷⁹⁵ C⁷⁹⁶ C⁷⁹⁷ C⁷⁹⁸ C⁷⁹⁹ C⁸⁰⁰ C⁸⁰¹ C⁸⁰² C⁸⁰³ C⁸⁰⁴ C⁸⁰⁵ C⁸⁰⁶ C⁸⁰⁷ C⁸⁰⁸ C⁸⁰⁹ C⁸¹⁰ C⁸¹¹ C⁸¹² C⁸¹³ C⁸¹⁴ C⁸¹⁵ C⁸¹⁶ C⁸¹⁷ C⁸¹⁸ C⁸¹⁹ C⁸²⁰ C⁸²¹ C⁸²² C⁸²³ C⁸²⁴ C⁸²⁵ C⁸²⁶ C⁸²⁷ C⁸²⁸ C⁸²⁹ C⁸³⁰ C⁸³¹ C⁸³² C⁸³³ C⁸³⁴ C⁸³⁵ C⁸³⁶ C⁸³⁷ C⁸³⁸ C⁸³⁹ C⁸⁴⁰ C⁸⁴¹ C⁸⁴² C⁸⁴³ C⁸⁴⁴ C⁸⁴⁵ C⁸⁴⁶ C⁸⁴⁷ C⁸⁴⁸ C⁸⁴⁹ C⁸⁵⁰ C⁸⁵¹ C⁸⁵² C⁸⁵³ C⁸⁵⁴ C⁸⁵⁵ C⁸⁵⁶ C⁸⁵⁷ C⁸⁵⁸ C⁸⁵⁹ C⁸⁶⁰ C⁸⁶¹ C⁸⁶² C⁸⁶³ C⁸⁶⁴ C⁸⁶⁵ C⁸⁶⁶ C⁸⁶⁷ C⁸⁶⁸ C⁸⁶⁹ C⁸⁷⁰ C⁸⁷¹ C⁸⁷² C⁸⁷³ C⁸⁷⁴ C⁸⁷⁵ C⁸⁷⁶ C⁸⁷⁷ C⁸⁷⁸ C⁸⁷⁹ C⁸⁸⁰ C⁸⁸¹ C⁸⁸² C⁸⁸³ C⁸⁸⁴ C⁸⁸⁵ C⁸⁸⁶ C⁸⁸⁷ C⁸⁸⁸ C⁸⁸⁹ C⁸⁹⁰ C⁸⁹¹ C⁸⁹² C⁸⁹³ C⁸⁹⁴ C⁸⁹⁵ C⁸⁹⁶ C⁸⁹⁷ C⁸⁹⁸ C⁸⁹⁹ C⁹⁰⁰ C⁹⁰¹ C⁹⁰² C⁹⁰³ C⁹⁰⁴ C⁹⁰⁵ C⁹⁰⁶ C⁹⁰⁷ C⁹⁰⁸ C⁹⁰⁹ C⁹¹⁰ C⁹¹¹ C⁹¹² C⁹¹³ C⁹¹⁴ C⁹¹⁵ C⁹¹⁶ C⁹¹⁷ C⁹¹⁸ C⁹¹⁹ C⁹²⁰ C⁹²¹ C⁹²² C⁹²³ C⁹²⁴ C⁹²⁵ C⁹²⁶ C⁹²⁷ C⁹²⁸ C⁹²⁹ C⁹³⁰ C⁹³¹ C⁹³² C⁹³³ C⁹³⁴ C⁹³⁵ C⁹³⁶ C⁹³⁷ C⁹³⁸ C⁹³⁹ C⁹⁴⁰ C⁹⁴¹ C⁹⁴² C⁹⁴³ C⁹⁴⁴ C⁹⁴⁵ C⁹⁴⁶ C⁹⁴⁷ C⁹⁴⁸ C⁹⁴⁹ C⁹⁵⁰ C⁹⁵¹ C⁹⁵² C⁹⁵³ C⁹⁵⁴ C⁹⁵⁵ C⁹⁵⁶ C⁹⁵⁷ C⁹⁵⁸ C⁹⁵⁹ C⁹⁶⁰ C⁹⁶¹ C⁹⁶² C⁹⁶³ C⁹⁶⁴ C⁹⁶⁵ C⁹⁶⁶ C⁹⁶⁷ C⁹⁶⁸ C⁹⁶⁹ C⁹⁷⁰ C⁹⁷¹ C⁹⁷² C⁹⁷³ C⁹⁷⁴ C⁹⁷⁵ C⁹⁷⁶ C⁹⁷⁷ C⁹⁷⁸ C⁹⁷⁹ C⁹⁸⁰ C⁹⁸¹ C⁹⁸² C⁹⁸³ C⁹⁸⁴ C⁹⁸⁵ C⁹⁸⁶ C⁹⁸⁷ C⁹⁸⁸ C⁹⁸⁹ C⁹⁹⁰ C⁹⁹¹ C⁹⁹² C⁹⁹³ C⁹⁹⁴ C⁹⁹⁵ C⁹⁹⁶ C⁹⁹⁷ C⁹⁹⁸ C⁹⁹⁹ C¹⁰⁰⁰

Lāṇḍiyyi¹, taya² salākā³ ñente bhikkhū lābhena parihāyanti, na evaṃ
dātum anucchaviko, uggaṇṇa⁴ ño⁵ ti salākaggato nikkaḍḍhimu.
Tasmā khayo salākagge mahantaṃ kolāhalaṃ abho. Tath sotvā
Sattā Anandattheraṃ⁶ pucehi: „Ananda, salākagge mahantaṃ kolā-
halaṃ, kiṃsaddo nāṃ⁷ eva⁸ ti. Thero Tathāgataṃ tam attham
āroces. „Ananda, na idāṃ⁹ eva Udāyi¹⁰ attano hāritāya parosam
lābhānam karoti, pubbe pi akāsi¹¹ yevā¹² ti āhu. Thero¹³ tuss¹⁴ attanasam
Ārihārattham Bhogavantaṃ yāci. Bhagavā bhogavantaṃ paṭicchanamā
kāraṇam pūkatam akāsi:

Atte Kāṣirathe Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatto rājā abho.
Tadā amhākaṃ Bodhisatto tassa agghakārako abho,
hatthiassādini¹⁵ c¹⁶ eva manisuvannādini¹⁷ ca agghāpeti, agghāpetvā
bhaṇḍasāmīkānam¹⁸ bhaṇḍanurūpam¹⁹ eva mūlam dāpesi. Rājā
pana luddho hoti, so lohapaṇakatiyā²⁰ evaṃ cintesi: „ayam agghā-
panako evaṃ agghāpeto na cīrass²¹ eva mama gehe dhanam
parikkhayaṃ gamissati²², aññam²³ agghāpanakaṃ karissāmīti²⁴ so
sihapañjaram²⁵ agghāpetvā rājāṇaṇam olokento ekaṃ gāmika-
manussam lolabālaṃ rājāṇaṇena gaṇḍantaṃ diṃvā „esa mayham
agghāpanakakammam²⁶ kātum sakkhissatīti²⁷ tam pakkosāpetvā
„sakkhissasi bhayo amhākaṃ agghāpanakakammam²⁸ kātum²⁹ ti
āha. „Sakkhissāmi devā³⁰ ti. Rājā attano dhanaṃ rakha-
natthāya³¹ tam bālam agghāpanakakammam³² thāpesi. Tato
patthāya so bālo hatthiassādini³³ agghāpeto aggham hāpetvā
yathāruciya³⁴ katheti, tasma³⁵ thānantaṃ thilattā yam so katheti
tam eva mūlam hoti. Tasmā kālo uttarāpathato eko assa-
vāñjo³⁶ pañca assasatani ānesi. Rājā tam purisaṃ pakkosā-
petvā asse agghāpesi. So pañcannam assasātānam ekam
tandulanālikam³⁷ aggham akāsi, katvā ca pana „assaṃvā-
jassa³⁸ ekam tandulanālikam³⁹ dethā⁴⁰ ti vatvā asse assa-

¹ C¹ Bṛṇḍiyyi. ² C² salākā corrected to salāka. ³ C³ C⁴ Anandattheraṃ. ⁴ so
all three MSS. instead of anucchaviko. ⁵ C⁵ samisānam. ⁶ C⁶ C⁷ -pukantīya.
⁷ C⁷ amhākaṃ. ⁸ C⁸ agghāpanika. C⁹ agghāpanika. ¹⁰ C¹⁰ C¹¹ -sakkhāna. ¹¹ C¹¹
agghāpaniyakammam. C¹² arāhiya. ¹³ C¹³ -vāñjo. ¹⁴ C¹⁴
-sakkhāka. ¹⁵ C¹⁵ -vāñjassa.

sālāyaṃ saṅghāpesi. Assavaṇṇiyo¹ porāṇakaagghāpanikassa² saṅ-
tikam³ gacchaṃ tam pavattim⁴ ārocetvā „idāṃ kiṃ kattaḅban“ ti
pucchhi. So āha: „taṇḍa parisāssa laṇḍam⁵“ datvā evaṃ puc-
chatha: „ambhākaṃ tīva assā ekam taṇḍulanālikam⁶“ agghantīti⁷
ñātam⁸ etam, tumhe pana nissāya taṇḍulanāliya⁹“ aggham jāni-
tukāṃ¹⁰ amba¹¹, „sakkhiṣṣatha no raṇṇo¹²“ saṅtike¹³ (hatvā ‘sā taṇḍu-
lanālikā¹⁴’ idam nāma agghatīti¹⁵ vattim¹⁶ ti, sace ‘sakkomīti¹⁷’ vadati
tam gahetvā raṇṇo¹⁸ saṅtikam¹⁹ gacchatha, aham pi tattha
āgamissāmīti²⁰. Assavaṇṇiyo²¹ „sādhā“ ti Bodhisattassa vacanam²²
sampaṭicchitvā agghāpanikassa laṇḍam²³ datvā tam aṭṭham
ārocāpesi. So laṇḍam²⁴ labhītvā va „sakkhiṣṣāmi taṇḍulanāliṃ
agghāpetum“ ti. „Tena hi gacchāma rajakulan²⁵“ ti tam ādāya
raṇṇo²⁶ saṅtikam²⁷ āgamāsi. Bodhisatto pi aṇṇo pi bahumaccā
āgamāsi. Assavaṇṇiyo²⁸ rājānam²⁹ vanditvā „aham deva pañ-
cannam³⁰ assasatanam³¹ ekam taṇḍulanāliṃ³²“ agghanabbavam³³ jānāṃ,
‘sā pana taṇḍulanāli kiṃ agghatīti³⁴ agghāpanikam³⁵ pucchā devā³⁶’
ti. Rāja tam pavattim³⁷ ājānanto „ambho agghāpanika pañca
assasatāni kiṃ agghantīti³⁸“ pucchhi. „Taṇḍulanāliṃ³⁹ devā“ ti.
„Hotu bhāne, pañca assasatāni“ tava taṇḍulanāliṃ⁴⁰“ agghanto, sā
pana kiṃ agghatī taṇḍulanālikā⁴¹“ ti pucchhi. So bālapariāso
„Bārāpasīṃ⁴²“ santarabāhiraṃ⁴³ agghatī taṇḍulanālikā⁴⁴“ ti āha.
So kira pubbe rājānam⁴⁵ anuvattanto ekam⁴⁶ sālīyantaḍulanāliṃ⁴⁷
assānam⁴⁸ aggham⁴⁹ akāsi, pana vāṇijakassa⁵⁰ hatthato laṇḍam⁵¹
labhītvā taṇḍa⁵² taṇḍulanālikāya⁵³ Bārāpasīṃ⁵⁴ santarabāhiraṃ⁵⁵
aggham⁵⁶ akāsi. Tada pana Bārāpasīya⁵⁷ pakāṭṭaparikkhepe dvāda-
sayojaniko hoti, idam⁵⁸ assā⁵⁹ antarabāhiraṃ⁶⁰ pana tiyojana-
sattikaraṭṭham⁶¹, iti so tālo evaṃ mahantam⁶² Bārāpasīṃ⁶³ saan-
tarabāhiraṃ⁶⁴ taṇḍulanālikāya⁶⁵ aggham⁶⁶ akāsi. Tam sutva amaccā

¹ C¹ = vāṇiyo. ² C² = porānikas. ³ C³ = laṇḍam. ⁴ C⁴ = nāliṃ, C⁵ = saṅtikam. ⁵ C⁶ C⁷ aggha-
m, C⁸ agghatīti corrected to agghantīti. ⁶ C⁹ = nāli-. ⁷ C¹⁰ = jānitam kāmamha. ⁸ C¹¹ C¹²
raṇṇo. ⁹ C¹³ C¹⁴ = nāliṃ. ¹⁰ C¹⁵ = agghatīti. ¹¹ C¹⁶ C¹⁷ = nāli-. ¹² C¹⁸ = nāliṃ. ¹³ C¹⁹ C²⁰ = nālika.
¹⁴ C²¹ = laṇḍam, C²² = laṇḍam corrected to laṇḍam. ¹⁵ C²³ = nālika. ¹⁶ C²⁴ = vāṇiṃ, C²⁵ = nāliṃ.
¹⁷ C²⁶ = aggham. ¹⁸ C²⁷ = vāṇi-. ¹⁹ C²⁸ = taṇḍa. ²⁰ C²⁹ = nāli-. ²¹ C³⁰ C³¹ = antarabāhiraṃ.
²² C³² = saṅtikam. ²³ C³³ = laṇḍam. ²⁴ C³⁴ = mahantam. ²⁵ C³⁵ = saṅtikam. ²⁶ C³⁶ = saṅtikam. ²⁷ C³⁷ = saṅtikam.
²⁸ C³⁸ = saṅtikam. ²⁹ C³⁹ = laṇḍam. ³⁰ C⁴⁰ = saṅtikam. ³¹ C⁴¹ = saṅtikam. ³² C⁴² = saṅtikam. ³³ C⁴³ = saṅtikam.
³⁴ C⁴⁴ = saṅtikam. ³⁵ C⁴⁵ = saṅtikam. ³⁶ C⁴⁶ = saṅtikam. ³⁷ C⁴⁷ = saṅtikam. ³⁸ C⁴⁸ = saṅtikam. ³⁹ C⁴⁹ = saṅtikam.
⁴⁰ C⁵⁰ = saṅtikam. ⁴¹ C⁵¹ = saṅtikam. ⁴² C⁵² = saṅtikam. ⁴³ C⁵³ = saṅtikam. ⁴⁴ C⁵⁴ = saṅtikam. ⁴⁵ C⁵⁵ = saṅtikam.
⁴⁶ C⁵⁶ = saṅtikam. ⁴⁷ C⁵⁷ = saṅtikam. ⁴⁸ C⁵⁸ = saṅtikam. ⁴⁹ C⁵⁹ = saṅtikam. ⁵⁰ C⁶⁰ = saṅtikam.
⁵¹ C⁶¹ = saṅtikam. ⁵² C⁶² = saṅtikam. ⁵³ C⁶³ = saṅtikam. ⁵⁴ C⁶⁴ = saṅtikam. ⁵⁵ C⁶⁵ = saṅtikam.
⁵⁶ C⁶⁶ = saṅtikam. ⁵⁷ C⁶⁷ = saṅtikam. ⁵⁸ C⁶⁸ = saṅtikam. ⁵⁹ C⁶⁹ = saṅtikam. ⁶⁰ C⁷⁰ = saṅtikam.
⁶¹ C⁷¹ = saṅtikam. ⁶² C⁷² = saṅtikam. ⁶³ C⁷³ = saṅtikam. ⁶⁴ C⁷⁴ = saṅtikam. ⁶⁵ C⁷⁵ = saṅtikam.
⁶⁶ C⁷⁶ = saṅtikam. ⁶⁷ C⁷⁷ = saṅtikam. ⁶⁸ C⁷⁸ = saṅtikam. ⁶⁹ C⁷⁹ = saṅtikam. ⁷⁰ C⁸⁰ = saṅtikam.
⁷¹ C⁸¹ = saṅtikam. ⁷² C⁸² = saṅtikam. ⁷³ C⁸³ = saṅtikam. ⁷⁴ C⁸⁴ = saṅtikam. ⁷⁵ C⁸⁵ = saṅtikam.
⁷⁶ C⁸⁶ = saṅtikam. ⁷⁷ C⁸⁷ = saṅtikam. ⁷⁸ C⁸⁸ = saṅtikam. ⁷⁹ C⁸⁹ = saṅtikam. ⁸⁰ C⁹⁰ = saṅtikam.
⁸¹ C⁹¹ = saṅtikam. ⁸² C⁹² = saṅtikam. ⁸³ C⁹³ = saṅtikam. ⁸⁴ C⁹⁴ = saṅtikam. ⁸⁵ C⁹⁵ = saṅtikam.
⁸⁶ C⁹⁶ = saṅtikam. ⁸⁷ C⁹⁷ = saṅtikam. ⁸⁸ C⁹⁸ = saṅtikam. ⁸⁹ C⁹⁹ = saṅtikam. ⁹⁰ C¹⁰⁰ = saṅtikam.

paṇiṃ¹ paharivā hasamānā „mayam pubbe pathaviṃ ca rajjaṃ
 ca anagghaṃ tī saṇḍhāno² ahumha, evaṃ mahantaṃ kira sarāja-
 kaṃ Bārāmasirajjaṃ taṇḍulanātimattaṃ³ agghati, aho aggha-
 panikkassa paṇḍāsampadā⁴, kaṃaṃ ettakaṃ kālāṃ agghāpaniko
 viḥāsi, amhiḥkaṃ raṇḍo⁵ eva anuvachaviko⁶ tī parihāsaṃ akamha.
 Taṃmāṃ kālā rājā lajjito taṃ bālāṃ nikkadḍhāpetvā Bodhi-
 sattaṃ⁷ eva agghāpanikatthānaṃ adāsi. Bodhisatto pi yathā-
 kammaṃ gato.

Sattāḥ idam dhammaḍḍhanaṃ āharitvā dassetvā dve vatthūni
 khettrā anussandhānā ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Taḍā gāṃka-
 bhāsaagghāpaniko Lāṃlāyī⁸ ahoṃ, paṇḍiāagghāpaniko aham eva
 ahoṃ⁹ tī dassanāṃ nūḥapesi. Taṇḍulināṃlījātsakāṃ¹⁰.

B. Devadhammajātaka.

Hiriottappaśampannā¹¹ u. Idam Bhagarā Jetavana
 cihāranto aṇṇitarāṃ¹² bahubbhaggaṃ bhikkhūṃ ārabhā katvəsi.
 Sāvatthivāsi¹³ kīr¹⁴ eko kuṇḍibiko¹⁵ bhariyāya kālakatāya pabbajjī. So
 pabbajjito attano pariveṇaṃ¹⁶ ca aggaḍḍhāṃ ca bhogaḍḍhabbhaṃ ca kāretvā
 bhogaḍḍhabbhaṃ appitaṇḍulādiṃ pūretvā pabbajjī, pabbajjitvā paṇa
 attano dāsa pākkosāpetvā yathārucitāṃ āhāraṃ parāpetvā bhujjati.
 bahuparikkhāro ca ahoṃ, vatthūṃ aṇṇāṃ¹⁷ nīrāsaṇapārupannā¹⁸ loṭi dīrā
 aṇṇāṃ, rihārapacentaṃ vasaṃ. Tass¹⁹ ekadivasaṃ cīvarapacanthamaḍḍhiṃ
 aḥharitvā²⁰ pariveṇa²¹ pattharitrā²² enkkhāpentassa sambhujjā jānapadā
 bhikkhū²³ seṇāsanucārikaṃ āhutaṃ pariveṇaṃ gantvā cīvarādīṃ
 dīrā „kaṃ²⁴ mūḍi²⁵“ pucchāna. So „mayham āvuso²⁶“ ti āha. „āvuso
 idam pi cīvaraṃ idam pi aṇṇāṃ idam pi nīrāsaṇā idam pi nīrā-
 saṇā idam pi²⁷“ pucchattarapaṇa²⁸ sabbāṃ tathā evā²⁹ ti. „Aha
 mayham evā³⁰“ ti. „āvuso, Bhagavajā tīpi³¹“ cīvaraṇi anuṇḍātāni³²,
 evaṃ evaṃ appicchassa Boḍḍhassa aṇṇāṃ pabbajjitvā evaṃ bahu-
 parikkhāro jāto, eḷi taṃ Daṇḍabalaṃ amhiḥkaṃ raṇḍāṃ³³ ti taṃ
 ādāya Sattāṃ amhiḥkaṃ agamāna. Sattāḥ dīrā „kīp uḥ kha bhūk-

¹ C¹ paṇi, C² paṇi. ² C³ C⁴ saṇḍhāno. ³ C⁵ -paṇi. ⁴ C⁶ paṇḍā. ⁵ C⁷ C⁸ raṇḍo. ⁶ C⁹ C¹⁰ -raṇḍi. ⁷ C¹¹ C¹² Bārāmasa-j. p. 29. ⁸ C¹³ C¹⁴ amhiḥkaṃ. ⁹ C¹⁵ C¹⁶ -aṇḍi. ¹⁰ C¹⁷ C¹⁸ kuṇḍibiko corrected to kuṇḍibiko, C¹⁹ C²⁰ kuṇḍibiko. ¹¹ C²¹ pariveṇaṃ. ¹² C²² C²³ amhiḥkaṃ. ¹³ C²⁴ C²⁵ amhiḥkaṃ. ¹⁴ C²⁶ -paṇiḥkaṃ. ¹⁵ C²⁷ C²⁸ -paṇiḥkaṃ. ¹⁶ C²⁹ C³⁰ amhiḥkaṃ. ¹⁷ C³¹ C³² amhiḥkaṃ. ¹⁸ C³³ C³⁴ amhiḥkaṃ. ¹⁹ C³⁵ C³⁶ amhiḥkaṃ. ²⁰ C³⁷ C³⁸ amhiḥkaṃ. ²¹ C³⁹ C⁴⁰ amhiḥkaṃ. ²² C⁴¹ C⁴² amhiḥkaṃ. ²³ C⁴³ C⁴⁴ amhiḥkaṃ. ²⁴ C⁴⁵ C⁴⁶ amhiḥkaṃ. ²⁵ C⁴⁷ C⁴⁸ amhiḥkaṃ. ²⁶ C⁴⁹ C⁵⁰ amhiḥkaṃ. ²⁷ C⁵¹ C⁵² amhiḥkaṃ. ²⁸ C⁵³ C⁵⁴ amhiḥkaṃ. ²⁹ C⁵⁵ C⁵⁶ amhiḥkaṃ. ³⁰ C⁵⁷ C⁵⁸ amhiḥkaṃ. ³¹ C⁵⁹ C⁶⁰ amhiḥkaṃ. ³² C⁶¹ C⁶² amhiḥkaṃ. ³³ C⁶³ C⁶⁴ amhiḥkaṃ.

khare aniechamānakā yena bhikkhūna gaheṭvā¹ āgat' atikā² ti āha.
„Ithahe āyā bhikkhū bahubhāṇḍe bahuparikkhāro³ ti. „Saccā
kīra tvaṃ bhikkhū bahubhāṇḍo⁴ ti. „Saccā Bhagavā⁵ ti. „Kasmā
pana tvaṃ bhikkhū bahubhāṇḍo jāto, naṃ ahaṃ appicchatāya sa-
tuṭṭhiyā -pe- pavetkassa vuyyarambhassa yaṇṇaṃ vadāmi⁶“. So
Sattlu vacanaṃ sutvā kupaṭṭe „iminā bhāṃ aññareṇa carissāmi⁷“
pārapannaṃ chaḍḍetvā⁸ parisaṃmaḍḍhe ekacivaro attāha. Atha naṃ
Sattā upatthambhayamāno „manu vena bhikkhū pubbe hīrottappa-
garevako⁹ dukarakkhasakāle pi hīrottappam gareṇamāno dīḍḍha saṃ-
vaccharāṃ rihāsi. aha kasmā bhāṃ evaṃgaruke Buddhasāsaṇe
pabbajitvā catuparisaṃmaḍḍhe pārapannaṃ chaḍḍetvā¹⁰ hīrottappam paḍāya
phito sīti¹¹“. So Sattlu vacanaṃ sutvā hīrottappam paccupatthāpetvā
tvaṃ cīraraṃ pārupitvā Sattlūnaṃ vanditvā ekamanānaṃ nādi. Bhikkhū
tassa¹² attassa āvikkharatthā Bhagavantam yācāsu. Bhagavā bha-
vantaṇa paḍeḍḍhanuṃ kārāṇaṃ pākatam akāsi:

Attite Kāsiratthe Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭo rāja
ahoṃ. Tadaḥ Bodhisatto tassa aggamahesiyaṃ kucchimāṇ
paṭisaṃdhim gaṇhi¹, tassa nāmagahaṇadivase Mahāsa-
sakumāro ti nāmaṃ akāsu. Tassa ādhāvitvā paridhāvitvā
vīcaranākalē rañño² añño pi puttō jāto, tassa Candakumāro
ti nāmaṃ akāsu. Tassa pana ādhāvitvā paridhāvitvā vīcarana-
kalē Bodhisattamāto kālam akāsi. Rājā aññaṃ³ aggamahē-
sittāṇe thapesi. Sā rañño⁴ piyā ahoṃ manāpā. Sā piyasam-
vāsam anvaya ekam puttam vijjeyi, Suriyakumāro ti tassa
nāmaṃ akāsu. Rājā puttam diṇvā tuṭṭhacitto „bhāḍḍe put-
tassa te⁵ varaṃ dammi⁶“ āha. Devi varaṃ icchitakāle
gaheṭabbhaṃ katvā thapesi. Sā putte veyyappatte rājānaṃ āha:
„deveṇa mayham puttassa jātakāle vāro diṇno, puttassa me⁷
rajjam doliṭi⁸“. Rājā „mayham dve puttā aggikkhandhā
viya jalamaṇa vīcāranti, na sakkā tava puttassa rajjasi dātum⁹
ti patikkhipitvā tam punappuna¹⁰ yācāmaṇaṃ eva diṇvā „ayaṃ

¹ C¹ C² gaṇhietti. ² C¹ jaḍḍhetvā. ³ C¹ C² hīrottappagarevako. ⁴ C¹ adda to
the margin. ⁵ C¹ C² C³ C⁴ C⁵ C⁶ C⁷ C⁸ C⁹ C¹⁰ C¹¹ C¹² C¹³ C¹⁴ C¹⁵ C¹⁶ C¹⁷ C¹⁸ C¹⁹ C²⁰ C²¹ C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷ C³⁸ C³⁹ C⁴⁰ C⁴¹ C⁴² C⁴³ C⁴⁴ C⁴⁵ C⁴⁶ C⁴⁷ C⁴⁸ C⁴⁹ C⁵⁰ C⁵¹ C⁵² C⁵³ C⁵⁴ C⁵⁵ C⁵⁶ C⁵⁷ C⁵⁸ C⁵⁹ C⁶⁰ C⁶¹ C⁶² C⁶³ C⁶⁴ C⁶⁵ C⁶⁶ C⁶⁷ C⁶⁸ C⁶⁹ C⁷⁰ C⁷¹ C⁷² C⁷³ C⁷⁴ C⁷⁵ C⁷⁶ C⁷⁷ C⁷⁸ C⁷⁹ C⁸⁰ C⁸¹ C⁸² C⁸³ C⁸⁴ C⁸⁵ C⁸⁶ C⁸⁷ C⁸⁸ C⁸⁹ C⁹⁰ C⁹¹ C⁹² C⁹³ C⁹⁴ C⁹⁵ C⁹⁶ C⁹⁷ C⁹⁸ C⁹⁹ C¹⁰⁰ C¹⁰¹ C¹⁰² C¹⁰³ C¹⁰⁴ C¹⁰⁵ C¹⁰⁶ C¹⁰⁷ C¹⁰⁸ C¹⁰⁹ C¹¹⁰ C¹¹¹ C¹¹² C¹¹³ C¹¹⁴ C¹¹⁵ C¹¹⁶ C¹¹⁷ C¹¹⁸ C¹¹⁹ C¹²⁰ C¹²¹ C¹²² C¹²³ C¹²⁴ C¹²⁵ C¹²⁶ C¹²⁷ C¹²⁸ C¹²⁹ C¹³⁰ C¹³¹ C¹³² C¹³³ C¹³⁴ C¹³⁵ C¹³⁶ C¹³⁷ C¹³⁸ C¹³⁹ C¹⁴⁰ C¹⁴¹ C¹⁴² C¹⁴³ C¹⁴⁴ C¹⁴⁵ C¹⁴⁶ C¹⁴⁷ C¹⁴⁸ C¹⁴⁹ C¹⁵⁰ C¹⁵¹ C¹⁵² C¹⁵³ C¹⁵⁴ C¹⁵⁵ C¹⁵⁶ C¹⁵⁷ C¹⁵⁸ C¹⁵⁹ C¹⁶⁰ C¹⁶¹ C¹⁶² C¹⁶³ C¹⁶⁴ C¹⁶⁵ C¹⁶⁶ C¹⁶⁷ C¹⁶⁸ C¹⁶⁹ C¹⁷⁰ C¹⁷¹ C¹⁷² C¹⁷³ C¹⁷⁴ C¹⁷⁵ C¹⁷⁶ C¹⁷⁷ C¹⁷⁸ C¹⁷⁹ C¹⁸⁰ C¹⁸¹ C¹⁸² C¹⁸³ C¹⁸⁴ C¹⁸⁵ C¹⁸⁶ C¹⁸⁷ C¹⁸⁸ C¹⁸⁹ C¹⁹⁰ C¹⁹¹ C¹⁹² C¹⁹³ C¹⁹⁴ C¹⁹⁵ C¹⁹⁶ C¹⁹⁷ C¹⁹⁸ C¹⁹⁹ C²⁰⁰ C²⁰¹ C²⁰² C²⁰³ C²⁰⁴ C²⁰⁵ C²⁰⁶ C²⁰⁷ C²⁰⁸ C²⁰⁹ C²¹⁰ C²¹¹ C²¹² C²¹³ C²¹⁴ C²¹⁵ C²¹⁶ C²¹⁷ C²¹⁸ C²¹⁹ C²²⁰ C²²¹ C²²² C²²³ C²²⁴ C²²⁵ C²²⁶ C²²⁷ C²²⁸ C²²⁹ C²³⁰ C²³¹ C²³² C²³³ C²³⁴ C²³⁵ C²³⁶ C²³⁷ C²³⁸ C²³⁹ C²⁴⁰ C²⁴¹ C²⁴² C²⁴³ C²⁴⁴ C²⁴⁵ C²⁴⁶ C²⁴⁷ C²⁴⁸ C²⁴⁹ C²⁵⁰ C²⁵¹ C²⁵² C²⁵³ C²⁵⁴ C²⁵⁵ C²⁵⁶ C²⁵⁷ C²⁵⁸ C²⁵⁹ C²⁶⁰ C²⁶¹ C²⁶² C²⁶³ C²⁶⁴ C²⁶⁵ C²⁶⁶ C²⁶⁷ C²⁶⁸ C²⁶⁹ C²⁷⁰ C²⁷¹ C²⁷² C²⁷³ C²⁷⁴ C²⁷⁵ C²⁷⁶ C²⁷⁷ C²⁷⁸ C²⁷⁹ C²⁸⁰ C²⁸¹ C²⁸² C²⁸³ C²⁸⁴ C²⁸⁵ C²⁸⁶ C²⁸⁷ C²⁸⁸ C²⁸⁹ C²⁹⁰ C²⁹¹ C²⁹² C²⁹³ C²⁹⁴ C²⁹⁵ C²⁹⁶ C²⁹⁷ C²⁹⁸ C²⁹⁹ C³⁰⁰ C³⁰¹ C³⁰² C³⁰³ C³⁰⁴ C³⁰⁵ C³⁰⁶ C³⁰⁷ C³⁰⁸ C³⁰⁹ C³¹⁰ C³¹¹ C³¹² C³¹³ C³¹⁴ C³¹⁵ C³¹⁶ C³¹⁷ C³¹⁸ C³¹⁹ C³²⁰ C³²¹ C³²² C³²³ C³²⁴ C³²⁵ C³²⁶ C³²⁷ C³²⁸ C³²⁹ C³³⁰ C³³¹ C³³² C³³³ C³³⁴ C³³⁵ C³³⁶ C³³⁷ C³³⁸ C³³⁹ C³⁴⁰ C³⁴¹ C³⁴² C³⁴³ C³⁴⁴ C³⁴⁵ C³⁴⁶ C³⁴⁷ C³⁴⁸ C³⁴⁹ C³⁵⁰ C³⁵¹ C³⁵² C³⁵³ C³⁵⁴ C³⁵⁵ C³⁵⁶ C³⁵⁷ C³⁵⁸ C³⁵⁹ C³⁶⁰ C³⁶¹ C³⁶² C³⁶³ C³⁶⁴ C³⁶⁵ C³⁶⁶ C³⁶⁷ C³⁶⁸ C³⁶⁹ C³⁷⁰ C³⁷¹ C³⁷² C³⁷³ C³⁷⁴ C³⁷⁵ C³⁷⁶ C³⁷⁷ C³⁷⁸ C³⁷⁹ C³⁸⁰ C³⁸¹ C³⁸² C³⁸³ C³⁸⁴ C³⁸⁵ C³⁸⁶ C³⁸⁷ C³⁸⁸ C³⁸⁹ C³⁹⁰ C³⁹¹ C³⁹² C³⁹³ C³⁹⁴ C³⁹⁵ C³⁹⁶ C³⁹⁷ C³⁹⁸ C³⁹⁹ C⁴⁰⁰ C⁴⁰¹ C⁴⁰² C⁴⁰³ C⁴⁰⁴ C⁴⁰⁵ C⁴⁰⁶ C⁴⁰⁷ C⁴⁰⁸ C⁴⁰⁹ C⁴¹⁰ C⁴¹¹ C⁴¹² C⁴¹³ C⁴¹⁴ C⁴¹⁵ C⁴¹⁶ C⁴¹⁷ C⁴¹⁸ C⁴¹⁹ C⁴²⁰ C⁴²¹ C⁴²² C⁴²³ C⁴²⁴ C⁴²⁵ C⁴²⁶ C⁴²⁷ C⁴²⁸ C⁴²⁹ C⁴³⁰ C⁴³¹ C⁴³² C⁴³³ C⁴³⁴ C⁴³⁵ C⁴³⁶ C⁴³⁷ C⁴³⁸ C⁴³⁹ C⁴⁴⁰ C⁴⁴¹ C⁴⁴² C⁴⁴³ C⁴⁴⁴ C⁴⁴⁵ C⁴⁴⁶ C⁴⁴⁷ C⁴⁴⁸ C⁴⁴⁹ C⁴⁵⁰ C⁴⁵¹ C⁴⁵² C⁴⁵³ C⁴⁵⁴ C⁴⁵⁵ C⁴⁵⁶ C⁴⁵⁷ C⁴⁵⁸ C⁴⁵⁹ C⁴⁶⁰ C⁴⁶¹ C⁴⁶² C⁴⁶³ C⁴⁶⁴ C⁴⁶⁵ C⁴⁶⁶ C⁴⁶⁷ C⁴⁶⁸ C⁴⁶⁹ C⁴⁷⁰ C⁴⁷¹ C⁴⁷² C⁴⁷³ C⁴⁷⁴ C⁴⁷⁵ C⁴⁷⁶ C⁴⁷⁷ C⁴⁷⁸ C⁴⁷⁹ C⁴⁸⁰ C⁴⁸¹ C⁴⁸² C⁴⁸³ C⁴⁸⁴ C⁴⁸⁵ C⁴⁸⁶ C⁴⁸⁷ C⁴⁸⁸ C⁴⁸⁹ C⁴⁹⁰ C⁴⁹¹ C⁴⁹² C⁴⁹³ C⁴⁹⁴ C⁴⁹⁵ C⁴⁹⁶ C⁴⁹⁷ C⁴⁹⁸ C⁴⁹⁹ C⁵⁰⁰ C⁵⁰¹ C⁵⁰² C⁵⁰³ C⁵⁰⁴ C⁵⁰⁵ C⁵⁰⁶ C⁵⁰⁷ C⁵⁰⁸ C⁵⁰⁹ C⁵¹⁰ C⁵¹¹ C⁵¹² C⁵¹³ C⁵¹⁴ C⁵¹⁵ C⁵¹⁶ C⁵¹⁷ C⁵¹⁸ C⁵¹⁹ C⁵²⁰ C⁵²¹ C⁵²² C⁵²³ C⁵²⁴ C⁵²⁵ C⁵²⁶ C⁵²⁷ C⁵²⁸ C⁵²⁹ C⁵³⁰ C⁵³¹ C⁵³² C⁵³³ C⁵³⁴ C⁵³⁵ C⁵³⁶ C⁵³⁷ C⁵³⁸ C⁵³⁹ C⁵⁴⁰ C⁵⁴¹ C⁵⁴² C⁵⁴³ C⁵⁴⁴ C⁵⁴⁵ C⁵⁴⁶ C⁵⁴⁷ C⁵⁴⁸ C⁵⁴⁹ C⁵⁵⁰ C⁵⁵¹ C⁵⁵² C⁵⁵³ C⁵⁵⁴ C⁵⁵⁵ C⁵⁵⁶ C⁵⁵⁷ C⁵⁵⁸ C⁵⁵⁹ C⁵⁶⁰ C⁵⁶¹ C⁵⁶² C⁵⁶³ C⁵⁶⁴ C⁵⁶⁵ C⁵⁶⁶ C⁵⁶⁷ C⁵⁶⁸ C⁵⁶⁹ C⁵⁷⁰ C⁵⁷¹ C⁵⁷² C⁵⁷³ C⁵⁷⁴ C⁵⁷⁵ C⁵⁷⁶ C⁵⁷⁷ C⁵⁷⁸ C⁵⁷⁹ C⁵⁸⁰ C⁵⁸¹ C⁵⁸² C⁵⁸³ C⁵⁸⁴ C⁵⁸⁵ C⁵⁸⁶ C⁵⁸⁷ C⁵⁸⁸ C⁵⁸⁹ C⁵⁹⁰ C⁵⁹¹ C⁵⁹² C⁵⁹³ C⁵⁹⁴ C⁵⁹⁵ C⁵⁹⁶ C⁵⁹⁷ C⁵⁹⁸ C⁵⁹⁹ C⁶⁰⁰ C⁶⁰¹ C⁶⁰² C⁶⁰³ C⁶⁰⁴ C⁶⁰⁵ C⁶⁰⁶ C⁶⁰⁷ C⁶⁰⁸ C⁶⁰⁹ C⁶¹⁰ C⁶¹¹ C⁶¹² C⁶¹³ C⁶¹⁴ C⁶¹⁵ C⁶¹⁶ C⁶¹⁷ C⁶¹⁸ C⁶¹⁹ C⁶²⁰ C⁶²¹ C⁶²² C⁶²³ C⁶²⁴ C⁶²⁵ C⁶²⁶ C⁶²⁷ C⁶²⁸ C⁶²⁹ C⁶³⁰ C⁶³¹ C⁶³² C⁶³³ C⁶³⁴ C⁶³⁵ C⁶³⁶ C⁶³⁷ C⁶³⁸ C⁶³⁹ C⁶⁴⁰ C⁶⁴¹ C⁶⁴² C⁶⁴³ C⁶⁴⁴ C⁶⁴⁵ C⁶⁴⁶ C⁶⁴⁷ C⁶⁴⁸ C⁶⁴⁹ C⁶⁵⁰ C⁶⁵¹ C⁶⁵² C⁶⁵³ C⁶⁵⁴ C⁶⁵⁵ C⁶⁵⁶ C⁶⁵⁷ C⁶⁵⁸ C⁶⁵⁹ C⁶⁶⁰ C⁶⁶¹ C⁶⁶² C⁶⁶³ C⁶⁶⁴ C⁶⁶⁵ C⁶⁶⁶ C⁶⁶⁷ C⁶⁶⁸ C⁶⁶⁹ C⁶⁷⁰ C⁶⁷¹ C⁶⁷² C⁶⁷³ C⁶⁷⁴ C⁶⁷⁵ C⁶⁷⁶ C⁶⁷⁷ C⁶⁷⁸ C⁶⁷⁹ C⁶⁸⁰ C⁶⁸¹ C⁶⁸² C⁶⁸³ C⁶⁸⁴ C⁶⁸⁵ C⁶⁸⁶ C⁶⁸⁷ C⁶⁸⁸ C⁶⁸⁹ C⁶⁹⁰ C⁶⁹¹ C⁶⁹² C⁶⁹³ C⁶⁹⁴ C⁶⁹⁵ C⁶⁹⁶ C⁶⁹⁷ C⁶⁹⁸ C⁶⁹⁹ C⁷⁰⁰ C⁷⁰¹ C⁷⁰² C⁷⁰³ C⁷⁰⁴ C⁷⁰⁵ C⁷⁰⁶ C⁷⁰⁷ C⁷⁰⁸ C⁷⁰⁹ C⁷¹⁰ C⁷¹¹ C⁷¹² C⁷¹³ C⁷¹⁴ C⁷¹⁵ C⁷¹⁶ C⁷¹⁷ C⁷¹⁸ C⁷¹⁹ C⁷²⁰ C⁷²¹ C⁷²² C⁷²³ C⁷²⁴ C⁷²⁵ C⁷²⁶ C⁷²⁷ C⁷²⁸ C⁷²⁹ C⁷³⁰ C⁷³¹ C⁷³² C⁷³³ C⁷³⁴ C⁷³⁵ C⁷³⁶ C⁷³⁷ C⁷³⁸ C⁷³⁹ C⁷⁴⁰ C⁷⁴¹ C⁷⁴² C⁷⁴³ C⁷⁴⁴ C⁷⁴⁵ C⁷⁴⁶ C⁷⁴⁷ C⁷⁴⁸ C⁷⁴⁹ C⁷⁵⁰ C⁷⁵¹ C⁷⁵² C⁷⁵³ C⁷⁵⁴ C⁷⁵⁵ C⁷⁵⁶ C⁷⁵⁷ C⁷⁵⁸ C⁷⁵⁹ C⁷⁶⁰ C⁷⁶¹ C⁷⁶² C⁷⁶³ C⁷⁶⁴ C⁷⁶⁵ C⁷⁶⁶ C⁷⁶⁷ C⁷⁶⁸ C⁷⁶⁹ C⁷⁷⁰ C⁷⁷¹ C⁷⁷² C⁷⁷³ C⁷⁷⁴ C⁷⁷⁵ C⁷⁷⁶ C⁷⁷⁷ C⁷⁷⁸ C⁷⁷⁹ C⁷⁸⁰ C⁷⁸¹ C⁷⁸² C⁷⁸³ C⁷⁸⁴ C⁷⁸⁵ C⁷⁸⁶ C⁷⁸⁷ C⁷⁸⁸ C⁷⁸⁹ C⁷⁹⁰ C⁷⁹¹ C⁷⁹² C⁷⁹³ C⁷⁹⁴ C⁷⁹⁵ C⁷⁹⁶ C⁷⁹⁷ C⁷⁹⁸ C⁷⁹⁹ C⁸⁰⁰ C⁸⁰¹ C⁸⁰² C⁸⁰³ C⁸⁰⁴ C⁸⁰⁵ C⁸⁰⁶ C⁸⁰⁷ C⁸⁰⁸ C⁸⁰⁹ C⁸¹⁰ C⁸¹¹ C⁸¹² C⁸¹³ C⁸¹⁴ C⁸¹⁵ C⁸¹⁶ C⁸¹⁷ C⁸¹⁸ C⁸¹⁹ C⁸²⁰ C⁸²¹ C⁸²² C⁸²³ C⁸²⁴ C⁸²⁵ C⁸²⁶ C⁸²⁷ C⁸²⁸ C⁸²⁹ C⁸³⁰ C⁸³¹ C⁸³² C⁸³³ C⁸³⁴ C⁸³⁵ C⁸³⁶ C⁸³⁷ C⁸³⁸ C⁸³⁹ C⁸⁴⁰ C⁸⁴¹ C⁸⁴² C⁸⁴³ C⁸⁴⁴ C⁸⁴⁵ C⁸⁴⁶ C⁸⁴⁷ C⁸⁴⁸ C⁸⁴⁹ C⁸⁵⁰ C⁸⁵¹ C⁸⁵² C⁸⁵³ C⁸⁵⁴ C⁸⁵⁵ C⁸⁵⁶ C⁸⁵⁷ C⁸⁵⁸ C⁸⁵⁹ C⁸⁶⁰ C⁸⁶¹ C⁸⁶² C⁸⁶³ C⁸⁶⁴ C⁸⁶⁵ C⁸⁶⁶ C⁸⁶⁷ C⁸⁶⁸ C⁸⁶⁹ C⁸⁷⁰ C⁸⁷¹ C⁸⁷² C⁸⁷³ C⁸⁷⁴ C⁸⁷⁵ C⁸⁷⁶ C⁸⁷⁷ C⁸⁷⁸ C⁸⁷⁹ C⁸⁸⁰ C⁸⁸¹ C⁸⁸² C⁸⁸³ C⁸⁸⁴ C⁸⁸⁵ C⁸⁸⁶ C⁸⁸⁷ C⁸⁸⁸ C⁸⁸⁹ C⁸⁹⁰ C⁸⁹¹ C⁸⁹² C⁸⁹³ C⁸⁹⁴ C⁸⁹⁵ C⁸⁹⁶ C⁸⁹⁷ C⁸⁹⁸ C⁸⁹⁹ C⁹⁰⁰ C⁹⁰¹ C⁹⁰² C⁹⁰³ C⁹⁰⁴ C⁹⁰⁵ C⁹⁰⁶ C⁹⁰⁷ C⁹⁰⁸ C⁹⁰⁹ C⁹¹⁰ C⁹¹¹ C⁹¹² C⁹¹³ C⁹¹⁴ C⁹¹⁵ C⁹¹⁶ C⁹¹⁷ C⁹¹⁸ C⁹¹⁹ C⁹²⁰ C⁹²¹ C⁹²² C⁹²³ C⁹²⁴ C⁹²⁵ C⁹²⁶ C⁹²⁷ C⁹²⁸ C⁹²⁹ C⁹³⁰ C⁹³¹ C⁹³² C⁹³³ C⁹³⁴ C⁹³⁵ C⁹³⁶ C⁹³⁷ C⁹³⁸ C⁹³⁹ C⁹⁴⁰ C⁹⁴¹ C⁹⁴² C⁹⁴³ C⁹⁴⁴ C⁹⁴⁵ C⁹⁴⁶ C⁹⁴⁷ C⁹⁴⁸ C⁹⁴⁹ C⁹⁵⁰ C⁹⁵¹ C⁹⁵² C⁹⁵³ C⁹⁵⁴ C⁹⁵⁵ C⁹⁵⁶ C⁹⁵⁷ C⁹⁵⁸ C⁹⁵⁹ C⁹⁶⁰ C⁹⁶¹ C⁹⁶² C⁹⁶³ C⁹⁶⁴ C⁹⁶⁵ C⁹⁶⁶ C⁹⁶⁷ C⁹⁶⁸ C⁹⁶⁹ C⁹⁷⁰ C⁹⁷¹ C⁹⁷² C⁹⁷³ C⁹⁷⁴ C⁹⁷⁵ C⁹⁷⁶ C⁹⁷⁷ C⁹⁷⁸ C⁹⁷⁹ C⁹⁸⁰ C⁹⁸¹ C⁹⁸² C⁹⁸³ C⁹⁸⁴ C⁹⁸⁵ C⁹⁸⁶ C⁹⁸⁷ C⁹⁸⁸ C⁹⁸⁹ C⁹⁹⁰ C⁹⁹¹ C⁹⁹² C⁹⁹³ C⁹⁹⁴ C⁹⁹⁵ C⁹⁹⁶ C⁹⁹⁷ C⁹⁹⁸ C⁹⁹⁹ C¹⁰⁰⁰ C¹⁰⁰¹ C¹⁰⁰² C¹⁰⁰³ C¹⁰⁰⁴ C¹⁰⁰⁵ C¹⁰⁰⁶ C¹⁰⁰⁷ C¹⁰⁰⁸ C¹⁰⁰⁹ C¹⁰¹⁰ C¹⁰¹¹ C¹⁰¹² C¹⁰¹³ C¹⁰¹⁴ C¹⁰¹⁵ C¹⁰¹⁶ C¹⁰¹⁷ C¹⁰¹⁸ C¹⁰¹⁹ C¹⁰²⁰ C¹⁰²¹ C¹⁰²² C¹⁰²³ C¹⁰²⁴ C¹⁰²⁵ C¹⁰²⁶ C¹⁰²⁷ C¹⁰²⁸ C¹⁰²⁹ C¹⁰³⁰ C¹⁰³¹ C¹⁰³² C¹⁰³³ C¹⁰³⁴ C¹⁰³⁵ C¹⁰³⁶ C¹⁰³⁷ C¹⁰³⁸ C¹⁰³⁹ C¹⁰⁴⁰ C¹⁰⁴¹ C¹⁰⁴² C¹⁰⁴³ C¹⁰⁴⁴ C¹⁰⁴⁵ C¹⁰⁴⁶ C¹⁰⁴⁷ C¹⁰⁴⁸ C¹⁰⁴⁹ C¹⁰⁵⁰ C¹⁰⁵¹ C¹⁰⁵² C¹⁰⁵³ C¹⁰⁵⁴ C¹⁰⁵⁵ C¹⁰⁵⁶ C¹⁰⁵⁷ C¹⁰⁵⁸ C¹⁰⁵⁹ C¹⁰⁶⁰ C¹⁰⁶¹ C¹⁰⁶² C¹⁰⁶³ C¹⁰⁶⁴ C¹⁰⁶⁵ C¹⁰⁶⁶ C¹⁰⁶⁷ C¹⁰⁶⁸ C¹⁰⁶⁹ C¹⁰⁷⁰ C¹⁰⁷¹ C¹⁰⁷² C¹⁰⁷³ C¹⁰⁷⁴ C¹⁰⁷⁵ C¹⁰⁷⁶ C¹⁰⁷⁷ C¹⁰⁷⁸ C¹⁰⁷⁹ C¹⁰⁸⁰ C¹⁰⁸¹ C¹⁰⁸² C¹⁰⁸³ C

mayham puttānaṃ pāpakam pi cinteyyā¹ 'ti putte pakkosā-
petvā āha: „tātā, ahaṃ Suriyakumārassa jātakaṃ varam
adāsim, idāni² ssa mātā rajjaṃ yācāti, ahaṃ tassa na dātukāmo,
mātugāmo nāma pāpo, tumhākaṃ pāpakam pi cinteyya, tumhe
araññam³ pavisitvā mam⁴ accayena kulasantake⁵ nagare rajjaṃ
kareyyāthā⁶ 'ti kanditvā roditvā aise cumditvā uyyojesi. Te⁷
pitaraṃ vanditvā pāsādā orohante⁸ rājaggaṇe⁹ khamāno¹⁰ Suriya-
kumāro pā disvā taṃ kāranaṃ hatvā „ahaṃ pi bhātikehi saddhīm
gaṇissāmiti¹¹ tehi saddhīm yeva nikkhami. Te Himavantaṃ
pavisidisu. Bodhisatto magga okkamma rukkhamāle nisiditvā
Suriyakumāraṃ āmanesi: „tātā Suriya etaṃ saraṃ gantvā
nahitvā ca pīvitvā ca padumini¹²pannehi¹³ ambhakaṃ pi piṇḍiyaṃ
ānehi¹⁴. Taṃ paṇa saraṃ Vessavanassa¹⁵ santikā ekena¹⁶
dakarakkhasena laddham¹⁷ hoti, Vessavaṇo¹⁸ ca taṃ āha: „tha-
petvā devadhamma¹⁹jānapake ye aññe²⁰ imaṃ saraṃ otaranti
te khāditaṃ labhasi, anotimme na labhasi²¹. Tato paṭṭhāya
so rakkhaso ye taṃ saraṃ otaranti te devadhamme²² pucchitvā
ye na jānanti²³ te khādati. Atha kho Suriyakumāro taṃ saraṃ
gantvā avimadisitvā²⁴ va otari. Atha naṃ so rakkhaso gabhetvā²⁵
„devadhammaṃ jānāsi²⁶ pucchī. So „devadhammaṃ nāma
Canda-Suriyā²⁷ ti āha. Atha naṃ „tvam²⁸ devadhammaṃ na
jānāsi²⁹ udakaṃ pavasetvā attano vasaṇatthāne³⁰ thapesi. Bo-
dhisatto pi taṃ cirāyantaṃ³¹ disvā Candakumāraṃ pesesi.
Rakkhaso taṃ pi gabhitvā „devadhammaṃ jānāsi³² pucchī.
„Aha jānāmi, devadhammaṃ nāma³³ catasso disā³⁴ ti. Rakkhaso
„na tvam³⁵ devadhammaṃ jānāsi³⁶ taṃ pi gabhetvā tatth³⁷ eva
thapesi. Bodhisatto taṃmim³⁸ pi cirāyante „ekena³⁹ antarāyuna
bhavitabban⁴⁰ ti sayam⁴¹ tattha gantvā dvinnam⁴² pi otaraga-

¹ C² araññāsa, C¹ arañña. ² C² kareyyāthā. ³ C² C¹ no. ⁴ C² C¹ rājaggaṇe.

⁵ C² kila-. ⁶ C² -pannehi. ⁷ C² C¹ -matta. ⁸ C² ako. ⁹ C² C¹ -no. ¹⁰ C²
añño, C¹ añña. ¹¹ C² labhasi. ¹² C² -dhammaṃ. ¹³ C² jānti. ¹⁴ C²
avimadisi. ¹⁵ C² gantvā. ¹⁶ C² piṇḍiyaṃ cirāyantaṃ corrected to piṇḍiyaṃ atci-
rāyantaṃ. ¹⁷ C² adds in the margin catasso disāti.

vekkhite¹ sabbhīvaṃ paccavekkhite² bāhūvāsaṃ paccavekkhite³. katham⁴ ? „pāpakaṇṇaṃ nāṃ etan⁵ na jāteṃpamāṇaṃ kammaṃ, bhājaccāraṃ tevatthidūsaṃ idan⁶ kammaṃ, tiddhassa jāteṃpamāṇassa idan⁷ kammaṃ kāmā na yuttan⁸” ti eva⁹ ! ita¹⁰ jātin¹¹ paccavekkhite¹² pāṇtipatāḍipāpaṃ akaraṃte hīrin¹³ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpakaṇṇaṃ nāṃ etan¹⁴ daharehi¹⁵ katubbakammaṃ”¹⁶, tiddhassa taya¹⁷ jhānaṃ idan¹⁸ kammaṃ¹⁹ kāmā na yuttan²⁰” ti evaṃ taya²¹ paccavekkhite²² pāṇtipatāḍipāpaṃ akaraṃte hīrin²³ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpaṃ nāṃ etan²⁴ dubbala-jātikānaṃ kammaṃ, tiddhassa sūrahivasaṃpamāṇassa idan²⁵ kammaṃ kāmā na yuttan²⁶” ti evaṃ sūrabhīvaṃ paccavekkhite²⁷ pāṇtipatāḍipāpaṃ akaraṃte hīrin²⁸ samuṭṭhāpeti, tathā „pāpakammaṃ nāṃ etan²⁹ andhabhāṇaṃ kammaṃ na paṇḍi-
tinaṃ, tiddhassa paṇḍitaṃ bahusuttaṃ idan³⁰ kammaṃ kāmā na yuttan³¹” ti evaṃ bahusuttaṃ paccavekkhite³² pāṇtipatāḍipāpaṃ akaraṃte hīrin³³ samuṭṭhāpeti, evaṃ ajjhātasamuṭṭhānaṃ hīrin³⁴ catu³⁵ kīraṇe³⁶ samuṭṭhāpeti, samuṭṭhāpetvā ca pana³⁷ attano citte hīrin³⁸ paccave³⁹ pāpakammaṃ na karoti, evaṃ hīri⁴⁰ ajjhāta-samuṭṭhānā⁴¹ nāma hoti; katham⁴² ottappan⁴³ bahiddhasamuṭṭhānaṃ nāma, „sacc⁴⁴ evaṃ pāpakammaṃ karissasī⁴⁵ catum⁴⁶” poraṇa⁴⁷ garahappatto bhavissasī,

Urahasseva⁴⁸ tam⁴⁹ vīṇā⁵⁰ azuṇḍa⁵¹ nagariko⁵² yathā,

vijajjito⁵³ sīharasethi⁵⁴ katham⁵⁵ bhikkhū⁵⁶ karissasīti⁵⁷”

paccavekkhanto⁵⁸ bahiddhasamuṭṭhānaṃ ottappena⁵⁹ pāpakammaṃ na karoti, evaṃ ottappena⁶⁰ bahiddhasamuṭṭhānaṃ nāma hoti, katham⁶¹ hīri⁶² attādhīpateyyā⁶³ nāma, idh⁶⁴ akaro⁶⁵ kulaputto⁶⁶ attano⁶⁷ adhipatino⁶⁸ jethakam⁶⁹ karo⁷⁰, tiddhassa saddhā-pabbajjitaṃ bahusuttaṃ dhūtevedhassa⁷¹ na yuttan⁷² pāpakammaṃ kāmā⁷³ ti pāpaṃ na karoti, evaṃ hīri⁷⁴ attādhīpateyyā⁷⁵ nāma hoti, imāha⁷⁶ Bhagavā: „Yo⁷⁷ attano⁷⁸ yeva⁷⁹ adhipatino⁸⁰ kato⁸¹ akasā⁸² pajabho⁸³ akasā⁸⁴ bhūre⁸⁵ akasā⁸⁶ pajabho⁸⁷ anavajjam⁸⁸ bhūve⁸⁹ siddham⁹⁰ attano⁹¹ parikarati⁹²”, katham⁹³ ottappan⁹⁴ lokādhī-pateyyan⁹⁵ nāma, idh⁹⁶ akaro⁹⁷ kulaputto⁹⁸ lokā⁹⁹ adhipatino¹⁰⁰ jethakam¹⁰¹ karo¹⁰² pāpa-kammaṃ na karoti, yathāha¹⁰³: „Māhi¹⁰⁴ kha¹⁰⁵ paṇḍiya¹⁰⁶ lobhasamūḍha¹⁰⁷, tamhi¹⁰⁸ kha¹⁰⁹ yeva¹¹⁰ lokasamūḍha¹¹¹ santi¹¹² sammabrahmaṇa¹¹³ tiddhanta¹¹⁴”¹¹⁵ dīkharakkhū¹¹⁶ para-
vittavidūso¹¹⁷, te¹¹⁸ dūrate¹¹⁹ pi¹²⁰ paccanti¹²¹ sanna¹²² pi¹²³ dīssanti¹²⁴, ceta¹²⁵pi¹²⁶ cittan¹²⁷ pajānanti¹²⁸, te¹²⁹ pi¹³⁰ man¹³¹ evaṃ jānissanti¹³² „paccatha¹³³ kha¹³⁴ iman¹³⁵ kulaputtaṃ, saddhāya¹³⁶ agāraṃ¹³⁷ anagāriyaṃ¹³⁸ pabbajjito¹³⁹ samāno¹⁴⁰”¹⁴¹ vokiṇo¹⁴²”¹⁴³ vīharati¹⁴⁴ pāpā¹⁴⁵hi¹⁴⁶ akasā¹⁴⁷hi¹⁴⁸ dhammekhi¹⁴⁹”, santi¹⁵⁰ devatā¹⁵¹ tiddhanta¹⁵² dīkharakkhū¹⁵³ paravittavidūsiyo¹⁵⁴, te¹⁵⁵ dūrate¹⁵⁶ pi¹⁵⁷ paccanti¹⁵⁸ sanna¹⁵⁹ pi¹⁶⁰ dīssanti¹⁶¹, ceta¹⁶²pi¹⁶³ cittan¹⁶⁴ pajānanti¹⁶⁵, tāpi¹⁶⁶ man¹⁶⁷ jānissanti¹⁶⁸ „paccatha¹⁶⁹ kha¹⁷⁰ iman¹⁷¹ kulaputtaṃ, saddhāya¹⁷² agāraṃ¹⁷³ anagāriyaṃ

¹ C¹ C² evaṃ. ² C³ katubbak¹ kammaṃ. ³ C⁴ moṭṭa² kammaṃ. ⁴ C⁵ -jhaṇḍa³ hīri. ⁵ so all three MSS. ⁶ C⁶ vājito. ⁷ C⁷ karissasī. ⁸ C⁸ adda⁴ hi. ⁹ C⁹ mahā⁵ tamhi. ¹⁰ C¹⁰ tiddhanta⁶. ¹¹ C¹¹ -vidūso, C¹² -vidūso. ¹² C¹³ adda⁷ na. ¹³ C¹⁴ omīta⁷ samāno. ¹⁴ C¹⁵ vokiṇo. ¹⁵ C¹⁶ dhammekhi. ¹⁶ C¹⁷ -vidūsiyo. ¹⁷ C¹⁸ adda⁸ na. ¹⁸ C¹⁹ adda⁹ evaṃ.

pakkajito samāno vokiṇṇo¹ viharati pāpakehi akusalehi dhammekhitt², so lokaso
yeva adhipatino karitvā akusalam pajahati kusalam³ bhāveti āvajjam⁴ pajahati
anavajjam⁵ bhāveti suddham attānaṃ paribharānti⁶, evaṃ ottappam⁷ lokeḍḍhi-
paseyyam nāma hoti⁸; lajjasabbhāvasaṃhāro hiri bhayasabbhāvasaṃhātam⁹ ottappan
ti, ettha pana lajja ti lajjasākkaro tena sabbhāvena saṃhiṭṭi hiri, bhayan ti
apāyabhayan¹⁰ tena sabbhāvena saṃhiṭṭam¹¹ ottappam, tadubhayan pi pāpāpari-
vajjana pūkatam¹² hoti, akacco¹³ hi yathā nāma¹⁴ eko kulaputto uccārapasādvādin
karonto lajjitabbhayuttam¹⁵ ekam diṇaṃ lajjasākkarappatto bhāvoya hīlito¹⁶ evam
evaṃ ajjhattam¹⁷ lajjidhammanā okkametvā pāpakkammam na karoti, akacco¹⁸
apayabhayabbhāto hotvā pāpakkammam na karoti, tat¹⁹ idāṃ opammanā yathā
hi²⁰ diṇaṃ ayogajen eko sūto bhāveyya²¹ gūḥamakkhito eko unho ḍḍito
tathā paṇḍito sūtaṃ gūḥamakkhilaṃ jignucchanto na gandhāni haraṃ āśābha-
yena²² tathā sūtasena gūḥamakkhitasena jignochāya agāḥamāsi²³ viya ajjhattam
lajjidhammanā okkametvā²⁴ pāpasa akaronam unhasa²⁵ jūḥabhayena agāḥamāsi²⁶
viya apayabhayena pāpasa akaronam²⁷ seditabbam²⁸ sappalasaṃvalakkhaṇā hiri
vajjabhīruḥkabhayadassatīlakkhaṇam²⁹ ottappam ti, idāṃ pi drayam pāpāpari-
vajjana yeva pūkatam³⁰ hoti³¹, akacco hi jātisakantapaccavekkhaṇā³² suttu-
mahantapaccavekkhaṇa³³ āyassamahantapaccavekkhaṇā³⁴ sabrahmacārinakantapacca-
vekkhaṇā³⁵ ti catuḥ³⁶ kāranehi sappalasaṃvalakkhaṇam³⁷ hirim³⁸ samuttijāpetvā
pāpam na karoti, akacco attānurādhāyām³⁹ parānurādhāyām⁴⁰ dandābhāyām⁴¹
doggatābhāyām⁴² ti satuḥ⁴³ kāranehi vajjabhīruḥkabhayadassatīlakkhaṇam⁴⁴ ottappam
samuttijāpetvā pāpam na karoti, tathā jātisakantapaccavekkhaṇādin⁴⁵ c⁴⁶ eva
attānurādhāyādin⁴⁷ ca vitthāreṇa⁴⁸ kaṭṭhābbaṇi, taṃ vitthāro Aṅguttarātha-
kaṭṭhāya vutto⁴⁹, suttakadhammasamāhittā⁵⁰ ti loke eva⁵¹ hīrotappam⁵² ḍḍim
keto⁵³ kaṭṭhā⁵⁴ kusallā dhammā suttakadhammā nāma, so sabbasaṃgūḥikāyena
catubhōmakalokiyalokutisāradhammā, tehi samāhittā samānūgātā ti ettho,
santo appurito loko ti kiyāsamādinam⁵⁵ satitāya⁵⁶ santo kaṭṭhā⁵⁷ kaṭṭha-
veditāya⁵⁸ sabbasaṃpuritā⁵⁹ ti appurito loko ti pana kaṭṭhāraloko attāloko
okkāloko khandhaloko āyatanaloko dhātuloko ti anekavido, tathā eko loko
sabbo sūto⁶⁰ bhāratthilikkā⁶¹ -pe- anārasaloko ajjhāssa⁶² dhātuyo ti, ettha anā-
khāraloko vutto, khandhalokādayo tadantogadhā yeva, ayam loko paralo
deraloko manussaloko ti ḍḍim⁶³ pana⁶⁴ sattaloko⁶⁵ vutto,

¹ C¹ vakkhe, ² C² C² kusalam, ³ C³ C³ anavajjam, ⁴ C⁴ C⁴ hanti, ⁵ C⁵ C⁵ saṃhiṭṭi, ⁶ C⁶ C⁶ akacco, ⁷ C⁷ C⁷ lajjitabbhayuttam, ⁸ C⁸ C⁸ hīlito, C⁹ hīlito, C¹⁰ hīlito, ⁹ C⁹ C⁹ adda hi, ¹⁰ C¹⁰ C¹⁰ omitta hi, ¹¹ C¹¹ C¹¹ bhāvoya, ¹² C¹² C¹² dūha-, ¹³ C¹³ C¹³ agāhamam, C¹⁴ C¹⁴ agāḥamam, ¹⁵ C¹⁵ C¹⁵ okkametvā, ¹⁶ C¹⁶ C¹⁶ agāhamam, ¹⁷ C¹⁷ C¹⁷ -dassatī-, ¹⁸ C¹⁸ C¹⁸ omitta hoti, ¹⁹ C¹⁹ C¹⁹ -nā, ²⁰ C²⁰ C²⁰ -nā, C²¹ C²¹ -cāri-, ²² an alī thāre MSS, ²³ C²³ C²³ -bhāyam, ²⁴ C²⁴ C²⁴ vutto, ²⁵ C²⁵ C²⁵ jūḥamāsa, ²⁶ C²⁶ C²⁶ kaṭṭhāba, ²⁷ C²⁷ C²⁷ kaṭṭhāveditāya, ²⁸ C²⁸ C²⁸ sabbasa-, ²⁹ C²⁹ C²⁹ āra-, ³⁰ C³⁰ C³⁰ ālīkūpantasaṃtaloko,

Yāvaṁ cāndimasuriyā parikaranti virocenā
 ita sahasasāsi loka ettha te vattatī¹ vao 11

ettha okkassaloka vutto; tesu idha satthaloka ahiṇṇapato, satthalakkammā hi yeva
 evampiṇṇa sappurisa; te devadhammā ti vuccare, tathā devā ti sammanti-
 devā uppatthidevā viuddhidevā ti itidhā, tesu Mahasammāsaikkālo puthaya
 lokena devā ti sammattatī² rājasaṁkumārādāyo sammantidevā nama, devaloka
 uppannā uppatthidevā nama, khinṇasā viuddhidevā nama, vuttam pi n' etah
 sammantidevā nama rājāno devīyo kumārā³, uppatthidevā nama bhummadevā
 upādīya tatuttarāṇā devā, viuddhidevā nama Buddhapariccakāṇḍhakkhīnasā ti,
 Imesāni devānaṁ dhammā ti devadhammā ti⁴, vuccatī ti vuccanti, āroṭṭappa-
 mōlakā hi kussadhammā⁵, kussasāropadāya c' eva devaloka nibbattiyā ca
 viuddhiddhāvāsā⁶ eva⁷ kāraṇatī⁸ kāraṇatthena āroṭṭhānaṁ tesuṁ devānaṁ
 dhammā ti devadhammā, tehi devadhammehi samanoḍḍatī puggalāpi devadhammā,
 tamā puggalāḍḍatī(hānāya desanāya⁹ te dhamme dassento santo sappurisa loka
 devadhammā ti vuccare ti itā.

Yakkho imaṁ dhammadessanaṁ sutvā pasanno Bodhisattam
 āha: „paṇḍita, ahaṁ tumhākaṁ pasanno, ekaṁ bhātarāṁ demī,
 katarāṁ āpemi¹⁰“. „Kaniṭṭhāro¹¹ ānehitī¹²“. „Paṇḍita, tvam
 kevalaṁ devadhammaṁ jānāsī yeva, na pana tesu vattasīti¹³“.
 „Kinkāraṇā¹⁴ ti. „Yanikāraṇā jeṭṭham chaṇḍevā kaniṭṭham¹⁵
 ānāpento jeṭṭhapaṇḍīyākakammānaṁ nama na karosīti¹⁶“. „Deva-
 dhamme cāhaṁ yakkha jānāmi tesu ca vattāmi, mayāṁ hi
 imaṁ araññaṁ¹⁷ etah nissāya pavūtthā, etassa hi atthāya
 amhākaṁ pitarāṁ etassa mātā rajjāṁ yāci, amhākaṁ pana
 pitā taṁ¹⁸ varaṁ adatvā amhākaṁ anurakkhapattihāya¹⁹ arañña-
 vāsaṁ²⁰ anujāni, so kumāro anivattitvā amhehi saddhāṁ āgato,
 'tam arañña eko²¹ yakkho khāditi' vutte pi nā koci sad-
 dalussati, tenāhaṁ garabhabhayabhīto²² tam eva ānāpemi²³“.
 „Sādhu sādhu paṇḍita; tvam devadhammaṁ ca jānāsī tesu ca

¹ C² vattatīti. ² C¹ sammattatī. ³ C¹ kumārā corrected to rājakumārā. ⁴ C¹
 omittā ti. ⁵ C¹ kussalā-. ⁶ C¹ viuddhiddhāvāsāva corrected to viuddhiddhāvāsāsa.
⁷ C¹ kāraṇatī. ⁸ C¹ omittā desanāya. ⁹ C¹ kaniṭṭhasi corrected to kaniṭṭham.
¹⁰ C¹ kaniṭṭham. ¹¹ C¹ C² nama karosīti, C¹ nama karosīti corrected to na
 karosīti. ¹² C¹ C² araññaṁ. ¹³ C¹ na. ¹⁴ C¹ C² anurakkhāna-. ¹⁵ C¹ C²
 arañña-. ¹⁶ C¹ arañña-. ¹⁷ C¹ anurakkhānaṁ corrected to anurakkhāna, C¹
 arañña ekā. ¹⁸ so all three MSS.

vattasāgī¹ pasannacitto yakkho Bodhisattassa sādhu-kāraṇḍaṃ datvā
 dve pi bhātaro ānetvā adāsī. Attha nam: Bodhisatto āha:
 „samma, tvaṃ pubbe attanaṃ katena pāpakammēna paresaṃ
 mahasālohitakādako' yakkho kutvā nibbatto, idāni puna pi pāpam
 eva² karosī, idam te pāpakammaṃ nirayadīhi macceṭṭam na
 dassasi, tasmā ito paṭhāya pāpam palāya kusalaṃ karohīti³,
 asakkhī ca puna tam⁴ dametum. So tam yakkhaṃ dametvā
 tena⁵ saṃvihitarakkho⁶ tatth⁷ eva vasanto ekadivasam nak-
 khuttaṃ oloketvā pīṭu kālakatabbhāvaṃ ātvā yakkhaṃ adāya
 Bārāṇasīṃ gantvā rajjāṃ gahetvā Candakumārassa oparajjāṃ
 Suriyakumarassa senāpatiṭṭhānaṃ datvā yakkhassa ramaṇiye
 thāne āyatanam karetvā yathā so aggamālāṃ aggapuppham
 aggabhattaṃ ca labhati tathā akāsi. So dhammena rajjāṃ
 karetvā yathākammam gato.

Saithā imā dhammasaṃmaṃ āharitvā dassetvā⁸ saccāni pakāsevi.
 Saccapariyosāne⁹ pi bhikkhu sotāpattiṭṭhale patiṭṭhahi. Sammā-
 sambuddho pi dve¹⁰ vattāni kathetvā anusandhīm ghaṭetvā jāṇkam
 samedhānesi: „Tadā dakarakkhaṃ bahubhaddikabhikkhu abosi. Suriya-
 kumāro ābando, Candakumāro Sāriputto, Jeṭṭhakubhūto Mahimāsā-
 kumāro aham eva āheṃ¹¹ ti. Devadhammajātakaṃ.

7. Katthahārījātaka.

Putto tyāham¹ mahārājā ti. Idam Saithā Jetarane
 viharanto Vāsabhakkhattiyāya vattum ārabhā kathesi. Vattum
 Drāḍasānipāte Bhaddasālājātaka āvikkhavisati. Sā kira Mahārāmaṃ
 Sakkaṃ dhītā Nāgummodāya nāma dāsiyā kucchisaṃ jātā Kosalā-
 rājassa aggamahosi atthosi. Sā² raṇḍo³ puttam vijāyi. Rājā pun⁴
 assā pucchā dāsibhāvaṃ ātvā jhānaṃ parihāpesi, puttaṃ Viḍḍa-
 bhassāpi jhānaṃ parihāpesi yeva. Uḍho pi autonivasaṃ yeva vasaṃti.
 Saithā tam kāmam ātvā pubbaḥhasamaye⁵ pañcasatubhikkhupari-

¹ C² C³ mahāsa. ² C² pāpakammāna corrected to pāpakamāna. ³ C² C³
 oḍhi. ⁴ C² ta. ⁵ C² samvithā. ⁶ so all three MSS. ⁷ C² adāsi pi. ⁸ C² C³
 Dhp. p. 216. ⁹ C² tyāha, C³ tyāha corrected to tyāham. ¹⁰ C² omits si. ¹¹ C²
 C³ raṇḍo. ¹² C² C³ puttham.

vuto¹ rañño² nīceṇaṇaṃ gantvā paññattāmaṃ³ nisīdittvā „mahārāja kahaṇ Vāsabhakkhattiya“ ti āha. Rājā taṃ kārāṇaṃ āroceti. „Mahārāja Vāsabhakkhattiya kassa dhītā“ ti. „Mahānāmaṇaṃ bhante“ ti. „Āgacchamānā kassa āgatā“ ti. „Mayham bhante“ ti. „Mahārāja, esā rañño⁴ dhītā, rañño⁵ va āgatā; rājānaṃ yeva⁶ paṭicca puttāṃ laḥhi, so⁷ putto kankarāṇā pītu santikāsaṃ rājasaṃ vāmikaṃ na hoti, pubbe rājāno mahuttikāya kaṭṭhabārakāya kucchisaṃhū puttāṃ laḥhittvā puttasaṃ rājānaṃ adamaṇḍi“ ti. Rājā tassa⁸ atthasaṅgavibhāraṭṭhāya bhūgavantaṃ yāci. Bhagavā bhavantarasaṃ paṭicehaṇṇaṃ kārāṇaṃ pākaṇaṃ akāsi:

Attīte Bārāṇasīyaṃ Brahmadatto rājā mahantena yasaṇa uyyānaṃ gantvā tattha papphaphalalohheṇa vicaranto uyyānavanasande⁹ gāyittvā gāyittvā¹⁰ dārūni¹¹ uddharamānaṃ ekam itthiṃ diṣvā paṭibaddhacitto saṅkāsāṃ kappesi. Taṃ khaṇaṃ yeva Bodhisatto tassa¹² kucchīyaṃ yeva paṭisaṇḍhiṃ gaṇhi. Tāvad eva tassa¹³ vajiraparitā viya garukā kucchi¹⁴ ahoṣi. Sā gabbhassa puṭṭhiṭṭabhavaṇa¹⁵ ṇatva „gabbha me deva paṭiṣṭhito“ ti āha. Rājā aṅgulimuddikaṃ datvā „sace dhītā hoti imāṃ viṣaṇṇetvā poseyyāsi, sace putto hoti muddikāya saddhīm mama santikaṃ āneyyāsi“¹⁶ vatvā pakkāmi. Sāpi paripākagabbhā¹⁷ Bodhisattaṃ vijāyi. Tassa ūdhāvitvā paridhāvitvā vicaraṇaṅkāle keḷimaṇḍale¹⁸ kilantasaṃ¹⁹ evaṃ vattaro²⁰ honti „nippitiken²¹ amhā²² pahatā“ ti. Taṃ sotvā Bodhisatto mātu santikaṃ gantvā „amma ko mayham pīti“ ti pacchi. „Tāta tvadī Ba-rāṇasīrañño²³ putto“ ti. „Āmma attīhi paṇa koci sakkhīti“²⁴. „Tāta rājā imāṃ muddikaṃ datvā²⁵ sace dhītā hoti imāṃ viṣaṇṇetvā poseyyāsi, sace putto hoṭi imāya muddikāya saddhīm āneyyāsi“²⁶ vatvā gato²⁷ ti. „Āmma evaṃ sante kasmā maṃ pītu santikaṃ

¹ O āraṇaṇa. ² O O rañño. ³ O O paññatti. ⁴ O eva sā rañño va corrected to *evam sā rañño* va, O sā rañño. ⁵ O yama. ⁶ O laḥhito. ⁷ O -vamasandena. ⁸ O omīti oṃ gāyittvā. ⁹ O āruṇi. ¹⁰ O has later added *esā*. ¹¹ O -ari. ¹² O paripākka- corrected to *paripakka-*. ¹³ O keḷimaṇḍale, O keḷimaṇḍale keḷimaṇḍale. ¹⁴ O kilantasaṃ. ¹⁵ O vattaro, O vatti corrected to *vattaro*. ¹⁶ O nippitikenamhi, O nippitikenamhi.

nānesi¹. Sā puttassa ujjhāsayam ūtvā rājadvāram gantvā
rañño² ārocāpasi rañño³ ca⁴ pakkosāpita⁵ pavasitvā rājānam
vanditvā „ayam te deva putto“ ti āha. Rājā jānanto pi pari-
samaññhe lajjāya „na mayham putto“ ti āha. „Aya⁶ te deva
muddikā, imam anñjānāsīti“⁷. „Aya⁸ pi mayham muddikā na
hotīti“⁹. „Deva idāni¹⁰ thapetrā saecakiriyaṃ añño¹¹ mama
sakkhi¹² n¹³ atthi, sac¹⁴ ayaṃ dārako tumhe paticea jāto ākāso
tīthatu, noce bhūmīyaṃ patitvā maraṇī“¹⁵ ti Bodhisattah
pāde gahetvā ākāso khipi. Bodhisatto ākāso pallankam ābhū-
jitvā nisinnā madhurasazena pītu dhammaṃ kathento imadā
gātham āha:

Putto ty-āham mahārāja, tvaṃ maṃ poṇa janādhipa,
añño¹⁶ pi devo poseṭi kiñca devo sakam pajan ti. 6.

Tattha putto tyāham ti putto te āham, putto ca maṃ¹⁷ eva¹⁸ astraḥ khetto
antavāliko dīpanko ti catubbhā¹⁹ tattha aññāno paticea²⁰ jāto astraḥ nāma,
ayanaṃpiṭhe pallankhe uttā²¹ ti evam añño²² nibbāto khetto nāma, saṃtike
sippuggaṇhanako²³ antavāliko nāma, parivānathāya dīpano dīpanko nāma, idha
poṇa janādhipa²⁴ putto ti catuṃ, catuḥ²⁵ saṅghavattitūṃ janāo rañjaritū
rājā, mahanto rājā mahārāja, tathā āgacanto āka: mahārāja ti, evam maṃ
poṇa janādhipā ti janādhipa mahājanājeṭṭhako tvaṃ maṃ poṇa khavassu
vaḍḍheṭṭi, añño²⁶ pi devo poseṭi ti añño²⁷ pi kaṭṭhābandhūyo manussā
kaṭṭhasāḍḍayo dīraśālinagale bahujāno ca devo poseṭi, kiñca devo sakam
pajan ti, attha poṇa kiñca ti garahaṇṭhe ca anuggaṇṭhe²⁸ ca uppiṭṭo, sakam
pajan attho puttāno maṃ devo na poseṭi pi²⁹ vaḍḍanto garahaṇṭi nāma, añño³⁰
bahujāno³¹ poseṭi evaṃto anuggaṇṭhā³² nāma, ut Bodhisatto garahaṇto pi
anuggaṇṭho³³ pi kiñca devo sakam pajan ti āha.

Rājā Bodhisattassa ākāso nisiditvā evam dhammam desan-
tassa sutvā „ehi tāta, āham eva poseṭāmi āham eva poseṭ-
āmi“³⁴ hattham pasāresi. Hatthasahaseṇaṃ pasārayittha³⁵.

¹ C² C³ -amho. ² C² omi ca. ³ C² ayaṃ. ⁴ C² has later added maṃ.

⁵ C² C³ añño. ⁶ C² C³ sakkhi. ⁷ C² añño. ⁸ C² nimete corrected to nimete.

⁹ C² catubbhā corrected to catubbhā. ¹⁰ C² pati. ¹¹ C² C³ añño. ¹² C² C³ sippuggaṇhanako.

¹³ C² C³ C⁴ C⁵ C⁶ C⁷ C⁸ C⁹ C¹⁰ C¹¹ C¹² C¹³ C¹⁴ C¹⁵ C¹⁶ C¹⁷ C¹⁸ C¹⁹ C²⁰ C²¹ C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷ C³⁸ C³⁹ C⁴⁰ C⁴¹ C⁴² C⁴³ C⁴⁴ C⁴⁵ C⁴⁶ C⁴⁷ C⁴⁸ C⁴⁹ C⁵⁰ C⁵¹ C⁵² C⁵³ C⁵⁴ C⁵⁵ C⁵⁶ C⁵⁷ C⁵⁸ C⁵⁹ C⁶⁰ C⁶¹ C⁶² C⁶³ C⁶⁴ C⁶⁵ C⁶⁶ C⁶⁷ C⁶⁸ C⁶⁹ C⁷⁰ C⁷¹ C⁷² C⁷³ C⁷⁴ C⁷⁵ C⁷⁶ C⁷⁷ C⁷⁸ C⁷⁹ C⁸⁰ C⁸¹ C⁸² C⁸³ C⁸⁴ C⁸⁵ C⁸⁶ C⁸⁷ C⁸⁸ C⁸⁹ C⁹⁰ C⁹¹ C⁹² C⁹³ C⁹⁴ C⁹⁵ C⁹⁶ C⁹⁷ C⁹⁸ C⁹⁹ C¹⁰⁰ C¹⁰¹ C¹⁰² C¹⁰³ C¹⁰⁴ C¹⁰⁵ C¹⁰⁶ C¹⁰⁷ C¹⁰⁸ C¹⁰⁹ C¹¹⁰ C¹¹¹ C¹¹² C¹¹³ C¹¹⁴ C¹¹⁵ C¹¹⁶ C¹¹⁷ C¹¹⁸ C¹¹⁹ C¹²⁰ C¹²¹ C¹²² C¹²³ C¹²⁴ C¹²⁵ C¹²⁶ C¹²⁷ C¹²⁸ C¹²⁹ C¹³⁰ C¹³¹ C¹³² C¹³³ C¹³⁴ C¹³⁵ C¹³⁶ C¹³⁷ C¹³⁸ C¹³⁹ C¹⁴⁰ C¹⁴¹ C¹⁴² C¹⁴³ C¹⁴⁴ C¹⁴⁵ C¹⁴⁶ C¹⁴⁷ C¹⁴⁸ C¹⁴⁹ C¹⁵⁰ C¹⁵¹ C¹⁵² C¹⁵³ C¹⁵⁴ C¹⁵⁵ C¹⁵⁶ C¹⁵⁷ C¹⁵⁸ C¹⁵⁹ C¹⁶⁰ C¹⁶¹ C¹⁶² C¹⁶³ C¹⁶⁴ C¹⁶⁵ C¹⁶⁶ C¹⁶⁷ C¹⁶⁸ C¹⁶⁹ C¹⁷⁰ C¹⁷¹ C¹⁷² C¹⁷³ C¹⁷⁴ C¹⁷⁵ C¹⁷⁶ C¹⁷⁷ C¹⁷⁸ C¹⁷⁹ C¹⁸⁰ C¹⁸¹ C¹⁸² C¹⁸³ C¹⁸⁴ C¹⁸⁵ C¹⁸⁶ C¹⁸⁷ C¹⁸⁸ C¹⁸⁹ C¹⁹⁰ C¹⁹¹ C¹⁹² C¹⁹³ C¹⁹⁴ C¹⁹⁵ C¹⁹⁶ C¹⁹⁷ C¹⁹⁸ C¹⁹⁹ C²⁰⁰ C²⁰¹ C²⁰² C²⁰³ C²⁰⁴ C²⁰⁵ C²⁰⁶ C²⁰⁷ C²⁰⁸ C²⁰⁹ C²¹⁰ C²¹¹ C²¹² C²¹³ C²¹⁴ C²¹⁵ C²¹⁶ C²¹⁷ C²¹⁸ C²¹⁹ C²²⁰ C²²¹ C²²² C²²³ C²²⁴ C²²⁵ C²²⁶ C²²⁷ C²²⁸ C²²⁹ C²³⁰ C²³¹ C²³² C²³³ C²³⁴ C²³⁵ C²³⁶ C²³⁷ C²³⁸ C²³⁹ C²⁴⁰ C²⁴¹ C²⁴² C²⁴³ C²⁴⁴ C²⁴⁵ C²⁴⁶ C²⁴⁷ C²⁴⁸ C²⁴⁹ C²⁵⁰ C²⁵¹ C²⁵² C²⁵³ C²⁵⁴ C²⁵⁵ C²⁵⁶ C²⁵⁷ C²⁵⁸ C²⁵⁹ C²⁶⁰ C²⁶¹ C²⁶² C²⁶³ C²⁶⁴ C²⁶⁵ C²⁶⁶ C²⁶⁷ C²⁶⁸ C²⁶⁹ C²⁷⁰ C²⁷¹ C²⁷² C²⁷³ C²⁷⁴ C²⁷⁵ C²⁷⁶ C²⁷⁷ C²⁷⁸ C²⁷⁹ C²⁸⁰ C²⁸¹ C²⁸² C²⁸³ C²⁸⁴ C²⁸⁵ C²⁸⁶ C²⁸⁷ C²⁸⁸ C²⁸⁹ C²⁹⁰ C²⁹¹ C²⁹² C²⁹³ C²⁹⁴ C²⁹⁵ C²⁹⁶ C²⁹⁷ C²⁹⁸ C²⁹⁹ C³⁰⁰ C³⁰¹ C³⁰² C³⁰³ C³⁰⁴ C³⁰⁵ C³⁰⁶ C³⁰⁷ C³⁰⁸ C³⁰⁹ C³¹⁰ C³¹¹ C³¹² C³¹³ C³¹⁴ C³¹⁵ C³¹⁶ C³¹⁷ C³¹⁸ C³¹⁹ C³²⁰ C³²¹ C³²² C³²³ C³²⁴ C³²⁵ C³²⁶ C³²⁷ C³²⁸ C³²⁹ C³³⁰ C³³¹ C³³² C³³³ C³³⁴ C³³⁵ C³³⁶ C³³⁷ C³³⁸ C³³⁹ C³⁴⁰ C³⁴¹ C³⁴² C³⁴³ C³⁴⁴ C³⁴⁵ C³⁴⁶ C³⁴⁷ C³⁴⁸ C³⁴⁹ C³⁵⁰ C³⁵¹ C³⁵² C³⁵³ C³⁵⁴ C³⁵⁵ C³⁵⁶ C³⁵⁷ C³⁵⁸ C³⁵⁹ C³⁶⁰ C³⁶¹ C³⁶² C³⁶³ C³⁶⁴ C³⁶⁵ C³⁶⁶ C³⁶⁷ C³⁶⁸ C³⁶⁹ C³⁷⁰ C³⁷¹ C³⁷² C³⁷³ C³⁷⁴ C³⁷⁵ C³⁷⁶ C³⁷⁷ C³⁷⁸ C³⁷⁹ C³⁸⁰ C³⁸¹ C³⁸² C³⁸³ C³⁸⁴ C³⁸⁵ C³⁸⁶ C³⁸⁷ C³⁸⁸ C³⁸⁹ C³⁹⁰ C³⁹¹ C³⁹² C³⁹³ C³⁹⁴ C³⁹⁵ C³⁹⁶ C³⁹⁷ C³⁹⁸ C³⁹⁹ C⁴⁰⁰ C⁴⁰¹ C⁴⁰² C⁴⁰³ C⁴⁰⁴ C⁴⁰⁵ C⁴⁰⁶ C⁴⁰⁷ C⁴⁰⁸ C⁴⁰⁹ C⁴¹⁰ C⁴¹¹ C⁴¹² C⁴¹³ C⁴¹⁴ C⁴¹⁵ C⁴¹⁶ C⁴¹⁷ C⁴¹⁸ C⁴¹⁹ C⁴²⁰ C⁴²¹ C⁴²² C⁴²³ C⁴²⁴ C⁴²⁵ C⁴²⁶ C⁴²⁷ C⁴²⁸ C⁴²⁹ C⁴³⁰ C⁴³¹ C⁴³² C⁴³³ C⁴³⁴ C⁴³⁵ C⁴³⁶ C⁴³⁷ C⁴³⁸ C⁴³⁹ C⁴⁴⁰ C⁴⁴¹ C⁴⁴² C⁴⁴³ C⁴⁴⁴ C⁴⁴⁵ C⁴⁴⁶ C⁴⁴⁷ C⁴⁴⁸ C⁴⁴⁹ C⁴⁵⁰ C⁴⁵¹ C⁴⁵² C⁴⁵³ C⁴⁵⁴ C⁴⁵⁵ C⁴⁵⁶ C⁴⁵⁷ C⁴⁵⁸ C⁴⁵⁹ C⁴⁶⁰ C⁴⁶¹ C⁴⁶² C⁴⁶³ C⁴⁶⁴ C⁴⁶⁵ C⁴⁶⁶ C⁴⁶⁷ C⁴⁶⁸ C⁴⁶⁹ C⁴⁷⁰ C⁴⁷¹ C⁴⁷² C⁴⁷³ C⁴⁷⁴ C⁴⁷⁵ C⁴⁷⁶ C⁴⁷⁷ C⁴⁷⁸ C⁴⁷⁹ C⁴⁸⁰ C⁴⁸¹ C⁴⁸² C⁴⁸³ C⁴⁸⁴ C⁴⁸⁵ C⁴⁸⁶ C⁴⁸⁷ C⁴⁸⁸ C⁴⁸⁹ C⁴⁹⁰ C⁴⁹¹ C⁴⁹² C⁴⁹³ C⁴⁹⁴ C⁴⁹⁵ C⁴⁹⁶ C⁴⁹⁷ C⁴⁹⁸ C⁴⁹⁹ C⁵⁰⁰ C⁵⁰¹ C⁵⁰² C⁵⁰³ C⁵⁰⁴ C⁵⁰⁵ C⁵⁰⁶ C⁵⁰⁷ C⁵⁰⁸ C⁵⁰⁹ C⁵¹⁰ C⁵¹¹ C⁵¹² C⁵¹³ C⁵¹⁴ C⁵¹⁵ C⁵¹⁶ C⁵¹⁷ C⁵¹⁸ C⁵¹⁹ C⁵²⁰ C⁵²¹ C⁵²² C⁵²³ C⁵²⁴ C⁵²⁵ C⁵²⁶ C⁵²⁷ C⁵²⁸ C⁵²⁹ C⁵³⁰ C⁵³¹ C⁵³² C⁵³³ C⁵³⁴ C⁵³⁵ C⁵³⁶ C⁵³⁷ C⁵³⁸ C⁵³⁹ C⁵⁴⁰ C⁵⁴¹ C⁵⁴² C⁵⁴³ C⁵⁴⁴ C⁵⁴⁵ C⁵⁴⁶ C⁵⁴⁷ C⁵⁴⁸ C⁵⁴⁹ C⁵⁵⁰ C⁵⁵¹ C⁵⁵² C⁵⁵³ C⁵⁵⁴ C⁵⁵⁵ C⁵⁵⁶ C⁵⁵⁷ C⁵⁵⁸ C⁵⁵⁹ C⁵⁶⁰ C⁵⁶¹ C⁵⁶² C⁵⁶³ C⁵⁶⁴ C⁵⁶⁵ C⁵⁶⁶ C⁵⁶⁷ C⁵⁶⁸ C⁵⁶⁹ C⁵⁷⁰ C⁵⁷¹ C⁵⁷² C⁵⁷³ C⁵⁷⁴ C⁵⁷⁵ C⁵⁷⁶ C⁵⁷⁷ C⁵⁷⁸ C⁵⁷⁹ C⁵⁸⁰ C⁵⁸¹ C⁵⁸² C⁵⁸³ C⁵⁸⁴ C⁵⁸⁵ C⁵⁸⁶ C⁵⁸⁷ C⁵⁸⁸ C⁵⁸⁹ C⁵⁹⁰ C⁵⁹¹ C⁵⁹² C⁵⁹³ C⁵⁹⁴ C⁵⁹⁵ C⁵⁹⁶ C⁵⁹⁷ C⁵⁹⁸ C⁵⁹⁹ C⁶⁰⁰ C⁶⁰¹ C⁶⁰² C⁶⁰³ C⁶⁰⁴ C⁶⁰⁵ C⁶⁰⁶ C⁶⁰⁷ C⁶⁰⁸ C⁶⁰⁹ C⁶¹⁰ C⁶¹¹ C⁶¹² C⁶¹³ C⁶¹⁴ C⁶¹⁵ C⁶¹⁶ C⁶¹⁷ C⁶¹⁸ C⁶¹⁹ C⁶²⁰ C⁶²¹ C⁶²² C⁶²³ C⁶²⁴ C⁶²⁵ C⁶²⁶ C⁶²⁷ C⁶²⁸ C⁶²⁹ C⁶³⁰ C⁶³¹ C⁶³² C⁶³³ C⁶³⁴ C⁶³⁵ C⁶³⁶ C⁶³⁷ C⁶³⁸ C⁶³⁹ C⁶⁴⁰ C⁶⁴¹ C⁶⁴² C⁶⁴³ C⁶⁴⁴ C⁶⁴⁵ C⁶⁴⁶ C⁶⁴⁷ C⁶⁴⁸ C⁶⁴⁹ C⁶⁵⁰ C⁶⁵¹ C⁶⁵² C⁶⁵³ C⁶⁵⁴ C⁶⁵⁵ C⁶⁵⁶ C⁶⁵⁷ C⁶⁵⁸ C⁶⁵⁹ C⁶⁶⁰ C⁶⁶¹ C⁶⁶² C⁶⁶³ C⁶⁶⁴ C⁶⁶⁵ C⁶⁶⁶ C⁶⁶⁷ C⁶⁶⁸ C⁶⁶⁹ C⁶⁷⁰ C⁶⁷¹ C⁶⁷² C⁶⁷³ C⁶⁷⁴ C⁶⁷⁵ C⁶⁷⁶ C⁶⁷⁷ C⁶⁷⁸ C⁶⁷⁹ C⁶⁸⁰ C⁶⁸¹ C⁶⁸² C⁶⁸³ C⁶⁸⁴ C⁶⁸⁵ C⁶⁸⁶ C⁶⁸⁷ C⁶⁸⁸ C⁶⁸⁹ C⁶⁹⁰ C⁶⁹¹ C⁶⁹² C⁶⁹³ C⁶⁹⁴ C⁶⁹⁵ C⁶⁹⁶ C⁶⁹⁷ C⁶⁹⁸ C⁶⁹⁹ C⁷⁰⁰ C⁷⁰¹ C⁷⁰² C⁷⁰³ C⁷⁰⁴ C⁷⁰⁵ C⁷⁰⁶ C⁷⁰⁷ C⁷⁰⁸ C⁷⁰⁹ C⁷¹⁰ C⁷¹¹ C⁷¹² C⁷¹³ C⁷¹⁴ C⁷¹⁵ C⁷¹⁶ C⁷¹⁷ C⁷¹⁸ C⁷¹⁹ C⁷²⁰ C⁷²¹ C⁷²² C⁷²³ C⁷²⁴ C⁷²⁵ C⁷²⁶ C⁷²⁷ C⁷²⁸ C⁷²⁹ C⁷³⁰ C⁷³¹ C⁷³² C⁷³³ C⁷³⁴ C⁷³⁵ C⁷³⁶ C⁷³⁷ C⁷³⁸ C⁷³⁹ C⁷⁴⁰ C⁷⁴¹ C⁷⁴² C⁷⁴³ C⁷⁴⁴ C⁷⁴⁵ C⁷⁴⁶ C⁷⁴⁷ C⁷⁴⁸ C⁷⁴⁹ C⁷⁵⁰ C⁷⁵¹ C⁷⁵² C⁷⁵³ C⁷⁵⁴ C⁷⁵⁵ C⁷⁵⁶ C⁷⁵⁷ C⁷⁵⁸ C⁷⁵⁹ C⁷⁶⁰ C⁷⁶¹ C⁷⁶² C⁷⁶³ C⁷⁶⁴ C⁷⁶⁵ C⁷⁶⁶ C⁷⁶⁷ C⁷⁶⁸ C⁷⁶⁹ C⁷⁷⁰ C⁷⁷¹ C⁷⁷² C⁷⁷³ C⁷⁷⁴ C⁷⁷⁵ C⁷⁷⁶ C⁷⁷⁷ C⁷⁷⁸ C⁷⁷⁹ C⁷⁸⁰ C⁷⁸¹ C⁷⁸² C⁷⁸³ C⁷⁸⁴ C⁷⁸⁵ C⁷⁸⁶ C⁷⁸⁷ C⁷⁸⁸ C⁷⁸⁹ C⁷⁹⁰ C⁷⁹¹ C⁷⁹² C⁷⁹³ C⁷⁹⁴ C⁷⁹⁵ C⁷⁹⁶ C⁷⁹⁷ C⁷⁹⁸ C⁷⁹⁹ C⁸⁰⁰ C⁸⁰¹ C⁸⁰² C⁸⁰³ C⁸⁰⁴ C⁸⁰⁵ C⁸⁰⁶ C⁸⁰⁷ C⁸⁰⁸ C⁸⁰⁹ C⁸¹⁰ C⁸¹¹ C⁸¹² C⁸¹³ C⁸¹⁴ C⁸¹⁵ C⁸¹⁶ C⁸¹⁷ C⁸¹⁸ C⁸¹⁹ C⁸²⁰ C⁸²¹ C⁸²² C⁸²³ C⁸²⁴ C⁸²⁵ C⁸²⁶ C⁸²⁷ C⁸²⁸ C⁸²⁹ C⁸³⁰ C⁸³¹ C⁸³² C⁸³³ C⁸³⁴ C⁸³⁵ C⁸³⁶ C⁸³⁷ C⁸³⁸ C⁸³⁹ C⁸⁴⁰ C⁸⁴¹ C⁸⁴² C⁸⁴³ C⁸⁴⁴ C⁸⁴⁵ C⁸⁴⁶ C⁸⁴⁷ C⁸⁴⁸ C⁸⁴⁹ C⁸⁵⁰ C⁸⁵¹ C⁸⁵² C⁸⁵³ C⁸⁵⁴ C⁸⁵⁵ C⁸⁵⁶ C⁸⁵⁷ C⁸⁵⁸ C⁸⁵⁹ C⁸⁶⁰ C⁸⁶¹ C⁸⁶² C⁸⁶³ C⁸⁶⁴ C⁸⁶⁵ C⁸⁶⁶ C⁸⁶⁷ C⁸⁶⁸ C⁸⁶⁹ C⁸⁷⁰ C⁸⁷¹ C⁸⁷² C⁸⁷³ C⁸⁷⁴ C⁸⁷⁵ C⁸⁷⁶ C⁸⁷⁷ C⁸⁷⁸ C⁸⁷⁹ C⁸⁸⁰ C⁸⁸¹ C⁸⁸² C⁸⁸³ C⁸⁸⁴ C⁸⁸⁵ C⁸⁸⁶ C⁸⁸⁷ C⁸⁸⁸ C⁸⁸⁹ C⁸⁹⁰ C⁸⁹¹ C⁸⁹² C⁸⁹³ C⁸⁹⁴ C⁸⁹⁵ C⁸⁹⁶ C⁸⁹⁷ C⁸⁹⁸ C⁸⁹⁹ C⁹⁰⁰ C⁹⁰¹ C⁹⁰² C⁹⁰³ C⁹⁰⁴ C⁹⁰⁵ C⁹⁰⁶ C⁹⁰⁷ C⁹⁰⁸ C⁹⁰⁹ C⁹¹⁰ C⁹¹¹ C⁹¹² C⁹¹³ C⁹¹⁴ C⁹¹⁵ C⁹¹⁶ C⁹¹⁷ C⁹¹⁸ C⁹¹⁹ C⁹²⁰ C⁹²¹ C⁹²² C⁹²³ C⁹²⁴ C⁹²⁵ C⁹²⁶ C⁹²⁷ C⁹²⁸ C⁹²⁹ C⁹³⁰ C⁹³¹ C⁹³² C⁹³³ C⁹³⁴ C⁹³⁵ C⁹³⁶ C⁹³⁷ C⁹³⁸ C⁹³⁹ C⁹⁴⁰ C⁹⁴¹ C⁹⁴² C⁹⁴³ C⁹⁴⁴ C⁹⁴⁵ C⁹⁴⁶ C⁹⁴⁷ C⁹⁴⁸ C⁹⁴⁹ C⁹⁵⁰ C⁹⁵¹ C⁹⁵² C⁹⁵³ C⁹⁵⁴ C⁹⁵⁵ C⁹⁵⁶ C⁹⁵⁷ C⁹⁵⁸ C⁹⁵⁹ C⁹⁶⁰ C⁹⁶¹ C⁹⁶² C⁹⁶³ C⁹⁶⁴ C⁹⁶⁵ C⁹⁶⁶ C⁹⁶⁷ C⁹⁶⁸ C⁹⁶⁹ C⁹⁷⁰ C⁹⁷¹ C⁹⁷² C⁹⁷³ C⁹⁷⁴ C⁹⁷⁵ C⁹⁷⁶ C⁹⁷⁷ C⁹⁷⁸ C⁹⁷⁹ C⁹⁸⁰ C⁹⁸¹ C⁹⁸² C⁹⁸³ C⁹⁸⁴ C⁹⁸⁵ C⁹⁸⁶ C⁹⁸⁷ C⁹⁸⁸ C⁹⁸⁹ C⁹⁹⁰ C⁹⁹¹ C⁹⁹² C⁹⁹³ C⁹⁹⁴ C⁹⁹⁵ C⁹⁹⁶ C⁹⁹⁷ C⁹⁹⁸ C⁹⁹⁹ C¹⁰⁰⁰

¹⁴ C² C³ C⁴ C⁵ C⁶ C⁷ C⁸ C⁹ C¹⁰ C¹¹ C¹² C¹³ C¹⁴ C¹⁵ C¹⁶ C¹⁷ C¹⁸ C¹⁹ C²⁰ C²¹ C²² C²³ C²⁴ C²⁵ C²⁶ C²⁷ C²⁸ C²⁹ C³⁰ C³¹ C³² C³³ C³⁴ C³⁵ C³⁶ C³⁷ C³⁸ C³⁹ C⁴⁰ C⁴¹ C⁴² C⁴³ C⁴⁴ C⁴⁵ C⁴⁶ C⁴⁷ C⁴⁸ C⁴⁹ C⁵⁰ C⁵¹ C⁵² C⁵³ C⁵⁴ C⁵⁵ C⁵⁶ C⁵⁷ C⁵⁸ C⁵⁹ C⁶⁰ C⁶¹ C⁶² C⁶³ C⁶⁴ C⁶⁵

Bodhisatto aññassa¹ hattho anotaritvā rañño² va hattho otaritvā amhe nissidhi³. Rājā tassa oparajjam datvā mātaram aggamahesim akāsi. So pūta accayena Kappharāhanarājā⁴ nāma hatvā dhammena rajjasi karetvā yathākammanā gato.

Satthā Kosalarāñño⁵ imāni dhammanadesanāni āharitvā dve vatthūni dassetvā anussandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā mātā Mahāmāyā ahoṃ, pūta Suddhodanammahārājā, Kappharāhanarājā⁶ aham eva ahoṃ” ti⁷. Kappharārijātakaṃ.

8. Gāmanijātaka.

Api ataramānānaṃ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ssaṭṭhaviṛiyam bhikkhuṃ ārabhva kathesi. Imasmimhe pana jātako paccuppannavatthūṃ ca alitaratthūṃ ca Ekādasanipāṭe Samvaramajātake āvibhavissati, vatthūṃ hi tamhiṃ ca imasmimhe ca akasādiyaṃ eva. gūthū pana nānā. Gāmanikamāra¹ Bodhisattavaṃ evāde thavā bhāṭikasaṭṭhaṃ kaṇṭho² pi hatvā bhāṭikasaṭṭhaporivārito saccacattassa bejjhū varapallānke³ nisīdno uttaro yasasampattim olukkavā „ayam mayham yasasampattiṃ amhākaṃ⁴ āmariyassa sandakā” ti tujjho imam udānaṃ udānesi.

Api ataramānānaṃ phalāsa⁵ va sammijjhati,
vipakkakārahmacariyo⁶ smi, evam jānāhi Gāmanitū⁷. 7.

Tattha apīti nippiṭamattasi, ataramānānaṃ ti paṇḍitānaṃ evāde thavā sutitvā avegā hiva⁸ upāyena kammam karontānaṃ, phalāsa⁹ va sammijjhati¹⁰ yathāpatthitaphalo¹¹ sa¹² tassa phalassa nipphattiyā¹³ sammijjhati yeva, atha vā phalāsa¹⁴ ti āsappheṭṭam, yathāpatthitapha¹⁵ phalam sammijjhati yeva ti attho, vipakkakārahmacariyo¹⁶ smi¹⁷ ettha cattari saṅgahavariṇāṃ¹⁸ satthescariyāṃ brahmacariyaṃ nāma taṃ ca samvohākaṃ yasasampattiyā patiladdhatti vipakkam¹⁹ nāma, so vāso yaso nipphanno²⁰ so pi satthetthiṃsa brahmacariyaṃ nāma, teniṃsa vipakkakārahmacariyo²¹ smi²², evam jānāhi Gā-

¹ C¹ C² aññassa. ² C³ C⁴ rañño. ⁵ C⁵ nāni. ⁶ C⁶ kappharāhanas-. ⁷ C⁷ -rañño. ⁸ C⁸ omitti Satthā ... ahoṃsiti. ⁹ C⁹ C¹⁰ gāmanitū-. ¹¹ C¹¹ kaṇṭho, ¹² C¹² C¹³ varapallānke. ¹³ C¹⁴ mayham. ¹⁴ C¹⁵ phalāsa, C¹⁶ phalam corrected to avegāpīti. ¹⁵ C¹⁷ C¹⁸ gāmanitū. ¹⁶ C¹⁹ avegāpīti, C²⁰ avegāpīti corrected to avegāpīti. ¹⁷ C²¹ C²² phalāsa. ¹⁸ C²³ ast. ¹⁹ C²⁴ nipphattiyā. ²⁰ C²⁵ phalāsa. ²¹ C²⁶ omitti yathā. ²² C²⁷ C²⁸ saṅgahā-. ²³ C²⁹ vipakkamam, C³⁰ vipakkam corrected to vipakkam. ²⁴ C³¹ nipphanno.

maniti¹ kaṭṭha² samkappariya³ pi gāmaṇi⁴thako pi gāmanī⁵, idha pana sabbe-
janaṇeṭṭhakaṃ attānaṃ sandhāyāsi: „ambho gāmanī⁶“, evaṃ ettha kīraṇaṃ
vraṇa⁷ jānāhi, karāyāsi nissāya bhikkhukāsaṇaṃ cakkāmitvā Maṃ mahārājāṃ
patto ‘amhi’⁸ nāṭṭaṃ ulāsasi.

Tasmāṃ pana rājāṃ patte satatābhaddirasacceneyena vāhe pi
bhāṭaro uttamaṃ vasaṇatthānaṃ gatā, Gāmanirāja⁹ dhammena rājāṃ
kāretvā yathākammaṃ guto. Bodhisatto pi puññaṃ¹⁰ katvā yathā-
kammaṃ guto.

Saṭṭhā imāsi dhammadesanāṃ āharitvā dassetvā¹¹ saccāni pakāseṃ,
Saccapariyosāṇe oṣaṭṭhavaritṭyo bhikkhū arahatte paṭiṭṭhito ti. Saṭṭhā
dve vatthūni: kaṭṭhetvā annasamūhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi.
Gāmanijātakaṃ¹².

9. Makhādevajātaka.

Uttamaūgarubhā¹³ mayhan ti. Idam Saṭṭhā Jetaṇane-
viharanto mahāpekkhamānaṃ ārubbha kaṭṭhesi. Tadi hetthā
Nidānakathāyaṃ kaṭṭham eva. Tasmāṃ pana tāle bhikkhū Dasaba-
lasso pekkhamānaṃ raṇṇantā nisīdāna. Atha Saṭṭhā dhammasambhava-
āgautvā Buddhānaṃ nāṃso bhikkhū āmanteṃ: „kāyaṃ me ‘ttha
bhikkhave etarahi kathāya sammānaṃ’¹⁴ ti pucchitvā „bhante me oṇāya
kathāya, tasmākaṃ yeva”¹⁵ pana nekkhamānaṃ raṇṇayamānā meva
amhā”¹⁶ ti „bhikkhave, me Tathāgato etarahi yeṇa nekkhamānaṃ
nikkhamāno, pubbe pi nikkhamāno yeṇa”¹⁷ ti āha. Bhikkhū tassa attamasā-
vibhāvatthūna¹⁸ Bhagavantāṃ yācāna. Bhagavā idavantareṃ pa-
ucchānaṃ¹⁹ kārānaṃ pakāsaṃ akāsi:

Attā Vidharattho Mithilāyaṃ Makhādevo nāma
rājā abhosi dhammiko dhammarāja. So caturāsativassasahassāni
kumārakijjā²⁰ tathā oparājāṃ tathā mahārājāṃ katvā digham
addhānaṃ khepetvā ekadivasaṃ kappakam āmanteṃ: „yadā
me samma kappaka sirasmiṃ phalitāni passeyyāsi atha me
aroceyyāsi”²¹. Kappako pi²² digham addhānaṃ khepetvā eka-

¹ C¹ gāmanī. ² C¹ gāmaṇi. ³ C¹ C² gāmanī. ⁴ C¹ eva. ⁵ C¹ gāmanirāja.
C² gāmanirāja, C³ gāmanirāja. ⁶ C¹ puññaṃ. ⁷ so att itheo MSS. ⁸ C¹
gāmanī. ⁹ C¹ C² Uttamaūga. ¹⁰ C¹ amhā yeṇa. ¹¹ C¹ -bhāvatthūna corrected
to -bhāvatthāya. ¹² C¹ paṭiṭṭhāna. ¹³ C¹ -āṇa. ¹⁴ C¹ amhā pi.

divasaṃ rañño¹ añjanavannānaṃ kesaṇaṃ antare ekam eva phalitāṃ dievā „deva ekaṃ te² phalitāṃ diesatīti“ ārocesi, „tena hi me samma taṃ phalitāṃ uddharitvā paṇimhi (ha-pehiti)“ ca³ vutto suvannasandhāena uddharitvā rañño⁴ paṇimhi patitthāpesi. Tada rañño⁵ caturāsītiraśasasahasāni ayaṃ aya-siṭṭhaṃ hoti. Evaṃ sante pi phalitāṃ dievā va⁶ maccurājānaṃ āgantvā samipe thitāṃ viya attānaṃ ādittapannasālāṃ pavijṭṭhaṃ viya ca maññamāno⁷ samvegāṃ āpajjitvā⁸ „bala Ma-khādeva yāva phalīnaṃ⁹ uppāda¹⁰“ va ime kilāse jhātunā nā-sakkhīti¹¹ oṃtesī¹². Tasa evaṃ phalitapātubhāvāṃ¹³ āvajjantassa āvajjantassa antodāhe uppajji, sarīra vedā muccinhu, sātaka pīlevā apanetabbākārappattā ahesuṃ. So „ajj eva mayā nekkhamitvā pabbajitunā vattatīti“¹⁴ kappakassa satasahas-suṭṭhānaṃ gāmasvaraṃ datvā jettapottanā pakkosāpetvā „tāta, mama sise phalitāṃ¹⁵ pātubhūtāṃ, mahallako ‘mhi jāto“, bhuttā kho pana me mānusakā kāmā, idāni dīlhabakāme pariyesiasāmi, nekkhammakālo¹⁶ mayhaṃ, tvaṃ imaṃ raḍḍhaṃ patipajja, ahaṃ pana¹⁷ pabbajitvā Makhādevambavanūyyāno¹⁸ vasaṃto samāya-dhammaṃ karissāmi“ āha. Taṃ evaṃ pabbajitukāmaṃ amaccā upasaṃkamitvā „deva kiṃ tumbhākāṃ pabbajjākkāraṇa¹⁹“ ti pucchinno. Rājā phalitāṃ²⁰ hatthena²¹ gabetvā amaccānaṃ imaṃ gāthāṃ āha:

Uttamaṃgaruhā mayhaṃ ime jātā vayocharā

pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo mama²² ti. 8.

Tattha uttamaṃgaruhā²³ ti keśā²⁴, keśā hi sabbesaṃ hatthepādādiṇaṃ aṅgānaṃ uttama aṅgaṇaṃ ruhattā²⁵ uttamaṃgaruhā²⁶ nāma ti vuccanti, ima jāta vayocharā ti parasatha tāta phalitapātubhāvāna²⁷ tinaṃ vayoṇaṃ

¹ O¹ C¹ rañño. ² C¹ tena. ³ C¹ oṃtesī ca. ⁴ C¹ oṃtesī va. ⁵ C¹ C¹ maññamāno. ⁶ C¹ bha later added oṃtesī. ⁷ C¹ phali- corrected to palli- ⁸ C¹ oṃtesī oṃtesī. ⁹ C¹ palli-. ¹⁰ O¹ C¹ vaddhatīti. ¹¹ C¹ palli-. ¹² C¹ pāto. ¹³ C¹ nakkhammasikkhālo. ¹⁴ C¹ oṃtesī pana. ¹⁵ C¹ makhādevambavanūyyāno. ¹⁶ C¹ hatthā. ¹⁷ C¹ C¹ uttamaṃga-. ¹⁸ C¹ keśārukkhīkeśā. ¹⁹ C¹ ruhattā. ²⁰ C¹ C¹ uttamaṃga-. ²¹ C¹ palli.

harasato imo jāte vayocharā, pātubhūtā u nūbhatā, devaduta u, deva u
 macce, tassa dūtā u devaduta, sīrasamā u phallisa pātubhūtesu marcorājjassa
 suttike thito viya hoti, tassa phallisa marandevassa dūtā u vuccanti, devā
 viya dūtā u pi devaduta, yathā hi ādākatapattiyattāya devatāya ākāsā dutev
 „asakādhivase māsānassu“ vutta tam tath' eva hoti evam sīrasamā phallisa
 pātubhūtesu devatāya vyākaranasandham eva hoti, tassa phallisa devaduta
 dūtā u vuccanti, viuddhidenānā dūtā u pi devaduta, sabbabodhiattā hi
 jñāneryādhimāpabbajjite dīva va samvattan apajjite ukkhamma pabbajanti,
 yathāha :

Jinam ca dīva dukkhita¹ ca vyākhitam
 mataṁ ca dīva gataṁ āyasmakhepam
 āgāyavattam pabbajita² ca dīva
 tassa sām pabbajito imhi vā u.

Imam pāyāyama phallisa viuddhidenānā dūtā devaduta u vuccanti,
 pabbajjāsamayo mamam³ u āgābhāvato ukkhamantūhena pabbajā u laddhamā-
 mase samavallāgaphānase⁴ kām mayham u daseti.

So evam vatvā⁵ tam dīvasam eva rajjam pahāya isipab-
 hajjam pabbajitvā taamā⁶ āeva Makhādevambavane viharanto
 caturāsītivasasahassāni cattāro brahmvihāre bhāvetvā apa-
 rihīnājñāne thito kalam katvā Brahmaloke nibhatitvā puna
 tato cuto Mithilayam yeva Nimi nāma rājā hutva ossakka-
 māmam⁷ attano vāmasā ghatetvā tatthi⁸ eva anbhavane pabbajitvā
 brahmvihāre bhāvetvā puna brahmālokapago va āhoṇi.

Sattāpi „sa bhikkhavo Tathāgato idāṁ“ eva mahābhikkhūkhamanā
 nikkhanto, putte pi nikkhanto yevā⁹ u imam dhammadesanā āha-
 rīvā dasetvā cattāri saccāni pakāsevi. Kesi sotāpannā āhevi, keci
 sakadāgāmīno, keci anāgāmīno. Hi Bhagavā imāni dve vatthūni ka-
 thetvā amasandhā ghatetvā jātakam samodhānesi : „Tadā kappake
 ānando āhevi, putte Bāhulo, Makhādevarājā puna ahato evā u.
 Makhādevajātakam.

¹ C¹ dukkhita, ² C² mamam corrected to mamā. ³ C³ -gahenass. ⁴ C⁴ C⁵
 vatthi. ⁵ C⁶ C⁷ taamā. ⁶ etc. C⁸ ossakkāmāmam.

10. Sukhavihārijātaka.

Yāu ca aśūe¹ na rakkhantīti. Idam Satthā Anūpiyana-
garām² nissāya Anūpiyanagarāse³ viharanto sukhavihārī Bhaddi-
yatttheram⁴ ārabhha kathesi. Sukhavihārī⁵ Bhaddiyattthero⁶ cha-
khattiyasamūhame⁷ Upālī-vantamo pabbajito. Tesu Bhaddiyattthero⁸
ca Kimbālīthero⁹ ca Bhaguttthero ca Upālīthero ca aruhantā patta,
Anandattthero sotāpanno jāto. Anuruddhattthero dibbasakkhiko, Deva-
datto jhānābhī¹⁰ jāto. Channaso pana khattiyānaṃ vāṇanā yāra
Anūpiyanagarā¹¹ Khaddabālājāseke āvibhavanti. Ayaṃ pana Bhaddiyu
rājakāle attāmaṃ rakkhanto rakkhāsambhānādevatā¹² va¹³ bhikkhū¹⁴
rakkhāhi rakkhīyamānessa upari pāsādatāle mahāsāyane samparivatta-
māneskpi¹⁵ attāno bhāyapattā¹⁶ ca idam arāhattān patta¹⁷ arāhāṇāsu¹⁸
yattān katthaci vicaranto pi attāno rūpatthāyantaṃ ca samānupassanto
„aho sukhā aho sukhā“¹⁹ ti udāmaṃ udānesi. Tam bhikkhū „Ayaṃ
Bhaddiyu aśīṃ²⁰ vyākharoti“ Bhagavato ārocesuṃ. Bhagavā
„bhikkhave, Bhaddiya na aśī²¹ era sukhavihārī“²², pabbhe pi sukhavi-
hārī yevā²³ ti āha. Bhikkhū tva²⁴ aññasevibhāvatthūya Bhagavantam
yācetu. Bhagavā bharaṇtareṃ pāṇeṇaṃ kārūṇaṃ pākāṇaṃ akāsi.

Atha Bārānasīyam Brahmadaṭṭe rājān karayamāṇe
Bodhisatto ndiecabrahmaṇamamahāsalo hutva kāmesu
ādinavam²⁵ nekkhamme cānisaṃhāṃ diavā kāme pahāya Hima-
vantaṃ pavisitva isipabbajjam pabbajitva aṭṭha samāpattiyo
nibbattesi. Parivāro pi²⁶ aśa mahā ahoṃ pañca tapasaṇṇatāni.
So vassakāle Himavantaṃ nekkhamitva tāpasaganaparivanto
gāmanigamādisu²⁷ cārikāni caranto Bārānasīn patta²⁸ rājānaṃ
nissāya rājyāṇe vāsaṃ kappesi. Tattha vassiko²⁹ cattāro
māse vasitva rājānaṃ āpucchī, Atha naṃ rājā „tunhe bhante
mahallakā, kim vo Himavantaṃ, antevāsike Himavantaṃ po-

¹ O^a aśūe. ² O^a O^a anūpiya. ³ O^a O^a bhaddiyatheram. ⁴ O^a O^a -vihārī.

⁵ O^a O^a bhaddiyathero. ⁶ O^a omīṭa cha, O^a jhāṇattiya. ⁷ O^a O^a kimbālīthero.

⁸ O^a O^a -līkhi. ⁹ All three MSS. anūpiya. ¹⁰ -devatāhiṭa¹¹ O^a attānaṃ rakkhanto

viṭṭiya rakkhāsambhānādevatā. ¹² O^a corrected to attāno rakkhāvīdhānaṃ devatā, O^a O^a -sambhānādevatā.

¹³ O^a O^a -pattā. ¹⁴ O^a O^a -bhikkhū. ¹⁵ O^a O^a -māneskpi. ¹⁶ O^a O^a -pattā.

¹⁷ O^a O^a -arāhāṇāsu. ¹⁸ O^a O^a -arāhāṇāsu. ¹⁹ O^a O^a -āha. ²⁰ O^a O^a -āśī.

²¹ O^a O^a -āśī. ²² O^a O^a -āśī. ²³ O^a O^a -āśī. ²⁴ O^a O^a -āśī. ²⁵ O^a O^a -āśī.

setvā idh' eva vasathā¹ 'ti yaci. Bodhisatto jetṭhantevāsikam
pañca tāpasasatāni pañcchāpetvā „gaccha tvaṃ, imehi saddhīm
Himavante vasa, aham pana idh' eva vasissāmīti“ te uyyojetvā
tatth' eva vāsam kappesi. So pan' assa jetṭhantevāsiko rāja-
pabbajito² mahantaṃ rājānaṃ pāhāya pabbajitvā kasinaparikam-
mañ³ katvā aṭṭhasamāpattifābhī⁴ ahoṣi. So tāpasahī saddhīm
Himavante vasamāno ekadivasaṃ ācariyaṃ datṭhakāmo hutvā
te tāpase āmantetvā „tamhe anukkaṇṭhamānā idh' eva vasatha,
aham ācariyaṃ vanditvā āgamissāmīti“ ācariyassa santikam
gantvā vanditvā paṭisanthāraṃ⁵ katvā ekaṃ tatṭhikaṃ⁶ attharhitvā
ācariyassa santike yava nīpajjī. Tasmañ ca samaye rājā „tā-
pasam passissāmīti“ uyyānaṃ gantvā⁷ vanditvā ekamantaṃ
nīsi⁸. Antevāsītāpaso⁹ rājānaṃ diāvāpi n' eva vutṭhāsi¹⁰,
nīpannako yeva pana¹¹ „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ
udānesi. Rājā „ayam tāpaso mañ diāvāpi“ na utṭhito¹² ti
anattasamno Bodhisattam āha: „bhante, ayam tāpaso yadiccha-
kam bhutto bhavissati, udānaṃ udāpento sukhasēyyam eva
kappeti¹³“. „Mahārāja, ayam tāpaso pubbe tumbhādiso eko
rājā ahoṣi, av-ayam 'aham pubbe gihikāle¹⁴ rājjasirīṃ anubha-
vanto āvudhalatṭhehi bahubhi rakkhīyamāno pi evarūpaṃ sukhaṃ
nāma nālatthan¹⁵ ti attano pabbajjāsukhaṃ jhānasukhaṃ ārabbhā
imaṃ udānaṃ udāneti¹⁶“, evaṃ ca pana vatvā Bodhisatto raṇṇo¹⁷
dhammakathaṃ kathetvā imaṃ gātham āha:

Yañ ca añño¹⁸ na rakkhanti yo ca añño¹⁹ na rakkhati
sa ve rāja sukhaṃ seti kāmesu anapekkhavā ti. 9.

Tattha yañ ca añño¹⁸ na rakkhanti²⁰ ti yaṃ puggalam añño²¹ baho²²
puggalaṃ na rakkhanti, yo rañño¹⁹ na rakkhati²³ ti yo ca „akāso ahaṃ rājasa
kāromhi“ añño¹⁸ baho²² na rakkhati, sa ve rāja sukhaṃ seti mahārāja

¹ C' rāja. ² C' kaṭṭha. ³ D' C' -lābhi. ⁴ C' paṭṭhasamāpatti. ⁵ C'
taddhitarā, C' taddhikam. ⁶ C' āmantetvā. ⁷ C' nīpajjī. ⁸ C' antevāsī. ⁹ C'
vutṭhāsi. ¹⁰ C' amha pana. ¹¹ C' diāvā. ¹² C' C' gihī. ¹³ C' raṇṇo.
¹⁴ C' añño. ¹⁵ C' C' añño. ¹⁶ C' C' baho. ¹⁷ C' C' añño. ¹⁸ C' baho,
C' bahujāno, jano baṃso añño bho.

so puggalo eko adunīyo pavivīto kīyikarassanikkhamamāgi?¹ kūrā sikkhā
 eeti, idaṃ ca dhammānāso eva: so karalam pana soti yeva, evarūpo pana puggalo
 sikkhā eochatti dīṭṭhanti nāḍḍanti sayanti sabbiriyāpathesu sikkhappatto ra hoti,
 kāmāsu anapakkāṭṭhā u vatthukāmasikkhamāsu spekkhārahito vipassāka-
 dāro nāṭṭanto, evarūpo puggalo sabbiriyāpathesu sikkhā viharati mahirijā² u.

Rājā dhammadesanāṃ sutvā tuṭṭhamānāso vanditvā nive-
 sanam eva gato. Autevāsiko pi ācariyam vanditvā Hima-
 vantam eva gato. Bodhisatto pana tatth³ eva viharanto apa-
 rihīnājjhāno kālam katvā Brahma-loko nibbatti.

Satthā imam dhammā⁴ āharitvā dhammā⁵ dve vatthūn⁶ kathetvā
 amuddhūn⁷ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā autevāsiko Bhaddi-
 yatthero⁸ ahoṃ, guṇasatthā aham evā⁹“ ti. Sukhavihārījātakam.
 Apanṇakavaggo paṭhamo.

2. SĪLAVAGGA.

1. Lakkhanajātaka.

Hoti viharatam attho ti. Idam Satthā Rājagahaṃ upa-
 nisāya Vajjivāse viharanto Devadattam ārabhā kathesi.
 Devadattasāo vatthūn¹ yāva Abhinārapayojanā Khaggaḥāḥajātaka
 āvīharissanti yāva Dhamapālakaviasājjanā pana Collahamajātaka
 āvīharissanti yāva paṭhavipareṇā Solaṃnipāte Samuddavāṇṇajātaka
 āvīharissanti. Ekasmiṃ hi samaye Devadatto pañca vatthūn² yacitvā
 atthahanto saṃghāṃ bhinditvā pañca bhikkhusatāṃ āsāya Gayāsāse
 viharati. Atha teṣāṃ bhikkhusāṃ ānāṃ³ paripākaṃ agamāsi. Tam
 āvāṇṇa Satthā dve aggasāvake āmantesi. „Sāriputta, tumhākaṃ nass-
 takā pañcasatā bhikkhū Devadattasāo laddhūn⁴ rocetvā tena saddhūn⁵
 gatā, idāni paṇa teṣāṃ⁶ ānāṃ⁷ paripākaṃ gataṃ⁸, tumhe bahūhi
 bhikkhūhi saddhūn⁹ tattha gantvā teṣāṃ dhammāṃ desetvā te bhikkhū
 maggaḥāḥehi sambodhetvā gahetvā āgucchathū¹⁰“ ti. Te tatth¹¹ eva
 gantvā teṣāṃ dhammāṃ desetvā maggaḥāḥehi sambodhetvā puṇḍarīkase

¹ C¹ samāgi, C² samāgi. ² C³ dhammadesanāṃ. ³ C⁴ C⁵ Bhaddiyatthero.

⁴ C⁶ ānā. ⁵ C⁷ ānā. ⁶ all three MS. gatā.

arunuggamanavelāya te bhikkhū ādāya Veluvatanu eva agamanāsu.
 Agantvā eva pana Sāriputtathero¹ Bhagavantam vanditvā² thitakāle
 bhikkhū theram paṇṇasitvā Bhagavantam āhāsu: „bhante, ambhakaṃ Je-
 tthakabbhātiko dhammanerāpati paṇṇhi bhikkhūnāsehi parivuto āga-
 chaṇṭe utiṇṇa sohi, Devadatto pana pahīnaparivāro jāto“³ ti. „Na bh-
 kkhare Sāriputto idān’ eva ātissaṅghapariyuto āgacchaṇṭe sohaṇi, pubbe
 pi sohi yeva, Devadatto pi na idān’ eva gonato parihīno, pubbe pi
 parihīno yevā“⁴ ti. Bhikkhū tase⁵ attāsaṅghavāraṇṭhāya Bhagavantam
 yāsiṇsu. Bhagavā bhavaṭṭarena⁶ paṭicchannam kīraṇaṃ pākajānā akāsi:

Attito Magadharattho Rājaguhānagare eko Magadha-
 rājā rajjam kāresi. Tada⁷ Bodhisatto migayaniyam paṭi-
 sandhim gahetvā vuddhipatto migasahasaparivāro araṇṇe⁸
 vasati. Tassa Lakkhaṇa⁹ ca Kālo¹⁰ cā¹¹ ti dve puttā abesuṇ.
 So attano mahallakakāle „tāta, aham idāni mahallako, tumhe
 imāni gaṇam pariharathā“¹² ti paṇṇa paṇṇa migasatām ekekaṃ
 puttam paṭicchāpesi. Tato paṭṭhāya te dve jaṇā¹³ migagāṇam
 pariharanti. Magadharatthasmiṃ¹⁴ ca saṇṇasamaye kiṭṭhasam-
 bādhe araṇṇe¹⁵ migāṇam paripantho hoti. Mannasā saṇṇakhaḍakā-
 ñaṃ māraṇatthāya¹⁶ tattha tattha opāṇam khanaṇti¹⁷ sūlāni ropenti
 pāsāpayantāni¹⁸ sajjenti kiṭṭapāsādāyo pāso oḍḍenti¹⁹. Bhaṇ²⁰
 migā vināsam āpaṇṇanti. Bodhisatto kiṭṭhasambādhasamayam
 natvā putte pakkosāpetvā āha: „tāta“, ayaṃ kiṭṭhasambādha-
 samayo, bhaṇ²¹ migā vināsam pāṇṇanti, mayam mahallakā,
 yena kea²² upāyena ekasmiṃ thāne vitāṇṇamessāma, tumhe tumhā-
 kaṃ migagāṇe gahetvā araṇṇe²³ pabbatapāḍam parisitvā zesaṇ-
 ñaṃ nuddhaṇakāle āgaccheyyāthā²⁴“ ti. Te „sādhā“²⁵ ti pito
 vacanāni sutvā sa-parivāra²⁶ nikkhamiṇsu. Tesam pava gamana-
 magge manussā jānaṇti: „imaṃ kāle migā pabbataṃ
 ārohaṇti, imaṃ kāle orohaṇṭi“. Te tattha tattha²⁷ pa-

¹ U² -thare. ² te añi thare MSS. ³ U² U² -tarena. ⁴ U² āraṇṇa. ⁵ U²
 lakkhaṇa. ⁶ U² U² kāle. ⁷ U² gāṇa. ⁸ U² U² -smiṃ. ⁹ U² āraṇṇa. ¹⁰ U²
 āraṇṇa. ¹¹ U² māraṇa. ¹² U² māraṇa corrected to māraṇa. ¹³ U² khanaṇti.
¹⁴ U² U² pāsāna. ¹⁵ U² oḍḍanti. ¹⁶ U² U² bhaṇ. ¹⁷ U² tāta. ¹⁸ U²
 āgaccheyyāthā. ¹⁹ U² omitti one tattha.

tiucchannaṭṭhānaṃ nīlinā bahumigo vijjhivā mārenti. Kāḷamigo¹ pi attano dandhatāya „imāya nāma velāya gantabbam, imāya velāya na gantabbam“² ti ajānanto migaganaṃ ādāya pubbaṅhe pi sāyaṅhe³ pi padose pi paccuse pi⁴ gāmadvārena gacchati. Manussaṃ tattha tattha pakatiyā va ṭhitaṃ ca nīlinā ca bahū⁵ mige vināsaṃ gacchenti. Evaṃ so attano dandhatāya bahū⁶ mige vināsaṃ pāpetvā appakeh⁷ eva migehi araṇṇam⁸ pāvīsi. Lakkhaṇamigo pana padito vyatto upāyakasalo „imāya velāya gantabbam“, imāya velāya na gantabbam“⁹ ti jānāti, so gāmadvārena pi na gacchati, divāpi na gacchati, padose pi paccuse pi na gacchati, migaganaṃ ādāya addharattasamayeṇ¹⁰ eva gacchati, tasmā ekam pi migam avināsetvā¹¹ araṇṇam¹² pāvīsi. Te tattha cattāro māse vaṇitvā saseṣu addhateṣu pabbatā otarimsu. Kāḷo¹³ pacchā gacchanto pi porimanayeṇ¹⁴ eva avasesamigo vināsaṃ pāpeto ekako va agami. Lakkhaṇo¹⁵ pana ekamigam pi avināsetvā pañcahi pi migasethi parivuto mātāpitunnaṃ santikaṃ agamī. Bodhisatto dve putte āgacchante disvā migagayena saddhiṃ mantento imaṃ gātham samutthāpesi:

Hoti silevatam uttho paṭisanthāravuttinam, (Dhp. p. 146).

Lakkhaṇam passa dyantam nātisamighaparakkhatam,

atha passas' imaṃ Kāḷam¹⁶ suvhinam va nātihīti¹⁷. 10.

Tattha silevatam ti sukkasīlāya silevatanaṃ ācārasampannam, uttho ti¹⁸ vedhī, paṭisanthāravuttinam ti dhammapaṭisantharo ca amāpatti-santhāro ca eṣeṇā vuttā paṭisanthāravuttino, tasmā paṭisanthāravuttinam¹⁹, ettha ca pāpavārasavāṇānāsanāsanāna dhammapaṭisanthāro ca gotavācchā pana gāṇapattīnādharmakarekkhāseṇa amāpattisantharo vedhābho, imaṃ vuttam hoti: imaṃ dvīṇ paṭisanthāraṃ (hoti)naṃ²⁰ paṇṇānaṃ vedhī nāma hoti, idūhi tam vedhīṃ daseṣṭuṃ puttamataraṃ āpanto tiya lakkhaṇam passā-ti adim āha, tatrayam samāhepattho; ācārapaṭisanthārasampannam attano

¹ All three MSS. kāḷa. ² C¹ sāyaṅhe. ³ C¹ omits paccuse pi. ⁴ C¹ C² -dvārena. ⁵ C¹ bahū. ⁶ C¹ C² bahū. ⁷ C¹ araṇṇam, C² āraṇṇam. ⁸ C¹ omits imāya velāya gantabbam. ⁹ C¹ vināsetvā. ¹⁰ C¹ kāḷe, C² kāḷe. ¹¹ C¹ -no. ¹² All three MSS. kāḷam. ¹³ C¹ nātihīti. ¹⁴ C¹ omits ti. ¹⁵ C¹ -uttinam. ¹⁶ C¹ adds ācārasampannam.

puttaṃ ekaṃgam pi ariṇheṣṭā ātisaṃghena parakkhaṭaparivāritam āgacchantam
pasa, tiya pana ācāriyaṭṭhānānupadāya vikkhāsi dandapaṇḍitaḥ¹ aha
pasaṃvimaṃ Kālaḥ² ekaṃ pi ācāriyaṃ anavaṃseṣṭro anuvāhinam eva
ācāriḥ³ akāsaṃ āgacchanti ti.

Evam puttaṃ⁴ abhinanditvā pana Bodhisatto yāvataṃyukam
thaṭṭvā yathākammanā guto.

Satthāpi sma bhikkhave Sāriputte idāṃ⁵ eva ātisaṃghaparivārito⁶
sabbhāti, pubbe pi sabbhā yeva, na ca Devadatto etarahi yeva gaṇamhā
parihīno, pubbe pi parihīno⁷ yevā⁸ ti imam dhammadesanāṃ dassetvā
diva vatthūni ghaṭetvā anussodhīm vojetvā⁹ jātakam samudhānesi:
„Tudā Kālo¹⁰ Devadatto ahoṣi, parisāpi¹¹ sma Devadattassa parisā va,
Lakkhaṇo Sāriputto, parisā paṃ¹² sma Buddhapariṇā, mātā Rāhulamātā
ahoṣi, pitā pana aham eva ahoṣin¹³ ti. Lakkhaṇajātakam.

2. Nigrodhamigaajātaḥa.

Nigrodham eva seveyyā ti. Idam Satthā Jetavana
viharanto Komārakassapatherassa mātaraṃ ārabhha kathesi.
Sā kira Rājagahanagare mahāvibhavassa seṭṭhina dhītā ahoṣi tressana-
kusalamulā parimuddhitasamkhārā pacchamabhavikā, antokuṇṇe¹ paṭipā-
riy² assā³ budayo⁴ arahattūpanissayo⁵ jalati. Sā attānam jānana-
kālato paṭṭhāya goḥi anubhiratā pabbajitukāṃā hutvā mātāpitāro āha:
„amma tāta⁶, mayham gharāvāso cittaṃ nābhūramati, ahaṃ niyyānike
Buddhasāseṇo pabbajitukāṃā, pabbajettha maṃ⁷ ti. „Amma, kiṃ
vadeṣi, imam kulam bahuvibharam, traṇ ca amhākam ekadhitakā⁸,
na labbhā tayā pabbajitū⁹ ti. Sā paṇappuna yūcivāpi mātāpitunnaṃ
santikā pabbajjāṃ alabhamānā ciñesi: „hotu, patikulam gatā sāmikam
ārādhetvā pabbajjissāmi¹⁰ sā paṇappattā patikulam gantvā patidevutā
hutvā āharati¹¹ kalyāṇadhammā agāraṃ ajjhāvasi. Ath¹² assā samvā-
sam anvāya kucchīyaṃ gabbho paṭṭṭhahi. Sā gabbhuṃ paṭṭṭhi-
bhūtvā na aññasi¹³. Atha taṃm angare nakkhattam ghoṇayīmu.

¹ C¹ C² -paṇḍita, C³ -paṇḍa. ² C⁴ kāmā. ³ C⁵ sātthi. ⁴ C⁶ vuttam.
⁵ C⁷ -parivuto. ⁶ C⁸ oḍḍis pubbe pi parihīno. ⁷ C⁹ soṇetvā. ⁸ C¹⁰ Kālo.
2. Cf. Dhp. p. 327. ⁹ C¹¹ -kita. ¹⁰ C¹² viya taḥ corrected to viya assā.
¹¹ C¹³ budayo. ¹² C¹⁴ arahattūpa-, C¹⁵ arahattūpa- corrected to arahattūpa-
¹³ C¹⁶ tāta. ¹⁴ C¹⁷ -dhītā, C¹⁸ -dhītā. ¹⁵ C¹⁹ C²⁰ āharati. ¹⁶ C²¹ aññasi.

Sakalanagaravāso nakkhattam' kūlāsu'. Nagaram deranagaram
vija alakkatapaṭiyattam' ahoḥ. Sā pana tāva ulārāya' pi nakkhatta-
kūlāya' vattamāyā attam' saritāni na vīlappati nīlāhkaroti. pakati-
vesen' era carati. Atha nam' amūko āha, „bhāde, sakalanagaram
nakkhattamissitam', tam' pana saritāni na-patijjaggaṣṭhi". „Ayya,
dvatītiyāya ne kuṇapohi' pūritam' saritāni, kīṃ minā alakkatena-
ayam' hi kāyo n' era devanummīto na brahmanimmīto na sraṇṇamāyo
na munimāyo na haricandannamāyo na puṇḍarikakannuluppulagabbha-
sambhūto na amatoṇḍhapūrito', atha kīṃ kuṇapo' jāto mātāpettika-
sambhavo aneṇcechādānuparimaddanabhoḍanaviddhamānūḍhammā kaṭa-
vivuddhāno tanhupādāno' sekānam' nidānam' paridevānam' vattam' sabba-
rogānam' āyā kammakaraṇānam' paṭiggamaṇo pūṭihahīreapaggharāno
kimikūlānam' āvāso sīvatthikapāyāto maṇapaṇṇiyosāno vabbhalokāno
akkhupotho vattamāno pi

Athīmahārasamīyutto' taṇṇamāsaṇḍipano"
ohariyā kāyo paṭicchano yathābhūtam' na dīssati

Antapūro udarapūro yakapetassa"
hadayaṇṇa papphāsaṇṇa"
Siṅghānīkāya"
lohitassa lasikāya"
pittassa ca rasāya ca.

Ath' aṇṇa naraḥ sotehi asūci"
akkhimhā akkhigūthako kammamhā kammagūthako
Siṅghānīkā"
pūtam' semhā ca rannam' kāyumbhā sedajallikā,

Ath' aṇṇa sūcraṇ' ānāṃ matthalūgeṇa pūritam',
vūthato mām' māṇṇati"
bālo avijjāya parakkhato.

Anantādīnayo kāyo visārokkhasamūpano
āvāso sabharogānam' puñje ākkhāsaṇṇa kevalo,

Sace imāsa kāyassa ante bhāhīro sīyā
dandam' nūna gaheṭṭhāṇa kīke soṇe ca vāraye.

Duggandho asucikāyo"
nindito akkhubbhūtohi kāyo bālābhūnandito.

¹ C¹ kūlāsu. ² C² C³ ulārāya. ³ C⁴ -kūlāya. ⁴ C⁵ nakkhattam-. ⁵ C⁶ C⁷ kuṇapohi.
⁶ C⁸ -pūjito. ⁷ C⁸ kuṇapo. ⁸ C⁹ tanhupādāno, C¹⁰ tanhupādāno. ⁹ C¹¹ aṭṭhi-
nagarā. ¹⁰ C¹² -ne. ¹¹ C¹³ C¹⁴ -petassa. ¹² C¹⁵ papphāsaṇṇa. ¹³ C¹⁶ C¹⁷ Siṅghānīkāya
¹⁴ C¹⁸ khetāsa. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ C¹⁹ lasikāya. ¹⁷ C²⁰ asūci. ¹⁸ C²¹ -bālo
¹⁹ C²² māṇṇati. ²⁰ C²³ asūci. ²¹ C²⁴ kuṇapo.

Ayyaputta, imam kâyasam alamkaritvā kim karissāmi, manū imassa
alamkaraṇaṃ gūṭhapuṇṇaghatassa bahicittakammakaraṇaṃ viya hotthi¹.
Sotthiputto tam tassā vacanaṃ sutvā āha: „bhaddo tvam imassa
sarissaṃ evaṃ dase paṇṇamānā kammā na pabbajessīti². „Ayyaputta
aham pabbajjissā labhamānā aṃ eva pabbajeyyan³” ti. Sotthiputto
„sūhū, aham tam pabbajjessāmi⁴” eva mahādānā pavattetvā
mahāsekkhānaṃ katvā mahantaṃ parivāraṇa bhikkhunipasaṃyasaṃ neva
tam pabbajento Devadatta-pakkhiyānaṃ bhikkhunipasaṃ santeke pabbā-
jesi. Sā pabbajjissā labhetvā paripuṇṇasamkappā attamaṃ ahaṃ.
Atha⁵ assā gabbhe paripūṭṭhā gacchanta indriyānaṃ sūnathattam huttha-
pādapittthinaṃ⁶ bahelattanaṃ udarapatalaṇaṃ ca mahantatam divā bhikkhu-
niyo tam pucchīmu: „ayye tvam gabbhin⁷ viya paṇḍāyasi⁸”, kim
etan⁹” ti. „Ayye idam māma kâṇḍaṇ¹⁰” ti na jñāmi, silam paṇa
me paripuṇṇaṃ” ti. Atha amā ta¹¹ bhikkhuniyo Devadattassa santekaṃ
netvā Devadattaṃ pucchīmu: „ayya, ayaṃ kuladhītā kicchena sāmīkaṃ
ārādhetvā pabbajjissā labhi, idān¹² paṇ¹³ assā gabbho paṇḍāyati¹⁴”, mayam
imassa gabbhaṇa gihikāle¹⁵ vā pabbajitukāle vā juddhahāraṇaṃ na
jñāma, kim dāmi kareṇa¹⁶” ti. Devadatto attama abodhahāreṇa
khaṇṭhinottānuddāyamaṃ ca natthitvā evaṃ cinte: „Devadattaṇa
pakkhūcā bhikkhoni¹⁷ kucchimā¹⁸” gabbhaṇa pariharati, Devadatto ca
tam ajjhupekkhatvā mayham gataṃ uppajjesati, mayā imam uppabbā-
jetum vaṭṭatthi¹⁹” so avimamsitvā²⁰ va saḷagulaṃ²¹ pavajjeyyamaṃ²²
viya pakkhanditvā „gacchatha, imam uppabbajjetthā²³” ti āha. Tā tassā
vacanaṃ sutvā utthāya vanditvā upasaṃyasaṃ gātā. Atha sā daharā
tā bhikkhuniyo āha: „ayye, na Devadattathero Buddho, na pi
mayham tassa santeke patthajjā, loka paṇa aggapuggalaṇa Samma-
samboद्धassa santeke mayham pabbajjā, jā²⁴ va paṇa me dukkhena
laddhū²⁵ mā na²⁶” antaradhāpetha, etha²⁷ mām gahetrā Satthu
santikaṃ Jetavanaṃ gacchathā²⁸” ti. Tā tam ādāya Rājagahā²⁹ palha-
ratthāṇḍāyanaṃ³⁰ maggaṃ atikkamaṃ amupabbhena Jetavanaṃ patvā
Satthānaṃ vanditvā tam attham ārocemaṃ Satthā cinte: „kiṃ³¹ āpi
gihikāle³² etassa gabbho patittthi³³ evaṃ ante pi Samāso Gotamo

¹ C¹ C² -pucchīmu; ² C¹ C² gabbhin; ³ C¹ paṇḍāyasi; ⁴ C¹ stah; ⁵ C¹ nā
⁶ C¹ dāmi; ⁷ C¹ paṇḍāyati; ⁸ C¹ C² gihī; ⁹ C¹ C² bhikkhoni; ¹⁰ C¹ kucchito.
¹¹ C¹ vaddhatthi; ¹² C¹ aṃ; ¹³ C¹ eva; ¹⁴ C¹ saḷagula; ¹⁵ all three MSS.
pavaddheyyamaṃ; ¹⁶ C¹ C² ek; ¹⁷ C¹ laddha; ¹⁸ laddhāna; ¹⁹ C¹ na; ²⁰ C¹
amāta eha; ²¹ C¹ rājagaha; ²² C¹ -lha;.

Devadattena jhātikāna ādāya carassā¹ tūthiyānaṃ cāśāso bhāriyassā²,
 tassā imāsa katham pucchinditum sacāṇikāya parivāya majjhe imam
 adhikaraṇam viśeṣhitum³ vattatī⁴ punadivase rājānaṃ Paṇḍarikasālam
 Mahānāthapāṇḍikam Cājanāthapāṇḍikam⁵ Visākhāna mahāupāsikāna am-
 ānā⁶ ca abhinātānā⁷ mahākulāni pakkasāpettā⁸ āyayhaasamaye⁹ catuṣa¹⁰
 parissāsu sampatitāsu Upāliheraṇa¹¹ āmantesi: „gaccha, catuparisamajjhe
 imissā daharabhikkhuniyā kaṃmanu adhehī¹²“. „Sāha bhante“ ti
 there parisamajjham gantvā attano pattāsaṃ piṇḍitvā raṭṭha¹³ purato
 Visākhāna upāsikāna pakkasāpettā imam adhikaraṇam paṭicchāposi:
 „gaccha Visākhā, ‘ayam daharā anukamāse anukadivase pabbajitā’ ti
 tattato ātvā imāsa gabbhaṃsa pure vā pucchā vā laddhabhāvaṃ
 jñāhīti¹⁴“. Upāsikā „sadhū“ ti sampaṭicchitvā sāṇi¹⁵ parikkhāpāpetvā
 antasāṇiyā¹⁶ daharabhikkhuniyā hatthapādanābhindarapariyosānāni ola-
 ketvā māsadivase samāmetvā gihbhāre¹⁷ gabbhaṃsa laddhabhāvaṃ tattato
 ātvā theṇassa santikāna gantvā tam attham ārocesi. There catu-
 parisamajjhe taṃ bhikkhuniṃ sandhiṃ¹⁸ akāsi. Sā sandhā hatvā
 bhikkhunīsaṃghā¹⁹ ca Saṭṭhāra²⁰ ca vanditvā bhikkhuniṃ sandhiṃ
 upasanyam eva gatā. Sā gabbhaparipākam anāyā Padumuttarpāda-
 mūle patthitapatthimāna mahānubhāvaṃ puttāṃ vijayi. Ath ekadi-
 vassaṃ rājā bhikkhuniupassayasamūpenn²¹ gacchanto dārakassaddaṃ
 sutvā amāce pucchā. Amācā tam kāraṇam ātvā „deva, sā dahara-
 bhikkhuni puttāṃ vijatā, tass²² eva saddo“ ti āhaṃsu. „Bhikkhuniṃ
 bhāva²³ dārakajaggamaṃ uḷḷa²⁴ palibodhe, mayam mām jaggaṃsāma²⁵“ ti.
 Rājā tam dārakam nājakittihānaṃ dāpetvā kumārāparihāreṇa vadḍhā-
 posi. Nāmagahapadivase c’ aṇṇa Kavāpo ti nāmaṃ akāmaṃ. Atha
 naṃ kumārāparihāreṇa vadḍhitattā Kumārakasāpo ti vāṇṇimāsu²⁶.
 So sattavaṇṇikakāle Sattva santiko pabbajitvā paripunnarasso upasāsa-
 padaṃ bhūtvā gacchante gacchante²⁷ kāle dhammakathikeṣu citra-
 kathā²⁸ āhaṃsi. Atha naṃ Sattvā etadaggaṃ bhikkhavaṃ naṃa sāva-
 kānaṃ citrakathināṃ²⁹ yadidaṃ Kumārakasāpo³⁰ ti etadagge thāposi.
 So pucchā Vammikasante³¹ atahattam pāpuṇi. Mātāpi³² eva bhikkhuni³³
 vipassitvā aggaṃphalaṃ puttā. Kumārakasāpo there Buddhānaṃ sāvaṇṇa³⁴

¹ C° vālecchinditum. ² C° cūḷa. ³ so all three MSS. ⁴ C° C° abhinātānā.
⁵ C° āyayhaṃ. ⁶ C° raṭṭha. ⁷ C° sandhā. ⁸ C° ānā. ⁹ C° ānā. ¹⁰ C° gihl-. ¹¹ C°
 -saṃghāna. ¹² C° C° -am. ¹³ C° -sampe. ¹⁴ C° C° -jaggamaṃsānaṃ pall-. C°
 -jaggamaṃsānaṃ pall- corrected to -jaggamaṃsānaṃ pall-. ¹⁵ C° C° samūpennā. ¹⁶ C° amāce
 one gacchante. ¹⁷ C° citrakathā corrected to cittakathā. ¹⁸ C° -kathinānaṃ. C°
 cittakathinānaṃ. ¹⁹ C° C° -vammika-. ²⁰ C° C° bhikkhuni. ²¹ C° buddhānaṃ.

gaganamajjhe pūṇacando viya pākato jāto. Ath' ekadivasaṃ Tathā-
gato paccehābhūtaṃ piṇḍapātapaṭikkanto¹ bhikkhūnaṃ ovāḍaṃ dātṛā
gaṇḍhakutīm pāvi. Bhikkhū ovāḍaṃ gaḍetvā attamaṃ rattiṭṭhāna-
divatthānaṃ² divasabhāgaṃ khetvā sāyaphasaṃaye³ dhammasabbhāyān
saṃnipatitvā „Acuso, Deradattena attano abuddhabhārena c' eva
khanṭimettādināṃ ca abhārena Kumārakassapathero ca therā⁴ ca
manamā⁵ nāntā, Saṃmāsambuddho paṇa attano dhammarājatāya c' eva
khanṭimettānuddayasampattiyaṃ ca ubhinnaṃ pi tesāṃ pacceyo jāto"
ti Buddhaguno raṇayamānā nisīdimu. Sattā Buddhalīlāyā⁶ dhamma-
sabbhāṃ āgantvā paṇṇattāsana⁷ nisīditvā „kāyaṃ su 'tiha bhikkhave
etarahi kathāya saṃmānā⁸ ti pucchī. „Bhante tumhākaṃ eva gūḍa-
kathāya⁹ 'ti abbaṃ ārocayimū. „Na bhikkhave Tathāgato idā¹⁰
eva imesaṃ ubhinnaṃ pacceyo ca patiṭṭha ca jāto, pubbe pi ahoṣi
yeva¹¹ ti. Bhikkhū tass' atthasāviṇbhāvatthāya Bhagavantam yūsimu.
Bhagavā bhavattareṇa paṭicchannaṃ kārāṇaṃ pākataṃ akāsi:

Attito Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ kārāyamāṇe
Bodhisatto migayoniyāṃ paṭisaṇḍhiṃ gaṇhi. So mātu
kucchito nikkhanto suvaṇṇavanno ahoṣi, akkhini c' assa maṇi-
gulasadisāni¹² ahesuṃ, siṅgāni rajatavaṇṇāni, mukhaṃ ratta-
kambalapūñjavannuṃ, haṭṭhapādapariyaṇṭā lakkhā parikkammakāṭā
viya, vāladhi camarassa viya ahoṣi, sarīraṃ paṇ' assa mahantaṃ
assapotaḥkappamāṇaṃ¹³ ahoṣi. So pañcasatamigaparivāro araṇṇe¹⁴
vāsaṃ kappesi nāmena Nigrodhamigarājā nāma. Avidūre
paṇ' assa aṇṇo¹⁵ pi pañcasatamigaparivāro Sākkhamigo nāma
vuesati, so pi suvaṇṇavanno va ahoṣi. Teṇa samayena Bārāṇa-
sīrājā¹⁶ migavadhapasuto¹⁷ hoti, vīṇā māṃseṇa na bhujjati,
maṇussaṇaṃ kammacchedaṃ¹⁸ katvā sabbe¹⁹ negamujānapado²⁰
saṃnipātetvā devasaikāṃ mūgavaṃ gaḇhati. Maṇussa cintesuṃ:
„ayaṃ rājā ambākaṃ kammacchedaṃ karoti, yaṃ nūna mayam²¹ ?

¹ C' -paṭipakkanto. ² C' C' -divatthānaṃ. ³ C' C' sāyapha-. ⁴ C' therā.
⁵ C' manamā. ⁶ C' -līlāya, C' -līlāya. ⁷ C' paṇṇattā. ⁸ C' maṇigula-
⁹ C' -mānaṃ, C' -potappamāṇaṃ. ¹⁰ C' C' araṇṇe. ¹¹ C' ahoṣi. ¹² C' -aṇi.
¹³ C' migaparivāpasuto. ¹⁴ C' kammacchedaṃ. ¹⁵ C' mūṇa sabbe. ¹⁶ C'
C' -jajapado.

uyyāne migānaṃ nivāpaṇaṃ vapitvā¹ pāṇiyāṃ² sampādetvā bahu-
 mige uyyāne paveseṭvā dvāraṃ baṇḍhitvā raṇṇo³ niyyādemā⁴
 'ti te sabbe uyyāne nivāpaṇiṇaṃ' ropetvā udakaṃ sampādetvā
 dvāraṃ yojāpetvā uḍḍare ādāya muggatādinānāvudhahattha⁵
 araṇṇiṃ⁶ pavisitvā mige pariyesamānā „majjhe tṛite mige
 gaṇhissāmā⁷“ 'ti yojanamattaṃ thānaṃ parikkhāpitvā saṅkhi-
 pamānā Nigrodhamiga-Sākhamigānaṃ vasaṇattṛiṇāṃ majjhe
 katvā parikkhāpiṇṇu. Atha naṃ migagāṇaṃ diṅvā rokka-
 gumbhādayo ca bhūmiṃ ca muggarehi paharaṇṭā migagāṇaṃ
 gahanaṭṭhānato niharitvā asisattidhamuādinī⁸ āvudhāni aggiritvā
 mahānādaṃ nādaṇṭā naṃ migagāṇaṃ uyyānaṃ paveseṭvā
 dvāraṃ pīḍhāya rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, nibaddhaṃ
 migavaṃ gaḇchantaṃ amhākaṃ kammaṇaṃ nāsetha, aṇhehi araṇ-
 ṇato⁹“ mige ānetvā tumhākaṃ uyyānaṃ paritaṃ, ito paṭṭhāya
 tesam marisaṃ khādatha¹⁰ 'ti rājānaṃ āpoḇchitvā pakkaminīsu.
 Rājā tesam vacanaṃ sutvā uyyānaṃ gantvā mige olokenṭo dve
 surappaṃmige diṅvā tesam abhayaṃ adāsi. Tato paṭṭhāya paṇa-
 kadūci sāmaṃ gantvā ekaṃigaṃ vijjhātvā āneti, kadūci 'ssa
 bhattakārako gantvā vijjhātvā āharati. Migā dhammaṃ diṅvā va
 maraṇabhayaṇa taṇṇitā paḷāyaṇti, dve tayo pahāre lobhitvā
 kilamanti pi gillānāpi hontī maraṇaṃ pi pāpuṇanti. Migagāṇo
 taṃ pavattitū Bodhisattṭassa ārocesi. So Sākhāṃ pakkosāpetvā
 aha: „samma, bahu¹¹“ migā naṇṇanti, ekaṃsena maritabbe sati¹²
 ito paṭṭhāya mā kaḇḇena mige vijjhantaṃ, dhammagantṭhikaṭṭhāne¹³
 migānaṃ vāro¹⁴ hote, ekadivasaṃ mama paṇisāya vāro pāpuṇātu,
 ekadivasaṃ tava paṇisāya vāro pāpuṇātu, vārappatto migo
 gantvā dhammagantṭhikāya¹⁵ āsāṇaṃ ṭhapetvā nipaṇṇato, evaṃ
 sante migā vanitā¹⁶ na bhaviṇṇanti¹⁷. So „sādhū“ 'ti sam-
 paṇiechi. Tato paṭṭhāya vārappatto va migo gantvā dhamma-

¹ C¹ vāpitvā. ² C¹ C² pāṇiyāṃ. ³ C¹ raṇṇo. ⁴ C¹ niyyā-. ⁵ C¹ -anana, C²
 -dhanā. ⁶ C¹ -nāvāyudha-. ⁷ C¹ C² gaṇhāṃ. ⁸ C¹ gaṇhi-. ⁹ C¹ -āṇṇi.
¹⁰ C¹ C² araṇṇato. ¹¹ C¹ bahu. ¹² C¹ ekaṃsasaṇṇitabbe sati. ¹³ C¹ C²
 -paṇṇita-. ¹⁴ C¹ vāro. ¹⁵ C¹ C² -gaṇhi-, C³ -gaṇḍhi-. ¹⁶ C¹ vanitā.

gaṇṭhikāya¹ givam² thapetvā³ nipajjati. Bhattakārako āgantvā⁴ tattha⁵ nipannakam⁶ eva⁷ gaṇetvā⁸ gacchati. Ath⁹ ekadivassam¹⁰ Sākhānigassā¹¹ parisāya¹² ekissā¹³ gabbhinimigiyā¹⁴ vāro¹⁵ pāpuṇi. Sā Sākhān upasaṅkamitvā¹⁶ „sāmi, aham¹⁷ pi gabbhinī¹⁸“, puttakam¹⁹ vijjeyitvā²⁰ dve jaṇe²¹ vāraṇ²² gamissāma, mayhaṇ²³ vāraṇ²⁴ atikkamohitī²⁵ āha. So „na sakkā²⁶ tava vāraṇ²⁷ aññesaṃ²⁸“ pāpetum, tvam²⁹ eva³⁰ tuyhaṇ³¹ puttān³² jānissasi, gacchāhiti³³ āha. Sā taṇṇa³⁴ santikkā³⁵ anuggahaṇ³⁶ alabhamānā³⁷ Bodhisattān³⁸ upasaṅkamitvā³⁹ tam⁴⁰ attham⁴¹ ārocesi. So taṇṇa⁴² vacanān⁴³ sutvā⁴⁴ „hotu, gaccha tvam⁴⁵, aham⁴⁶ te vāraṇ⁴⁷ atikkamessāmi⁴⁸“ sayam⁴⁹ gaṇtvā⁵⁰ dhammagāṇṭhikāya⁵¹ ssaṃ⁵² katvā⁵³ nipajji. Bhattakārako tam⁵⁴ diṇvā⁵⁵ „laddhūbhayo⁵⁶ migarāja⁵⁷ gaṇṭhikāya⁵⁸“ nipanno, kin⁵⁹ nu⁶⁰ kāraṇaṃ⁶¹ ti⁶² vegaṇa⁶³ gaṇtvā⁶⁴ raṇṇo⁶⁵ ārocesi. Rājā⁶⁶ tāvad⁶⁷ eva⁶⁸ ratham⁶⁹ āruhya⁷⁰ mahantena⁷¹ parivāreṇa⁷² āgantvā⁷³ Bodhisattān⁷⁴ diṇvā⁷⁵ āha: „samma⁷⁶ migarāja⁷⁷“, nanu⁷⁸ mayā⁷⁹ tuyhaṇ⁸⁰ abhayaṃ⁸¹ dinnam⁸², kamma⁸³ tvam⁸⁴ idha⁸⁵ nipanno⁸⁶ ti. „Mahārāja, gabbhinī⁸⁷“ migi⁸⁸ āgantvā⁸⁹ „mama⁹⁰ vāraṇ⁹¹ aññassa⁹²“ pāpeti⁹³ āha, na⁹⁴ sakkā⁹⁵ kho⁹⁶ pana⁹⁷ mayā⁹⁸ ekassa⁹⁹ maraṇadukkhaṇ¹⁰⁰ aññassa¹⁰¹ upari¹⁰² pakkhipiṇum¹⁰³, sy-āhaṇ¹⁰⁴ attano¹⁰⁵ jīvitaṇ¹⁰⁶ taṇṇa¹⁰⁷ datvā¹⁰⁸ taṇṇa¹⁰⁹ santakam¹¹⁰ maraṇam¹¹¹ gaṇetvā¹¹² idha¹¹³ nipanno, mā¹¹⁴ aññam¹¹⁵ kiñci¹¹⁶ āsānkittha¹¹⁷ mahārāja¹¹⁸ ti. Rājā¹¹⁹ āha: „sāmi¹²⁰ suvannavaggaṃ¹²¹ migarāja¹²²“, mayā¹²³ tādiṇa¹²⁴ khantimettānuddayaasampanno¹²⁵ manussa¹²⁶so¹²⁷ pi¹²⁸ na¹²⁹ dīṭṭhapuṇṇo¹³⁰, tena¹³¹ te¹³² pāsaṇṇo¹³³ smi¹³⁴, attliehi¹³⁵, tuyhaṇ¹³⁶ ca¹³⁷ taṇṇa¹³⁸ ca¹³⁹ abhayaṃ¹⁴⁰ dammi¹⁴¹ ti. „Dvīhi¹⁴² abhaye¹⁴³ laddhe¹⁴⁴ avasesā¹⁴⁵ kiṃ¹⁴⁶ karissanti¹⁴⁷ narindā¹⁴⁸“ ti. „Avasesānaṃ¹⁴⁹ pi¹⁵⁰ abhayaṃ¹⁵¹ damma¹⁵²“ sāmī¹⁵³ ti. „Mahārāja, evaṃ¹⁵⁴ pi¹⁵⁵ ayyāno¹⁵⁶ yeva¹⁵⁷ migā¹⁵⁸ abhayaṃ¹⁵⁹ labhisaanti¹⁶⁰, sesā¹⁶¹ kiṃ¹⁶² karissanti¹⁶³ ti. „Etesaṃ¹⁶⁴ pi¹⁶⁵ abhayaṃ¹⁶⁶ dammi¹⁶⁷ sāmī¹⁶⁸ ti. „Mahārāja, migā¹⁶⁹ tāva¹⁷⁰ abhayaṃ¹⁷¹ labhantu, sesā¹⁷² catuppadā¹⁷³ kiṃ¹⁷⁴ karis-

¹ C¹ - gaṇṭhikāya, C² - gaṇṭhikāya. ² C¹ - gabbhinī. ³ C¹ - gabbhinī. ⁴ C¹ - gaṇetvā. ⁵ all three MSS. - gaṇ-
⁶ all three MSS. - gaṇ-
⁷ C¹ - rājā. ⁸ C¹ - rājā. ⁹ C¹ - rājā. ¹⁰ C¹ - gabbhinī. ¹¹ C¹ - migi. ¹² C¹ - gaṇtvā. ¹³ C¹ - aññassa. ¹⁴ C¹ - aññassa. ¹⁵ C¹ - gaṇ-
¹⁶ C¹ - gaṇ-
¹⁷ C¹ - gaṇ-
¹⁸ C¹ - gaṇ-
¹⁹ C¹ - gaṇ-
²⁰ C¹ - gaṇ-
²¹ C¹ - gaṇ-
²² C¹ - gaṇ-
²³ C¹ - gaṇ-
²⁴ C¹ - gaṇ-
²⁵ C¹ - gaṇ-
²⁶ C¹ - gaṇ-
²⁷ C¹ - gaṇ-
²⁸ C¹ - gaṇ-
²⁹ C¹ - gaṇ-
³⁰ C¹ - gaṇ-
³¹ C¹ - gaṇ-
³² C¹ - gaṇ-
³³ C¹ - gaṇ-
³⁴ C¹ - gaṇ-
³⁵ C¹ - gaṇ-
³⁶ C¹ - gaṇ-
³⁷ C¹ - gaṇ-
³⁸ C¹ - gaṇ-
³⁹ C¹ - gaṇ-
⁴⁰ C¹ - gaṇ-
⁴¹ C¹ - gaṇ-
⁴² C¹ - gaṇ-
⁴³ C¹ - gaṇ-
⁴⁴ C¹ - gaṇ-
⁴⁵ C¹ - gaṇ-
⁴⁶ C¹ - gaṇ-
⁴⁷ C¹ - gaṇ-
⁴⁸ C¹ - gaṇ-
⁴⁹ C¹ - gaṇ-
⁵⁰ C¹ - gaṇ-
⁵¹ C¹ - gaṇ-
⁵² C¹ - gaṇ-
⁵³ C¹ - gaṇ-
⁵⁴ C¹ - gaṇ-
⁵⁵ C¹ - gaṇ-
⁵⁶ C¹ - gaṇ-
⁵⁷ C¹ - gaṇ-
⁵⁸ C¹ - gaṇ-
⁵⁹ C¹ - gaṇ-
⁶⁰ C¹ - gaṇ-
⁶¹ C¹ - gaṇ-
⁶² C¹ - gaṇ-
⁶³ C¹ - gaṇ-
⁶⁴ C¹ - gaṇ-
⁶⁵ C¹ - gaṇ-
⁶⁶ C¹ - gaṇ-
⁶⁷ C¹ - gaṇ-
⁶⁸ C¹ - gaṇ-
⁶⁹ C¹ - gaṇ-
⁷⁰ C¹ - gaṇ-
⁷¹ C¹ - gaṇ-
⁷² C¹ - gaṇ-
⁷³ C¹ - gaṇ-
⁷⁴ C¹ - gaṇ-
⁷⁵ C¹ - gaṇ-
⁷⁶ C¹ - gaṇ-
⁷⁷ C¹ - gaṇ-
⁷⁸ C¹ - gaṇ-
⁷⁹ C¹ - gaṇ-
⁸⁰ C¹ - gaṇ-
⁸¹ C¹ - gaṇ-
⁸² C¹ - gaṇ-
⁸³ C¹ - gaṇ-
⁸⁴ C¹ - gaṇ-
⁸⁵ C¹ - gaṇ-
⁸⁶ C¹ - gaṇ-
⁸⁷ C¹ - gaṇ-
⁸⁸ C¹ - gaṇ-
⁸⁹ C¹ - gaṇ-
⁹⁰ C¹ - gaṇ-
⁹¹ C¹ - gaṇ-
⁹² C¹ - gaṇ-
⁹³ C¹ - gaṇ-
⁹⁴ C¹ - gaṇ-
⁹⁵ C¹ - gaṇ-
⁹⁶ C¹ - gaṇ-
⁹⁷ C¹ - gaṇ-
⁹⁸ C¹ - gaṇ-
⁹⁹ C¹ - gaṇ-
¹⁰⁰ C¹ - gaṇ-
¹⁰¹ C¹ - gaṇ-
¹⁰² C¹ - gaṇ-
¹⁰³ C¹ - gaṇ-
¹⁰⁴ C¹ - gaṇ-
¹⁰⁵ C¹ - gaṇ-
¹⁰⁶ C¹ - gaṇ-
¹⁰⁷ C¹ - gaṇ-
¹⁰⁸ C¹ - gaṇ-
¹⁰⁹ C¹ - gaṇ-
¹¹⁰ C¹ - gaṇ-
¹¹¹ C¹ - gaṇ-
¹¹² C¹ - gaṇ-
¹¹³ C¹ - gaṇ-
¹¹⁴ C¹ - gaṇ-
¹¹⁵ C¹ - gaṇ-
¹¹⁶ C¹ - gaṇ-
¹¹⁷ C¹ - gaṇ-
¹¹⁸ C¹ - gaṇ-
¹¹⁹ C¹ - gaṇ-
¹²⁰ C¹ - gaṇ-
¹²¹ C¹ - gaṇ-
¹²² C¹ - gaṇ-
¹²³ C¹ - gaṇ-
¹²⁴ C¹ - gaṇ-
¹²⁵ C¹ - gaṇ-
¹²⁶ C¹ - gaṇ-
¹²⁷ C¹ - gaṇ-
¹²⁸ C¹ - gaṇ-
¹²⁹ C¹ - gaṇ-
¹³⁰ C¹ - gaṇ-
¹³¹ C¹ - gaṇ-
¹³² C¹ - gaṇ-
¹³³ C¹ - gaṇ-
¹³⁴ C¹ - gaṇ-
¹³⁵ C¹ - gaṇ-
¹³⁶ C¹ - gaṇ-
¹³⁷ C¹ - gaṇ-
¹³⁸ C¹ - gaṇ-
¹³⁹ C¹ - gaṇ-
¹⁴⁰ C¹ - gaṇ-
¹⁴¹ C¹ - gaṇ-
¹⁴² C¹ - gaṇ-
¹⁴³ C¹ - gaṇ-
¹⁴⁴ C¹ - gaṇ-
¹⁴⁵ C¹ - gaṇ-
¹⁴⁶ C¹ - gaṇ-
¹⁴⁷ C¹ - gaṇ-
¹⁴⁸ C¹ - gaṇ-
¹⁴⁹ C¹ - gaṇ-
¹⁵⁰ C¹ - gaṇ-
¹⁵¹ C¹ - gaṇ-
¹⁵² C¹ - gaṇ-
¹⁵³ C¹ - gaṇ-
¹⁵⁴ C¹ - gaṇ-
¹⁵⁵ C¹ - gaṇ-
¹⁵⁶ C¹ - gaṇ-
¹⁵⁷ C¹ - gaṇ-
¹⁵⁸ C¹ - gaṇ-
¹⁵⁹ C¹ - gaṇ-
¹⁶⁰ C¹ - gaṇ-
¹⁶¹ C¹ - gaṇ-
¹⁶² C¹ - gaṇ-
¹⁶³ C¹ - gaṇ-
¹⁶⁴ C¹ - gaṇ-
¹⁶⁵ C¹ - gaṇ-
¹⁶⁶ C¹ - gaṇ-
¹⁶⁷ C¹ - gaṇ-
¹⁶⁸ C¹ - gaṇ-
¹⁶⁹ C¹ - gaṇ-
¹⁷⁰ C¹ - gaṇ-
¹⁷¹ C¹ - gaṇ-
¹⁷² C¹ - gaṇ-
¹⁷³ C¹ - gaṇ-
¹⁷⁴ C¹ - gaṇ-

santīti¹. „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmīti². „Mahārāja, catuppadaṃ tava abhayaṃ labhantu, dvijagaṇā kiṃ karissanti³. „Etesam pi⁴ dammi sāmīti⁵. „Mahārāja, dvijagaṇā⁶ tava abhayaṃ labhissanti, udake vasantaṃ macchā kiṃ karissanti⁷. „Etesam pi abhayaṃ dammi sāmīti⁸. Evaṃ Mahāsatto rājānaṃ sabbasattānaṃ abhayaṃ yācivā⁹ uttāhaya rājānaṃ paṇḍasaṃsilesu patitthāpetvā „dhammaṃ cara mahārāja, mātāpītuṃ¹⁰ puttadhiṭṭhāsu brāhmaṇagahapatikesu negamajānapadesu¹¹ dhammaṃ caranto samaṃ caranto¹² kāyassa bhedaṃ sugatiṃ Saggāṃ lokaṃ gamissasīti¹³“ rañño Buddhalīhāya¹⁴ dhammaṃ desetvā katipāhaṃ uyyāse vasitvā rañño¹⁵ ovādanti¹⁶ datvā migaganaṃ perivuto araṇṇaṃ¹⁷ pāvīsi. Sāpi kho migadheṇu pupphakaṇṇikasadiṣaṇi puttaṃ vijayi. So kiṃamāno¹⁸ Sākhānigassa santikaṃ gacchati. Atha naṃ mātā tassa santikaṃ gacchantāṃ diṣvā „putta, ito paṭṭhāya mā etaṃsā santikaṃ gaccha, Nigrodhaas¹⁹ eva santikaṃ gaccheyyāsīti²⁰“ ovadanti²¹ imaṃ gātham āha:

Nigrodham eva seveyya, na Sākhā²² upasaṃvase,

Nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo yaṃce Sākhasmim²³ jīvitan ti. 11.

Tatha nigrodham eva seveyya ti itaṃ itam vā añño²⁴ vā attho hitakāro Nigrodham eva seveyya bhajeyya upasaṃkameyya, na sākham upasaṃvase ti Sākhānigaṃ pana na upasaṃvase, upagannaṃ na samvaseyya, etaṃ nijaṃ jīvikaṃ na kappeyya, nigrodhasmiṃ mataṃ seyyo ti Nigrodharañño²⁵ padamūla maraṇaṃ pi seyyo varam uttamaṃ, yaṃce sākhasmiṃ jīvitan ti yaṃ pana Sākhassa santikaṃ jīvitaṃ tam a²⁶ eva seyyo na varam na uttamaṃ ti attho.

Tato paṭṭhāya ca pana abhayaḥ laddhakā migā manussānaṃ saseṇi khādanti. Manuṣṣā „laddhābhayaṃ ime migā“ ti pabharitum vā palāpetum vā na viśahanti. Te rājagaṇā²⁷ sannipatitvā rañño²⁸ tam atthaṃ ārocasum. Rājā „māya paṇḍana

¹ C¹ adda abhayaṃ. ² C² dvijagaṇā. ³ so all three MSS. ⁴ C³ -janapadeṇ.

⁵ C⁴ omiṃ samaṃ caranto. ⁶ C⁵ gamissanti corrected to gamissasīti, C⁶ gamissanti.

⁷ C⁷ -līhāya. ⁸ C⁸ C⁹ rañño. ⁹ C¹⁰ C¹¹ araṇṇaṃ. ¹⁰ C¹² kiṃ. ¹¹ C¹³ C¹⁴ ovadanti. ¹² C¹⁵ añño. ¹³ C¹⁶ C¹⁷ -rañño. ¹⁴ C¹⁸ rājagaṇa. C¹⁹ rājagaṇa.

¹⁵ C²⁰ rañño.

Nigrodhamigavarassa vāro dinnō, ahañ rajjañ jaheyya¹ na ca tañ² paṭiññaṃ³, gacchatha, na koci maṃa vijjito migo paharitoṃ labhatī⁴. Nigrodhamigo tañ pavattiṃ sutvā migaganāñ sannipātāpetvā „ito paṭṭhāya paresaṃ sassaṃ khāditoṃ na“ labhathā⁵ „ti mige vāretvā manussānaṃ ārocāpesi⁶: „ito paṭṭhāya assakārakamanussā sassaṃakkhacattam⁷ vatī⁸ mā karontu, khettaṃ pana āvijjhāvā⁹ pappasaññaṃ¹⁰ bandhantā¹¹“ ti. Tato paṭṭhāya kira khettaṃ pannaḃandhanasaññaṃ¹² udāpādi, tato paṭṭhāya pannaḃaṇṇaṃ¹³ atikkamaṇakamigo nāma n¹⁴ atthi, ayañ kira nesaṃ Bodhisattato laddhaovādo. Evañ migaganāñ ovaditvā Bodhisatto yāvātāyukaṃ thatvā saddhiṃ migeḥi yuthā-kammañ gato. Rājāpi Bodhisattassa ovādo thatvā puññaṃ¹⁵ katvā yathākammañ gato.

Satthā „na bhikkhave idāñ¹ ovāhaṃ theriyā ca Kumārakassapaṃ sa avassayo, pubbe pi avassayo evā²“ ti imaṃ dhammaḃesaṃ āharitvā satussaccaḃdhammaḃesaṃ vicarāpetvā dve vatthūni kathetvā anusandhiṃ ghaṇetvā jātakam samodhānesi. „Tadā Sākhmigo Deraḃatto ahoṃ, paraḃāpi³ esa Deraḃattaparivā⁴ va⁵, migadhesu therī⁶ ahoṃ, putto Kumārakassapo, rājā Anando, Nigrodhamigarājā pana ahaṃ eva ahoṃ“ ti. Nigrodhamigajātakam.

3. Kaṇḍinajātaka.

Dhīraṭṭha kaṇḍīnaṃ sallaṃ ti. Idam Satthā Jetarane ccharanto purāṇaduliyikapaḃoḃhaṃ ārabhā kaṇḃem. Tam Aṭṭhaṇipāto Indriyajātako āvibbarisati. Bhagavā pana taṃ bhikkhaṃ etad avoca: „bhikkhū pubbe pi teṃ etad mātugāmaṃ nissāya jivitaḃkhayaṃ parā vitaccikā¹“ āgāreṃ „pakke“ ti. Bhikkhū tassa² utthassaāvibhāvavattāya Bhagavantaṃ yācimesu. Bhagavā bhavaṃsareṇa patiechannaṃ kārṇṇaṃ pākāṃ akāsi. Itiparaṃ jama bhikkhūnaṃ

¹ O jaheyyaṃ. ² O na. ³ O paḃiññaṃ. ⁴ O ovādo na. ⁵ na O O, O -rakkhana. ⁶ O dī. ⁷ O vijjhāvā. ⁸ O pappasaññaṃ. ⁹ O pannaḃaṇṇaṃ, O pannaḃeḃḃhaṃ. ¹⁰ O pannaḃ-, O O -saññaṃ. ¹¹ O O -saññaṃ, O pannaḃaṇṇaṃ. ¹² O O pannaḃaṇṇaṃ. ¹³ O na. ¹⁴ O O therī. ¹⁵ O vitaccikāṃ, O vitaccikāṃ.

* yācannā bhārantarapaṭicchannatāṃ ca avatvā „attham āharitī“ attakam eva rakkhāma, attako sutte pi āyācannā valāhukagabbhato candanīharapūpamā ca bhārantarapaṭicchannakāraṇabhāro ca 'ūzabbam etam hotthāvuttanayen' eva yojetvā veditabbhā¹.

Attā Magadharatthe Rājagaha Magadharāja rajjāṃ kareti. Magadharāsikānaṃ sassasamaya migānaṃ² mahāparipantho hoti. Te araṇṇe³ pabbatapādaṃ pavisanti. Tattha eko araṇṇavāsipabbateyyamigo⁴ ekāya gāmantavāsiniyā⁵ migapotikāya saddhīṃ saṁhavaṇi katvā tesam migānaṃ pabbatapādato oruḥha puna gāmantam osaraṇakāle migapotikāya paṭibaddhacittatā tehi saddhīṃ yeva otari⁶. Atha naṃ sā āha: „tvam kho si ayya pabbateyyo bālamigo, gāmato ca nāma sāsattho sappatibhayo, mā amhehi saddhīṃ otarāhīti“⁷. So tassā paṭibaddhacittatāya anivattitvā saddhīṃ yeva agamāsi. Magadharāsinaṃ „idāni migānaṃ pabbatapādā otaraṇakāle“⁸ ti ātvā magge paṭicchannakoṭṭhakesu tiṭṭhanti. Tesam pi dvinnam āgamanamagge eko luddako paṭicchannakoṭṭhako thito hoti. Migapotikā manussagaṇḍham ghāyitvā „eko luddako thito bhaviṣsatīti“⁹ taṃ bālamigaṃ puratō katvā sayam pacchato ahosi. Luddako akena sarappahārena migaṃ tatth' eva pātesi. Migapotikā tassa viddhabhāvaṃ ātvā uppatitvā¹⁰ vātagatiyā paḷayi. Luddako koṭṭhakaṃ nikkhamitvā migaṃ okkantitvā agghiṃ katvā vitaccikesu¹¹ aṅgāreṣu¹² madhuramaṇḍam pacitvā khādītva pāṇiyam¹³ pivitvā avasesam lohitabindūhi¹⁴ paggharantehi kācenādāya¹⁵ dārake tosentō gharah agamāsi. Tada Bodhisatto tassmā vanasande devatā hutvā nibbatto hoti. So taṃ kāraṇaṃ diṣvā „Imassa bālamigaṃsa maraṇaṃ n' eva mātaraṃ nissāya na pūtarāṃ nissāya atha kho kāmam nissāya,

¹ C¹ C² -sallabhi. ² C³ multa migānaṃ. ³ C⁴ araṇṇa. ⁴ C⁵ araṇṇa-, C⁶ araṇṇa-, C⁷ araṇṇavāsi-. ⁵ C⁸ gāmantā-. ⁶ C⁹ otari. ⁷ C¹⁰ otarāhīti. ⁸ C¹¹ uppatitvā. ⁹ uppatitvā corrected to uppatitvā. ¹⁰ C¹² vitaccikesu, C¹³ vitaccikesu. ¹¹ C¹⁴ aṅgarakeṣu. ¹² C¹⁵ pāṇiyam. ¹³ C¹⁶ C¹⁷ -bindūhi. ¹⁴ C¹⁸ C¹⁹ kācenādāya.

kāmanimittamhi. suttā' sugati yāva hatthacchedā' duggatiyañ
 ca pañcavidhābandhanādīnānappakāraṇam dukkham pāpunanti,
 paresam maraṇadukkhuppadanam pi nama imasmim loke garahi-
 tam eva, yañ janapadañ mātugāmo vicāretī annasati so itthi-
 parināyako' janapado garahito va, ye suttā mātugāmassa vasañ
 gacchanti te pi garahitā vā' 'ti ekāya gāthāya tiñi garaha-
 vatthūni dassetvā vanadevatāsu sādhuṇāraṇaṃ datvā gandha-
 pupphādhi' pūjayamāṇāsu madhoreṇa sareṇa tañ vanasandam
 unnādeto imāya gāthāya dhammañ deseti:

Dhī-r-atthu' kandinam sallaṃ purisañ gāhavedhinam,
 dhī-r-atthu' tañ janapadañ yatth' itthi' parināyika',
 te cāpi dhikkhita suttā ye itthinam vasañ gatā ti. 12.

Tattha dhīratthū' ti garahanattho' nīpato, r-ayam idha uttāsanabbegavāseṇa
 garahū' dathubbo, uttāsanaboggā' hi hanto Bodhisatto evam āhe, kandinam
 aṇṇa atthiṭṭi kandinam' kaṇḍinam¹, tañ² pañc kaṇḍam-empavāsanattham³
 sallaṃ ti vacceṭṭi, taṃ-kaṇḍinam sallaṃ ti, eṭṭha sallaṃ kaṇḍo ti eṭṭho, sallaṃ
 va aṇṇa atthiṭṭi vālo⁴, tañ⁵ sallaṃ va⁶ mahantaṃ vaṇṇamukham⁷ karā' bala-
 va, pahāraṇ⁸ dento gāhaṇ⁹ 'ti jhātī gāhavedhinam¹⁰ gāhavedhinam¹¹,
 nānappakāraṇeṇa kaṇḍeṇa kumāpattasāyāhānathaleṇa¹² gāhagamaneṇ¹³ eva¹⁴
 sallaṇa eṇa samannāgetaṃ gāhavedhinam¹⁵ purisañ dhīratthū' ti ayam eṭṭha
 eṭṭho, parināyika¹⁶ ti iṇṇaṃ samvāsayika, dhikkhita¹⁷ ti garahito, aṇṇam
 eṭṭha uttāsanatham eva, hōparāṇi pañc eṭṭham pi avatā yāva yāva anuttāsaṇa
 tañ tad eva vaṇṇasāleṇa.

Evam ekāya gāthāya tiñi garahavatthūni dassetvā Bodhi-
 satto vasañ unnādetvā Buddhakihāya¹⁸ dhammañ desesi.

Saṭṭhā imasā dhammedesaṇam āharitvā saccāni pakāseṇi, Saccā-
 pariyosāṇa okkāpāṭṭabhikkhū¹⁹ sotāpattiphalo patipphahi. Saṭṭhā āre-

¹ read sallaṇam? ² C¹ C² -candadi. ³ C¹ itthiparināyaka, C² itthiparināyako.
⁴ C¹ dhī-, C² dhī- carmeret to dhī-. ⁵ C¹ dhī-. ⁶ C¹ itthi. ⁷ C¹ C² parināyika.
⁸ in all three MSS. ⁹ C¹ C² kaṇḍinam. ¹⁰ C¹ kaṇḍinam, C² kaṇḍinam laṭṭe
 put in parenthesis. ¹¹ C¹ nam. ¹² C¹ -ittho. ¹³ C¹ salla. ¹⁴ C¹ nam. ¹⁵ C¹
 sallaṇti. ¹⁶ C¹ vana. ¹⁷ C¹ -karaṇ. ¹⁸ C¹ gāhaṇ. ¹⁹ C¹ gāhavedhinam,
 C² gāhavedhinā, C³ gāhavedhinam. ²⁰ C¹ gāhavedhinam, C² gāhavedhinam.
²¹ C¹ -vānathāna-. ²² C¹ gāhagamaneṇa. ²³ C¹ -cedhitā. C² gāhavedhinam.
²⁴ C¹ C² parināyika. ²⁵ C¹ dhikkhita. ²⁶ C¹ -ittho. ²⁷ C¹ uttāsanam.

vatthūni kathetvā amasandhiṃ ghaṭetvā jātakam amodhānesi. Roparāṃ pana „dro vatthūni kathetvā“ ti imāṃ aratṭā „amasandhiṃ ghaṭetvā“ ti ettakam eva¹ vakkhāma, avuttam pi pana beṭṭhāvuttamayya² eva yojetvā gabhetabbam. „Tadā pabbateyyo migo ukkaṇṭhitabhikkhu“³ ahoṣi, migapotikā purāṇadutiya⁴, kāmesu jesaṃ dāsetvā dhammam deśitadevatā pana aham eva ahoṣi⁵ ti. Kaṇḍinajātakaṃ.

4. Vātamigajātaka.

Na kiratthi raṭṭhehi pāpiyo ti. Idam Saṅghā Jetavanē viharanto Cullapiṇḍapātikatissatheraṃ⁶ ārabhūṃ kathesi, Saṭṭhari kira Rājagahā upaśisāya Veluvane viharanto Tisakumāro nāma mahāvīrabhavaṃ seṭṭhikūlaṃ putto ekadīraṇaṃ Veluvanaṃ gantvā Saṭṭho dhammadesanāṃ sevā pabbajitukāmo pabbajjāṃ yācivā mātāpīṭhi⁷ ammaññātattā paṭikkhīto sattāhaṃ bhaticchedaṃ katvā Raṭṭhapālathero⁸ vīya mātāpīṭaro anujānapetvā Saṭṭho santike pabbajjī. Saṭṭhā tam pabbajetvā addhamāsamattaṃ Veluvane viharitvā Jetavanam agacchāsi. Tatrāyaṃ kulaputto terasa dhutaṅgāni samādāya Sāvattihīyaṃ sapadānaṃ piṇḍāya caramāno kālāṃ vītināmeti. Cullapiṇḍapātikatissathero⁹ nāma ti vutte¹⁰ gaganathale vando vīya Buddhasāseṇa pākato paṇṇāto ahoṣi. Tasmim kāle Rājagahā nakkhattakīlaya vattamānāya therassa mātāpīṭaro yaṃ tassa gīhikāle¹¹ ahoṣi ābhuraṇaḥḥaṇḍakam¹² taṃ rajatacamaṅgotake nikklhipitvā ure thapetvā „nāmaṃ nakkhattakīlāsu amhākaṃ putto iminā iminā alamkāreṇa alaṅkato nakkhattam kilati na ekaputtakaṃ gahetvā Saṃmaṇo Gotamo Sāvattihīnagaraṃ gato kahaṃ na kho so etarahi alaṅko, kahaṃ thito“ ti vatvā rodanti. Ath¹³ ekā vaṇṇadāsī¹⁴ tam kulam gantvā seṭṭhībharīyaṃ rodantiṃ dīdvā pucchīti „kim ayye rodasīhi“. Sā tam attāhaṃ āroceti. „Kim pana ayye ayyaputto jīyāvatthi“. „Asukaṃ ca asukaṃ cā“ ti. „Sace tande imasmiṃ gehe sabbam isariyaṃ mayhaṃ detha aham vo puttam ānessāmihi“. Seṭṭhībharīya¹⁵ „sādhū“ ti sampaticchitvā paribbayaṃ datvā mahanteṇa parivāreṇa imā ayyojesi. „gaccha attāro balena mama puttaṃ āroṇhīti“. Sā patiechannayāne nisīnā Sāvattihīṃ gantvā therassa bhikkhūcāravīthiyaṃ nirāseṃ gahetvā seṭṭhikūlaṃ āgata-

¹ C¹ vakkhāmaṇva, ² C¹ ukkaṇṭhitā, ³ C¹ -duti-, ⁴ so all three MSS, ⁵ C¹ -pitthi, ⁶ C¹ -tissathero ti, C² -tissathero ti, ⁷ so all three MSS, instead of vutte⁸ ⁸ C¹ C² -gīhī-, ⁹ C¹ -kaṇ corrected to -kaṇ, ¹⁰ C¹ ammaññātattā, C² vaṇṇadāsī

manusse therassa adassetvā attano parivāren' eva parivutā therassa
piṇḍāya pavijjhamasā ādito va utumkabhikkhaṃ sarakabhikkhaṃ ca
datvā rasatapāhāya bandhittvā amukkamsesa gehe nisidāpetvā bhikkhaṃ
dalamanā attano vasaṃ upagatabhāvaṃ ātvā gilānālayaṃ dassetvā
antogabbho upajji. Therā pi bhikkhūcāravelāya upadānaṃ caranto
gehadrāraṇaṃ agamāsi. Parijano therassa pattaṃ gahetvā therāṃ ghaṇe
nisidāpesi'. Therā nisiditvā va „kahaṃ upāsekā" ti pucchī. „Gilānā
bhante, tumhākaṃ dasanaṃ icchatitī". So rasatapāhāya² bandhito
attano vasaṃamādanāṃ³ bhinditvā tassāpi⁴ nipannaṭṭhānaṃ pavēsi. Sā
attano āgatahāraṇaṃ kathetvā taṃ palohetvā rasatapāhāya⁵ bandhittvā
uppabbajetvā attano vasa⁶ thapetvā yaṃ nisidāpetvā mulantosa pari-
vārena Rājagahaṃ eva agamāsi. Sā paratī pākajā jāti. Bhikkhū
dhammasambhāyaṃ sammāsevā „Cullapīṇḍapātikatissattheraṃ" kira ekā
vaṇṇadāsī⁷ rasatapāhāya⁸ bandhittvā ādāya gata⁹ ti kathaṃ sammāṭṭhā-
pesuṃ. Sattikā dhammasabhaṃ upagantvā alankatāsaṃ nisiditvā
„kāyaṃ nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sammāsevā" ti āha. Te
taṃ paratīṃ kathayimāsu. „Na bhikkhave idāṃ" eva so bhikkhu
rasatapāhāya bandhittvā¹⁰ tassā vasaṃ gato, pubbe pi tassā vasaṃ gato
yeva¹¹ ti ratrā attanā āharī¹²:

Attā Bārāṇasīyaṃ raṇṇo Brahmadattassa Saṇjayo
nāma uyyānapālo ahoesi. Ath' eko vātamigo taṃ¹³ uyyānaṃ
āgantvā Saṇjayaṃ divā palāyati. Saṇjayo pi na taṃ tajjetvā
niharati. So punappuna āgantvā uyyāne yeva carati. Uyyāna-
pālo uyyāne nānappakāraṇāni pupphaphalāni gahetvā divase
divase raṇṇo abhiharati. Atha naṃ ekadivasaṃ rājā pucchi:
„atthi pana samaṃ uyyānapāla uyyāne kiṃci acchariyaṃ pas-
sasitī"¹⁴. „Deva aññaṃ na passāmi, eko pana vātamigo āgantvā
uyyāne carati, etaṃ passāmīti"¹⁵. „Sakkhissasi pana taṃ gahetuṃ"¹⁶
ti. „Thokaṃ madhuṃ labhanto imāṃ antorājanīvesanaṃ pi
taṃ ānetuṃ sakkhissāmīti"¹⁷. Rājā tassā madhuṃ dāpesi. So
taṃ gahetvā uyyānaṃ gantvā vātamigassa caranāṭṭhāne¹⁸ tiṇāni

¹ C¹ -pesi. ² C² -tapāhāya. ³ C³ -dānaṃ. ⁴ C⁴ tassāpi. ⁵ C⁵ attanā vasa.

⁶ C⁶ -dassatharaṇa. ⁷ C⁷ vaṇṇadāsī. ⁸ C⁸ vaṇṇadāsī. ⁹ C⁹ bājhitvā. ¹⁰ C¹⁰
āharī. ¹¹ C¹¹ omīti taṃ. ¹² C¹² acchariyaṃ passatīti. ¹³ C¹³ marasa-, C¹⁴ vaṇṇa-
corrected to carana-.

madhuno maṅkhetvā nīlīyī¹. Migo āgantvā madhumakkhītāni
tīṇāni khādītva rasatanhāya baddho aññattha āgantvā² uyyānam
eva āgacchati. Uyyānapālo tassa madhumakkhītatinasū pa-
ḥuddhabhāvaṃ ūtvā anukkamena attānaṃ dassesi. So taṃ
diśvā katipākaṃ palāyitvā punappuna passanto vissāsaṃ āpajjitvā
anukkamena uyyānapālassa hatthe tītatīṇāni khādītum āradḍho.
So tassa vissāsaṃ āpannabhāvaṃ ūtvā yāva³ rājanivesanā⁴
vithiṃ kilāñjehi parikkhipitvā vatahaṃ sakkābhāṅgaṃ pātetvā
madhulābukaṃ ahiṃse laggetvā⁵ tipakalāpaṃ upakacchake tha-
petvā madhumakkhītāni tīṇāni mīgassa purato purato vikiranto
antonījanivesanaṃ yeva agamāsi. Migo⁶ antopavittho⁷ dvārāṃ
pidahīṃsu. Migo maṇusse diśvā kampamāno maranabbhayaḥhito
antonīvesanaṃ gato⁸ ādhāvati paridhāvati. Rāja pāsādaṃ oruḥa
taṃ kampamānaṃ diśvā „vātānigo nāma maṇussānaṃ diṭṭhatthā-
naṃ sattāhaṃ na gacchati, tajjitatthānaṃ yāvajīvaṃ na gacchati,
so evarūpo gahanaṇissito⁹ vātānigo rasatanhāya baddho idāṃ
evarūpaṃ thānaṃ¹⁰ āgato, n¹¹ atthi vata llo loko rasatanhāya
pāpakataraṃ nāma¹² ti imāya gāthāya dhammaḍḍesaṇaṃ
paṭṭhapesi:

Na kiṃ atthi rasehi pāpiyo
āvēsehi vā santhavehi vā,
vātānigaṃ gahanaṇissitaṃ
vasaṃ ānesi rasehi Saṅgayo ti. 13.

Tetta kiṃ ti amāsavatthe nipāto, rasehi ti jīhātīṇeeyyehi¹³ madhura-
bhāṇi, pāpiyo ti pāpatato, āvēsehi vā santhavehi vā ti mahaddha-
vasanathānaṃsankhāraṃ hi āvēsaṃ pi mittasanthaveṃ pi chandarigo pāpato va
tahi paṇa sacchandarīgaparibhogehi¹⁴ āvēsehi vā mittasanthavehi vā asagunena
sahasagunena madhuvapattasavatatthena¹⁵ thānaṃ vīṇā jīvitindriyapālanāya¹⁶
ābhāvena va sacchandarīgapaṭibhogaraṇā vā pāpatato¹⁷ ti bodhivanto paṇa am-

¹ C¹ nīlīyī, C² nīlīyī. ² C¹ āgantvā, C² āgantvā corrected to āgantvā. ³ C¹
omits yāva. ⁴ C¹ -nīvesanaṃ. ⁵ C¹ laggetvā. ⁶ C¹ C² migo. ⁷ C¹ -pavittho.

⁸ C¹ -nīvesanaṃgato corrected to -nīvesanaṃgato, C² -nīvesanaṃgato. ⁹ C¹
gahanaṇissito. ¹⁰ C¹ evarūpaṭṭhānaṃ. ¹¹ C¹ -vīṇāneyyehi. ¹² C¹ -rīgabhogehi.

¹³ C¹ C² sādhave. ¹⁴ C¹ jīvitindri-. ¹⁵ C¹ pāpatato.

evagatam vīya (nam āhāraṃ kassā eva kīraṇṇī) rasehi pāpiya kīraṇṇī vā sam-
tharehi) vā ti āha, idāni tvaṃ pāpiyabbhavaṃ dassento vātamigaṇ-ṭṭi-āḷḷa-
kā, tattha gehanīyassīti ti gahana(ghama)sthaṃ, idāni vuttam kati: por-
vathā¹ raseṇaṃ pāpiyabbhavaṃ, tvaṃ nāma² arāḍḍiyatena gahanantīsthaṃ vira-
tulakaṃ Saṅgaya ayyanapāle madhuraṇṇī attano raseṇi āheṇi, sabbaṭṭhāpi evaṭṭha-
dāṭṭigapacchibhogehi rasehi samāhe āḷḷaṃ pāpakataraṃ samakatarāṇi n' atthīhi
rasatāṇhāya āhīyavaṇ³ kassēhi kassitvā eva pama taṇ migam arāḍḍhaṃ eva pameṇi.

Satthā „na bhikkhava eva vaṇṇadāsi⁴ idāni etam rasatāṇhāya
bandhītvā attano rase karotī, pubbe pi akāsi yevā⁵“ ti imāni dhamma-
dassanaṃ āharitvā anuśandhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
Saṅgaya ayyaṃ vaṇṇadāsi⁶ āheṇi, vātamiga Cullapīṇḍapāṭiyo, Bārāṇasīrājā
pama āham eva āhasi⁷“ ti. Vātamigajātakaṃ.

5. Kharāḍiyajātaka.

Atthakkhuraṇṇi Kharāḍiyo ti. Idāni Satthā Jetavane
viharanto sūnataraṃ dubbacabhikkhūṃ ārabbhā kassēhi. So kira
bhikkhū dubbaco ovādaṃ na gaṇhati. Attha naṃ Satthā pucchi:
„saccaṃ kira tvaṃ bhikkhū dubbaco ovādaṃ na gaṇhasi¹“ „Saccāṃ
Bhagavā²“ ti. Satthā „pubbe pi tvaṃ dubbacatāya paṇḍitānaṃ ovādaṃ
agaṇetvā pāseṇa baddhu va jīvitakkhayaṃ patte³“ ti evaṃ attham āharī:

Atte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārento
Bodhisatto migo hutvā migaganapavivuto arāḍḍhe vasati.
Ath' assa bhāgini⁴ mīgi puttakaṃ dassetvā „bhātika, ayya⁵ te
bhāgineyyo, etaṃ migamāyaṃ uggaṇhāpehīti⁶“ paṭicchāpesi.
So taṃ bhāgineyyaṃ „asukavelāya nāma āgantvā uggaṇhāhīti⁷“
āha. So vuttavelāya na gaṇhati, yathā ekadivasaṃ evaṃ
sattadivase sattovāde atikkanto so migamāyaṃ anuggaṇhītvā⁸
va vicaranto pāse bajjhi. Mātāpi⁹ ssa bhātaraṃ opasaṃ-
kamitvā „kū te bhātika bhāgineyyo migamāyaṃ uggaṇhāpīte¹⁰“
ti pucchi. Bodhisatto ca „tassa anovādakaṃsā mā cintayī¹¹“

¹ C¹ pame. ² C¹ C² nāmaṃ. ³ all three MSS. āhīyavaṇ. ⁴ C¹ C² vaṇṇadāsi,
C³ vaṇṇadāsi. ⁵ C¹ bhāgini. ⁶ C¹ aya, C² aya. ⁷ C¹ uggaṇhāsi. ⁸ C¹
anuggaṇhītvā. ⁹ C¹ etatayī.

na te¹ puttana migamāyā² nggaṇhā³ ti vatvā idāni pi taṃ
anovaditukāme va kutvā imaṃ gātham āha:

Atthakhuram Kharādiye migam vadikātivamkinam
sattahi kālāh⁴ atikkantaṃ na nam ovadit⁵ ussahe ti. 14.

Tattha atthakhuram ti ekasamūhin paḍe dvayena dvayena vassena atthak-
kharam, Kharādiya ti taṃ nāmena āpatti, migam ti dubbacangāhikavaca-
nam⁶, vadikātivamkinam ti mūle vadikāni agge ativamkāni tathāpi āgama
assa atthāni vadikātivamkinam, atthahi kālāharāṭṭhantaṃ ti satthā ovāda-
kālāharāṭṭhant atikkantaṃ, na nam ovadissasāhe ti evam dvābhesamigam⁷ aham
ovadissam na vassaham, etassa me ovādanatthāya cittaṃ pi na appajjati⁸ deseti.

Atha nam dubbacemigam piṇḍe baddham luddo mūretvā
maṃsam ādāya pakkāmi.

Satthāpi „na tvaṃ bhikkhu idāni eva dubbaco, pubbe pi dubbaco
yerā“ ti imaṃ dhammasaṃsāraṃ āharitvā anusāradhīm ghatetvā jātakam
samodhānesi⁹. „Taḍā bhāgineyyo migo dubbacabbhikkhu¹⁰ ahoṃ, bha-
giṇi¹¹ Uppalavannā, ovādakamigō pana aham eva ahoṃ“ ti. Kharā-
diya-jātakam.

6. Tipallatthamīgajātaka.

Migam tipallattham ti. Idam Satthā Kosambiyam Badarī-
kārame¹² viharanto sikkhākāmaṃ Rāhulāttheram ārabbsa kuthesi.
Ekasmiṃ hi kāle Satthari Alavinagaraṃ¹³ māsāya Aggājare¹⁴ Cetiye
viharante bahū¹⁵ upāsakā ca bhikkhunīyo ca viharanta dhammasaṃsāraṃ
gacchanti. Divā dhammasaṃsāraṃ hoti, gacchante pana kāle upāsakā
ca bhikkhunīyo ca na gacchanta, bhikkhū¹⁶ e¹⁷ eva upāsakā ca ahesuṃ.
Tate paṭṭhāya rattim¹⁸ dhammasaṃsāraṃ jātaṃ, Dhammasaṃsārapāri-
yosāne theṃ bhikkhū¹⁹ attano attano vasaṇatthānāni gacchanti. Dakaṛā
upāsakehi saddhīm upaṭṭhānesālāya sayanti. Teṃ²⁰ niddam upagatesu
ekacco ghurughurūpassāsā²¹ kākacchamānā dante khādanta nipaṭṭhanta.

¹ C¹ teva. ² C² C³ -māyam. ³ C⁴ nggaṇhā corrected to nggaṇhā. ⁴ C⁵
sabbasamāhagāhika-, C⁶ sabbasamāhagāhika-. ⁵ C⁷ dubbacemigam, C⁸ dubbamidanā.
⁶ C⁹ opiti dubbacemigam aham... samodhānesi. ⁷ C¹⁰ dubbaja-, C¹¹ dubbaja- cor-
rected to dubbāca-. ⁸ All three MSS. bhāgiṇi. ⁹ C¹² Bhadārāṭṭhā-, C¹³ badārāṭṭhā-
¹⁰ C¹⁴ alavi-, ¹¹ C¹⁵ aggājare. ¹² C¹⁶ C¹⁷ bahū. ¹³ C¹⁸ rattim corrected to rātri,
¹⁴ C¹⁹ atthabbhikkhu, C²⁰ C²¹ bhikkhu. ¹⁵ C²² teva corrected to heva. ¹⁶ C²³
-passāsā, C²⁴ ghurughurū-, C²⁵ ghurughurū- corrected to ghurughurū-

naṭṭhānaṃ na denti, evaṃ idam aññesaṃ asahagattamaṭṭhānaṃ¹ u
 iminā kāraṇena idha nipanna² ti. Atha Bhagavato „Rāhulaṃ tva
 bhikkhū evaṃ paricejaṇṭā añño kuladārako pubbajetvā kim karissanti³“
 dhammasamāvegā udapādi. Atha puto va bhikkhū sannipā
 tētvā dhammasamāyutūṃ paṭipucchī: „Jānāsi pana tvaṃ Sāriputta
 ajja kathaesi Rāhulassa vuttabhāvaṃ“ ti. „Na jānāmi bhante“ ti.
 „Sāriputta ajja Rāhulo racenakuṭiyāṃ ravi. Sāriputta tumhe Rāhulāṃ
 evaṃ paricejaṇṭā añño kuladārako pubbajetvā kim karissatha, evaṃ
 id aante⁴ imasmiṃ sāsane pubbajitā na-ppatijjhā bhariyanti. Ito dāni
 paṭṭhāya anupasampannaṃ ekadve va divase attano rasiṃke rasi-
 petvā tatīyadivase teṇaṃ vasaṇaṭṭhānaṃ ṇatvā bhi vasetthā“ ti imam
 anuppanṇatūṃ⁵ kaṭvā pana sikkhāpadam paṇṇāpesi. Tasmim samaye
 dhammasabhāyaṃ sammāsiṇā bhikkhū Rāhulassa guṇaṃ katiṇti:
 „Jussathāvaṃso yāva sikkhākāmo ratīyaṃ Rāhulo tava vasaṇaṭṭhānaṃ
 jānāhi⁶“ vutto nāma rāho Dussabalaṃ putto, tumhe ke sammānaṃ,
 tumhe yeva sikkhamatha⁷ ti ekabhikkhūṃ pi appaṭṭippharivā raca-
 kuṭiyāṃ⁸ rāsāṃ kappesi⁹. Evam teṇa kathayamāṇeṇa Satthā dham-
 masabhaṃ upagantvā alaṃkatāsaṃe vāsāditvā „kāyaṃ nu ttha bhikkhave
 etarahi kathāya sammānaṃ“ ti āha. „Bhante Rāhulassa sikkhākāma-
 kathāya¹, na amāya kathāya“ ti. Satthā „sa bhikkhave Rāhulo
 idāṃ eva sikkhākāmo, pubbe tīrocchānayanīyaṃ nibbante pi sikkhā-
 kāmo yevā“ ti vatrā attāṃ āharī:

Attito Rājagahe eko Magadharājā rajjaṃ kareti.
 Tada Bodhisatto migayoniyaṃ nibbattivā migaganaparivato
 araṇṇe vasati. Ath' asā bhagiṇi attano puttakaṃ upanetvā
 „bhātika imam bhāgineyyaṃ migamāyaṃ sikkhāpehīti“ āha.
 Bodhisatto „sādhū“ ti paṭisunētvā „gaccha ttha, asukavelāya
 nāma āgantvā sikkhoyyāsi²“ āha. So mātalena vuttavelaṃ
 anatikkamētvā taṃ upasāṃkamētvā migamāyaṃ sikkhī. So
 ekadivasaṃ vane vicaranto pāsena baddho baddharāvaṃ ravi.
 Migagano palāyitvā „putte te pāsena baddho“ ti tassa mātyā
 ārocesi. Sā bhāto santikaṃ gantvā „bhātika bhāgineyyo te
 migamāyaṃ sikkhāpito“ ti pucchi. Bodhisatto „mā tvaṃ

¹ C¹ bhante. ² C² idam maṃ anuppatthā. ³ C³ -Mūlyā. ⁴ C⁴ -kathāya.

⁵ C⁵ omiṭṭa na amāya kathāya.

puttassa kiñci pāpakam āsamki¹, suggahita² nena³ mīgamāyā,
idāni tam⁴ hāsayamāno āgacchissatīti⁵ vatvā imam gātham āha:

Migan tipallattham anekamāyaṃ
atthakhuram addharattāvapāyīṃ
ekena sotena chamāssasanto⁶
chahi⁷ kalah⁸ atibboti⁹ bhāgineyyo ti. 15.

Tattha migan ti bhāgineyyamigan, tipallattham ti pallattham vuccati
ayyanam, ubbohi pāsēhi ujukam eva ta gūḍamākaṇṇasāni ti tū¹ ākarehi
pallattham āssa, tū² vā pallattham āsi ti tipallattho, tam³ tipallattham
anekamāyaṃ ti bahumāyaṃ⁴ bahuvācchanā⁵, atthakhuram ti ekakaṇṇi
pāde dāṭṭanam dvimam vācama atthahi khurehi samannāgataṃ, addharattāva-
pāyīṃ ti purimāyaman atthānāmetā majjhimāyame araññāte āgamaṃ pācīyassa⁶
pīraṇato addharatte asappavattī addharattāvapāji tam addharatte apayin ti attho,
mama bhāgineyyo migan ekam atthakam mīgamāyaṃ uggaṇḍhapesin, katham
yathā⁷ ekena sotena chamāssasanto⁸ chahi⁹ kalah¹⁰ atibboti¹¹
bhāgineyyo ti, idam vuttam kottī: ekam hi tava puttam tathā uggaṇḍhapesin
yathā ekamān uparimānāssasanto¹² vātam samnirumbhitvā palharīyaṃ allipana
ekena hetthimāssotena tatth eva chamāyaṃ āssasanto¹³ chahi¹⁴ kalah¹⁵ luddakam
atibboti¹⁶ chahi¹⁷ kotthāssā ajjhottharati vānetin¹⁸ attho, āsamāhi chahi
cattaro pāde paṇḍitvā ekena pāsēna sayyaya¹⁹ khurehi tūpamānūkhananta²⁰
jīvanīnūmānena udāsaṃ addhamātibhakarānena²¹ uccharapaṇḍitvā²² sūnna
vātaṃ samnirumbhanta²³ ti, aparo nayo: pāsēna zohetvā abhūṇṇakakā²⁴ jhanena²⁵
putipamānānena²⁶ ubhato pāsēna udāsaṃena addhamā nikkhipanena sūho
atikkhipanena²⁷ ti tathā chahi kalah²⁸ yathā atibboti²⁹, mato syan ti samān³⁰
uppādāva vāneti, evaṃ nam mīgamāyaṃ uggaṇḍhapesin ti dipeti, aparo nayo:
tathā nam uggaṇḍhapesin³¹ yathā ekena sotena chamāssasanto³² chahi kalah³³
dvī³⁴ pā nayoṃ dāṇḍetvā chahi karānēhi kalahati³⁵ kalahetvā luddakam

¹ O' āsamki. ² O' suggahitā. ³ O' tava. ⁴ O' omitti tam. ⁵ O' jamāssasanto.
⁶ O' chahi, O' jahi. ⁷ O' kalahatibboti. ⁸ O' nam. O' ten. ⁹ O' bahumāyaṃ
ti bahumāyaṃ, O' bahumāyaṃti. ¹⁰ O' bahuvācchanam, O' bahuvācchanam, O' bahu-
vācchanam corrected to bahuvācchanam. ¹¹ O' pācīyassa. ¹² O' kaḍḍhamāthāya.
¹³ O' rhamāssasanto, O' O' jamāssasanto. ¹⁴ O' O' jahi. ¹⁵ O' kalahatibboti.
¹⁶ O' uparimānāssā. ¹⁷ O' O' āssasanto. ¹⁸ O' jahi. ¹⁹ O' atibboti.
²⁰ O' jahi. ²¹ O' vānetin, O' vānetin corrected to vānetin. ²² O' O'
sayyayaṃ, O' sayyaya corrected to sayyaya. ²³ O' tūpamānūkhananta. ²⁴ O'
addhamātibhaka-. ²⁵ O' samnirumbhanta, O' samnirumbhanta. ²⁶ O' ka-
gānena. ²⁷ O' pāmānena. ²⁸ O' O' atibboti. ²⁹ so all three MSS. ³⁰ O'
chamāssasanto. ³¹ O' dvīva. ³² O' omitti kalahati.

vaḍḍasaṇṇi, bhōtīti¹ bhāgiṇo āpatā, bhāgiṇeyyo² ti evaṃ ekaḥ³ kīra-
maḥi vaḍḍakam bhāgiṇeyyam uddhātī⁴.

Evam Bodhisatto bhāgiṇeyyassa migamāyāya sādhuḥkam
uggahitabhāvaṃ dassento bhāginim samassāsesi. So pi migapo-
takō pāse baddho avipphanditvā yeva bhūmīyaṃ mahāphā-
sukapaṭṭhena⁵ pāse pasāretvā nīpanno pādānaṃ āsannaṭṭhāno
khureḥ⁶ eva paharitvā paṃsa ca tīnāni ca uppādetvā nocāra-
passāvaṃ viśaṇṇetvā viśaṇṇaṃ pādetvā jīvhaṃ ninnāmetvā sariraṃ
kheḷakilinnam⁷ katvā vātaggahavena udaraṃ uddhumātakam
katvā akkhini parivattetvā hetthānāsikasotena⁸ vātam saṇḍarī-
pento⁹ oparimanāsikasotena¹⁰ vātam sannirumhītvā¹¹ sakulasariraṃ
thaddhabhāvādi¹² gāhāpetvā¹³ matakākāraṃ dassesi. Nīlamakkhī-
kāpi nam samparivārasuṃ. Tasmim tasmim thāne kākā nī-
yimsu. Luddo āgantvā udare hatthena paharitvā „pāto va
baddho bhavissati, pūṭiko jūto“ ti tassa bandhanarajjukaṃ
mucetvā¹⁴ „etthi“ eva dāni nam akkantiṭvā mamsaṃ ādāya
gamiesamīti¹⁵ nīrasamko hutvā sākāpalāsaṃ gabhetva āradḍho.
Migapotako pi utthāya catāhi¹⁶ pādehi thaitvā kāyaṃ vidhū-
nitvā¹⁷ gīvaṃ pasāretvā mahāvātema chinnavalāhako¹⁸ viya
vegāna mātu saṇṭikāṃ agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Rāhulo idāṃ“ eva sikkhākāmo, pubbe
pi sikkhākāmo¹⁹ yeva²⁰ ti imaṃ dhammaḍḍesanaṃ āharitvā anupadhiṃ
ghaṭetvā jātukaṃ samodhānesi: „Tadā bhāgiṇeyyo migapotako Rāhulo
abho, mātā Uppalavaṇṇā, mātulaṃigo jama aham eva uḥsaṃ“ ti.
Tīpallattasamigajātakaṃ.

7. *Mānatajātaka.

Kāle¹ vā yaṃ vā juḥhe ti. Idam Satthā Jetarane
viharanto āre bhaddhapabbajite ārabhāso kathaṃ. Te kira Kāndā-

¹ O O kālā. ² O jātā. ³ O uddhātā. ⁴ O -paṇṇasāseṇa. ⁵ O O
kheḷa-. ⁶ O -saṇḍarī-. ⁷ O -aparimāṇa-. ⁸ O -aparimāṇāsikasotā-. ⁹ O -sannī-
rumhītvā-. ¹⁰ O O -gāhāpetvā-. ¹¹ O -mucetvā-. ¹² O O -catāhi-. ¹³ O
vidhūnitvā-. ¹⁴ O O -jūta-. ¹⁵ O -adda pi-. ¹⁶ O -kāle, O -kāle -correspond to
kāle, O -kāle.

janapade ekaṇaṃ arañhavaṣe¹ yasaṃ eko Kāṭṭhhero² nāma eko
Junhutthero³ nāma. Ath' ekadivasaṃ Junho Kāḷaṃ⁴ pucchū:
„bhante⁵ sītaṃ⁶ nāma kasmim kāle hotīti⁷“. So „kāle⁸ hotīti⁹“ āha.
Ath' ekadivasaṃ Kālo¹⁰ Junhaṃ¹¹ pucchī: „bhante Junha sītaṃ nāma
kasmim kāle hotīti¹²“. So „junhe¹³ hotīti¹⁴“ āha. Te ubho pi attano
kaṃkhagā chinditum¹⁵ asakkontā Sattha santikaṃ gantvā Satthāraṃ
vaṇḍitvā „bhante sītaṃ nāma kasmim kāle hotīti¹⁶“ pucchimā. „Satthā
tesaṃ kathaṃ sutvā „pubbe p' āhaṃ bhikkhāre tumhākaṃ imaṃ
paṇhaṃ hatthesiṃ. bhavaṇṇikkhopagatattā paṇa na sallakkhayāthā¹⁷“ ti
vatvā attānaṃ āharī¹⁸!

Attā ekasmiṃ pabbatapāde sīho ca¹⁹ vyaggho ca dve
sahāyaka ekissa yeva guhāyaṃ vasanti. Tada Bodhisatto pi
isipabbajjāraṃ pabbajitvā tasmim yeva²⁰ pabbatapāde vasati.
Ath' ekadivasaṃ tesaṃ sahāyakānaṃ sītaṃ nissāya vivādo
udapādi, vyaggho „kāle²¹“ yeva sītaṃ hotīti²² āha, sīho „junhe²³
yeva²⁴“ ti. Te ubho pi attano kaṃkhagā chinditum²⁵ asakkontā
Bodhisattānaṃ pucchimā. Bodhisatto imaṃ gātham āha:

Kāle²⁶ vā yadi vā junhe²⁷ yadā vayati maḷuto,
vātajāni²⁸ hi sītāni, ubho 'ttha-m-apaṇājitā ti. 16.

— Tattha kāle²⁹ vā yadi vā junhe³⁰ ti kālapakkhe³¹ vā junhapakkhe³²
vā, yadā vāyati maḷuto ti yasmim samaye paratthimādhikāro vāto vāyati
tasmim samaye sītaṃ hoti, kīṇkaraṇaḥ: vātajāni³³ hi sītāni³⁴ yasmim vāte³⁵
vijaṇte yeva sītāni³⁶ hoti, kālapakkhe³⁷ vā junhapakkhe vā etha appamāṇaṃ ti
rutam hoti, cākkhāramapaṇājitā ti ubho pi tumhe imasantaṃ paṇha
apaṇājita ti.

Evam Bodhisatto te sahāyake saññāpesi.

Satthāpi „bhikkhāre pubbe pi mayā tumhākaṃ ayaṃ paṇho
kathito“ ti imaṃ dhammadassanaṃ āharitvā saccāni pakāsesi. Sacca-

¹ Cf. arañhe vāse, ² Cf. arañhavaṣe. ³ all three MSS. kāḷa. ⁴ Cf. junha-
⁵ Cf. kāḷaṃ. ⁶ Cf. sītaṃ kīṇkaraṇaḥ pucchī bhante. ⁷ Cf. ⁸ Cf. sītaṃ. ⁹ Cf. kāḷo.
¹⁰ Cf. kāḷo. ¹¹ Cf. ¹² Cf. junhaṃ. ¹³ Cf. ¹⁴ Cf. junhe. ¹⁵ Cf. ¹⁶ Cf. jinditum.
¹⁷ Cf. sītaṃ ca. ¹⁸ Cf. tasmim samaye ca. ¹⁹ Cf. ²⁰ Cf. kāle. ²¹ Cf. junhe.
²² Cf. jinditum. ²³ Cf. kāle. ²⁴ Cf. -jāni, ²⁵ Cf. jātajāni corrected to vātajāni.
²⁶ Cf. kāḷa. ²⁷ Cf. junha-. ²⁸ Cf. vātajāni, ²⁹ Cf. jātajāni, ³⁰ Cf. jātajāni corrected
to vātajāni. ³¹ Cf. sītāni. ³² Cf. yasmim vāte.

pariyosāne dve pi te thevā sotāpattiṭṭhale patitthabhisin. Saṭṭhā anu-
saddhū ghaṭetvā jātakam anussadhānesi: „Tadā vyaggho Kāḷa¹ ahaṃ,
siha Jughā, pañharissajjanakotāpaso pana ahaṃ eva ahoṃ“ ti. Mālo-
tajātakam.

8. Matakabhattajātaka.

Evaṃ ce satta jñeeyyū ti. Idam Saṭṭhā Jetavane viha-
ranto matakabhattān ārabhha kuthesi. Tasmiṃ hi kāle manussā
bahū² ajelakādayo³ māreṭvā kālakaṭe nātako mālā matakabhattān
nāma denti. Bhikkhū te manussā tathā karonte diṭṭvā Saṭṭhāraṃ
pucchimā: „etarahi bhante manussā bahū⁴ pāpe jīvakakkhayam pā-
petvā matakabhattān nāma denti, attidāna kko bhante ettha vaḍḍhū⁵“.
Saṭṭhā „na bhikkhave matakabhattān dassāmi ti, kṛte pi paṇātipāte
kāci vaḍḍhi nāma attidā, pubbe paṇḍitā ākāsa udajja dhammāni deṇṭvā
ettha ādīnavā⁶“ kuthetvā sakala-jambudīparāsike etān kammaṇi jāhā-
pesuṃ. Idāni pama bhāvasamkhepagaṭattā⁷ pama pātubbhūtar⁸ ti vātrā
attitān āhari:

Attite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kareṇte eko
tinnāṃ vedānaṃ pāragū⁹ disāpāmekkhe ācariyo brāhmaṇo
„matakabhattān dassāmi¹⁰“ akaṃ elakaṃ gāhāpetvā¹¹ ante-
vāsike sha: „tāṃ imān elakaṃ nadīm netvā nahāpetvā kaṇṭhe¹²
mālaṃ parikkhipitvā pañcaṅgulikaṃ datvā maṇḍetvā snehā¹³
ti. Te „sādhū“ ti paṭisaṇḍitvā taṃ ādāya nadīm gantvā nahā-
petvā maṇḍetvā nadītūre thapesuṃ. So elako¹⁴ attāno pubba-
kammaṇi diṭṭvā „evarūpā nāma dukkhā aṇṇa mneccissāmi¹⁵“ so-
manassajāto ghaṭaṃ bhindanto viya mahāhasitān hasitvā puna
„ayaṃ brāhmaṇo¹⁶“ maṃ ghātetvā mayā laddhaṃ dukkhaṃ
labhissasīti¹⁷“ brāhmaṇe¹⁸ kārūṇāṃ uppādetvā mahantena sad-
denā parodi. Atha naṃ te māṇavakā pucchimsu: „samma

¹ C^o kālō. ² C^o omīti bahū. C^o has later added bahū. ³ C^o C^o ajelakā-, C^o ajelakā. ⁴ C^o C^o bahū. ⁵ C^o vaḍḍhū. ⁶ all three MSS. ādīnavā. ⁷ C^o -khepatantā, C^o -khepatantā? corrected to -khepatanattā. ⁸ C^o C^o pāragu. ⁹ C^o dassāmi. ¹⁰ C^o gāhāpetvā. ¹¹ C^o kaṇṭhe. ¹² C^o C^o elako. ¹³ C^o brāhmaṇo. ¹⁴ as all three MSS. instead of labhissasīti. ¹⁵ C^o brāhmaṇo, C^o brāhmaṇo.

elaka, tvaṃ mahāsaddena haṃ e¹ eva rodi ca², kena nu kāraṇena haṃ, kema kāraṇena roditī³. „Tunhe mañ imañ kāraṇaṃ attano ācariyassa santikā puccheyyāthā⁴“ ti. Te taṃ ādāya gantvā idañ kāraṇaṃ ācariyassa ārocesuñ. Ācariyo tesuñ vacanaṃ sutvā elakaṃ pucchi: „kaṃ tvaṃ elaka haṃ, kaṃ roditī⁵. Elako attanā katakamman⁶ jātissarañāṇena⁷ anussaritvā brāhmaṇassa kathesi: „ahaṃ brāhmaṇa pubbe tādiso va mantajjhāyakabrāhmaṇo⁸ hutvā ‘matakabbhattaṃ dassāmiti’ elakaṃ māretvā adāsiñ, sv-āhaṃ ekassa elakaassa ghātītattā eken⁹ ānesu¹⁰ pañcasu attabhāvasatesu sisacchedaṃ pāpuṃ, ayaṃ me kotiyaṃ thito pañcasatimo attabhāvo, ‘sv-āhaṃ ajja evarūpā dukkhā mucceissāmiti’ somanassa-jāto imiṃ kāraṇena haṃ, rodanto pana ‘ahaṃ tava ekam elakaṃ māretvā pañcājātisatāni’ sisacchedadukkhāṃ patvā ajja tasmā dukkhā mucceissāmiti, ayaṃ pana brāhmaṇo maṃ māretvā ahaṃ viya pañcājātisatāni sisacchedadukkhāṃ labhiṃsatitī¹¹ tayi kāruṇṇena rodiñ“ ti. „Elaka, mā bhāyi, nāhaṃ taṃ māressāmiti¹². „Brāhmaṇa, kiṃ vadesi, tayi mārente pi amārente pi na saṃkā ajja mayā muranā mucceṭṭun¹³“ ti. „Elaka, mā bhāyi, ahaṃ te ārakkhaṃ gaḥetvā tava saddhiṃ yeva vicarissāmiti¹⁴. „Brāhmaṇa, appamattako tava ārakkho, mayā katapāpaṃ pana¹⁵ mahantaṃ balavañ“ ti. Brāhmaṇo elakaṃ muñcivā „imaṃ elakaṃ kaṃsaci pi māretuñ¹⁶ na dassāmi¹⁷“ ti antevāsiko ādāya elaken¹⁸ eva saddhiṃ vicari. Elako vissatthamatto va ekam pāsāṇapittṭhaṃ nlessāya jātakumbe¹⁹ givaṃ okkhipivā paṇṇāni khāditaṃ āradhho. Taṃ khaṇaṃ yeva²⁰ tasmīṃ pāsāṇapittṭhe asani patitā. Ekā pāsāṇasakalikā²¹ chijjivā elakaassa pasāritagivāya patitvā sisāṃ chindi. Mahājano sannipati. Tada

¹ C¹ haṃten eṃ rodi ca, C² haṃten eṃ roditi corrected to -roditi, C³ haṃten eṃ eva, rodi ca corrected to haṃ eṃ eva rodi ca. ² C¹ C² puccheyyāthā. ³ C¹ omits keta. ⁴ C¹ jātaruñāṇena, C² jātaruñāṇaṇa corrected to jātaruñāṇena. ⁵ C¹ mantajjhāyaka. ⁶ C¹ ekamman. ⁷ C¹ pañcājāti. ⁸ C¹ adda ca. ⁹ C¹ māretvā. ¹⁰ C¹ jātakumbe. ¹¹ C¹ omits yeva. ¹² C¹ -sakkhikā.

Bodhisatto tasmiñ (hāne) rukkhadevatā hutvā nibbatto. So passantass' eva tassa' mahājanassa devatānubhāvena ākāse pallabhena nisīditvā „Ime sattā evaṃ pāpassa phalaṃ jānamāṇā app-eva nāma pāpātipātānaṃ na kareyyuṃ“ ti madhureṇa sareṇa dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Evāṃ ce sattā jāneyyunt' dukkh' ayaṃ jātisaṃbhavo'
na pāpo pāpīnaṃ haññe, pāpaghātī hi socatīti. 17.

Tattha evaṃ-ce sattā jāneyyunt' ti ime sattā evaṃ-ce jāneyyunt, katham' dukkhāyaṃ jātisaṃbhavo ti ayaṃ tattha tattha jātī' ce jīvasa anukka-mena vaṭṭhilaṃkhiṇo saṃbhavo ca Jācāyādhimarapaṇṇāpāyasaṃpayogapāyappa-yogahatthapāṭiaccabhedīnaṃ¹ dukkhānaṃ vāthubhūtatā'² dukkhe ti yadi jāneyyunt, na pāpo pāpīnaṃ haññe ti pāpo vaṭṭhilo jātisaṃbhavo vaṭṭhaṃ labhati pīḷento pīḷam labhati jātisaṃbhavassa dukkhavāthutāya dukkhābhāvaṃ jānanto koḍi pāpo aññasi pāpīnaṃ na haññe, satto sattam na haneyya ti aṭṭhe, kinkhānaḥ: pāpaghātī hi socatī' yasmā aṭṭhābhāṇaṃ cāsu payogesu yena kenaci payogena parassa Jivādhūtiyapaccādanena pāpaghātāpaggalo aṭṭhasu mahānāyasaṃ cāssaṃ usadānāyasaṃ nāpappakāsaṃ tīracchānāyentiā pottī-vīṇāye³ asorakāye ti imeṃ satteṃ apāyasaṃ mahadukkhāṃ anubhavamāṇo ā-ggharatiāṃ antonā⁴ bhāyasaṃlakkaṇena sokena socati, yathā vā ayaṃ ajāto maraṇa-bhāyasaṃ soci evaṃ āggharatiāṃ socatīti pi āteto na pāpo pāpīnaṃ haññe, koḍi pāpātipātakammaṃ nāma na kareyya, imheṇa pana mūḷhā avijjāya andhikāto⁵ imaṃ Jācāvaṃ⁶ passantā pāpātipātāṃ karontīti.

Evam Mahāsatto nirayabhayaṇa tajjettvā dhammaṃ desesi. Manussā taṃ dhammadessanaṃ sutvā nirayabhayaṃbhūtā pāpātipātā viramīsu. Bodhisatto pi dhammaṃ desettvā mahājānaṃ sīle patitthāpetvā⁷ yathākamaṃ gato. Mahājāno pi Bodhisattassa ovāde (hatvā⁸ dānādīni) puññāni katvā devana-gaṇaṃ pūresi.

Sattā imaṃ dhammadessanaṃ āharitvā anussandhitaṃ ghaṇettvā jātakam sammodhānesi: „Abhaṃ tena samāyena rukkhadevatā ahoṃ“ ti. Matakabhuṭtajātakam.

¹ C' omite tassa. ² C' jātī. ³ C' -dīnaṃ. ⁴ C' C' -bhūtiyā corrected to bhūtiyā. ⁵ C' -vīṇāyasa. ⁶ C' andhikāto. ⁷ C' C' -dānavaṃ. ⁸ C' patitthāpetvā. ⁹ C' (hatvā).

9. Āyācītabhattajātaka.

Sace muñce ti. Idam Sattthā Jetavane viharanto devatā-
nam āyācanabulikkammanā ārabbhā kathesi. Tadā kira manussā
rūpijñā' gacchantā pāpe vadhitvā devatānam bulikkammanā katvā
„mayam anantarāyena atthasiddhīm patvā āgantvā puna tumbhākam
balikkammanā karissimā" ti āyācivā gacchanti. Tattha anantarāyena
atthasiddhīm patvā āgantvā „devatānubhāvena idam jātan" ti mannamānā
bahū' pāpe vadhitvā āyācanato mucchitā bulikkammanā karonti. Tam
divā bhikkhū „atthi m' kke bhante etha attho" ti Bhagavatam
pucchissu. Bhagavā attham āhāri:

Atte Kāsiraṭṭhe okasmim gāmake kuṭimbiko gāma-
dvāre thite' nigrodharukkhe devatāya bulikkammanā paṭijānitvā
anantarāyena āgantvā bahū pāpe vadhitvā „āyācanato' mucchis-
sānti" rukkhamūlāni gato. Rukkhaḍdevatā khandhaviṭape thatvā
imam gātham āha:

Sace muñce pecca muñce, mucchamāno hi bajjhati,
na h' evam dhīrā mucchanti, mutti bālassa bandhanam ti.

Tattha sace muñce pecca muñce ti ita purim tam sace muñce yadi
mucchitakāno ti pecca muñce yatha paritokena bajjhasi, evam mucchamāno hi
bajjhatu yathā pana tam pāpam vadhitvā mucchitum lehasi evam mucchamāno
hi papakammāna bajjhasitvā, tamā na evam dhīrā mucchanti ye paṇḍita-
porisā te evam paṭisevato na mucchanti, ānukāraṇā; evarapā hi mutti bā-
lassa bandhanam eṣā pāṇātipātān' katvā mutti nama bālassa bandhanam
eva hoti dhammanā devesi.

Tato paṭṭhāya manussā evarapā paṇātipātakammā' viratā
dhammanā caritvā devanagarāni pūrāyikan.

Sattthā imam dhammadessanaṃ āharitvā anussandhīm ghoṣetvā
jātakaṃ anussandhānesi: „Ahaṃ' tena manuyena rukkhaḍdevatā ahoṣā" ti.
Āyācītabhattajātakaṃ.

¹ all three MSS. rūpijñā. ² C¹ C² bako. C³ bako corrected to bahl. ³ C¹
thito corrected to thite. ⁴ C¹ C² āyācanā, C³ āyācanā corrected to āyācanato.
⁵ C¹ paṇātipātā, C² paṇātipātān, C³ paṇātipātā corrected to -tān. ⁶ C¹ pānā-
tipātā, C² paṇātipātā, C³ paṇātipātākammā. ⁷ C¹ ahaṃ.

10. Naḷapānājātika.

Disvā padana suṭṭinṇaṃ ti. Idam Satthū Korāḍesu cārikaṃ¹ caranāno Naḷakapānagāmanā² pivā Naḷakapānapokkharaniyam³ Ketakavane⁴ riharanto majjandake ārabhā kathesi. Tada pana bhikkhū Naḷakapānapokkharaniyam⁵ nahātvā⁶ sūnigharattihāya⁷ sāmagerehi najadandake⁸ gāhāpetvā⁹ te sabbatthakam eva chiddo disvā Satthāraṃ apasāḍkamitvā¹⁰ bhante mayam sūnigharattihāya najadandake¹¹ gāhāpema, te mūlato yāva aggā sabbatthakam eva chiddā, kin na kho etan¹² ti pucchissa. Satthū idam bhikkhāre mayham porāṇakādhutthānaṃ¹³ ti vatrā aññam āhaṃ:

Pubbe kira so vamaṣaṃḍo araṇṇo ahoṣi. Tassaṃpi pokkharaniyā eko dakarakkhaso oṭṭinotippe¹⁴ khādati. Tada Bodhisatto rohitamigapotappamāno¹⁵ kapiṛājā hutvā asti-sahassamattavānaraparivuto yutham pariharanto tasmiṃ araṇṇe vasati. So vānaragaṇassa ovāduṃ adāsi: „tāta imasmiṃ araṇṇe visarukkhaṃpi amanussapariggahitā¹⁶ pokkharaniyo pi honti, tumhe akhāditaṃpubbhaṃ phalāphalaṃ khādanta vā apita-pubbaṃ pāniyam¹⁷ pivanta vā maṃ¹⁸ patipuccheyyāthā¹⁹ ti. Te „sādhū“ ti paṭisaṇṭivā²⁰ ekadivasam agatapubbatthānaṃ gata. Tattha bahu-d-eva divasaṃ caritvā pāniyam²¹ gavesamānā ekam pokkharaniṃ disvā pāniyam²² apivitvā va Bodhisattassa āgamanam olokayamānā nisididhu. Bodhisatto āgantvā „kim tāta pāniyam²³ na pivāthā“ ti āha. „Tumhākaṃ āgamanam olokema“ ti. „Sutthe tāta“ ti Bodhisatto pokkharaniṃ āvijjhivā²⁴ padaṃ paricchindanto oṭṭinam eva passā nā oṭṭinam. So „nissamaṃyam esā²⁵ amanussapariggahitā²⁶“ ti natvā „sutthu vo kataṃ tathā²⁷ pāniyam²⁸ apivantehi, amanussa-pariggahitā²⁹ ayaṃ“ ti āha. Dakarakkhaso pi tesaṃ anotarapa-

10. Cfr. supra p. 126 sud Dhj. p. 304. ¹ C¹ cārikam, C² Kārikam corrected to cārikam. ² C¹ nalaka-, ³ C¹ nalaka-, C² -niyam. ⁴ C¹ ketavane. ⁵ C¹ C² -niyam, C³ nalaka-, ⁶ C¹ adā. ⁷ C¹ nala-, ⁸ C¹ gāhāpetvā corrected to gāhāpetvā. ⁹ C¹ parāṇakādh-. ¹⁰ C¹ C² oṭṭinotippe, C³ oṭṭino. ¹¹ C¹ -potappamāno. ¹² C¹ C² -hita. ¹³ C¹ pāniyam. ¹⁴ C¹ nam. ¹⁵ C¹ C² -amitvā. ¹⁶ C¹ pāni-. ¹⁷ C¹ -vijjhivā. ¹⁸ all three MSS. acc. ¹⁹ all three MSS. -ggahitā. ²⁰ C¹ adā ti. ²¹ C¹ C² -ggahitā.

bhāvaṃ ſātvā nīlodaro paṇḍaramukho surattahatthapādo bhī-
bhucchadaasano¹ hutvā udakaṃ dvīdhā katvā nikkhamitvā
„kaṃmā nisinn² attha, otaṛitvā pāṇiyāṃ³ pivathā“ ti āha. Atha
naṃ Bodhisatto pucchī: „tvaṃ idha nibbattadakarakkhaso“ ti.
„Ama ahaṃ“ ti. „Tvaṃ pokkharanīṃ otinnake⁴ labhasīti“.
„Ama labhāmīti“, ahaṃ idh⁵ otinnāṃ antamaso sakunikaṃ⁶
upādāya na kiñci muñcāmī, tumhe pi sabbe khādissāmīti“.
„Na mayāṃ uttānaṃ tuyhaṃ khāditaṃ dasāma“ ti. „Pāṇi-
yaṃ⁷ pana pivissathā“ ti. „Ama pāṇiyaṃ⁸ ca pivissāma, na
ca te vasaṃ⁹ gamissāma“ ti. „Atha kathaṃ pāṇiyaṃ¹⁰ pi-
vissathā“ ti. „Kiṃ pana tvaṃ maññasi“ otaṛitvā pivissanti“,
mayāṃ hi anotaṛitvā asittisahasāpi¹¹ ekamekaṃ naḷadandakaṃ¹²
gahetvā uppalanālena¹³ udakaṃ pivantā viya tava pokkha-
ranīyā pāṇiyaṃ¹⁴ pivissāma, evaṃ no tvaṃ khāditaṃ na sakkhi-
sasīti“. Etam atthaṃ vīditvā Satthā abhisambuddho hutvā
imāssā gāthāya purimapaḍadvayaṃ abhāsi:

Diṣvā padam anuttinnāṃ diṣvā¹⁵ otaṛitaṃ padam ti
[naḷena vārim pivissāma u¹⁶ eva maṃ tvaṃ vadhissasīti]¹⁷. 10.

Tass¹⁸ attho: bhikkhave, so kappīyā tassā pokkharanīyā ekam pi uttinnāṃ
padam nīddasa, otaṛitaṃ pana otinnapadam eva addasa, evaṃ diṣvā padam
anuttinnāṃ diṣvāna otaṛitaṃ padam, addhā āyāṃ pokkharanī¹⁹ ama-
nussapariggahitā²⁰ ti ſātvā teṇa siddhiṃ sallapaṇto aparāho āha: naḷena²¹
vārim pivissāma ti, tass²² attho: mayāṃ tava pokkharanīyā naḷena²³ pāṇi-
yaṃ²⁴ pivissāma ti, pma Mahāsatto va āha: nava maṃ tvaṃ vadhissasīti
evaṃ naḷena²⁵ pāṇiyaṃ²⁶ pivantaṃ aparāham pi maṃ tvaṃ u²⁷ eva vadhissasīti
attho.

Evaṃ vātvā pana Bodhisatto ekam naḷadandakaṃ²⁸ āharā-
petvā pāramiyo āvajjitvā saccakiriyaṃ katvā mukheṇa pumi.

¹ C² -ddasano. ² C³ pañi-. ³ C⁴ āhaṃ, C⁵ āhaṃ corrected to ahaṃ. ⁴ C⁶ adda va. ⁵ C⁷ labhāmīti corrected to labhāmi. ⁶ C⁸ sakunikaṃ. ⁷ C⁹ sam-
vasam. ⁸ C¹⁰ C¹¹ maññasi, C¹² maññasi. ⁹ C¹³ -sahasānpi corrected to -sahas-
āpi, C¹⁴ -sahasānapi. ¹⁰ C¹⁵ naḷa-. ¹¹ C¹⁶ -nālena. ¹² This hemistich is omitted
in all three MSS., but I have supplied it from the comment. ¹³ C¹⁷ C¹⁸ -nāhi,
C¹⁹ -piñ corrected to pi. ¹⁴ C²⁰ C²¹ -gahitā. ¹⁵ C²² naḷena. ¹⁶ C²³ C²⁴ pāṇiyaṃ,
C²⁵ pāṇiyaṃ. ¹⁷ C²⁶ C²⁷ naḷa-

Naḷo¹ anto kiñci gaṇṭhiṃ aasesetvā sabbatthakam eva susiro
 ahoṣi. Iminā² niyāmena apāram pi apāram pi āharāpetvā pumitvā
 adāsiti evaṃ sante pi na³ sakka⁴ nittāpetuṃ, tasmā evaṃ na
 gaheṭṭabham. Bodhisatto pana imam pokkharapim parivāretvā
 „jātā sabbe pi naḷa⁵ ekacchiddā bonte“⁶ ti adhiṭṭhāsi. Bodhi-
 sattānam hi hitāpacāraṣṣa⁷ mahantatāya adhiṭṭhānam samijjhati.
 Tato paṭṭhāya sabbe pi tam pokkharapim parivāretvā uttāta-
 naḷa⁸ ekacchiddā jāta. Imesum⁹ kappe cattāri kappatthiya-
 pāṭihāriyaṇi nāma, katamāni cattāri: candassa sasakkhapaṇam
 sakalam pi imam kappam thassati, Vattakajātaka¹⁰ aggito ul-
 butatthānam sakalam pi imam kappam aggi na jhāpessati,
 ghaṭṭikāraṇivessaṇatthānam¹¹ sakalam pi imam kappam anovassa-
 kam thassati, imam pokkharapim parivāretvā uttātanala¹² sa-
 kalam pi imam kappam ekacchiddā bhavissantīti, imāni cattāri
 kappatthiyapāṭihāriyaṇi nāma. Bodhisatto evaṃ adhiṭṭhahitvā
 ekam naḷam¹³ ādāya nisīdi. Te pi asitisahassavānarā¹⁴ ekekam
 ādāya pokkharapim parivāretvā nisīdiṃsu. Te pi Bodhisattassa
 naḷena¹⁵ ākaḍḍhitvā pāṇiyam¹⁶ pivanakāle sabbe tire nisinnā va
 pivimsu. Evaṃ¹⁷ tehi pāṇiyo¹⁸ pite dakarakkhaṇe kiñci ala-
 bhūtvā anattamano sakanivesanam eva gato. Bodhisatto pi
 sapaṇivāro araṇṇam eva pāvisi.

Sattāḥ pana „imesam bhikkhave naḷanam¹⁹ ekacchiddabhāro
 mayham ev²⁰ etum porāṇakam adhiṭṭhānam“ ti imam dhammadessanam
 āharitvā anussandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi. „Tadā daka-
 rakkhase Devadatto ahoṣi, asitisahassavānarā²¹ Buddhapariṣā, apāya-
 kusalo pana kapirājā aham eva ahoṣi“ ti. Naḷapāna²² jātakam.
 Sīlavaggo dūṭṭho.

¹ O nalo. ² O sante pana na. O sante pana corrected to sante pi na. O sante na.

³ O nali. ⁴ O pi hitāpacāraṣṣa. O hi hitāpacāraṣṣa. ⁵ O -naḷa. ⁶ O
 vaddhaka. ⁷ O ghaṭṭi. ⁸ O naḷam. ⁹ O naḷena. ¹⁰ O paṇi. ¹¹ O evaṃ.

¹² O naḷanam.

3. KURUṄGA VAOGA.

1. Kuruṅgamigajātaka.

Nātaṃ etaṃ kuruṅgassa ti. Idāṃ Saṭṭhā Vajirane viharanto Devadattaṃ ārabhha kathesi. Ekaṃsīm hi samayo dhammasaṃbhāyaṃ saṃnipatitā bhikkhū „āruṇe Devadatto Tathāgataṃ ghātanaṃtthāya" dhammugahe paryojesi idāṃ pavijjhi Dhanapālakaṃ viśaṃjesi, saṃbhaṭṭhāpi Dasaḥaṇassa vadhāya parisaṃkkaṭṭhi¹ Devadattassa aṇaṇṇaṃ² kathaṃtā nisīdimaṃ. Saṭṭhā āgantvā paṇḍattasane nisīdunā „khāya na tīha bhikkhave etarahi kathāya saṃnisiṇṇā" ti pucchā. „Bhante 'Devadatto tumbhākaṃ vadhāya parisaṃkkaṭṭhi' tassa aṇaṇṇaṃ kathāya" saṃnisiṇṇaṃ ambā" ti. Saṭṭhā „na bhikkhave Devadatto idāṃ" etaṃ mama vadhāya parisaṃkkaṭṭhi, paṭhe pi parisaṃkkaṭṭhi yeva, na ca pana vadhituṃ saṃkkaṭṭhi³ vutvā attāṃ āharā⁴:

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatto vājiraṃ kareṇte Bodhisatto kuruṅgamigo hutvā ekaṃsīm araṇṇāyatane phalāni khādanto vasati. So ekaṃsīm kāle phalaṃsaṃpanne sepaṇṇirukkhe⁵ sepaṇṇiphalāni⁶ khādāti. Ath' eko gāṃavāsiattakaluddako phalarukkhamūlesu migānaṃ padāni upadāretvā uparirukkhe attakaṃ bandhītva⁷ tattha nisīdītva phalāni khāditaṃ āgatāgate migo sattiyā vijjhītva tesāṃ māhasāṃ vikkiṇanto jivikaṃ kappeti. So ekadivasāṃ tasmīm rukkhamūle Bodhisattassa padavalambjaṃ disvā tasmīm sepaṇṇirukkhe⁸ attakaṃ bandhītva pāto va bhūṇjītva⁹ sattim ādāya vanaṃ pavasiṭva taṃ rukkhaṃ abhirahītva¹⁰ attake¹¹ nisīdi. Bodhisatto pi pāto va vasaṇattthānā nikkhamītva „sepaṇṇiphalāni" khādissāmīti¹² āganna taṃ rukkhamolaṃ sahasā va apavasiṭva „kadāci attakaluddakā rukkhesu attakaṃ bandhanti, attā na kho evarūpo upaddavo" ti paṇḍananto bāhirato va attāsaṃ. Luddako pi Bodhisattassa anāgamanabbhāvaṃ ūtvā attake¹³

¹ C¹ ghātaṃ, C² ghātakaṃ. ² C³ Devadattassa aṇaṇṇaṃ. ⁴ C⁴ āraṇṇaṃ. ⁵ C⁵ sepaṇṇi. ⁶ C⁶ -rubbhā. ⁷ C⁷ C⁸ -rubbhā. ⁸ C⁹ C¹⁰ -rubbhā. ⁹ C¹¹ C¹² -rubbhā. ¹⁰ C¹³ C¹⁴ -rubbhā.

nisinno va sepaṇṇiphalāni¹ khipitvā tassa purato pātesi. Bodhisatto „imāni phalāni āgantvā mayhaṃ purato patanti, atthi nu kho upari luddako“ ti punappuna ullokenanto luddakam diavā apassanto viya hotvā „ambho² rukkha, pubbe tvaṃ olambakam cārento viya ujukam eva phalāni pātesi, aḷḷo pana te rukkha-dhammo pariccatto, evaṃ taya rukkhadhamme pariccatte³ aham pi aññaṃ rukkhamūlam upasaṃkamitvā mayhaṃ āhāraṃ pariyesiṃsāmiti“⁴ vatvā imaṃ gātham āha:

Nātam etaṃ kuruṅgassa yaṃ tvaṃ sepaṇni⁵ seyyasi,

aññaṃ sepaṇniṃ⁶ gacchami, na me te rucate phalāni ti. 20.

Tatha ātān ti pākāraṃ jītaṃ, ātān ti idāni⁷, kuruṅgassa ti kuruṅgavagga, yaṃ tvaṃ sepaṇni⁸ seyyasiti yaṃ tvaṃ ambho sepaṇṇirukkha⁹ purato purato phalāni pāteyamāno seyyasi viṣeyyasi¹⁰ viṣamaphalo¹¹ hoti¹² taṃ sabbaṃ kuruṅgassa pākāraṃ jītaṃ, na me rucate ti evaṃ phalāni dadamāṇāya me¹³ taya phalāni na rucanti, tiṭṭha tvaṃ, aham aññattha gāmiṃsāmiti agamāmi.

Ath' assa luddako attako¹⁴ nisinno va sattlīn khipitvā „gaccha, viraddho dāni 'mhi tan' ti āha. Bodhisatto nivattitvā ṭhito āha: „ambho¹⁵ purisa¹⁶, idāni aī¹⁷ kine' āpi maṃ viraddho, aṭṭha pana mahāniraye soḷasa ussadaniraye pañcavidhabandha-nādinī ca kammakaraṇāni aviraddho¹⁸ yevāṇṇi“¹⁹ evaṃ ca pana vatvā palāyitvā yathārucim gato. Luddako pi otaritvā yathārucim gato.

Sattthipi „aa bhikkhave Devadatto idāni²⁰ eva manā vadhūya parisakkati, pubbe pi parisakkati, na ca pana vadhūto anakkhīti“²¹ itaṃ dhammasūdanāṃ āharitvā anusandhūṃ ghaṭetvā jātakaṃ samuddhāresi: „Tadā attakaluddo²² Devadatto ahuṃ, kuruṅgavagga jana²³ aham eva“ ti. Kuruṅgavagga jātakaṃ.

¹ C¹ C² sepaṇni-. ² C¹ C² ambho. ³ C¹ omits eva. ⁴ C¹ pariccattā. ⁵ C¹ sepaṇni. ⁶ C¹ sepaṇniṃ. ⁷ C¹ imāni. ⁸ C¹ sepaṇni-. ⁹ C¹ viṣeyya. ¹⁰ C¹ stoma-. ¹¹ C¹ viṣama-. ¹² C¹ hoti. ¹³ C¹ omits me. ¹⁴ C¹ C² addhako. ¹⁵ C¹ sepaṇṇirukkha corrected to sepaṇṇirukkha. ¹⁶ C¹ omits aī. ¹⁷ C¹ aviraddho. ¹⁸ C¹ luddako. ¹⁹ C¹ omits pana.

2. Kukkurajātaka.

Te kukkurā ti. Idam Satthā Jetavase vāharanto āsattathacariyam¹ ārabhha kathesi. Sā Drāḍasaniṭṭhā ihaddasāla-jātaka āvibhassasi. Idam pana vatthum paṭṭhapetvā² attam āharī:

Attā Bārāṇasiyam Brahmaḍatte rājjan karente Bodhisatto tathārūpaṃ³ kamman paṭicca kukkurayoniyam nibbattitvā anekasatakukkuraparivuto mahāsusāne vasati. Ath ekadivasam rājā setasindhavayottam sabbhālamkārapatimanditam ratham abhīruyha uyyānam gantvā tattha divasabhāgam kīlītvā attam gate suriye nagaram pāvisi. Tassa tam rathavarattam⁴ yathānaddham eva rājahgaṇe thapayimisu. So ruttim deve vassante tinto. Uparipāsādato koleyyakasunakhā otaṛitvā tassa camman ca nandī⁵ ca khādīmisu. Panadivase raṇṇo ārocayimisu: „deva niddhamanamakkena sunakhā pavisitvā rathassa camman ca nandī⁵ ca khādīhṣu“⁶ ti. Rājā sunakhānam kujjhītvā „dittihadittihattāne sunakhe ghātethā“⁷ ti āha. Tato paṭṭhāya sunakhānam mahāvyaśanam udapādi. Te dittihadittihattāne ghātīyamānā palāyitvā susānam gantvā Bodhisattassa santikam agamimsu. Bodhisatto „tumhe bahū sannipatitā, kin nu kho kāraṇam“⁸ ti pucchi. Te „antepure kira rathassa camman ca nandī⁵ ca sunakhehi khādītā“⁹ ti kuḍḍho rājā sunakhavadham āqāpesi, bahū sunakhā vinasanti, mahābhayaṃ appannam¹⁰ ti āhaṃsu. Bodhisatto cīntesi: „ārakkhathāne“¹¹ bahū sunakhānam okāso n’ atthi, anto rājanivesane koleyyakasunakhānam yeva tam kamman bhavissati, idāni pana corānam kiñci n’ atthi, acorā maraṇam labhanti, yaṃ vānāhaṃ core raṇṇo dasasetvā śāntisaṃghassa jīvitadānam dadeyyam“¹² ti so ātāke samassāsetvā „tumhe mā bhāyittā, ahaṃ vo abhayaṃ āharissāmi,

¹ C¹ hāstha- corrected to hātakattha-. ² C² paṭṭhapetvā corrected to -(thā-)petvā. ³ C⁴ C⁵ yathārūpaṃ. ⁴ C⁶ rathavattam, C⁷ rathavarattam corrected to rathavattam, C⁸ rathavarattam corrected to rathavarattam. ⁵ In all three MSS. instead of nandī? ⁶ C⁹ ārakkhathāne.

yāva rājānaṃ passāmi tāva idh' eva hotthā' 'ti pāramiyo āvaj-
 jetvā mettābhāvaṇaṃ purecārīkaṃ katvā „mayham upari
 leḍḍhuṃ vā muggaraṃ vā mā koci khīpituṃ assahitī“ adhiṭṭhāya
 ekako va antonagaraṃ pāvisi. Atha naṃ diavā ekasatto pi
 kujjhivā olokeno nāma nāhoṣi'. Rājāpi sunakhavadhaṃ ānā-
 petvā sayāṃ vinicchaye nisīno hoti. Bodhisatto tatth' eva
 gantvā pakkhanditvā raṇṇo āsannaṃ heṭṭhā pāvisi. Atha naṃ
 rājapurisā niharitūṃ āradḍha. Rājā paṇa vāresi. So thokaṃ
 samassasitvā¹ heṭṭhāsanā nikkhamitvā rājānaṃ vanditvā „tumhe
 kukkure mārāpethā" 'ti pucchī. „Ama ahaṃ" ti. „Ko tesāṃ
 aparādhō marindā" ti. „Rathassa me parivāraṇṇamaṇ" ca na-
 dīṇ ca khādīsā" ti. „Ye khādīsā te jānātha" ti. „Na
 jānāma" ti. „Ime nama cammakkhādakacora" ti tatvato²
 ajānitvā vā dīṭṭhadīṭṭhatthāne³ yeva mārāpanaṃ na yuttam
 devā" ti. „Rathacammaṃ kukkurehi khādītattā dīṭṭhadīṭṭhe
 sabbe va māreṭhā" ti sunakhavadhaṃ ānāpesin⁴ ti. „Kiṃ
 pana vo maṃsaṃ sabbe ca kukkure māreṇi udāhu maraṇaṃ
 alabhaṇtāpi atthitī". „Atthi, ambākaṃ ghare koleyyakā mara-
 ṇaṃ na labhaṇtī". „Mahārāja, idāṃ eva tumhe 'rathacam-
 maṃ kukkurehi khādītattā dīṭṭhadīṭṭhe va sabbe māreṭhā ti
 sunakhavadhaṃ ānāpesin' ti avocanttha, idāṃ pana 'ambākaṃ
 ghare koleyyakā maraṇaṃ na labhaṇtī' vadeṭha, naṃ evaṃ
 sante tumhe chandādivasena agatigamaṇaṃ gacchathā" ti,
 agatigamaṇaṃ ca nāmaṃ na yuttam, na ca rājadhammo. raṇṇo⁵
 nāma kāraṇagavesakena tulāpadisaṇa bhavitum vattati', idāṃ
 ca koleyyakā maraṇaṃ na labhaṇti dubbalaṇṇakā va labhaṇti,
 evaṃ sante nāyaṃ sabbaṇṇakhaṅgaṇā⁶, dubbalaṅghātikā nāma⁷
 esā" ti evaṃ ca pana vatvā Mahāsatto madhuraṇṇaṃ nicchā-
 retvā „mahārāja yūṃ tumhe karoṭha nāyaṃ dhammo" ti raṇṇo
 dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

¹ C² ushosi. ² C¹ C² samassasitvā. ³ C¹ parivāraṇṇamaṇ corrected to parivā-
 raṇṇamaṇ. ⁴ C¹ tatthato corrected to tatvato, C² tatvato corrected to tatvato.
⁵ C¹ dīṭṭhadīṭṭhatthāne. ⁶ C¹ nāma. ⁷ C¹ C² vaddhaṇi, C³ vaddhaṇi corrected
 to vattati. ⁸ C¹ -ghaṇaṇa.

Ye kukkurā rājakaṇṭhāmi¹ vaddhā
 koleyyakā vaṇṇabalāpapaṇṇā²
 te 'me na vajjhā, mayam asma³ vajjhā,
 nāyaṃ saghacca⁴ dubbalaghatikāyaṃ ti. 21.

Tathā ye kukkurā u te vaddhā, tathā hi dharmacā pi paṇḍitā pūṇi-
 mūrtā u mādhuṇṇā pi sūyā jarasāpi ti kammāpi gacchati⁵ pūṇitā u
 sūyānūyāpi pi kīya pūṇitā u tucchā evaṇṇāni sūyānūyā pi sūyāni
 kuttarā u sūyāni, asma mahāntā⁶ kīyapāyānāpi te kukkurā 'eva vuttā,
 vaddhā u vaddhā, koleyyakā u rājakā jātā mahāntā⁷ samvaddhā,
 vaṇṇabalāpapaṇṇā u vaṇṇabalāpapaṇṇā⁸ 'eva kīyānāni ca sampantā, te me
 na vajjhā ti te me sūyānūyā anakkhā na vajjhā, mayam asma⁹ vajjhā
 ti asmiṃhi anakkhā mayam vajjhā nāma jātā, nāyaṃ saghacca¹⁰ ti evaṇṇā
 nūyā sūyā sūyānūyā saghacca¹¹ nāma na hoti, dubbalaghatikāyaṃ u sūyā
 jātā dubbalānāni jātā ghāṇātā dubbalaghatikā nāma hoti, rājāni nāma rājā
 ulkāpattāni na sūyā, idha jātā sūyānūyā kīyā u sūyā, asmi mahāntā
 kīyāni, aha māmāni kīyā sūyānūyā vuttā, aha sūyānūyā vuttāni.

Rājā Bodhisattassa vacanāni sutvā āha: „Jānāsi tvam
 paṇḍita anukam nāma rathacammam khāditaṃ“ ti. „Ama
 jānāmi“ „Kahi khāditaṃ“ ti. „Tumhākaṃ gehe vasanakehi
 koleyyakasunnakhehi“ „Katham tehi khāditaḥhāvo jānitabbo“
 ti. „Ahaṃ tehi khāditaḥhāvam dassasāmi“ „Dassehi
 paṇḍitā“ ti. „Tumhākaṃ ghare koleyyakasunnakhe ānāpetvā
 chokam takkaṃ ca dabbatigāni ca āharāpetvā“ ti. Rājā tathā
 ukāsi. Atha natī Mahāsatto „Jānāsi tiṇāni takke maddāpetvā
 ete sunakhe pāyethā“ ti āha. Rājā tathā katvā pāyāpesi.
 Pitapītasunnakha soddhim sammehi vaminā. Rājā sabbaññū-
 Buddhasa vyākaranāni viyā 'ti tattho Bodhisattassa sētacchattena
 piṇḍam akāsi. Bodhisatto „dhammāni cara' mahārāja mātā-
 pītesu' khattiyā“ ti ādhi Tesakunājātaka' āgatāhi dasāhi
 dhammacuriyagāthāhi raṇḍo dhammāni dassetvā „mahārāja ite
 paṭṭhāya appamatto hohi“ rājānaṃ pañcasu sīlesu paṭitthā-
 petvā¹² sētacchattāni raṇḍo va' paṭiaddāsi. Rājā Mahāsattassa

¹ C¹ C² -kulavāṇa. ² C¹ mayamaya. ³ so all three MSS. ⁴ all three MSS.
 mayamaya. ⁵ C¹ dhammasāra. ⁶ C¹ tesakunā. ⁷ C¹ paṭṭhāpetvā. ⁸ C¹
 is corrected to ca.

dhammakatham sutvā saḥhasuttānaṃ abhayaṃ datvā Bodhisattān
 ādān katvā saḥhasamakhūnaṃ attano bhojanasadisam eva nī-
 cabbattān paṭṭhapetvā Bodhisattānaṃ ovāde thito yavatāyakaṃ
 dānādāni puññāni karitvā kālaṃ katvā devaloke uppajji. Kukku-
 ro vādo dāsavassasahassāni puvatti. Bodhisatto pi yavatāyakaṃ
 thitvā yathākammamhi gato.

Sattā „na bhikkhave Tathāgato idāṃ eva jātakānaṃ attānaṃ
 carati, pubbe pi carī yevā”¹ ti maṃ dhammasaṃsaṃ āharitvā
 amūsoḍḍhūṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando uhoṃ,
 avasesā”² Buddhapariṇā, kukkuro pana aham evā”³ ti. Kukku-
 rajātakaṃ.

3. Bhojājanīyajātaka.

Api passena samāno ti. Idāṃ Sattā Jetavane viharato
 ekaṃ oṣaṭṭhaviṛiyam bhikkhūṃ ārabha kuthesi. Tasmiṃ hi
 samaye Sattā taṃ bhikkhūṃ āmanetvā „bhikkhave pubbe paṭṭhiṃ
 majjatanā pi vīriyaṃ akāsoṃ, pahāmaṃ luddhāpi n’ eva oṣaṭṭhā”⁴ ti
 vatrā sūtaṃ āhari:

Adiṭṭe Bārāṇasīyam Brahmadaṭṭe rājāṃ karento Bo-
 dhisatto bhojājanīyasāndhavaḥ kale nibbatto sabbālaṃkārasam-
 panno Bārāṇasīrañño maṅgalanasso uhoṃ. So antaṃhaṃ-
 sagghaṇikāya⁵ suvaṇṇapātīyaṃ yeva nānaggatasaṃpannaṃ tivas-
 sikasālibhojanaṃ bhūṇjati catujātikagandhūpalittāyaṃ⁶ eva bhū-
 miyaṃ tiṭṭhati. Taṃ thānaṃ rattakāmbalaṃāpiparikkhittam⁷
 upari suvaṇṇatārakhacitāṃ celavitānaṃ samasariṭagandhadāma-
 māladāmaṃ avījahitagandhatelappadipaṃ hoti. Bārāṇasīrājāṃ
 pana apatthentā rājāno nāma n’ attīhi. Ekaṃ samayaṃ satta
 rājāno Bārāṇasīṃ⁸ parikkhīpētā „ambhākaṃ rājāṃ vā detu
 yuddham vā”⁹ ti Bārāṇasīrañño paṇaṃ pesayimso. Rājā amacce
 sannipatetvā taṃ parattāṃ āciṅkhitvā „idāni kiṃ karoma tātā”¹⁰ ti
 pucchī. „Deva, tamhoḃi tāva ādite va yuddhāya na gantabham,

¹ C² C¹ avaseso. ² so all three MSB. ³ C¹ -gandhapa-. ⁴ C¹ C² -sani-.

⁵ all three MSB. -nātipano.

asukaṁ¹ nāma assārohaṁ pesetvā yuddhaṁ kāretha, tasmān
 asakonte pucchā jānissāmā² 'ti. Rājā taṁ pakkosāpetvā
 „sakkhissasī tāta sattahi rājūhi yuddhaṁ kātum“ ō āha. „Deva,
 asce bhojājānīyasindhavaṁ³ labhāmi tūthanto satta rājāno,
 sakala-Jambudīpe rājūhi⁴“ saddhīm yojjhītum sakkhissāmīti⁵.
 „Tāta, bhojājānīyasindhavo vā hotu añño vā, yadi icchasi taṁ
 gahetvā yuddhaṁ karohīti⁶. So „sādhu deva“ 'ti rājānaṁ
 vanditvā pāsādā oruḥa bhojājānīyasindhavaṁ āharāpetvā su-
 vammitaṁ katvā uttanāpi⁷ sabbasannāhasannaddho khaggaṁ
 bandhītvā sindhavapūṭṭhivaragato nagarā nikkhamma vijjū viya
 vicaramāno paḥḥamaṁ balakotṭhakaṁ bhinditva ekum⁸ rājānaṁ
 jīvagāhaṁ eva gahetvā āgantvā nagare balassa niyyādetvā
 puna gantvā dutiyam⁹ balakotṭhakaṁ bhinditva tatiyaṁ ti evaṁ
 pāñca rājāno jīvagāhaṁ gahetvā chaṭṭhaṁ balakotṭhakaṁ bhin-
 ditvā¹⁰ chaṭṭhasa rañño gahitakale bhojājānīyo¹¹ pahāraṁ labhi.
 Lohitaṁ paggharati, vedanā balavatiyo vattanti. Assāroho
 tassa pahatabhavaṁ ūtvā bhojājānīyasindhavaṁ¹² rājadvāre
 nipujjāpetvā sannaḥaṁ sīthilaṁ katvā aññaṁ assaṁ sannayhītum
 araddho. Bodhisatto mahāphāsukapassena¹³ nīpanno va akkhīni
 ummīletvā¹⁴ assārohaṁ diavā „ayaṁ aññaṁ assaṁ sannayhati,
 ayaṁ ca aso sattamaṁ balakotṭhakaṁ bhinditvā sattamaṁ
 rājānaṁ gaḥhitum ca sakkhissati, mayaṁ katakammaṁ vinas-
 sissati, appaṭisaṁso assāroho pi nassissati, rājāpi parahatthaṁ
 gamissati, tṭhapetvā maṁ añño aso sattamaṁ balakotṭhakaṁ
 bhinditvā sattamaṁ rājānaṁ gahetum samattho nāma n' atthīti¹⁵
 nīpannako va assārohaṁ pakkosāpetvā „samma assāroha satta-
 maṁ balakotṭhakaṁ bhinditvā sattamaṁ rājānaṁ gahetum
 samattho tṭhapetvā maṁ añño aso nāma n' atthi, nāhaṁ maya
 katakammaṁ nāssasāmi, mamaṁ nēva uttṭhapetvā sannayhā¹⁶
 'ti vatvā imam¹⁷ gātham āha:

¹ O' asuka. ² O' -jānīya-. ³ O' rājūhi. ⁴ O' attara. ⁵ O' āha. ⁶ O' chlo-
 ditvā. ⁷ O' -jānīyo-. ⁸ O' O' -jānīya-. ⁹ O' -paṭṭha-. ¹⁰ O' O' ummīletvā
 corrected to ummīletvā.

Api passena samāno sallahi sallakkato

seyyo va vaḷavā¹ bhojjo², yūṇja maññe³ heva sārathitī. 22.

Tatha api passena samāno ti etena passena sayamāno pi, sallahi sallakkato ti sallahi viddho pi samāno, seyyo va vaḷavā¹ bhojjo² ti, vaḷavo³ ti sūdhavakulo ajāto bhogaṇḍakaso⁴, bhojjo⁵ ti bhojjanīya-sūdhavo, ti etamā vaḷavā¹ sallahi viddho pi bhojjanīyasūdhavo va seyyo vaṇṇo uttamo, yūṇja maññe³ heva sārathitī paṇṇa evaṃ gato pi aham eva seyyo taṃsaṃ mamāna heva⁶ goṭhi, maññe³ sammahitā vedhā.

Assāroho Bodhisattam utthapetvā⁷ vanam bandhitvā sasan-naddham sannayhitvā tassa piṭṭhiyaṃ nisiditvā sattamaṃ bala-koṭṭhakam bhinditvā sattamaṃ rājānaṃ jivagaham gahetvā rājabalassa niyyādesi⁸. Bodhisattam⁹ pi rājadvāram āvayimāsa. Rājā tassa dassanatthāya nikkhami. Mahāsatto rājānaṃ āha: „mahārāja, satta rājāno mā ghātayittha, sapatham karetvā viassaḷḷettha, mayhaṃ ca assārohassa ca¹⁰ dātābbum yasam assārohassa¹¹ eva detha, satta rājāno gahetvā dinnayodhanā nāma pāsetum na vaṭṭati¹², tumhe pi dānaṃ detha, siṃham rakkhatha, dhammena samena rājānaṃ karethā¹³ ti. Evaṃ Bodhisattena raṇṇo ovāde dinne Bodhisattassa saṇṇāham mocayimāsa. So saṇṇāhe muṇcante muṇcante yava nirujjhi. Rājā tassa sarira-kiccaṃ karetvā assārohassa mahantaṃ yasam dātvā satta rājāno puna attāno adubbhāyasaṇṇā¹⁴ karetvā sakatṭhānāni pāsetvā dhammena samena rājānaṃ karetvā jīvītapariyosāne yathākammaṃ gato.

Sutthā „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā anāyātane pi viriyam akaṇṇaṃ, evaṃrūpaṃ pobhāraṃ laddhāpi ca ossajjima¹⁵, tvaṃ pana eva-rūpe niyyānikasāsaṇe pobhājitrā kaṇṇā viriyam ossajjasi¹⁶, vutvā sattārā saṇṇāṃ pakāse. Saccapariyosāne asatthaviriye bhikkhu arahattaphalaṃ patitṭhāsi. Sutthā maññe dhammasaṇṇānaṃ āharitvā

¹ C¹ vaḷavā. ² C¹ bhojjo. ³ C¹ C² vaḷavo. ⁴ C¹ kaluṇḍakaso. ⁵ C¹ mamānādhava.

⁶ C¹ utthapetvā. ⁷ C¹ niyyādesi, C² niyyādesi corrected to -dasi. ⁸ so all three MSS.

⁹ C¹ C² assārohassaṇṇa, C³ -hassaṇṇa corrected to -hassaṇṇa. ¹⁰ all three MSS.

-adubbhāsi. ¹¹ C¹ adubbhāya-. ¹² C¹ ossajjima, C² ossajjiti. ¹³ C¹ ossajjiti.

¹⁴ C¹ ossajjiti corrected to ossajjiti.

amussandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi. „Tadā rājā Anapdo ahoṣi, asēroho Sāriputto, bhojājāññiyaṃnīharo pana aham eva ahoṣin” ti. Bhojājāññiyajātakaṃ¹.

4. Ājaññajātaka.

Yadā yadā ti. Idam pi Satthā Jetarane viharante ossaṭṭha-viriyaṃ eva ārabhha katheṣi. Tam pana bhikkhūṃ Satthā āmanetteṛā „bhikkhū pubbe paṇḍitā anāyutane pi laddhappahāra katvā viriyaṃ akamsū” ti ratvā aññam āhaci.

Attie Rārāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente purimanayen² eva sattha rājāno nagaraṃ parivārayimāsu. Ath³ eko rathikayodho⁴ dve bhātikasindhavo rathe yojetvā nagarā nikkhamma eha balakotthake bhinditvā eha rājāno aggabesi⁵. Tasmim khane jetthakakassā pahāraṃ labhi. Rathiko ratham pesento rājadvāraṃ Agantvā jetthakabhātikaṃ rathā mocetvā sannāham sithilaṃ katvā ekena passena upajjāpetvā aññam āsasaṃ sannayhitam⁶ āradḍho. Bodhisatto tam diavā puri-manayen⁷ eva cintetvā rathikaṃ pakkoṣāpetvā upannako va imam gāham āha:

Yadā yadā yattha yadā yattha yattha yadā yadā
ājāñño karote vegam hāyanti tattha vāḷavā⁸ ti, 23.

Yattha yadā yadā ti pubbaṃsandhim yasimā yasimā kile, yatthā⁹ ti yasimā thāne magga¹⁰ vā soḍḍamagga¹¹ vā, yadā ti yasimā khane, yattha yatthā ti satthamānā balakotthakamānā vassāso bahura¹² juddhamamāsaṃ, yadā yadā ti yasimā yasimā kile pahāraṃ laddhakale vā aladdhakale va, ājāñño karote vegam ti sārāḥḥeva ottarottamā¹³ karāṇaṃ apasannabhiṃ¹⁴ ājāñña varasindhavo vegam karoti vāyanti viriyaṃ ārabhaci, hāyanti¹⁵ tattha vāḷavā¹⁶ ti yasimā vega¹⁷ hāyitvāso itare valāvaṃsukhātā¹⁸ khāluṃkassa hāyanti parihāyanti, tasmā jamaṇiṃ rathe mām yeva yojetū ti āha.

Sārathī Bodhisattaṃ utthāpetvā yojetvā satthamānā balakotthakamānā bhinditvā satthamānā rājānaṃ ādāya ratham pesento

¹ O. - jāññiya-. ² O. rathiyodho. ³ O. agabesi. ⁴ O. sannayhitam. ⁵ O. vāḷavā. ⁶ O. bahu. ⁷ O. uttarottamam. ⁸ O. ājāñña-. ⁹ O. ājāñña-. ¹⁰ corrected to ājāñña-. ¹¹ O. vāḷavā. ¹² O. vāḷavā.

rājadvārān āgantvā sindhavaṃ mocesi. Bodhisatto ekena pusaena nīpāso purimanayo¹ eva rañño ovādaṃ datvā nirujjhi. Rājā tassa sarfrakiccān karetvā rathikassa² sammānaṃ katvā dhammena rajjān karetvā yathākammān gato.

Sattā imā dhammadesanān āharitvā saccān pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu arahatto patiṭṭhāsi) „Tadā rājā Anadatho ahoṃ, ayo Summasambuddho“ ti. Ajaññajātakam.

5. Tīthajātaka.

Aññamaññehi tīthehi¹. Imā Sattā Jātavane viharanto dhammasenāpatissa saddhivihārikān ekam suvaṇṇakārapubbakam bhikkhū arahha kathesi. Asayānusaṃsāraṇān hi Buddhānaṃ yeva hoti na aññesaṃ, tasmā dhammasenāpatī attano āsayānusaṃsāraṇānaṃ matthitāya saddhivihārikānaṃ āsayānusaṃsāraṇān² ajānanto asubbakammatthānaṃ eva kathesi. Tassa taṃ na sappāyam ahoṃ, kasmā? so kira patiṭṭhāya pañca jātivatān³ suvaṇṇakāraṃgehe yeva pañсандhim gaṇhi. Ath' aya diḡharattaṃ parisuddhasuvaṇṇadassanaṃ⁴ eva paricetattā asubhaṃ na sappāyam ahoṃ. So tattiha nimittamattam pi uppādetuṃ asakkonto cattāre māse khāpesi. Dhammasenāpatī attano saddhivihārikassa arahattaṃ dātuṃ asakkonto „addhā ayaṃ Buddhaveneyyo bhavissati. Tathāgataṃ santikān⁵ aśānti“ cintetvā pāto va taṃ ādāya Sattin⁶ santikān agamācī. Sattā „kin nu kho Sāriputta ekam bhikkhū ādāya āgato viti“ pucchi. „Ahaṃ bhante imassa kammatthānaṃ ādāsaṃ, cattāhi māsehi nimittamattam pi na uppādesi, evāyaṃ⁷ 'Buddhaveneyyo so bhavissati' cintetvā imbhākaṃ santikān ādāya āgato“ ti. „Sāriputta katarāṃ paṇa te kammatthānaṃ saddhivihārikassa dānaṃ“ ti. „Asubbakammatthānaṃ bhagavā“ ti. „Sāriputta, u' attā tava attānaṃ⁸ āsayānusaṃsāraṇān, gaccha tvaṃ, āsayānusaṃsāre⁹ āgato tava saddhivihārikān ādāya gaccheyyāsi“. Ekaṃ Sattā therān ayyojetvā tassa bhikkhūnaṃ maṇāpavāsaṇān ca cīraṇā ca dāpetvā taṃ ādāya¹⁰ yeva piṇḍāya pavāsetvā paṇṭam¹¹ khādaniyabhōjanīyaṃ¹² dāpetvā mahābhikkhūnaṃ ghaṇḍavāro paṇa viḍḍaṇān āgantvā gandhakotiyān dirasabbhāgaṃ

¹ C¹ sīrathikassa. ² so all three MSS. ³ C¹ aśāntiṇā. ⁴ C¹ āyāha-, C² āyāha- corrected to āyāha-. ⁵ C¹ addhā, C² addhā. ⁶ C¹ paṇṭam.

khapetvā āyaphasamaye¹ tam bhikkhū gahetvā vibhāraśīkhaṃ²
 carasāne ambavanne ekam pokkharajūṇaṃ māpetvā tattha mahantam
 padumini-gaṇṇaṃ uttāpi³ va mahantam ekam padumapuppham māpetvā
 „bhikkhu imasā puppham olokento nisidāhīti“⁴ nisidāpetvā gandhakutiyaṃ
 parit⁵. So bhikkhu tam puppham paṇappum oloketi⁶. Bhagavā tam
 puppham jarām pāpeti. Tam tassa passanassa⁷ eva jarāṃ petvā
 ciramam ahoi. Ath' assa pariyaṇato⁸ paṭṭhāya patāni patantāni,
 mahuttasa sabbāni patimsu. Tato kiṇṇakkhaṃ⁹ peti, kampeḥ va
 arasitvā. So bhikkhu tam passanto cintesi: „idam padumapupphadh
 idāṃ¹⁰ eva abhirūpaṃ ahoi dassaniyam, ath' assa ruṃṇo parimatā¹¹
 patāni va kiṇṇakkhaṃ va patitāni kaṇṭhamattam eva iṭṭam, eva-
 rūpaṃ mīma padumassa jarā patā, mayhami surissaṃ kiṇ¹² na
 pāpuppiṃsasi. sabbhe sikkhārā aniccā“¹³ ti vipassanāṃ paṭṭhapesi.
 Satthā tassa citam vipassanāṃ ārūpaṃ¹⁴ ti itare gandhakutiyaṃ
 gaccho va ubhāsaṃ pharitevā imasā gāthāṃ āha:

Ucchinda sineham uttano
 kumudam sārādikaṃ va pāpinaṃ,
 sutthinaggasā eva brūhaya
 nibbānaṃ Sugateṇa desitva ti. (Dhp. v. 285).

So bhikkhu gāthāpariyosāne arahattam patvā „mutto tat' amhi sa-
 bahhavehhi“¹⁵ cintetvā

So rutthavāso paripuppanmānaso
 khīṇāsavo antimadehadhārī¹⁶
 viṇṇaddhasiḷo sasanābhitindriyo
 vando yathā Rāhimekkhā pamutto
 Sano uttam' mohanahandhakāram
 vinodayim saḥhamulāṃ asanāḥ
 ālokaṃ ujjetakaro pabbhankaro
 saḥassurameṣi viya bhānuntā saḥhe ti

Idiṇi gāthāhi udānaṃ udānesi udānetvā eva pana gantvā Bhagavantam
 vandī. Thero pi āgāsetvā Satthāraṃ vanditvā attano saddhivibhārikaṃ
 gahetvā agamāsi. Ayam paritī bhikkhūnaṃ anture pākaṭṭhā jāta

¹ C¹ C² āyapha-, C³ āyapha-. ² C⁴ -cīkhaṃ. ³ C⁵ olokentī. ⁴ C⁶ paṭṭhāto,
 C⁷ pariyaṇato vā parimato. ⁵ C⁸ C⁹ kiṇṇakkhaṃ. ⁶ C¹⁰ paritāto,
 C¹¹ parimato. ⁷ C¹² kim. ⁸ C¹³ -dhārī. ⁹ C¹⁴ patāni.

Bhikkhū dhammasabbhāyāṃ Dasabalassa guṇe rannayamānā nāḍimāṃ:
 „āvuso Sāriputtathero āsayaṃsayaṇṇānassa' ubbhāvama attāno saddhivī-
 hārikassa āsayaṃ na jānāmi, Satthā paṇa ātvā ekadivasaṃ' eṇa taṃsa
 saba paṇisaṃbhidaḍḍi araluttarā aññāsi, aho Buddhā nāma mahānubhāvā'
 ti. Satthā āgantvā paṇṇatāṃsaṃ nāḍitvā „kāyaṃ na 'idha bhikkhave
 etarahi kathāya sammānā' ti pucchhi. „No Bhagavā aññāya tumbhākaṃ
 pēva paṇo dhammasenāpatino suddhivīhārikassa āsayaṃsayaṇṇāka-
 thāyā' ti. Satthā „na bhikkhave etāṃ aschariyam, ev-āhaṃ etarahi
 Buddhō hutvā taṃsa āsayaṃ jānāmi. pubbe p' āhaṃ taṃsa āsayaṃ
 jānāmi yevā' ti ratvā attāṃ āharī:

Attāṃ Bārāṇasīyaṃ Brāhmadatto rajjāṃ kareṣi.
 Tadaṃ Bodhisatto taṃ rājānaṃ attāṃ ca dhamme ca anussā-
 sati. Tadaṃ raṇṇo maṅgalassanahānatitthe aññatarāṃ valavaṃ'
 khaḷumkaṃ nahāpesunī. Maṅgalassa valaveṇa' nahāpitattitthaṃ
 otariyamāno' jigucchitvā otaritum na icchhi. Assagopako'
 gantvā raṇṇo ārocesi: „deva maṅgalassa tittāṃ otaritum na
 icchatitī". Rājā Bodhisattāṃ pesesi: „gaccha papḍita, jānāhi
 kena kārapena aṇṇo tittāṃ otariyamāno na otaratitī"¹. Bodhi-
 satto „sādhū deva" ti nadittiraṇṇaṃ gantvā assaṃ oloketvā niro-
 gabhāvassa' ātvā „kena na kho kārasena ayaṃ imāṃ tittāṃ
 na otaratitī" upadhārento „paṭhamataraṃ ettha aññā nahāpito
 bhavissati, ten' eṇa jigucchiyamāno tittāṃ na otaratī' maññhe"
 ti cintetvā assagopake pucchhi: „hambho' imasmiṃ titthe kaṃ
 paṭhamam nahāpayittha" ti. „Aññatarāṃ valavaṃsaṃ' sāmīti"².
 Bodhisatto „eṇa attāno siṅgārātāya jigucchanto ettha nahāyitum
 na icchatī, imāṃ aññasmiṃ titthe nahāpetum vattaritī"³ taṃsa
 āsayaṃ ātvā „bho assagopaka, sappimadhupphāpitābhisaṃ-
 khataṃ" pāyāsaṃ pī tāva punappana bhūḍjantassa titti hotī,
 ayaṃ aṇṇo bahuvāre idha titthe nahāto, aññam pī tāva naṃ"⁴

¹ C¹ ānassa, C² ānassa. ² C¹ C² valavaṃ. ³ C¹ vala. ⁴ C¹ C² otaritāṇo.

⁵ C¹ aṇṇa assagopako, C² aṇṇa assagopako corrected to assagopako. ⁶ C¹ otaritū corrected to otaratitī, C² otarititī corrected to otaratitī. ⁷ so all three MSS. ⁸ C¹ otaritī. ⁹ C¹ hambho, C² amha hambho. ¹⁰ all three MSS. vaddha-
 rā. ¹¹ C¹ tābhisaṃkhataṃ. C² sappimadhupphāpitābhisaṃkhataṃ. ¹² C¹ C² tam.

tittĥam otāretvā nahāpetha ca pāyetha cā¹ 'ti vatrā imaṣ
gātham āha:

Aññamaññehi tittĥehi assam pāyehi sārathi,
accāsanassa puriso pāyāsassa pi tappatīti. 24.

Tattĥa aññamaññehi² aññehi aññehi, pāyehi³ demmadassam⁴ assam
nahāpethi⁵ ca pāyehi ca ti attĥo, accāsanassa⁶ ti karasattĥo sammāsānam,
attāsanena⁷ sabbhārena ti attĥo, pāyāsassa⁸ pi tappatīti⁹ vappādiabbi-
samkhalena¹⁰ madhurapāyāsena¹¹ tappati tittĥo¹² ko¹³ itthā¹⁴ suttĥo na puna ābhūjita-
kūmatā¹⁵ āpajjati, tamā¹⁶ ayaṃ pi assa¹⁷ imasmim¹⁸ tittĥa¹⁹ aññaddhānakkārena²⁰ pari-
yattin²¹ āpanna²² bhāriyā²³, aññatĥa²⁴ tu²⁵ nahāpetĥa²⁶ ti.

Te tassa vacanān²⁷ sutvā assam aññatittĥam otāretvā
pāyesu²⁸ o²⁹ eva nahāpesu³⁰ cā³¹. Bodhisatto assassa pānyam
pivitvā nahānakāle³² rūñño santikam³³ agamāsi. Rājā „kim tāta
assa nahāto³⁴ ca pito cā³⁵ ti. „Ama devā³⁶“ ti. „Paṭhamam
kūkkaranā³⁷ na icchatīti³⁸. „Iminā³⁹ nāma pakāreṇa⁴⁰“ ti sabbam
ācikkhi. Rājā „evarūpassa⁴¹ tiracchānassāpi⁴² nāma āsayam⁴³ jānāti,
aho paṇḍito⁴⁴“ ti Bodhisattassa mahantam⁴⁵ yasaṃ⁴⁶ datvā jīvita-
pariyosāne⁴⁷ yathākamman⁴⁸ gato. Bodhisatto pi yathākamman⁴⁹
eva gato.

Sattĥā ima bhikkhāre⁵⁰ aham etassa idā⁵¹ eva āsayam⁵² jānāmi,
pubbe⁵³ pi jānāmi yevā⁵⁴ ti imam⁵⁵ dhammedassanā⁵⁶ āharitvā⁵⁷ anussādhim⁵⁸
ghaṭetvā⁵⁹ jātakaṃ⁶⁰ sammādhānesi: „Tadā⁶¹ maṅgalassa⁶² ayaṃ bhikkĥu
ahosi, rājā Anando, paṇḍita⁶³namāro⁶⁴ pama⁶⁵ aham⁶⁶ etā⁶⁷“ ti. Tittĥa-
jātakaṃ.

6. Mahilāmukhaġātaka.

Purāgacorānaṃ⁶⁸ vaco⁶⁹ nisamma⁷⁰ ti. Idam⁷¹ Sattĥā⁷² Vejja-
vane⁷³ viharanta⁷⁴ Devādattam⁷⁵ ārabba⁷⁶ kṛtsi⁷⁷. Devadatto Ajā-
tasattukumārā⁷⁸ paṇḍetvā⁷⁹ lābhacakkārā⁸⁰ nippādesi⁸¹. Ajātasatto-
kumāro⁸² Devadattassa⁸³ Gayāse⁸⁴ vihāraṃ⁸⁵ kāretvā⁸⁶ nānaggurasehi⁸⁷ tirasehi⁸⁸

¹ all three MBB, nahāpan. ² C² aññandha. ³ C² sabbatĥa na ten corrected
in aññatittĥam na ten. ⁴ C² C³ nemi ca, C² pāyesu²⁸ ca nahāpesu³⁰ ca cor-
rected to pāyesu²⁸ ca nahāpesu³⁰ ca. ⁵ C² nippādesi.

kagandhaasāḷḷibhojanassa divaso divaso paṇca thūḷḷipākasaṭṭhā abhihari. Jābhasakkārānā nissāya Devadattassa parivāro mahanto jāto. Devadatto parivārena saddhīm vihāro yeva hoti. Tena samayena Rājagaha-vāsikā dve saḥāyā. Tesu eko Sattilo santiko pabbajito, eko Devadattassa. Te aññamsūnam tassam tassam (hāne pi passanti viḥārānā gautrāpi passanti yeva. Ath' ekaṇvasesu Devadattassa nissitako itarān ālā: „āvuso kiṃ tvaṃ deraḷḷakān vedhā unoccamānehi piṇḍāya carasi, Devadatto Gayāsīnavihāre nisīdītvā va nūnaggaraasehi subhajanān bhuñjati, evaṃrūpe upāyo n' atthi, kiṃ tvaṃ dukkham ambhosi, kiṃ te pāto va Gayāsīnā āgutrā santarūbhāṅgum yāgum pāritvā atthārasaviḍḍham khajjakum khādītvā nūnaggaraasehi subhajanān bhuñjitum na rajjati?“. So panajjuna vuccamāno gantukāmo hutvā tato paṭṭhāya Gayāsīnā gatrā bhuñjitvā bhuñjitvā kāḷass' eva Vajrasana āgacchatī. So sabbakāle paṭicchādetum aṇaḷḷhī, „Gayāsīnā gatrā Devadattassa paṭṭhapitān bhattān bhuñjati? na ciras' eva pākato jāto. Atha mah saḥāyā paṭichīna: „accamā kira tvaṃ āvuso Devadattassa paṭṭhapitān bhottam bhuñjasi?“. „Ko evam āhā?“. „Ii, „Asuko ca asuko cū?“. „Ii, „Saccam aham āvuso Gayāsīnā gatrā bhuñjāmi, na pana me Devadatto bhattam deti, aññe' manussā dentī?“. Avuso, Devadatto Buddhānān paṭikappako, dussilo Ajātasattū paṇḍetrā adhammena attaso jābhasakkārān uppadasi, tvaṃ evaṃrūpe nīyyānikasāse pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannān bhojanān bhuñjasi, ehi tam Sattilo santikaro matāmā?“. Te tam bhikkhū ādāya dhammasaḷḷān āgacchissa. Sattihā dīrḥo va „kiṃ bhikkhave etam bhikkhū anicchantān ōva ādāya āgat' atthā?“. „Ii, „Ama bhante, ayaṃ bhikkhū tamhākaṃ santika pabbajitvā Devadattassa adhammena uppannān bhojanān bhuñjati?“. „Saccam kira tvaṃ bhikkhū Devadattassa adhammena uppannān bhojanān bhuñjasi?“. „Na bhante Devadatto mayham deti, aññe' manussā denti, tam aham bhuñjāmi?“. Sattihā „mā bhikkhū ettha paṭichāram karī, Devadatto aññāro dussilo, katham hi nāma tvaṃ idha pabbajitvā mama sāsanam bhajanto yeva Devadattassa bhattān bhuñjasi, nica-kālam pi bhajanasāḷako va tvaṃ dīṭṭhe dīṭṭhe yeva bhajasi?“. vatrā sūtasā āhari:

Attie Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjān kōrente
Bodhisatto tassa amacco ahoṣi. Tada raṇṇo Mahilāmukho

¹ O' sūṭa. ² Instead of tam aññe? ³ O' bhuñjasi.

„silakathaṃ kathetha bhanto“ ti āha. Te hatthiessa avidūra nisīma „na koci parāmasaitabbo na māretabbo, silācūrasam-paṃna khaṇtimettānuddāyayuttena bhavitum vaṭṭatī“¹ silakathaṃ kathāyimsu. So tam sūtrā „mam ete sikkhāpentī, ito dāni paṭṭhāya silavatā bhavitabban“ ti silavā ahoṣi. Rāja Bodhisattāni pucchī: „kīṃ tātā silavanto jāto“ ti. Bodhisatto „āma devā ti, evaṃpo dūṭṭhahatthi paṇḍite nissāya porāṇaka-dhamme yeva paṭṭhito“ ti vtvā imam gātham āha:

Perāṇacorāṇa² vaco nisamma

Mahilāmukho poṭṭhayaṃ ānucāri.

sasāññatānaṃ hi vaco nisamma

gaṇuttamo sabbaṇṇesa añṭhā ti. 25.

Tatthe perāṇacorāṇeṇ³ ti perāṇacorāṇam, nisammā ti sūtrā, paṭṭhamā corāṇam vacanam sūtrā ti añṭhā. Mahilāmukho ti mahilāmukhena sadhe-mukho, yatthe va⁴ mahilā purāṇe lokiyamāṇe sobhāti na paṇṇato tatthe so pi purāṇe lokiyamāṇe sobhāti, tatthe Mahilāmukho ti „eti imam aṅgaṃ, poṭṭhayaṃ ānucāri“⁵ poṭṭhayaṃ māreṇa⁶, ānucāriyaṃ eva va pēṇa, su-sāññatānaṃ ti sūṭṭhe saññatānaṃ māraṇam, gaṇuttamo ti uttamagaṇe māṅgalahatthi, sabbaṇṇesa añṭhā ti sabbeṇ perāṇakaṇṇesa paṭṭhito

Rāja „tiracchāmagatassāpi āsayaṃ jānātī“⁷ Bodhisattassa mahantaṃ yasam adāsi. So yāvatāyukaṃ thatvā saddhīm Bodhisattena yathākaṃmam gato.

Sattīhū „pubbe pi itvā bhikkhu dūṭṭhadūṭṭhake va bhajī, corāṇāṃ vacanāṃ sūtrā corā bhajī, dhammikānaṃ vacanāṃ sūtrā dhammike bhajī“⁸ imam dhammadesanāṃ āharitvā ānucandhīm ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Mahilāmukho vipakkhaserakabhikkho ahoṣi, rāja āvande, amāro pana pham etā“⁹ ti. Mahilāmukhajātakam.

7. Abhiṇṇajātaka.

Nāṇam kahalaṃ poḍḍatave ti. Idam Sattīhā Jaiṇavaṇe vīharante ekam upāsakaṃ ca mahallakatheraṃ ca āmbhhe

¹ C^o saddhetū. ² C^o perāṇacorāṇa, C^o perāṇacorāṇam. ³ C^o C^o vac. ⁴ C^o C^o poṭṭhayaṃ ānucāri. ⁵ C^o āreṇa. ⁶ C^o jānātī.

kathesi. Sāvatthiyam kira dve saḥāyaka. Teṇ' eko pabbajitvā devanikam itarassa gharān gacchati. So tassa bhikkham datvā sayam pi bhoṇḍitvā ten' eva saddhīm dīhāram āganvā¹ yāva saṁyaso² atthaṅgamā allāpasallāpasa oṣṭhiteṇa magamā parivati. Itaro pi nam yāva nagaradvāram aṅganvā nivattati. So teṇa viśāso bhikkhūnam antare pūkaṭo jūto. Ath' akusāraṇam bhikkhū teṇa viśāsa-kathānā kathentā dhammasaḥāyānā nīdāman. Sattihā āganvā „kāyaṃ m' ittha bhikkhave etarahi kathāya saṁvinnā³“ ti pucchī. Te „imāya nāma bhānte“ ti kathayhūsu. Sattihā „na bhikkhave me idān' eva viśāsikā, pūḍo pi viśāsikā aheva⁴“ ti atitān āhāri:

Attie Bāraṇasiyam Brahmaḍatte rajjam kārento Bodhisatto amāro ahesi. Tadd' eko kukkuro maṅgala-hatthisaḥāram gantvā maṅgalahatthissa bhoṇḍjanatthāne patitānī bhattasitthānī khādati. So ten' eva bhoṇḍanena samvattamāno⁵ maṅgalahatthissa viśāsiko jūto hatthiss' eva saṁtike bhoṇḍjati. Uḇho pi vinā vattitum na sakkonti. So hatthino saṁjāya gahetvā aparāparaso karonto kiṇati. Ath' ekaḍivasaṁ eko gāṁikamaṇosso hatthigopakassa mūlam datvā tam kukkuram adāya attano gāṁam agamāsi. Tato paṭṭhāya so hatthi kukkuram apassaṇto n' eva khādati na pīvati na nahāyati. Tam attānā raṇḍo ārocayiman. Rājā Bodhisattam pahisi: „gaccha paṇḍita, jānāhi kiṁkāraṇa hatthi evam karotī“. Bodhisatto hatthisaḥāram gantvā hatthissa dummānabhoṇḍanā natvā „imassa sarire rogo na paṇḍāyati, kenaci pan' assa saddhīm mitta-saṁbhavena bhavitaḥḥam, tam apassaṇto esa maṇḍo⁶ sokā-bhūbhūto“ ti hatthigopake pucchī: „attā nū kho imassa kenaci saddhīm viśāso“ ti. „Āma sāmī, ekena saṁakhena saddhīm balavā mettīti“. „Kahāmi so etarahitī“. „Ekena maṇussaṇa nūto“ ti. „Jānātha pan' assa nivāsanatthānaṁ“ ti. „Na jānāma sāmīti“. Bodhisatto raṇḍo saṁtikam gantvā „n' attā deva hatthissa koḍi ābūḍo, ekena pan' assa saṁakhena saddhīm

¹ Or te saṁyaso. ² Or gantvā. ³ Or -sitthānī corrected to vīthānī. ⁴ Or saṁvattamāno. ⁵ Or Or maṇḍo.

balavavvissāso, tam apasanto na bhuñjati maññe" ti vatvā
imaṃ gātham āha:

Nālam kabalāṃ padātave
na ca pīdam na kase, na ghaṇḍitum,
maññāmi: abhiññadassamā
nāgo sineham akāsi kukkure ti. 26.

Tathā nālam ti na samattho, kabalāṃ ti bhojanakāle pathamam eva
dinam kapukabalaṃ, padātave ti padātave¹ sandhivassena ākūṇḍapō² vedi-
tabbo, gahetum ti aṭṭho, na pīdam ti vaddhetvā diyamānaṃ hatthapīdam pi
nālam gahetum, na kase ti khādanatthāya dinnāsi Bodhi pi nālam gahetum,
na ghaṇḍitum ti mahāpiyamamā sariraṃ pi ghaṇḍim³ nālam, etam paṇi paṇi
so haṇṇi kātum na samattho tam sabbaṃ raṭṭhō āpucchā tassa aasmattakāre
attanā saṅkathitakāraṇaṃ ārocanto maññāmi⁴ti adim āha.

Rājā tassa vacanāṃ sutvā „idāni kiṃ kātābham paṇḍitā"
'ti pucchī. „Amhākaṃ kira maṅgalahatthissa sahāyaseṇakāṇaṃ
eko manneso gahetvā gato, yassa ghare tam sunakhaṃ pussanti
tassa ayaṃ nāma daṇḍo' ti bheriṃ carāpetha⁵ devā" ti. Rājā
tathā kāresi. Tam pavattiṃ sutvā so puriso sunakhaṃ vi-
sajjesi. Sunakho vegena gantvā hatthiasantikam eva agamāsi.
Hatthi' tam soṇḍāya gahetvā kumbhe ṭhapetvā roditvā pari-
devitvā kumbhā otāretvā tena bhutto pacchā attanā bhuñji.
„Tiracchānagatassa āsayaṃ jānīti" rājā Bodhisattassa ma-
hantaṃ yasaṃ adāsi.

Sutthā „na bhikkhave ima idāni' eva viśāṅkā, paṭho pi vi-
śāṅkā" ti imaṃ dhammadassanāṃ āharitvā catuṣaccukathāya vi-
vāṇetvā⁶ amasandhiṃ ghaṇḍetvā jātakaṃ amodhānesi. (Idāni catuṣacca-
kathāya vivāṇaṃ nāma sabbajātakasū pi aṭṭhi yeva, mayam paṇi
maṇi yutthi' aṭṭha āsāyāso paṇḍāyati tatthi' eva āsāyāsaṃ) „Tadā
sunakho apānako ahoṃ, hatthi mahallako therō, ammodapandito paṇi
abham eva ahoṃ" ti. Abhiññajātakaṃ.

¹ C^o padātave corrected to pādātave. ² C^o ākura-. ³ C^o ghaṇḍim corrected
to ghaṇḍitum. ⁴ C^o heridāreṇapatha. C^o bheridāreṇapatha corrected to carāpettha.
⁵ C^o C^o haṇṇi. ⁶ C^o vivāṇatthero.

8. Nandivisālaśāstaka.

Manuññam eva bhāreyyā¹ ti. Idam Satthā Jetavana
viharanto chabbaggiyānam bhikkhūnam māsavāsāna ārabha
kathesi. Tasmā hi samaye chabbaggiyā kalahaṃ karontā pesale
bhikkhū khamaenti vaṇṇenti ovijjhanti dasaḥi akkosavutthūhi akkosanti.
Bhikkhū Bhagavato ārocesuṃ. Bhagavā chabbaggiye pakkosāpetvā
„saccaṃ kira bhikkhave“ ti pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte vigarahutvā
„bhikkhave pharusā vācā sāma tiracchānagatānaṃ pi amanāpā, pubbe
pi eko tiracchānagato attānaṃ pharusena samudācarantaṃ sahasaṃ
parājeṣṭi“ vatvā aṭṭhaṃ āhāri.

Attha Gandhāraraṭṭhe Takkaśīlāyaṃ Gaṇḍhāraraṭṭhā
rājānaṃ kāresi. Bodhisatto goyoniyāṃ nibhatti. Atha
naṃ tarupavacchakakāle² yeva eko brāhmaṇo godakkhinā-
dāyakaṇaṃ³ santikaṃ gantvā goṇaṃ⁴ labhitvā Nandivisālo ti
nāmaṃ katvā puttattānaṃ tṭhapetvā sampiyāyaṃāno yāga-
bhattādini datvā posesi. Bodhisatto vayappatto cintesi: „ahaṃ
iminā brāhmaṇena kleccena patijaggito, mayā ca⁵ saddhiṃ
sakala-Jambudīpe añño samadhuro goṇo⁶ nāma n⁷ atthi, yaṃ
nūnāhaṃ attano balānaṃ dassetvā brāhmaṇassa posāvanīyaṃ
dadeyyan“ ti. So ekadivasaṃ brāhmaṇaṃ āha: „gaccha
brāhmaṇa ekam govittakaṃ seṭṭhūṃ upasāṇakamitvā ‘mayhaṃ
bahuvaddo atibaddhasakatasattaṃ pavattetthi’⁸ vatvā sahasseṇa
abbhutaṃ karohīti“. So brāhmaṇo seṭṭhissa santikaṃ gantvā
kathaṃ samottṭhāpesi: „īmaṃnāṃ nagare kassa goṇo⁹ thāma-
sampaṇṇa¹⁰“ ti. Atha naṃ seṭṭhi „asukassa asukassa ca“¹¹ ti
vatvā „sakalanagare paṇaṃ amikakaṃ goṇehi¹²“ saddisa o¹³ atthitī¹⁴
āha. Brāhmaṇo „mayhaṃ eko goṇo¹⁵ atibaddhaṃ sakatasattaṃ
pavattettham samattho atthitī“ āha. Seṭṭhi gaḥapati „kuto
evarūpo goṇo¹⁶“ ti āha. Brāhmaṇo „mayhaṃ gehe atthitī“.
„Tena hi abbhutaṃ karohīti“. „Sādhu karomīti“ sahasseṇa

¹ C¹ -varechaka- corrected to -varecha-. ² C¹ -dakkhina-, C² -dakkhina-. ³ C¹
C² eam goṇaṃ, C³ goṇaṃ. ⁴ C¹ eamā ca, C² va. ⁵ C¹ C² goṇo. ⁶ all those
MSS. paraddheṭṭi. ⁷ C¹ C² goṇa. ⁸ C¹ C² goṇa. ⁹ C¹ C² goṇa. ¹⁰ C¹ C² goṇa.

abbhutaṃ akāsi. So sakatasataga vālikasakkharapāsānānaṃ
yeva pūreṭṭa patipāṭiyaṃ thapetvā sabbāni akkhabandhanayottena
ekato bandhitaṃ Nandivissālaṃ nahāpetvā gandhena pañcaṅgulin
datvā kaṇṭha māleṃ pābandhitaṃ¹ parimasakataadhura ekakam
eva yojetvā ayaṃ dhura nisiditvā patodaci akkhipitvā² „aṇḍa'
kūṭa vahasu kūṭa“ ti āha. Bodhisatto „ayaṃ mam akūtaṃ
kūṭavādeṇa samudācaratīti“ cattāro pāde thambhe viya niccale
katvā atthāsi. Setthi tam khaṇaṃ ōva brāhmaṇaṃ sahasaṃ
āharāpesi. Brāhmaṇo sahasaṃ parāṇi goṇaṃ muñcitvā
gharaṃ gantvā sokābbhibhāto nipujji. Nandivissālo caritvā
āgato brāhmaṇaṃ sokābbhibhātaṃ dīvaṃ opasamkamitvā „kiṃ
brāhmaṇa niddāyaṇīti“ āha. „Kuto me niddā sahasaṃ parā-
ṇitassā“ ti. „Brāhmaṇa maya ettakaṃ kālāṃ tava gehe
vasantena atthi kiñci bhājanam vā bhinnapubbam koci vā
madditapabbo atthāne vā pana nēcārapassāvo katapabbo“ ti.
„N' atthi tāṭṭi“ ti. „Attha mam kasmā kūṭavādeṇa samudā-
carasi, tav' eso dāso, mayhaṃ dāso n' atthi, gaccha tena
saddhim dīvhi sahasaṃhi abbhutaṃ karohi, kevalaṃ mam
akūtaṃ kūṭavādeṇa na samudācarā“ ti. Brāhmaṇo tassa
vacanaṃ sutvā gantvā dīvhi sahasaṃhi abbhutaṃ katvā pari-
manayeṇ³ eva sakatasataga atibandhitaṃ Nandivissālaṃ mahāpetvā
parimasakataadhura yojesi, katham yojasīti yugaṃ dhura nic-
calaṃ bandhitaṃ ekāya koṭiyā Nandivissālaṃ yojetvā ekam
koṭiṃ dharayottena palivathetvā yugakotiṃ ca akkhāni pādāṃ
ca nissāya mundaṃakkhānandakam datvā tena yottena niccalaṃ
bandhitaṃ thapesi, evaṃ hi kate⁴ yugaṃ etto vā do vā na
gacchati, sakkā hoti eka⁵ eva gōḇena ākaddhutaṃ. Ath' aṇḍo
brāhmaṇo dhura nisiditvā Nandivissālaṃ pūthiṃ parimajjitvā
„aṇḍa bhadrā vahasu bhadrā“ ti āha. Bodhisatto atibaddham
sakatasataga ekavegaṇ⁶ eva ākaddhitaṃ paccāthitāṃ sakataṃ

¹ C² pābandhitaṃ. ² C² C³ aṇḍaṃ. C³ aṇḍaṃ extracted to aṇḍa. ³ C² evaṃ
kate. C² tvaṃ hi kate extracted to tathā hi kate.

puratōthitaśakatassa thāne thapesi. Govittakaseṭṭhi parājito
brāhmaṇassa dīre sahasaṇṇi adāsi, aññe pi manussā Bodhi-
sattassa bahun¹ dhāṇam adāssu, sabbam brāhmaṇass² eva
ahoṇi. Evaṃ Bodhisattam nissāya bahun³ dhāṇam labhi.

Sattthā „na bhikkhave pharusavaranam nāma kasenci manāpan“
ti chabbaggiye garahitvā sikkhāpadmaṃ paṇṇāpetvā akkhamabuddho
hūtvā imam gātham āha.

Manuṇṇam eva bhāseyya nāmanuṇṇam kodācānā,
manuṇṇam bhāsamānassa garuṇā bhāram udaddharī,
dhānaṃ ca unu alabbhesi⁴, tena s⁵ attamano ahū⁶ ti. 27.

Tatha manuṇṇam eva bhāseyya ti parame siddhā bhāramāno cetu-
dovātrahitam madhuraṃ⁷ manāpan saṅgam amūṭakam piyavasanam eva bhā-
seyya, garuṇā bhāram udaddharitū Nandivissālabalivādā amanāpam bhā-
samānassa bhāram sanddharitva pacchā manāpam piyavasanam bhāsamānassa
brāhmaṇassa garuṇā bhāram udaddharī, udaddharitvā kaṇḍhitrā parattemhā⁸ aṭṭho,
dakkaro pan⁹ aṭṭha vyajjanasandhivasena padassandhikāro.

Iū Sattthā manuṇṇam eva bhāseyyā ti imam dhammadēśanam
āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Ānando āhoṇi, Nandi-
viādā pana aham evā“ ti. Nandivissālabalivādakam.

9. Kaṇḍajātaḥ.

Yato yato garu dhuraṇ ti. Idam Sattthā Jetaṇane
vihāranto yamakupāṭṭhāriyaṃ ārabha kathesi. Tam siddhūṃ
devorohapena Terasanipāte Sarabhamigajātake āvibhavissati. Sammā-
samuhūḍho pana yamakupāṭṭhāriyaṃ katvā devalake essitvā mahā-
pavāraṇāya Saṅkassanagare unyaḥ mahanteṇa parivāreṇa Jetaṇanam
paviṣṭhe¹. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ samnipatitā „āruvo. Tathāgato
nāma asamaḍhuro, Tathāgatoṇa vūḷham dhuraṇ aṇṇo vāhitum samattho
nāma n² aṭṭhi, eha sattthāro mayam eva pāṭhāriyaṃ karissāma, mayam
eva pāṭhāriyaṃ karissāma“ ti vutvā ekaṃ pi pāṭhāriyaṃ na akumbe,
aho Sattthā asamaḍhuro³ ti Sattthū gopakarūḥ⁴ kathentā mūḍhūsu.
Sattthā āgantvā „kāya na⁵ ittha bhikkhave etarabhi kathāya anu-

¹ C¹ bahū. ² C¹ C² madhura, C³ madhura corrected to madhuraṇi. ³ all three
MSS. paraddhesitī. ⁴ so all three MSS. ⁵ C³ gopakkathesi.

siṃhā" ti pucchī. „Na tihante nūṇāya evarūpāya nāma tumbhākam
eva guṇakathāyā" ti. Sattihā „bhikkhūve, idāni mayā vūṭham" dhuraṃ
ko rāhiesati, pubbe tiracchānayanīyaṃ nibbatto pi ahaṃ attanā sama-
dhuraṃ kaṇḍo nālattham" ti vutvā aññam āhāri:

Atto Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente
Bodhisatto goyonīyaṃ paṭisandhīm gaṇhi. Aha nam
sāmikā taruṇavacchakukāle yeva ekasā mahallikāya ghare
vaṣṭvā nīvāsavetanāṃ¹ paricchindītvā adāmaṃ. So taṃ yāgu-
bhattādīhi² paṭijaggamaṇā puttattāhāne tṭhapetvā vaddhesi. So
Ayyakākūḷako³ t' eva paññāyittīha, veyyaputto ca⁴ añjanavanno
hutvā gāmagonehi saddhīm carati, silācārasampanno ahoṣi.
Gāmadārakā⁵ siṅgesu pi kannesu pi galesu pi gaḥetvā olaṃ-
banti, naṅgutṭhe pi gaḥetvā kiṇṇanti, piṭṭhiyaṃ pi niṣḍanti.
So ekadivasaṃ cintesi: „mayham mātā daggatā, maṃ put-
tattāhāne tṭhapetvā dukkheṇa posesi, yaṃ nūṇāhaṃ bhatīm katvā
imaṃ daggatabhāvato moceyyāmi" ti. So tato paṭṭhāya bhatīm
upadhārento carati. Athi⁶ ekadivasaṃ eko satthavāhaputto
pañcali sakatasatthehi viśamatittamaṃ sampatto. Tassa goṇā
sakatāni uttāretuṃ na sakkonti, pañcasu sakatasateso goṇā
yogaparamparāya yojitā ekam pi sakatāni uttāretuṃ nā-
sakkhiṃsu. Bodhisatto pi gāmagorūpehi saddhīm tittasaṃpe
carati. Sattihavāhaputto pi gosuttavittako, so „atthi nu kho
etesam gunnam antare imāni sakatāni uttāretuṃ samattho
asabbhājāniyo"⁷ ti upadhārayamaṇo Bodhisattam diṣvā „ayaṃ
ajāniyo⁸ sakkhiesati mayham sakatāni uttāretuṃ, ko nu kho
assa sāmiko" ti goṇalake pucchī: „ko nu kho bho imassa
sāmiko, ahaṃ imaṃ sakate yojetvā sakatesu uttāritesu vetanāhi
daasāmi" ti. Te āhāmaṃ: „gaḥetvā nam yojetha, n' atthi imassa
imaṃmhi tṭhāno sāmiko" ti. So taṃ nāsāya rajjukena ban-

¹ C¹ vūḷhā, C² vūḷham, C³ vūḷham. ² C¹ -vetana, C² -vetana corrected to
-vetanaṃ, C³ vetanaṃ. ³ C¹ -dūhi. ⁴ C¹ -kūḷako. ⁵ C¹ va. ⁶ C¹ -jāniyo.

⁷ C¹ ajāniyo. ⁸ C¹ C² ahāmaṃ.

dhitvā kaddhento cāletum nāsakkhi. Bodhisatto kira „bhatiyā kathitāya gamissāmīti“¹ eva agamāsi. Satthavāhaputto tassā-dhūppāyam ātvā „sāmi taya pañcasu sakatasteṇa uttāriteṇa ekasakataṇṇa dve kahāpaṇāni bhatim katvā sahasaṇi dassā-mīti“² āha. Tada Bodhisatto sayam eva agamāsi. Atha naṃ purisā sakateṇa yojesunhi. Atha naṃ ekavogen³ eva ukkhipitvā thale patiṭṭhāpesi, eten⁴ upāyena sabbasakataṇi uttāresi. Sattha-vāhaputto ekassa sakataṇṇa ekam katvā pañca satāni bhaṇḍi-kam katvā tassa gale bandhi. So „ayanā mayhaṃ yathā-paricchinnam⁵ bhatim na deti, na dāni⁶ ‘ssa gantum dassāmīti“⁷ gantvā sabbapurimassa sakataṇṇa purato maggaṃ nivāretvā atthāsi⁸, apanetum vāyamantāpi naṃ apanetum nāsakkhimān. Satthavāhaputto „jānāti maññe esa attano bhatiyā unabhāvan“⁹ ti ekasmin sātaka¹⁰ sahasaṇi bhaṇḍikam bandhitvā „ayan te sakatuttaranabhatiti“¹¹ givāya laggasi. So sahasabhaṇḍikam ādāya mātu santikam agamāsi. Gāmadāraka „kim nāṃ¹² etaṃ Ayyakakālassa¹³ gale“¹⁴ ti Bodhisattassa santikam āgacchanti. So te anubandhitvā dūrato va palāpento mātu santikam gato. Pañcannam pana sakatasatānam uttāritattā rattehi akkhihi kilantarūpo paṇḍāyittha. Upāsikā¹⁵ tassa givāya sahasattha-vikam diṣvā „tāta ayan te khaṇṇaṃ laddhaṃ“¹⁶ ti gopāladārake pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tāta kim ahaṃ taya laddha-bhatiyā jivitakāmā, kimkāraṇa evarūpaṃ dukkhaṃ anubhosāmi“¹⁷ vatvā Bodhisattarūpūdhakena nahāpetvā sakalasariraṃ telena makkhetvā pāṇiyam¹⁸ pāyetvā sappāyabhojanam bhojetvā jivita-pariyosāna saddhim Bodhisattena yathakammaṃ gatā.

Satthā „imā bhikkhave Tathāgato imā¹⁹ eva asamaḍhuro, pubbe pi asamaḍhuro yevā“²⁰ ti imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā anusodhūṇa ghaṇetvā abhizambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

¹ C¹ -cādhana. ² C² atthāsi. ³ C³ akkhe corrected to sakate. ⁴ C⁴ -kilaṇṇa. ⁵ C⁵ -vāsiṇṇa, C⁶ opāsiṇṇa corrected to opāsiṇṇa. ⁶ so all three MSS. instead of laddhā. ⁷ C⁷ pāṇiyam.

Yato yato garu dhuraṃ yato gambhīratattam
 tad' asu kanham yuṅjanti evaṃsa tam vāhate dhuraṃ ti, 28.

Tattha yato yato garu dhuraṃ ti yasmim yasmim itheṃ dhuraṃ
 garuṃ bhikkhaṃ hoti aṃhe balivadda ukkhipitum na sakkonti, yato gambhī-
 ratattanti, vattanti etthi 'ti catanti, maggaṃ etam nāmaṃ, yasmim itheṃ
 uḍaṭṭikkhaḷamahanatīya vā viṣamaccinnatatebhārena vā maggo gambhīro
 hoti ettho, tadassa kanham yuṅjanti, asu ti nipātamattam, tadā
 kanham yuṅjanti ettho, yadā dhuraṃ ca garuṃ¹ hoti maggo ca gambhīro tadā
 aṃhe balivadda apasutvā kanham eva yuṅjanti suttam hoti, evaṃsa tam
 vāhate dhuraṃ ti, etthāpi asu 'ti nipātamattam eva, so tam dhuraṃ
 vāhanti ettho.

Kvaṃ Bhagavā „tadā bhikkhave kanho va taṃ dhuraṃ
 vāhanti“ dasutvā anurandhīm ghatetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
 mahallikā Uppalavaṇṇā ahoṣi, Ayyakāḷako² pana uham evā“ ti.
 Kaṇhajātakam.

10. Maṇikajātaka.

Mā maṇikassā³ 'ti. Idam Sattthū Jetaṇṇa viharanto
 thullakumārikapaloḷhanam ārabhha kathesi. Tam Terasanipāto
 Cullanāradakassapaṇṇātake āvibharisanti. Sattthū pana tam bhikkhum
 „saccam kira tam bhikkhu ukkapphito“ ti pucchā. „Amā bhante“
 ti. „Kim nissāyā“ 'ti. „Thullakumārikapaloḷhanam bhante“ ti.
 Sattthū „bhikkhu, esā tava anuttakārikā, pubbe pi tam imissā
 virāhadivasa jīvitaḷḷhayaṃ patvā mahājanaṃsa uttaribhāṇḍaḷhāraṃ
 patte“ ti vatvā sūtam āhāsi:

Atte Bārāpasīyam Brahmadatte rajjam kārente
 Bodhisatto ekasmin gāmaḷe ekaṃsa kutumbikassa geḷe
 goyoniyaṃ nibbatti Mahāloḷhito ti nāmena. Kaṇṭṭhabhātāpi
 'ssa Cullaloḷhito nāma ahoṣi. Te yeva dve bhātiko nissāya
 tasmin kule kammadhuraṃ vaddhati. Tasmin pana kule eka
 kumārikā atthi. Tam eko nagaravāṇikulaḷputto attano puttassa
 vāroti⁴. Tassā mātāpitaro kumārikāya vivāhakāle „āgatānaṃ

¹ C¹ C² garu. ² C¹ gurum. ³ C¹ ayyakāḷako corrected to ayyakāḷako,
 C² ayyakāḷako, C³ ayyakāḷako. ⁴ C¹ muni. ⁵ C² vāroṣi.

pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatīti¹ yāgubhattaṃ datvā Munikaṃ² nāma sūkaraṃ posesuṃ. Taṃ diya Cullalohito bhātaraṃ pucchī: „Imasmiṃ kale kammadhuraṃ vadḍhamānaṃ amhe dve bhātike nissāya vadḍhati, ime paṇe amhākaṃ tiṇapalālādīni³ eva denti, sūkaraṃ yāgubhattena posenti, kena nu kho kāraṇeṃ esa etaṃ labhatīti⁴. Ath' assa bhātā „tāta Cullalohita, mā tvaṃ etaṃsa bhojanaṃ piḥayi, ayaṃ sūkaro muraṇabbhattaṃ⁵ bhojati, 'etissā hi kumārīkāya vivāhakāle āgatānaṃ pāhunakānaṃ uttaribhaṅgo bhavissatīti' ime etaṃ sūkaraṃ posenti, ito katipāhass' accayena te manussā āgamiṃsanti, aṭṭha naṃ sūkaraṃ pādesu gaḥetvā kaḍḍhenta heṭṭhāmañcato niharitvā jīvitaḁkhayaṃ pāpetvā pāhunakānaṃ sūpavyañjanaṃ kāriyamānaṃ passissasīti⁶ vtvā imaṃ gātham āha:

Mā Munikassa⁷ piḥayi, āturaṇṇāni⁸ bhojati,
appossukko bhūsaṃ khāda, etaṃ dighāyulakkhaṇaṃ ti. 29.

Tatha mā Munikassa⁷ piḥayitū Munikassa⁷ bhojanaṃ piḥam mā appādesi, esa sūbhogaṇeṃ bhojati⁹ mā Munikassa⁷ piḥeyi, kadi pa kho etaṃ pi evaṃ sukḁito bhareyyaṃ ti mā Munikabhāvaṃ⁵ piḥayi, ayaṃ pi āturaṇṇāni bhojati⁹ āturaṇṇāni⁸ muraṇabbhojanāni, appossukko bhūsaṃ khāda¹⁰ 'ti tassa bhojanaṃ nirussukko kutvā attanā laddhaṃ bhūsaṃ khāda, etaṃ dighāyulakkhaṇaṃ ti etaṃ dighāyubhāvaṃsa kāraṇaṃ

Tato na cirassa¹¹ eva te manussā āgamiṃsu. Munikaṃ gaḥetvā nānappakārehi pacimsu. Bodhisatto Cullalohitaṃ āha: „Ditṭhe te tāta Muniko¹² ti. „Ditṭham me bhātika Munikassa⁷ bhojanaphalaṃ, etaṃsa bhattato sataggeṇa sahasaaggeṇa amhākaṃ tiṇapalālabbhusamattāṃ eva uttamaṃ ca anuvajjaṃ ca dighāyulakkhaṇaṃ ca¹³ ti.

Satthā „evaṃ kho tvaṃ bhikkhu pubbe pi imaṃ kumārīkaṃ nissāya jīvitaḁkhayaṃ petvā mahājānaṃsa uttaribhaṅgikabhāvaṃ

¹ C¹ C² bhavissasīti. ² C¹ munikaṃ. ³ C¹ -bhātā. ⁴ C¹ muni. ⁵ C¹ āturaṇṇāni corrected to āturaṇṇāni, C² A² āturaṇṇāni. ⁶ C¹ C² muni.

gate" ti imāṃ dhammasaṃmaṃ āharitvā saccāni pakāsehi. Sacca-
pariyosāṃ ukkamṭhitabhikkhū sotāpattiṃpale patitṭhāsi. Satthāpi
amasaṃdhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Muṇikavūkarō"
ukkamṭhitabhikkhū ahoṃ, thullakumārakā sā eva, Cullalohito Anando,
Mahālohitō paṇa aham evā" ti. Muṇikajātakam¹. Kuruṅga-
raggo tatiyo.

4. KULĀVAKAVAGGA.

1. Kulāvakajātaka.

Kulāvakā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto aparissā-
vetvā pāṇiyam pītam bhikkhūm ārabhha kathesi. Sāvattahito
kira dve saḥāyakā dāburā bhikkhū jassapadaṃ gacchvā ekasmiṃ phā-
sukatṭhāṇe yathājijjhāsayam vasiṭvā „Saṃmaṃsambuddham passissāma"
"ti paṇa tato nikkhamitvā Jetavanābhīmukhā pāyinau. Ekasmiṃ hatthe
parissāvanam atthi, ekasmiṃ n' atthi, dve pi ekato pāṇiyam parissāvetvā
pīvanti. Te ekadivasaṃ vivādaṃ akumhū. Parissāvanasāmiṃko Itarassa
parissāvanam udatrā sayam eva pāṇiyam parissāvetvā pīvi. Itaro paṇa
parissāvanam alabhittvā pīṇam sandhāretum asakkanto aparissāvetvā
pāṇiyam pīvi. Te ubho pi sampubbeṃ Jetavanam āgacchvā Satthāram
vasitvā nisidimū. Satthā sammodaniyam katham katvā „kuto āgat"
atthā" ti pucchū. „Bhante mayam Kosakajjanapade ekasmiṃ gāmaṃ
vasitvā tato nikkhamitvā tumhākaṃ dāsuratṭhāya āgatā" ti. „Kacci
paṇa samaggā āgat" atthā" ti. Aparissāvanako āha: „ayam bhante
antarāmaggo mayā saddhiṃ vivādaṃ katvā parissāvanam na' dāsihi."
Itaro „ayam bhante aparissāvetvā va jānam sappāṇakam udakam
pīvāmi" āha. „Saccam kira, tvaṃ bhikkhū jānam sappāṇakam udakam
pīvāsi". „Ama bhante aparissāvetā" udakam pītam mayā" ti. Satthā
„bhikkhū puthe paṇḍitā devamagga rajjam kārentā" yuddhaparājitā
sammodapitṭheṃ paḍiyantā saccariyam alissāya "pāgaradham na ku-
rissāma" ti tatra mahantaṃ yasmā parivrajitvā upaṇṇapotakāmm
jīvitam dātvā ratham ātattayimā" ti ratvā atitām āharī:

1. Cfr. Dhammapada p. 186. ¹ C' muni-. ² C' nā. ³ C' C' kaccito.

Attie Magadharatthe Rājagaha eko Magadharāja
 rajjam karesi. Tada Bodhisatto yathā etarahi Sakko purime
 attabhāve Magadharatthe Macalagāmake nibbatti evam tasmim
 yeva Macalagāmake mahākulassa putto hutvā nibbatti, nāma-
 gahapadivase c' aasa Maghakumāro tv-eva nāman akāmsu.
 So veyappatto Maghamānavo ti paññāyītha. Ath' aasa mā-
 tāpitara samānājātiyaṃ kulato dārikam ānayaṃsu. So putta-
 dhītāhi vaḍḍhamāno dānapati' ahoṣi, pañca silāni rakkhati.
 Tasmim ca gāme tiṃsa' eva kulāni honti, te ca tiṃsa' kulama-
 nuasā ekadivasaṃ gāmamajjhe thatvā gāmakammaṃ karonti.
 Bodhisatto thitattthāne pādehi paṇḍitaṃ viyāhitaṃ tam padesaṃ
 ramaṇiyaṃ katvā atthāsi, atth' añño eko āgantvā tasmim thāne
 thito. Bodhisatto aparāṃ thānaṃ ramaṇiyaṃ katvā atthāsi,
 tatthāpi añño thito. Bodhisatto aparaṃ pi aparaṃ pīti sabbe-
 sam' pi thitattthānaṃ ramaṇiyaṃ katvā aparena samayena
 tasmim thāne maṇḍapam karesi, maṇḍapam pi aparetvā sālaṃ
 karesi, tattha phalakāsanaṃ saṇḍharitvā paṇḍiyacūṭim thapesi.
 Aparena samayena te pi tiṃsa' janā' Bodhisattassa samā-
 nacchandā ahesuṃ. Te Bodhisatto pañcaas' allesu patthihā-
 petvā tato patthāya tehi saddhīm paññāni karonti vīcaruṃ.
 Te pi ten' eva saddhīm paññāni karontā kālass' eva vutthāya
 vāsepharaṃ musalabattthā catumahāpathādiso' musaleṇa pāsāṇe
 ubbattevā pavattenti', yānānaṃ akkhaṇḍaṭṭhātarukke haranti,
 viśamaṃ samam karonti, setuṃ attharanti, pokkharaniya
 kharanti', sālaṃ karonti, dānāni denti, silāni rakkhanti, evam
 yebhuyyena sakalagāmaवासिनो Bodhisattassa ovāde thatvā
 silāni rakkhīsu. Atha nesaṃ gāmahojako cintesi: „ahaṃ
 pubbe etesu suram pīvantesu pānātipātādini karontesu oṭṭikahā-
 panādivasena c' eva daṇḍabalivasena ca dhanam labhāmi, idāni
 pana Maghe mānavo 'silam rakkhāpemi' tesam' pānātipātādini

¹ so all three MSS. ² C¹ C² sakko. ³ C¹ thitattthānāni. ⁴ C² jātā
 corrected to jātā, C¹ jānā corrected to jānā. ⁵ C¹ pañcā. ⁶ C¹ C² -pathādiso.
⁷ C¹ C² paravattenti, C² pavattenti corrected to pavattenti. ⁸ C¹ nesaṃ.

kātuṃ na deti, idāni pana te pañca aññāni rakkhāpessāmiti¹ kudulho rājānaṃ upasamkamitvā „deva bahū² corā gāmaghātā-kādini karontā vicarantīti“ āha. Rājā tassa vacanāni sutvā „gaccha, te ānehitī“ āha. So gantvā sabbe pi te bandhītva ānetvā „ānita deva corā“ ti rañño ārocesi. Rājā tesaṃ kammanā asodhetvā va „hatthina te maddāpethā“ ti āha. Tato sabbe pi te rājāṅgaṇe nipajjāpetvā hatthina ānayaṃsu. Bodhisatto tesaṃ ovādāṃ adāsi: „tunho aññāni āvajjetha, pesuññā-kāraka ca rañño ca hatthimhi ca attano sarira ca ekasādisam eva mettāṃ bhāveṭhā“ ti. Te tathā akāmesu. Atha nesaṃ maddanatthāya hatthina upanesuṃ. So upaniyamāno³ pi na upagacchati, mahāvīravāṃ viravitvā palāyati. Aññam aññāni hatthina ānayaṃsu. Te pi tathā eva palāyīṃsu. Rājā „tesaṃ hatthe kiñci osadhaṃ bhavissatīti“ cintetvā „vicinathā“ ti āha. Vicinantaṃ adisvā⁴ „n⁵ atthi devā“ ti āhamsu. „Tena hi kiñci mantāṃ parivattessanti, pucchatha te: “atthi vo parivattanamanta“ ti. Rājaparisā pucchīṃsu. Bodhisatto „atthi“ āha. Rājaparisā „atthi kira devā“ ti ārocayīṃsu. Rājā sabbe pi te pakkosāpetvā „tunhākaṃ jāṇanamantaṃ kathethā“ ti āha. Bodhisatto avoca: „deva añño ambhākaṃ manto nāma n⁶ atthi, amhe pana tiṃsamattā janā pānaṃ na hanāma, adinnāni nādiyāma, micchā na carāma, musāvādāni na kathema, majjāni na pivāma, mettāṃ bhāvēma, dānaṃ dema, maggaṃ samāma karoma, pokkharaniyo khanāma⁷, sālam kāreṃma⁸, oyaṃ ambhākaṃ manto ca parittaṃ ca vaḍḍhiṃ⁹ cā“ ti. Rājā tesaṃ pesanno pesuññākārakassa sabbāni gehavibhavaṃ taṃ ca tesaṃ¹⁰ āeva dāsaṃ katvā adāsi, tam hatthiṃ ca gāmaṃ ca tesaṃ¹¹ āeva adāsi. Te tato paṭṭhāya yathāruciyaṃ puññāni karontā „catumahāpathe mahantaṃ¹² sālaṃ kāreṃsāma“ ti vaḍḍhakāni pakkosāpetvā sālaṃ paṭṭhapesuṃ, māṅgāmesa pana viga-

¹ C¹ bahu. ² all three MSS. upaniyyamāno. ³ C¹ adisvā. ⁴ C¹ C² khācāma.

⁵ C¹ karoma. C² karima. ⁶ so all three MSS. ⁷ C¹ C² tesāni. ⁸ C¹ mahāntāni. ⁹ C¹ C² āreṃsāma.

tacchaṇḍatāya tassā sālāya mātugāmānaṃ pattiṃ vādaṃsu.
Tena samayena Bodhisattassa gehe Sudhammā Cūṭā Nandā
Sujātā ti catasso itthiya honti. Tāsu Sudhammā vaddhakā
saddhim ekato hutvā „bhātika imiassa sālāyaṃ maṃ jeṭṭhikāṃ
karohi¹“ vatvā lañcaṃ adāsi. So „sādhū“² ti sampaticehitvā
paṭhamam eva kaṇṇikarukkhaṃ sukkhāpetvā tacchettvā vijjhivā
kaṇṇikāṃ niṭṭhapetvā³ vutthena paliveṭhetvā ṭhapeṣi. Atha
sālaṃ niṭṭhapetvā⁴ kaṇṇikāropanakāle „aho⁵ ayyā ekāṃ na ka-
rimhā“⁶ ti āha. „Kiṃ nāma hoti“⁷. „Kaṇṇikā laddhūṃ vatta-
titi“⁸. „Hotu, āharissāmā“⁹ ti. „Idāni chinna¹⁰rukkhena kātum
na sakkā, pubbe yeva chinḍitvā tacchettvā vijjhivā ṭhapita-
kaṇṇikā laddhūṃ vattatiti“¹¹. „Idāni kiṃ kātabbhaṃ“¹² ti. „Saccā
kassaci gehe niṭṭhapetvā¹³ ṭhapitavikkāyikakaṇṇikā atthi sā
pariyesitabbā“¹⁴ ti. Te pariyesantā Sudhammāya gehe diṣvā
maṇa na labhiṃsu. „Saccā maṃ sālāya puttikāṃ karoṭha
daṇḍamūti“¹⁵ vutte pana „mayam mātugāmānaṃ pattiṃ na damhā“¹⁶
ti āharuṃsu. Atha ne vaddhaki¹⁷ āha: „ayyā tamhe kiṃ ka-
thetha, ṭhapetvā Brahmalo¹⁸kaṃ aṭṭhaṃ mātugāmārahitaṭṭhānaṃ
nāma n¹⁹ atthi, gaṇhatha kaṇṇikāṃ, evaṃ sante amhākaṃ
kammam niṭṭham gamissatiti“²⁰. Te „sādhū“²¹ ti kaṇṇikāṃ
gaṇetvā sālaṃ niṭṭhapetvā āsanaphalakāni santharitvā pāṇi-
yacātiyo²² ṭhapetvā yāgubhattaṃ nibandhiṃsu, sālaṃ pākāreṇa
parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā anto pākāre vālukaṃ²³ ākiritvā
bahi pākāre tālapantiṃ²⁴ ropesuṃ. Cittāpi tasmim ṭhāne
• uyyānaṃ kāresi. „pupphūpagaphalūpagarukkho“²⁵ asuko nāma
tasmim n²⁶ atthitī²⁷ nāhoṣi. Nandāpi tasmim yeva ṭhāne
pokkharuṇim kāresi pañcavaṇṇeḥi padumeḥi sañchevaṇṇaṃ ra-
manīyaṃ. Sujātā kiñci na²⁸ akāsi. Bodhisatto „mātu upatṭhā-
naṃ pītu upatṭhānaṃ kule jeṭṭhāpacāyikakamunaṃ sacca²⁹vācaṃ

¹ C¹ niṭṭhapetvā. ² C¹ C² niṭṭhapetvā. ³ C¹ ahoṣi. ⁴ C² sarimhā. ⁵ so all
three MSS. ⁶ C¹ phāya-. ⁷ C¹ vālukaṃ. ⁸ C¹ -pantiṃ. ⁹ C¹ pupphūpaga-
phalūpaga-. ¹⁰ C¹ vutte na.

apharusavācam' apissuavācam' maccheravinayan'¹ ti imāni
satta vatāpadāni pūretvā

Mātāpettibharan'² jantun' kule jettāpacāyīnam
sanhan' sakhīlasambhāsan' pesuneyyappahāyīnam'³
Maccheravinaye yuttan' saccan' kodhābhikkhūn' naran'⁴
tun' va devā tāvatissā ān' sappuriso itti

evan' pasamsiyabbhāvan' āpajjivā jīvitapariyosāne tāvatissā-
bhavane Sakko va⁵ devarājā hutvā nibbatti. Te pi 'ssa sahāyā
tatth' eva nibbattissu. Taamih' kāle tāvatissābhavane asurā
paṭivasanti. Sakko devarājā „kih' no sādharāvena rajjienā"⁶
'ti asure dībbapānan' pāyevā matte samāne pādesu gahetvā
Sinerupapāte khipāpesi. Te asurabhavanam eva sampā-
pujissu. Asurabhavanam nāma Sinerussa heṭṭhimātale tāva-
tissādevaḷokappamānam eva, tattha devānan' pāricchattako
vīya Cittapātālī⁷ nāma kappatthiyarukkho hoti. Te Cittapātālīyā
pupphītāyā jānanti: „nāyan' ambhākan' devaḷoko, devaḷokasmin'
hi pāricchattako pupphatitī"⁸. Atha te „jarā-Sakko amhe
matte katvā mahāsamuddapitthe khipivā ambhākan' devana-
garam' ganhi"⁹. Te „mayas'¹⁰ tena saddhūn' yujjhitvā ambhākan'
devanagaram eva ganhissāma"¹¹ 'ti pipillikā vīya thambhan'
Sinerun' amasañcaramānā utthahissu. Sakko „asurā kira
utthitā"¹² ti sutvā samuddapitthe yeva abbhoggantvā yujjhamāno
tehi parājito diyaḍḍhayaajanasaṭṭhena Vejeyantarathena dakkhiṇa-
samuddassa matthakamatthakena palḷiyitun' āraddho. Ath'
assa ratho samuddapitthena vegena gacchanto Simbalivanan'¹³
pakkhanto¹⁴. Tassa gamanāmagge Simbalivanan' talavanani
vīya chijjivā chijjivā samuddapitthe patati. Supannapotaḷā
samuddapitthe parivattentā mahāravan' ravissu. Sakko Mā-
talin' porcchi: „samun' Mātali, kiṃeḍḍo nān' esa, atikaruno

¹ C¹ -sapa-, C² -sūna-. ² C¹ C² tun' maccheravāṇasāni. ³ C¹ -haran', C² -hāran'.

⁴ C¹ pesuneyya-. ⁵ C¹ ca, C² va added. ⁶ C¹ -pātālī. ⁷ C¹ C² mayan. ⁸ C¹ simbalī-. ⁹ C¹ pakkhanto.

ravo vattatitī¹. „Deva tamhākam rathavegaviccuppiṭṭe Simballi-
vane patante supannapotakā maraṇabhayaṭaġjitā ekaviravaṇṇ
viravanti². Mahāsatto „samma³ Mātali⁴, mā amhe nissāya
ete kilamanto, na mayam issariyaṇ nissāya pānavaḍha-
kammaṇ karoma, eṭesaṇ pana atthāya mayam jīvitaṇ pa-
riccajivā asurānaṇ dassāma, nivattay⁵ eṭaṇ rathan⁶“ ti vatvā
imaṇ gātham āha:

Kulāvakā Mātali Simballismiṇṇi

Isāmukhena parivajjayassu,

kāmaṇ cajāma asuresu pāṇaṇ,

mā-y-imo dijā vikulāvā ahesu ti. 30.

Tattha Kulāvakā ti supannapotakā, Mātali¹ sārathīṇa āgantvā, Sim-
balli²amāṇa ti passa ete simballi³rukkhe⁴ viamhantā tithi⁵ ti dassati, Isāmukhena
parivajjayassu⁶ ti ete etassa rathassa isāmukhena yathā na kaḍḍanti eva te
parivajjayassu, kāmaṇ cajāma asuresu pāṇaṇ ti yadi amhesu asurānaṇ
pāṇaṇ cajantesu asuraṇ sutthi hoti kāmaṇ⁷ cajāma akaṇṇa⁸ eva mayam
asuresu amhākaṇ pāṇaṇ⁹ cajāma, mayime dijā vikulāvā ahesu ti ima
passa dijā ima garuṭapatakā viddhastavirupattakulāvakaṇāya¹⁰ sikkhā¹¹ mā ahesuṇ
mā amhākaṇ dukkhaṇ stevaṇ uparikkhāpa, nivattaya nivattaya rathan ti.

Mātali¹ saṅgāhako tassa vacanaṇ sutvā rathan nivattetvā
aṇṇena maggena devalokaḍḍhīnukhaṇ akāsi. Asurā pana tam
nivattayamānaṇ eva disvā „addhā aṇṇehi pī cakkavāṭehi Sakkā
āgacchanti, balam labhitvā ratho nivatto bhavissatitī“ maraṇa-
bhayaḍḍitā palāyitvā naraḥbhavaṇaṇ eva pavasiṇṇsu. Sakko
pi devanagaraṇ pavasiṇṇvā divaṇ devalokeaṇ devagaṇeṇa pari-
vuto nagaramajjhe atthāsī. Tasmāṇ khane paṭhavāṇ bhinditvā
yojanaśaḥsarahedho Vejayantapāsādo utthahī. Vijayante utthi-
tuttā Vejayaṇto t² eva nāmaṇ akaṇṇsu. Atha Sakko puna
asurānaṇ anāgamanatthāya paṇasaṇ thānesu ārakkhaṇ thapesi,
yaṇ sandhāya vuttaṇ:

¹ C¹ samma. ² C² C³ mātali. ³ C⁴ simballi. ⁴ C⁵ kāmaṇ. ⁵ C⁶ pāṇaṇ.

⁶ C⁷ viddhastava. ⁸ C⁹ sutthi.

Antarā dvinnasā¹ ayojjhapurāṇaṃ
pañcaviḍḍhā tḥapitā abhirakkhā:
uragakaroṭi payassa ca hāri²
maṇanayotā cataro ca mahantā ti.

Dve nagarāni pi yuddhena galetoni saṅkheyyatāya ayojjhapurāṇi nāma jātāni devanagaraṇi ca aśuranagaraṇi ca, yade hi aśurā balavantaṃ honti atha dorehi paṭṭiyitvā devanagarāni parivattvā dvāre jhūṭhe aśurānaṃ satasasheṣaṃ pi kiñci kīṭam na sakkoti³, yade deṇā balavantaṃ honti atha aśurehi paṭṭiyitvā aśuranagaraṇe dvāre jhūṭhe Sakkeṇaṃ satasasheṣaṃ pi kiñci kīṭam na sakkoti⁴, iti imāni dve nagarāni ayojjhapurāṇi nāma. Nesaṃ antare oṭṭu uragaddhena pañcaṃ tḥānesu Sakkeṇa rakkhā tḥapitā. Tattha uragaddhena nigā gahitā, te ulāke balavantaṃ honti, tasmā Sinerussa paṭhamalode⁵ tesaṃ ārakkhā, karolissaddena anupama gahitā, tesaṃ kira karoṭi nāma paṇathhojassu, tena nāmaṃ laḍḍhāro. dutiyāḷḷode⁶ tesaṃ ārakkhā, payassa hārisaddena kumbhāṇḍā gahitā, dinatarakkheṣā kir⁷ oṭe, tatiyāḷḷode⁸ tesaṃ ārakkhā, maṇanayutasaddena yakkhā gahitā, viṃsasāṭṭhine kir⁹ oṭe yuddhamāṇḍā¹⁰, catutthāḷḷode¹¹ tesaṃ ārakkhā, cataro ca mahantā ti cattāro maharajāno vuttā, pañcamāḷḷode¹² tesaṃ ārakkhā, tasmā yade aśurā kupiṇā evācama devapurāṇi upayanti pañcaviḍḍheṇu yaṃ girīṇe paṭhamāṃ paribhaṇḍam taṃ uragā paribhāṇi uṭṭhanti, evaṃ aśuraṃ eṇā.

Imesu paṇa pañcaṃ tḥānesu ārakkhāṃ tḥapetvā Sakko¹³ devānaṃ indo¹⁴ dibbasampattinā anubhavamāntaṃ Sudhammā cavitvā taas¹⁵ eva pādapariśārikā hutvā nibbatti, kaṇṇikāya diṇṇa-nissandena c¹⁶ assā pañcayojanasattikā Sudhammā nāma deva-manisabbhā udapādi, yattha dibbasetacchattassa hetthā yojanappamāṇe kañcanapallaṇike¹⁷ nisinna Sakko devānaṃ indo devamañnessānaṃ kattabhakiccāni karoti. Cittāpi cavitvā taas¹⁸ eva pādapariśārikā hutvā nibbatti, nyyānassa karaṇanissandena c¹⁹ assā Cittalatāvanaṃ nāma uyyānaṃ udapādi. Nandāpi cavitvā taas²⁰ eva pādapariśārikā hutvā nibbatti, pokkharapī-nissandena²¹ c²² assā Nandā nāma pokkharāṇi udapādi. Sujāta

¹ C^o dinnam. ² C^o hāri. ³ C^o sakkenti. ⁴ C^o sakkonti corrected to sakkoti.
⁵ C^o -lode. ⁶ C^o C^o -lode. ⁷ C^o yuddhamāṇḍā. ⁸ so all three MSS., instead of Sakke¹. ⁹ so all three MSS., instead of indo? ¹⁰ C^o -pallaṇike. ¹¹ C^o pokkharapī-.

pana kusalakammassa akatattā ekasmiñ arañhe kandarūya
 bakasakunika hutvā nibbattā. Sakko „Sojātā na paññāyati,
 kattha nu kho nibbattā“ ti avajjento disvā tattha gantvā tam
 ādāya devalokaṃ gantvā tassa ramaṇīyaṃ devanagaraṃ Su-
 dhammaṃ devasabhaṃ Cittalatāvanaṃ Nandāpakkharanaṃ ca
 dassetvā „etā kusalaṃ katvā mayhaṃ pādaparicārikā hutvā
 nibbattā, tvaṃ pana kusalaṃ akatvā tiracchānanyoniyaṃ nibbattā,
 ito paṭṭhāya sīlaṃ rakkhā“¹ ti tam ovaḍitvā pañcaasu sīleṣu
 paṭiṭṭhapetvā² tatti³ eva netvā vissajjesi. Sāpi tato paṭṭhāya
 sīlaṃ rakkhati. Sakko katipāhaccayena „sakkā na kho sīlaṃ
 rakkhīton“⁴ ti gantvā maccharūpasa attāno hutvā parato upajji.
 Sā „matamaccchako“⁵ ti saññāya sīse aggahesi, maccho nañ-
 gutṭhaṃ⁶ cālesi, aṭṭha nañ „jīvati, maññe“⁷ ti vissajjesi. Sakko
 „sādhū sādhū, sakkhiṣseasi sīlaṃ rakkhīton“⁸ ti agamāsi. Sā
 tato cutā Bārānaṣīyaṃ kumbhakāragehe nibbatti. Sakko „kahaṃ⁹
 nu kho nibbattā“ ti tattha nibbattaḥhavaṃ ṇatvā suvaṇṇa-
 elāṭṭukānaṃ¹⁰ yānakaṃ pūretvā majjhe gāmaṣṣa mahallakave-
 ssa nisīditvā „elāṭṭukāni¹¹ gahhattha, elāṭṭukāni¹² gahhatthā“¹³ ti
 ogghosesi. Manussa āgantvā „dehi tatā“¹⁴ ti āhaṃsu. „Ahaṃ
 sīlaṃ¹⁵ rakkhakānaṃ demā, tunhe sīlaṃ rakkhathā“¹⁶ ti. „Mayaṃ
 sīlaṃ nāma na jānāma, mūlena dehīti“¹⁷. „Na mayhaṃ mūlena
 attho, sīlarakkhakānaṃ¹⁸ ōvāhaṃ dhammīti“¹⁹. Manussa „koci
 ayam lālako“²⁰ ti pakkamīṃsu. Sojātā tam²¹ pavattim sutvā
 „mayhaṃ āntaṃ bhavissatīti“²² cintetvā gantvā „dehi tatā“²³ ti
 āha. „Sīlaṃ rakkhasi amma“²⁴ ti. „Āma rakkhāmīti“²⁵. „Idaṃ
 mayā tuyhaṃ eva atthāya abhatan“²⁶ ti saddhīm yānakena
 gehadvāre ṭhapetvā pakkāmi. Sāpi yāvajjivaṃ sīlaṃ rakkhītvā
 tato cutā Vepacittiyassa asurindassa dhītā hutvā nibbatti,
 sīlānisamsena abhirūpā ahoṣi. So tassa veyappattiakāle „mayhaṃ
 dhītā attano cittarucitaṃ sāmikaṃ gahhatā“²⁷ ti asuro sanni-

¹ C¹ paṭiṭṭhapetvā. ² C² nañghe. ³ C³ kahaṃ. ⁴ C⁴ eṇaṇṇalāṭṭukānaṃ. ⁵ C⁵
 elāṭṭukāni. ⁶ C⁶ sīla. ⁷ C⁷ sīlaṃ. ⁸ C⁸ elāṭṭuko. ⁹ C⁹ nañ.

pātesi. Sakko „kahaṃ nu sā nibbattā“ ti olokeno tattha nibbuttabhāvaṃ ātvā „Sujātā cittarucitaṃ sāmikaṃ gāhanti“ maṃ gāhissatīti“ asuravaṇṇaṃ māpetvā tattha agamāsi. Sujātā¹ alaṃkaritvā sannipātattihānaṃ ānetvā „cittarucitaṃ sāmikaṃ gāhā“² ti āhaṃsu. Sā olokenā³ Sakkaṃ diavā pubbe pi sīnchavasena „ayam me sāmiko“ ti aggahesi. So taṃ devanagaraṃ ānetvā addhatiyānaṃ nāṭakakoṭṭhaṃ jettihikaṃ katvā yavatāyupakaṃ thatvā yathākammaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadessaṇaṃ āharitvā „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā devanajjāṃ kārayamānā attano jīvānaṃ pariccajantāpi pāṇātipātānaṃ na karāma, tvaṃ nāma ovarūpe niyyānikasānaṃ pabbajjtvā aparisaṅgitaṃ sappāpakaṃ udakaṃ pīrasasīti“ taṃ bhikkhūṃ garahitvā amisaṇḍhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mātā⁴ saṃgāhako ānanda ahesi, Sakko paṇa ahaṃ evā“⁵ ti. Kulāvaka⁶ jātakaṃ.

2. Naccajātaka.

Rudāṃ manuṣṣānaṃ ti. Imaṃ Satthā Jetavana vīharaṇo ekaṃ bahubhaṇḍikaṃ bhikkhūṃ ārabha kathesi. Vatthūnaṃ heṭṭhū Devadhammajātaka vuttasādisaṃ eva. Satthā taṃ bhikkhūṃ „naccaṃ kira tvaṃ bhikkhu bahubhaṇḍo“ ti pucchi. „Ayaṃ bhanta“¹ ti. „Kiṃkāraṇā tvaṃ bahubhaṇḍo jāto“ ti. So ettakaṃ sutvā va kaddhe viyāsaṇapārappanaṃ² chaḍḍetvā³ „miccā dāni nīḍareva vicarāmi“⁴ Satthu purato naggo atthāsi. Manussa dhi⁵ dhi⁶ āhaṃsu. So tato palāyitvā hināyavatto. Bhikkhū dhammasabbhāyaṃ amulānaṃ „Satthu nāma purato evārūpaṃ karāsaṃti“⁷ tassa agunakathaṃ kaṭhesuṃ. Satthā āgautvā „kāyaṃ nu ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya samulānaṃ“⁸ ti bhikkhū pucchi. „Bhanta ‘so hi nāma bhikkhu tumhākaṃ purato cataparisaṇḍajjhe hiroṭṭappaṃ pahāya gāmadārako viya naggo thatvā“⁹ manussesu jīgucchiyamāno hināya vattitvā āsānā parihīno¹⁰ ti tassa agunakathāya āsānā¹¹ amhū¹² ti. Satthā „na bhikkhave idāṃ ev“¹³ esā¹⁴ bhikkhu hiroṭṭappābhāvena rataṃsaṃsaṃ parihīno, pubbe itthirataṃsaṇḍābhato pi parihīno yevā“¹⁵ ti vutvā attānaṃ āhāsi:

¹ C² C³ gāhanti, C⁴ gāhanti. ² all three MSS. sugāsi. ³ all three MSS. olokenā. ⁴ C² -parūpanaṃ. ⁵ C² chaḍḍetvā. ⁶ C² dhi. ⁷ C² gāmadārako viya naggo viya sutvā. ⁸ C² idānāsaṃ.

Atīte paṭhamakappe catuppadā Sīham rājānaṃ akāhaṃ,
macchā Ānandamacchaṃ, sakupā Suvannahaṃsaṃ. Tassa
paṇa Suvannarājahaṃsassa dhūtā haṃsapotikā abhīrūpā ahoṣīti
so tassa varaṃ adāsi. Sā attano cittaruṇṇiṇaṃ sāmikaṃ
vūresi. Haṃsarājā tassa varaṃ dātvā Himavante sabbasakune
saṇnipātāpesi. Nānappakārā¹ haṃsamorādayo sakunagapā saṇṇā-
gantvā ekasmiṃ mahante pāsāpatale saṇnipatiṃsu. Haṃsarājā
„attano cittaruṇṇiṇaṃ sāmikaṃ āgantvā gaṇhatu“² ti dhītaraṃ
pakkosāpesi. Sā sakunasamghaṃ oloketi³ maṇivapnagivaṃ
citrapekkhunaṃ⁴ moraṃ disvā „ayaṃ me sāmiko hotu“⁵ ti
rocceṣi. Sakunasamghā moraṃ opasamkamitvā āhaṃ: „amma
mora ayaṃ rājadhītā ettakānaṃ sakunānaṃ majjhe sāmikaṃ
roceṇṭi“⁶ tayi ruḍhiṃ uppādesīti⁷. Moro „ajjāpi tāva me balaṃ
na paasaṣīti“⁸ atituppiyā⁹ hīrottappam bhinditvā tāva mahato
sakunasamghassa majjhe pakkhe pasāretvā naccetuṃ ārabhi,
naccanto appatīcchanno ahoṣi. Suvannahaṃsarājā lajjito imassa
n¹⁰ eva ajjhattasamuṭṭhānā hiri atthi na bahiddhasamuṭṭhānaṃ
ottappaṃ, nāssa bhinnahīrottappassa mama dhītaraṃ dasāsmīti¹¹
sakunasamghamajjhe imaṃ gātham āha:

Rudam¹ manaññaṃ ruḍirā ca piṭṭhi
veluriyavannūpanibhā ca gīvā
vyāmanattāni² ca pekkhunāni,
naccena te dhītaraṃ no dadāmi. 31.

Tatha rudam manaññaṃ ti, tākassa dakko kato, rudam manāpana,
vaṇṇasaddo madhuro ti attho, ruḍirā ca piṭṭhiṃ piṭhi³ pi te citrā⁴ eva
saddhā ca, veluriyavannūpanibhā ti veluriyamānānāradhā, vyāma-
nattāni⁵ cāryāmanānāni, pekkhunāni⁶ piṇḍāni, naccena te dhi-
taraṃ no dadāmi hīrottappam bhinditvā naccitabbāvaṃ⁷ eva te verūpana
nibbajassa dhītaraṃ no dadāmi ittho.

Haṃsarājā tasmīṃ yeva paṇisamajjhe attano bhāginey-
yahaṃsapotakaassa dhītaraṃ adāsi. Moro haṃsapotikaṃ ala-

¹ C¹-kāraṇaṃ, C²-kāra. ² all three MSS. oloketu. ³ C²-pekunāni, C⁴-pekkh-
naṃ. ⁴ all three MSS. rocceti. ⁵ C² atituppiyā. ⁶ C¹ C² rudam. ⁷ C² C⁴ piṭṭhi.

bhūtvā lajjitvā tato va utthahitvā palāyi. Haṃsarājāpi attano vasaṇaṭṭhānam eva gato.

Satthū „on bhikkhave idān' ev' esa bhottappam bhoditvā rata-
nasāsanā parihīno, pubbe lūhiraṇaṇaṭṭhābhato pi parihīno yevā" 'ti
imam dhammedesanaṃ āharitvā anussandhiṃ ghaṇetvā jātakuṃ sam-
odhānesi: „Tadā mero bahubhaṇḍiko ahesi, lūhitarājā pana aham
evā" 'ti. Naesa jātakam.

3. Sammodamāṇajātaka.

Sammodamāṇā 'ti. Idam Satthū Kapilavattikum upaṇa-
sāya nigrodhārāṇe viharanto esumbajakalukham ārabhha kathesi.
So Kuṇḍalajātako ārihharissati. Tadā pana Satthū ātako āmantetvā
„mahārājāno, ātakānam anātonāṇaṃ riggaṇo nāma na yutto, ti-
racchānagutāpi pubbe sammaggakāle paccāmitte abhihāvavā tadā
vivādanā āpannā tadā mahāvīnāsaṃ pattā" 'ti ātirājakulehi āyāto
attani āhari:

Attie Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārente
Bodhisatto vattakayoniyaṃ nibbattitvā anekavattaka-
sahasaparivāro araṇṇe vasati. Tadā eko vattakaluddako tesam
vasanaṭṭhānaṃ gantvā vattakavassitaṃ katvā tesam sammi-
patitabhāvaṃ ātvā tesam upari jālāṃ khīpivā pariyaṇtesu
maddanto sabbe ekato katvā pucchāṃ pūretvā gharāṇe gantvā
te¹ vikkhītvā tena mūlena jivikaṃ kappeti. Ath² ekadivasaṃ
Bodhisatto te vattako āha: „ayaṃ sākupiko³ amhakaṃ ātako
vināsaṃ pāpeti, ahaṃ ekam upāyaṃ jānāmi yen' esa amhe
gaṇhitum na sakkhissati, ito dāni paṭṭhaya etena⁴ tumbhakaṃ
upari jāle khittamatte ekeko ekekaṃ jālakkhike sisam tha-
petvā jūlaṃ ukkhīpivā icchitaṭṭhānaṃ haritvā ekaṃ khaṇ-
ṭakagumbe pakkhīpatha, evaṃ sante tena tena (hānena palā-
yissāma" 'ti. Te sabbe „sādhū" 'ti patissuggāṃsu. Dutiyadivasa
upari jālāṃ khittitvā Bodhisattena vuttanāyen' eva jālāṃ ukkhi-

3. Ctr. J. E. A. S. December, 1870. ¹ C¹ m. ² C¹ C² C³ sākupiko, C⁴ sākupiko.

³ C¹ etc. ⁴ so all three MSS.

pītvā ekasmiṃ kaṇṭakagumbhe khīpītvā sayam hetthābhāgena tato palāyidhu. Sākunikaṃ gumbato jālam mocentassa¹ eva vikālo jāto. So tucchahattho va² agamāsi. Punadivasato patthāya pi vaṭṭakā tath³ eva karoati. So pi yāva suriyassa⁴ atthagamanā jālam eva mocento kiñci alabbhītvā tucchahattho va gehaṃ gacchati. Ath⁵ assa bhariyā kuḍḍhītvā „tvam divase divase tucchahattho āgacchasi, aññam pi te bali positabbatthānaṃ atthi maññe“ ti āha. Sākuniko „bhaddo mama aññam⁶ positabbatthānaṃ n⁷ atthi, api ca kho pana te vaṭṭakā samaggā hutvā caranti, mayā khittamattaṃ jālam ādāya kaṇṭakagumbhe khīpītvā gacchanti, na kho pana te sabbakālam eva sammodamāṇā viharissanti, tvam mā cintayi⁸, yadā te vivādam āpajjissanti tadā te sabbe vādāya tava mukhaṃ hāsayamāno āgacchissāmīti“ vatvā bhariyāya⁹ imam gātham āha:

Sammodamāṇā gacchanti jālam ādāya pakkhino,
yadā te vivadissanti tadā ebhīti me vasaṃ ti. 32.

Tathā yadā te vivadissanti yasmim kāle te vaṭṭakā nānāpāddhikā nānagahā hutvā vivadissanti balatam karissanti atho, tadā ebhīti me vasaṃ ti tasmim kāle sabbe pi te mama vasaṃ āgacchissanti, aññānaṃ te gehaṃ tava mukhaṃ hāsayanto āgacchissāmīti bhariyāya asmasāssati.

Katipāhassa¹ eva pana accayena eko vaṭṭako gocarabhūmim otaranto asallakkhetvā aññassaṃ sīsaṃ akkami². Itaro „ko maṃ sīsa akkamīti“ kuḍḍhī. „Ahaṃ asallakkhetvā akkamim, mā kuḍḍhīti“ vutte pi ca kuḍḍhī yeva. Te punappuna kathentā „tvam eva maññe jālam ukkhīpasīti“ aññamaññaṃ vivādam karimhu. Tesu vivadantesu Bodhisatto cintesi: vivādaṃ sotthihhāvo nāma n³ atthi, idm⁴ eva te jālam no ukkhīpessanti, tato mahantaṃ vināsaṃ pāpujessanti, sākuniko okāsaṃ labhiesati, mayā imasmiṃ thāne na sakkā vasitun⁵ ti so attano parisam ādāya aññattha gato. Sākuniko pi kho

¹ C² omīti va. ² C² mamaññam. ³ C² cintayī. ⁴ C² omīti bhariyāya. ⁵ C² akkami.

katipāhaccayena āgantvā vatthakavassitaṃ vassitvā tesam sauni-
patitānaṃ upari jālaṃ pakkhipi. Ath' eko vatthako „tayhaṃ
kira jālaṃ ukkhipantaṃ" eva matthake lomāni patitāni, idāni
ukkhipā" 'ti āha. Aparo „tayhaṃ kira jālaṃ ukkhipantaṃ"
eva dvīsa pakkhesu pattāni patitāni, idāni ukkhipā" 'ti āha.
Iti tesam „tvam ukkhipā" 'ti vadantānaṃ āeva sākuniko jālaṃ
ukkhipitvā sabbe va te ekato katvā pacchimā pūretvā bhariyaṃ
hāsayamāno gohaṃ agamāsi.

Saṭṭhā „evaṃ mahārāja hātakānaṃ kalaho nāma na yutto, kalaho
vināsamūlam eva hoti" iti dhammadesanāṃ āharitrā amasanthiṃ
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā upanñītarattako Devadatto ahoṣi,
paññītarattako pana ahum evā" 'ti. Sammodamāna jātakam.

4. Macchajātaka.

Na maṃ sītaṃ na maṃ uṭṭhaṃ ti. Idam Saṭṭhā Jetavane
viharanto parāṇadutiyyikapalo bhannaṃ¹ ārabhha kethesi. Tadā
lā Saṭṭhā taṃ bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvam bhikkhe" ukkaṇṭhito"
ti pucchī. „Saccaṃ Bhagavā" 'ti. „Kesaṃ ukkaṇṭhāpito" ti. „Pa-
rāṇadutiyyikā" me bhante madhurakattiharaṇā, naṃ jahitūṃ na sakko-
mīti". Atthā naṃ Saṭṭhā „bhikkhu, esā lūhi" tava anattakārikā,
pubbe pi tvam etaṃ piṇḍāya maraṇaṃ pāpuṇanto maṃ āgamaṃ
maraṇamutto" ti ratvā uṭṭhaṃ āhosi:

Attite Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatto rajjam kārente
Bodhisatto tassa purohito ahoṣi. Tadā kevaṭṭā nadiyaṃ
jālaṃ khipiṃsu. Ath' eko mahāmacccho rativasena attanā
maccchiyā saddhiṃ kīlānāno āgacchati. Tassa sā maccchi'
purato gacchamānā jalāgandhaṃ ghāyitvā jālaṃ paribaramānā
gatā. So pana kāmagijjho lolamaccho jalakucchim eva pa-
vīttho. Kevaṭṭā tassa jālaṃ pavītthabbhāvaṃ ātvā jālaṃ
ukkhipitvā maccchaṃ gahetva amāretvā va vālikapitthe² khipi-

¹ C¹ C² -naṃ. ² C¹ C² -dūti-. ³ C¹ C² -maṃ sītaṃ kira tvam bhikkhu. ⁴ C¹
lūhi. ⁵ C¹ maccchi. ⁶ C¹ vālikā.

pitvā „imañ añgāresu pacitvā khādisāsamā“¹ 'ti añgāre karonti
sūlān tacchenti. Maccho „etañ² añgārattāpanān³ vā sulavedha-
nān vā aññān vā pana dukkhān na mañ kilameti, yañ pana
sā macchī⁴ 'aññān so nūna gato' ti mayi domanassān āpajjati
tañ eva mañ bādhatīti⁵ paridevamāno imañ gātham āha:

Na mañ sitān na mañ uphān na mañ jālasmin⁶ bādhanān,
yañ ca mañ maññate macchī⁷ 'aññān so ratiyā gato' ti. 33.

Tathā na mañ sitān na mañ uphān ti macchānam udakā nīharakti⁸
sitān hoti, tasmim⁹ vigato uphān hoti, tadūbhayañ sūdhāya na mañ sitān na
mañ uphān bādhanān paridevatī, yañ¹⁰ pi tam añgāresu parassamūlakañ dukkhān
bhavissati tam pi sandhāya na mañ uphān ti paridevatī eva, na mañ jāla-
smim¹¹ bādhanān ti yañ pi me jālasmin¹² bādhanān ahośi tam pi mañ na
bādheśi paridevatī, yañ ca mañ ti ālīn¹³ ayān piyattāho: sa macchī mama
jāle patitassa imehi kevaṇṇehi gahitabhāvam ajānantī¹⁴ mañ apassamānā „so
maccho idānī aññān macchīm kīmarattiya gato¹⁵ bhavissatīti“¹⁶ cinteti, tam tassā
domanassappattiya cintanān mañ bādhatīti vālikapitthe nīpanna paridevatī.

Tasmim¹⁷ samaye parohito dāsaparisa-parivuto nahānatthāya
nadditirān āgato. So pana sabbarutaññū¹⁸ hoti. Ten¹⁹ aasa
macchaparidevitān autvā etad ahośi: „ayān maccho kilesa-
paridevitān paridevatī, evaṃ āttracitto kho pan²⁰ esa miyamāno
niraye yeva nibbattissati, aham²¹ aasa avassayo bhavissā-
mīti“²² kevattānam santikān gantvā „ambho tumhe ambhā-
kān ekadivassam pi vyañjanatthāya macchān na dethā“²³ ti
āha. Kevattā „kiñ vadetha sāmi, tumhākañ ruccanaka-
macchān gahitvā gacchathā“²⁴ ti āharasu. „Ambhākañ aññena
kammān n²⁵ attāhi, imañ²⁶ nōva dethā“²⁷ ti. „Gahathā sāmīti“²⁸.
Bodhisatto tam ubbohi hatthehi gahetvā nadditīre nisiddtvā
„ambho“²⁹ maccha, sace t³⁰ āhān aṇṇa na passēyyān jīvitakkha-
yān pāpuṇeyyāsi, idānī ito puttāya mā kilesavasiho“³¹ ahośiti³²
ovaditvā udake vissajjetvā nagarañ pāvīsi.

¹ C¹ skand, C² omīta etañ. ² C³ añgāre. ⁴ so all three MSS. ⁵ C⁶ nīharak-
ti. ⁶ C⁷ ahośi. ⁷ C⁸ yañ. ⁸ C⁹ ālīn. ⁹ C¹⁰ C¹¹ ajānantī. ¹⁰ C¹² gato. ¹¹ C¹³ āham.
C¹⁴ ambhā. ¹² C¹⁵ C¹⁶ imañ. ¹³ C¹⁷ ambho. ¹⁴ C¹⁸ -vasiho.

Sattāha imam dhammadassanā āharitvā saccaṃ pakāsehi. Sacca-pariyosāne okkaṇṭhitabhikkhū satipatipimale patijjhāsi. Sattāha pi anussandhīna ghaṭetvā jātakam samodhāsesi: „Tadā macchi¹ purāṇa-dutiya² ahami, maccho ukkaṇṭhitabhikkhū, purohito ahami eva ssohi³“ ti. Macchajātakaṃ.

5. Vajjakajātaka.

Santi pakkhā ti. Idam Sattāha Magadhese eṭṭhikāni caranāno dāvagginibhūnāṃ ārabhā kalesi. Ekasmā hi samaye Sattāha Magadhese eṭṭhikāni caranāno anātarasmiṃ Magadhagāmaka jaggāya caritvā pucchābhattam piṇḍapāpapaṭikkanto bhikkhugacchāparivuto maggam patipajji. Tasmā samaye mahādāro upphāsi. Purato ca pucchato ca labhū bhikkhū⁴. So pi kho aggi ekadhūmo ekajālo hutvā avattharanāne āgacchati⁵ eva. Tatra eke⁶ pathujjambhikkhū marapahhayaḥḥitā „paṭaggim dassetvā, tva daddhatthānaṃ itaro aggi na otharissathī⁷“ arapi⁸ sahitaṃ⁹ nharitva aggim karonti. Apare āhanta: „āvuso, tumba kin nāma karothā, gaganamajjhe¹⁰ thitam evadam pācīnalekadhātuto uggaḥḥantam sahasarānupatimanditam suriyamajjalam¹¹“ relāṭito thitā samodāmi. Smeruṃ nisāya thitā Sineruṃ apasanta viya sadetvā loke uggaḥḥantam attanā saddhiṃ gacchantam eva Sammasambuddham anoloketvā „paṭaggim denta“ ti vadetha. Buddhubalaṃ nāma na jānātha, ettha Sattāha santikāṃ gamissāmi¹²“ ti purato ca pucchato ca gacchantā sabbe pi ekato hutvā Dasa-balaṃ santikāṃ agamanu. Sattāha mahābhikkhūnāṃghaparivāro¹³ anātarasmiṃ padese upphāsi. Dāraggi ābhūhāvuto viya virāvanto āgacchati. Agantvā Tathāgataṃ thitathānuṃ¹⁴ patvā tassa padasaraṃ sutantaṃ sahasakāriṇamattam¹⁵ thānaṃ patvā udake opāṭipatāṇakkā¹⁶ viya nibbāyī, vibbedhato drattimākarissamattathānaṃ avattharitum nācakkhi. Bhikkhū Sattāha gupakathāṃ¹⁷ ārahhiṃsu: „aho Buddhānaṃ gupam nāma, ayaṃ hi nāma acetano aggi Buddhānaṃ thitathānaṃ avattharitum na sukkoṭi, udake tiṇakkā viya nibbāyati, aho Buddhā-

¹ C² macchi. ² C² -do-. ³ C² C² taha bhikkhu, C² taha bhikkhu corrected to bahu bhikkhū. ⁴ C² C² etc. ⁵ C² otharissathī. ⁶ C² arapi. ⁷ C² C² sahita, C² sahita corrected to sahita. ⁸ C² C² gaganamajjhe. ⁹ C² suriya. ¹⁰ C² -asāṅga-. ¹¹ C² -nam. ¹² C² C² sutara. ¹³ C² -dunakkā. ¹⁴ C² gupakatham.

naññā bhikkhava nāma" 'ti. Sattthā tesu katham' evā „na bhikkhave
 idaññā otarahi mayham balam, yaññā imāññā bhūmippadesāññā patvā esa
 aggo nibbāyati idaññā pana mayham parāgakkasaccakalam, imasmiññā hi
 padese anekalam pi imāññā kappam' agga' na jallanti, kappamthiya-
 pāpīhāriyam nāma' etan" 'ti āha. Athāyaamā Anando Satttho nisī-
 danamthiāya catuggunam sañghāññā paññāpenti. Nisīdi Sattthā. Pal-
 laṅkam' ābhujivā¹ bhikkhuanamghe ja Tathāgataññā vanditvā parivā-
 retvā nisīdi. Atha Sattthā „idāññā tvaññā bhante amhākam pākatam,
 attītaññā paticehanam, taññā na pākatam karethā" 'ti bhikkhūññā āyācito
 attītaññā āharī:

Attīte Magadharattīthe tasmim' yeva padese Bodhi-
 satto vattakayoniyam patisandhiññā gahetvā mātu kucchito
 jāto andako sampadāletvā nikkhantakāle mahābhaddukappamāpo
 vattakapetako ahesi. Atha paññā mātāpitaro kulāvake nipajjā-
 petvā mukhatampakena gocharaññā āharitvā posenti. Tassa pakkhe
 pasāretvā ākāśagamanabalaññā vā pade ukkhipitvā thale gamana-
 hulaññā vā n' attīhi. Taññā ca padesaññā samvaccare samvaccare
 dāraggi gacchāti. So tasmim'² pi samaye mahāravanā ravante
 taññā padesaññā gacchāti. Sakunasamgā attano attano kulāvakehi
 nikkhamitvā maraṇabhayaabhītā viravanta palāyanti. Bodhi-
 sattaññā pi mātāpitaro maraṇabhayaabhītā Bodhisattaññā chaḍḍetvā
 palāyimsu. Bodhisatto kulāvake nipannaṇako va gīvaññā ukkhipitvā
 avattharitvā āgacchantaññā uggāññā disvā cintesi: „sace mayham
 pakkhe pasāretvā ākāśena gamanabalaññā bhaveyya uppattiva
 aññattha gaccheyyam, sace pade ukkhipitvā gamanabalaññā
 bhaveyya pālavārena aññattha gaccheyyam, mātāpitaro pi kho
 me maraṇabhayaabhītā maññā ekakaññā paḍāya attānaññā paritā-
 yanta palāta, idāññā me aññāññā patisaraññā n' attīhi, attāno'
 'mhi naarano, kiññā na kho aḷḷa mayā kātum vattatī"³. Ath'
 assa etad ahoṇi: „Imasmiññā loke sīlaguno nāma attīhi, saccā-
 guno nāma attīhi, attīte pāramiyo pūretvā bodhitale nisīditvā
 abhisambuddhā sīlasamādhīpaññāvīramottivimuttiññā padassanasam-

¹ G^o ābhujivā. ² U^o O tasmim'. ³ All three MSS. attāno.

pannā saccānuddāyākāruṇṇakhaṇṭisamannāguta sabbasattesu
 samapavattametta bhāvanā sabbāñṇu-Boddhā nāma atthi, tehi
 ca paṭividdhā dhammaguṇā nāma atthi, mayham cāpi ekaṃ¹
 saccam atthi, saivijjamaṇo eko sabbhāvadhammo paññāyati,
 tasmā atite Buddhe c' eva tehi paṭividdhagūṇe ca āvajjivā
 mayi vijjamānaṃ saccasabbhāvadhammaṃ gahetvā saccakiriyaṃ
 katvā aggūṃ paṭikkamāpetvā ujja mayā attano c' eva soṣasa-
 kunānaṃ ca sotthibhāvaṃ kātum vaṭṭatīti². Tena vuttam:

Atthi loke silagūṇo, saccam soceyy' anuddāyā,
 tena saccena kāhāmi saccakiriyaṃ anuttamaṃ.
 Avajjivā dhammabalaṃ saritvā pubbake Jine
 saccabalaṃ apassāya saccakiriyaṃ akāse³ ahaṃ ti.

Atha Bodhisatto atite parinibbātānaṃ Buddhānaṃ guṇe āvajjivā
 attani vijjamānaṃ saccasabbhāvaṃ ārabhā saccakiriyaṃ karanto
 imaṃ gātham⁴ āha:

Santi pakkhā apatanaṃ, santi pādā avaṇcanaṃ,
 mātāpita ca nikkhantaṃ, jātaveda paṭikkamaṃ ti. 34.

Tattha santi pakkhā apatanaṃ ti mayham pakkhā nāma atthi npe-
 labbhanti, na ca kho sakkā etahi uppatitum ākāsaṃ gantum ti apatanaṃ. santi
 pādā avaṇcanaṃ ti pādāpi na atthi tehi paṇa vañhitum pādeśāragamaṇaṃ
 gantum na sakkā ti avaṇcanaṃ. mātāpita ca nikkhantaṃ ti ye ca mama
 aññattha neyyon ti pi maraṇabhayaṃ mātāpitare nikkhantaṃ, jātaveda ti
 aggūṃ āpeti, so ki jāto vediyati paññāyati, tasmā jātavedo ti saccanti,
 paṭikkamaṃ ti paṭisaṃsa oṇanta⁵ ti jātavedaṃ āpeti⁶. Iṃ Mahāsatto sace
 mayham pakkhānaṃ antihhāva c' eva te ca paṇetvā ākāsa apatanabhāva
 saccam pādanam antihhāva te ca oṇāpīti⁷ araṇṇasabbhāva mātāpitunnaṃ
 mam kulāvaṇṇe yeva cchajjivā, paṭitabbhāva ca saccen sabbhāvaṇṇato yeva, jātaveda
 saccena saccena tvaṃ ito paṭikkamaṃ ti kulāvaṇṇe ājānno yeva saccakiriyaṃ akāsaṃ.

Tassa⁸ saha saccakiriyaṃ soṣasakarisaṃmatto⁹ thāne jāta-
 vedo paṭikkamaṃ, paṭikkamanto ca na-jjhuṇṇayamāno va' araṇ-
 ṇaṃ gato, ndake pana opilāpitaṃ ukkā viya tatthi¹⁰ eva nibbāyi.
 Tena vuttam:

¹ C' eka. ² C' ānāpeti. ³ C' ānāsa. ⁴ C' mātā. ⁵ C' ca.

Saha saccakate mayhadi mahā pajjali sikkhi',
vajjesi sojasa karisāni udakam patvā yathā sikkhīti.

Tam pan' etam thānam sakale pi imamehi kappe agginā ana-
bhībhavanīyattā kappatthīyapāṭihāriyam nāma jētām. Eram Bo-
ddhisatto saccakiriyaṃ katvā jīvitapariyosāna yathakammam gato.

Satthā „m bhikkhave imassa raṇassa agginā anajjhuttharapaṃ
etarahi mayhadi balaṃ, porāṇaṃ pan' etam vaṭṭakapotalakāle mayham
eva saccakūḍaṃ" ti imaṃ dhammadassanaṃ āharitvā saccāni pakāseci.
Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino keci
anāgāmino ahesuṃ, keci arahataṃ patvā ti. Satthāpi anussandhiṃ
ghaṭetvā jūtakam samodhānuci. „Tadā mātāpitara etarahi mātāpitara
va" ahesuṃ, vaṭṭakarūjā pana aham evā" ti. Vaṭṭakajātakam.

6. Sakunajātaka.

Yam¹ nisīditā ti. Idam Satthā Jetavana viharanto daḍ-
ḍhapappasāḷam bhikkhuṃ ārabbhva katheri. Eko kira bhikkhu
Satthu mūḷike kammaṭṭhānaṃ gahetvā Jetavanaṃ uikkhamma Ko-
taleṃ ekam paccantagāmaṃ upanissāya ekaminā arāṇāṃ anānāse
vasati. Ath' aṃ paṭhamamāse yera paṇṇasāḷa ḍayhitthā. So
„paṇṇasāḷa me daddhā, dukkham caṇḍimū" manussānaṃ ācikkhi.
Manussā „Idaṃ me khettaṃ parivūkkham, kodāro pāyevā karissāma,
taṃm piyāse bjaṃ rapitvā bje rutte² rutim katvā vahiya kotāya
niḍḍāyitvā lāyitvā madditvā" ti evaṃ³ taṃ taṃ kammaṃ upadisaṃtā
yera tomāsaṃ rutiṃṇṇasaṃ. So bhikkhu tomāsaṃ abbhokāse dukkham
pavante kammaṭṭhānaṃ vadḍhetvā rissaṃ nibhattetum ācikkhi.
parāretvā pana Satthu santikāro gantvā vanditvā ekamante nibbi.
Satthā tena saddhiṃ paṭisaṃthāraṃ katvā „kiṃ bhikkhu sukheṃ
vassaṃ rutthu si, kammaṭṭhānaṃ te matthakaṃ pattaṃ" ti pucchā.
So taṃ pavuttim ācikkhītvā „senāsanasappāyasaṃ me abhārena kam-
maṭṭhānaṃ matthakaṃ me pattaṃ" ti āha. Satthā „pubbe bhikkhu
tirocchānagatapaṃ attano sappāyāsappāyam jānīṃsaṃ, traṃ kassā na
sāḷāsetu" evaṃ uttaraṃ āharī.

¹ sa all thers MSS. ² C² ca. ³ C² paṭ. ⁴ C² ruttha, C² rutte. ⁵ C² evaṃ.

Attā Bārāṇasiyaṃ Brahmaḍaṭṭa rājasaṃ karento
 Bodhisatto saṅgayaṇiyaṃ nibbattitvā saṅkasaṃghāpāri-
 vato araṇṇāyatane sikkhāvitāpasampannaṃ mahārakkhaṃ uḷḷāya
 vasaṃti. Atha¹ ekadivasaṃ tassa rukkhassa sikkhāso aññaṃaññaṃ
 ghaṃsaṃsaṃsaṃ conaṃsaṃ putati. Dhūmo utthāti. Tathā disvā Bo-
 dhisatto cintesi: „imaṃ dve sikkhā evaṃ ghaṃsaṃsaṃsaṃ aggim
 viṣajjessanti, so patitvā purāṇapappāni gaḥhissati, tato
 paṭṭhāya imam pi rukkham jhāpeṣṣati², na sakkā idha amhehi
 vasitum, ito palāyitvā aññattha gantum vattatīti“ so saṅka-
 saṃghassa imam gātham āha:

Yam nissitaṃ jagatiruham³ vihaṃgamā

av-āyam aggim pamaṇṇeti,

disā bhajatha vakkhaṃgā, jātaṃ saragato bhayaṃ ti. 35.

Tatha jagatiruham⁴ ti, jagati vuccati pathavi, tatha jātaṃ rukko jata-
 tṛṇe ti vuccati, vihaṃgamā ti vihaṃ vuccati ākaraṃ, tatha pamaṇṇa
 paṭṭha vihaṃgamā ti vuccanti, disā bhajatha ti imam rukkham muḍḍetvā
 aññato palāyantaṃ cetasā disā bhajatha, vakkhaṃgā ti saṅkasaṃghāpāri,
 so hi uttamaṃgalaṃ gātham⁵ kaṭṭhi kadāci vakkam⁶ karonti, tasmā vakkhaṃgā ti vuccanti,
 vattaṃ vā tasmā ubhoṃ pamaṇṇa paṭṭha jataṃ ti pi vakkhaṃgā, jātaṃ
 saragato bhayaṃ ti amhākaṃ saṅkasaṃghāpāri jataṃ bhayaṃ nibbantaṃ, aha
 aññattha gacchāmi ti.

Bodhisattassa vacanaṅkarā paṇḍitā sakunā tena saddhim
 ekappahāren⁷ eva oppatitvā aññattha gata, ye pana apanditā
 te „evamevaṃ esa biddumatte ndake kumbhile passaṃti“ tassa
 vacanaṃ agahetvā tatth⁸ eva vasiṃsu. Tato na cirasā⁹ eva
 Bodhisattena cintitākāren¹⁰ eva aggi nibbattitvā naṃ rukkham
 aggahesi. Dhūmo ca jātasaṃ ca utthitāsaṃ dhūmandhā sakunā
 aññattha gantum naṃsakkhiṃsu, aggimhi patitvā patitvā viṇāsaṃ
 pāpuṇṇiṃsu.

Sattā „evam bhikkhu pubbe āpucchāmagatāpi rukkhagge
 vasaṃtā aṅgāṃ appāyā-appāyāṃ jānanti, tvaṃ kaṃā na aññāsi“

¹ C¹ C² jhāpeṣṣati, C³ passaṃti. ² C⁴ -rūhaṃ. Is jagatiruham an interpolation?
³ C⁵ -rūhaṃ. ⁴ C⁶ C⁷ uttamaṃgalaṃ. ⁵ C⁸ vakkam.

imaṃ dhammadetanam āharitvā saccaṇi pakāsesi. Saccaṇipariyosāne so bhikkhū sotāpattiṭṭhale paṭipattiṭṭhe, Satthāpi anussandhāni ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā Bodhisattassa vacanakaraṃ sakurū Buddha-pariā abhesui, paṇḍitarakūpo pana nham evā” ti. Sakurūjātakam.

7. Tittirajātaka.

Ye raḍḍham apacāyanti, idam Satthā Sāvattthim¹ gacchante Sāriputtatherassa senāsanaapaṭibhānam² ārabhā katvā. Anāthapiṇḍikena hi vīhāraṃ kāretvā dūte perite Satthā Rājagahā nikkhamma Vesālīm paivā tattha yuthābhiraṇṭam viharitvā „Sāvattthim gacchāsamiti” maggam paṭipajji. Tena ca samayena Chabbaggekānam antevāsikā purato gacchā therānaṃ senāsanesu agahitev eva „Idam senāsanaṃ andhākaṃ upajjhāyassa idam ācariyassa idam andhākaṃ eva bhariyanti” senāsanaṃ paṭihuddhanti. Pucchā āgātā therā senāsanaṃ na labhanti. Sāriputtatherassa pi antevāsikā therassa senāsanaṃ pariyesanāṃ na labhimsu. Thero senāsanaṃ abhanto Satthū senāsanaṃ ariḍḍhe okassam rukkhamūle nisajjāya evakkamena³ ca vītinaṃesi. Satthā paccassamasāye nikkhamitvā ukkāsi. Thero pi ukkāsi. „Ko eso” ti. „Ahaṃ bhante Sāriputto” ti. „Sāriputta imāya velāya idha kiṃ kurosi” ti. So taṃ paratāṃ āroesi. Satthā therassa vacanāṃ suttaṃ „Idāni tāva mayi jivante yeva bhikkhū aññamaññaṃ agāravā appatissā, parimabbute su kho kiṃ karissanti” ārajjantassa dhammasamvego udapādi. So paṭhā-tāya ruttiyā bhikkhusaṅgham sannipātāpetvā bhikkhū pucchi: „vuccaṃ kira bhikkhave Chabbaggiyā purato purato gacchā therānaṃ bhikkhūnaṃ senāsanaṃ paṭibhānti” ti. „Saccaṃ Bhagavā” ti. Tāte chabbaggiyā garahitvā dhammakathāṃ kathetvā bhikkhū āmantesi: „ko su kho bhikkhave agārasanaṃ aggodakam aggapindam arakati” ti. Ekacce „Mattiyaikulā pabbajito” ti āhamaṃ, ekacce „brāhmapakulā galupatikulā pabbajito” ti, apare „vinayadharo dhammakathiko paṭhamassa jhāmaso labhi” duiyassa itiyassa catutthassa jhāmaso labhi” ti, apare „sotāpanno sakaṇḍāgāmi” anāgāmi” arahā verijje chasābhāso” ti āhamaṃ. Evaṃ tehi bhikkhūhi attano attano racirasena aggānāḍirahānaṃ⁴ kathitakāle” Satthā āha: „na hi bhikkhave

¹ C¹ sāvattthiyam. ² C² senāsanaṃ. ³ C³ evakkamena. ⁴ C⁴ labhi. ⁵ C⁵ C⁶ -pind. ⁶ all three MSS anāgāmi. ⁷ so all three MSS. ⁸ C⁸ katha.

mayham sāsane aggāsanaḍḍini patvā khattiyakulā¹ pabbajito pamāṇasā,
na brāhmaṇakulā na gahapatikulā pabbajito na vinayacharo na sutthan-
tiko nābhiddhamantiko na paṭhamajjhānāḍḍibhūto na sotāpannādayo
pamāṇasā, atha kho bhikkhave imasmim sāsane yathābhogghamā²
abhirādanapaccettihānam aṇḍalikkumnam sāmicikammam kālabbham,
aggāsanaṃ aggodakaṃ aggrapiṇḍo laddhabbo, idam ettha putṭhanā,
tasmiṃ boḍḍhataro bhikkhu etosam anucchaviko, idāni kho pana
bhikkhave Sāriputte mayham aggaśrako amudhammacakkam pa-
vattako mamānantarāni senāsanaṃ laddhum amhanti, so imam rattim
senāsanaṃ alabhanto rukkhamaḷe vīṭināmesa, tumhe idāni³ era evaṃ
agāravā appatissā gacchante gacchante kāle kin ti katvā viharissathā⁴
'ti. Atha nesaṃ ovādaḍḍanattihāya „pubbe bhikkhave timschāna-
gatāpi na kho pan' etaṃ amhākaṃ patirūpaṃ yaṃ mayam añña-
maññaṃ agāravā appatissā saṃbhāgavuttāne vihareyyāma, amhesa
mahallakataro jānitrā tassa abhirādanāḍḍini karissāma⁵ 'ti sādhukaṃ
vimaṇsitrā 'ayam no mahallako' ti katvā tassa abhirādanāḍḍini katvā
devupatham pūrayamānā gatā⁶ ti katvā uttama āhari:

Attā Himavantapasse ekam mahānigrodham upani-
sāya tayo saḥāyā viharimsu: tittiro makkato batthitū. Te
aññamaññaṃ agāravā appatissā asabhāgavuttino ahesu. Atha
nesaṃ etaḍ ahoṣi: „na yuttam amhākaṃ evaṃ viharitum, yaṃ
añña mayam yo no mahallakataro tassa abhirādanāḍḍini karontā
vihareyyāma⁷ 'ti. „Ko pana no mahallakataro“ ti cintetvā
ekadivasam „atth' eso upāyo“ ti tayo pi jamā nigrodhamale
nisiditvā tittiro ca makkato ca batthim pucchimsu: „samma
hatthi tvaṃ imaṃ nigrodharukkhami kīvappamānakālato pat-
tāhāya jānāsiti“. So āha: „samma⁸ ahaṃ⁹ tarunapotakakālā
imaṃ nigrodhagaccham, antarasatthāso kātvā gacchamī, anta-
taritvā¹⁰ thitakāle ca pana me utassa aggaśakkhā nābhim ghaṭ-
teti, ev' āham¹¹ imaṃ gacchakālato pattāhāya jānāmi¹²“. Puna
ubbo jamā parimanāyem¹³ eva makkatam pucchimsu. So āha:
„aham¹⁴ samma makkatagacchāpako samāno bhūmijam nisiditvā

¹ C¹ -kulā. ² C² -vuddham. ³ C³ samā, C⁴ samā corrected to samā.

⁴ C⁵ ahaṃ. ⁵ so all three MSS. ⁶ all three MSS, evāha.

gīvaṃ anukkipitvā va imassa nigrodhapotakassa aggamkare
khādāmi, evaṃ ahaṃ imaṃ khuddakakālato paṭṭhāya jānāmi¹.
Atha itare ubbo purimanāyena² eva tittiraṃ pucchāmesu. So
āha: „samma pubbe asukasmim nāma thāne mahānigrodha-
rukkho ahesi, ahaṃ tassa phalāni khādītva etasim thāne
vaccam pātesim, tato esa rukkho jāto, ev' ahaṃ' imaṃ ajā-
takālato paṭṭhāya jānāmi, tasmā ahaṃ tumhehi jātiyā mahalla-
kataro³ ti. Evaṃ vutte makato ca hatthi ca tittirapaṇḍitarū
āhāsesu: „samma, tvaṃ amhehi mahallakataro, ito paṭṭhāya
mayam tava sakkāragarukāramānānavaadanapūjanāni c' eva
abhivādanapaccutthānaaṇḍjalikanmasāmicikammāni ca karissāma,
ovāde ca te thassāma, tvaṃ pana ito paṭṭhāya amhākaṃ
ovādānussānāniyaṃ⁴ dadeyyāsi⁵. Tato paṭṭhāya tittiro tesam
ovādam adāsi⁶, silesu patitthāpesi, sayam pi sīlāni samādiyi.
Te tayo pi janā pañcasilesu patitthāya aṇḍamaṇḍaṃ sagāra-
vā sappatisā sabhāgavuttino hutvā jīvitapariyosāne devaloka-
parāyaṇā⁷ ahesuṃ.

„Tetam tiṇṇaṃ samādhānaṃ tittiriyabrahmacariyaṃ nāma ahesi, te
hi nāma bhikkhave tirucchānagatā aṇḍamaṇḍaṃ⁸ sagāravā sappatisā
viharāmesu, tumhe evaṃ evākkhāte dhammarimāyo pabbajitvā kammā
aṇḍamaṇḍaṃ agāravā appatisā viharatha, anujānāmi bhikkhave ito
paṭṭhāya tumhākaṃ yaṭṭabuddham abhivādanapaccutthānaṃ aṇḍa-
likamam⁹ sāmīcikanmaṃ yaṭṭabuddham aggāsanaṃ aggodakam agga-
pūḍam ito paṭṭhāya ca sarakatarena buddhataro senāsānena su paṭi-
bhūtabbo, yo paṭibhūyeyya āpatiti dukkatasā¹⁰“ ti.

• Evaṃ Satthā imaṃ dhammasesaṃ āharitvā abhisambuddho
hutvā imaṃ gātham āha:

Ye vaddham apacāyanti narā dhammasen kovidā
ditṭhe va dhamme pāsamā samparāye ca suggatiṃ. 36.

Taṭṭha ye vaddham apacāyanti jātivaddha veyyavaddha gauravaddha
u tayo vaddhā; teṃ jātisampāno jātivaddha nāma, vaye phile veyyavaddha

¹ C¹ C² evāha. ² C³ -niya. ³ C⁴ adde. ⁴ C⁵ devaloka. ⁵ C⁶ aṇḍamaṇḍa.
⁶ C⁷ -kamma. ⁸ C⁹ dukkatasā.

nāma, gūṇasampanno gaharaddho nāma, teṇa gūṇasampanno sayoraddho teṇa-
 minn (hīna) vaddho ti adhippeto, apacāyanaññi jettihāpacitikkammasa pāṇetti,
 dhammasa kovidā ti jettihāpacāyanaḍḍhanussāsa kovidā ti kuṇḍā, dīttā
 va dhammo ti imasmiṇ yeva attabbhā, pāṇetvā ti paṇḍitā, sam-
 parāyo ca suggaṭṭi samjaretabbha imasmi jōṭam hīta gantabbha paratā pi
 teṇa sugaṭṭi yeva hōṭi; ayyam 'paṇ' attha pāṇetvā; bhikkhāra bhāṭṭi vā
 hontu brāhmaṇā vā vessa vā anuddā vā gahattā vā pabbajitā vā Uttacchāgā vā
 vā ye keci satti jettihāpacitikkammasa cheka kuṇḍā gūṇasampannānaṃ sayo-
 raddhānaṃ apacitānaṃ karonti te imasmiṇ' ca attabbhā jettihāpacitikkaraktā ti
 paṇḍitānaṃ vāṇānaṃ thōṇānaṃ jebhaniṃ kiyāsa vā cheda sugge nibbhattanti.

Evam Satthā jettihāpacitikkammasa gūṇaṃ kathetvā anussandhim
 ghaṭetvā jātakaṃ anussandhānesi: „Tadā hatthimāgo Moggallāno abho,
 makkajo Sārīputto, tittirapaṇḍito pana ukam evā" ti. Tittirajātakam.

8. Bakajātaka.

Nācanta nikatippaṇṇāso ti. Idam Satthā Jetavāso viha-
 ranto cīvaravaddhakaṃ bhikkhūnaṃ ārabha katesi. Eko kira
 Jetavanavāḍko bhikkhū yam kiñci cīvaro kattabbaṃ chedanaḍḍhaṭṭana-
 ricāraṇasambhānādikam¹ kammasa tattha sukasato. So tīya kusalaṭṭāya
 cīvaram vaddheti, tasmā cīvaravaddhako t' eva paṇḍāyiytha. Kiṃ
 paṇ' esa karoti jīṇapilotikāsu hatthakammasa dassetvā suppassitam²
 manāpaṇ cīvaram katvā rājanapariyosāne piṭṭhodakena ruṇḍitvā sam-
 khena ghaṇḍitvā³ ujjaḷam manūṇam katvā nikkhipati⁴. Cīvara-
 kammasa kātum ajācanta bhikkhū ahaṇe sūtake gahetvā tassa san-
 tikaṃ āgacchitvā „mayam cīvaram kātum na jānāma, cīvaram na katvā
 deṭṭhā" ti vudanti. So „cīvaram āvāso kayiraṇānaṃ cīvaraṃ nāthāti,
 mayā katacīvaram eva atthi, ime sūtake paṇetvā gahitvā gacchātha"
 'ti niharitvā dasseti'. Te tassa raṇṇasampattim yeva dīva uttaram
 ajācanta thīraṃ ti anāṇāya ahataṣāpake cīvaravaddhakaṃ dātvā
 gahitvā gacchāsi. Tan tehi thokaṃ kilīṇakāle uphodakena dho-
 vīyamānaṃ attano pakāmaṃ dasseti, tattha tattha jīṇaṭṭhānaṃ
 paṇḍāyati. Te vippatisārino honti. Evam āgacchitvā pilotikāṃ
 rañcento so bhikkhū abbaṭṭha pakāso jāto. Yathā e' esa Jetavāso
 tatthā anāṭatarnamim gāmaṇe pi eko cīvaravaddhako lokam rañceti.

¹ O' imasmiṇ. ² O' C' cīvarana. ³ O' C' suppassitam. ⁴ C' gahitvā. ⁵ C' nikkhipati. ⁶ C' nikkhipati. ⁷ O' C' dasseti, C' dasseti corrected to dasseti.

Tassa sambhattā¹ bhikkhū „bhante Jetavana kira eko civaravaddhako
 erum lokam vañceti“² ārocayimān. Ath' assa etad ahoṣi: „hañ'
 ahañ tañ mugāvaṣākañ vañcemhi“³ pilotikacivaram atimānāpam katvā
 surattam rajjivā² tañ pārupitvā Jetavanam agamāsi. Itarā tañ diṣṭā
 va lobham uppādetvā „bhante imam civaram tumhañ katan“ ti
 pucchī. „Aha āvuso“ ti. „Bhante, imam civaram mayham deha,
 tumhe aññam labhissathā“ ti. „āvuso, mayham gāmaṇasikā doliabha-
 paccayā, im' āham tuiham datvā attanā kiñ pārupiesāmi“³. „Bhante,
 mama santike ahataṣṭake⁴ nṭhi. te gaheṭvā tumhākañ civaram
 karethā“ ti. „āvuso, mayā ettha baṭṭhakamomā dassitam, tui
 jama evaṃ vadante kiñ sakkā kāmā, gaḥhāhi nañ“ ti tassa pilotika-
 civaram datvā ahataṣṭake ādāya tañ vañceti⁵ pakkāmi. Jetavana-
 vāsiko pi tañ civaram pārupitvā katipāhaccayena uphodakena dhoranto
 jūṇapilotikañ diṣṭā rajjito. „Gāmaṇasicivaravaddhakena kira Jetavana-
 vāsiko vañceto“ ti tassa vañcitatbhāvo suṃghamañjhe pākato jāto.
 Ath' ekadivasañ bhikkhū dhammasabbhāyañ tañ katham kathentā
 nisiddhū. Sattā āgantvā „kāya na 'idha bhikkhave etarahi kathāya
 sammāna“ ti pucchī. Te tañ attham ārocem. Sattā „na
 bhikkhave jetavanavāsicivaravaddhako⁶ idāñ eva aññe vañceti, pubbe
 pi vañceti yeva, na gāmaṇasikena⁷ idāñ eva esa jetavanavāsicivara-
 vaddhako vañceto, pubbe pi vañceto yevā“ ti vatrā atītañ āharī:

Aṭṭe ekaṣmim araṇṇāyatane Bodhisatto aññataram
 padmasaram nissāya (hite rukke rukkhadevatā hutvā
 nibbattī. Tada aññatarasmim nātinahante sare nidāghassamaye
 udakam mandam ahoṣi, bahū c' ettha macchā honti. Ath'
 eko bako te macche diṣṭvā „eken' upāyena ime macche vañ-
 cetvā khādessāmi“¹ ganvā udakapariyante cintento nisīdi.
 Atha tañ macchā diṣṭvā „kiñ ayya cintento nisīno sīti“²
 pucchimān. „Tumhākañ cintento nisīno 'mhīti“³. „Amhākañ
 kiñ cintesi ayyā“ ti. „Imasmim sare udakam parittam
 goṇare ca mando nidāgho ca mahanto, 'idāñ ime macchā kiñ
 nāma karissanti“⁴ tumhākañ cintento nisīno 'mhīti“⁵. „Atha
 kiñ karoma ayyā“ ti. „Tumhe sace mayham vacaṇam ka-

¹ C² sampattā. ² C² C² rajjivā. ³ C² C² -vañceti.

reyyātha ahaṃ vo ekekaṃ mukhatuṇḍakena gahetvā etaṃ pañcavaṇṇapadumasañchannam¹ mahāsaram netvā vissajjeyyan² ti. „Ayya, paṭhamakappikato paṭṭhāya macchānaṃ cintanabako nāma n³ atthi, tvaṃ amheṣu ekekaṃ khādītukāmo sīti⁴. „Nāhaṃ tumhe mayhaṃ saddahante khādissāmi, sace pana sarassa atthibhāvaṃ mayhaṃ na saddahatha ekaṃ macchaṃ mayā saddhīṃ saram passitum pesethā⁵“ ti. Macchā tassa saddahitvā „ayaṃ jāle pi thale pi samattho“ ti ekaṃ kāṇamahāmacchaṃ adāesu. „Imaṃ gahetvā gacchatha⁶“ ti. So taṃ gahetvā netvā sare vissajjetvā sabbam saram dassetvā puna ānetvā tesam macchānaṃ santike vissajjesi. So tesam macchānaṃ sarassa sampattim vappesi. Te tassa kaṭham sutvā gantukāma hutvā „sādhu ayya amhe gahitvā gacchāhīti“ āhatsu. Bako paṭhaman taṃ kāṇamahāmacchaṃ eva gahetvā saratīraṃ netvā saram dassetvā saratīre jāte varaparakkhe niliyitvā taṃ viṭapantare pakkhipitvā tuṇḍena vijjhanto jīvitaṃ takkhaṇaṃ pāpetvā manasaṃ khādītva kappake⁷ rukkhamaḷe pāpetvā⁸ puna gantvā „vissattho me so maccho, aññe āgacchatu⁹“ ti eten¹⁰ upāyena ekekaṃ gahetvā sabbamacchaka khādītva puna āgato ekamacchaṃ pi nāddasa. Eko pan¹¹ ettha kakkatāko avasittho. Bako taṃ pi khādītukāmo hutvā „bho kakkatāka, mayā sabbe te macchā netvā padumasañchanne¹² mahāsare vissajjitā, ehi tvaṃ pi nesaṃmīti¹³. „Maṃ gahetvā gacchanto kaṭham gahissasīti¹⁴. „Dasitvā gahissāmīti¹⁵. „Tvaṃ evaṃ gahetvā gacchanto maṃ pātesasasi, nāhaṃ taya saddhīṃ gamissāmīti¹⁶. „Mā bhāyi, ahaṃ taṃ sugahitāṃ¹⁷ gahetvā gamissāmīti¹⁸. Kakkatāko cintesi: „imassa macche netvā sare vissajjanaṃ nāma n¹⁹ atthi, sace pana maṃ sare vissajjessati iccetaṃ kusalam, noce vissajjessati gīvaṃ assa chinditvā jīvitam harissāmīti²⁰. Atha naṃ evaṃ āha: „samma baka, na kho tvaṃ sugahitāṃ²¹ gahetuṃ sakkhissasi, amhākaṃ pana gahapaṇi

¹ C¹ -sañchannam. ² C² kaṭṭhake. ³ C³ pāpetvā. ⁴ C⁴ -sañchanne. ⁵ so all three MSS.

sugahanān, esa' āhañ aḥena' tava givañ gaḥetun' labhissāmi¹
tava givañ sugahitaṃ² katvā tayā saddhiṃ gamissāmi³". So
tañ „vañcetukāmo esa mañ" ti ajānanto „sādhū" ti sam-
paticchi. Kakkatāko attano aḥeñi' kammārasaṇḍāsena viya
tassa givañ sugahitañ katvā „idān' gaḥeḥā" ti āha. So tañ
netvā sarañ dassetvā varaṇarukkabhūmukho pāyāsi. Kak-
katāko āha: „mātula, ayañ saro etto, tvañ pana ito nesāti"⁴.
Bako „piyamātulako atibhaginiputto si me tvañ" ti vatvā
„tvañ 'esa mañ ukkhipitvā vicaranto mayhañ dāso' ti saññañ
karosi, maññe, pass' etañ varaṇarukkhamūle kaṇṭakaraṣiṃ,
yathā me te sabbamacchā khādita tāṃ pi tath' eva khādis-
sāmi⁵" āha. Kakkatāko „ete macchā attano bālatāya tayā
khādita, ahañ pana te mañ khāditañ na dassāmi, tañ āeva'
pana viñsañ pāpeṣāmi, tvañ hi' bālatāya mayā vañcita-
bhāvañ na jānāsi, maranta ubbo pi marissāma, esa te sīsañ
chinditvā bhūmīyañ khipissāmi⁶" vatvā saṇḍāsena viya aḥeñi'
tassa givañ nippilesi. So vattakātēna mukhena akkhihi assuñ
paḍḍharantēna maraṇabhayaṭajjito „āmi, ahañ tañ na khā-
diasāmi, jīvitañ me dehāti" āha. „Yadi evañ otaritvā sara-
sinañ mañ vissajjheṭṭi"⁷. So nivattitvā sarañ eva otaritvā
kakkatākañ sarapariyānto paṇḍikapitṭhe ṭhapesi. Kakkatāko
kattarikāya kumudanaḥaṇṇaṃ kappento viya tassa givañ kappetvā
udakañ pāvīsi. Tañ acchariyañ disvā varaṇarukkhe adhi-
vatthā devatā sādhuḥārañ dadamānā vanāñ unnādayamānā
madhurassarena imañ gātham āha:

Nācanta nikatippaṇño nikatya' sukham edhati,
ārādhe nikatippaṇño bako kakkatāka-m-iva ti. 37.

Taṭṭha nācantaṇṇikatippaṇño nikatya' sukham edhati, nikati
vutṭati vaḥṇeṇā, nikatippaṇño vaḥṇasapaṇño puggala⁸, tiya nikatya' nikatipā

¹ C¹ aḥena, C² aḥaḥena. ² C¹ C² labhissāmi. ³ So all three MSS. ⁴ C¹
eti. ⁵ C¹ tañhe, C² tañheva. ⁶ C¹ C² vassajjheṭṭi, C³ vassajjhe. ⁷ All three
MSS. aḥeñi. ⁸ C¹ puggala, C² puggala.

vaṭṭaṇṭha na accantaṃ sakkam' adhaṃ ulukaḷe sakkasmiṃ' heva paṭṭhāṇaṃ
na sakkam', ekasmiṃ pana viṇāsa¹ pāpānāṃ yevā ti attho. ārābhetaṃ²
paṭṭhabbati, nikkatipaṇṇo³ ti karāṭṭakāvaṇa sikkhitapaṇṇo pāpapuggalo attanā
kassā pāpasa phalaṃ paṭṭhabbati viṇasīti attho, katham' bako bakkha-
takkhīva yathā bako 'kakkajakkā' gīvaśchedanaṃ pāpāni evaṃ pāpapuggalo
attanā katapāpaṃ dīṭṭhadhamme vā sampariyāṇe vā bhayaṃ ārābhetaṃ paṭṭhabbati.
Imaṃ attham' pakāseto Mahāsatto vanaṃ unnādeto dhammaṃ devesi.

Satthā „an bhikkhave idāṃ' eva gāmatvāsicivaraṇuddhaken' eva
vaṇṇito, attho pi vaṇṇito yevā" ti imam' dhammadesanāṃ āharitvā
anuvandhuṃ ghaṇetvā jātakam' samodhānesi: „Tadā so Jetavanavāsīcivara-
ṇuddhako ahoṣi, kakkajako gāmatvāsicivaraṇuddhako, rukkhadevatā
puna aham' evā" ti. Baka-jātakam'.

9. Nandajātakam.

Mañño soraṇṇayo rāsiṃ. Idam' Satthā Jetavane viha-
ranto Sāriputtatherassa saddhivihārikam' ārabbhā kathesi.
So kira bhikkhu savaṇo ahoṣi vacanakkhamaṃ, therassa mahanten'
vāsāṇaṃ upakāraṃ karoti. Ath' ekam' samayam' therō Satthāraṃ
āpucchitvā cārikam' pakkaṇto Dakkhiṇāgiri-janapalaṃ⁴ agamāsi. So
bhikkhu tattha gataḷe māmatthaddhaṃ hutvā therassa vacanam' na
karoti, „āvaṇo idam' nāma karohīti" vutte puna therassa paṭipakkho
hoti. Therō tassa āśayam' na jānāti. So tattha cārikam' caritvā
puna Jetavanam' āgato. So bhikkhu therassa Jetavanavihāraṃ āga-
takāḷato paṭṭhāya puna tādāso va jāto. Therō Tatthāgataṃ āroceti:
„bhante, mayham' eko saddhivihāriko ekasmiṃ thāṇe satena kīṇadāso
viyaṃ hoti, ekasmiṃ thāṇe māmatthaddhaṃ hutvā 'idam' nāma karohīti'
vutte paṭipakkho hoti". Satthā „nāyam' Sāriputta bhikkhu idāṃ'
eva vamaṇiṇo, pubbe p' eva ekam' thāṇam' gato satena kīṇadāso viya
hoti ekam' thāṇam' gato paṭipakkho paṭisattu hoti" evaṃ therassa
yācito aññam' āhāri:

Attho Bārāṇasīyam' Brahmadaṭṭe rajasaḷe kārente
Bodhisattho ekasmiṃ kuṭumbiyakale⁵ paṭisandhim' gaṇhi.
Tass' eko saḷāyako kuṭumbiko⁶ sayam' mahallako, bhariya

¹ C¹ C² viṇāsam. ² so all three MSS. ³ C¹ nikkatipaṇṇo. ⁴ C² dakkhiṇa-.

⁵ C¹ ekam. ⁶ C¹ C² kuṭumbiya-. ⁷ C² kuṭumbiko.

pan' assu taruṇi. Sā taṁ nissāya puttādi paṭṭiḷabhi¹. So cientesī: „ayaṁ itthikā taruṇattā maṁ accayena kuñceid eva purisādi gahetvā imaṁ dhanāni yindāyeyya, puttassa me nā dadeyya, yaṁ oṇṇāham imaṁ dhanāni paṭhavigataṁ kareyyaṁ“² ti ghare Naandān nama dāsaṁ gahetvā aruṇṇādi gantvā akasamim thāne taṁ dhanāni nidahitvā tassa ācikkhitvā „tāta Nanda, imaṁ dhanāni mama accayena mayhaṁ puttassa ācikkheyyāsi, mā vanaṁ pariceṇjithā“³ ti ovaditvā kālam akāsi. Putto pi 'ssa anukkamena vayappatto jāto. Atha naṁ mātā āha: „tāta tava pitā Nandaṁ dāsaṁ gahetvā dhanāni nillhesi, taṁ āharāpetvā kuṭumbhaṁ saṁbhapehiti“⁴. So ekadivasam Nandaṁ āha: „mātula atthi kiñci mayhaṁ pītara dhanāni nidahitaṁ“ ti. „Ama sāmīti“. „Kuhim taṁ nidahitaṁ“ ti. „Araṇṇe sāmīti“. „Tena hi gacchāma“⁵ ti kuddālapitakaṁ ādāya nidhiṭṭhānam gantvā „kāhaṁ mātula dhanān“ ti āha. Nando āruya dhanamatthake thātvā dhanāni nissāya māraṇaṁ uppādetvā „are dāsi puttaceṭṭaka, kuto te imasmiṁ thāne dhanān“ ti kumārān akkosati. Kumāro tassa pharusavacanaṁ sutvā assuṇṇaṁ viya „tena hi gacchāma“⁶ ti taṁ⁷ gahetvā paṭinivattitvā puna dve tayo divase atikkamitvā agamāsi. Nando tatth' eva akkosati. Kumāro tena saddhiṁ pharusavacanaṁ avatvā va nivattitvā „ayam dāso 'īto paṭṭhāya dhanāni ācikkhiesāmi" ti gacchati, gantvā pana akkosati, tattha kāraṇaṁ na jānāmi, aṭṭhi kho pana me pītu saḥāyo kuṭumbiko, taṁ paṭipucchitvā „nissāmi" ti Bodhisattassa santikaṁ gantvā sabbaṁ taṁ pavattin ārocetvā „kin na kho tāta kāraṇaṁ" ti pucchī. Bodhisatto „yasmiṁ te tāta thāne thito Nando akkosati tatth' eva te pītu santakaṁ dhanāni, tasmā yadā te Nando akkosati tadā naṁ⁸ 'ehi re dāsa, kin akkosasīti" kaḍḍhitvā kuddālaṁ gaheṭva taṁ thānaṁ bhinditvā kulasantakaṁ dhanāni niharitvā dāsaṁ okkhipāpetvā dhanāni āharā⁹ ti vatvā imaṁ gātham āha:

¹ O¹ labhi. ² O² saṁbheli. ³ O³ naṁ. ⁴ O⁴ taṁ.

Maññe sovaṇṇayo rāsi sovaṇṇamāliḍa ca Nandako
yathha dāso amajāto tthito thullani gajjati. 38.

Tathā maññe ti evaṃ ahaṃ jehāmi, sovaṇṇayo ti suvato vaṇṇo etesaṃ
ti sovaṇṇāni, kanti rāsi rajatānāṃ tthānānāṃ sovaṇṇāni, tasmā hi tthāne
saḍḍha¹ eṭṭha sovaṇṇāni adhiṭṭheṭṭha², tasmā rāsi sovaṇṇayo rāsi, sovaṇṇa-
māliḍa ca ti tathā pīṇa sataḥ sovaṇṇamāliḍa ca eṭṭha³ eva ti maññāmi.
Nandako yathha dāso ti yaṃvaṃ jhāne tthito Nandako dāso, amajāto ti
ima ahaṃ vo dāsiṃ evaṃ dāsaṃ opagatāya amadāsaṃkhatāya⁴ dāsiya
putte, tthito thullāni gajjati⁵ vo yaṃvaṃ tthāne tthito thullāni pharusa-
cassāni vadāsi tathā⁶ eva vo khaḍḍhaṇaṃ, evaṃ ahaṃ tathā maññāmi Bodhisatto
kumārassa dhanagabhapāyasaṃ⁷ itikkāmi.

Kumāro Bodhisattam vanditvā gharam gantvā Nandaṃ ādāya
nidhiṭṭhānaṃ gantvā yathānuvattitaṃ paṭipajjitvā taṃ dhanam
āharitvā kuṇḍinaṃ saṇṭhāpetvā⁸ Bodhisattassa evāde tthito dā-
nādāni puṇḍāni katvā jīvitapariyosāne yathākammaṃ gato.

Sattā „pubbe p'eva evameva yevā⁹” ti ratvā imam dhanamade-
ssaṃ āharitvā annamāhāraṃ ghatetvā jātakam ramodhānesi „Tadā
Nando Sāriputtassa saddhuvihārike ahoṃ, paṇḍitakuṇḍiyo pana ahaṃ
evā¹⁰” ti. Nandajātakaṃ.

10. Khadirañḍārājātaka.

Kāmaṃ patāmi uttaraṃ ti. Iduṃ Sattihā Jetavane vi-
haranto Anāthapiṇḍikam ārabha kathehi. Anāthapiṇḍiko hi vi-
hāraṃ eva ārabha uttopapannako jidhanam¹ Buddhassaṃne vikīrivā
jāpetvā tīṇi ratanāni aññattha ratapasaṃnāto eva anuppādetvā Sa-
ttihā Jetavane viharanto deraṣikam tīṇi mahāupajjhānāni gacchati, pāto
va ekavāraṃ gacchati, katapātaraṃ ekavāraṃ, sāyaghe ekavāraṃ.
aññāni pi antarūpajjhānāni² honti yeva, gacchanto va „kis nu kho
ādāya āguto³” ti „āmaṃperā vā dāharā vā hattham pi me olokeyyūṃ”
ti⁴ tuccahattho nāma nu gatapubbo, pāto va gacchanto yāgum gā-

¹ Ce dāsi, C* omisā dāsiṃkhatāya. ² C* -gabhapāyasaṃ, C* -gabhapāyasaṃ,
C* -gabhapāyasaṃ. ³ C* samāhāpetvā. ⁴ C* sotagarūpajjhāni, C* antarūpajjhāni,
* C* adda ca.

bāpetvā gacchati, katapātārāso vappamāramāmadhupphāṇṭāsinī pi, āyapānāmmayo' gaudhumālāvaṭṭhahattho u, evaṃ divaso divaso paric-
 cajanassā paṇ' assa pariccāgo paṇṇaṃ n' atthi, bahū rohācūpaṇi-
 vāso pi 'ssa hatthato paṇṇo āropetvā atthārasakkoṇṇamābhāsi dhammā
 bhāsi gacchīna. Te mikkhaseṭṭhi na āharāpeti. Aññā paṇ' assa kula-
 santakā atthārasakkoṇṇyo vaditvā vidatvā thapitā vātaḍḍham naḍi-
 kule bhāsi mahāsamuddhāsi pavittihā, tā yathā pīṭhalañcūṭā va kha-
 rūtīyo apparakurchiyāsi parivattantā vicaranti. Gaha paṇ' assa paṇ-
 vassam bhikkhusaṅghassa niccaḍḍhantam nibaddham eva hoti, seṭṭhino hi
 gahaṃ bhikkhusaṅghassa catummāpathe khaṇapokkharāṇiḍḍhasā¹,
 sabbatthikkhūnaṃ mātāpītṭhūnaṃ phīṇaṃ, ten' assa gharāṃ sammā-
 sambuddho pi gacchati, asīṇmahātherāpi gacchanti yeva, sabbabhikkhūnaṃ
 paṇṇo āgacchantānaṃ ca gacchantānaṃ² ca paṇṇaṃ n' atthi, Ten
 paṇṇo gharāṃ sabbakāṇamāsaṃ suttadvārakopphakapattināyūṭṭhaṃ³,
 Taṃsaṃ catutthadvārakopphako⁴ etā mikkhādipphāka devatā vacati, Sammāsam-
 buddho ghaṇṇaṃ pavisaṇṇe attano vūḍḍhe phīṭṭum na sakkoti, dāruko
 gahetvā otarivā bhūmayāsi tīṭṭhati, asīṇmahātheressa pi arasenathareṇa
 pi pavisaṇṇeṇ ca sikkhamanteṇ ca tath' eva karoti. Sā cīṇesi:
 „sammo ca Gotamo sūrakaso c' assa imāsi ghaṇṇaṃ pavisaṇṇeṇ mayham
 sikkhamānā nāma n' atthi, niccaḍḍham otarivā otarivā bhūmayāsi phīṭṭum
 na sakkhissāmi, yathā ime etāsi ghaṇṇaṃ na pavisaṇṇi tathā mayā kātum
 vuttatthi“, Ath' ekadivasaṃ sayatūpagataṃ⁵ eva amhākaṃmāntikassa san-
 tikkāsi gantvā obhūsaṃ pharivā atthāsi, „ko etthā“ ti eva vuto „aham
 catutthadvārakopphako nibbatadevatā“⁶ ti āha, „Kamā āgatāsi“⁷,
 „Tumhe seṭṭhīssa kriyāsi na pāsāṭṭha, attano paccāṇṇakūḷāsi anolo-
 ketvā dhammā āharitvā tamagāṃ Gotamaṃ yeva pāreṇi, u' eva vaṇṇijaṃ
 paṇṇajeti na kammante paṭṭhapoti, tumhe seṭṭhiṃ tathā oradatha yathā
 attano kammāni karoti, yathā va samāgo Gotamo suttadvārako imāsi
 ghaṇṇaṃ na pavisaṇṇi tathā karothā“⁸ ti. Atha nam eva āha: „bālade-
 vate seṭṭhi dhammā vasaṇṇeṇa uyyānāko Buddharāso vasaṇṇajeti, so
 sace mām eḷāya gahetvā rikkhissanti n' evāhaṃ kūci kathessāmi, gaccha
 tran“ ti. Sā paṇ' ekadivasaṃ seṭṭhino jeṭṭhaputtāni upasādhāmetvā
 tath' eva orad⁹, So pi nam parihāṇayen' eva tājjaṇi. Seṭṭhiṇā paṇa
 soddhāsi kathetvā yeva na sakkoti. Seṭṭhino pi nirantaram dhammā

¹ C' āyappa-, C' āyappa-. ² C' khaṇapokkharāṇi-, C' khaṇapokkharāṇi-,
 C' khaṇapokkharāṇi-. ³ C' gaudhumālaṃ, ⁴ C' C' -addhako-, C' -koppako-
⁵ C' C' -koddhako, C' -kottako. ⁶ C' C' nibbatadevatā. ⁷ C' adda va.

dehassa vohāre akarontassa āye maṇḍibhūte¹ dhamma parikkhayaṃ
 agamāsi. Atha² nāma sukkakamāna dāṇiḍḍiyappattassa parihogasaṭṭaka-
 sayanabhojanāni pi pariccasaddisāni na bhaviṃsu, vācchibhūte pi bhikk-
 khunāṃgāhassa³ dānaṃ deti, paṇitam paṇa kutvā dātum na sakkoti.
 Atha nam ekadivasaṃ vanditvā dānaṃ Satthā⁴ „diyyati paṇa te ga-
 hupati kule dānaṃ“ ti pucchā. So „diyyati bhante, iṭṭhaṃ na kho ka-
 nājakam⁵“ bhilangadūtiyaṃ⁶ ti āha. Atha nam Satthā „gahupati lūkhāṃ
 dānaṃ demitū“ mā cittaṃ samkocayutha, cittaṃmā hi paṇite Buddha-
 paccakalmidhabuddhasāvakaṇāni dānaṃ dānaṃ lūkhāṃ⁷ sāssa na
 hoti, kasmā⁸ vipākanābhautattā⁹ ti āha. Cittaṃ¹⁰ hi paṇitam kātum
 sakkontassa dānaṃ lūkhāṃ¹¹ nāma n¹² atthi e¹³ etaṃ evaṃ vedittabbaṃ.

N¹ attā e²te paṇaṇumhi appikā e³ma⁴ dakkhiṇā
 Tathāgata vā Sambuddhe atha vā tassa sārake.
 Na ki⁵ attā ammadassina
 pāṇenariyā Buddhesu appikā,
 sukkhāya s⁶onikāya⁷ ca
 paṇa phalaṃ kummāsapuddiyā ti.

Apram pi nam āha : „gahupati, traṃ tāva lūkhāṃ¹ dānaṃ da-
 damāṇo utthamam ariyapuggalānaṃ dem, aham Velūmakālo sakala-
 Jambudīpam nunnāṃgalaṃ kaivā satta ratanaṃ dadamāṇo paṇa mahā-
 nadiyo ekogahapannam kutvā viya ca mahādānaṃ pavuttugamāṇo tis-
 ranagatūṃ vā paṇasālarakkhānaṃ vā kiñci nāntiham, dakkhimeyya-
 puggalā nāma evaṃ doliabhā, tasmā lūkhāṃ² me dānaṃ³ ti mā cittaṃ
 samkocayitthā⁴“ ti, evaṃ ca paṇa vevā Velūmakasuttam kathesi. Atha
 kho tā detarā tesarakāle seṭṭhiṇā suddhāṃ kathetam pi sakkonti⁵
 „idāṃ⁶ āyam uggaṭṭatā māma vacanāṃ gahasevati⁷“ maññamāṇā
 adḍharattasāmaṇye-sirigabbhāṃ pavutvā ohāsaṃ pharitvā ākāse utthāsi
 Seṭṭhi divā „ko e⁸“ ti āha. „Ahaṃ mahāseṭṭhi ratatthadavā-
 kappake adhi⁹ratthā¹⁰ d¹¹evatā¹²“ ti. „Kūmattham āgata¹³“ ti. „Tayham
 oṇḍam kathetukāma¹⁴ kutvā¹⁵“ ti. „Tena hi kati¹⁶hiti“. „Mahāseṭṭhi,
 traṃ pucchānakkālam ca cintesi, puttadhitare na aloke¹⁷, samagassa te
 Gotamassa sāssa bahū¹⁸ dānaṃ rippakūṇaṃ, so traṃ ativelaṃ

¹ O maṇḍi-. ² O -sugghassa. ³ O kanājam, O kanājakam. ⁴ O bhilanga-
 dūtiyaṃ. ⁵ O lūkhāṃ, O lūkhaṃ. ⁶ all three MSS. cittaṃ, all three MSS.
 aluṃ-. ⁷ O s⁶onikāya. ⁸ all three MSS. sakkonti. ⁹ O adhi⁹ratthā, O adhi-
 ratā. ¹⁰ O bahū.

dharmavissajjanera vā navakammantānam akaraṇena vā¹ samaggaṃ Go-
tamaṃ nissāya duggata jāte evambhūto pi samaggaṃ Gotamaṃ na
muñcasi, ajjāpi te samaggaṃ gharāṃ parisaṃti yera, yaṃ tava tahi nītaṃ
taṃ na ekkaṃ paccāharāpetum, gahitakam eva hosi. Ito paṭṭhāya
pama ayaṃ cā samaggaṃ Gotamaṃ saṃdikāṃ mā gummhā. Sāvakānaṃ
e' nāsa imāṃ gharāṃ paratāpam mā adāsi, samaggaṃ Gotamaṃ nirati-
teṭṭhi; amulakānaṃ attānaṃ vohāre cā vaṇṇijāṃ na kaṭṭhā kutumbhaṃ saṃ-
phapehīti². Atha nam te evaṃ āha: „Ayaṃ tavaṃ mayhaṃ dātāha-
vādā³” ti. „Aha ayaṃ” ti. „Tādisānaṃ devatānaṃ sattem pi saṃsārena
pi sutasāhasānaṃ pi ākampaṇiyo ahaṃ Dasaṃhārena kato, manāsi hi
saddhā Sivera riyā acaṇṇā uppatṭhihīti. mayā nīyyānāke ratanaśāṇaṃ⁴
dhanuṃ viṇajjitāṃ, ayuttāṃ te kattiṭṭam, Buddhāsaṃsare pahāro dīnaṃ
evārūpāya anādarāya⁵ dussīlāya kālakapūlyā⁶, saddhīm tavaṃ mame
ekagehu vasaṇatthānaṃ u' atthi, eḷham mame geḥā nikkhamitvā
anāsthiṃ gacchā⁷” ti. Sā sotāpaṇṇassa ariyāśāvakassa vācānaṃ sutvā
thātūṃ saṃkkaṃti⁸ attānaṃ vasaṇatthānaṃ gantvā dārake haṭṭheṃ ga-
hetvā nikkhami⁹, nikkhamitvā cā pama „anāsthiṃ vasaṇatthānaṃ
alabhamāṃ seṭṭhiṃ khamāpetvā tath' eva vasaṇatthānaṃ” nagompariggā-
hākadevaputtaṃsaṃ samikāṃ gantvā taṃ vanditvā oṭṭhāsi. „Ken' attheṃ
āguttasīli¹⁰” cā vuttā „ahaṃ sāmi ampadhāretvā Anāthapiṇḍikena saṃdhiṃ
kathesiṃ, so mame kuṇḍitvā vasaṇatthānaṃ nikkāḍḍhi, mame seṭṭhiṃ
saṃtikāṃ vevā khamāpetvā vasaṇatthānaṃ me doṭṭhā¹¹” ti. „Kim pama
tavaṃ seṭṭhi rutte¹²” ti. „Ito paṭṭhāya Buddhopsaṭṭhānaṃ saṃgha-
paṭṭhānaṃ mā kari, samaggaṃ Gotamaṃ gharā paratāpam mā adā-
sīti¹³ evaṃ me¹⁴ rutte jāmiti¹⁵. „Ayuttāṃ tavaṃ vuttāṃ, dīnaṃ pahāro
dīnaṃ, ahaṃ” taṃ ākāya seṭṭhiṃ saṃtikāṃ gantvā na usahāmiti¹⁶.
Sā tatra saṃtikā saṃgaham alabhitvā catunnaṃ Mahārajānaṃ saṃtikāṃ
agatāsi¹⁷. Tehi pi tath' eva paṭikkhittā Sakkam devanājam upasam-
kāmetvā taṃ paratāpam ācikkhittvā „ahaṃ deva vasaṇatthānaṃ alabha-
māṃ dārake haṭṭheṃ gahetvā attānaṃ vicarāmi, tumbhākam ariyā
mayhaṃ vasaṇatthānaṃ dāpethā¹⁸” ti suttahataraṃ yāci. So pi nam
āha: „Ayaṃ ayuttāṃ kutaṃ, dīnaśāṇaṃ pahāro dīnaṃ, ahaṃ pi taci nī-
sāya seṭṭhiṃ saddhīm kathetum na sakkomi, ekam pama te seṭṭhiṃsa

¹ all three MSS' omitt. 14. 1 C¹ adds maddāseṃ. C² adds pama dīnaṃ.

² C¹ aṇḍakāya. 1 C² kila. C³ kilaṇḍakāya. ³ all three MSS' saṃkkaṃti.

⁴ C¹ C² omitt. nikkhami. 1 C³ omitt. me. ⁵ C¹ ahaṃ. ⁶ C¹ C² āgama.

khamanūpāyāṃ kothasaṃlīti¹. „Sādhū deva kaṭṭhahīti². „Mahāseṭṭhi³na
 hatthato samusselū paṇṇo āropetrā⁴ aṭṭhārasakotiṇamkhamā dhammā
 gabbhān aṭṭhi, tvaṃ tassa āyuttakavessaṃ gabhetvā kaṇḍe añjanūpetvā⁵
 tūlā paṇṇāni ādāya kaṭṭapayehi yakkhataramehi parivārītā eketa luṭṭhena
 paṇṇaṃ ekena lekkanim⁶ gabhetvā tassaṃ gelaṃ gantvā gelaṃajjhe
 thoṭā uttamo yakkhānābhāsvāna to aṭṭhāsetvā⁷ ādāya tumbhākam⁸ paṇṇa-
 naṃ⁹, amhākaṃ seṭṭhi attano samakkāle tumbhe na kiṃ āha, idāni
 duggato jāno, tumbhehi gabbhakakāpanāni¹⁰ deṭṭhā¹¹ u¹² uttamo yakkhāna-
 bhāvaṃ dassetvā¹³ eṇḍhūpi tā aṭṭhāssa hiraṇṇakotiyo¹⁴ aṭṭhetvā¹⁵ seṭṭhiṇa
 tucchakūṭṭhake pūretvā¹⁶ aṇṇaṃ Acetavatimadūre¹⁷ nibbāḍḍhaṇaṃ¹⁸ nādikūle
 bhāṇaṃ samuddam¹⁹ pavasiṭṭhaṃ aṭṭhi tam pi attano ānetthāvaṇa²⁰ āharitvā²¹
 kaṭṭha pūretvā²² aṇṇaṃ pi sakkasāṭṭhāna²³ eṇṇa²⁴ aṇṇamkhamā aṭṭhārasakoti-
 mātitaṃ eva dhammā aṭṭhi tam pi āharitvā tucchakūṭṭhe pūrehi, idāni
 catuppaṇṇasakūṭṭhā²⁵ imaṃ tucchakūṭṭhake pūreṇa ādāḍḍakammam²⁶ kaṭṭā
 mahāseṭṭhiṃ²⁷ khamāpehīti²⁸. So „sādhū devā²⁹ u³⁰ tassa vacanaṃ
 samapaccāheṭvā³¹ euttanāyena³² eva sabbhaṃ dhammā āharitvā³³ paḍḍhorattana-
 maye seṭṭhiṇa³⁴ saggabbhaṇaṃ³⁵ pavasiṭvā³⁶ abhāṇaṃ³⁷ pharitvā³⁸ ākāse³⁹ aṭṭhēhi.
 „ko eso⁴⁰ u⁴¹ vatte⁴² ahaṇa⁴³ to mahāseṭṭhi catutthadevārakkūṭṭhake⁴⁴ aḍḍhi-
 vatthā⁴⁵ amhābāḍḍaderatā⁴⁶, mayā mahāmahamūḍhāya⁴⁷ Raddhagge⁴⁸ añjētvā⁴⁹
 parimeṇa⁵⁰ dāsaṇṇa⁵¹ tumbhehi⁵² aḍḍhiṃ kiṃci⁵³ kaṭṭhitaṃ, tam me doṇaṃ kha-
 matha, sakkāssa lo me devaṃjassa⁵⁴ vacanaṃ tumbhākam⁵⁵ paṇṇa⁵⁶ aṭṭhetvā⁵⁷
 aṭṭhāraṇa⁵⁸ kotiṇa⁵⁹ samuddam⁶⁰ gata⁶¹ aṭṭhāraṇa⁶² kotiyo⁶³ tasmim⁶⁴ tasmim⁶⁵ thāne⁶⁶ a-
 sāsādikulhanāna⁶⁷ aṭṭhāraṇa⁶⁸ kotiyo⁶⁹ u⁷⁰ catuppaṇṇasakotiyo⁷¹ āharitvā⁷² tucchā-
 kūṭṭhake⁷³ pūreṇa⁷⁴ ādāḍḍakammam⁷⁵ kaṭṭā, Jetavana⁷⁶ siddhāra⁷⁷ ārabbhā⁷⁸
 parikkhayaṃ⁷⁹ gataḍḍhaṇaṃ⁸⁰ sabbhaṃ⁸¹ sampiṇṇitaṃ, eṇṇa⁸² aṭṭhānaṃ⁸³ ālabha-
 māṇo⁸⁴ bilumāni, mayā aṇṇāṇāya⁸⁵ kaṭṭaṃ⁸⁶ munnā⁸⁷ akātvā⁸⁸ khamatha
 mahāseṭṭhi⁸⁹ āha, Anāḍḍhapipphāke⁹⁰ tassa⁹¹ vacanaṃ⁹² eṭvā⁹³ eṭvā⁹⁴ „ayaṃ
 es devatā, ādāḍḍakammam⁹⁵ ca⁹⁶ me kaṭṭa⁹⁷ u⁹⁸ vadati, attano⁹⁹ es doṇaṃ
 paṭṭjānāmi, Sattā¹⁰⁰ imaṃ¹⁰¹ eimētvā¹⁰² attano¹⁰³ gge¹⁰⁴ jānāpessati, Sammaṇa¹⁰⁵,
 buddhasso¹⁰⁶ naṃ¹⁰⁷ dassetvā¹⁰⁸ aṇṇi¹⁰⁹. Attha¹¹⁰ mmi¹¹¹ āha, „amha¹¹² devate, sace
 u¹¹³ imaṃ¹¹⁴ khamāpetukāṃ¹¹⁵ Sattā¹¹⁶ suttike¹¹⁷ mmi¹¹⁸ khamāpehīti¹¹⁹. „Sādhū
 evaṇe¹²⁰ karissāmi, Sattā¹²¹ paṇa¹²² mmi¹²³ suttikaṃ¹²⁴ gabhetvā¹²⁵ gacchāhīti¹²⁶. So
 „sādhū¹²⁷ u¹²⁸ vatrā¹²⁹ viddhātāya¹³⁰ rattiya¹³¹ pāto¹³² va¹³³ tam¹³⁴ gabhetvā¹³⁵ Sattā¹³⁶ su-
 tikaṃ¹³⁷ goṭṭvā¹³⁸ tāya¹³⁹ kaṭṭakammam¹⁴⁰ sabbhaṃ¹⁴¹ tathāggaṇaṃ¹⁴² āroceṇ¹⁴³. Sattā¹⁴⁴
 tassa¹⁴⁵ vacanaṃ¹⁴⁶ eṭvā¹⁴⁷ „idha¹⁴⁸ gahapati¹⁴⁹ pāpapuggalo¹⁵⁰ pi yāva¹⁵¹ pāpaṃ¹⁵² na

¹ C¹ lokasāṇi. ² C² ipā. ³ C³ samapaccāya. ⁴ C⁴ -seṭṭhiṇa. ⁵ C⁵ catuttha

⁶ C⁶ C⁷ -kammam. ⁸ C⁸ mmi⁸ ca.

pacceati tāva bhadrāni paṇṇati, yadā paṇ' aṇṇa pāpāni pacceati tadā
pāpāni eva paṇṇati, bhadrāpuggulo pi yāva bhadrāni na pacceati tvaṇ
pāpāni paṇṇati, yadā paṇ' aṇṇa bhadrāni pacceati tadā bhadrāni eva
paṇṇati¹ itvā mā Dhammapade dve gāthā abhāsi:

Pāpe pi paṇṇati bhadrāni yāva pāpāni na pacceati. (Dhp. vy.

yadā eva paṇṇati pāpāni atha pāpe pāpāni paṇṇati. 119-120.)

Bhadrā pi paṇṇati pāpāni yāva bhadrāni na pacceati,

yadā eva paṇṇati bhadrāni atha bhadrā bhadrāni paṇṇati.

Imāya² ca paṇa gāthāmaṇi paṇṇosāma³ sa devatā sotāpattiphale paṇṇi-
tthāsi. Sā cakkamkittāna Saṭṭha pādeṇa nipattitvā „māya bhante rāga-
raṭṭāya doḍḍuttāya mehamūḍhāya aṇṇijandhāya tumhakaṃ guṇe
ajāṇantiyā pāpānaṃ meamaṇa vuttam, tam me khamatthā⁴“ ti Saṭṭhāraṇa
khamāpetvā mahāsetthiṇi khamāpeti. Tasmān aṇṇaye Anāthapiṇḍiko
Saṭṭha purato ātanaṃ gūṇaṃ kathesi: „bhante ayaṃ devatā ‘Buddhu-
patthānāḍḍiṇi mā karohi’ vāṇiyamāṇa⁵’ maṃ vāreṭṭaṃ nāṇakki, ‘dānaṃ
na dātubbaṃ’ ti imāya vāṇiyamāṇa p’ aṇṇa adānaṃ eva. Naṇu eva
bhante mayhaṃ guṇa⁶“ ti. Saṭṭhā „tvam kho ti gaḥapati sotāpanno
aṇṇasāraṇe accharadāro dandāhadassana, tuyhaṃ imāya appesakkha-
devatāya, vāreṇṭiā vāreṇṭabhāro nācchariya, yaṃ paṇa pubbe paṇḍitā
anuppanno Buddhe aparipakke⁷ āṇe tvaṃ kāmāvacarissasena Māreṇa
āhāre tvaṃ ‘naṇe dānaṃ dāsaṃ imamaṃ nūṇe pacceziṇi’⁸ nūṇi-
hattagambhīraṃ aṇṇarakāsaṃ dāsetvā ‘mā dānaṃ adāsi’⁹ vāṇitā
podumakappukamaṇi¹⁰ tvaṃ dānaṃ adānaṃ idam acchariya¹¹“ ti
vāṇitā Anāthapiṇḍikena yāṇe ātana āhāsi.

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte raṇṇaṃ kāreṇte
Bodhisattā Bārāṇasīsetthiṇiṇa kale nibbatitvā nānappa-
•kārehi sukhāpaharavehi¹² devakumāro viya saṇṇavādhiyamāno¹³
anakkamena viḍḍitā¹⁴ patvā soḷasaṇṇasakkāle yeva saḇbasippesu
nipphattāni patto. So piṇa acaṇyena teṭṭhiṇiṇiṇo tvaṃ caṇṇu
nagaradvāreṇa caṇṇaṇṇā dānaṇṇā majiṇe nagaraṇṇa ekaṃ ātana
nivesanaadvāre ekaṃ ti cha dānaṇṇā kāreṭvā mahādanam doṇi

¹ so all three MSS. instead of paṇṇati? ² so all three MSS. instead of
vāṇiyamāṇa? ³ C¹ aparipakke, C² aparipakke, C³ aparipakke.

⁴ C¹ khamāpetvā, C² khamāpetvā, C³ khamāpetvā. ⁵ C¹ saṇṇavādhiyamāno, C² saṇṇ-
dhiyamāno. ⁶ C¹ dāṇam.

sthaṁ rakkhati upasathakammaṁ karoti. Ath' ekadivasaṁ
 pātarāsavellāya Bodhisattassa nānaggarase manñūñabhojane
 upasiyamaṇo eko paccakabuddho sattāhaecayena nirodhū vut-
 thāya bhikkhucāraṇaṁ sallakkhetvā „ajja mayā Bārāgasīsē-
 tṭhissā gehadvāraṁ gantvā vuttatitī“ nāgalatādantakatṭham
 khāditvā Anotattadāhe mukhaṁ dhavitvā Manosilatale tṭhito
 nivāsetvā kayabandhananā bandhivā cīvaranā pārupitvā Iddhi-
 mayamattikāpattānā ādāya ākāsenāgantvā Bodhisattassa bhaṭṭe
 upanītamatto gehadvare aṭṭhāsī. Bodhisatto tam diṇvā va
 āsana vuttṭhāya nipaccākāraṁ dassetvā parikammakārakam
 otokesi, „kīṁ karomī sāmīti“ ca vutto „ayyassa pattaṁ āha-
 rathā“¹ ti āha. Tam khaṇaṁ yeva Māro pāpīna vīkampaṁāno
 aṭṭhāya „ayam paccakabuddho ito suttame divase āhāraṁ labhi,
 ajja ulabbhanta vīnaśāsati, imaṁ ca vīnaśessāmi seṭṭhino ca
 dānatarāyaṁ karissāmi“² tam khaṇaṁ ōeva' āgantvā antara-
 vatthumhi asitibbatthamattānā aṅgarakāsuṁ³ nimmini, sā khadi-
 raṅgarapuṇṇā⁴ sampajjalitā sajotibbhūtā Avīcimahānīrayo viya
 khāyittha, tam pana māpetvā sayānā ākāse aṭṭhāsī. Pattaha-
 rapaṭṭhāya gacchamāno puriso tam diṇvā mahābhayaṇapatto nivatti.
 Bodhisatto „kīṁ tāta nivatto sīti“⁵ pocihi. Ayam „sāmi anta-
 ravatthumhi mahatī' aṅgarakāsuṁ⁶ sampajjalitā sajotibbhūtā“⁷ ti.
 Ath' aṇṇo ath' aṇṇo ti evaṁ āgatāgataṁ sabbe pi bhayaṇpattā
 vegena palāyīṃsu. Bodhisatto cintesi: „ajja mayhaṁ dāna-
 tarāyaṁ karukāmo Vasavatti Māro nyyutto bhavīyasati, na kho
 pana jānāmi Mārasutena Mārasahassenāpi mayhaṁ akampiya-
 bhāvaṁ, ajja dāmi mayhaṁ vā Mārassa vā bahamahantatam
 anubhavamahantatam jānissāmi“⁸ tam yathasajjitam eva bhaṭṭa-
 pātim sayānā ādāya gehā nikkhamma aṅgarakāsetato⁹ tṭhava
 ākāsaṁ niloketvā Māraṁ diṇvā „ko a' tvaṁ“¹⁰ ti āha. „Dham
 Māro“¹¹ ti. „Ayam aṅgarakāsu¹² tayā nimmitā“¹³ ti. „Ama maya“

¹ Cf. āhāraṁ yeva. ² C² C³ aṅgarā-. ³ C² C³ khadiraṅgarā-. ⁴ C² mahatī.
⁵ C² C³ aṅgarakāsuṁ. C³ aṅgarakāsu. ⁶ C² aṅgarakāsu.

ti. „Kimatthāyā“¹ ti. „Tava dānassa antarāyakaṇatthāyā
 ca paccakabuddhassa eva jivitanāsanatthāyā“² ti. Bodhisatto
 „n“ eva te ahaṃ attano dānassa antarāyam na paccakabuddhassa
 jivitanarāyam kāmā dāssāmi, ajja dāni mayhaṃ vā tuyhaṃ
 vā bahamānantataṃ jānissāmi“³ aṅgārakāsuyā⁴ taṭe thitvā
 „bhante paccakabuddha“, ahaṃ imassā aṅgārakāsuyā⁵ adhosiso
 patamāno pi na nivattissāmi, kevalaṃ tunhe mayā dānabhōja-
 nassā patiganhathā“⁶ ti vatvā imāṃ gāthāṃ āha:

Kāman⁷ patāmi nīrayaṃ uddhapādo avamsiro,
 nānariyaṃ karissāmi, haṇḍa piṇḍaṃ patiggahā⁸ ti. 39.

Tatrāyaṃ piṇḍatthe bhante paccakavarabuddha, soṇa p' ahaṃ tunhākaṃ
 piṇḍapaṇaṃ deṇṇa ekamāsa⁹ eva imāṃ nīrayaṃ uddhapādo avamsiro hureṇ patāmi
 taṭhāpi yaḍ idam udānaṃ ca assūyā¹⁰ ca ariyehi akārebban¹¹ anariyehi eva kaṭṭha-
 bhaṇṇa nānariyaṃ nī vassāmi na tām anariyaṃ karissāmi, haṇḍa imāṃ mayā
 dīyyamānaṃ piṇḍaṃ patiggaha patiganhāhi. eṭṭha ca haṇḍa¹² ti vassasāpāṭhe
 upaṭo.

Evāṃ vatvā Bodhisatto dalhasamādānena bhattapātāṃ ga-
 heṭvā aṅgārakāsumanatthakena¹³ pakkaṇto¹⁴. Tāvad eva uttīhat-
 thāyā gambhīrāyā aṅgārakāsuyā¹⁵ talato uparūpati jātāṃ attā-
 sattamaṃ ekāṃ mahāpadumaṃ uggantvā Bodhisattassa pādo
 paticehi. Tato mahātumbamatto reṇa uggantvā Mahāsattassa
 muḍḍhaṇi thitvā sakalasariraṃ suvaṇṇacūṇṇasāsamokhippaṃ iva
 akāsi. So padumakaṇṇikāya thitvā nānaggarasabhojanaṃ pac-
 cekabuddhassa patte patitthāpesi. So tām patiggahetvā anu-
 modanaṃ katvā pattāṃ ākāse khīpītvā passantassā¹⁶ eva mahā-
 janassa sūyaṃ pi vehāsaṃ abbhuggantvā nānappakāraṃ valā-
 hakapantāṃ maddamāno viya Himaṇṭam eva gato. Māro pi
 parajito demavassasāṃ patvā attano vasaṇatthānaṃ eva gato.
 Bodhisatto pana padumakaṇṇikāya thitako va mahajanassa

¹ C¹ aṅgārakāsu. ² C² paccakavarabuddha. ³ C³ C⁴ aṅgārakāsuyā. ⁴ C⁵ kā-
 man. ⁵ C⁶ C⁷ aṅgārā. ⁶ C⁸ C⁹ pakkaṇto. ⁷ C¹⁰ aṅgārā.

dānastilāsasamvappanena dhammaṃ desetvā mahājanena parivuto
attano nivesanam eva pavasitvā yāvajivam dānādini paññāni
karitvā yathakammam gato.

Sattthā „am idam gahapāsi acchariyum yam evam evam dāna-
sampanno etarahi deratāya na kampito, pubbe paṇḍitahi katam eva
acchariyam” ti imam dharmasāsaṃ āharitvā anupādhim ghaṭṭetvā
jātakaṃ samodhānesi. „Tadā paccakabuddho tatti” eva parivattāyi.
Māraṃ parājayitvā padumakaṇṇikāya jhātvā paccakabuddhasa pinda-
pātudāyako Bārāṇasikoṭṭhi paṇa aham eva” ti. Khadiraṅgāra-
jātakaṃ. Kulāvaka-vaggo samuttha.

6. ATTHAKĀMAVAGGA.

1. Losakajātaka.

Yo atthakāmasā¹ ti. Idam Sattthā Jeyyane vibhanto
Losakakāṣeṭṭhi-theraṃ nāma² āmbha-kathesi. Ko pan³ esa Losa-
kūṭiasanthero nāma⁴ ti Kosalaratthe oko attano kulamānako keraṭṭo-
puttako alābhi bhikkhu. So kira nibhattaṭṭhānto evatvā Kosalaratthe
ekāmanā kulasaṃsakāse⁵ keraṭṭagāme ekāse⁶ keraṭṭiyā kuccānāna
paṇisaṇḍhiṃ-gaṇhi. Tassa paṇisaṇḍhi-gaṇadivase tathā⁷ kulasaṃsakāse⁸
jālahattham adiyā⁹ ca talākhāṭṭa¹⁰ ca maccho pariyesantam ekam
khaḍḍakamaṇḍham pi nāluṭṭha. Tato paṭṭhāya ca te keraṭṭā parihā-
yanti yeva. Tasmim pi kuccāgato yeva maccho gāme sattiavāre aggaṃ
āgāḍho suttavāro raḍḍā daggito. Evam anakkhamena daggatā jātā.
Te cintayimāu: „pubbe amācākaṃ evarūpaṃ a” atthi, idāni paṇa pari-
vattāme, amācākaṃ antare ekāya kālakaṇṇiyā bhavissamā, de vaggā
homa” ti paṇa paṇa kulamānāni ekato abhām, Tato yattva tassa
mātipātara so koṭṭhāso parivāyati nare vadāhati. To „tam pi koṭṭhā-
sam dvidhā tam pi dvidhā” ti evam yeva tam eva kulam ekam abosi
tāva vihhajitvā tesam kālakaṇṇibhāvam āntvā pothetvā nikkagghimā¹¹.

¹ C¹ amāsa nāma. ² C² kusāṇasakāse. ³ C³ ekasā. ⁴ C⁴ nam. ⁵ C⁵ kula-
saṃsakāse. ⁶ C⁶ talā. C⁷ talā. C⁸ talā. C⁹ talā. C¹⁰ talā. C¹¹ nikkā.

Ath'assa mātā kiccena jīvanānā paṭipakke gabbhu ekasmin thāne
 vijāyī, Paṇḍitaṃbhavikassutim na sakkā āsaseti, antoghaṃ dīpa viya
 hi 'va' hadaye arahaṇassa upanīceya jāhū. Sā tam dārakam paṭi-
 jaggitvā idhāvītā paridhāvītā¹ vicarapāṭhāle ekam assa kapālakam
 hattho dārā puttam 'ekam gharāṃ paritā'² 'i pīṭhā palātū. So
 tato paṭhāya ekako va hutvā tattha bhikkhū pariyessitvā ekasmin
 thāne sayati na' mahāyati na carim paṭijaggati paṇḍitaṃbhavo viya
 kiccena āvikam kappeti. So anukkumeṃ satthavaṃsiko hutvā ekasmin
 gehadāre ukkhalābhavanassa chaḍḍānāthāre kākā viya ekakam sitham
 occitvā chādati. Atha nam dhammasenāpati Sāvattima-ponḍāya sa-
 samāno dīvā, 'ayam' tatto atikāraṇāppatto kataragāmaṃvāsiko na kho'³
 ti tassam mātāntam vaḍḍhitvā 'ehi re'⁴ ti āha. So guntā theraṃ
 vaḍḍitvā ajjhāsi. Atha nam therō kataragāmaṃvāsiko si, kahaṃ vā
 te mātāntaro'⁵ ti pucchā. 'Ahaṃ bhaṇte nippaccaya, mayhaṃ mātā-
 pītaro nam mātāya 'kham' amhā' 'ti nam chaḍḍitvā palātū' ti.
 'Api pama paṭhājessamhi'. 'Bhaṇte, ahaṃ tava paṭhājeyyam, mādānaṃ
 pana kapayam' ko paṭhājessamhi'. 'Ahaṃ paṭhājessamhi'. 'Sādha
 paṭhājethā' ti. Thero tassa khādunīyam bhojanīyam' datvā tam vi-
 hāraṃ uttvā sahattho' eva mahāpetvā paṭhājētvā paripunnavaṃsaṃ
 upasampādesi. So mahallakakālo Lokasassatthero ti paṭhājēttā
 āppaṇṇo āppalābho. Tena kira āmbhāṇe pi kucchipūro na jaddha-
 pubbo jīvitaghatanāntikkam eva labhati. Tassa hi putto ekasmin
 āra yāgūlānko dīvaṃ putto samatittiko hutvā paṇḍeyati. Atha
 mātaro' dīvassa putto pūro' ti paṇḍeyittā' heṭṭhā yāgom deṇṭi.
 Tassa putte yāgom dānakkāle mātāntam bhājan' yāgom anaradhi-
 yatū pi vadanti. Khajjakūḍān pi es' eva nayo. So apaccena sama-
 yam vipassanaṃ vaḍḍhetvā aggapāle arahatto paṭijhito pi āppalābho
 va aboti'. Ath' assa anupādhena āyasmākkhāressu paritthāna-
 paritthānādivāsa sampāpam. Dhammasenāpati ārajjento tassa paritthā-
 nabhāvaṃ ātēvā 'ayam' Lokasassatthero ajja paritthāyassati, ajja
 mayā etassa gāradattham bhāvaṃ dātum vaṭṭati' tvaṃ ādāya Sāvat-
 thim poḍḍāya pāvisi. Thero tam mātāya tava bahumamātāya Sāvattihīyā
 hattham paṇḍeytvā sandānaṃsittam pi mātēttā. Atha nam therō
 'gacchānaso, āmāsaḍḍāya mātā' ti vyyajētvā 'nam Lokasassattherā'

¹ C¹ amhā-va. ² C² amhā paridhāvītā. ³ C³ amhā na. ⁴ C⁴ chaḍḍitvā.

⁵ C⁵ kapāna. C⁶ kapāna. C⁷ kapāna 207, to kapāna. ⁸ all three MSS. -jessamhi.

⁹ C⁹ C¹⁰ -ayam -āyān, ¹¹ so all three MSS. instead of paṭhājētvā? ¹² C¹² āppalābho ti.

'ti laddhāhāraṃ pesesi. Tam gahetrā gatū Lokakātheraṃ asarīrā sayam eva bhūṇiṃsu. Atha therassa upāhāya vihāraṃ gamanakkāṃ Lokakāṭṭhassutthero gantrā theram vandi. Thero avuttitvā phitako va „laddham te āruṇo bhāttar“ ti pucchī. „Lahhāsāna na bhante“ ti. Thero samvegappatto kēsaṃ olokes. Kālo atikkanto. Thero „hot' āruṇo, idh' eva sisidā“ 'ti Lokakātheraṃ āsanāsālaya nisidāpetvā Kosalaraṇṇo niravanam agumāsī. Rājā therassa pattaṃ gāhāpetvā „bhāttassa akālo“ ti patipūraṃ catumadhuraṃ dāpesi. Thero tam ādāya gantvā „eh' āruṇo Tissa, imam catumadhuraṃ bhōṇjū“ 'ti vatrā pattaṃ gahetrā va upphāsi. So thero gāravena sajjanto na paribhūjati. Atha sam' thero „eh' āruṇo Tissa, aham imam pattaṃ gahetrā va thussāmi, tam' nisiditvā paribhūjja, soce imam pattaṃ hatthato muḍevvyaṃ kiñci na bhavēyyā“ 'ti āha. Athāyasmā Lokakāṭṭhassutthero¹ aggasaro dhammasenāpatimhi pattaṃ gahetrā phat² catumadhuraṃ paribhūjī. Tam therassa ariyāddhāraṇa parikkhayaṃ na agamāsī, Tathā Lokakāṭṭhassutthero³ yāvadattham uharapūraṃ katvā paribhūjī, tam divasaṃ yeva va samvāsesāya nibbānadhātuyā pūcinibbāyi. Samvāsambuddho suttiṃe tharā sarimikkhepaṃ kāresi. Dhātuyo gahetrā cetiyam karissu. Tada bhikkhū dhammasabbhāyam samvāsitvā „āruṇo, Lokakāthero apumā appalābhi, vacūpema nāma apūḥema appalābhina katham ariyadhamma laddho“ ti kathenti⁴ nisidma. Sattā dhammasabbhāyam gantvā „kāyaṃ na 'tiha bhikkhave etarahi kathāya samussinā“ 'ti pucchī. Te „jāyā nāma bhante“ ti ārocesu. Sattā „bhikkhave, esu bhikkhu attano alābhībhāraṃ⁵ sa' ariyadhammalābhībhāraṃ⁶ sa attanā va akāsi⁷, ayaṃ hi pubbe pāressaṃ lābhantāraṃyāṃ katvā appalābhi⁸ jāto, aniccam' anikkham' amantā⁹ ti vipassanāya yuttābhāraṇaṃ phāṇa ariyadhammalābhi¹⁰ jāto“ ti vatrā attam ābasi.

Attito Kassa pasammāsa sambuddhakkāto¹¹ sūnatara bhikkhu ekam kuṇṭumbikam¹² nissāya gāmahāvāse vasati pakatatto silavā vipassanāya yuttapayutto. Ath' eko khīṇāsavathero samavattasamvāsah¹³ vasaṃāno pubbe na taṇṇa bhikkhuno upatthākakūṭumbikassa¹⁴ vasaṇāgamaṃ sampatto. Kuṇṭumbiko

¹ C¹ Lokakāthero. ² C² phita. ³ C³ C⁴ kathento. ⁴ C⁵ alābhībhāradhāraṇa.

⁵ C⁶ -lābhi. ⁶ C⁷ C⁸ katiṃ. ⁷ C⁹ C¹⁰ -lābhi, C¹¹ -lābhi vev. to -lābhi.

⁸ C¹² C¹³ -bhi. ⁹ C¹⁴ Kassa pasammāsa. ¹⁰ C¹⁵ C¹⁶ Kuṇṭumbikam. ¹¹ C¹⁷ samvāsa-vattavāsaṃ; C¹⁸ samavattasavāsam corr. to samavattavāsam. ¹² C¹⁹ C²⁰ -kuṇṭumbi-

therassa iriyāpathe yeva paṭṭitvā pattam ādāya gharani pave-
setvā sakkaccaṃ bhojetvā thekaṃ dhammakathaṃ sutvā theraṃ
vanditvā „bhante, amhākaṃ dhuravibhāraṃ¹ eva gacchatha,
mayam sāyaṇhasamaye² āgantvā passissāmā³“ ti āha. Thero
vihāraṃ gantvā nevāsikatheraṃ vanditvā apucchitvā ekamantaṃ
nisīdi. So pi tena saddhiṃ patisanthāraṃ katvā „laddho te
āvuso bhikkhāhāro“ ti pucchi. „Ama laddho“ ti. „Kahaṃ
laddho“ ti. „Tumhākaṃ dhuragāme kuṭumbiyagharaṃ“ ti evaṃ
ca pana vatvā attano senāsanaṃ pucchitvā paṭijaggitvā patta-
civaraṃ patisāmetvā jhānasukkhena phalasukkhena vitināmento
nisīdi. So pi kuṭumbiko sāyaṇhe⁴ gandhamālāṃ c⁵ eva dīpate-
laṃ ca gāhāpetvā vihāraṃ gantvā nevāsikatheraṃ vanditvā
„bhante, ake āgantukathero atthi, āgato nu kho“ ti pucchi.
„Ama āgato“ ti. „Idāni kahaṃ“ ti. „Asukasenāsane nāmā⁶“
ti. So tassa santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīno
dhammakathaṃ sutvā aṭṭalavelāya cetiyaṃ ca bodhiṃ ca⁷ pūjetvā
dīpe jāletvā ubho pi jane nimanentvā gato. Nevāsikathero pi
kho „ayaṃ kuṭumbiko paribhūno, sac⁸ āyaṃ bhikkhu imasmiṃ
vihāre vasissati na maṃ esa kāmīna gaṇayissati“⁹ thero¹
anattamanantaṃ¹⁰ āpajjitvā „imasmiṃ vihāre itassa avasanākāro
mayā kātunā vaṭṭaiti“ tena upaṭṭhānavelāya āgatena saddhiṃ
kiñci na kathesi. Khipāsavathero tassa ajjāsayaṃ jānitvā
„ayaṃ thero mama kule vā gaṇe vā upaṭṭibuddhabhāvaṃ na
jānāti“ attano vasanattthānaṃ gantvā jhānasukkhena phala-
sukkhena vitināmesi. Nevāsiko pi panadivasena kapiṭṭhena gaṇ-
didiṃ paharitvā nukkheṇa dvāraṃ ākoṭetvā kuṭumbiyassa gehaṃ
agamāsi. So tassa pattam gahetvā paṇṇattāsane nisīdāpetvā
„āgantukathero kahaṃ bhante“ ti pucchi. „Nāhaṃ tava kulū-
pakassa parattinā jānāmi, gaṇḍim¹¹ paharanto dvāraṃ āko-
ṭento pabodhetum nāsakkhiṃ, hiyyo tava gehe papitabbojanam

¹ C¹ āhāra- ² C² sāyaṇhe- C³ sāyaṇhe- ⁴ C⁴ bodhipātra- ⁵ C⁵ C⁶ dīpa-

⁶ C⁶ anattamanantaṃ, C⁷ anattamanantaṃ. corr. to anattamanantaṃ. ⁸ so all three

bhūṇṇitvā jīrāpetunā asakkonto 'idāni niddam okkanto yeva bhavissati' itam pasīdamāno evarūpesu thānesu yeva pasīda-
 -¹eti" āha. Khūṇṇasavathero pi attano bhikkhūcāravelam sallak-
 -khetvā sariram patijaggitvā puttacivaram ādāya ākāse appatitvā
 aṇṇattha agamāsi. So kuṭumbiko nevāsikatheram sappinadhu-
 -sakkarābhīsamkhutani pāyāsam pāyevā puttam gandhacunnhehi
 ubbattitvā puna pūretvā „bhante, so therō maggakilanto bha-
 -vissati, idam assa harathā" ²ti adāsi. Itaro apaṭikkhipitvā va
 gahetvā gacchanto „sace so bhikkhu imam pāyāsam pivissati
 gīvāya gobeivā nikkadḍhiyamāno pi na gamissati, sace paṇḍitam
 imam pāyāsam manussasā dassāmi pākatam me kammam bha-
 -vissati, sace udake opilāpeṇṇāmi udakapitthe sappi paṇḍāyissati,
 sace bhūmīyam chadḍheṇṇāmi' kakasannipātena paṇḍāyissati,
 kattha nu kho imam chadḍheyyan" ³ti upadhārento ekam jhā-
 -makhettaṃ disvā amāro viyūhitvā' ⁴tattha pakkhipitvā upari
 amārehi paṭicchadetvā vīhāraṃ gato. Tam bhikkhum adisvā
 cintesi: „addhā so bhikkhu khūṇṇasavo mama ajjhāsayam viditvā
 aṇṇattha gato bhavissati, aho maya udarahetu ayuttam katan"
 ti tāvad ev' assa mahantam domanassam udapādi, tato paṭṭhāy'
 eva ca manussapeto hutvā na cirass' eva kalam katvā nirayo
 nibbatti. So bahūni vassasatasahassāni niraye paccitvā pakkā-
 -vasesena paṭipāṭiyā pañcajāṭisatesu yakkho hutvā ekadivasam
 pi udarapūram āhāraṃ na labhī. Ekadivasam pana gabbhama-
 -laṃ udarapūram labhī. Puna pañca jāṭisatāni' ⁵suṇakho ahoṃ.
 Tadāpi ekadivasam bhattavamanam udarapūram labhī. Senakāle
 pana tena udarapūro āhāro nāma nā laddhapubba. Suṇakha-
 -yonto pana cavitvā Kasiṇapitthe ekasminni gāme duggatakule
 nibbatti. Tassa nibbattito paṭṭhāya tam kulam paramadugga-
 -tam eva jātam. Nabhito uddham udakakāṇḍjikamattam' ⁶pi na
 labhī. Tassa pana Mittavindako ti nāman ahoṃ. Mātā-

¹ C¹ chadḍheṇṇāmi. ² C² chadḍheyyan. ³ C³ apahitvā, C⁴ viyūhitvā *ecce*, to
 viyūhitvā. ⁴ C⁵ paṇḍāyissati. ⁵ C⁶ -kaṇḍhaka.

pitaro jātakadokkhaṃ adbhivāsetum asakkontā „gaccha kālā-
kannikā“¹ ‘ti tam pothetvā nīharimān. So appatisarano vica-
ranto Bārāṇasīn agamāsi. Tada Bodhisatto Bārāṇasīyaṃ
disāpāmoḁkko ācariyo hutvā pañca mānavakasatani sippam
vāceṣi. Tada Bārāṇasīvāsīno duggatānāṃ paribhayaṃ datvā
sippam sikkhāpentī. Ayam pi Mittavindako Bodhisattassa san-
tike puññasippaṃ sikkhatī. So pharuse anevādakkhamo tam
tam paharuto² vicarati, Bodhisattena ovadiyamāno pi ovādaṃ
na gaṇhāti, tam nissāya āyo pi ‘ssa mando jāto. Atha so
mānavakehi saddhiṃ bhagḁitvā ovādaṃ aganhanto tato palāyitvā
āhīṇḁanto ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā bhatinī katvā jīvati.
So tattiha ekāya duggatitthīyā saddhiṃ samvāsam kappesi. Sā
tam nissāya dve dārake vijāyī. Gāmaāvāsīno „ambhākaṃ susā-
sannaṃ dussāsanaṃ ārocayyāsīti“ Mittavindakassa bhatin³ daṃvā
tam⁴ gāmadvāre kuṭikāya vasāpesum. Tati paṇṇ Mittavindakaṃ
nissāya te paccantagāmavāsīno sattakkhattum rājadandaṃ adāmaso,
sattakkhattum tessaṃ gehāni nījjhāyimsu, sattakkhattum talākaṃ
chijji. Te cintayimsu: „ambhākaṃ pubbe imassa Mittavinda-
kassa anāgamanakāle⁵ avarūpaṃ n⁶ otthi, idāni paṇ⁷ nasa āga-
takālato patthāya parihāyāmā“ ‘ti tam pothetvā nīharimān.
So attano dārake gaḁetvā aññattha gacchanto ekaṃ amanussa-
pariggaham utavinī pavisi. Tatti⁸ assa amanussa dārake ca
bhariyaṃ ca māretvā mācchaṃ khādimāso. So tato palāyitvā
tato tato āhīṇḁanto ekaṃ Gambhīraṃ nāma patṭanagāmaṃ
gāvāriṣṣaḁjanadivase⁹ yeva patvā kammakaro hutvā nāvaṃ
abhūrūhi. Nāvā samoddapitthe sattāhaṃ gantvā sattame divase
samoddamaḁjhe ākotetvā thapitā viya¹⁰ atthāsī. Te kālakaṇṇi-
sāḁkaṃ vāreumh. Sattakkhattum Mittavindakassa¹¹ eva¹² pāpuṇī¹³.
Manussa tass¹⁴ ekaṃ veṇukalāpakam datvā hattha gaḁetvā sa-
mudde khipimsu. Tasmīn khittamatte nāvā agamāsī. Mitta-

¹ C² pahārento. ² C² adda vā. ³ C² udd. ⁴ C² anāgamanakāle. ⁵ C² utvā-

⁶ C² rājadakassava. ⁷ C² C² -gi.

vindako veṇukalāpe nipajjivā samuddapitthe gacchanto Kassa-
pasammāsambuddhassa kāle rakkhitasīlassa phalena samudda-
pītthe ekaṃhiṃ phalikkavimāṇe catasso devadhītā patilabhitvā
tāsaṃ santike sukhaṃ anubhavamāṇe sattāhaṃ vasi. Tā pana
vimāṇapetiṇe sattāhaṃ sukhaṃ anubhavanti. Sattāhaṃ duk-
khaṃ anubhavitum gacchamāṇā „yāva mayam āgacchāma tva
idh' eva bohīti" vatvā agamamsu. Mittavindako tāsaṃ gatakāle
veṇukalāpe nipajjivā parato gacchanto rajatavimāṇe aṭṭha de-
vadhītaro labhi. Tata pi paraṃ gacchanto maṇivimāṇe soḷasa
kanakavimāṇe dvattimsa devadhītaro labhi. Tāsaṃ pi vacanaṃ
akātvā parato gacchanto antaralipake ekaṃ yakkhanagarāṃ
addasa. Tatth' ekā yakkhiṃ ajarūpena vicarati. Mittavindako
tassa yakkhiṇibhāvaṃ ajānanto „ajamaṃsaṃ khādiasāmiti" taṃ
pāde aggahesi. Sāyaṃ yakkhānubhāvena taṃ akkhipitvā khīpi.
So tāya khittie samuddamatthakena gantvā Bārāṇasīyaṃ pari-
khāpītthe ekaṃhiṃ kantakagumbamatthake pavitvā pavattamāṇo
bhūmiyaṃ patitthāsi. Tasmīṃ ca samaye tasmīṃ parikhāpītthe
rañño ajikā caramāṇā corā haranti. Ajikagopakā „core gan-
hissāma" ti ekamantaṃ nīlā aṭṭhamsu. Mittavindako pavat-
itvā bhūmiyaṃ thito tā ajikā disvā cintesi: „ahaṃ samudde
ekaṃhiṃ dipake ajikaṃ pāde gahetvā tāya khittie idha patito,
sace pan' idāni ekaṃ ajikaṃ pāde gahissāmi sā maṃ parato
samuddapitthe vimāṇadevatānaṃ santike khīpessatīti" so evaṃ
ayoniso manasi karitvā ajikaṃ pāde gaṇhi. Sā gaṇitamattā vi-
ravi. Ajikagopakā ito e' ito ca āgantvā taṃ gahetvā „ettakaṃ
kālaṃ rājakaḷe ajikākhādaḷo esa coro" ti taṃ koṭṭetvā bandhi-
tvā rañño santikaṃ neṇti. Tasmīṃ khāṇe Bodhisatto paṭi-
santamāṇavakaparivuto nagarā nikkhamma mahāyātaṃ gacchanto
Mittavindakaṃ disvā sañjānitvā te manusse āha: „tāta, ayaṃ
ambhakaṃ antevāsiko, kasmā taṃ gaṇhitthā" ti. „Ajikacoroḷo
ayya ekaṃ ajikaṃ pāde gaṇhi, tasmā gaṇito" ti. „Tena h'

¹ O¹ O² khīpessatīti, O³ khīpessatīti

etam ambhākaṃ dāsam katvā deha, amho niasāya jivissatīti¹.
Te „sāluṃ ayyā“² ti taṃ visajjjetvā agamanisa. Atha naṃ
Bodhisatto „Mittavindaka tvam ottakam kālāṃ khamāṃ vasitī“³
pucchī. So sabbam ātanaṃ katakammam ārocesi. Bodhisatto
„atthakāmanam⁴ vacanam⁵ akarento⁶ etam dukkham pāpūnan-
tīti“⁷ vatvā imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmasa hitānukampīno
ovajjamāno na karoti sāsanaṃ
ajjyā pādam olubbha Mittako viya socatīti. 40.

Tatha atthakāmasā 'u vajjhitā locchintassa, hitānukampīno u
hitena anukampamāna, ovajjamāno ti musitkena hitatītena vadiyamāno,
na karoti sāsanaṃ ti amasutthim na karoti duhacco anavadako hoti, Mittako
viya socatīti yathā ayaṃ Mittavindako ajjyā pādam gacchitvā socati kīṇamā
evam olukkāṇaṃ socatīti imāya gāthāya Bodhisatto dhammam dasseti. Evaṃ
tena dharena etako addhāna tīṇa yeva atthakāvasa kunchāpura laddhapubbo,
yakkena hutvā śādhivasari gubbamalehi laddhāṃ sūnakhena hutvā śādhivasari
bhāttavamanam⁸ paritūbhādivasa⁹ dhammasenāparitūbhādivasa¹⁰ sāmānātharāṇa
laddhāṃ, evam parissa lābharīyakaṛāṇaṃ sāmā mahālokaṃ ti veditabbhaṃ.

Tasmim pana kāle so pi ācariyo Mittavindako pi yathā-
kammam gato.

Satthā „evam bhikkhave ātanaṃ appalābhābhāvaṃ ca nriyadhamma-
lābhābhāvaṃ ca sayam eva eṇa akāsi“¹¹ imaṃ dhammadhevanam āha-
rurā anussandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā Mittavindako
Locakutiesuttāro ahoṃ, diśāpāmekkhācariyo pana aham evā“¹² 'u.
Locakajātakaṃ.

2. Kāpotaśataka.

Yo atthakāmasa 'u. Imā Satthā Jetavāno vīharanto
ānātarāṇaṃ lolābhikkhūṃ ārabhā kathesi. Tassa lolābhāro Nava-
nipāte Kākaśataka¹³ āvūdhavanti. Tadā paṃ taṃ bhikkhū „ayam
ebhante bhikkhu lolo“¹⁴ ti Satthā ārocesum, Atha naṃ Satthā „muccāṃ

¹ C¹ atthakāmanam, C² atthakāmanam. ² so all three MSS. ³ C¹ Lokajātaka.

kira tvañ bhikkhu lolo" ti pucchā. „Ama bhante" ti. Sattā „pubbe pi tvañ bhikkhu lolo, lolakāṇā jīvatakkhayaṃ patto, paṇḍitāpi tvaṃ nissāya attano vasaṇatthānā parihiṇṇā" ti evaṃ uttaraṃ āhārī.

Ante Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjāṃ kāranta Bodhisatto pārāputayoniyaṃ nibbatti. Tada Bārāṇasīvāsino paññakāmatāya taṃsiṃ taṃsiṃ thāne sakunānaṃ sukhaṇṇasatthāya thusapacchiyo' olambenti. Bārāṇasīsetthino pi bhattakārako attano mahānase ekaṃ thusapacchiṃ olambetvā thapesi. Bodhisatto tattha vasaṃ kappesi. So pāto va nikkhamitvā gocare caritvā sāyaṃ āgantvā tattha vasaṇto kālaṃ kṭhepeti. Ath' ekadivasam eko kāko mahānasamatthakena gacchanto ambhānambhāmacchamamsānaṃ' dhoṇanavasaṃ ghāyitvā lobham uppādetvā „kin nu kṛe nissāya imam macchamamsānaṃ labhissāmi" avidure nisiddhivā parigaḥhanto sāyaṃ Bodhisattam āgantvā mahānasaṃ pavisaṇtāṃ disvā „imam pārāputaṃ nissāya macchamamsānaṃ labhissāmi" punadivase pāto va āgantvā Bodhisattassa nikkhamitvā gocaratthāya gamanakāle piṭṭhito piṭṭhito agamāsi. Atha naṃ Bodhisatto „kaṃ tvaṃ samma amhehi saddhiṃ carasīti" āha. „Sāmi, tumhākaṃ kiriyaṃ mayhaṃ ruccati, iṇo patthāya tumhe upatthahissāmi". „Samma, tumhe aññagocarā mayaṃ aññagocarā, tumhehi amhākaṃ upatthānaṃ dukkaraṃ" ti. „Sāmi tumhāgocaragahanakāle' ahaṃ pi gocaraṃ gabetvā tumhehi saddhiṃ yeva gamissāmi". „Sādho, kevalaṃ te appamattena bhavitabbaṃ" ti. Evaṃ Bodhisatto kākam ovaditvā gocare caranto tinabījādini' khādati. Bodhisattassa pama gocaragahanakāle kāko gantvā gomayapīṇaṃ apanetvā pānake khādītva udaraṃ pāretvā Bodhisattassa santikāṃ āgantvā „sāmi, tumhe ativeḷaṃ caratha, atibhūtaḥkhena nāma bhavitom na vaṇṇatīti" evaṃ Bodhisattena gocaraṃ gabetvā sāyaṃ āgacchantena saddhiṃ yeva mahānasaṃ pavisi.

* C¹ -pacchāyo. * both MSS. ambhānambhā-; * so both MSS. instead of tumhākaṃ-? * C¹ tinabījāni, C² kinabījāni.

Bhaddakārako „amhākaṃ kapoto aññaṃ pi gahetvā āgato“¹ ti kākassa pi pacchimaṃ thapeṣi. Tato paṭṭhāya dve jaṇā vasanti. Ath' ekadivasaṃ seṭṭhissa bahum macchamamsaṃ āharisū. Taṃ ādāya bhaddakārako mahānasaṃ tattha tattha olambesi. Kāko taṃ diṇvā lohhaṃ uppādetvā „sve gocarabhamiṃ agantvā“² mayā idaṃ eva khāditaḥhan“³ ti rattim tintinanto nipaṇṇi. Punnadivase Bodhisatto gocarāya gacchanto „ehi samma kākā“⁴ 'ti aha. „Sami, tunche gacchatha, mayhaṃ kucchirogo atthhīti“⁵. „Samma, kākānaṃ kucchirogo nāma kadāci na bhūtapabbo, rattim tisu yāmesu ekekaṃmiṃ yāme mucchitā honti, dipavajjinh gilitakāle pana nesaṃ muhuttan tittī' hoti, tvaṃ imaṃ macchamamsaṃ khādītukāmo bhavissasi, ehi manussaparibhogo nāma tuncākaṃ dappariḥhanṇiyo, mā evārūpaṃ akāsi, mayā saddhīm yeva gocarāya gacchahhīti“⁶. „Na sakkomi sāmīti“⁷. „Tena hi paṇṇāyissasi sakena kammena, lobhavaṃsaṃ agantvā' appamatto hohīti“⁸ taṃ ovaditvā Bodhisatto gocarāya gato. Bhaddakārako nūnappakāraṃ macchamamsaviḥkaṃ⁹ sampādetvā nūmanikkhamanattthaṃ bhājanāni thokaṃ viraritvā rasaparissāvanakaroṭṭhā bhājanamatthake thapetvā baḥi nikkhamitvā sodeṣe muḍcamāno aṭṭhāsi. Tasmān khaṇe kāko pacchito sīsaṃ ukkhipitvā bhattagehaṃ olokento tassa nikkhamitabhoṭṭvāṃ natvā „ayaṃ dāni mayhaṃ macorathaṃ pūretvā manasaṃ khādītum kālo, kiṃ nu kho mahāmanasaṃ khādāmi udāhu cūppikamanasaṃ“¹⁰ ti cintetvā „cūppikamanasaṃ nāma khippaṃ kucchih pūretum na sakkā, mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ āharitvā pacchīyaṃ nikkhipitvā khādamaṇo nipaṇṇissāmi“¹¹ pacchito uppatitvā rasakaroṭṭiyaṃ nīlīyi. Sā kīlīti sadāhaṃ akāsi. Bhaddakārako taṃ saddaṃ sutvā „kiṃ nu kho etaṃ“¹² ti pavajjho kākā diṇvā „ayaṃ dattakākā mayā seṭṭhino pakkamamsaṃ khādītukāmo, ahaṃ kho pana seṭṭhīṃ nīssāya jīvissāmi na imaṃ balāṃ, kiṃ me iminā“¹³ ti dvāraṃ pūḍhāya kākā gahetvā sakalasarīre pa-

¹ C¹ āgatoṭ. ² C² tittī. ³ C³ āgantvā, C⁴ āgantvā + eva. ⁴ C⁴ āgantvā. ⁵ C⁵ lobh. ⁶ C⁶ āgantvā. ⁷ C⁷ āgantvā. ⁸ C⁸ āgantvā. ⁹ C⁹ āgantvā. ¹⁰ C¹⁰ āgantvā. ¹¹ C¹¹ āgantvā. ¹² C¹² āgantvā. ¹³ C¹³ āgantvā.

tāni loṇetvā aḍḍasiṅgiveraṃ loṇajirakāya¹ kottetvā amhilata-
kena ālojetvā ten² assa sakulasariraṃ makkhetvā taṃ kākam
pacchiyaṃ khīpi. So adhimattavedanābhībhūto tīrtināyanto³
nīpaḷḷi. Bodhisatto sāyaṃ āgantvā taṃ vyasanappattarāṃ diṣṭvā
„lolakāka mama vacanaṃ akatvā tava lobhaṃ māsāya mahā-
dukkhaṃ patto sīti“ vtvā imaṃ gātham āha:

Yo atthakāmaṣṣa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanam
kapotakassa vacanaṃ akatvā
amittahatthathagato va setiṭi. 41.

Taṭṭha kapotakassa vacanaṃ akatvā⁴ ti pārapato hitānukampino-
naṃ akatvā, amittahatthathagato va setiṭi amittānaṃ anarhāśāśānaṃ
dukkhoppāḍakapuggalānaṃ hatthathāṃ hatthapethaṃ gato, syam kāko vīja
puggato mahantaṃ vyasanam patvā anuśaramāno setiṭi.

Bodhisatto imaṃ gātham vtvā „idāni mayā ca“ etaṃhi
thāne na sakkā vasitun⁵ ti aññattha gato. Kāko tatth⁶ eva
jivirakkhayaṃ patto. Atha naṃ bhattakārako saddhiṃ pacchiyā
gahetvā anukārattthāne chaḍḍesi.

Sattthāpi „na traṃ bhikkhu idān⁷“ eva lolo pubbe pi lolo yeva,
taṃ ca paṇa te lolyaṃ māsāya paṇḍitāpi sakamhā āvāśa parihīnā⁸ ti
imaṃ dhammadassanaṃ āharitvā saccāni pakāseṃ. Saccaparivosaṇe so
bhikkhu anāgāmiṇaṃ patto. Sattthā anuśāśāni gahetvā jātakaṃ
anurodhāseṃ: „Tadā kāko lolabhikkhu ahoṃ, pārapato paṇa ahaṃ
evā“ ti. Kapotajātakaṃ.

3. Velukajātaka.

Yo atthakāmaṣṣa⁹ ti. Imaṃ Sattthā Jeyavane vīharanto
aṇṇataruṃ dubbhasabbhikkhūṃ ārabha kathesi. Taṃ¹⁰ hi Bhagavā
„saccāni kira traṃ bhikkhu dubbha“ ti pacchitvā „saccam bhante“
ti vutto „na traṃ bhikkhu idān¹¹“ eva dubbha. pubbe pi dubbha yeva,

¹ U^o loṇajirakāya. ² U^o tīrtināyanto. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. tam.

dubbhacattā¹ yeva ca paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā appamukhe² jīvitakkhayaṃ patto aññ³ eva atitāṃ āhara:

Atha Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ kāranta Bodhisatto Kāśiraṭṭhe mahābhogakulo nibbatta viññātāṃ patvā kāmesu ādinavaṃ nekkhamme cānisamaṃ dīvaṃ kāmo paḥaya Himavantaṃ pavasiṭvā isipabbajjāṃ pabbajjivā kaṣiṇa-parikammaṃ katvā pañca abhiññā attha aamāpatiyaṃ uppādetvā jhānasukheṇa vitināmento aparabhāge mahāparivāro pañcāhi tāpasasatehi parivuto gāṇasaṃ sattiā hutvā vihāsi. Ath⁴ eko āśvīsaipotako attano dhammatāya caranto aññātaraṃsa tāpasassa asaṃapadaṃ patto. Tāpaso tasmīṃ puttasiṇhaṃ uppādetvā taṃ akaṃmāṃ veḷupabbe sayāpetvā patijaggatī. Tassa veḷupabbe sayanato Veḷuko tv-eva nāmaṃ akāmaṃ. Taṃ puttasiṇheṇa patijagganato tāpasassa Veḷukapitā tv-eva nāmaṃ akāmaṃ. Tada Bodhisatto „eko kira tāpaso āśvīsaṃ patijaggatī“ eva pakkhesivā „saccaṃ kira tvaṃ āśvīsaṃ jaggasīti“ pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte „āśvīseṇa saddhiṃ viasāso nāma n’ atthi, mā evaṃ jaggasīti“ āha. Tāpaso āha: „so⁵ me ācāriyaputto, nāhaṃ teṇa vinā vatṭitaṃ sakkhissāmīti“. „Tena hi etasā⁶ eva santikā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissasīti“. Tāpaso Bodhisattassa vacanaṃ na gāhi, āśvīsaṃ pi jahitvā nāsakkhi. Tato katipāhaccayen⁷ eva sabbe tāpasā phalāphalatthāya gaṇtvā gataṭṭhāne phalāphalassa sulabbabbhāvāṃ dīvaṃ dve tayo dīvaṃ tatth⁸ eva vasiṃsa. Veḷukapitāpi tehi saddhiṃ gacchanto āśvīsaṃ veḷupabbe yeva sayāpetvā pīdahitvā gato. So puna tāpasāhi saddhiṃ dvīhatihaccayena āgaṇtvā „Veḷukassa gocaraṃ dasaṃmīti“ veḷupabbaṃ ugghāṭevā „ehi putta, chātako⁹ aṭṭi“ hatthāṃ pasāresi. Āśvīso dvīhatihāṃ nirāharatāya kuḍḍhitvā pasāritahatthe dasitvā tāpasāṃ tatth⁸ eva jīvitakkhayaṃ pāpetvā araṇḍāṃ pāvīsi. Tāpasā taṃ dīvaṃ Bodhisattassa ārocesmā.

¹ C¹ dubbhacattā. ² C² appamukhe. ³ C³ amita āha āh. ⁴ C⁴ puttasiṇha-
dattā, C⁵ puttasiṇhālo.

Bodhisatto tassa sarirakiccānā kāretvā isigāṇesa majjhe nisīdīva isinaṃ ovādasena imān gāthān āha:

Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamaṇo na karoti āsannaṃ
evaṃ so nibhato seti Vejūkassa yathā piṭā ti. 42.

Tattha evaṃ so nibhato seti ti yo hi isinaṃ ovādanā na gāṇhāti so yathā eva isigāṇesa isigāṇesa pūtibhāvanā¹ patvā nibhato seti, evaṃ mahāvīriyānāṃ patvā nibhato seti nibho.

Evān Bodhisatto isigāṇsaṃ ovaditvā cattāro brahmvihāre bhāvetvā āyupariyesāne Brahmaloce uppaṇṇi.

Sattāpi „na tvaṃ bhikkhū idān' eva dubbaco, pubbe pi dadda-cabhiḍḍāven" eva ca āsavaṇṇakke pūtibhāvanā gatto" ti imān dhamma-desanānā āharitvā anussandhīn ghatetvā jātakān samodhānesi: „Tadā Vejūkapitā daddacabhiḍḍakku āhesi, asasaṃsā Buddhapariṇā, gāṇasutthā pana āham evā" ti. Vejūka-jātakam.

4. Makasajātaka.

Seyye amitto ti. Idān Sattā Magadhesu cūrikān caranāno-nūātaraṇiṇiṃ gāṇake bālagāṇikamaṇṇasa² ācābhiḍḍa kathaesi. Tatthāgato kira ekasmiṃ samaye Sāratthito Magadharāṭṭhinaṃ gantvā tattha cūrikān caranāno-nūātaraṇiṃ³ gāṇakān sampāpasi. So ca gāṇako yebhuyyena andhabālanasamāsehi yeva nassano. Tatth' ekadivasaṃ te andhabālanasamāse ānāpāditvā „aho aṃhe amāṇaṃ pavāṇava kammaṃ karonto mukhā khūḍanti, tappaccayā ambhākaṃ kammaṃcchedo hoti, saḥso va dhammā c' eva āvutthāsi ca ādāya gantvā mukhasāni sadhūn yujjhitvā sabbamānasa vijjhitvā chinḍitvā ca māṇasa⁴ ti manṭayitvā amāṇaṃ gantvā „makaso vijjhasāṇa" ti ādāṇasāṇiṇi vijjhitvā ca paharitvā ca dukkhapattā, āgantvā antogāṇe ca gāṇa-majjhe ca gāṇatvāro ca oṇṇajjāva. Sattā bhikkhasamghapariṇato taṃ gāṇaṃ paṇḍāya pāvisi, Arāṇe paṇḍitamānassa Bhagarantaṃ dīva gāṇatvāro māṇasaṃ kaivā buddhapaṇṇikassa bhikkhusaṃ-

1. Cf. Monatsbericht d. Kgl. Acad. d. Wiss. zu Berlin 1888 p. 263. and A. Weber's Ind. Stud. 4. Bd. p. 347. ² C¹ - bhāraṇ ³ C² bhāra. ⁴ C³ ādāṇaṇa.

ghassa mahidānaṃ datvā Sattāhāraṃ vanditvā nisīdissaṃ. Sattāhaṃ ta-
maṃ taṃsaṃ jhāne vaṇṇitamaṇṇe¹ dātvā te upāsako poruhi: „bhaṇe lene
gīlānamanussa², kiṃ etohi kaṇaṃ“ ti. „Bhaṇte ete maṇṇe³ ‘mahasa-
yuddhāraṃ karissāma’⁴ ‘ti gantvā sūnamāṇānaṃ vijjhivā sayāsaṃ gīlānaṃ
jāta’“ ti. Sattāhaṃ „na idāṃ⁵ eva andhabālamanussa⁶ ‘mahasaṃ pahāra-
sāma’⁷ ‘ti attānaṃ paharanti, pubbe pi ‘mahasaṃ’⁸ paharissāma’⁹ ‘ti
parasaṃ paharapakamanussa¹⁰’ āhesuṃ yeva’¹¹ ‘ti satvā tehi manusshehi
yūceto nīlānaṃ āharā“.

Atto Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ karente
Bodhisatto vaṇṇijjāya jīvikaṃ kappeti. Tada Kāsiraṭṭhe
ekasmiṃ paccantagāme bahū vaḍḍhaki¹ vasaṃti. Tatth’ eko
phalitavaddhaki² rukkhāṃ tacchati. Ath’ assa eko makasa
tambalohathalākapiṭṭhisāḍhe³ sise nisīditvā sattiya⁴ paharanto viya
sakaṃ⁵ mukhatundakena vijjhi. So attano santike nīlānaṃ put-
taṃ āha: „tāta, mayhaṃ sīsaṃ makasa sattiya⁶ paharanto viya
vijjhati, vārehi taṃ“ ti. „Tāta, adhivāsehi, ekappahārena naṃ
māressāmi⁷“. Tasmiṃ samāye Bodhisatto pi attano bhaṇḍaṃ
pariyesamāno taṃ gāmaṃ putvā tassa vaḍḍhakisālāya nīlāno
hoti. Atha so vaḍḍhaki puttaṃ āha: „tāta imaṃ makasaṃ
vārehihi“. So „vāressāmi tūhi“⁸ ‘ti tikhiṇaṃ mahāpharasaṃ
akkhipivā pītu pīṭṭhipasse thatvā „makasaṃ paharissāmi⁹“
pītu matikhakaṃ dvīdhā bhīndi. Vaḍḍhaki tatth’ eva jīvita-
khayaṃ patto. Bodhisatto tassa taṃ kammaṃ diṣvā „paccā-
mitto’¹⁰ pi paṇḍito va seyyo, so hi dandabhayaṇāpi manussānaṃ
na māressatīti“¹¹ cīntetvā imaṃ gātham āha:

Seyyo amitto matiya¹ apeto
na tv-eva mitto motivippahīno,
„makasaṃ vadhiṣṣaṃ“² ti hi elamāgo³
putto pītu abbhīdā uttamaṅgaṃ ti. 43.

¹ O¹ vanhuṃ. ² C¹ makasā. ³ C¹ pahārenaka-, C² pahārenaka-. ⁴ both MSS.
-vaḍḍhaki. ⁵ C¹ -phalipphāhi-. ⁶ C¹ sise. ⁷ C¹ seccānissatto. ⁸ so both MSS.

Tattha seyyo ti parame uttamo, amāyā upeto ti paṇḍāya saṃmonāgato, aṭṭhaṃgo¹ ti ālīkasmālo idāṃ putto, pītu abbhidaṃ uttamaṃṇaṃ² ti attano pāṇāya putto pi hutaṃ pītu uttamaṃṇaṃ³ manikkam makkena māsasāmiṃ daddha bhāṇaṃ, taṃmā bhāṇamāna paṇḍito amito va seyyo ti.

Imaṃ gātham vatrā Bodhisatto aṭṭhāya yathākammam gato. Vaḍḍhakissāpi ātakaṃ sarīrakiccam akaṃsu.

Saṭṭhā „evam upāsakā pubbe pi ‘makkena paharivāma’⁴ ‘ti parame paharapakammanā’⁵ ahesam yevā”⁶ ‘ti imaṃ dhammasaṃsāraṃ āharitvā anusaṃlīhaṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā gātham vatrā pakkanto paṇḍitavāṇṇo pana aham eva ahesam”⁷ ti. Makkaṃjātakaṃ.

5. Rohiṇijātaka.

Seyyo amitto ti. Imaṃ Saṭṭhā Jetavana vīharanto akasā Anāthapiṇḍikaseṭṭhinā dāsiṃ ārabha kathesi. Anāthapiṇḍikassa kīra ekā Rohiṇī nāma dāsi⁸ ahesi. Tassā vihipaharapattihāno⁹ āgantvā mahallikamāsi¹⁰ nipaṇṇi. Taṃ makkhikā parivāretvā vāciyā vijjamānā viya khādanti. Sā dhammaṃ āhu: „amma, makkhikā maṃ khādanti, etā vārehi”¹¹. Sā „vāressāmi amma”¹² ‘ti musaleṃ akkhi-pitvā mātu sarīre makkhikā māretvā „vāṇesaṃ pāpessāmi”¹³ mātaraṃ anasaleṃ paharitvā jīvitaḥkhayaṃ pāpeti. Taṃ diavā „māsi”¹⁴ ‘ti roditaṃ ārabhi. Taṃ pavattim¹⁵ seṭṭhiṃ ārocesu. Seṭṭhi tassā sarīrakiccam kāretvā vīharaṃ gantvā sabbaṃ taṃ pavattim¹⁶ Saṭṭhu ārocesi. Saṭṭhā „na kho gāṇapati eṇā ‘mātu sarīre makkhikā māremhi’¹⁷ idāṃ”¹⁸ eva musaleṃ paharitvā mātaraṃ māresi, pubbe pi māresi yevā”¹⁹ ‘ti vatrā tena yācito aññam āharī.

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte raḍḍhaṃ kārento Bodhisatto seṭṭhikulo nibbatitvā pītu accayena seṭṭhiṭṭhā²⁰ nam pāpuṇi. Tassāpi Rohiṇī nāma dāsi²¹ ahesi. Sāpi attano vihipaharapattihānaṃ²² āgantvā nipaṇṇaṃ mātaraṃ „makkhikā me amma vārehi”²³ vuttā evam evam²⁴ musaleṃ paharitvā mātaraṃ jīvitaḥkhayaṃ pāpetvā roditaṃ ārabhi. Bodhisatto taṃ

¹ so both MSS. ² both MSS. -paharapaka-. ³ both MSS. dual. ⁴ C¹ -paharapaka-. ⁵ C² -paharapaka-. ⁶ C³ pavatti. ⁷ C⁴ pavatti corrected to pavattim. ⁸ both MSS. dual. ⁹ both MSS. -paharapaka-. ¹⁰ so both MSS.

pavattim sutvā „amitto pi hi imasmim loke paṇḍito va seyyo“¹
 ti cintetvā imam gātham āha:

Seyyo amitto medhāvi² yañce bālānukampako,
 passa Rohiṇikam jammimā mātaraṃ haṇtvāna socatīti. 44.

Tatha medhāvīti paṇḍito āhīti vibhavi. yañce bālānukampako ti
 ettha yaṇ ti bhagavipallāso kato so ti nāmattha nipāto, yo nima bālā anukam-
 pako teso satagunena dāhasagunena paṇḍito amitto honto pi seyyo yeva³ ti
 attho, aha ti yaṇ ti patiśedhanatthe nipāto, noce bālānukampako ti attho,
 jammim ti kammāṇaṃ dandham, mātaraṃ haṇtvā⁴ socatīti makkhikā mā-
 reṣāṇmhi mātaraṃ haṇtvā bhīno syam bālā sayam eva rodasi paridevati, imāsa
 kīraṇena imasmim loke amitto pi paṇḍito⁵ seyyo ti.

Bodhisatto paṇḍitaṃ pasamsanto imāya gāthāya dhammaṃ
 desesi.

Satthā „na kho galupati esā idān“ eva „makkhikā māreṣāṇmhi“
 mātaraṃ ghaṭesi; pubbe pi ghaṭesi yevā⁶ ti imam dhammasaṃsaraṇaṃ
 āharitvā ananandhiṃ ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā mātā yeva
 mātā āhesi, dhītā yeva⁷ dhītā, mahāseṭṭhi⁸ passa aham eva āhesim“ ti.
 Rohiṇijātakam⁹.

6. Ārāmadūsakajātaka.

Na ve anattakavalonā¹ ti. Imaṃ Satthā aṇṇatarasim
 Komagūmake uyyānadūsakam ārabhha kathesi. Satthā kira Ko-
 salesu cārīkam caramāno aṇṇataraṃ gāmakam sampāpuṇi. Tath’eko
 kuṭumbiko Tathāgatuṃ nimantetvā attano uyyāno ānāpāpetvā buddha-
 parinibbāna saṃghassa dānaṃ dātvā „bhante yathācariyā imasmim
 uyyāne vicarathā“ ti āha. Bhikkhū upphāya uyyānapāliṃ gahetvā
 uyyāne vicarantā ekam āḍḍasaṃbhūtam diva² uyyānapāliṃ pavahinā;
 „opāsaka maṃ uyyāmaṃ aṇṇatitaṃ eandecchāyaṃ, imasmim passa phāse
 koci rukkho vā gaccho vā n’ atthi, kiṃ nu kho kāraṇaṃ“ ti. „Bhante
 imassa uyyāmasa ropasakālo eko gāmodārako udakam āśantaṃ ima-
 smim phāse rukkhapotaṃ ammittaṃ katvā mūlappamāṇena odakam

¹ O^a medhāvi. ² so both MSS. ³ O^a adda pi. ⁴ O^a omite dhītā yeva, in
 O^a dhītā yeva hat been added afterwards. ⁵ O^a = setṭhi. ⁶ O^a rohiṇi-.

siñci. Te rukkapotakā miḷiyitvā matā, iminā kāraṇena idam thāman
aṅgaṇaṃ jātum" ti. Bhikkhū Saṭṭhārāṇ upasamkamitvā etam atthadā
ārocesuṃ. Saṭṭhā „na bhikkhave so gāmadārako idā" eva ārinna-
dūsako, pubbe jā āramadūsako yevā" ti vatvā siñham āhāsi:

Attha Bāreṇasiyaṃ Brahmadatte rajjam kārente Bā-
rinasiyaṃ nakkhattaṃ ghosayimāsu. Nakkhattabhorisaddasava-
nakāḷato paṭṭhāya sakalanagaravāsino nakkhattariṣṣitakā imivā
vicaranti. Tada rañño uyyāne bahū makkatā vasantī. Uyyā-
napālo cintesi: „nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ime vānare
'udakaṃ siñcathā' ti vatvā ahaṃ nakkhattaṃ kiḷḷissāmi" jē-
ṭhakavānaraṃ upasamkamitvā „samma vānara-jēṭṭhaka, imāṃ
uyyāsaṃ tumbhākam pi bahupakāraṃ, tumhe ettha pupphapha-
lapallavāni¹ khādatha, nagare nakkhattaṃ ghuṭṭhaṃ, ahaṃ
nakkhattaṃ kiḷḷissāmi, yāvūhaṃ āgacchāmi tava imasmiṃ uyyāne
rukkipotakesu udakaṃ siñcituṃ sakāhissathā" ti pucehi.
„Sādhu, siñcissāmi" ti. „Tena hi appamattā hoṭhā" ti uda-
kaṃ siñcanatthāya tesam cammapācā c' eva dārुकते ca datvā
gato. Vānarā cammapācā c' eva dārुकते ca gahetvā rukkipo-
takasu udakaṃ siñcanti. Atha ne vānara-jēṭṭhako evam āha:
„bho vānarā, udakaṃ nāma rakkhitaṃ, tumhe rukkipota-
kesu udakaṃ siñcantā uppatetvā uppatetvā mūlam oloketvā
gambhīragataṃ mūlesu bahū udakaṃ siñcatha agambhīraga-
tesu appaṃ, pacchā amhākaṃ udakaṃ dallabhaṃ bhavissatī" ti.
Te „sādhu" ti sampaticchitvā tathā akāmsu. Tasmiṃ samaye
eko paṇḍitapuriso rājuyyāne te vānare tathā karonti diṇvā evam
āha: „bho vānarā, kaṃsā tumhe rukkipotake uppatetvā up-
patetvā mūlappamāneṇa udakaṃ siñcathā" ti. Te „evam ne
vānara-jēṭṭhako ovaṇatī" ti āhāmsu. So taṃ vacanaṃ sutvā
„aho vata bho bālā appajitā 'atthaṃ karissāma' ti anattamaṃ
eva karontī" cintetvā imā gāthā āha:

¹ C¹ -phalavāni, C² -phalavāni corrected to -palavāni. ² C² siñcissāmi.

Na ve anattakusalena attamacariyā sukhāvahā,
hāpeti attamā dummavedho kapi āramiko yathā ti. 45.

Taṭṭha ve ti nipāṭṭamattarū, anattakusalena¹ 'ti anattāya anayataṇe kusalena attamā anāyetaṇe² kāraṇa akusalena ca 'ti attāho, attamacariyā ti vaṭṭha-kariyā³, sukhāvahā ti avarupena anattakusalena kīyikacetasākaṇṭhamanābhāsaṇa attasāsa cariyā na sukhāvahā, na saṅkhā āvāhituṃ ti attāho, khūḍḍasā⁴; ekanteṇ⁵ eva hi hāpeti attamā dummavedho bālapuggala attamā karissamā⁶ 'ti attamā hāpetvā attamam eva karoti, kapi āramiko yathā ti yathā āramo nityutto āramasākkhanako⁷ saṅkhaḍḍo attamā karissamāpi anattamā eva karoti evam ye koci anattakusalo tena na saṅkhā attamacariyāya āvāhituṃ, so kusalāreṇa attamā hāpeti yevā⁸ 'ti.

Etadā so paṇḍitapuriso imāya gāthāya vānarajeṭṭhakaṃ ga-
rahitvā attano parisamā ādāya uyyānā nikkhami.

Sattāhā „na bhikkhave esa gūmadārako itān¹ eva āramadūsako,
pubbe pi āramadūsako yevā²“ 'ti vatteṃ imam āramadūsaṃsaṃ āharitvā
anāmanābhāsa ghaṇetvā jātukam samvadhānesi: „Tadā vānarajeṭṭhako
āramadūsakagūmadārako ahoṃ, paṇḍitapuriso paṇḍa aham evā³“ 'ti.
Āramadūsakajātakam.

7. Vāruṇijātaka.

Na ve anattakusalena¹ 'ti. Idam Sattāhā Jetuvane si-
haranto vāruṇidūsakam² ārabhā kathesi. Anāthapindikassa kim
sahāyo eko vāruṇirāṇḍo tikhiṇaṃ vāruṇiṃ yajetvā hiraṇṇasavaggaṇḍiṃ
gahetvā vikkhanto mahājāno sannipatite „Itān tvaṃ mūlān gahetvā
vāruṇi³ dehi⁴“ aneterāṇkam āpāpetvā sayasā⁵ mahāyitum āgamaṃsi.
Aneterāṇko mahājānesa vāruṇiṃ deṇṇa manasse antarāmarā⁶ loṇṇak-
kharā⁷ āharāpetvā khūḍḍante diṇvā „surā aloṇḍā bhavissati, loṇṇam ettha
pakkhāpiṇasāmiti⁸“ surācāpiyānā uḷḷimattānā loṇṇaṃ pakkhāpiṇvā teṇṇ
suram ādāsi. Te makkhamā pūreṇvā pūreṇvā chaṇḍetvā⁹ „kin te kīṇān¹⁰“
ti pucchāmaṃ. „Tumhe suram piṇḍvā loṇṇaṃ āharāpente diṇvā loṇṇam
yojessā¹¹“ ti. „Āvarūpaṃ nāma maṇḍapaṃ vāruṇiṃ nāsesi bhāḍā¹²“ 'ti taṃ
garahitvā utthāy¹³ utthāya pakkamā. Vāruṇirāṇḍo¹⁴ āguttvā ekam pi

¹ C¹ anattamā anāyetaṇe, read: attāya anayataṇe? ² C¹ adda ti, for vaṭṭha- read
vaṭṭhi-? ³ both MSS. -vaṭṭhaṇa. ⁴ C¹ āruṇi-, *sa both MSS. ⁵ C¹ sayas-
⁶ C¹ antarā. ⁷ C¹ chaṇḍharā.

adivā „vārunipāyakaṁ khamuṁ gatā“¹ ti pucchā. So tam attatham ārocesi, Atha nahi ācariyo „bālā eva rūpā nāma te surā nānā“² ti garahivā imam kāraṇam Anāthapiṇḍikassa ārocesi. Anāthapiṇḍiko „atthi no idam kathāpābhata“³ ti Jetavanam gantvā Satthārāṁ vanditvā etam attham ārocesi. Satthā „na esa gahapati idān“⁴ eva vārunidūsako, pubbe pi vārunidūsako yevā“⁵ ti vatvā tena yācito aññam āhosi.

Attā Bārāṇasīyaṁ Brahmadaṭṭe mjjam kāreṇte Bodhisatto Bārāṇasīyaṁ seṭṭhi ahoṣi. Tam upanissāya eko vārunivāṇiḥo jīvati. So tikhinam suraṁ yojetvā „imam vikkī-
pāhīti“⁶ antevāsikam vatvā nahāyituṁ gato. Antevāsiko tassim gatamatte yeva surāya loṇam pakkhipitvā iminā va nayena suraṁ vināsesi. Ath' asā ācariyo āgantvā tam kāraṇam ṇatvā seṭṭhissa ārocesi. Seṭṭhi „anattakusalā nāma balā ‘attatham karissāmā’⁷ ti anattam eva karontīti“⁸ vatvā imam gātham āha:

Na ve anattakusalena attācariyā sukhāvahā,
hāpeti attatham dhammedho Koṇḍañño vārunim yathā ti. 46.

Tathā Koṇḍañño vārunim yathā ti yathā ayaṁ Koṇḍaññadūsako antevāsiko attam karissāmā loṇam pakkhipitvā vārunim hāpeti parihāpeti⁹ vināsesi evam sabbe pi anattakusale¹⁰ attam hāpeti.

Bodhisatto imāya gāthāya dhammam devesi.

Satthāpi „na esa gahapati idān“¹¹ eva vārunidūsako, pubbe pi vārunidūsako yevā“¹² ti vatvā anussandhim gahetvā jātakaṁ amedhānesi: „Tathā vārunidūsako idāni pi vārunidūsako ahoṣi, Bārāṇasīseṭṭhi paṇa aham evā“¹³ ti. Vārunijātakaṁ.

8. Vedabbhājātaka.

Anupāyena yo attam ti. Idam Satthā Jetavanā vāra-
ranto dubbacam bhikkhum ārabha kathaṁ. Tam hi bhikkhum
Satthā „na tvaṁ bhikkhu idān“¹⁴ eva dubbaco, pubbe pi dubbaco yeva.

¹ C² aññam parihāpeti. ² C² anattam.

ten¹ eva vacakāropena papaddhānāṃ vacanaṃ akatvā tiṃheṃ asinā dvandhā
kutvā chinne hūtvā magge nīpātītha, ten² ca chakkaṃ māsāya purisa-
sahaseṇa jīvānakkhayaṃ pattaṃ³ ti vāṭṭa aññam āharī.

Attā Bārāṇasīyaṃ Brāhmaṇaṃ rajjaṃ karente
ekasmiṃ gāmaḥ sūññatara brāhmaṇo Vedabbbhaṃ nāma man-
tam jānāti. So kira manto aggho⁴ mahāraho. Nakkhattayoge
laddhe tam mantam parivattetvā ākāse ulloki, tato⁵ ākāso
sattaratanavassam vassati. Tada Bodhisatto tassa brāh-
mapassa santike sippaṃ uggaṇhāti. Ath⁶ ekadivasam brāhmaṇo
Bodhisattam ādāya kenacid eva karaniyena attano gāmaṃ nīk-
khamitvā Cetiyaraṭṭhaṃ agamāsi. Antarāmagge ekasmiṃ
araññaṭṭhane pañcasatā pesanākacorā nāma pañthagghātam⁷
karonti. Te Bodhisattaṃ ca Vedabbbhabrāhmaṇaṃ ca gan-
hiṃsu. Kaso pan⁸ ete pesanākacorā ti vuccanti, te kira
dve jāne gahe tvā ekam dhanāharapaṭṭhāya pesanti, tasmā pe-
sanākacorā i⁹ eva vuccanti, te pi ca pitāpette gahe tvā pitaraṃ
„tvam amhākaṃ dhanam āharitvā puttam gahe tvā yāhiti“ va-
danti, eten¹⁰ upāyena mātudhitaro gahe tvā mātaraṃ viasaṃjenti,
jeṭṭhakakaniṭṭhe gahe tvā jeṭṭhakabhātikaṃ viasaṃjenti, ācariya-
te vāsike gahe tvā antevāsikam viasaṃjenti. Te tasmim pi kāle
Vedabbbhabrāhmaṇaṃ gahe tvā Bodhisattam viasaṃjesuṃ. Bodhi-
satto ācariyaṃ vanditvā „aham ekāhadvihacenyena agamissāmi,
tumhe mā bhāyittha, api ca kho pana mama vacanaṃ karoṭha,
ajja dhanavassāpanakanakkhattayogo bhavissati, mā kho tumhe
akkhamaṃ asahanto mantam¹ parivattetvā dhanam vassāpayittha,
sace vassāpessatha“ tumhe vināsam pūṇapessatha ime ca paṭi-
cussatā corā² ti. Evaṃ ācariyaṃ ovaditvā dhanatthāya agamāsi.
Corāpi suriye attamaṃ gate brāhmaṇam bandhitvā nipajjāpesuṃ.
Tam khamaṃ yeva pāsinalokadhātuto paripuggaṃ candamaṇ-
ḍalam uṭṭhāhi. Brāhmaṇo nakkhattam okento „dhanavassā-

¹ U^o aggho. ² C^o ca. ³ C^o pattaṃ. ⁴ C^o pesanācorā. ⁵ C^o mantam
⁶ C^o -pessattha.

panakannakkhattayogo laddho, kim me dukkheṇa anubhūteṇa,
 mantāṃ parivattetvā ratanavassasāṃ vassāpetvā corānaṃ dhanāṃ
 datvā¹ yathāsukkaṃ gamissāmīti² cīnetvā cora āmantesi: „aho
 corā, tumhe maṃ kimatthaya gaṇhīthā“³ ti. „Dhanatthāya
 ayyā“⁴ ti. „Sace vo dhanena attho khīppaṃ maṃ bandhanaṃ
 mocetvā sisāṃ nahāpetvā ahatavattāṇi acchādetvā gandhehi
 vilimpāpetvā pupphāṇi piḷandhāpetvā⁵ ṭhapethā“⁶ ti. Corā taṇsa
 kathaṃ sutvā tathā akāṃsu. Brāhmaṇo uakkhattayogaṃ āatra
 mantāṃ parivattetvā ākāsaṃ ullokesi. Tāvā eva ākāsa⁷ ra-
 tanāṃ patiṇṇasu. Corā taṃ⁸ dhanāṃ sammāddhitvā uttarāsaṃ-
 gesu bhaddikāṃ kutvā pūyīṇsu. Brāhmaṇo pi tesāṃ pacchato
 va ngamāsi. Atha te cora aññe pañcasatā corā gaṇhīṇsu.
 „Kimatthaṃ amhe gaṇhathā“⁹ ti ca vutta¹⁰ „dhanatthāya“¹¹ ti
 āhaṇsu. „Yadi vo dhanena attho etaṃ brāhmaṇaṃ gaṇhatha,
 eso ākāsaṃ ulloketvā dhanāṃ vassāpesi, ambākaṃ p¹²etaṃ eteṃ¹³
 eva dīnaṃ“¹⁴ ti. Corā cora vissajjetvā „ambākaṃ pi dhanāṃ
 dehi“¹⁵ brāhmaṇaṃ gaṇhīṇsu. Brāhmaṇo „ahaṃ tumbā-
 kaṃ dhanam dadeyyaṃ, dhanavassāpananakkhattayogo pana
 ito sammavaccharamatthake bhavissati, yadi vo dhanena attho
 adhivāsetha, tadā dhanavassasāṃ vassāpessāmīti“¹⁶ āha. Corā
 kuḍḍitvā „ambho duṭṭhabrāhmaṇa, aññesaṃ idāṃ¹⁷ eva dhanāṃ
 vassāpetvā amhe aññāṃ sammavaccharaṃ adhivāsāpesīti“¹⁸ tiṇheṇa
 asinā brāhmaṇaṃ dvidhā chinditvā magge chuddetvā varena
 anubandhitvā tehi¹⁹ corahi saddhūṃ yujjhītvā te sukke pi
 māretvā dhanāṃ ādāya puna dve koṭṭhāse²⁰ kutvā aññamañ-
 ṇāṃ yujjhītvā addhatiyāṇi purisaasatāni ghāetvā etena upā-
 yena yāva dve janā²¹ avasīṭṭhā abeesuṃ tava aññamaññāṃ
 ghāttayīṇsu. Evaṃ taṃ purisaasahassaṃ vināsaṃ pattadi. Te
 pana dve janā upāyena taṃ dhanāṃ āharitvā ekaesmiṃ gama-
 samipe gahanaṭṭhāṇo dhanāṃ paṭicchādetvā eko khuggaṃ ga-

¹ Q² dhatvā. ² so both MSS. ³ Q² ākāsa. ⁴ Q² nam. ⁵ C² vutta corrected to vutta. ⁶ C² tehi tehi.

hetvā rakkhanto nisīdi eko taṇḍale gahetvā bhattadi paṇḍapetaṃ
 gāmaṃ pāvisi. „Lobho ca nāṃ¹ esa vīṇasamūlam eva“ ti
 dhanasantike nisīno cintesi: „tasmiṃ āgate imaṃ dhanam dve
 koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ taṃ āgataṃ tamāṃ eva
 khaggena paharitvā ghāteṣāṃ²“ ti so khaggaṃ sannāhitvā taṃ
 āgamaṇaṃ olokento nisīdi. Itaro pi cintesi: „taṃ dhanam dve
 koṭṭhāsā bhavissanti, yaṃ nūnāhaṃ bhatte viṣaṃ pakkhipitvā
 taṃ purisaṃ llohetvā jīvitaṃ khayaṃ pāpetvā ekako va dhanam
 gaṇheyyaṃ“ ti so nīṭhite bhatte sayam bhūñjitvā sesake viṣaṃ
 pakkhipitvā taṃ ādāya tathā āgamaṇi. Taṃ bhattaṃ oṭaretvā
 thāṇe chaddetvā taṃ ca bhattaṃ bhūñjitvā sayam pi tathā eva
 jīvitaṃ khayaṃ pāpupi. Evaṃ taṃ dhanam nissāya sabbe pi
 vīṇasam pāpunaṇaṃ. Bodhisatto pi kho ekāhadvīhacayena
 dhanam ādāya āgato. Tasmiṃ thāṇe ācariyaṃ adāya vipa-
 kiṇaṃ pana dhanam diṣvā „ācariyena mama vacanaṃ akatvā
 dhanam vassāpitam bhavissati, sabbehi vīṇasā³ pattehi bha-
 vitabbā“ ti mahāmaggena pāyāsi. Gacchanto ācariyaṃ mahā-
 magge dvīdhā chinnaṃ diṣvā „mama vacanaṃ akatvā mato“ ti
 dārūni addharitvā citakaṃ katvā ācariyaṃ jhāpetvā vanapū-
 phehi pajetvā purato gacchanto jīvitaṃ khayaṃ patte pañcasate
 purato addhatiyaṃte ti anukkamaṇa avasāno dve jaṇe jīvitaṃ
 khayaṃ patte diṣvā cintesi: „imaṃ dvīhi ānam purisaṃ sahasaṃ
 vīṇasam pattam, aṇṇehi dvīhi corehi bhavitabbam. te pi san-
 thambhituṃ na sakkhīṇsanti, kahaṃ nu kho te gaṇā“ ti gac-
 chanto tesam dhanam ādāya gahanaṭṭhānapavīṭṭhamaggaṃ diṣvā
 gacchanto bhaṇḍikabaddhasaṃ dhanassa rasiṃ diṣvā ekam bhat-
 tapātiṃ avattharitvā mataṃ addasa. Tato „idaṃ nāma tehi
 kataṃ bhavissati“⁴ sabbam ṇatvā „kahaṃ nu kho so puriso“
 ti vicinanto tam pi paṇḍapetaṃ thāṇe apaviddhaṃ diṣvā „am-

¹ so both MSS. instead of gahēyyaṃ? ² C^o vīṇasam.

hākaṃ ācariyo mama vacanaṃ akatvā attano¹ dubbacabhāvena² attanāpi vināsaṃ³ patto, apuram pi tena purisasahassaṃ vināsitaṃ, anupāyena yata akāraṇena attano vaddhīm patthaya-mānā ambhākaṃ ācariyo viya mahānāsaṃ eva pāpuniesantīti⁴ cintetvā imaṃ gātham āha:

Anupāyena yo attham icchati so vihaṇāti,

Cetā haniṃsu Vedabbhaṃ, sabbe te vyasanam ajjhagū ti. 47.

Tattha so vihaṇāntin so anupāyena attano attham⁵ vaddhīm sūḷhaṃ lechhanti akāle vāyamaṃ karonto puggale vihaṇāti khamati mahāvīnaṃ pā-puṇaṃ, Cetā ti Oṭṭharaṣṭharaṇa corā, haniṃsu Vedabbhaṃ ti Vedabbha-mantarassena Vedabbhe ti laḍḍhaṇāmaṃ brahmacariṇaṃ haniṃsu, sabbe te vya-sanam ajjhagū ti te pi ca anavasatī añhaṃ ghāteyamānā vyasanāni adhiṇa-saṃhitaṃ papābhūṇesi⁶ ti.

Evam Bodhisatto „yathā ambhākaṃ ācariyo anupāyena atthāne parakkamaṃ karonto dhanam vassāpetvā attanā jīvi-takkhayaṃ patto aññesaṃ⁷ ca vināsappaccayo jāto evam eva yo añño pi anupāyena attano attham lechitvā vāyamaṃ ka-rissati sabbaso attanā ca vināsaṃ pasesaṃ⁸ ca vināsappac-cayo bhaviesatīti⁹ vanaṃ unnādetvā devatāsu sādhu-kāraṇaṃ dadamāṇsu imāya gāthāya dhammaṃ desetvā taṃ dhanam upāyena attano gehaṃ āharitvā dāḍḍīnī puññaṃ karonto yāva-tāyukaṃ thatvā jīvitapariyesāne saggapathaṃ pūrayamāno agamaṃsi¹⁰.

Sattikāpi „na evaṃ bhikkhu idāṃ¹¹ eva dubbaco, pubbe pi dubbaco ca, dubbacattā pama mahāvīnaṃ¹² patto“ ti imaṃ dhammadessanaṃ āharitvā jātakaṃ upapajjānesi: „Tadā Vedabbhābrahmacariṇo dubbaco-bhikkhu abhū, antevāsiko pama ahum evā“ ti. Vedabbhājā-takaṃ.

¹ C^o omīti gatiṃ ti gacchanto ... attano. ² C^o gāḍḍhacabhāvena. ³ an boṭh MSS. ⁴ C^o atthā. ⁵ C^o aññesaṃ. ⁶ C^o pasesaṃ. ⁷ C^o agamaṃsi.

9. Nakkhattajātaka.

Nakkhattam patimāsaentaṃ ti. Idam Satthē Jetaṃsa-
viharato nūnataraṃ ājivikaṃ ārabha kathaesi. Sāvathivāsaṃ kir-
ekam kinnhitaraṃ janapada eko kulapatto attano puttaṃsa vāreṭṭā
„asokaḍḍasa nāma gaṇhissāmīti“ divasaṃ ṭhapetvā tasmā divaso
sappatto attano kulupakaṃ ājivikaṃ pucchī: „bhante, aṇṇa mayam
ekam maṃgalam karissāma, sabbhaṃ na kho nakkhattan“ ti. So
„ayam maṃ patimāsaṃ apucchitvā divasaṃ ṭhapetvā idāṃ patipucchati,
hota cakkhāpessāmi naṃ“ ti kujjhivā „aṇṇa sabbhaṃ nakkhattam,
mā aṇṇa maṃgalam karittha, soce karissatha mahāvāsā“ lhasiasatīti¹
āha. Tasmā kule maccuṃ tassa soddhātṭā tuṃ divasaṃ na gae-
chimaṃ. Nagaravāsino sabbhaṃ maṃgalakiriyaṃ katvā tesam anāga-
mannā divā „tehi aṇṇa divaso ṭhapito na ca kho āgatā, amhākaṃ pi
bahum veyakemam gataṃ, kiṃ na tehi, amhākaṃ dhitaraṃ aññasa
dassāma“ ti yathākatā² eva madhulema dhitaraṃ aññasa adahā.
Itare pomaḍivaso āgantvā „detha na dārikā“ ti ehamā. Atha ne
Sāvathivāsino „janapadarāsino nāma tamhe gaḥapatikā pāpamānasa,
divasaṃ ṭhapetvā araṇṇiya āgatā, āgatamaggeṃ“ eva paṭigacchatha,
amhehi aññesaṃ dārikā diṃṇā“ ti paribhāsemaṃ. Te tehi saddhim ka-
lahuṃ katvā yathāgatamaggeṃ³ eva gatā. Teṇa pi ājivikeṃ tesam
maṃsissāmaṃ maṃgalantārāyukatabhāva bhikkhūmaṃ⁴ antare pākato
jāto. Te bhikkhū dhammasabhaṃsaṃ sannipatīti „āveso ājivikeṃ
kulasaṃ maṃgalantārāya kato“ ti kathayamāṇā nisidimaṃ. Satthā
āgantvā „kāya na ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya sannissimā“ ti
pucchī. Te „imāya nāma“ ti kathayimaṃ. „Na bhikkhave idāṃ“ eva
ājiviko tassa kulasaṃ maṃgalantārāyaṃ karoti, pubbe pi esa tesam
kujjhivā maṃgalantārāyaṃ akāsi yevā“ ti vatrā aññam ādāsi.

Attito Bārāṇasīyaṃ Brahmadattaṃ rajjam karente na-
garavāsino janapadavāsiṇaṃ dhitaraṃ vāreṭṭā divasaṃ ṭhapetvā
attano kulupakaṃ ājivikaṃ pucchimaṃ: „bhante, aṇṇa amhākaṃ
ekā maṃgalakiriya, sabbhaṃ na kho nakkhattan“ ti. So „ame
attano rūciyā divasaṃ ṭhapetvā idāṃ maṃ pucchantīti“ kuj-
jhivā „aṇṇa nesaṃ maṃgalantārāyaṃ karissāmīti“ cintetvā „aṇṇa

¹ C¹ kulupakaṃ ² C² bhikkhusam ³ C³ bhikkhusam

asobhanam nakkhattam, sacce karotha mahāvīṇassa pāpunis-
sathā" 'ti āha. Te tassa saddahitvā nāgamimau. Janapada-
vāsino tesam anāgamanam āstva „te" ajja divasam thapetvāpi
na āgatā, kiṃ no tehi" aññesam dhūtarān adāmesu. Nagara-
vāsino punadivase āgantvā dārikam yācimesu. Janapadavāsino
„tumhe nagaravāsino nāma elunnahirika gahapatikā, divasam
thapetvā dārikam na gaphūttha, mayam tumhākaṃ anāgama-
nabhāvena aññesam adāma" 'ti. „Mayam ājivikam patipucchitvā
'nakkhattam na sobhanam" 'ti nāgatā, detha no dārikan" 'ti.
„Amhehi tumhākaṃ anāgamanabhāvena aññesam dinnā, idāni
dinnadārikam katham puna ānessāma" 'ti. Evam tesu añña-
maññaṃ kalahaṃ karontesu eko nagaravāsipapāṭitapuriso ekena
kammena janapadaṃ gato. Tesam nagaravāsinaṃ¹ „mayam
ājivikam pucchitvā nakkhattassa asobhanabhāvena nāgatā" 'ti
kathentānaṃ sutvā „nakkhattena ko attho, nānu dārikāya bod-
dhabhāvo va nakkhattam" 'ti vatvā imam gātham āha:

Nakkhattam patimānentaṃ attho bālam upaccagā,
attho atthassa nakkhattam, kiṃ karissanti tārakā ti. 48.

Tattha patimānentaṃ ti oṭkentam, idāni nakkhattam bhavessati idāni²
bhavissanti āgamaṃ yamānaṃ. attho bālam upaccagā ti etam nagaravāsinaṃ
bāladārikapavāṇābhāsaṃkhepo attho³ anāgato, attho atthassa nakkhattam
ti yam attham patiyessanti carati so pavāṇābhāso attho ca atthassa nakkhattam añña-
kiṃ karissanti tārakā ti itare paṇa itare tārakā kiṃ karissanti, kariss-
antiṃ sādheyyanti attho.

Nagaravāsino kalahaṃ katvā dārikam alahhitvā va aḡa-
maṃsau.

Sattthāpi „na bhikkhave aḡa ājiviko idāni" ev' aḡa kulassa maḡa-
golaṇṭarāyaṃ karoti, pubbe pi akāsi yevā" 'ti imam dhammasaṃsaṃ
āharitvā samsadhiṃ ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā ājiviko

¹ C¹ omits te. ² C² asobhanam. ³ so both MSS. ⁴ C⁴ omits bhavissanti idāni

⁵ C⁵ -sankhattam corrected to -sakkhattam

etarahi ājīko va abho, tām pi kulāni mām kulā¹ etc. gēthas
 evā² ito paṇḍapuriya pana aham evā³ ti. Nakkhattajā-
 takam.

10. Dummedhajātaka.

Dummedhāno ti. Udam Sotihā Jetavana viharanto la-
 katiharariyam ārabhā kattohi. Sā Brāhmasaṅgāte Mahākugha-
 jātake āviharissanti.

Attā Bārāṇasīyam Brahmaḍatte rajjam kārente
 Bodhisatto tassa raṇṇo aggamaheṣiṃ kucchimā patisa-
 dhiṃ gaṇhi. Taassa mātu kucchito nikkhantaṃsā nāmagahana-
 divase Brahmaḍattakumāro ti nāmaṃ akāsaṃ. So soḷa-
 savassapadesiko hutvā Takkaṣiḷayam sippam uggaṇhitvā tūpaṃ
 vedānam pāram gantvā atthārasannaṃ vijjattānānaṃ nippha-
 ttaṃ pāpuni. Ath⁴ aṃ pīṭṭhaṃ oparajjam adāsi. Tasmim samayo
 Bārāṇasivāsino devatāmangalikā bhūti, devatā namassanti, ba-
 huṃajakakukkurasakarādayo vadhitvā nānappakārehi puppha-
 gandhehi c' eva⁵ mamsalohitehi ca balikkammaṃ karonti. Bodhi-
 satto cintesi: „idāni sattā devatāmangalikā bahum pānavadham
 karonti, mahājano yabbuyyena adhammasmiṃ yeva nivṛṭṭho,
 aham pīṭṭhaṃ accayena rajjam labhitvā ekam pi akilametrā upāyen⁶
 eva pānavadham kātub na dāssāmi⁷“ so ekadivasaṃ ratham
 abhiruyha nagarā nikkhanto addasa ekasmim mahante vaṇ-
 rukke mahājanaṃ saṇṇipatitam tasmim rukke nibhattadēva-
 tīya santike⁸ puttadhītayasadhanādieu yam yam icchati tam
 tam patthentaṃ. So rathā oruyha tam rukkham upasaṃka-
 mitvā gandhapupphahi pūjēva udakena abhiṣekam katvā ruk-
 kham padakkhiṇaṃ katvā devatāmangaliko hutvā devatāṃ
 namassitvā ratham abhiruyha nagaram eva pāvisi. Taṃ pa-
 tthiya imā va ulāmena antarantare tattha gantvā devatā-

¹ C² mava. C³ etc. ⁴ C² -devatāpattika.

maṅgaliko viya pāṇaṁ karoti. So apareṇa samayena pīṭa
 accayena rajje paṭiṭṭhāya catasso agatīyo vajjitrā dasa rāja-
 dhamme akopento dhammena rajjam kārento cintesi: „mayham
 mano matthakaṁ patto, rajje paṭiṭṭhito 'ami, yaṁ panāham
 pubbe ekaṁ attham cintayim idāni tam matthakaṁ pāpessā-
 miti“ amacco ca brāhmaṇagahapatiādāyo ca sannipātāpetvā
 āmantesi: „jānātha bho mayā kena kāraṇena rajjam pattaṁ“
 ti. „Na jānāma devā“¹ ti. „Api vo 'haṁ asukaṁ nāma vata-
 rukkaṁ gandhādīhi pūjetvā añjaliṁ paggaheṭvā namassamāno
 dūṭṭhapubbo“² ti. „Āma devā“³ ti. „Tadā ahaṁ patthanaṁ
 akāsiṁ: 'sace rajjam pāpunissāmi balikammaṁ te karissāmi',
 tassā me devatāya ānubhāvena idaṁ rajjam laddhaṁ, idāni
 'sa' balikammaṁ karissāmi, tumhe papañcaṁ akatvā khippaṁ
 devatāya balikammaṁ sajjethā“⁴ ti. „Kim kiṁ gaṇhāma de-
 vatā“⁵ ti. „Bho ahaṁ devatāya āyācamāno 'ye va' mayham
 rajje pāpātipātādinī pañca dussilakammaṇi dasa akusalakam-
 mapathe samādāya vattissanti te ghātetvā antavaddhimāsa-
 lohitaḍḍhi“⁶ balikammaṁ karissāmi' āyāciṁ, tumhe evaṁ liberim
 carāpetha 'ambhakaṁ rājā uparājakāle yeva evaṁ āyāci: sac'
 ahaṁ rajjam pāpunissāmi ye me rajje dussilā bhavissanti te
 sabbe ghātetvā balikammaṁ karissāmi so idāni pañcavidhaṁ
 dasavidhaṁ dussilakammaṁ samādāya vattamānānaṁ dussilā-
 naṁ sahaasaṁ ghātāpetvā tesāṁ hadayamaṁsādinī gāhāpetvā
 devatāya balikammaṁ kāretukāmo, evaṁ⁷ ca nagaravāsīno
 jānantaṁ⁸ ti, evaṁ ca pana vatvā ye dāsi ito patthāya dussila-
 kamme vattissanti tesāṁ sahaasaṁ ghātetvā yaññaṁ yaḍḍva
 āyācantaṁ muccissāmi“⁹. Etam attham pakāseto imaṁ gā-
 tham āha:

Dummedhūnaṁ sahaasena yañño me upayācito,
 idāni kho 'haṁ yajjesāmi, bahū adhammiko jano ti. 49.

¹ so both MSS. instead of devā) ² C² ca. ³ C¹ attavaddhi. ⁴ C¹ evaṁ.

Tathā dummedhānam sahassena 'ti idāṃ kammaṃ kīṭṭhā vattati idāṃ
 na vattati ājāṇabhārena dānaṃ vā paṭa akusālakammayatho samādāya
 vattanabhārena dāṭṭhā mekkhā oṭṭaso 'ti dummedhā, amāḥ dummedhānācā nīp-
 paññānam tālapuggalināṃ gacchitvā gahitena sahassena, yaññe me upayāceto
 ti mayā devatena apasamāmitvā evaṃ yaññadānti yaññe yaṇṭo, idāni kho
 'ham yaññasāmiti na ahaṃ idāni' ayāseṇa rajjasa paṭṭisaddhātā idāni' ya-
 ññasāmi, kiṇṭhaseṇa idāni ki bhaḥ sikkhamāṃso jano, tamā idāni' eva nāḥ ga-
 hevaṃ bhikkusamāṃ karissāmehi.

Amareṣā Bodhisattassa vacanam autvā „sādhu devā" 'ti
 dvādasayojanike Hārānasinagare bheriṃ carāpeśuṃ. Bheriyā
 ānāḥ autvā ekam pi dussīlakammaṃ samādāya tṛito eko pu-
 riso pi nūhoṣi. Iti yāva Bodhisatto rajjāṃ kāresi tāva ekapug-
 galo pi pañcadassanaṃ vā dussīlakammunesu ekam pi kammaṃ
 karonto na paññāyittha. Evaṃ Bodhisatto ekapuggalam pi
 ākilamento sakalaratthavāsino sīlāṃ rakkhāpetvā sayam pi
 dānādāni poṇḍāni karitvā jīvitapariyosāṇe attano parisāṃ ādāya
 devanagarāṃ pūrento agamāsi.

Satthāpi „na bhikkhave Tathāgato idāṃ" eva lokassa aññam
 carati, pubbe pi carī yevā" 'ti imāḥ dhammasāseṇaṃ āharitvā am-
 sandhūṃ ghaṭetvā jātakaṃ samvādhāseṃ. „Tadā pacceṣā Buddhapariṣā
 ahoṃsu, Hārānasirājā paṃaṃ ahaṃ evā" 'ti. Dummedhajātakaṃ.
 Atthakāṇḍavaggo' pañcama. Pūṭham paṇḍāso.

6. ĀSĪMAVAGGA.

1. Mahāsaṃvāsajātaka.

Āsīmāyethoṃ pariso ti. Idāṃ Satthā Jetavane viha-
 mata aśaṃjhayiriyāṃ bhikkhūṃ ārabbhā kathaṃ. Tam' hi
 Satthā „saccaṃ kira evaṃ bhikkhū aśaṃjhayiriyā" 'ti paccehi „āma

bhante" ti ca vutte akasā vasa bhikkhu evaṃpi uyyānukāsāna vi-
 cyaṃ ossaṃ. pubbe paṇḍitā rājāṃ paribhāyitvā¹ attano vīriye² thatvā
 ca nattham pi yasaṃ uppādayimvā³ "ti evaṃ attidā āharī:

Attite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ kareṇte
 Bodhisatto raṇṇo aggaṃahesiya⁴ kucchimim⁵ nibbatto. Tassa
 nāmagahapadivase Sīlavakumāro ti nāmaṃ akasāhu. So
 saṃsarasapadesiko va sabbasippeṇa nipphattiṃ patvā apara-
 bhāge pito accayena rājje paṭṭhito Mahāsaṃvavaraṃjā nāma
 ābosi dhammiko dhammarāja. So bagarasā catuṣo dvāreṣu
 catasso majjhe ekaṃ nivesanadvāre ekaṃ ti cha dānasālā karetvā
 kapaṇadāhikānaṃ dānaṃ deti sīlaṃ rakkhanti uposaṭhakaṃmaṃ
 karoti khantimettānuddayasampanno, amāke nisinnaṃ puttāṃ
 paritosayamāno viya sabbasatte paritosayamāno dhammena rā-
 jaṃ kareti. Tass' eko amacco antoparo padubbhittvā apara-
 bhāge pākato jāto. Amaccā raṇṇo ārocesuṃ. Rājā parigaṇ-
 hanto attanā paccakkhato⁶ hatvā taṃ amaccāṃ pakkosāpetvā
 „āndhabhāla, ayuttan te kutaṃ, na vasaṃ mama vijite vasitvā
 arahaṃ, attano dhanāṃ ca puttadāraṃ cā gahetvā aññattha
 yāhiti" ratthā pabbājesi. So Kāśirattamaṃ atikkamva Kosala-
 rājānaṃ upatthahanto anukkamena raṇṇo abbhantare viśāsiko
 jāto. So ekadivasaṃ Kosalarājānaṃ āha: „deva, Bārāṇasī-
 rājāṃ siminakkhikamudhupatahasadisāṃ, rājā atimudako, appen⁷
 eva balavāhanena sakka⁸ Bārāṇasīrājāṃ gaṇhituṃ" ti. Rājā
 tassa vacanaṃ sutvā „Bārāṇasīrājāṃ nāmo mahā, ayaṃ cā
 'appen' eva balavāhanena sakka⁹ gaṇhituṃ" ti āha, kin nu kiṃ
 payuttakacoro siya¹⁰ ti cintetvā „payuttako si, maṇḍo" ti āha.
 „Nāhaṃ deva payuttako, saccam eva vadāmi, sacc me na sad-
 dahatha manussa pesetvā paccāntagāmaṃ haṇāpetvā" te ma-
 nussa gahetvā attano santikaṃ nite dhanāṃ datvā viśajjessa-
 nti¹¹. Rājā „ayaṃ ativiya sūro hutvā katheti, vimaṃsissāmi

¹ C' kucchimim.

² C' mahāpetvā.

³ sa buth MSS instead of -vassāṃ ti or -vassāṃ?

tāvā¹ 'ti attano purise pesetvā paccantagāmaṃ hanāpesi². Te core gahetvā Bārāṇasirāṇṇo³ dassesun. Rājā te⁴ dāvā „tāta kasmā gāmaṃ hanathā“⁵ 'ti pucchī. „Jvetaṃ asakkontā devā“⁶ 'ti. „Atha kasmā maṃ santikaṃ na āgamittha, ite dāni pat-
thiya avarūpaṃ mā karittha“⁷ 'ti tesam dhanam datvā viśaj-
jesi. Te gacivā Kosalarāṇṇo tam pavattissā ārocesun. So ettakenāpi guntun avisahanto puna majjhe jānapadam hanā-
pesi⁸. Te pi core rājā tath⁹ eva dhanam datvā viśajjesi. So ettakenāpi agantvā¹⁰ puna pesetvā antaravithiṃyā¹¹ vilumpāpesi. Rājā tesam pi corānaṃ dhanam datvā viśajjesi yeva. Tada Kosalarājā „atīviya dhammiko rājā“¹² 'ti ātvā „Bārāṇasirājjaṃ gahessāmiti“¹³ balavāhanaṃ ādāya niyyāsi. Tada pana Bārāṇa-
sirāṇṇo mattavāraṇe abhimukhaṃ āgacchante anivattanadhammā asaniyāpi siso patantiyā asantaśānasabhāva¹⁴. Śīlavamahārājasa
ruciyā satī sakala-Jambūdīpe rajjaṃ gahetun samatthā saha-
samattā abhejavarasūramahāyodhā honti. Te „Kosalarājā āgacchatīti“¹⁵ sutvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva, Kosalarājā kira 'Bārāṇasirajjaṃ gahessāmiti' āgacchatī“¹⁶, gacchāma, naṃ
ambhākaṃ rajjasīmāṃ anekkaṇṭamattam eva pothetvā gaṇhāma“¹⁷
'ti vadimsu. „Tāta, maṃ nīsesi ya nīhesuṃ kilāmaṇakīcaṃ n'
atthi, rajjatthika rajjaṃ gaṇhanto, mā gamittha“¹⁸ 'ti nivāresi.
Kosalarājā sīmān atikkamitvā jānapadamajjhanti pāvisi. Amaccā
puna pi rājānaṃ upasaṃkamitvā tath¹⁹ eva vadimsu. Rājā puri-
manayen²⁰ eva nivāresi. Kosalarājā bahinagare thetvā „rajjaṃ
vā datu yuddhaṃ vā“²¹ 'ti Śīlavamahārājasa sāsaṇaṃ pesesi.
Rājā taṃ sutvā „n' atthi mayā suddhiṃ yuddhaṃ, rajjaṃ
gaṇhatu“²² 'ti patisaṃsaṃ pesesi. Puna pi amaccā rājānaṃ
upasaṃkamitvā „deva, nā mayā Kosalarāṇṇo nagaraṃ pavi-
sītuṃ duma, bahinagare yeva naṃ pothetvā gaṇhāma“²³ 'ti āhaṃsu.
Rājā purimanayen²⁴ eva nivāretvā nagaradvārāṇi avāpuraṇetvā

¹ C¹ nahāpesi. ² C² hanāpesiṇaṃ rāṇṇo. ³ C³ na. + C⁴ nahatthā. ⁴ C⁵ ha-
pesi. ⁵ C⁶ āgacchā. ⁶ C⁷ antavithiṃyā. C⁸ antaravithi. ⁷ C⁹ asantaśāna-
sabhāva. ⁸ C¹⁰ āgacchatīti. ⁹ so both MSS.

saddhīm amaccasahassena mahātala pallankamajjhe nisīdi. Kosalarājā muhantena balavāhanena Bāraṇasīm pāvisi. So ekam pi paṭisuttum apassanto rañño nivesanadvārān gantvā amaccaganaparivuto apārotadvāre¹ nivesuno ālamkatapaṭiyattam mahātalam āruhya nisinnam nīraparādhām Silavamahārājānam saddhīm amaccasahassena ganhāpetvā „pacchutha, imam rājānam saddhīm amaccehi pacchābāham gāḥhabandhanatā bandhītvā āmakasusānam netvā galappamāno āvāte khaṇitvā yathā eko pi huttham ukkhipitum na sakkoti evam paṇam pakkhipitvā nikhaṇṭha, rattim eigaḷā āgantvā etesam kāraḍḍayuttakam karissanti“² āha. Manussā corarañño āgum sutvā rājānam saddhīm amaccehi pacchābāham gāḥhabandhanam bandhītvā nikkhāmesuṇ. Tasmim pi kāle Silavamahārājā corarañño sghātamattam pi nākāsi. Tesu pi amaccesu evam bandhītvā nīyamānesu³ eko pi rañño varam bhinditum samattho nāma nāhesi, evam avinītā kir⁴ assa parisa. Atha te rājapurisā⁵ ālmaccam Silavarājānam āmakasusānam netvā galappamāno āvāte khaṇitvā Silavamahārājānam majjhe ubbosu passesu sesā⁶ amacce⁷ ti sabbe pi āvātesu otāretvā paṇam ākiritvā ghanam⁸ ākoṭetvā agamāsu. Silavarājā amacce amantetvā corarañño upari kopam akutvā „mettam eva bhavetha tatā“ ti ovadi. Atha udharattasamayo „manusemamamsam khāḍḍiesmā“⁹ ti eigaḷā āgamiṇsu. Te dīsvā rājā va amaccā va ekappahāren¹⁰ eva saddam akāmu. Sigāṭā bhīṭā palāyīmu. Te nivattitvā olokentā pacchata kassaci anāgamanabhāvam ṇatvā puna pacā gamiṇsu. Itare pi tatā¹¹ eva saddam akāmu. Evam yāva tatīyam palāyītvā puna olokentā tesu ekasāpi anāgamanabhāvam ṇatvā „vajjhappattā ete bhavissanti“¹² eṇā hutvā nivattitvā puna tesu saddam karontsu pi na palāyīmu. Jetthakasiḷā rājānam upagañchi, sesā¹³ sesānam santikam agamāsu.

¹ O¹ apārotam, U¹ apārotam corr. to apārotā.² O² nīyya, U² nīyya.³ O³ eiga, U³ eiga corr. to eiga.⁴ te hoti MBS.⁵ O⁵ amaccesu evam.⁶ O⁶ ghanam, U⁶ ghanā corr.⁷ O⁷ ghanā corr.

Upāyakuṣalo rājā tassa attano santikam āgatabhāvaṃ hitvā
 dasitum okāsaṃ dento viya givāṃ ukkhipitvā tam givāya da-
 samānaṃ haṇukaṭṭhikena ākoddhitvā yante pakkhipitvā viya
 gāḥhakaṃ gantvā. Nāgabalena rañño haṇukaṭṭhikena ākoddhitvā
 givāya dalhagahitasigālo¹ attānaṃ mocetvā asakkunto maraṇa-
 bhayatajjito mahāvīravam viravi. Avasesasigālā tassa tam
 attassaraṇi² satvā „ekena puriṇeṃ³ esa gahito bhavissatīti“
 amacce upasamkamitum asakkontā maraṇabhayatajjitā sabbe
 palāyimaṃ. Rañño haṇukaṭṭhikena dalhaṃ katvā gahitasigālo
 aparāparaṃ saṃsaraṇte paṇaṃ sithilā⁴ ahoṃ. So pi sigālo
 maraṇabhayabbho catuḥi⁵ pādehi rañño aparimabbhāge paṇaṃ
 apabbhūhi. Rājā paṇaṃ sithilabhāvaṃ hitvā sigālāṃ vissaj-
 jetvā nāgabalo thāmasampanno aparāparaṃ saṃsaraṇto ubho
 hatthe ukkhipitvā āvāṇaṃkhavattiyāṃ olubbha vātaccinnava-
 lāhako viya nikkhamitvā (hito amacce assāsetvā paṇaṃ viyū-
 hitvā sabbe uddharitvā amaccaparivuto amakasasāno aṭṭhāsi.
 Tasmiṃ samaye manussa ekam matamanussaṃ amakasasāno
 chaddentā dvinnam yakkhānaṃ smantarikāya chaddesuṃ.
 Yakkhā⁶ tam⁷ matamanussaṃ bhājetuṃ asakkontā „mayāṃ
 imaṃ bhājetuṃ na sakkoma, ayaṃ Silavarājā dhammiko, esa
 no bhājetvā dassati, etassa santikaṃ gacchāma“⁸ ti tam mata-
 manussaṃ pāde gahetvā kaḍḍhantaṃ rañño santikaṃ gantvā
 „dova ambhakaṃ imaṃ bhājetvā dehīti“⁹ āhaṇu. „Bho yakkhā,
 ahaṃ imaṃ tumbhakaṃ bhājetvā dadeyyaṃ, aparisuddho¹⁰ paṇi
 ayūhi, nahāyissāmi tāvā“¹¹ ti. Yakkhā corarañño thapitavāṇa-
 udakaṃ attano ānubhāvena āharitvā rañño mahānattikāya adāṃsu,
 cahetvā thitassa saṃharitvā thapito corarañño sātako āharitvā
 adāṃsu, te nivāsetvā thitassa catujālīgandhuamuggam āharitvā
 adāṃsu, gandho vilimpitvā thitassa suvaṇṇasamugge maṇḍalāvaṇ-
 ṇesu thapitāni nānūpupphāni āharitvā adāṃsu, pupphāni pūlandhi-
 tvā¹² thitakālo „aññaṃ kiṃ karomā“¹³ ti pucchidhaṃ. Rājā attano

¹ Cf. delhami. ² Cf. attassaraṇaṃ. ³ In both MSS. instead of „ekena a-
 puriṇeṃ sithilā“? ⁴ Cf. catu. ⁵ Cf. na yakkhā. ⁶ Cf. nañ. ⁷ Cf. pīṇaṃ.

chūtākākāram dassesi. Te gantvā corarañño sampāditaṃ nānaggarasabhojanam āharitvā adāmesu. Rājā mahānāoulitto maṇḍitapasādhito nānaggarasabhojanam bhujji. Yakkhā corarañño (hapitvāsītupāṇiyam¹) savaṇṇabhikkhāraṇ² eva savaṇṇasaarakena³ pi saddhūh āharimsu. Atha⁴ assa pāṇiyam pīvitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthe dhovita-kāle corarañño sampāditaṃ paṭṭasaṅgandhikaparivāram taṃbūlam āharitvā adāmesu, tam khādītva phitakāle „aṇṇam kiṃ karoma“⁵ 'ti pucchimsu, „gantvā corarañño ussāsake nikkhittaṃ maṃgalakhaggaṃ āharatha“⁶ 'ti tam pi gantvā āharimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ matamaṇṇasaṇṇi ūjukam thāpāpetvā matthakamajjhe asinā paharitvā dve koṭṭhāse katvā dvinnam yakkhānaṃ samavibhattam eva vibhajjivā adāsi, datvā ca pana khaggaṃ dhovitvā sannahitvā⁷ aṭṭhāsi. Atha te yakkhā maṇṇasamaṇṇesaṃ khādītva suhita hutevā tutthacittā „aṇṇam te mahārāja kiṃ karoma“⁸ 'ti pucchimsu. „Tena hi tumhe attano āṇḍhāveṇa maṃ corarañño sirigabbhe oṭṭeṭṭha, ime ca amaceṇ attano attano gehe paṭiṭṭhāpethā“⁹ 'ti. Te „sādhu devā“¹⁰ 'ti sampatiṇṇhitvā tathā akāmesu. Tasmim samaye corarājā alaṃkatasiṇigabbhe sirisaṇṇanapīṭṭhe nipaṇṇo niddāyati. Rājā tassa pamattassa niddāyantassa khaggatalena udaram pahari¹¹. So bhūto pabojjhūtva dipālokena Silavamahārājānaṃ saṅjānitvā sayamā vutthāya dhittim upatthāpetvā thito rājānaṃ āha: „mahārāja evarupāya rattiyā gahitārakkhe pihitadvare bhavaṇṇe āraṃkhamanussehi utrokāse thāne khaggaṃ sannayhitvā alaṃkatapattiyatto¹² katham nāya tvam imam sayanapīṭṭham¹³ āgato“¹⁴ 'ti. Rājā attano āgamaṇākāram sabbaṃ vitthārat¹⁵ kathesi. Tam sotvā corarājā saṃviggamaṇaso „mahārāja, ahaṃ maṇṇasabhūto pi samāno tumhākaṃ gupam na jānāmi, parosaṃ lohitamaṇṇasakhādakehi pana kakkhālehi pharusalehi yakkhehi tava gupā dāta, na dān' ahaṃ na-

¹ C¹ hapitvāsītāvāṇṇapāṇiyam. ² C² -sarakā. ³ C³ sannahitvā corr. to sannayhitvā. ⁴ C⁴ pahāri. ⁵ both MSS. -patipato. ⁶ C⁶ sayamā-.

rinda evarūpe silasampanne tayaḥ lobbhissāmīti¹ khaggaṃ ādāya
 anpātham katvā rājānaṃ khamāpetvā mahāsarane nipajjāpetva
 attanā khuddakamaññake nipajjītvā pabbātāya rattiyaḥ uppiṭe
 sariye bheriṃ carāpetvā sabbaseniya ca amaccasahamapagaha-
 patike ca sammipātāpetvā tesuṃ purato ākāse pūmpacandanā²
 okkhipanto viya Silavarasāṇo guṇe kathetvā parisamajjhe yeva
 puna rājānaṃ khamāpetvā rājānaṃ pañicchāpetvā „ito paṭṭhāya
 tumbhākaṃ uppanno corūpaddava³ mayhaṃ bhāro, mayā gahilā-
 rakkhā tumbhākaṃ rājānaṃ karothā⁴“ ti vatvā pesuṇṇākārakassa
 ānaṃ katvā attano balavāhanānaṃ ādāya akaraṇṭham eva gato.
 Silavamahārājāpi kho alamkataputiyatto setacalattassa haṭṭhā
 sarabhapādake kañcānapallanike nisinnā attano sampattiṃ olo-
 ketvā „ayaḥ ca evarūpā sampatti amaccasahasassa ca jīvita-
 patābhho, mayi viriyānaṃ akaronte⁵ na kiñci abhaviṣṣa, viriyaha-
 lensa paṇḍhaṃ natthā⁶ ca imānaṃ yasānaṃ⁷ paṭilabbhiṃ, amaccasa-
 hassassa ca jivitadānaṃ ādāsin, āśāchedanā vata akatvā
 viriyānaṃ eva kattabbhaṃ, kataviriyassa hi phalaṃ nāma evaṃ
 samijjhatīti⁸“ cintetvā udānavasena imānaṃ gātham āha:

Asmaethi⁹ eva puriso, na nibbindayya paṇḍito,
 passāmi vo haṃ attānaṃ, yathā icchāmi tathā ahā ti. 50.

Tathā Asmaethava⁹ na evāhaṃ viriyānaṃ karonto imasā dukkhe maccis-
 sāmiṃ attano viriyabalaṃ naṃ karoti⁹ eva, na nibbindayya paṇḍito ti
 upāyakesalo yuttatikāna viriyānaṃ karonto ahaṃ imasā viriyassa phalaṃ na
 lubbhissāmi¹⁰ na ukkathayya, āśāchedakammassa na karoyyāmi¹¹ attā, passāmi
 vo haṃ attānaṃ ti, attā vo ti nipātmattam, ahaṃ ahaṃ attānaṃ passāmi,
 yathā icchāmi tathā ahā¹² ti ahaṃ hi ahaṃ nikkāto tumbhā dukkhe maccissā
 puna attano rājāsampattiṃ icchāmi, so ahaṃ imānaṃ sampattiṃ pattoṃ attānaṃ
 passāmi, yathā evāhaṃ paṭhe icchāmi tathā¹³ eva me attā jetaṃ ti.

Evāṃ Bodhisatto „aho vata loka silasampannānaṃ viriya-
 phalaṃ nāma samijjhatīti⁸“ imāya gāthaya udānaṃ udānetvā yava-
 jivānaṃ puṇḍanaṃ karitvā yathākammam gato.

¹ C¹ -candanā. ² C² -urupaddava, C³ -urupaddaka. ³ C⁴ -karonte. ⁴ C⁵ -ayāsi.

Sattthāpi imāni dhammadessanāni āharavā accāsiṃ pakāseṃ. Sac-
capariyosāne oṣaṭṭhaviṛiyo bhikkhu amhante paṭṭhāsi. Satttha am-
vādhimā ghaṭetvā jātakasā sammakāseṃ: „Tadā duggāhamāsa¹ Deraḍaṇa
ahoṃ, amaccasāharsā² Buddhapaṇiṇā, Sīlaramahārājā³ paṇa ahaṃ evā⁴
'ū. Mahāsīlavarajātakaṃ.

2. Cūḷajanakajātaka.

Vāyameṭheva purisa ū. Idam Sattthā Jetavāse viha-
ranto oṣaṭṭhaviṛiyan eva ārabha kathesi. Tatttha yaṃ vattab-
bam taṃ sabham Mahājānakaajātako āvūbhavissati. Rājā⁵ paṇa seta-
chattassa⁶ luttthā⁷ nāṇaṃ imāni gāthāni āha:

Vāyameṭh' eva puriso, na nibbindeyyā paṇḍito,
passāmi vo 'huṃ attāmaṃ udakā⁸ thalam ubbhutan ti. āl.

Tatttha vāyameṭhesā ū vāyameṭh' kasoṭh' eva udakā⁸ thalam ubbha-
tan ū udakam thalam nāṇaṃ, thala⁹ paṭṭhānam attāmaṃ passāmi.

Idhāpi oṣaṭṭhaviṛiyo bhikkhu arahattam patto. Jaṇakārājā¹⁰
Sammāsambuddho va ahaṃhi. Cūḷajanakajātakaṃ¹¹.

3. Puṇṇapātijātaka.

Tatheva puṇṇapātīyo ū. Idam Sattthā Jetavāse viha-
ranto viharāruṇiṃ ārabha kathesi. Kkaṃ samayam Sāvattthiyam oṣā-
dhutā sannipatitvā mantayimāsa: „Surāmūlāni¹ na khimāni, khaṇa² nu
kko jābhūssāmā³ ū. Ath' eko kakkhaḷadhaṭṭo⁴ āha: „Mā viṇṇayittu-
mā⁵ eko upāyo⁶ ti. „Kataripāyo⁷ nāmū⁸ ti. „Anāthapāpikā⁹ nā-
gulinuddikā¹⁰ jalandhitrā¹¹ maccasāṭṭakaniṇvatto¹² saḷopattānaṃ¹³ gacchati,
mayam¹⁴ corāpātīyaṃ¹⁵ viṇṇāpikaramūhāsaṃ¹⁶ pakkhijitva¹⁷ āpānaṃ sa-
jetvā¹⁸ nāḍitvā¹⁹ Anāthapāpikassa āgamanakāle²⁰ 'ito ahi mahāseṭṭhi²¹
pakkosittvā²² taṃ suram²³ pāyetrā²⁴ viṇṇāpikāhūtaṃ²⁵ nāgulinuddikā²⁶ ca oṭako
ca gahetvā²⁷ surāmūlāni karissāmā²⁸ ti. Te „sādhū²⁹ ū sannipāṇaditvā³⁰
tattthā katvā³¹ seṭṭhiṇa āgamanakāle³² paṇinaggam³³ gacchā³⁴, ito tāva

¹ C^o padutthā. ² C^o jāṇaṃ corr. to jānakaṃ. ³ C^o mūlā. ⁴ C^o -mūlāni.

⁵ C^o khaṇa. ⁶ C^o kakkhala. ⁷ C^o katarā. ⁸ no text MSS. ⁹ C^o maddha-

¹⁰ C^o saḷa. corr. to sāḷa. ¹¹ C^o -karaṇadhaṭṭakā.

āgacchatha, ayaṃ amhākaṃ suttiṃ aṭṭhaṇāpā surā, thekaṃ pivitvā
 gaacchathā" 'ti vadiṃsu. „Sotāpanno ariyasāvako kiṃ suttaṃ pivissaṃ,
 anattiko samāno pi paṇaṃ imaṃ dhutte parigaṇhassāmīti" iteṃ āpāsa-
 bhūmāṃ gantvā tesuṃ kiriyasv oloketvā „ayaṃ surā imehi imā sāma-
 kāraṇaṃ yojhā" 'ti natvā „ito dāni paṭṭhāya ime ito palāpessāmīti"
 cintetvā āha: „arc dappadhutā tamhe 'surāpātiyaṃ bhesajjaṃ pak-
 khāpivā āgatāgate pāyevā vasaṇṇakatrā' vāṇṇessāmi" 'ti āpāsa-
 maṇḍalaṃ sajjetvā uṣṇṇā kevalaṃ imaṃ suttaṃ vaṇṇetha, eto pi va
 akkhepessā pīvituṃ na ussahati, aso ayaṃ syojitakā assa tamhe va
 pīveyyātha" 'ti dhutte sajjetvā tzo palāpetvā attano gohaṃ gantvā
 „dhutthi kaṭakāraṇaṃ Tathāgataṃ ārocessāmīti" Jetavanāṃ guṭṭhā
 ārocesi. Suttā „idāni tāva gaḥapati ne dhuttā taṃ vaṇṇetukāmaṃ
 jātā, pubbo paṇa paṇḍito pi vaṇṇetukāmaṃ ahasu" 'ti natvā tena yācā
 aññāsi āhāsi:

Attē Bārāpasīyaṃ Brahmadatte rājāṃ karente
 Bodhisatto Bārāpasīsetthi āhosi. Tadāp' ete dhuttā evaṃ
 eva sammantetvā suraṃ yojetvā Bārāpasīsetthissa āgamanakāle
 paṭimaggāṃ gantvā evaṃ eva kathayimāsu. Setthi anattiko
 hutvā te parigaṇhitaṃ gantvā tesuṃ kiriyasv oloketvā „īḥaṃ
 nāṃ' ete kāmānaṃ, palāpessāmi te ito" 'ti cintetvā evaṃ āha:
 „bho dhuttā, surā pivitvā rājakulaṃ gantvā sāmaṃ na yuttam,
 rājanam diṇva paṇa āgacchante' jānissami, tamhe idh' eva nīsi-
 datha" 'ti rājapattānaṃ' gantvā paccāgañchi. Dhuttā „ito
 ettha sāmīti". So tattha gantvā bhesajjasamyojhā pāṭiyo olo-
 ketvā evaṃ āha: „bho dhuttā, tumhākaṃ kiriyā mayhaṃ na
 ruccati, tumhākaṃ surāpāṭiyo yathāpūritā va ṭhītā, tumhe ke-
 valaṃ suraṃ vaṇṇetha na paṇa pivatha, sac' āyaṃ maṇāpā
 assa tamhe pi pīveyyātha, imāya paṇa, vasaṇṇamyuttāya bhavi-
 tabhaṃ" 'ti tesuṃ manoratham bhūṇanto imaṃ gātham āha:

Tath' eva paṇḍapāṭiyo, aññāyaṃ vattate kathā,
 ākārakena jānāmi: na cāyaṃ bhaddikā surā ti. 52.

1 C² vasaṇṇa. 2 C² vasaṇṇa. 3 both MSS. pīveyyātha. 4 so both MSS.
 instead of -atō? 5 so both MSS.

Tattāsa tathetā 'ti yathā maya gamanakkāle dīthā idāni pi imā varāpāṭiyā tath' eva pūro, aññāyaṃ vattate kathaṃ ti ye ayaṃ tamhakkam' eva sammanakathā vattati na adū eva aññāsi ataccā¹, yadi hi eva eva manaso sava tamhe pīreyyatha, upaḍḍhapāṭiyā eva sīseyyami, tamhakkam' paṇa phetthi sūre na-piṭṭi, ākarakena jānāmi² tesmā imāni kappena jānāmi, na vāyaṃ bhaddikā sūre ti u' eva ayaṃ bhaddikā sūre, vīsaṃjāṇiya-etiya bhavittabbam' ti dhutṭa gahetvā yathā na paṇa evaṃpaṇa karonti tathā te³ talleṭvā vīsaṃjāṇeti.

So yāvajjivaṃ dānādini puṇḍinī karitvā yathākammāni gato.

Sattā imāṃ dhammasaṃmañña āharitvā jātakam' samodhānesi.
„Tadā dhutṭā etarahi dhutṭā. Bārāṇasīsetthi paṇa ahaṃ tesu samayenā⁴“
'ti. Puṇṇapāṭijātakam'.

4. Phalajātaka.

Nāyaṃ rukkhā durārāho ti. Iham Sattā Jetavane vihamato ekam' phalakusalam' upāsakam' ārabhha katheṣi. Eka kira Sāvattihīrasikupumbiko Buddhapaṇamukhasaṃgamaṃ⁵ nimantetvā attano arāme nūḍāpetvā yāgukhaṇḍakam' datvā uyyānapalam' ānāpesi: „bhikkhūhi saddhīm uyyāne vicaritvā uyyānam' ambudāni nānāphalaṇi dehi⁶ti“. So „sādhū“⁷ ti sampajjehitvā bhikkhusaṃgamaṃ ādāya uyyāne vicaranto rukkhāni oloketvā va 'etam' phalam' āmaṃ, etam' na supakkam', etam' supakkam' ti jānāti, yaṃ so vadati tam' tath' eva hoti. Bhikkhū gāmvā Tathāgataṃ ārocesuṃ: „bhante, ayaṃ uyyānapālo phalakusalo, bhūmīyaṃ thito rukkhāni oloketvā 'etam' phalam' āmaṃ, etam' na supakkam', etam' supakkam' ti jānāti, yaṃ so vadati tam' tath' eva hoti⁸“. Sattā „na bhikkhave ayaṃ eva uyyānapālo phalakusalo, pubbe paṇa paṇḍitā phalakusalaṃ ahaṃ⁹“ ti vatvā uttāma āharī:

Attite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājāni karente
Bodhisatto setthikule nibbattitvā veyappatto paṇcuhī sa-
kajasatehi vanijjāni karonto ekasmiṃ kāle mahāvattunotiavīro

¹ C¹ ataccā. ² C² phalaṇi. C³ phalaṇi- varr. to phala-. ⁴ C⁴ Buddhapaṇamukhasam'.

patvā aṭṭaviniyukhe jhātva sabbhe manusse sannipātāpetvā „imissa aṭṭaviyā viisarukkhaṃ nāma hontī yeva, pubbe tumhehi aparikkhutaṃ yaṃ kiñci pattaṃ vā pupphaṃ vā phalaṃ vā maṃ aparipucchitvā mā khādithā”¹ ti āha. Te „sādhu”² ti sampaticcehitvā aṭṭaviyā oṭarīṃsu. Aṭṭaviniyukhe ca³ ekasmiṃ gāmadvāre kimphalarukkho⁴ nāma attīhi, tassa khandhasākkhapalasaṃpuppha-phalaṇi sabbāni ambasaddisā⁵ eva hontī, na kevaḃaṃ vaṇṇasaṃthānato va gandharasehi pi⁶ esa āmapakkāni phallāni ambaphalasaddisā⁷ eva, khādītāni pana balāhalaṇṇiṣaṃ viyā taṃ khaṇṇaṃ yeva jīvitakkhayaṃ pāpeti⁸. Purato gacchanta⁹ ekacce lalapurisā „ambarukkho ayaṃ”¹⁰ ti aññāya phalaṇi khādīṃsu, ekacce „sattavāhaṃ pucchitvā va khādissāma”¹¹ ti hatthena gahetvā aṭṭhaṃsu. Te sattavāha āgate „ayya”¹² imāni ambaphalaṇi khādāma¹³ ti pucchīṃsu. Bodhisatto „nāyaṃ ambarukkho”¹⁴ ti ātvā „kimphalarukkho nāṃ”¹⁵ esa ambarukkho, mā khādithā”¹⁶ ti varetvā ye khādīṃsu te pi vamaṇetvā catumadhurāṃ pāyetvā āroge¹⁷ akāsi. Pubbe pana imasmiṃ rukkhamaḷe maussa nivasam kappetvā ambaphalaṇi imāni viasphalaṇi khādītva jīvitakkhayaṃ pāpetanti, pomaḍivase gāmaṇṇiṇo nikkhamitvā matamanussa divā pade gahitvā paṭicchaṇṇatthāne chaddetvā sakatehi saddhīṃ yeva sabbhaṃ tesāṃ santakam¹⁸ gahetvā gacchanti. Te taṃ divasam pi aruṇaggamanakāle yeva „mayhaṃ balivaddā bhavissanti mayhaṃ sakataṃ mayhaṃ bhandaṃ”¹⁹ ti varena taṃ rukkhamaḷaṃ gantvā manusse nroge²⁰ divā „kathadi tumhe imāṃ rukkhaṇi”²¹ nāyaṃ ambarukkho”²² ti jānitthā²³ ti pucchīṃsu. Te „mayhaṃ na jānāma, sattavāha-jettako na jānīti”²⁴ āhaṃsu. Manussa Bodhisattaṃ pucchīṃsu: „paṇḍita kiṃ ti katvā tvaṃ imassa rukkhassa naambarukkha-bhavaṃ aññāsi”²⁵. So „dvīhi kāranehi aññāsiṃ”²⁶ ti vatvā imāṃ gātham āha:

¹ C¹ ya. ² C¹ āmapakka-. ³ so both MSS. instead of pāpeti? ⁴ C¹ pucchato.

⁵ C¹ ayyā. ⁶ C¹ āroge. ⁷ C¹ sammakam. ⁸ C¹ rukkhāṇi. ⁹ both MSS. niroge.

Nāyaṃ rukkhō durārūho, na pi gāmato ārakā,
ākārakena jānāmi: nāyaṃ sādhuṃphalo dumo ti. 53.

Tattha nāyaṃ rukkhō durārūho ti ayaṃ viśarukkhō na dukkharūho,
sakkhipitvā¹ (hapitamessentī²) viya sukkena arakkhitum sakkā ti vadati, na hi³ gā-
mato arakkā ti gāmato dūre jhito pi na hoti, gāmasvare jhito yeva⁴ ti dipeti,
ākārakena jānāmi⁵ imiṃ duriṭṭhena kārāṇakāraṇa⁶ imiṃ rukkhāṃ jānāmi,
kin ti nāyaṃ sādhuṃphalo dumo ti saccāhiyaṃ madhuraṃphalo ambharukkhō
abharissa evaṃ sukharūho eviddūre jhite etasmiṃ ekam pi phalaṃ na vutheyya,
phalakkhādamānussessī⁷ niccaṃ parivuto ca asa, evaṃ ahaṃ etasmiṃ hīnena pa-
riccehitudvā⁸ imasmiṃ viśarukkhābhūvaṃ⁹ aññāto ti.

mahājānassa dhammāṃ desetvā sotthigamaṇaṃ gāto.

Sattāhāpi „evaṃ bhikkhave pubbe paṇḍitā phalākusalā ahesuṃ“ ti
imāṃ dhammadessanaṃ āharitvā¹ anussandhiṃ ghatetvā jātakam sūsa-
dhānesi: „Tvaṃ parisaṃ Buddhapariṇāṃ ahesuṃ, sattavarūho pama ahaṃ
evā“ ti. Phalaajātakam.

5. Pañcāvuddhajātaka.

Yo alīnena cittena¹ ti. Idam Sattāḥ Jetavane viharanto
ossattāhaviṛiyāṃ bhikkhūṃ ārabhuṃ kathesi. Tam hi bhikkhūṃ
Sattāḥ āmanetvā „accam kira tvaṃ bhikkhu ossattāhaviṛiyā“ ti
puccitvā „accam Bhagavā“ ti vutte „bhikkhu pubbe paṇḍitā vi-
riyaṃ kātaṃ yuttatthūse² viriyāṃ katvā rajjasampattim³ pāpuṇṇuṃ“ ti
evā⁴ aritum āharī:

Aste Bārānasiyaṃ Brahmadatto rajjāṃ karento
Bodhiatto tassa raṇṇo aggamahesiya⁵ kucchismim⁶ oḷhaki.
Tassa nāmaghanadivase⁷ atthasatam⁸ brāhmaṇa sabbakāmehi
santappetvā⁹ lakkaṇāni¹⁰ paṭipucchimāsu, Lakkaṇakusala¹¹ brāh-
maṇā lakkaṇasampattim¹² diṣvā „paṇṇasampanno maharāja ku-
māro tumbhakaṃ accayona¹³ rajjāṃ pāpuṇṇassati, pañcāvuddhakamma¹⁴
paṇṇāto pākato Jambudīpe¹⁵ aggapuriṃ bhavissatī“¹⁶ vyākariṃsu.

¹ both MSS. - nīsa. ² so both MSS. ³ C¹ kāsama nākuṃ.

Brāhmaṇānaṃ vacanaṃ sutvā kumārassa nāmaṃ gaṇhanā
 Pañcāvadhakumāro ti nāmaṃ akāse. Atha naṃ viññā-
 taṃ patvā silesavassapadesa thitani rūjā amanotvā „tāta sip-
 paṃ uggaṇhāhīti“ āha. „Kassa santike uggaṇhāmi devā“¹ ti.
 „Gaccha tāta, Gandhāraraṭṭhe Takkaṣilānagara diṇṇāpānokkaḥassa
 ācariyassa santike uggaṇha, idam assa ācariyassa bhāgaṃ da-
 deyyasīti“² saḥassam dātvā uyyojesi. So tattha gantvā eippaṃ
 sikkhītvā ācariyena diṇṇam pañcāvudham gaṇetvā ācariyam
 vanditvā Takkaṣilānagarato nikkhamitvā sammaddhapañcāvudho
 Bārāṇasīnaggari paṭipajji. So sutarāmagge Silesalomaṃyakkheṇa
 nāma adhiṭṭhitaṃ ekaṃ ataviṃ pāpuṃ. Atha naṃ atavimakkho
 manussā diṇṇā „bho maḥaya, mā imam ataviṃ pavisi, Silesa-
 lomayakkho nāṃ“³ ettha atthi. so diṭṭhaditthanamasso⁴ jīvita-
 khayam pāpeti⁵ vārayimā. Bodhisatto attānaṃ takkento
 asambhūtakasarasāho viya ataviṃ pavisi yeva. Tasmāṃ atavi-
 maḍḍhaṃ sampatte so yakkho tālamatto hutvā kūṭāgāramattam
 ekaṃ pattappamāṇāni akkhīni kandaṃakulamattā⁶ dve dāthā
 ca māpetvā seṇamakkho⁷ kaharakucchī nīlabattapāde hutvā
 Bodhisattassa attānaṃ dassetvā „kahaṃ yāsi, tiṭṭha, bhakkho“⁸
 me⁹ ti āha. Atha naṃ Bodhisatto „yakkha, ahaṃ attānaṃ
 takketvā lōha pavūttho, tvam appamatto hutvā maṃ upagac-
 cheyyāsi, viṣapīṇa hi tam sareṇa vijjhītvā“¹⁰ etth eva pātesa-
 mīti¹¹ santaḍḍetvā haḍḍhalavisaṃpiṭam saraṃ sammahitvā muñci.
 So yakkhasaṃ lomesa yeva alliyi. Tato aṭṭhaṇ ti avam paṇḍā-
 sare muñci. Sabbe tassa lomesa yeva alliyimā. Yakkho
 sabbe pi te sare pothetvā attano padamālo yeva pādetvā Bodhi-
 sattam upasamkama. Bodhisatto pama pi tam taḍḍetvā khaggaṃ
 kaḍḍhītvā pahari. Tettimsaṃgolaṃyato khagga lomesa yeva alliyi¹².
 Atha naṃ kaṇṇena pahari. So pi lomesa yeva alliyi. Tassa
 allinabhāvaṃ dātvā muggarāna pahari. So pi lomesa yeva
 alliyi. Tassa allinabhāvaṃ dātvā „bho yakkha, na te ahaṃ

¹ C¹ so diṭṭhamanasso. ² C² -kha-. ³ C³ -sata-. ⁴ C⁴ bhakkho. ⁵ C⁵ alliyi.

Pañcāvudhakumāro nāma tī sutapubbo, ahaṃ teyā adhiṭṭhitam
 aṭṭhāsiṃ pavisaṃto na dhaṇṇādiniṃ takketvā pavitṭho attānaṃ yeva
 pana takketvā pavitṭho, aṭṭha taṃ pothetvā cuṇṇavicuṇṇaṃ ka-
 rissāmi¹“ adhiṭṭhitam nāma dassetvā unnaditvā dakkhiṇaḥa-
 thena yakkhaṃ pahari. Hattho lomesu yeva alliyi. Vāma-
 haṭṭhena pahari. So pi alliyi. Dakkhiṇapādeṇa pahari. So
 pi alliyi. Vāmapādeṇa pahari. So pi alliyi. Sisena taṃ
 pothetvā „cuṇṇavicuṇṇaṃ karissāmi“ sisena pahari. Tam pi
 lomesu yeva alliyi. So pañcoddito pañcasu thānesu baddho
 olambantō pi nibbhayo nissāraṇe va abosi. Yakkho va cīntesi:
 „ayaṃ eko purisaṃsiho purisaṃjāṇiyo na purisaṃmatto va, mādisana
 nāma² nāsa yakkhena gahitaṃsa saṃtāsamattam pi na bhavissati,
 mayā imāṃ maggaṃ haṇantena eko pi evaṃpe purisaṃ na di-
 ṭṭhapubbo, kasmā na kho esa na bhāyatitī“ so taṃ khādītum
 avisaṇanto „kasmā na kho tvaṃ mānava maraṇabhayaṃ na
 bhāyasitī“ pucchi. „Kimkāraṇa yakkha bhāyissāmi, akaṃsiṃ
 hi attabhāve akaṃ maraṇaṃ niyatam eva, api ca mayhaṃ
 kucchimhi vajirāvudhaṃ atthi, sace maṃ khādissasi taṃ āvu-
 dhaṃ jīretuṃ³ na sakkhissasi, taṃ te antāni khaṇḍākhapaṇaṃ
 chinditvā jīvitaṃkakhayaṃ pāpessati, itī ubbo pi nassissāma, imā
 kāraṇanāhaṃ na bhāyāmi“⁴. Idam kira Bodhisatto attano ab-
 bhantare nāpāvudhaṃ sandhāya kathesi. Taṃ sutvā yakkho
 cīntesi: „ayaṃ māpavo tuccham eva bhavati, imassa purisa-
 sīhaṃsa sarīrato muggabijamattam pi maṃsakhapaṇam mayhaṃ
 kucchimhi⁵ jīretuṃ na sakkhissati, viśasajjessāmi na“⁶ tī maraṇa-
 bhayatajjito Bodhisattāṃ viśasajjtvā „mānava, purisaṃsiho tvaṃ,
 na te ahaṃ maṃsāni khādissāmi, tvaṃ aṭṭha Rāhumaṃsaṃ mitta-
 cando viya mama haṭṭhato muccitvā nātisahajjamadalan tosaṃto
 yāhiti“ āha. Atha nāṃ Bodhisatto āha: „yakkha, ahaṃ tva
 gacchissāmi, tvaṃ pana pubbe pi akasalam katvā luddo lohita-
 tapāṇi pararuhiṃamāsaṃbhakkho yakkho hutvā nibbatto, sace

¹ C² abhissati. ² so both MSS. instead of kucchitī

6. Kañcenakkhandhajātaka.

Ye pakatthena cittaṇā¹ ti. Idam Satthā Sāvatthiyāṃ viharanto aññatarāṃ bhikkhūṃ ārabhā kathesi. Ekō kīṃ Sāvattthīvāṭṭakulaputto Satthā dhammasāsevanāṃ sutvā ratanāsevanāṃ arāṃ datvā pabbaji. Ath' aha ācariyupajjhāyā² āruso ekariddhena vilāṇaṃ nāma, divariddhena viriddhena catubbhiddhena pañnariddhena chabbhiddhena sattavariddhena aṭṭhariddhena navavariddhena dasavariddhena kalhavariddhena aññam aṇṇaṃ, idam collavilāṇa³ nāma, idam majjhimasilāṇaṃ nāma, idam mahāsīlāṇaṃ nāma, idam pāṇinokkhamāvarasīlāṇaṃ nāma, idam lo-driyasahvarasīlāṇaṃ nāma, idam ājīvapārisuddhisīlāṇa⁴ nāma, idam paṇṇasāyapaṇṇaserasīlāṇaṃ nāma⁵ 'ti vilāṇaṃ ācikkhanti. So cinteṣi, 'idam sīlāṇaṃ nāma atthakam, ahaṃ ettakam sammādiya vattitum na sakkhissāmi, sīlāṇaṃ pūretum sakkkontassa nāma pabbajjīya ko attho, idam piṭṭi⁶ hutvā dānādāni pūṇāni karissāmi patināraṇā ca possasāmi⁷ evaṃ ca pana cinteṣvā, 'bhante, ahaṃ sīlāṇaṃ rakkhissam na sakkhissāmi, asakkkontassa ca nāma pabbajjīya ko attho, ahaṃ hināya vattissāmi⁸, tumbhākam patināvarasāṇaṃ gacchathā⁹ ' ti āha. Atha nam āhāroḥ, 'evam vante Dasaḥalanā vanditvā yādeti¹⁰ so tam ādiya Satthā evotkasaṃ dhammasābham agamāro. Satthā dātā va¹¹, 'kim bhikkhave anal-thikāṇaṃ bhikkhūṃ ādiya āga¹² atthā¹³ ' ti āha. 'Bhante, ayaṃ bhikkhu 'ahaṃ sīlāṇaṃ rakkhissam na sakkhissāmi¹⁴ pañnarāraṇaṃ niyyādeti, ahaṃ nam moyam gahetvā āga¹⁵ ti. 'Kasmā pana tumbhe bhikkhave imassa bhikkhūṃ babhū sīlāṇaṃ ācikkhanti¹⁶, yuttakam eva rakkhissam sakkoti itattham eva rakkhissāmi, ito paṭṭhāya tumbhe evam mā kiṇce vyaṇṇatthā¹⁷, ahaṃ attha kattaḥḥaṇa jñāssāmi¹⁸. 'Kiṃ tvaṃ bhikkhu, kiṃ te bahunā sīlāṇa, tīpi yeva sīlāṇa rakkhissam sakkhissāmi¹⁹. 'Sakkhissāmi bhante²⁰ ti. 'Tena hi tvaṃ ito paṭṭhāya kāyadvāraṃ vacchivāraṃ manodhāraṃ²¹ ti tīpi dvāraṇi rakkha, mā kāyena pāpakam-mam kari mā vācāya mā manasā, gaccha mā hināya vatti, imāni tīpi yeva sīlāṇi rakkhā²² ' ti. Etāvatā so bhikkhu tathāmaṇaso, 'satthā bhāṇe rakkhissāmi imāni tīpi sīlāṇāni²³ Satthāraṃ vanditvā ācariyupaj-jhāyehi suddhīm yeva agamāsi. So tam tīpi sīlāṇi pūreṇṇa va sāmāsi. 'ācariyupajjhāyehi moyham ācikkhissam sīlāṇa pi, ettakam eva te pana attano abuddhiṇbhāveṇa nam bujjhāpetum nānakkhīman. Sammasāse-

¹ C¹ collāṇa. ² C² -vīṇa. ³ C³ gahā, C⁴ hīl. ⁴ C⁵ hināvarasāntānt. ⁵ C⁶ gahatthā. ⁶ C⁷ andā va. ⁷ C⁸ sakkhāta. ⁸ C⁹ evānta. ⁹ C¹⁰ -dāraṇa.

buddho attano buddhānubuddhātāya anuttaradhammarājetāya ettakam
 sīlān¹ tīra yeva dvāre²sa paṭṭhipitvā³ man gahāpesi, aśasāyo vatā⁴
 ma⁵ satthā jānā⁶ ti vipassanā vādhetvā kaṭṭhāben⁷ eta aruhatte
 paṭṭhikān. Tam pavatitvā āsāvā dhammasābhāṣayā sampannā bhikkhū
 „āvuso tam kīra bhikkhūn⁸ vīlān rakkhitvā na saṅghamā⁹” hināya
 vattāmanā subhāṣitān¹⁰ tīhi koṭṭhāsehi paṭṭhipitvā¹¹ gūhāpetvā Satthā
 aruhatte paṭṭhesi, aho Buddhā nāma acchariyamānā¹² ti Buddha-
 gane kattevatā nīlāhūn. Satthā āgata¹³ „kāya na¹⁴ tīha bhikkhūve
 -tarakā kathāya samudānā¹⁵” ti pucchā „māya nāmā¹⁶” ti vutte „bhik-
 khūve, atigaruhe pi bhāra koṭṭhāsavassāna bhūjetvā dānū lalūke viya
 hūti, paḍa pi paṇḍitā mahāntarā¹⁷ kañcanakkhandhān¹⁸ labhivā ukkhi-
 pitvā asakkāntā vīthāgān¹⁹ kutvā ukkhipitvā agamānā²⁰” ti tatra
 uttāro āharā:

Attā Bārāṇasīyam Brahmaḍatte rajjān¹ karente
 Bodhisatto sakkāmi² gāmahe kassako aho³si. So ekadivasaṃ
 aṇṇātaraṃsān⁴ chaḍḍhitagāmahe khette kasib⁵ kasati. Pehhe
 ca tasmān⁶ gāme⁷ eko viḍḍavasampanno setṭhī⁸ krumattapariṇā-
 haṇ⁹ outuhatthāyāmanā kañcanakkhandham¹⁰ nidahitvā¹¹ kālam
 akāsi. Tasmān¹² Bodhisattassa naṅgalān¹³ laggitvā¹⁴ utthāsi. So
 „dānāntānākam bhavissatī¹⁵” paṃsān¹⁶ viyohanto tam divvā
 paṃsānā¹⁷ paṭṭochhidetvā¹⁸ divasaṃ kasitvā¹⁹ attihān²⁰ gato sariye
 yuganāṅgalādinī²¹ vāmaṃte²² nikkipitvā²³ „kañcanakkhandham²⁴
 gaḇhitvā²⁵ gaḇhissāmi²⁶” tam²⁷ ukkhipitvā²⁸ nāsakkhi²⁹, asakkānto³⁰
 nīdhitvā³¹ „ettakam³² kucchiharaṇāya bhavissati, ettakam³³ nidahi-
 tva³⁴ thapessāmi³⁵”, ettakam³⁶ kammante³⁷ samyojessāmi, ettakam³⁸
 dānādipaññakiriyyā³⁹ bhavi-satitī⁴⁰ uttāro koṭṭhāse akāsi.
 Tass⁴¹ evaṃ⁴² viḍḍattakāle⁴³ so kañcanakkhandho⁴⁴ sallabhako⁴⁵ viya
 aho⁴⁶si. So tam⁴⁷ ukkhipitvā⁴⁸ gharān⁴⁹ natvā⁵⁰ catudhā⁵¹ viḍḍajitvā⁵²
 dānādini⁵³ puṇṇāni⁵⁴ kutvā⁵⁵ yathakammān⁵⁶ gato.

Ittharevā¹ manā dhammaadesanān² āharitvā³ abhisaṃbuddho⁴ hūtvā⁵
 manā⁶ gūṭhān⁷ āha:

¹ C¹ vīlān. ² C² vana. ³ C³ māna. ⁴ C⁴ paṭṭhipitvā. ⁵ C⁵ sīla na.

⁶ C⁶ -satthā-paṭṭhikān. ⁷ C⁷ paṭṭhikā. ⁸ C⁸ yuganāṅga. ⁹ C⁹ nāsakkhi.

¹⁰ C¹⁰ ānān. ¹¹ C¹¹ -sakkānti. ¹² both MSS. dānādipānā.

Yo pabattitthena cittaena pabattitthamanaso mare
bhāveti kusālaṃ dhammanāṃ yogakkhemassa paṭṭiya
pāpūṇa amupubbena saḍḍhasamyojanakkhayaṃ ti. 55.

Tattha pabattitthenā ti cittaṃvayaṇa, pabattitthamanaso ti tiya eva citta-
vayaṇatīya pabattitthamanaso¹, amupubbā tiya pabattitvā samuppiṭṭhasappakhi-
sakkāsaṃcitta² hutvā ti attha.

Evam Sattihā oribhāṭṭamkūṭena dezanam nūṭṭapetrā amasandhiṃ
ghaṭṭetrā jātakam samodhānesi: „Tadā kaṇṇamakkhandham laddhapuriṃ
aham eva abasin“ ti. Kaṇṇamakkhandha-jātakam.

7. Vānarinda-jātaka.

Yasāto sutaro dhammā 'ū. Idam Sattihā Vejyasa
viharanto Devadattassa vadhāya parisakkamaṃ ārabhha
kathesi. Tasmim hi samaye Sattihā „Devadatto vadhāya parisakka-
tī“³ sutvā „na bhikkhave idān' eva Devadatto mayham vadhāya pari-
sakkatī, pubbe pi parisakkatī yeva, nāsamattam pi pama kāmam na
sakkhīti“⁴ sutvā atītam āluvi:

Atte Bārāṇasīyam Brahma-datto rajjam kārente
Bodhisatto kapiyoniyam nibbattitvā vuddhim anvāya asā-
potappamaṃ thāmasampanno ekacaro hutvā naditire viharatī.
Tassā pana nadiyā vemajjhe eko dīpako nānappakārehi amba-
panasāddhihi phalarukkhahi sampanno. Bodhisatto nāgahale
thāmasampanno nadiyā orimatitrate uppatitvā – dīpakassa orato
nadimajjhe eko piṭṭhipāsāya atthi – tasmim nīpatatī. Tato uppā-
tītvā tasmim dīpako patatī. Tattha nānappakārāni phalāni
khādītvā sāyam⁵ 'ten' eva nīyema paccāgantvā attāno vasa-
natthāne vasītvā panadivase pi tatth' eva karoti. Imiṃ nīyā-
mena tattha vasaṃ kappeti. Tasmim pana kāle eko kumbhilo
sapajāpatiko tassā nadiyā vasati. Tassa s3 bhariyā Bodhisattam
aparāparam gacchantam disvā Bodhisattassa hadayamaṃse do-

¹ C² -manaso. ² C³ -citta; C⁴ -citta corr. to -citta. ³ C⁵ sāyam.

lalam uppadetvā kumbhilaṃ āha: „mayham bho ayya imassa
vānarindassa hadanyamassa dokaḥo uppanno“ ti. Kumbhilo
„sādhu hoti, lacchaṣṣīti“ vatvā „ajja taṃ āyāsi dipakato āga-
chantani eva gaṇhissāmhi“ gantvā piṭṭhipāsāno nipaṇṇi. Bodhi-
satto divasaṃ caritvā sāyaphasamāya dipako (hito va pāsānaṃ
oloketvā „ayam pāsāno idāni uccataro khāyati, kin nu kāraṇaṃ“
ti cintesi. Tassa kira udakappamāṇaṃ eva pāsānappamāṇaṃ eva
suvavatthāpitam eva, ten’ assa etad ahoṣi: „ajja imassa nadiyā
udakam n’eva bhāyati na vadhami, atha eva paṇḍayam pāsāno
mahā hutvā paṇḍāyati, kacci nu bho ettha mayham gahavat-
thaya kumbhilo nīpanno“ ti so „vimahāmi tva nān“ ti tatthi
eva thatvā pāsāna saddhīm kathento viya „bho pāsāṇa“ ti
vatvā paṭivacanam alabhanto yāvatatīyaṃ „pāsāṇa“ ti āha.
Pāsāno kin paṭivacanam na dassati. Puna pi paṇḍa vācaro
„kin bho pāsāṇa ajja mayham paṭivacanam na desīti“ āha.
Kumbhilo „addhā aññesu divaseṇu ayaṃ pāsāṇo vānarindassa
paṭivacanam adasi, dassāmi dāni ‘saṃ paṭivacanam“ ti cintetvā
„kin bho vānarindā“ ti āha. „Ko si tvaṃ“ ti. „Āhaṃ kum-
bhilo“ ti. „Kimattham ettha nīpanno sīti“. „Tava hadaya-
manassaṃ patthayamāṇo“ ti. Bodhisatto cintesi: „aṇṇo me
gamanamaggo n’ attāhi, ajja mayā esa kumbhilo vaṇcetabbo“ ti.
Atha naṃ evam āha: „samma kumbhila, ahama attānam tvaṃ
pariccaḥḥesāmi, tvaṃ mukham vivaritvā maṃ tava santikam
āgataḥāle gaṇhāhi“. Kumbhilānaṃ hi mukhavivaro’ akkhinī
nīlantī. So taṃ kāraṇam asallakkhetvā mukham vivari.
Ath’ assa akkhinī piṭṭiyissu. So mukham vivaritvā akkhinī
nimiletvā nipaṇṇi. Bodhisatto tathābhāvāṃ natvā dipakā uppa-
tito gantvā kumbhilassa matthakam akkamitvā tato uppatito
vijjullatā viya vijjotamāno paratiro aṭṭhāsi. Kumbhilo taṃ
uccāriyaṃ diya „imā vānarindena atiaacherakam katan“ ti
cintetvā „bho vānarinda, imaemiṃ loke vatthi dhammehi

* C² -cari. * C² mukhaṃvato corr. to mukhe-

samannāgato puggalo paṇḍamitte abhikkhavatī, te sabbe pi tuyham
abbhantare atthi, maññu¹ ti vatra imam gātham āha:

Yass² ete catturo dhammā vānarinda yathā tava
saccam dhamma dhiṃ³ eṇa dīṭṭham so ativattatī. 58.

Tatha yass⁴ ti pama kammā puggalessa, ete ti hīnā vattabbe⁵ patock-
khaṇe nibbhaṭṭi, catturo dhammā ti cattaro guṇā, saccam ti vāriyaccattā,
tasma suttikam āgamādadū ti vatra mūlāḍḍam akāsa⁶ āgam yeva⁷ ti, etam
te vāriyaccattā, dhammā ti vāriyaccattā, etam kate idam nāma bhavissatī,
eva te vāriyaccattā, dhiṃ⁸ ti abhikkhavanavāpam vuccatī, etam pi te atthi,
eṇa ti atiparikkamā, etam attham parikkamā etam suttikam āgam, yam
parikkam gātham nibbhaṭṭi mayham so⁹ ettha¹⁰ dham, dīṭṭham ti paṇḍi-
mittam, so ativattatī¹¹ pama puggalessa yathā tava etam ete catturo dhammā
atthi so yathā maññu¹² ti vatra atthante atth¹³ ete etam paṇḍamitte atthamā
abhikkhavatī.

Evam kumbhilo Bodhisattam paṇḍisitvā attano vasaṇa-
ttham gato.

Saithā „na bhikkhave Devadatto idān¹ eya mayham vadhāya
parisakkatī, pubbe pi parisakki yevā²“ ti imam dhammadessanam āha-
ritvā anuśāhāṇ ghaṭetvā jātakaṃ samodhāsesi: „Tadā kumbhilo
Devadatto ahaṃ, bhāriyassa Cūcānāsevika³, vānarinda pama ahm evā⁴
“ ti. Vānarindajātakaṃ.

8. Tayodhammajātaka.

Yass¹ ete ti. Idam Saithā Vajirase sūharate vadhāya
parisakkaṇam eya ārahha kathesi.

Aṭṭe Bārāṇasīyam Brāhmadatte rajjam kurente
Devadatto vānarayoniyam nibbhattitvā Himavanta-padese yatham
pariharanto attanam paticca² jātānam vānarapatakānam „vad-
dhippattā ime yatham parihareyyun³“ ti bhāyena dantebī dasitvā

¹ C¹ dhiṃ corr. te atthi. ² C¹ vattabbe. ³ C¹ akkā. ⁴ C¹ dhiṃ corr. so
atthi. ⁵ C¹ mayhammesatthā. ⁶ C¹ mayhammesatthā. ⁷ C¹ paricca, C¹ paricca
corr. so paricca.

tesaṃ bhāṇi uppāṭeti. Tada Bodhisatto pi taṃ yeva paṭicca ekissa vānariyā kucchimhi paṭisandhim gacchi. Atha sā vānari' gabbhasa paṭitthitabhāvaṃ sūtra attano gabbhasā anurakkhamānā araṇṇāni pabbatapādaṃ agamasi. Sā paripakkagabbhā Bodhisattam vijāyi¹. So vuddhim anvāya viññātaṃ patto thāmasampanno ahoṃ. So ekadivasam mātarāṃ pacchi: „amma mayham pitā kahaṃ“ ti. „Tāta asukasmiṃ nāma pabbatapāde yūthaṃ pariharanto vasaṭṭi“². „Amma tassa maṃ santikam nehi“³. „Tāta na sakkā tayā piṭṭa santikam gantvā, piṭṭa hi⁴ te attānaṃ paṭicca jatānaṃ⁵ vānarapotakānaṃ yūthapariharapahasyena dantehi dasitvā bhāṇi uppāṭeti“⁶. „Amma, nehi maṃ⁷ tattha, ahaṃ jāḷasāmi“⁸. Sā puttāṃ ādāya tassa santikam agamasi. So vānaro attano puttāni diṣvā⁹ va „ayam vaddhento mayham yūtham pariharitvā na dassati, idāṃ¹⁰ eva haritabbo“ ti „etaṃ ālīganto viya gāḥam piṭetvā jīvitaḥkhayaṃ pāpessāmi“¹¹ cintetvā „ehi tāta, ettakam kalam kahaṃ gato sī“¹² Bodhisattam ālīganto viya nippilesi. Bodhisatto pana nāgabalo thāmasampanno, so pi taṃ nippilesi. Ath' assa atthiṃ bhijjanākāraputtāni ahesam. Ath' assa etad ahoṃ: „ayam vaddhento maṃ māressati¹³, kena¹⁴ na kho upāyena puretarāṃ ōva marayyāṃ“ ti. Tato cintesi: „ayam avidūro rakkhasapariggahito saro, tattha taṃ¹⁵ rakkhaseṇa khādāpessāmi“¹⁶. Atha naṃ¹⁷ evam āha: „tāta ahaṃ mahallako, imaṃ yūtham tayaṃ niyyādeṃi, ajj' eva taṃ rājānaṃ karomi, asukasmiṃ nāma thāno saro atthi, tattha dā¹⁸ kamodiniyo tisso uppāṇiyo pañca paduminiyo papphanti, gaccha tato papphāni āhara“¹⁹ ti. So „sādhu tāta āharissāmi“²⁰ gantvā sahasā anotaritvā samantā padāni paricchindanto otīnapadāni yeva addasa²¹ na otīnapadāni. So „imāni sareṇa rakkhasapariggahena bhavittabbaṃ, mayham pitā attanā asakkonto rakkhaseṇa maṃ khādāpetukāmo“²² bhavissa-

¹ C² -ti. ² C¹ -ye. ³ C² pahi. ⁴ C² jāṇu. ⁵ C² omiṭṭa maṃ. ⁶ both MSS. -ti. ⁷ C² maṃ. ⁸ C² taṃ. ⁹ C² addasa. ¹⁰ C² khāda-. C² khāda-. corr. to khāda-.

titl, aham'imaṃ ca sarāṇi na otarissāmi, pupphāni ca gahessā-
mīti" nirūḍakam' thānaṃ gantvā vegāṇi gahetvā uppatitvā pa-
rato gacchanto nirūḍake' ākāse' thitān' evā dve pupphāni
gahetvā paratīre pati, parato ca orimatirāṇa āgacchanto ten'
ev' upāyena dve gāṇhī, evaṃ ubhesu passesu rāsīn' karonto
pupphāni ca gāṇhī rakkhasassa ca āpaṭṭhānaṃ na otari. Ath'
assa „ito uttarīṇi ukkhipitvā na sakkhissāmi" tāni¹ pupphāni
gahetvā ekasmiṃ thāne rāsīn' karontassa so rakkhaso „mayā
ettakam' kālaṃ evarūpe paṇḍavā acchariyapuriso na dīṭṭhapubbo,
pupphāni ca māma yāvadicchakam' gahitāni, mayhaṃ ca āpaṭ-
ṭhānaṃ na otarīti" udakam' dvidhā bhindanto udakato uttāṇya
Bodhisattassa upasāṅkamitvā „vānarinda, imasmiṃ loke yassa
tayo dhammā atthi so paccāmittam' abhiḍhoti, te sabbe pi tava
abbhantaro atthi, maññe" ti vatvā Bodhisattassa thutid' karonto
imaṃ gātham' āha:

Yassa' ote tayo dhammā vānarinda yathā tava

daḍḍhiyaṃ suriyaṃ² paṇḍa dīṭṭhac' so ativattatīti. 57.

Tattha daḍḍhiyaṃ ti daḍḍhabhāso, sampattabhaṇḍayo viḍḍhamittam' jano-
paṇḍiṇya sampayuttantamasvīpasa' etam' nāmaṃ, suriyaṃ³ ti śūrahīno, sū-
bhayabhiṇasa' etam' nāmaṃ, paṇḍa ti paṇḍīpāso paṭṭhapāṇiṇya upāyapāṇiṇya
etam' nāmaṃ.

Evam' so dakarakkhaso imāya gāthāya Bodhisattassa thu-
tid' katvā „imāni pupphāni kimatthaṃ harasīti" pucchī. „Pitā
maṃ rājānaṃ kūtukāmo, tena kāraṇena harāmi" ti. „Na sakkā
tādisena uttamapurisena pupphāni gahituṃ, aham' gāṇhissāmi" ti
ukkhipitvā tassa paccato paccato agamāsi. Ath' assa pitā
darato va tam' disvā „aham' imaṃ 'rakkhasabbhattaṃ bhavissā-
mi' pahīnaṃ, so dān' aha rakkhasaṃ pupphāni gāhāpento
āgacchati, idāni 'mhi naṭṭho" ti cintoento suttadhā hadayaphā-

¹ so both MSS. ² so both MSS. instead of 'akāse' ³ both MSS. rise

⁴ O' nāni. ⁵ C¹ suri-, C² suri- = suri = dārī.

lanam patvā tatth' eva jīvitaḥkhayaṃ patto. Sesavanarā sanni-
pativā Bodhisattam' rājānam akamhu.

Satthā imam dhammadessanam āharivā anusandhim gaccevā jāta-
kam samedhānesi: „Tadā yūthapati Devadatto abosi, yūthapaliputto'
pam aham evā'¹ ti. Tayodhammajātakam.

9. Bherivādajātaka.

Dhame dhame ti. Idam Satthā Jetavanu vihāranto añña-
taram dubbhacāṃ ārabha kathesi. Tam hi² bhikkhūṃ Satthā „sac-
cam kira tvaṃ dubbhaco sūti“ pucchitvā „saccam Bhagavā“³ U rutte
„na tvaṃ bhikkhu idān' eva dubbhaco, pubbe pi dubbhaco yvā“⁴ ti
vatvā atītaṃ āhosi:

Atīte Bārāṇasīyam Brāhmadatto rājān' karente
Bodhisatto bherivādakakule nibbattitvā gāmake vasati.
So „Bārāṇasīyam nakkhattam' ghutthan“⁵ ti sutvā „sammajja-
maṇḍale bheriṃ vadevā dhamm' āharissāmīti“⁶ puttam' ādāya
tattha gantvā bheriṃ⁷ vadevā bahum' dhamm' labhi. Taṃ
ādāya attano gāmaṃ⁸ gacchanto corātavim patvā puttam' nira-
ntaram bheriṃ vadevantaṃ vāresi: „tāta nīrantaram' avadevā
maggapaṭipannam' issarabheri'⁹ viya antarantara vadehīti“. So
pitarā vāriyamāno pi „bherisadden' eva cora palāpessāmīti“¹⁰
vatvā nīrantaram eva vadesi. Cora paṭhamam' āeva bherisad-
dam' sutvā „issarabheri bhavissatīti“¹¹ palāyitvā ativiya ekābad-
dham'¹² saddam' sutvā „nāyam' issarabheri bhavissatīti“¹³ āgantvā
upadhāretvā dve yeva jape disvā pothetvā vilampīmasu'. Bodhi-
satto „kicchena vata na laddham' dhamm' ekābaddham katvā
vadevanta nāsesīti“¹⁴ vatvā imam' gātham' āhu:

Dhame dhame nātidhame, atīdhantam' hi papakam,

dhantena satam' laddham, atīdhantena nāsitam ti. 58.

¹ C^o omits abosi yūthapati. ² both MSS. tatthāhi. ³ C^o bheri, C^o bheri corr.
to bheri. ⁴ C^o bahu. ⁵ C^o gāma, C^o gāma corr. to gāma. ⁶ so both MSS.
instead of -bheri. ⁷ C^o aka. ⁸ both MSS. vilampīmasu.

Tattha dhamo dhame¹ ti dhameyya na na dhameyya bhāsiṃ vādeyya na na² vādeyyā ti aho, nātidhamo ti sikkhamoto pana niranteram eva kassā na vādeyya; kikkharaṇā: atidhantaṃ³ hi papakam niranteram bhāsiṃdam idāni amhākaṃ papakam lamakam jāmaṃ, dhantena eṭaṃ iaddham ti na-gare bherivādānena kahāpasāsaṃ iaddham, atidhantena nāsitān ti idāni pana me puttāna varamaṃ akāse yam idam atariyān atidhantaṃ⁴ 'tena' atidhantaṃ saḅbaṃ nāsitān ti.

Satthā brahṇa dhammadesanāya āharitvā anuraṇḍhiya ghaṭetvā jā-takam samodhānesi: „Tadā putto dubbacabhiḷkku aho, piṭṭa pana aham evā⁵“ ti. Bherivādajātakam.

10. Saṃkhadhamanajātaka.

Dhamo dhame ti. Idam Satthā Jetavane viharanto dubba-cam eva ārabhhu kathesi.

Atiṭṭe Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kareṇṭe Bodhisatto saṃkhadhamakakule nibbattitvā Bārāṇasīyaṃ nakkhatte ghatṭhe pitarāṃ ādāya saṃkhadhamanakamūṇa dhanāni labhivā āgamanakāle corātavīyaṃ pitarāṃ niraṇṭarāṃ saṃkhaṃ dhamantaṃ⁶ vāresi. So „saṃkhaaddena cora palā-pessaṃmiti“ niranteram eva dhami. Corā parimanayen' eva āgantvā vilumpiṃsu. Bodhisatto pi parimanayen' eva gātham abhāsī:

Dhamo dhamo nātidhamo, atidhantaṃ hi papakam,
dhantenaḍḍhigatā bhoga, te tāto vidhami dhaman ti. 59.

Tattha te tāto vidhami dhaman ti te saḅbhāṃ dhamitvā iaddhabhoga-māṇa piṭṭa punappana dhamento vidhami ti iddhānesi vāsesu.

Satthā brahṇa dhammadesanāya āharitvā anuraṇḍhiya ghaṭetvā jā-takam samodhānesi: „Tadā piṭṭa dubbacabhiḷkku aho, putto pana aham evā“ ti. Saṃkhadhamanajātakam. Āśimsavagga chaṭṭho.

¹ O¹ dhametiḍḍham, O² dhametiḍḍham corā to dhamadhamo. ² O¹ tena, O² tena corā to nana. ³ hūh MSS. atidhantaṃ. ⁴ both MSS. atidhanti. ⁵ O¹ pava.
⁶ O¹ dhamamantaṃ.

7. ITTHIYAGGA.

I. Asāmantajātaka.

Asā lokitahiyo nāma 'ti. Idam Satthā Jetavanā vāsa-
rānta akkhaññhitabhikkhū ārabhā katha. Tassa vaṭṭha
Ummadaniyātake āvāhasanti. Tam paṇa bhikkhū Satthā „bhikkhu
itthiyo nāma asā asatiyo lānukā pacchimikā. tvaṃ evaṃpaṇa lānuka
itthiyo nāma asā akkhaññito" ti vata atitadā āharī:

Atte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭa rajjāṃ karente
Bodhisatto Gandhāraraṭṭhe Takkaṣilāyaṃ brāhmaṇakule
nibbattitvā viññutaṃ patto tvaṃ vedeaṃ sabbasippena ca nip-
phattim patto disāpāṃokkhe ācariyo aho. Tada Bārāṇasīyaṃ
ekasmiṃ brāhmaṇakule puttassa jātadivase aggim gahetvā anib-
bhāyantaṃ¹ thapayimā. Atha naṃ brāhmaṇakumārāṃ soḷasa-
vasakāle mātāpitaro āhanta: „putta, mayaṃ tava² jātadivase
aggim gahetvā thapayimā, sace brahmalokaparāyaṇo bhavitu-
kāmo tvaṃ aggim ādāya araṇṇaṃ pavasiṭvā Aggim³ Bhagavantaṃ
namassamāno brahmalokaparāyaṇo hohi. sace agāraṃ āvasita-
kāmo Takkaṣilaṃ gantvā disāpāṃokkhe ācariyassa santike-
sippaṃ uggañhitvā kutumbā⁴ saṇṭhapēhīti⁵. Māyavo „nāhaṃ
sakkhissāmi⁶ araṇṇe aggim paricariṇaṃ, kutumbā eva aṇ-
ṭhapessāmīti⁷ mātāpitaro vanditvā ācariyabhāgaṃ sahassaṃ
gahetvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggañhitvā pacchā āgamaṃsi.
Mātāpitaro paṇa⁸ assa anattikā gharāvāsana araṇṇe hi aggim
paricariṇakāmaṃ honti. Atha naṃ, mātā itthinaṃ⁹ dosāṃ
dassetvā araṇṇaṃ pesetukāmaṃ „so ācariyo paṇḍito vyatto sak-
khiṇanti me puttassa itthinaṃ dosāṃ kathetun¹⁰ ti cintetvā āha:
„uggahitaṃ te tāta sippaṃ" ti. „Amā amma¹¹" ti. „Asāmant-

¹ C² -yatta. ² so both MSS. instead of tava? ³ both MSS. aggl. ⁴ C² ko-
yunda, C² kutumba corr. to kutumbā. ⁵ C² -mīti, C² -mī. ⁶ C² addhā mātā,
in C² mātā has been inked over.

tāpi te uggahitā¹ ti. „Na uggahitā amhā²“ ti. „Tāta, yađi te asātamantañ na uggahitañ kin nāma te sippaṃ uggahitañ, gaccha uggahitvā ehīti³“. So „sādhū⁴“ ti puna takkasāhābhimukho pāyāsi. Taassa pi ācariyassa mātā mahallikā viśamvassasatikā. So tañ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggati. Aññe mañussā nañ tatthā karontañ jigucchanti. So cintesi: „yañ nūnāhañ araññañ pavasiyā tattha mātarañ paṭijagganto vihareyyaṃ“ ti. Ath’ ekasmiñ vivitte araññe udakaphāsukatthāne pappasālāñ karetvā sappitandulādini āharāpetvā mātarañ ukkhipitvā tattha gantvā mātarañ paṭijagganto vasañ kappesi. So pi kho mānava Takkasālañ gantvā ācariyañ apassanto „kahañ ācariyo“ ti pucchitvā tañ pavattim sūtvā tattha gantvā vanditvā aññāsi. Atha nañ ācariyo „kin ma kho tāta atisighaṃ āgato sīti⁵“. „Nanu ahañ⁶ tunchehi asātamanto nāma na uggahāpito“ ti. Ko pana te⁷ asātamanto uggaghetabbo⁸ katvā kathesi⁹ti“. „Mayhañ mātā ācariyā“ ti. Bodhisatto cintesi: „asātamanta nāma keci n’ aṭṭhi, imassa pana mātā imañ itthidose jānāpetukāma bhavissati¹⁰“. Atha nañ „sādhū tāta, daṣṣāmi te asātamante, tvadh’ aṭṭha ādina katvā mama thāne thatvā mātarañ sahatthā nahāpento bhojento pāyento paṭijaggāhi, hatthapādasāpittḥisambāhanādini c’ asā karonto ‘ayye, jarañ puttakāle pi tva te evarūpañ sarirañ, daharakāle kidisañ ahoṣi¹¹“ hatthaparikammādikararakāle hatthapādādinañ vaṇṇañ katheyyāsi, yañ ca te mama mātā katheti¹² tañ alaṇṇanto anigrahanto mayhañ ārocēyyāsi, evaṃ¹³ karonto asātamante lacchasi akāraṇto na lacchasi¹⁴ti“ āha. So „sādhū ācariyā“ ti tassa vacanañ sampaticchitvā tato paṭṭhāya sabbañ¹⁵ yathāvuttaviddhānañ akāsi. Ath’ ahañ¹⁶ tasmim mānave punappuna vaṇṇayamāne „ayañ mayā saddhiñ abbira-mūtukāmo bhavissati¹⁷“ andhāya jaraṇiṇṇāya abbhantare kilesa-

¹ C² kahañ. ² C² ke. ³ C² -tabbo. ⁴ C² kathesi. ⁵ C² amhā sabbehi.

⁶ so both MSS. instead of ahañ?

uppaṇṇi. Sā ekadivassaṃ attano sarīravannaṃ kathayamānaṃ mānavadā āha: „mayā saddhiṃ abhūramitum iccharasi“. „Ayye, ahaṃ tava lecheyyaṃ, ācariya paṇa garuko“ ti. „Sace maṃ lechasi puttāṃ me māreḥṇi“. „Ahaṃ ācariyassa santike ettha-kaṃ sippaṃ uggaṇḥitvā kilesamattāṃ nissāya kin ti katvā acariyaṃ māressāmiṭi“. „Tena hi sace tvaṃ maṃ na paricca-jasi ahaṃ eva naṃ māressāmiṭi“. Evaṃ¹ itthiyo nāma āsā-lāṃikā paṇḍinikā, tathārūpa nāma vaye thitā rāgacittāṃ up-pādetvā kilesaṃ anuvattamānā evaṃ upakārakaṃ puttāṃ māre-tukāma jāta. Māgavo sabbaṃ taṃ kathāṃ Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto „soṭṭha te māgava kataṃ mayhaṃ āro-ventenā“ ti ratvā mātu āyusaṃkharāṃ olokento „ajj² eva marissatthi“ itatvā³ „ehi māgava, vimevassissāmi naṃ“ ti ekadā udumbararakkhaṃ chinditvā attano pamāṇena kaṭṭharūpakaṃ⁴ katvā sūsiyaṃ pārupitvā attano sayanaṭṭhāne uttānaṃ nipaṇṇā-petvā raḍḍhakaṃ bandhitvā antevāsikaṃ āha: „tāta pharaṇaṃ ādāya gantvā mama mātu saṇṇaṃ dehiṭi“. Māgavo gantvā „ayye ācariyo paṇṇasālāyaṃ⁵ attano sayanaṭṭhāne nipaṇṇo, raḍḍhasaṇṇā⁶ me baddhā, imaṃ pharaṇaṃ ādāya gantvā sace sakkoṃ māreḥi taṃ“ ti āha. „Tvāṃ maṃ na pariccajissasitthi“. „Kimkāraṇa pariccajissāmiṭi“. Sā pharaṇaṃ ādāya pavaddhamānā uttāya raḍḍhasaṇṇāya gantvā batthena parāmasitvā „ayaṃ me putto“ ti saṇṇāya kaṭṭharupakaṃ mukhato sātaka apanetvā pharaṇaṃ ādāya „ekappahāraṇ⁷ eva māressāmiṭi“ givāyaṃ eva paharitvā taṃ ti andā uppanne rukkhabhāvaṃ aṇṇasi. Atha Bodhisattena „kiṃ karoṃi amma“ ti vutte „vañcitammoti“⁸ taṭṭh⁹ eva maritvā patitā. Attano kira¹⁰ paṇṇasālāya nipaṇṇāpi¹¹ taṃ khapaṃ tāya maritabbam eva. So tassā mastabhāvaṃ siatvā sarirakiccaṃ katvā āśānaṃ nibbāpetvā vanapupphēhi¹² pājetvā mānavāṃ ādāya paṇṇasālādvāro¹³ nisiditvā „tāta, pāṇiyekko

¹ C¹ eva. ² C² ātva. ³ C³ -rupaṇa. ⁴ C⁴ -ālāya. ⁵ C⁵ -ghaṇṇā. ⁶ so both MSS. instead of vañcit⁷ amhiṭi? ⁷ so both MSS. instead of nipaṇṇāya? ⁸ C⁸ hi. ⁹ C⁹ -āla-

asātamanto nāma n' atthi, itthiyo asāra nāma, tava mātā 'asā-
tamante uggaṇhā' ti mama santikaṃ pesayamānā itthinnā
dosaṃ jānantaṭṭhaṃ pesesi, idāni pana te paccakkhaṃ eva nāma
mātu dosaṃ dīṭṭhā, iminā kāraṇena 'itthiyo nāma asā lāmika' ti
jāneyyasīti¹ tam evaditvā uyyojesi. So pi ācariyaṃ vunditvā
mātāpitunnāṃ santikaṃ agamāsi. Atha muṃ mātā pucchā:
„aggahitā te asātamantā“ ti. „Anna amma“ ti. „Idāni kiṃ
karissasi“, pabbajitvā aggūḥ paricarissasi², agāramajjhu vasiṣa-
sīti³. Mānava „mayā paccakkhato itthinnāṃ dosaṃ dīṭṭhā, agā-
rena me kīḇaṇa n' atthi, pabbajissāmi ahaṃ“ ti attano adhip-
pāyaṃ pakāseṇa imāṃ gāthāṃ āha:

Asā lokitthiyo nāma, velā tāsāṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikkhi sabbaghāso yathā,
tā hitvā pabbajissāmi vivekaṃ anubrūhayan ti. - 60.

Taṭṭha asā ti asāriyo lāmika, attha vā sātāṃ vutṭasi saḥkhaṃ tado itthi n'
atthi, attāni paṭṭhaddhaṇṭṭamāṃ sātāṃ eva dehitvā pi asāṃ dukkhā dukkhaṇa-
thūkhaṇā ti atthā, tassa pa' atthassa siddhantitthiyo idāṃ vutṭa⁴ āharitakkaṃ

Māyā⁵ = asā⁶ maritā⁷ = asā⁸ soko rogā⁹ = upadāsa
Itthi ca bandhana¹⁰ = eti marcupāṇa gulāḥayo,
Itthi ya vāsaṇa pāṇa = nāyaṇa nāyāḥamaṇa ti.

Lokitthiyo ti loka itthiyo, velā tāsāṃ na vijjati anna ācāri itthinnāṃ
ācāriyappattim parā veḷā sāvare ācāriyāḥa pamaṇaṃ nāma ekaṃ n' atthi,
sārattā ca pagabbhā ca 'ti veḷā' ca eteṇa n' atthi, paṇṇaṃ kāmāgūṇaṃ
sārattā sikkhi, tathā āyapagabbhinīyena vātipagabbhinīyena manupagabbhinīyena
ti tithheṇa pagabbhinīyena samannāgatāṃ pagabbhā c'eṇā, eteṇa hi sātā
āyadevāḍḍhi parā sāvare nāma n' atthi, jhā āyapagabbhā ti dāsaṇṇi, sikkhi
sabbaghāso yathā ti amma yathā jānāṭṭhāyo sikkhi sikkhaṇṇaṃ gato agāṃ nāma
pāḍaḍḍhāḍḍhi¹¹ = amma pi sappimadhapphāḍḍhi¹² kaḍḍhi¹³ amma pi itthiyo pi
ammiṭṭhaṃ pi yathā yad eva tathāṭṭi saḥkhaṃ ghosāṇi kīḇaṇaṃ amma sabbaghāso ti
vutṭasi taḥ' eva ti itthiyo pi itthinnāṃ jagamaṇa¹⁴ ācāriyo vā bhāṇi ācāriyāḥa¹⁵ ācā-
riyamāṇāṃ khatṭiyāṇaṃ vā bhāṇa ācāriyamāṇāṃ ācāriyāḥa¹⁶ ācāriyamāṇāṃ ācāriyamāṇāṃ

¹ C¹ karissasi. ² C² paricarissasi. ³ C³ vutṭasi corr. to vutṭaṇ. ⁴ C⁴ mayā m.
⁵ C⁵ = asā. ⁶ both MSS. m. ⁷ C⁷ phellā, C⁸ phellā corr. to veḷā. ⁸ C⁸ gulāḥaṇi-

lokasāndharasena bhūtasāndharave uppanna yam, yam (akkhanti) sabbeva eva sevanitū
 sabbhaghaasakkhānāsi¹ hotū, taame akkhi² sabbhaghae yathā tathā³ ° etā⁴ ti va-
 ddiabba⁵, tē kiṃvā pabbajjissūmīti ahamā tāmāsa dukkhavanchubhūti⁶ pīthiye
 hīva arāhānaṃ pavāsitvā bīpabbajjam pabbajjissāmiti, °vivēkam anārambhayan
 ti⁷ kāyavivēkaṃ dhammavivēkaṃ upadāhivēkaṃ ti taye vīvāhi, tasmā idha kāyavivēkaṃ pi
 vappamā itthavivēkaṃ pi, idam vuttamā hoti: ahamā aname pabbajjivā kassapa-parikam-
 manā kīva aññasaṃpattiyo pāṇa abhīdū uppadetvā gacāto kāyaṃ āhasehi⁸ ca
 cittaṃ vivācetvā imam vivēkam brāhanta vaddhento brahmalokaparāyaṇo bhāva-
 sāmī, ahamā me agārena ti.

Evam itthiyo garāhitrā mātāpitara vanditvā pabbajitvā
 vuttappakāraṃ vivēkam brāhanto brahmalokaparāyaṇo ahoṣi.

Sattāhpi⁹ „evam bhikkhu itthiyo nāma āsā lāmikā dukkhadāyikā“¹⁰
 ti lūhinam agānam kathaivā soccām pakkāsehi. Saecāpariyosānaṃ so
 bhikkhu sotāpattiṃphale paṭṭhahāhi. Sattāhā aṇṇasādhūka ghaṭetvā jātā-
 kam samodhānesi: „Tadā mātā Kāpilāni, pitā Mahākassapa ahoṣi,
 uterāsāko Anando, ācariyo pama aham eva“¹¹ ti. A=ātamanātajā-
 rakam.

2. Andabbhūtaśataka.

Tam brāhmaṇo ti. Idam Saithā Jetavane viharanto uk-
 kaṇṭhitam eva ārabhā kathaesi. Tam¹² ti Saithā, °soccām kīva tam
 bhikkhu akkantiho¹³ ti pucchitvā „saccaṃ“¹⁴ ti vutte „bhikkhu, itthiyo
 nāma arakkhiyā, pubbe paṇḍitā itthim gubbhato paṭṭhāya rakkhama
 rakkhitaṃ abhakkhiṃsū“¹⁵ ti ratvā asitāna āharī.

Atha Barāṇasiyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kareṇto
 Bōdhizatto tassa aggamabesiya¹⁶ kucchissimā nibbattitvā va-
 yappatto sabbasāpessa nipphattim paivā pitu accayena rajje
 paṭṭhāya dhammena rajjaṃ karesi. So purohitona saddhim
 jūtaṃ kiṭṭhi, kiṭṭanto pama:

Sabbā nadi vandikagatā, sabbe katthamayā vana,
 sabbitthiyo kare pāpaṃ labhamānā nivātake ti

¹ C¹ sabbhaghaasakkhi-, C² sabbhaghaasakkhi- corr. to sabbhaghaasakkhi-. * C² -labba.

² C¹ -kāya, C² -kāya corr. to -kā. * both MSS. tam.

jīman' itagatān gāyanto rajatapahelake savappapāsake khipati. Evam kiñanto pana rājā nīcath' jīnāti, purohito parājiyati. So anakkamena ghare vibhave parikkhayan' gacchante cintesi: „evam sante sabbam' imasmiñ ghare dhanam' khiyissanti, pariyesitvā purisanteram' agatam' ekam' mātagāman' ghare karissā-mīti". Atha etad' ahosi: „ānāsporisam' dīṭṭhapubbam' itthim' rakkhītum' na sakkhiissāmi"ti¹ gabbhato patṭhāy' ekam' mātagāman' rakkhītva tam' vayappattam' vasa² thapetvā ekapurisikam' katvā paḷham' ārakkhum' sam'vidahitvā rājakulato dhanam' āharissāmi"ti. So ca āṅgavijjāya cheko hoti. Ath' ekam' dugga-titthim' gabbhinim' dievā „dhitaram' vijāyissatī"ti³ āitva tam' pakkosāpetvā paribbayan' datvā ghare yeva vasāpetvā vijātakālo dhanam' datvā uyyojetvā tam' kumārīkam' ānīesam' purissam' datthum' adatvā itthīnam' yeva hatthe datvā posāpetvā vayap-pattakāle tam' attamā vasa⁴ thapesi. Yāva c' esa vaṇṇhati tāva raṇṇā saddhim' jūtam' na kiñi⁵, tam' pana vasa⁶ thapetvā „mahārāja jūtam' kiñāmā" ti āha. Rājā „sādha" ti purima-nayen' eva kiñi⁷. Purohito raṇṇā gāyitvā pāsakakūpanakāle⁸ „thapetvā manā mānavikā" ti āha. Tato patṭhāya purohito jīnāti, rājā parājiyati. Bodhisatto „imassa ghare ekapurisikāya ekāya itthiā bhavitabban" ti parigunhāpento atthābhāvan' āitva „sīlam' assā bhindāpessāmi"ti⁹ ekam' dhitam' pakkosāpetvā „sakkasi" purohitassa itthiā sīlam' bhindītum" ti āha. „Sak-kāmi devā" ti. Ath' assa rājā dhanam' datvā „tena hi khip-pam' dīṭṭhāpehī"ti tam' pahini. So raṇṇo santikā dhanam' ādiya gandhedhupācannakappārādini¹⁰ gahetvā tassa gharato avidūre sabbagandhāpanam' paśāresi. Purohitassāpi geham' sattabhāma-kam' sattadvārakoṭṭhakam' hoti, sabbesu pi dvārakoṭṭhakesu itthīnam' sova ārakkho, thapetvā pana brāhmaṇam' ānāso puriso geham' pavāsetum' labhanto nāma n' atthi, kacavarachaddana-

¹ both MSS. itthi. ² C² kī. ³ C² pāsakam-. ⁴ C² sakkham' eva. te sakkham'. C² sakkham'. ⁵ C² -cinnakappam-. C² -dhitam' eva. te -dhitam-.

pucchim pi aodhetvā yeva pavessanti. Tath māgavikāṃ purohito
 o' eva dajjhum labhati tassā ca ekā paricārīkā itthi. Ath' assā
 aā paricārīkā gandhapupphamūlam gahetvā gacchanti tass' eva
 dhuttassa āpaṇasamāpessa gacchati. So „ayam tassā paricārīkā“
 ti sutthu ātva ekadivasaṃ tam āgacchanatīm disvā va āpaṇa
 utthāya gantvā tassā pādamaḷe¹ patitvā abhobi hatthehi pāde
 gāḷhaṃ gahetvā „amma ettakaṃ kālāṃ kahaṃ gatāsīti“ pari-
 devī. Atha sesāpi payuttakadhuttā ekamantaṃ thatvā „hattha-
 pādamaḷhaṃ utthānehi ca ākappena ca mātāpattā okasadiṣṭā
 yevā“ ti āhamen. Sā itthi tesu tesu kathentesu attano aad-
 dahitvā „ayam me putto bhavissatīti“ sayam pi roditoṃ ārabhi.
 Teubho pi kanditvā roditvā aānāmaānāṃ ālāgitvā atthāneṃ. Atha
 an dhutto āha. „amma kahaṃ vasasīti“. „Kimmaralīhāya va-
 samānāya rūpaḡḡappattāya² purohitassa dāharitthiyā upatthānaṃ
 kurumānā vasaṃ tātā“ ti. „Idāni kahaṃ yāsi amma“ ti.
 „Tassā gandhamālādīnaṃ atthāyā“ ti. „Amma, kin te aānat-
 thagatena, ite patthāya maṃ' eva santikā harā“ ti mūlaṃ
 agahetvā va bahūni tambūlatakkolākadīni o' eva nānāpupphāni
 ca adāsi. Māgavikā bahūni gandhapupphādīni³ disvā „kin
 amma aḷḷa ambhakaṃ brāhmaṇo paṇaṃ“ ti āha. „Kasā
 evaṃ vadasīti“. „Imesaṃ bahubbhāvaṃ disvā“ ti. „Na brāh-
 maṇo bahov mūlaṃ adāsi, mayā paṇ' etaṃ mayhaṃ puttassa
 santikā ānutaṃ“ ti. Tāte patthāya brāhmaṇena dīnaṃ mūlaṃ
 attanā gahetvā tass' eva santikā gandhapupphādīni āharati.
 Dhutto katipāhaccayena gilānālayaṃ katvā nipaḷḷi. Sā tassā
 āpaṇadvāraṃ gantvā tam adisvā „kahaṃ me putto“ ti pucchi.
 „Puttassa te aphaṣukaṃ jātan“ ti. Sā tassā nipaṇṇatthānaṃ
 gantvā nisiditvā pūttimaṃ parimaḷḷanti „kin te tāta aphaṣukaṃ“
 ti pucchi. So tūpi abosi. „Kin na kathesi puttā“ ti. „Amma
 maranteṇāpi tūyaṃ kathetum na sakkā“ ti. „Mayhaṃ āka-

¹ C¹ tassā mūle. ² C² amāḡ rūpa-. ³ C³ -dīni āharati dhutto corr. to -dīni
 āharanti.

thetvā kass'o kathesi tittā" 'ti. „Aminā, mayham aññam apha-
 sukān n' attā, tassa pāna mānavikāya vaṇṇam sutvā paṭi-
 baddhacitto 'ami jāto, tam tabhanto jivissāmi alabbanto idh'
 eva marissāmiti". „Tāta, mayham esa bhāro, mā tvaṃ etaṃ
 nissāya cintayitvā" tam assāsetvā bahūni gandhapupphādini ādāya
 mānavikāya santikān gantvā „putto me amā māmā santikā
 tava vaṇṇam sutvā paṭibaddhacitto jāto, kiṃ kātabbā" 'ti.
 „Sace ānetuṃ sakkothu mayāni kutokāsa yevā" 'ti. Sā taṃ
 vacanān sutvā tato paṭṭhāya tassa gehassa kunnakappeli bahūni
 kacavarān saṃkaḍḍhitvā pupphapupphapacchīyā gahetvā gae-
 chaanti sodhanakāle arakkhitthiyā upari chaḍḍesi. Sā tena
 attiyamānā¹ apeti, itarā ten' eva uyyāmena yā yā kiñci kathesi
 taṃ taṃ upari kacavarān chaḍḍesi. Tato paṭṭhāya yaṃ yaṃ
 an dharatī vā haratī vā tam na kaci sodhetuṃ assahati. Tae-
 minī kālā sā tam dhuttam pupphapacchīyān nipajjāpetvā māna-
 vikāya santikān atihari. Dhutto mānavikāya² sīlān bhieditvā
 ekāhadvīhaṃ pāsāde yeva abhosi. Parohite bahi nikkhante ubbo
 abhiramanti, tasmim āgate dhutto niliyati. Attha naṃ sā ekā-
 kaḍḍivāgacayena „āmi idāni tava gantūni vaṭṭaritī" āha. „Ahaṃ
 brāhmaṇam paharitvā gantukāmo" 'ti. Sā „evam hoṃ" 'ti
 dhuttam niliyāpetvā brāhmaṇe āgate evam āha: „ahaṃ ayya
 tamheva vipaṇi vādetesu naccetuṃ icchāmiti". „Sādhu bhaddo
 naccassu" 'ti vipaṇi³ vādesi. „Tumhesu olokentese lujjāmi, su-
 mukham pana vo sātakaṇa bandhītva naccissāmiti". „Sace⁴
 lajjasi⁵ evam karohīti". Mānavikā ghanasātakaṇi gahetvā taṃ
 akkhami pidhamānā mukham bāndhi. Brāhmaṇo mukham
 laṇḍhāpetvā vipaṇi vādesi. Sā mahuttam naccitvā „ayya ahaṃ⁶
 te ekavārān sīse paharitukāmo" 'ti āha. Itthiloko brāhmaṇo
 kiñci kappam ajānanto⁷ „paharohīti" āha. Mānavikā dhutta-
 saññam⁸ adāsi. So saṅkam⁹ āgantvā brāhmaṇassa pūṭhipasse

¹ both MSS. attiyamāni. ² C¹ -ā. ³ both MSS. vipa. ⁴ C¹ me, C² ee
 corr. to ee. ⁵ C¹ -lajjasi, C² -lajjati. ⁶ C¹ ahaṃ. ⁷ C² ajānanto. ⁸ C¹ pa-
 hāro. ⁹ C¹ dhuttam, read: dhuttassa saññam? ¹⁰ C¹ saṅkam.

thatvā 'sīso kappareṇa' pahari. Akkhini patanākārapattāni
 ahesuṇi, sīso gaṇḍo utthahi. So vedanaṇḍo¹ hotvā „āhara te
 hattham“ ti āha. Mānavikā attano hattham ukkhipitvā tassa
 hatthe thapesi. Brāhmaṇo „hattho muduko, pahāro pana thad-
 dho“ ti āha. Dhammo brāhmaṇaṃ paharitvā niliyi. Mānavikā
 tasmiṃ nillhe brāhmaṇassa mukhato sātakam mocetvā telam
 ādāya sīso pahāraṃ sambāhi. Brāhmaṇo haḥi nikkhanto puṇa
 sā lūhi dhammā paṇḍhiyaṃ nipaṇḍpetvā nīhari. So raṇḍo
 santikam gantvā sabbaṃ tam pavattim ārocesi. Rājā attano
 upatthānaṃ agatāni brāhmaṇaṃ āha: „jūtam kiṇṇaṃ brāhmaṇā“
 'ti. „Sādhu mahārāja“ 'ti. Rājā jātaṃajalāṃ saṇḍpetvā
 purimanayen² eva jūtagitam gāyitvā pāso khīpati. Brāhmaṇo
 mānavikāya tapassa bhinnabhāvaṃ ajānanto „thapetvā mama
 mānavikam“ ti āha, evaṃ vadanto pi parājito yeva. Rājā ja-
 nitvā „brāhmaṇa kiṃ thapesi, mānavikāya te tapo bhīno, tvaṃ
 mātuḡamaṃ gabbhato patthāya rakkhanto sattaso thāreṇa
 ārakkham karonto 'rakkhituṃ sakkhissamīti' maññesi, mātuḡamo
 nama kacciyam pakkhipitvā varanteṇāpi rakkhituṃ na sakka,
 ekapurisikā lūhi nāma n' atthi, tava mānavikā 'paccitakkāṃ'
 amhiti³ vatvā viṇaṃ vādentassa tava sātakaṇa mukhaṃ bandhi-
 tvā attano jāraṃ tava sīso kappareṇa⁴ paharipetvā⁵ uyyojesi⁶.
 Idhaḥ kiṃ thapesi⁷“ vatvā imam gātham āha:

Yam brāhmaṇo avādesi⁸ viṇaṃ sammukhavethito,

• anābhāsa bhātā bhariyā, tūṇ ko jān viṇṇaṃ ti. 61.

Tathā yaṃ brāhmaṇo avādesi⁸ viṇaṃ sammukhavethito ti yaṃ
 kāreṇa brāhmaṇo pāṇasātakam saḥa mukheṇa vethito karoti⁹ evaṃ vādeti
 na¹⁰ kīṭṭam na jīṇṇiṃ attho, tam hi¹¹ aḥ vādetotakkāṃ evaṃ akāsi, brāhmaṇo
 pana tam lūhiṇam¹² paccitakkāṃ na jīṇṇiṃ mātuḡamaṃ adhiḥṭṭeva¹³ mām-
 aḥ saṇḍpeti¹⁴ evaṃ vādeti akāsi, te¹⁵ aṇṇa bhāvaṃ paṇḍpetu¹⁶ vā evaṃ āha,

¹ C¹ kappahāreṇa. ² in both MSS. instead of vedanāṇḍo? ³ C² kappahāreṇa.

⁴ C¹ paharipetvā. ⁵ C¹ aḥ. ⁶ C¹ uyyojesi. ⁷ C¹ avādesi. ⁸ C¹ aṇṇa.

⁹ C¹ tampiṭi corr. to tamhi, C² tamhi. ¹⁰ C¹ utthātam.

syam ettha adhippāro, ay jabbhūṭi bhassā bhariyā ti, suttaṃ suttaṃ¹ jāṇe, bhāṣitū² mitu kucchito sikkhantakāḷa yaṃ tthāsi tathā bhāṣi³ vā purāṇi vā ti ettha, kē: eṇ bhariyā paṇḍitā padapaticārikā, eṇ bhāṣitavattādhāni bhāṣitabhaṭṭāya⁴ bhūṇassasāvaratīya lokadhammaḥ bhāṣitāya⁵ vā bhariyā ti tasmā, itesu ko jātu viessase ti, jaṇe ti ekasādhivaccanaṃ, itesu kucchito paṭṭhaya rak-khīyamāṇesu pi evaṃ vithāraṃ apajjantīsu bhariyāsu ko nāma paṇḍitaputtesu ekasīseṇa viessase, nibbhikāro etu mayhaṃ ti ko saddahayyā ti ettha, saadhamma-vassena hi āmantakesu nimantakesu vijjāmanesu mātugāṇa nāma tva sakkā rak-khītuṃ ti.

Evam Bodhisatto brāhmaṇassa dhammaṃ desesā. Brāhmaṇo Bodhisattassa dhammaṇḍesaṇaṃ sutvā nivesanaṃ gantvā tam mānavikaṃ āha: „taya kira evaṇupamā pāpakammaṃ katan“ ti. „Ayya, ko evaṃ āha, na karomi, adam eva paharim, na añño koci, sace na saddahatha ehaṃ ‘tunhe thapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ’ na jāṇimīti” saccakiriyaṃ⁶ kutvā aggim pavasiṭvā tunhe saddahāpesā⁷ sāmīti⁸. Brāhmaṇo „evaṃ hoti“ ti mahantaṃ dārurāsiṃ karetvā aggim datvā tam pak-kosāpetvā „sace attano saddahasi aggim pavasi“ ti āha. Mānavikā attano paricārikāṃ paṭhamam eva sikkhāpesi: „amma tava puttāṃ tattha gantvā mama aggim pavisaṇakāle hatthagaḥaṇaṃ kātum vadehi“ ti. Sā gantvā tattha aṇṇa. Dhutto āgantvā parisamajjhe attāsi. Sā mānavikā brāhmaṇaṃ vaṇ-cetukāṃ mahājanamajjhe thapvā „brāhmaṇa tam thapetvā aññassa purisassa hatthasamphassaṃ na jāṇimī, imiṇā saccena ayaṃ aggi mā maṃ jhāposi“ aggim pavasiṭum āradhā. Tas-mim khane dhutto „passatha purohitabrāhmaṇassa kammaṃ, evaṇupamā mātugāṇaṃ aggim pavesāpeti“ gantvā tam mānavi-kaṃ hatthe gaṇhi. Sā hatthaṃ viessajjāpetvā purohitaṃ āha: „ayya, mama saccakiriyaṃ bhūṇā, na sakkā aggim pavasiṭum“ ti. „Kimāraṇā“ ti. „Ājja mayā evaṃ saccakiriyaṃ kātā: thapetvā mama sāmikāṃ aññapurisassa hatthasamphassaṃ na

¹ both MSS. -ti. ² C¹ bhāṣi. ³ C¹ bhāṣitaritabhattāya. C² bhāṣitaritabhattāya corr. to bhāṣitabhattāya. ⁴ C¹ bhāṣitāya. C² bhāṣitāya corr. to bhāṣitāya. ⁵ C¹ sam-passa. C² samphassa. ⁶ C¹ saccakiriyaṃ.

jānamitī¹, idāni² e³ amhi⁴ imina⁵ parisena⁶ katthe⁷ gahitā⁸ ti.
 Brāhmaṇo „vañceto ahaṃ imayā⁹“ ti¹⁰ ātvā¹¹ taṃ pethetvā¹² nira-
 rapesi. Evaṃ asaddhamaṃsamannāgatā¹³ kīr¹⁴ otā¹⁵ itthiyo, kīva-
 mahantam¹⁶ pi¹⁷ pāpakammaṃ¹⁸ katvā¹⁹ attano²⁰ sāmikam²¹ vañcetum²²
 „nāhaṃ²³ ovaṇṇapaṇo²⁴ karamitī“²⁵ divasam²⁶ pi²⁷ sapatham²⁸ kuroṃāsu²⁹
 manācchitā³⁰ va³¹ honti, tena³² vuttam³³:

Coriṃaṃ³⁴ bahubuddhinaṃ³⁵ yāsu³⁶ saccam³⁷ sudallabham³⁸
 thinaṃ³⁹ bhāvo⁴⁰ durājāno⁴¹ macchasaśvādaka⁴² gataṃ.

Musā⁴³ tāsam⁴⁴ yathā⁴⁵ saccam⁴⁶ saccam⁴⁷ tāsam⁴⁸ yathā⁴⁹ musā,
 gāvo⁵⁰ bahutippasāyā⁵¹ mama⁵² santi⁵³ varuṃ⁵⁴ varuṃ.

Coriyo⁵⁵ kaṭhina⁵⁶ b⁵⁷ otā⁵⁸ vāṭā⁵⁹ capalasakkharā⁶⁰,

na⁶¹ tā⁶² kiñci⁶³ na⁶⁴ jānanti⁶⁵ yaṃ⁶⁶ manussesu⁶⁷ vācayan⁶⁸ ti.

Satthā⁶⁹ „etaṃ⁷⁰ arakkhiya⁷¹ māteggāno“⁷² ti⁷³ imaṃ⁷⁴ dhammadessanaṃ⁷⁵
 āharitvā⁷⁶ saccam⁷⁷ pakāseṇi⁷⁸. Saccapariyosāso⁷⁹ ukkappihābhikkhu⁸⁰ otā⁸¹
 patipphalo⁸² patipphabhi⁸³. Satthāpi⁸⁴ amasandhim⁸⁵ ghaṭetvā⁸⁶ jātakaṃ⁸⁷ ama-
 dhānesi⁸⁸: „Tadā⁸⁹ Bārāṇasirājā⁹⁰ ahaṃ⁹¹ eva⁹² ahaṃ“⁹³ ti. Apādhakūṭa-
 jātakaṃ⁹⁴.

3. Takka-jātaka.

Kaṭṭhaṇḍa⁹⁵ akataḥḥū⁹⁶ vā⁹⁷ ti. Imaṃ⁹⁸ Satthā⁹⁹ Jetavāṇo¹⁰⁰ viha-
 ranto¹⁰¹ ukkappihābhikkhuṃ¹⁰² ōva¹⁰³ ārabhita¹⁰⁴ katthosi. Taṃ¹⁰⁵ hi
 Satthā¹⁰⁶ „sammam¹⁰⁷ kira¹⁰⁸ e¹⁰⁹va¹¹⁰ bhikkhu¹¹¹ ukkappitvā“¹¹² ti¹¹³ pucchitvā¹¹⁴ „saccam“¹¹⁵
 ti¹¹⁶ vutte¹¹⁷, „Itthiyo¹¹⁸ nāma¹¹⁹ akataḥḥū¹²⁰ mūttadūbhā¹²¹, kasmā¹²² tā¹²³ māsāya¹²⁴ uk-
 kappitvā¹²⁵ etā¹²⁶ vatvā¹²⁷ attāṃ¹²⁸ āharī¹²⁹:

• Attito¹³⁰ Bārāṇasīyam¹³¹ Brāhmadatte¹³² rajjam¹³³ kārente¹³⁴
 Bodhisatto¹³⁵ isipabbajjam¹³⁶ pabbajitvā¹³⁷ Gaṇḍātīre¹³⁸ assamaṃ¹³⁹
 māpetvā¹⁴⁰ sammāpattiyo¹⁴¹ e¹⁴²va¹⁴³ abhiññā¹⁴⁴ o¹⁴⁵ nibbutetvā¹⁴⁶ jhānarati-
 sukheṇa¹⁴⁷ viharatī. Taṃhiṃ¹⁴⁸ samaye¹⁴⁹ Bārāṇasīsetthino¹⁵⁰ dhutā¹⁵¹
 Dutthakumārī¹⁵² nāma¹⁵³ eamā¹⁵⁴ ahoṣi¹⁵⁵ pharusa¹⁵⁶, dāsakummatāro¹⁵⁷ ak-
 kosati¹⁵⁸ paharati. Atha¹⁵⁹ naṃ¹⁶⁰ ekadivasaṃ¹⁶¹ gahetvā¹⁶² „Gaṇḍāya¹⁶³

¹ both MSS. idāni. ² both MSS. imayā. ³ C¹ mahānigamhi. ⁴ C² -buddhinaṃ.

⁵ both MSS. vācayan. ⁶ both MSS. na. ⁷ both MSS. -ti. ⁸ both MSS. ukkappitvā.

klissāmā¹ "ti agamimā. Tesam² klissānānā yeva suriyatthān-
gamanavelā jātā. Mogho utthahi. Manussā meghanā dīsvā ito
c³ ito ca varena palāyissu. Setthidhātaya dāsakammakārā
„ajj⁴ ambehi etissā piṭṭhū⁵ passitā⁶ vatthatit⁷“ taṃ anto udas-
sīm⁸ heva chuddetvā uttarissu. Devo pavasā. Suriyo pi
atthāgato⁹. Andhakāram jātā. Tā¹⁰ tāya vinā¹¹ va¹² gehaṃ
gantvā „kahaṃ sā“ ti voite „Gaṇḍāto tāva uttinnā, atha naṃ
na jānāma kahaṃ gatā“ ti. Nātakā vicinivāpi na passissu.
Sā mahāvīraṇa vīravanti udakena vuyhamānā addharattasa-
maye Bodhisattassa punnasālasamipam¹³ pāpaṇi. So tassa sad-
daṃ sutvā „mātugāmassa saddo, parittānam assā karissāmīti“¹⁴
tinukkaṃ ādāya naditīraṃ gantvā taṃ dīsvā „mā bhāyi, mā
bhāyīti“ assāsetvā nāgahalo thāmasampanno nadīm¹⁵ turaṃāno
gantvā taṃ akkhipitvā assamapadaṃ ānetvā aggim katvā
adāsi. Sīte vīgate madhurāni phalāphalāni upanāmesi. Tāni
khaḍitvā thitāni „katha vāsikāsi, kathaṃ ca Gaṇḍāya
patthāsīti“ pucchī. Sā taṃ pavatthā arācesi. Atha naṃ¹⁶ „tvam
etth¹⁷ eva vasa“ ti punnasālaya vasaṇto dvilhatikaṃ sayam
abbhokāse vaatitvā „idāni gacchā“ ti āha. Sā „imam¹⁸ tūpasam
silābhedam¹⁹ pāpetvā gahetvā gamissāmīti“ na gacchati. Atha
gacchanāte kāle itthikuttaṃ itthikūṭṭham²⁰ dassetvā tassa²¹ silā-
bhedam²² katvā jhānam antarādhāpesi²³. So taṃ gahetvā arāhū-
yeva²⁴ vasati. Atha naṃ sā āha: „ayya, kin²⁵ no arāhūnavāsena“,
manussapathuṃ gamissāmā²⁶ ti. So taṃ ādāya ekam²⁷ paccan-
tagāmakam²⁸ gantvā takkabhatiyā²⁹ va jivikam³⁰ kappetvā taṃ po-
seti. Tassa takkam³¹ vikkinitvā jivatit³² Takkapaṇḍito³³ ti nāmaṃ
akāraṃ. Ath³⁴ assa te gāmaवासि³⁵ paribbayaṃ dātvā „amhā-
kam³⁶ sayuttam³⁷ dayuttam³⁸ acikkhanto ettha³⁹ vasa“ ti gāma-
dvāre kuṭiyam⁴⁰ vāsesam⁴¹. Tena ca samāyena corā palhata
orayha paccantam⁴² paluranti. Te ekadivasaṃ taṃ gāmaṃ paha-

¹ C² nesan. ² C² vuttān. ³ C² atthagato. ⁴ both MSS. to. ⁵ C² tam.
⁶ both MSS. tar. ⁷ C² nadi, C² nadi. ⁸ C² na. ⁹ C² tar. ¹⁰ C² nadi
11. ¹² C² amhāsamā. ¹³ C² sayutta. ¹⁴ so both MSS.

ritvā gāmanāsikkhehi yeva bhaddikā pakkhipāpetvā¹ gacchantā
 tam pi etthidhitarān gahetvā attano vasanatthāmanā gantvā
 sesajanān viissajjesuṃ. Corajettthako pana tassā rūpe haṃhitvā
 taṃ attano bhariyān akāsi. Bodhisatto „itthannāma² kaṇa“
 ti pucchā, „corajettthakena gahetvā attano bhariyā katā“ ti ca
 sutvāpi, „na sā tattha mayā vinā vasiesanti“ palāyitvā āgacchis-
 santi³ taṃ āgamanān olokento tatth⁴ eva vasi. Etthidhittāpi
 cintesi: „ahaṃ idha sukhaṃ vasāmi, kadāci maṃ Takkaṇṇito
 kiñcid eva nissāya āgantvā ito ādāya gaccheyya ath⁵ etasmā
 sukhaṃ parihāyissāmi, yaṃ nūnāhaṃ sampiyāyamānā viya taṃ
 pakkosāpetvā ghātāpeyyaṃ“ ti sā ekam manussaṃ pakkositvā
 „ahaṃ idha dukkhaṃ jīvāmi, Takkaṇṇito maṃ āgantvā ādāya
 gacchatā“ ti sāsanaṃ pesesi. So taṃ sāsanaṃ sutvā sadda-
 hitvā tattha gantvā gāmadvāro thātvā sāsanaṃ pesesi. Sā
 nikkhamitvā taṃ diṣvā „ayya, aace mayān idānī gacchissāma
 corajettthako anubandhitvā ubho pi amhe ghātesanti, rattibhāge
 gacchissāma“ ti taṃ ānetvā llojetvā koṭṭhake nisidāpetvā
 sāyaṃ corajettthakassa āgantvā surān pītva⁶ mattakāle⁷ „sāmi
 aace imāya velāya tava sapattam passeyyāsi kiṃ ti taṃ“ karoy-
 yāsi⁸ aha. „Idaṃ c⁹ idaṃ ca karissāmi“¹⁰. „Kiṃ pana so
 dūre, nuno koṭṭhake nisinna“ ti. Corajettthako ukkaṃ ādāya
 tattha gantvā taṃ diṣvā gahetvā gehamajjhe pādetvā¹¹ kappā-
 rādili yathāruciṃ pothesi. So pothiyamāno pi aññaṃ kiñci
 avatvā¹² „kodhanā akataṇṇā ca piṇṇā mittadubbhikā“ ti etta-
 kaṃ eva vadati. Coro taṃ pothetvā bandhitvā nipajjāpetvā
 sāyamāsaṃ bhūṇjitva sayi¹³, pabuddho jīṇasāyasaṃsāya¹⁴ puna
 taṃ pothetvā ārābhi. So pi tū¹⁵ eva¹⁶ cattāri padāni vadati.
 Coro cintesi: „ayaṃ evaṃ pothiyamāno pi“ aññaṃ kiñci avatvā
 imān¹⁷ eva cattāri padāni vadati, pucchissāmi na¹⁸ ti tassā sutta-
 bhāvaṃ ūtvā taṃ pucchā: „ambho tvaṃ evaṃ pothiyamāno pi

¹ C¹ ukkhipā. ² C² itthinnāma. ³ both MSS. vasiesanti. ⁴ C⁴ pītva.

⁵ C⁵ santis. ⁶ C⁶ naṃ. ⁷ C⁷ pothetvā. ⁸ both MSS. arattha. ⁹ C⁹ sayi.

¹⁰ C¹⁰ chitāno, read: jīṇasāyasaṃsāya? ¹¹ C¹¹ onti pi.

kaṃmā etaṃ' eva padāni vadevāsi". Takkapaṇḍito „tena hi
 amūhūti" taṃ kāranaṃ ādite paṭṭiṣṭhāya kathesi: „ahaṃ pubbo
 araṇṇāvaśāko oko tāpaso jhānaṭṭhāhi, sv-āhaṃ etaṃ Gaṇḍāya
 vuyhamānaṃ uttāretvā paṭijaggim, aha maṃ eṣā palobhotvā
 jhānā pariḥāpesi, sv-āhaṃ araṇṇaṃ paḥāya etaṃ poṣento pac-
 cantagāmaṃ vasaṃmi, aha' eṣā corehi idhānta 'ahaṃ dukkhaṃ
 vasaṃmi, āgantvā maṃ uṭṭe' 'ti mayhaṃ sāsaṇaṃ pesetvā idāni
 tava hatthe pātesi, iminā kāraneṇāhaṃ evaṃ kathemīti". Coro
 cintesi: „yā eṣā evasūpe guṇasampanne opakārake evaṃ vip-
 paṭipajji sā mayhaṃ katarā nāma upaddavāhi na kareyya,
 hāretabbā eṣā" ti so Takkapaṇḍitaṃ assāsetvā taṃ pabodhe-
 tvā' khaggaṃ ādāya nikkhamma „etaṃ purisaṃ gāmadvāro
 ghāteṣṣamīti" vatvā tāya suddhiṃ bahigāmaṃ gantvā „etaṃ
 hatthe gaṇhā" ti taṃ tāya hatthe gāhāpetvā khaggaṃ ādāya
 Takkapaṇḍitaṃ paharanto viya taṃ' dvidhā chinditvā saṃsaṃ'
 naḥāpetvā' Takkapaṇḍitaṃ kaṭipāhaṃ paṇṭabhojanena santap-
 penā' „idāni kahaṃ gamiṣṣasīti" āha. Takkapaṇḍito „gharā-
 vāseṇa me kiccāṃ n' atthi, leṇipabbajjāṃ pabbajitvā tatthi' eva
 araṇṇe vasiṣṣamīti" āha. „Tena hi ahaṃ pi pabbajissamīti"
 abbe pi pabbajitvā taṃ araṇṇāyatanaṃ gantvā paṇṇa abhiññā
 ca attha sammāpatiya' nibbattetvā jīvitapariyosāne brahmaloka-
 parāyanaṃ ahesuṃ.

Satthā imāni dve ratthāni kathetvā amūṇandhiṃ ghaṭetvā abhi-
 sambuddheṃ hatvā lomaṃ gāṭhaṃ āha:

Kodhaṇā akatōṇū ca piṇḍā ca vibhodikā,

brahmacariyaṃ cara' bhikkhu, so sukhaṃ na vhaṇissīti. 62.

Tattāyaṃ piṇḍattho: bhikkhu, tatthiyo nān' eṣā kodhaṇā uppannā kodhaṃ
 nīretum na bhikkhū, akatōṇū ca atthamaṇaṃ pi upattham na piṇḍo,

¹ Cp. pabbādhetei. ² Cp. omitta taṃ. ³ Cp. saṃsaṃ. ⁴ Cp. saṃsaṃ. ⁵ Cp. saṃsaṃ. ⁶ Cp. saṃsaṃ.
⁷ Cp. saṃsaṃ. ⁸ Cp. saṃsaṃ. ⁹ Cp. saṃsaṃ. ¹⁰ Cp. saṃsaṃ. ¹¹ Cp. saṃsaṃ.
 MSS. caranā corr. to carā.

piṇḍā ca piyaṇṇābhivakaraṇam eva kathaṃ kathaṃ, vibhadditā mita
bhūḍanti mitābhaddanākaṭṭhaṃ kathamāha paṇa, evaṃpihi pāpākaṇṇeṃhi aṇu-
saṃgaṭṭā sū, kīṃ te sūhī¹, brahma-cariyaṃ sū bhikkhū, ayaṃ hi methunavratā
pariṇuddhūṭheṇa brahma-cariyaṃ nāma, taṇi caṇa, so sukkaṇi na vīhāhi² so
tvaṃ etad brahma-cariyaṃsaṃ saṃto jhānukkaṃ maggaṇukkaṃ phalaṇukkaṃ
ca na vīhāhi, etad sukkaṇi na vīhāsaṃ, etanā sukkaṇi na parihayāsaṃti³
attho, na parihāsaṃti pī pāṇo, ayaṃ ev⁴ attho.

Satthā imāṃ dhammaḍḍesanaṃ āharitvā maccāni pakāseṃ, Saccā-
pariyaṇṇam ukkaṇṭhānāhiṃkkaṃ sotāpattiṃphale patiṭṭhāhi, Satthāpi
jātakam aṇuḍḍhāseṃ: „Tadā corajeyyako Ananda ahaṃ, Takkaṇu-
pūṇo paṇa ahaṃ evā⁵” ti, Takka-jātakam.

4. Durājanujātaka.

Mā su anudi iecchati maṃ ti. Idam Satthā Jetaṇaṃ viha-
raṇto ekaṃ upāsakaṃ āvāhiṃ kathaṃ. Eko kira Sāvattiṇvāsiṇṇasako
tvaṃ sutasena¹ paṇḍito ca illeṇa patiṭṭhito buddhamaṃako dhammaṃmaṃako
saṃghamaṃmaṃako, Bhūriyā paṇ² aṇa dūṇiṇā pāpadhammā, yaṃ divasaṃ
micchācāraṃ³ carati tvaṃ divasaṃ satakkatāṇā⁴ viya hoti, micchācāraṇa
paṇa akataḍḍiraṇa⁵ sāmīni hoti caṇḍā⁶ pharuṇā. So tvaṃ bhāvaṃ jā-
nitum na sakkoti. Attho tīya abbāhe Buddhapattiḥānaṃ⁷ na gacchati.
Attho maṃ ekadivasaṃ gaḍḍhapupphāni ādāya āganṭvā vanditvā maṃ-
maṃ Satthā āha: „kīṃ na kha tvaṃ upāsaka suttapattiḥānaṃ Buddhu-
pattiḥānaṃ nāgacchaṃti⁸”. „Tiharaṇi me bhante ekaṃmaṃ divasaṃ sata-
kitā dū⁹” viya hoti, ekaṃmaṃ sāmīni viya caṇḍā pharuṇā, ahaṃ tvaṃ
bhāvaṃ jānitum na sakkomi, ev-āhaṃ tīya abbāhe Buddhapattiḥānaṃ
nāgacchāmi¹⁰. Atth¹¹ aṇa vacanaṃ suttvā Satthā „upāsaka, mātaṇḍā-
maṇa bhāvaṃ nāma dujjāno¹²” ti pubbe pī te paṇḍitā kathaṃmaṃ¹³” ti
vuttvā¹⁴ paṇa „tvaṃ bhavaṇṇukhopagaṇitā¹⁵ sakkakketum na sakkoti¹⁶”
vuttvā tena jāṇito aṇṭhaṃ āhuti:

Attho Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍaṭṭo rajjaṃ kārento
Bodhisatto diṇḍāpāṃmokkaṃ ācariyaṃ hutvā paṇḍamāṇavaka-

¹ C¹ sūhī. ² so both MSS. instead of -yasaṃti? ³ C¹ saṇḍito. ⁴ C¹ -cira,
C² -cira corr. to -cira. ⁵ C¹ sata. ⁶ C¹ sata. ⁷ C¹ buddhi- corr. to buddhā-
⁸ C¹ dū. ⁹ C¹ dujjāno, C² dujjāno corr. to dujjāno. ¹⁰ C¹ kathaṃmaṃ corr. to
-yasaṃ. ¹¹ C¹ evā corr. to tvaṃ.

satāni sippaṃ sikkhapoti. Ath' eko tiroraṭṭhavaṃsiko brāhma-
namānavako āgacchitvā tassa antike sippaṃ uggaṇhanto ekāya
itthiṃ paṭibaddhaeitto hutvā taṃ bhariyaṃ katvā tasmā yeva
Bārāṇasīnagare vasanto dve tisso velāya ācariyassa upaṭṭhānam
na gacchati. Sā paṇ' assa bhariyā dussillā pāpadhamā, mic-
chacāraṃ cippadivase dāsi¹ viya hoti, acippadivase sāmīni viya
candā pharusā hoti. So tassā bhāvaṃ jānituṃ asakkanto tāya
ubbālho ākulaeitto ācariyassa upaṭṭhānaṃ na gacchati. Atha
naṃ sattatṭhadvase atikkamitvā āgataṃ „kiṃ māyava na paṇ-
ṇāyasi²“ ācariyo pucchē. So „bhariyā maṃ ācariya ekadvasaṃ
icchatī pattheti, dāsi³ viya nihataṃā hoti, ekadvase sāmīni
viya thaddhā⁴ candā pharusā, ahaṃ tassā bhāvaṃ jānituṃ na
sakkomi, tāya ubbālho ākulaeitto tamhākaṃ upaṭṭhānaṃ nāgato
'mhitī“. Ācariyo „evam etaṃ māyava, itthiyo nāma anācāraṃ
cippadivase sāmikaṃ anuvattanti, dāsi viya nihataṃā honti,
anācippadivase pana mānatṭhaddhā hutvā sāmikaṃ na ganenti,
evam itthiyo nāṃ' enā anācārā dussillā, tāsāṃ bhāvo nāma
dujjāno, tāsu icchantisu pi anicchantisu pi majjhante⁵ eva
bhavittabban“ ti vatrāna tassā ovādasasena imam gātham āha:

Ma su nandi: icchatī maṃ, mā su soci: na icchatī,
thūnam bhāvo durajāno macchassāvōdake gataṃ ti. 63.

Tathā ma su nandi icchatī maṃ u, sukaro upetamānam, ayaṃ itthī
maṃ icchatī pattheti mayī sīnabhi karoti mānasa, mā su soci na icchatī
ayaṃ maṃ na icchatī pi ma soci, icchantāya nandim na icchantāya su
sūnam akatvā majjhante va kuhitī dipeti, thūnam bhāvo durajāno ti itthi-
naṃ bhāvo nāma itthiṃyāya pattebhavanti durajāno, yathā kiṃ macchassā-
vōdake gataṃ ti yathā macchagomānaṃ udakam pattebhavanti dujjānaṃ⁶
ten' eva so karoti āgata udakam gāmanam pattebhavanti palāyati atānaṃ ge-
hitaṃ na deti evam aya itthiyo mahantaṃ pi anicchantam katvā mayā
evanupam va karoma 'ti attasā⁷ katakammaṃ itthiṃyāya pattebhavanti sāmika

¹ C¹ dāsi. ² C² dāsi. ³ C³ thaddhā. ⁴ C⁴ dujjāno, C⁵ dujjānaṃ corr. to
dujja-. ⁵ C⁶ attasāṃ corr. to attasā.

vaḥeṇā, „evaṃ itthiyo nāma etā paṇakamāṃ dhamāsi, tēva magghatto yeva sa-
khiṇo bhūti.

Evam Bodhisatto antevāsikassa ovādaṃ adāsi. Tato paṭ-
thāya so tassā upari magghatto ahoṣi. Sāpi¹ssa bhariyā „āca-
riyena kira me dassilabbhāvo hāto“² ti tato paṭthāya na anācāraṃ
cari.

Sāpi tassā upāsakassa itthi „Sammāsambuddhena kira mayham
darācārahbhāvo hāto“³ ti tato paṭthāya pāpakamamāṃ nāma na akāsi.

Satthāpi imam dhammadānaṃ aharivā saccāṃ pakāseki. Sac-
capariyosāto upasuko utūpatipphale patijjhāhi⁴. Satthā sammāandhā
ghaṭetvā Jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā yeva bhāsi jayam-
patikā ācariyo pama aham eva ahoṣi“⁵ ti. Darājāna Jātakaṃ.

5. Anabhiratijātaka.

Yathā aṇḍi ca paṇthe vā¹ ti. Idam Satthā Jetavane
viharanto vithūruṃso yeva² upāsakam ārabhha kathaṃ. So pama
parigrahaṇto tassā dassilabbhāvaṃ hātvā bhaddiketu³ cūṭavyākulaṃtāya
satthāpudivase upaṭṭhānaṃ na agamāsi. So ekam divasaṃ vihāraṃ
gacchvā Taḥāgutaṃ vanditvā nisīdho „kasmā satthāpudivasaṃ nāgato
aṇḍi“⁴ vutte⁵ „bhariyā“⁶ me bhante dassilā, tassā upari vyākulaṃcittāya
nāgato „mhi“⁷ āha. Satthā „upāsaka, ‘itthiṇo anācāra’⁸ etā ti kopaṃ
akathvā magghatten⁹ eva bhavitum vaṇṇatīti¹⁰ pubbe pi te paṇḍitā kaṭha-
yīna, teva ca¹¹ pama bhavamaṃseva paṭicehānaṇṇā tām kārāṇaṃ na
saṃlakkeṇīti“¹² vtvā tena yācito sūtaṃ āhāsi:

Atte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājjaṃ kāreṇte
Bodhisatto purimanāyena¹ eva diṣāpāmoṃkko ācariyo ahoṣi.
Atthi² assa antevāsiko bhariyāya doṣaṃ³ diṣvā vyākulaṃcittāya
kaṭipahaṃ anāgantvā ekadivasaṃ ācariyena pucchito tam kārā-
ṇaṃ nivedesi. Atthi⁴ assa ācariyo „tāta, itthiyo nāma sabha-

¹ C^o patijjhāhi corr. to patijjhāhi. ² C^o yeva. C^o yeva corr. to yeva. ³ so beḥ
MSB. ⁴ C^o vutte. ⁵ C^o bhariyā. ⁶ C^o anācāra corr. to anācāra. ⁷ C^o ka-
thayīnaṃ ti vatte ca. C^o kaṭhayīnaṃ ca corr. to -antam. ⁸ C^o doṣi

sādhāraṇā, tāsu 'dussilā etā' ti paṇḍitā kopamā na' karonti¹ vata ovādasasena imam gātham āha:

Yathā nadi ca pantho ca pānāgāram-sabbhū papā
evam lokitthiyo nāma, nāsam kujjhanti paṇḍitā ti. 64.

Tattha yatha naditi yathā kosarittā nāhi nahānetthāya sampattissam² saṅgāhānāṃ khammāyānāṃ pi sadharana, na tattha³ koci nahāyittuṃ na lebhāsi nāma, pantho ti ādāsi pi yathā mahāmaggo pi sabbhesam sādharana⁴, na koci tena gāmanā na lebhāsi, pānāgāram pi surāgeham sabbhesam sādharana, so so pānāgāmo sabbe tattha parisa⁵ eva⁶, paṇḍitāhi kehi tattha tattha manassānaṃ nidaṃsaṃhaya kām⁷ sabbhūpi sādharanā⁸, na tattha⁹ koci pavattitum na lebhāsi, mahāmaggo paṇḍitāsiyo thapetvā kati papāpi¹⁰ sabbhesam sādharanā¹¹, na tattha¹² koci paṇḍitāṃ pīvitum na lebhāsi, evam lokitthiyo nāma, evam evam tassa manava imasmiṃ loke itthiyo pi sabbasādharanā, ten' eva sādharanattihena nadi-panthapānāgārasabbhūpapasādhāsi, tasmā nāsam kujjhanti paṇḍitā etasam¹³ itthinaṃ jāmīkā etā anāgarā dussilā sabbasādharanā ti cintetvā¹⁴ paṇḍitā etheka buddhasampannā na kujjhanti.

Evam Bodhisatto antavāsikassa ovādam adāsi. So tam ovādam sutvā majjhanto ahoāsi. Bhariyāpi 'ssa „ācariyena kir' amhi nātā" ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Tassa pi upāsakassa bhariyā „Sattthārū kir' amhi nātā" ti tato paṭṭhāya pāpakammaṃ na akāsi.

Sattthā imam dhammadesanāṃ āharitvā saccāni pakāseṃ. So ca pariyoṣāne upāsake sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāsi. Sattthāpi anussandhāṃ ghaṇetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā jayampatikā va etarahi jayampatikā, ācariyabrāhmaṇo pama ahmā eva ahusi" ti. Anabbhirati-jātakaṃ.

6. Medulakkhaṇajātaka.

Ekā lechā pure jāti. Idam Sattthā Jetavāso vharanto samkilesaṃ ārabha kathaṃ. Ekā kira Sāvatthivāsi kulaputto Satttho

¹ C² kopantā. ² C² sampattisampattanam. ³ C² tattha, C² tattha corr. to tattha. ⁴ both MSS. -na. ⁵ C² pavattitva, C² pavattitva corr. to pavattitva. ⁶ C² katha. ⁷ C² -na, C² -na. ⁸ C² nātā, C² nātā corr. to nātā. ⁹ both MSS. kattaṇḍapi. ¹⁰ C² -na. ¹¹ C² nātā, C² nātā corr. to nātā. ¹² C² nātā. ¹³ C² nātā.

dhūmānandassamā suttā ratanaśāsanā uraṁ datvā pabbajitvā paṭijamāka
yogāvacarā ariyasatthakammapañhāso hutvā ekadivasaṁ Sāvatthiyyaṁ pi-
ḍḍaya carassāmā tasmaṁ alaṅkatasappaṇiyattamā lūthimā divā saṅgharassamā
Indriyāni bhinditvā olokesi. Tassa' abbhantaro kilēso caḷi, vāsiyā āko-
ṭṭhahirarūkkhā viya ahoṣi. So tato paṭṭhāya kilēsavūṅko' hutvā n'
eva kāyasaṁdānā na vātasāṁdānā laḍḍhāti, bhūmimogavappatibhūgo sāsane
asabbhīrato purūḷhakoṇṇakhalomakillīṭṭharivaṁ' alasi. Ath' asu Indri-
yavikārasāni divā saḥāyāḥ bhikkhū' .kīṁ na kīṁ te āvuso na yuthā
purāṇāni Indriyāni¹ pucchimā. „Asabbhīrato 'mi āvuso“ ti. Atha
naṁ te Sattho suttikaṁ vuyyāse. Satthā .kīṁ bhikkhave anaccharā-
naṁ bhikkhūṁ ādāya āgat' atthā' ti pucchī. „Ayam bhante bhikkhū
asabbhīrato' ti. „Saccam' bhikkhū“ ti. „Saccam Bhagavā' ti.
„Ko taṁ ukkaṇṭhāpēti“. „Ahaṁ bhante piḍḍaya caranto ekato
lūthimā Indriyāni bhinditvā olokesim, attha me kilēso caḷi, te' andi uk-
kaṇṭhite“ ti. Atha naṁ Satthā .anacchariyaṁ etaṁ bhikkhu yaṁ
tvaṁ Indriyāni bhinditvā visabbhāgārammaṇaṁ saṅgharassamā olokesi
kilēsehi kampito, pubbe pācābhūṁsāsatthasamāpattilābhino jhāmaḥena
kilēse viḷḷhambhettvā viuddhacittā gagamatalacarā Bodhisattāpi Indri-
yāni bhinditvā visabbhāgārammaṇaṁ olokayamānā jhānā parihāyitvā ki-
lēsehi kampitā mahādukkhāni amubhavimā, na hi Sineru-uppātana-
vāto Hattābhāṭṭa-muṇḍapabbatakaṁ mahājambhūmūḷakavāto ebhūnatāte
virūḷhagacchakam mahāsammutāni tā para sasaravāto bhuddakataḷakāni
kīṁocā eva gacchati, evaṁ uttamabuddhinaṁ nāma viuddhacittānaṁ
Bodhisattānaṁ nānāpabbhāvakarā kilēsaṁ taya kīṁ lajjissamā, viuddhāpi-
sattā anukhīlissanti, uttamayasaṁsamanigino² pi āyasaṁyasaṁ pāpuṇanti³
vatvā alitāni āhāri:

Atto Bārāṇasiyāni Brahmadaṭṭe rajjamā karente
Bodhisatto Kāsarapṭhe ekassa mahāvihhāvassa brāhmapa-
kule nibbattitvā viññātum patte saḍḍasippānaṁ pāram gantvā
kāme pahāya isipabbajjamā pabbajitvā kasinaparikkammaṁ katvā
abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā jhānasukhena vitināmeto
Himavantaṇapadeso vāsam kappesi. So ekamimā kale loṇamūḷa-

¹ so both MSS. instead of -vassiko. ² C¹ pharūḷha-, C² pharūḷha-. ³ both
MSS. bhikkhū. ⁴ C¹ saccā, C² saccā eva. te saccāni. ⁵ C¹ -pāsamūḷhino,
C² -pāsamūḷhino eva, te -pāsamūḷhino.

sevanatthāya Himavantaṃ otaritvā Bārāṇasīṃ patvā rājasyāno
vasitvā punaḍivase katasarirapaṭṭijaggano¹ rattavākamayaṃ nivā-
sanapārurapaṇaṃ² saṃtṭhapetvā ujjanatī okasmīṃ adāse katvā
jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā khārikājaṃ adāya Bārāṇasīyaṃ bhikkhāya
caramāno raṇṇo gharadvārāṃ pāpuṃ. Rājā c' assa
cariyāvihāro pasiditvā pakkosāpetvā mahārāṇe āsane nisidāpetvā
paṇṭena khādaniyabhojanīyena³ santappetvā katānamodanaṃ
uyyāno vasanatthāya yāci. So sampatichitvā rājagehe⁴ bhuñ-
jitvā rājakulaṃ ovadamāno taasmīṃ uyyāne soḷasa vassāni⁵ vasī.
Ath' ekadivasaṃ rājā kupitāṃ paccantaṃ rūpasametaṃ gac-
chantaṃ Mudulakkhaṇaṃ nāma aggamaheṣiṃ⁶ „appamattā ayyassa
upatthānaṃ karohitī“ vatvā agamāsi. Bodhisatto raṇṇo gata-
kāto patthāya attano ruccanavelāya gehaṃ gacchati. Ath'
ekadivasaṃ Mudulakkhaṇā Bodhisattaesa āhāraṃ sampādetvā
„ājā ayyo cirāyatitī“ gandhodakena nahāyitvā sabbālaṃkāra-
patimaṇḍitā mahātale collasayanaṃ paññāpetvā Bodhisattaesa
āgamaṇaṃ olokayamānā nipajji. Bodhisatto pi attano velaṃ
sallakkhetvā jhānā vuṭṭhāya ākāseṇ⁷ eva rājanīvesanaṃ agamāsi.
Mudulakkhaṇā vākaṃfrasaḍḍaṃ sutvā va „ayyo āgato“ ti vegena
utthahi. Taasā vegena utthahantiyā maṭṭasaṭṭako bhāsi. Ta-
paso sīhapañjareṇa pavisaṃto deviyā viśabhāgarūpārammaṇaṃ
indriyaṃ bhinditvā subhavaena⁸ olokesi. Ath' assa abbhantare
kilesa caḷi, paṇaṭṭakhīraṇakko viya ahoṣi. Tāvad ev' assa
jhānaṃ antaradhāyi, chinnaṇakko kāko viya ahoṣi. So tṭhitako
va āhāraṃ gahetvā abhuñjitvā va kilesakampito pāsādaṃ oruyha
uyyānaṃ gantvā pappasālaṃ pavisitvā phalakattharasayanaṃ⁹
hetthā āhāraṃ tṭhapetvā viśabhāgarammaṇe baddho kilesaggina
ḍayhamāno nirōhāratāya sakkhamāno sattadivasaṃ phalakat-
tharake nipajji. Sattame divase rājā paccantaṃ rūpasametaṃ
āgato. Nagāraṃ padakkhiṇaṃ katvā uivesanaṃ āgantvā va

¹ (U) -pampanaṃ, (C) -pāṇapaṇaṃ. ² so both MŚ. ³ (U) rājagehe. ⁴ both MŚ. -heḷi. ⁵ (U) -kassāsaṃ.

„ayyaṃ paṇḍamīti“ ayyānaṃ gacchā paṇḍasālāṃ pavasiṭṭvā taṃ
 upamaṇakāṃ diṭṭvā „ekam aphāsukam jātaṃ, mañño“ ti paṇḍa-
 sālāṃ soḍhapetvā pādo parimaḍḍanto „kiṃ ayya aphāsukaṃ“ ti
 paccehi. „Mahārāja, aññāṃ me aphāsukam n'atthi; kilesavassana-
 paṇ' amhi paṭibaddhacitto jāto“ ti. „Kahaṃ paṭibaddhaṃ te
 ayya cittaṃ“ ti. „Mudalakkhaṇāya mahārāja“ ti. „Sādhū
 ayya; ahaṃ Mudalakkhaṇaṃ tumbhakam dhammīti“ tāpasā
 ādāya nivesanaṃ pavasiṭṭvā devindī sabhātanikārupatimandiraṃ
 katvā tāpasassa udāsi. Dadamāno yeva Mudalakkhaṇāya saṃ-
 ḍam adāsi: „taya attano balena ayyaṃ rakkhitaṃ vāyamiṭṭhaṃ“
 ti. „Sādhū deva, rakkhissāmi“. Tāpaso devindī gahetvā rā-
 janivesanaṃ oteri. Atha naṃ mahādvārato nikkhamitvā „ayya
 amhākaṃ ekam gehaṃ laddhuṃ vattatīti“ gaccha rājānaṃ
 gehaṃ yācāhi¹ āha. Tāpaso gehaṃ yāci. Rājā manussānaṃ
 vaccekupikiecam sādhuṃamānaṃ ekam chaḍḍitagehaṃ² dāpesi.
 So devindī gahetvā tattha aṇṇadāsi. Sā pavasiṭṭo na icchati.
 „khiṇṇāraṇā na parissati“³. „Asucibhāvaṃ“⁴ ti. „Idāṃ kiṃ
 karaṃmīti, paṭijaggāhi naṃ“ ti vatvā ruṇṇo santikāṃ pesetvā
 „gaccha, kuddālam āhara, pacchimā āhara“⁵ ti āharāpetvā
 asuciṃ ca saṃkārāṃ ca chaḍḍāpetvā⁶ gomayaṃ āharāpetvā
 lūpāpetvā puna pi „gaccha, mañcaṃ āhara, piṭṭhaṃ āhara,
 attharapaṇa āhara, cātīṇa āhara, ghaṭaṃ āhara“⁷ ti ekamekaṃ
 āharāpetvā puna utakāharanūdināṃ atthāya āpāpesi. So ghaṭaṃ
 ādāya utakāṃ āharitvā cātīṇaṃ pūretvā mahāsoḍakam sajjetvā
 sayanaṃ atthari. Atha naṃ sayano ekato nisidantaṃ dāḍhi-
 kāṇa gahetvā „tava sāmānabbhāvaṃ vā brāhmaṇabbhāvaṃ vā na
 jānāhīti“⁸ onamevā⁹ attano abhinukhaṃ ākaḍḍhi. So tasmindī
 kāle satim paṭilabhi, ettake paṇa kāle aññāpi¹⁰ ahoṃ. „Evaṃ
 aññāpakāraṇā¹¹ kilesā nāma kāmācchandaniṇvarapa, bhikkhava-

¹ so both MSS. ² C¹ chaḍḍitā. ³ C¹ parissati? sūdo parissati?
⁴ C¹ chaḍḍhā. ⁵ so both MSS. instead of paṭilabhi? ⁶ C¹ goma. ⁷ C¹ aññāpi.
⁸ C¹ khira- ssa. so -kara-.

andhakaraṇaṃ aññāṇakāraṇa¹ ti ādim ettha vattabbaṃ. So
satthi paṭilabbhivā cutesi: „ayaṃ taṇhā vaḍḍhamāṇā mama
cutūhi² apāyehi sīsama ukkhipitum na dassatī, aji³ eva mayā
imaṃ raṇṇo niyyādetvā Himavantaṃ pavasiṭum vatthitī“ so
tam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, tava deviyā
mayhaṃ attho n⁴ atthi, kevalaṃ me imaṃ nissāya taṇhā vaḍ-
ḍhitā⁵ ti vatvā imaṃ gātham āhu:

Ekā icchā purē āsi aladdhā Mudulakkhaṇaṃ,
yato baddhā ajārakkhi⁶ icchā icchaṃ vijāyathā⁷ ti. 65.

Tattāyaṃ phoḍanhe: mahārāja mayhaṃ imāni tava deviyā Mudulakkhaṇaṃ
alabbhivā purē ahe vattham etaṃ labheyya ti ekā icchā āsi, ekā va taṇhā up-
pajji, yato pana me ayaṃ ajārakkhi viśadanetta vibhānālocanā baddhā aha so
purimikā⁸ icchā gehāntaṃ upakāraṇāntaṃ upabbhogaṇāntaṃ ti uparūpari
aṇṇaṃ naṇṇepakkāra icchā vijāyetha jamaṇi uppādesti, aī kho pana me evaṃ vaḍ-
ḍhamāṇā icchā apāyato sīsama ukkhipitum na dassatī, alam me tūḷya, tvaṃ yeva
tava bhariyaṃ gaṇha, ahaṃ pana Himavantaṃ gantissāmīti.

Tāvad eva natthiāṃ jhānaṃ uppādetvā ākāsa nishuṇṇo dham-
maṃ desetvā raṇṇo ovādaṃ dātvā ākāsaṃ⁹ eva Himavantaṃ
guntvā pana manussapathaṃ nāma nāgamāsi, brahmavihāre pana
bhāvetvā aparihinajjhāno Brahmaloce nibbatti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā saccāni pakāvesi. Sacca-
pariyosāne so bhikkhu urabhatte yeva patiṭṭhāsi. Satthāpi amasamlikhā
ghaṭetvā jātakam samodhānesi: „Tadā rājā Asando, Mudulakkhaṇaṃ
Uppalavaṇṇū, mi pana ahma evā“ ti. Mudulakkhaṇajātakaṃ.

7. Uccaṅga-jātaka.

Uccaṅge deva me putto ti. Idam Satthā Jetavana
vihāranto amātarāṃ jānapadītihiṃ āvabhaṃ katesi. Ekaṇṇaṃ hi
samaye Kasaḥarajithe tayo jaṇa amātarasamāṇaṃ upaviyaṃ kaṇṇaṃ
Tasmiṃ samaye onto upaviyaṃ corā manusse rāṇupitvā palāyinaṃ.

¹ C¹ -ākra- corā in -kara-

² C² cutūhi.

³ C³ -akkhi, raṇṇa ajārakkhi?

⁴ C⁴ uparī-

Te core pariyeṇṭvā apasāntā tam (hānam āgantvā „tunde ataviyaṃ vilumpitvā idāni kassakā riyā boṭhā“ 'ti te „corā ime“ ti bandhāvā sūtrā Kosalarañṇe adāmesu. Ath' ekā itthi' āgantvā „ucchādanam me dethu, uccādanam me dethā“ 'ti paridevanti pumappuna rājanivasanam pariyaṇti. Rājā tassā eodduṃ sūtvā „deh' imissā uccādanam“ ti āha. Sātakaṃ gahetvā agamaṃsu. Sā taṃ² diavā „nāhaṃ etaṃ uccādanam yācāmi“ āha. Mantussā gantvā raṇṇo nivedayiṃsu: „ma kir' eṣā imāṃ uccādanam katheti, sāmikacchādanam katheti“³. Attha nam rājā pakkosāpetvā „tvam kira sāmikacchādanam yācasi“⁴ pucchī. „Āma deva, itthiyā hi sāmiko uccādanam nāma, sāmikamhi aṇṇi sahasasamūlam pi sātakaṃ niratthā maggā⁵ yeva nāma“. Imassa paṇ' utthassa sūdanattham

Naggā naṇi anodihā, maggaṃ rattham arājikaṃ,

itthi pi viḍhavaṃ naggā yasaṃpi dāsa bhātaro ti

idam suttam āharitabbam. Rājā tassā pasanna „te tayo janā kiṃ bentiti“⁶ pucchī. „Eko me deva sāmiko, eko bhātā, eko putto“⁷ ti. Rājā „ahaṃ te tuiṃbe imesu tīsu ekam dāmi, kutamāṃ icchasi“⁸ pucchī. Sā āha: „ahaṃ deva jīramāṇā ekam sāmikam labhiṃsāmi“⁹ puttam pi labhiṃsāṃ¹⁰ eva, matāpitumnaṃ pana me matatā bhātā va dallabbu. bhātaram me dehi devā“ 'ti. Rājā tussitvā tayo pi viṣaj-
jeṇi. Evam taṃ ekikaṃ nissāya tayo janā dukkhato mutā. Tam kāraṇam bhikkhusaṃghe pākaṇṇaṃ jātam. Ath' ekadivasaṃ bhikkhū¹¹ dhammasaḥbhāyaṃ sammipatitā „āvuso ekam itthim nissāya tayo janā dukkhā mutā“¹² ti tassā gūḍakathāya nāḍiṃsu. Sattihā āgantvā „kāyaṃ na 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sammāṇṇā“¹³ ti pucchitvā „amāya nāma“¹⁴ 'ti vutte „na bhikkhave eṣā itthi idāṃ eva te tayo jano dukkhā macesi, puthe pi macesi yevā“¹⁵ 'ti vuttvā atitum āharī.

Attho Barāṇasiyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ karente tayo janā atavimukhe kasantīti sabbam purimasadisam eva. Tadda pana raṇṇā „tīsu janesu kaṃ icchasi“¹⁶ vutte eṣā āha „tayo pi dātum na sakkottha devā“¹⁷ 'ti. „Āma na sakkomīti“.

¹ C^o itthi. ² C^o nam. ³ beth M^{SS} Imaggā. ⁴ C^o -vāṇarā. ⁵ beth M^{SS} bhikkhu.

„Sace tayo dātunā na saṅkotha bhātaram me dethā“ ti. „Putta-
kaṃ vā sāmokaṃ vā gaṇha, kiṃ te bhātara“ ti eva vattā „ete
nāma deva salakkhā, bhūtā pana dūlābhā“ ti vattvā lunnā
gātham āha:

Ucchaṅge deva me putte, pathe dāhantiyā patī,
tañ ca deṇṇā na paṇṇāni yato sodariyam āsāye ti. 66.

Tathā ucchaṅge deva me putte ti deva mayham patte ucchaṅge yeva.
yattā hi brahmin paritave ucchaṅge karā sakā¹ naddatvā tathā saṅkhippa-
tīya ucchaṅge sakkā tanna salakkham hoti evaṃ tiloya² puna pi salakkhe, ucchaṅge
sakkādhā³ va, tena vuttam; ucchaṅge deva me putte ti, pathe dāhantiyā
patīti maggaṃ luyha⁴ sikkhā sammamānāya pi hi lūhiyā pati nima salakkha,
dittamāhā⁵ yeva hāti, tena vuttam; pathe dāhantiyā patīti, yā⁶ na deṇṇā
na paṇṇāni yato sodariyam āsāye ti yasmā pana me nātipa n' atthi
tasmā idāni tathā mūlakuṇḍalānakkhāram⁷ sūtiṃ deṇṇā na paṇṇāni yato āha
sammā nāma jhātū⁸ saṅdāriyasaṅkhatam⁹ bhātaram āsāyāsi, tasmā bhātarā
yeva me dethā ti.

Rājā „saccāni esā vadatīti“ tuṭṭharitvā tayo pi jane han-
dhanāgarato ānetvā adāsi. Sā tayo pi te gahervā gata.

Sattāhūpi¹⁰ „na bhikkhave idāni“ eva, pubbe p'esā me tayo jane
dukkhā macesi yevā¹¹ ti lunnā dhammadecanāni āharitvā anussādhān
ghaṭevā jātakaṃ samadhānesi. Atite cattāro starāhi cattāro va.
rājā pana aha tena mammyenā¹² ti. Ucchaṅgajātakaṃ.

8. Sāketajātaka.

Yasmāṃ mano nīyatīti. Idam Satthā Sāketāni āsāye
Aśjanavane vīharanto aṇṇa brāhmanānaṃ ārabhā katherā. Bha-
gavato kiṃ bhikkhūnaṃgharāvutṭhena Sāketāni māyā¹ parimakkāle
eko Sāketanāgaravāsīmahallakabhāramāgo maganto bāhi gacchanto an-
taradyāre Dandabalaṃ dīvē padesu pativā² gopphakora gāḥṇa gahervā
„tām, nāna nāma puttāhi jippakāle mātāpīṭṭhe patijaggatāhā, kasmā

¹ C² sakkā. ² C¹ -sodariyasaṅkhatam, C² -sodariyasaṅkhatam eva so -sodari-
yasaṅkhatam. ³ na tehi MSS. ⁴ hi Añjanavane.

ottakam kalam ambhakkam uttānāṃ na dassesi, mayā tvaṃ dāṭṭho va,
mātarāṃ pama passitum ebhī¹” Sattthārūṃ gahetvā attano geham agamāsi.
Sattthā tattha gantvā mātṛi paṇḍito āsano saddhīm bhikkhuanāyagheva.
Brāhmaṇo² pi āgacchā Satttho padesu pativā „tāto ettakam³ kalam
kalam gata si, manā nāma mātāpitaro mahallakā upaṇḍitakā⁴” ti
paridevi. Puttadhītaro pi „ettha, bhātaroṃ vandathā⁵” ti vandāpeti.
Tāto tathamānāso mahādānaso adāmetu. Sattthā bhattakissamā mē-
dhāpetvā⁶ tesam dānamu pi jārāmaṃ Jārūcattam kathesi. Sattthapari-
yosāso ubho pi anāgamaṃphale patitthahimāsu. Sattthā utthāyānā⁷
Añjānuyānā eva agamāsi. Bhikkhū dhammasambhāyāṃ samāseṇā
kattamā samagghāpesamā „āvuso, brāhmaṇo ‘Tathāgatasas piṭā Saddha-
tāno, mātā Mahāmāyā’⁸ ti jānāsi, jānanto va saddham brāhmaṇiṇiṃ
Tathāgataṃ ambhakkam puttā⁹ ti vadasi. Sattthāpi adhirūpeti. Kin na
kho Kāraṇa¹⁰” ti. Sattthā tesam katham antvā „bhikkhave ubho pi te
attano puttam eva ‘puttā’¹¹ ti¹² vudanthi” vatrā attānā ābharī.

Bhikkhave, ayaṃ brāhmaṇo attāno niraṇtarāṃ pañcajāṭisa-
tāni mayham piṭā ahoṣi, pañcajāṭisatāni cullapitā, pañcajāṭi-
satāni mahāpitā, esāpi brāhmaṇi niraṇtarāṃ eva pañcajāṭisatāni¹
mātā ahoṣi, pañcajāṭisatāni cullamātā, pañcajāṭisatāni mahā-
mātā, ev’ āham² diyaḍḍhajāṭisakassamā brāhmaṇassa hatthe
sambaddho diyaḍḍhajāṭisakassamā brāhmaṇiṇiṃ hatthe sambaddho
ti tvaṃ jāṇisakassamā kathetvā abhāsamuddho hotvā imāṃ
gātham āha:

Yasmimṃ mano nivisati cittaṃ cāpi³ paṇḍati

adittthapubbake poṣe kāmāṃ tasmim pi viṣṣase ti. 67.

• Tattha yasmimṃ mano nivisati ti yasmimṃ jaggamā dhammatto yeva
cittaṃ patittheti, cittaṃ cāpi¹ paṇḍatati yasmimṃ dhammatto tasmim paṇ-
ḍati bodhikam bodi adittthapubbake poṣe ti pakāṇṇa tasmim arādhavo
adittthapubbhe pi poṣase. kāmāṃ tasmim cāpi² viṣṣase ti anupubbapubbha-
vāsoho³ eva tasmim pi poṣase abhāsamā viṣṣase ti viṣṣamā upajjati yeva
ti attāno.

¹ C¹ cāpiṭṭam. ² C² cāpiṭṭam. ³ C³ somā ti. ⁴ both MSS. -vāthā. ⁵ C⁴ ves-
sāṃ. C⁵ evaṃvāthā. ⁶ both MSS. vāpi. ⁷ C⁶ attānācāpi. ⁸ C⁷ vāpi.

Evam Saithā (madā dhammasāsaṇṇaṃ āharitvā anusandhānā gahetvā jātakāṃ samodhānesi) „Tadā brāhmaṇaṃ ca brāhmaṇi ca eṇe eva abhassuṃ, puttā pi ahum evā“ ti. Sāketajātakaṃ.

9. Vienavanta-jātaka.

Dhīratthū tam viṣaṃ vantan ti: Idam Saithā Jetavane viharanto dhammasenāpatim ārabbhā kassesi. Therassa kira piṭṭhakkhāḍḍakam khādananakāle manussā saṅghassa bahum piṭṭhakkhādaniyam¹ gahetvā cihāraṃ agamanu. Bhikkhusaṅghassa gahitāvasassā² bahum utaritāṃ ahu. Manussā bhante antogāmagatānaṃ pi gaḇhathā³ ti āharāsu. Tasmim khapā therassa saddhivihāridaharo anto gāme hoti. Tasm koṭṭhāsāṃ gahetvā tasmim anāgacchante „atidivā hotū“ therassa adamsu. Therona tasmim paribhutte dahare agamāsi. Atha naṃ thero „mayam āvuso tulyam ihapi khādaniyam“ paribhūṇimhā⁴ ti āha. So „madhuram nāma bhante kassa appayā“ ti āha. Mahātherassa saṃvego udapādi. So „ito paṭṭhāya piṭṭhakkhādaniyam“ su khādissānāti⁵ adhiṭṭhahi. Tato paṭṭhāya kira Sāriputtatherona piṭṭhakkhādaniyam¹ nāma sa khādītopubbam⁶. Tassa piṭṭhakkhādaniyam¹ akhādānabbhāvo bhikkhusaṅghe pākato jāto. Bhikkhū tam⁷ katham kathentā dhammasabbhāyam sammāsiḍḍesu. Atha Saithā „kāyaṃ na ittha bhikkhave etarahi kathāya sammāsinā“ ti pucchī „imāya nāma“ ti ca rutte „bhikkhave Sāriputte ekavāram jātakam jīvīsaṃ pariccajanto pi na gaḇhati yevā“ ti rutvā atītaṃ āharī.

Attē Bārānaṣiyanā Brahmadattie rajjāṃ kārento Bodhisatto pi viṣavejjakule⁸ nibbattitvā vejjakammena jīvikaṃ kappeti. Ath⁹ ekam janapadamagassam sappo dīdei. Tassa ātakā pamādaṃ akatvā khuppaṃ vejjaṃ ānayīmo. Vejjo āha: „kin tāva¹⁰ osadhena paribhāvitvā viṣaṃ harāmi, datṭhasappaṃ āvāhetvā datṭhatthānato ten¹¹ eva viṣaṃ ākad-dhāpemi“ ti āha. „Sappaṃ āvāhetvā viṣaṃ ākad-dhāpohīti“. So sappam āvāhetvā „tayā nyam dattho“ ti āha. „Ama mayā“

¹ in both MSS. ² C² -assu. ³ in both MSS. ⁴ in both MSS. instead of khādaniyam? ⁵ C² -nam. ⁶ C² -vejjakule. ⁷ C² ākaḇhāmiti. ⁸ C² adattiho

ti. „Tayā dattabhaṭṭhānato tvaṃ yeva mukhena viṣaṃ ākaḍḍhāhīti“.
 „Mayā ekavārāni jahitaviṣakam puna na¹ gahitapubbam, añham
 mayā jahitaviṣaṃ kaḍḍhissāmi“². So dārūni āharāpetvā aggim
 katvā āha: „sace attano viṣaṃ nākaḍḍhassī imam aggim pavisa“³
 ti. Sappo „api aggim paviseissāmi na e⁴ attanā ekavārāni
 jahitaviṣaṃ paccāvamissāmi“⁵ vatvā imam gātham āha:

Dhi-r-atthi taṃ viṣaṃ vantaṃ yaṃ aha⁶ jīvitakāraṇā
 vantaṃ paccāvuniṣṣāmi, matam me jīvitaṃ varas ti. 68.

Taṃ dhi-ratthi⁷ ti garahanariṭhe nīpāto, taṃ viṣaṃ ti yaṃ yaṃ⁸ jīvitakāraṇā vantaṃ viṣaṃ paccāvuniṣṣāmi taṃ vantaṃ viṣaṃ dhi-r-atthi, matam me jīvitaṃ varas ti tassa viṣassa paccāvamanakāraṇāya aggim paviseissā me-ratan taṃ meva jīvitato varas ti aṃho.

Evañ ca pana vatvā aggim pavisitum pāyāsi. Atha naṃ
 vejjo nivāretvā naḥ purisaṃ osadhehi ca mantehi ca nibbisaṃ
 ārogaṃ⁹ katvā sappassa silāni datvā „ito paṭṭhāya mā kañci
 vihetthehīti“¹⁰ viṣaṃjjesi.

Sattthāpi „na bhikkhave Sāriputte ekavārāni jahitakam jīvitam pi
 pariccijanto puna gaḇhīti“¹¹ imam dhammacassanāni āharitvā anussu-
 dhiṃ ghoṭetvā jātakaṃ amodhānesi: „Tadā sappo Sāriputto ahoṃ,
 vejjo paṃ nimis evā“¹² ti. Visavanta-jātakaṃ.

10. Kuddāla-jātaka.

Na taṃ jītaṃ sādhu jītaṃ ti. Idam Sattthā Jetavanā-
 tharanto Uttahasthā-Sāriputtānītheraṃ ārabhita katheṃ. So
 kina Sāvatthiyam eko kuddālaruko. Ath¹ ekadivasaṃ kaṭvā āgacchanto
 vilāraṃ pavisevā ekaṃ theraṃ paṭṭalo cindhhaṃ madhuraṃ
 paṇṭabhejjanam labhītvā cietesi: „mayam rattindiraṃ sahattheṃ
 nānākaruṇāni kurumānāpi evarūpaṃ madhurāhāraṃ na labhāma, ma-
 yāpi samāgamaṃ idavitaṭṭhaṃ“² ti so paṭhaḇitvā māradhamaṃrocayesi
 ayoniso mannaṃkaranto kilesavariko bōtvā vibbhamitvā puna bhāṭṭeṃ

¹ C¹ panata. ² C¹ paṃbhaṇi. ³ C¹ paṃbhaṇi. ⁴ C¹ yamayaṃ. ⁵ C¹ arogaṃ.

⁶ C¹ gaḇhīti. ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² C¹ gaḇhīti. ¹³ C¹ gaḇhīti.

kāṇamāto āgantvā pabbajjitrā aññābhāramāno aggaṇṇo. Imāya¹ cā
 upāyena chavāro² vibhūmāstrā pabbajjitrā tato³ sattamo bhikkhubhāro
 sattappakaraṇiko butrā lūho bhikkhuddhammaṇa⁴ sārento viṇeṣṇam
 eḍḍhetvā arāhattaṇ⁵ pāpuṇi. Ath⁶ nāro añbhāyukā bhikkhū. Kim
 na kho āyaso cittaṃ pubbe viya te⁷ etarahi kūḷeṣā na vaḍḍhamāsi⁸—
 paribhāsaṃ karāsi. „Āyaso ābhutā dān⁹ āharā ito paṭṭhāya gihī-
 bhārasā¹⁰” ti. Evaṃ lūho arāhattaṇ pāte dhammasādhāyaṃ kuthā
 udajjhi: „Āyaso, evaṃpāso nāro arāhattaṇo upanissaye satl āyasaṃ
 Cittaṃatthasāriṇaṃ chakkhattāno appabbajjito, aho mahāḍaṇṇo pabbaj-
 jaṇābhāvo¹¹” ti. Sattā āgantvā „kāyaṃ na¹² tīha bhikkhave etarahi
 kathāya sammāsiṇaṃ¹³” ti pucchātvā „bhāya nāro¹⁴” ti ette „bhikkhave,
 pabbajjasaṃvāso nāmo lūhiko dhammāgāro āramamāyasaṃ gantvā
 aliyāsi, ekavāroṃ aliyāsi¹⁵” na sakkā hoti khāpāyo maccitvā evaṃ-
 paṇeṣa cittaṃ dhamāro sādho, dantāno eva hitāno sukkaṇṇo ārahato.

Dhammāgāroṃ lūho yattakāmanipāṭho (Dhp. v. 35)
 cittaṃ dhamāro sādho, cittaṃ dantāno sukkaṇṇo.

Tassa puṇa dhammāgāratāya pāte paṇḍitā ekam kuddālakam maccya-
 tān jhātum asakkanto lobbhāseṃ chakkhattāno appabbajjitrā sattamo
 pabbajjābhāro jhāno appādetvā tūṃ lobbhā aggaṇṇamāsi¹⁶” ti tato
 uttāro āharā:

Atte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjāṃ karente
 Bodhisatto paṇḍikakulo aññāttitvā viṇūṇāno pāpuṇi.
 Kuddālakapaṇḍito ti¹⁷ 'ssa nāmaṃ abosi. Kuddālakam
 bhūmiparikammaṇo kāvā sākaṃ c¹⁸ eva ālābhaṃ bhāṇḍitāla-
 kādā¹⁹” na vāpītvā tān pi vikkāmaṇo kapaṇajjivikāṃ kappeti.
 Tūṃ hi 'ssa ekam kuddālakam thapetvā aññāṃ dhamāṃ vāṇa-
 na²⁰ attāhi. So ekadivasaṃ cintesi: „kim me gharāvāseṃ, nikkaṃ-
 mītvā pabbajjasaṃvāsi²¹”. Ath²² ekadivasaṃ tān kuddālakān
 paṭicchannaṭṭhāne thapetvā leppabbajjān pabbajjivā tūṃ kuddā-
 lakam anussarītvā lobbhā chanditān asakkanto kappitakuddā-

¹ Cf. 14, 15² vi 1497, to 14. ² Cf. chavāro. ³ Cf. to, C² to 1497, to 1497.

⁴ Cf. lūho. ⁵ both MSS. arāhattaṇ. ⁶ Cf. na. ⁷ Cf. vaddhamāsi. ⁸ na both
 MSS. ⁹ both MSS. āharā. ¹⁰ both MSS. ālābhaṃ.

lakam' nissaya' appabbajī. Evaṃ dutiyāṃ tatiyaṃ pīti cha
vare taṃ¹ kuddālakam' patiechanne thāne tikkhāpītvā pabbajīto
e' ev' appabbajito ca. Sattame pana vāre cintesi: „ahaṃ imāṃ
kanta-kuddālakam' nissaya' puṇappuna appabbajito, idāni taṃ
mahānadiyaṃ pakkhāpītvā pabbajissamīti“² naditiraṃ gantvā
„sa³“⁴ assa patitaṭṭhānaṃ passissāmi pana āgacchitvā uddharito-
kāmarā bhaveyyā⁵“⁶ ti taṃ kuddālakam' danda gahetvā nāgabhū-
thānasaṃpanno sīhasu uparibhāge tikkhattunā āvijjhītvā ak-
khinā nūnametvā nadimajjhe klūpītvā „jītaṃ me, jītaṃ me“⁷ ti
tikkhattunā sihanādāni nadi⁸. Tasmiṃ khaṇe Bārāgasirāja pa-
cantaṃ vipasameta āgato, nadiyā sīhasā nahāyitvā sabhālam-
kārapatiṃsaṃjito batthikkhandhena gacchanāno taṃ Bodhisattava
saddhāṃ sutvā „ayaṃ parisa 'jītaṃ me' ti vadati, ko nu kho
etiya jīto, pakkosatha na⁹“¹⁰ ti pakkosapetvā „bho parisa,
aham' tava vijitasamgāmo“, idāni jayaṃ gahetvā āgacchāmi,
taya pana ko jīto“¹¹ ti pucchī. Bodhisatto „mahārāja, taya
saṃgāmasahasasā pi saṃgāmasatasahasasā pi jinantena“¹² du-
jītaṃ eva kilasānaṃ ajitatta¹³, aham' pana mama abhāntare
lobhaṃ niggaṇhanto kilaso jīta¹⁴“¹⁵ ti kathento¹⁶ yeva mahānadiṃ
choketvā apokasiparammaṇaṃ jhānaṃ nibbattetvā saṃpatā-
nuddaro akāso visiddhivā taṃ dhammaṃ desento imāṃ gāthāṃ
āha:

Na taṃ jītaṃ saddha jītaṃ yaṃ jītaṃ avajjyati,

taṃ kho jītaṃ saddha jītaṃ yaṃ jītaṃ nāvajjyati. 121.

Taṃha na taṃ jītaṃ saddha jītaṃ yaṃ jītaṃ avajjyati¹⁷ saṃ-
pattito paṇḍito ittho jītaṃ paribuddho pana itthi¹⁸ paṇḍito itthi
ajjati¹⁹ taṃ jītaṃ saddha nānācchati, kasmā? pana avajjyanta²⁰. apara ittho
jītaṃ avajjati jaye, pā paṇḍito itthi ittho paṇḍito itthi jaye pana²¹ vev

¹ C¹ mitta tam. ² so both MSS. ³ C¹ nadi. ⁴ C¹ -sa. ⁵ C¹ jītanena.

⁶ both MSS. ajjanta. ⁷ C¹ jīta eva ta jīta. ⁸ C¹ kathento kathanta.

⁹ both MSS. -jijjati. ¹⁰ so both MSS. instead of pa itthi? ¹¹ C¹ -jijjati.

¹² both MSS. -jijjya.

dhūmesu parājayo hoti so na siddhu na sobhano, tamā' yasmā¹ puna parājayo² va hoti, tam kko jītem siddhu jītemo yam jītemo nā'ajjīyatīti³ yam kko pana paccimutto nimmitteyyā jītam yamo tva nā'ajjīyati⁴ yo ekavāram laddho jayo puna parājayo na hoti tesa jītam siddhu jītam sobhanam an jayo siddhu sobhano nāma hoti. tasmā: puna nā'ajjīyanato⁵, tamā' itvā mahārāja sahas-sakkhattum pi sasahasasakkhattum pi⁶ saṅgimassīyā jītepi itvā saṅgimayodho nāma na hoti, kīḍākāpā: attano kīḍānān ajjīyati⁷, yo pana stavāram pi attano abbhantare kīḍe jīnāti ayaṁ uttamo saṅgimanāso yodho ti āhīso nīsinna⁸ evaṁ Bodhīsaṁvāsīhāyo raṭṭhā dhamman dassesi. Uttamasangimayodho bhāyo pan etha

To sahasasā sahasasā saṅgima manūse jīte. (Dhp. v. 103)

ekā⁹ ca jeyyā atīthe¹⁰ so va saṅgimajuttamo ti

idam suttasā siddhanta¹¹.

Raṭṭho puna dhammaṁ sunantass' esa tadaṅgappahānava-sena kīḷeṣā pahūnā, pabbajjāya cittam namā, rājabalassāpi tath' eva kīḷeṣā pahīyimasu¹². Rājā „Idāni tvahe kabhā gamissathā“ 'ti Bodhisuttassa pucchā. „Himavantaṁ pavisitvā isipubbajjāṁ pabbajjissāmi mahārāja“ 'ti. „Tena hi aham pi pabbajjissāmi“ Bodhisatten' eva saddhīm nikkhami. Balakāyo brāhmaṇagaha-patikā sabbasenīyo ti sattho pi saamim thāne sannipatito jana-kāyo raṭṭhā saddhīm yeva nikkhami. Bāraṇasivāsino „amhākaṁ kira rājā Kuddālapaṇḍitaṁ dhammadesanāṁ sutvā pabbajjā-bhimokhe lutvā saddhīm balakāyena nikkhanto, mayam idha kiṁ karissāmi“ 'ti dvādasayojanikāya Bāraṇasīyā sakalauga-ravāsino nikkhamimāsu. Dvādasayojanikā parisā ahoṣi. Tam ādāya Bodhisatto Himavantaṁ pavisi. Sakkassa devaraṭṭho nisīnāse¹³ anāṁ uphākarāṁ dassesi. So avajjamaṇo „Kuddāla-paṇḍito mahābhinnikkhamaṇaṁ nikkhanto“ ti disvā „mahāsamā-gamo bhavissanti, vasaṇatthānaṁ laddhūṁ vattatīti“ Vissakam-maṁ āmantetvā „tāta, Kuddālapaṇḍito mahābhinnikkhamaṇaṁ

¹ C¹ omits yasmā. ² both MSS. -jīyo. ³ both MSS. -jīyya-. ⁴ C¹ -jīyya-, C² -jīyya-. ⁵ C² omits esta - pi. ⁶ C² cchittatā. ⁷ C² nīsinnaṁko eate, to nīsinnaṁko. C² nīsinnaṁko. ⁸ C² ekā. ⁹ C² saddhū. ¹⁰ C² -pi-. ¹¹ both MSS. ti.

nikkhamto¹, vasanatthānaṃ laddhuṃ vaṭṭati, tvaṃ Himavanta-
padesaṃ gantvā samabhlūmibhāge dighato timsayojanaṃ vitthā-
rato panaṃrasayojanaṃ assamapadaṃ māpehīti² āha. So
„ādhā devā“³ ti paṭissutvā gantvā taṃhā akāsi. Ayaṃ etha
sannikhepo, vitthāro pana Hatthipālajātako āvibhavissati. Idaṃ
ca hi taṃ ca ekapariṇchedam eva. Vissakammaṃ pi assamapade-
pappasālaṃ māpetvā dassadde mige ca sakunge ca amanusse ca
paṭikkamāpetvā tena tena disābhāgena ekapadikamaggaṃ nīha-
rītvā attano vasanatthānaṃ eva agamāsi. Kuddālakapaṇḍito pi
taṃ parisāṃ ādāya Himavantaṃ paviṭṭvā sakkadattiyāṃ assa-
mapadaṃ gantvā Vissakammena māpitaṃ pabbajitaparikkhāraṃ
gahetvā paṭhamaṃ attanā⁴ pabbajitvā pacchā parisāṃ pabbāje-
tvā assamapadaṃ bhūjetvā adāsi. Sakkattaraṇṇā⁵ chaddayimāsu⁶.
Timsayojanaṃ assamapadaṃ pari⁷. Kuddālakapaṇḍito sesaka-
simesu pi parikammaṃ katvā brahmavihāre bhūvetvā parisāya
kammatthānaṃ ācikkhi. Sabbe samāpattilābhīno hotva brah-
maṇokaparāyaṇā ahesuṃ, ye pana tesaṃ pūricariyaṃ akaṃsaṃ te
devalokaparāyaṇā ahesuṃ.

Saithā „evaṃ bhikkhave cittaṃ nāṃ¹ etaṃ kilesāvassena allīnaṃ
duṃmācāyaṃ hoti, upamaṃ lobhadhammā dappajabā evaṃro pi paṇ-
ḍite anāgaṃ karovāti“² imaṃ dhammadesanāya āharitvā saccaṃ pakāseṃ.
Saccapariyosāna keci sotāpantaṃ ahesuṃ keci sakadāgāmino keci anā-
gāmino, keci sambhattaṃ pāpuṃsaṃ. Saithāpi amāsaṃbhā ghaṭetvā
jātakam amāsaṃbhāse: „Tadā rājā Anando ahesi, parisā Buddhapariyā-
Kuddālakapaṇḍito pana aham evā“³ ti. Kuddālakajātakaṃ. Itthi-
ragga⁴ suttamaṃ.

¹ C² nikkhamanto. ² so both MSS. ³ C² attano. ⁴ C² sataraṇṇā.

⁵ C² chaddha-. ⁶ both MSS pari. ⁷ C² jivagga.

8 VARANAVAGGA.

1. Varanajātaka.

Ye pubbo karanīyānū. Idam Sathā Jetavanā vāma-
 ranta Kujumbhikaputtatissatthheram ārabhha kathaṃ. Ekas-
 min kira divase Sāvatthivāsino aññamaññam¹ sahāyakaṃ timsamattā
 kulaputtaṃ gandhapupphavattadhūm² gahetvā „Sathu dhammasaṃsa-
 samsāpā“³ ‘ti mahājanapadāparivutā Jetavanam gantvā nāgamājaka-
 sālamanāskāsi⁴ thokam nibbāditvā sāyaulasamye⁵ Sattthari nimbhigun-
 dhavāsītaya gandhakupito⁶ nikkhamāro dhammasabham gantvā alam-
 katalabuddhānam nisīme saparivārā dhammasabham gantvā Sattthāram
 gandhapupphēhi pūjetvā cakkamkīrtatāse phullapadamasasāṅkhesu pū-
 desu vanditvā ekamantam nisīma dhammam suṃsu. Atha vesam
 mad āhosi: „yathā yathā kho mayam Bhagavatā dhammam desitam
 ājānāma pabbajjeyyāma“⁷ ‘ti te Tathāgatasā dhammasabhamo nikkha-
 takāle Tathāgatum upasāṃkamitvā vanditvā pabbajjam yāsiṃsu. Tesam
 Sattthā pabbajjam ādāsi. Te ācariyupajjhāye ārādhetvā upasamjānam
 lābhītva paṇḍa vasesāni ācariyupajjhāyānam satike vasitvā dve mātthā
 pagameṃ katvā kappiyākappiyam hatvā tassa ammedanā uggaḥhitvā
 cīvarāni vibhūtā vijitvā „samagadhānamam karissāma“⁸ ‘ti ācariy-
 upajjhāye āpucchitvā Sattthāram upasāṃkamitvā vanditvā ekamantam
 nibbāditvā „mayam bhante bhavesu ukkathitā jātārāvyādhamasap-
 bhayabhūtā, tesam no samsāraparimecanatthāya kammaṭṭhānam katha-
 thā“⁹ ‘ti yāsiṃsu. Sattthā tesam aṭṭhatimsāya kammaṭṭhāname appā-
 yam viemātvā kammaṭṭhānam kathaṃ. Te¹⁰ Sattthā satike kammaṭ-
 ṭhānam gahetvā Sattthāram vanditvā padakkhiṇam katvā pariremāṃ
 gantvā ācariyupajjhāye oloketvā pattacīvarāni ādāya „samagadhānamam
 karissāma“¹¹ ‘ti nikkhamāsu. Atha vesam aṭṭhantare eko bhikkhu
 nāmeva Kujumbhikaputtatissattharo¹² nāma kassā hāvaririyo¹³ samgāḍḍho.
 So evam vintesi: „aham n’ eva arāṇe rasiṭum im padhānam padahi-
 tam nā bhikkhūācariyāya yāpetum cakkhissāmi, ko me gamanem aṭṭho,
 pūcattissāmi“¹⁴ so cīriyam oṣajitvā te bhikkhū āmgaṇṭvā niratī. Te
 pi kho bhikkhū Kosalasā cārikam carussānā¹⁵ aññatarum paccintagā-

¹ C¹ āha. ² C² gandha- ³ so koth M8. ⁴ C³ ājāna. ⁵ C⁴ tesam.

⁶ C⁵ kulaputta. ⁷ C⁶ cīriya. ⁸ C⁷ amam.

maṃ gaṇṭvā tam upasāseyya ekasmin brahmāyatane tesam upagaṇṭvā
 ante temāsam ghaṭṭandā vāyamanā vipassanāgubbhūm gūhāpetvā¹ pa-
 thoaviṃ anādayamaṇā arāhattam pavā² vuttharasaṃ pavāretvā „pa-
 liddhaggaṇaṃ Saṭṭha ārocesāmi“³ ‘ti tato bhikkhūmetvā anupubbena
 Jetarāmaṃ patvā patācivarāṃ paṭisaṃpetvā ācariyupajjhāyo divā
 Tathāgutaṃ dapphukkāmaṃ Saṭṭha samikāṃ gaṇṭvā vanditvā nisīdheva.
 Saṭṭhā tehi vaddhiṃ uddharapāṭeṇṭhāraṃ akāsi. Te kaṭapañṇanṭhāre
 attanāṃ laddhaggaṇaṃ Tathāgataṃ ārocesuṃ. Saṭṭhā te bhikkhū pa-
 saṃsi. Kuṭṭimāyaputtatissasathero⁴ Saṭṭhāmaṃ tesam gupākethaṃ
 kuthentaṃ divā sayam pi samasādhamaṇaṃ kātukāmaṃ jāto. Te pi
 kho bhikkhū „mayam bhante tam eva arāṇḍavāsaṃ gaṇṭvā vasesāmi“⁵
 ‘ti Saṭṭharaṃ āpucchāmu. Saṭṭhā „vādhū“⁶ ‘ti amājāsi. Te vanditvā
 parivenaṃ agamāsu. Atha so Kuṭṭimāyaputtatissasathero rattibhāga-
 samannamāre uccāradhārariyo hutvā ālasegaṃ samasādhamaṇaṃ karonto
 majjhimayāsamannamāre ālambanaphalakaṃ māsāya thitako va sād-
 dayanto parivuttitvā patito⁷, ūraṭṭhikaṃ bhijji, vedanā mahantaṃ jātā,
 tesam bhikkhūnaṃ taṃ paṭijaggantānaṃ gāmaṃ na sampajji. Atha
 so upatthānareṭṭāyāṃ⁸ āgate Saṭṭhā pucchī: „maṃ tumhe bhikkhava
 ‘eva gāmaṇā“⁹ ‘ti hiyyo¹⁰ āpucchāsi tē. Āma bhante, apī eva kho
 paṇṇā ambhākaṃ¹¹ mahāyako Kuṭṭimāyaputtatissasathero akāle ālasegaṃ
 samasādhamaṇaṃ karonto siddābhikkhūto parivuttitvā patito, ūraṭṭhik-
 kaṃ bhūto¹², tam māsāya ambhākaṃ gāmaṃ na sampammaṃ¹³ ‘ti.
 Saṭṭhā „na bhikkhava idāṃ eva¹⁴ attano himavariyabhāveṇa akāle
 ālasegaṃ viriyam karonto tumhākaṃ gāmanantarāyaṃ karoti, pūthe
 p’ eva tumhākaṃ gāmanantarāyaṃ akāle yevā“¹⁵ ‘ti evaṃ tehi yācito
 attanā āharī:

Attā Gandhāraraṭṭhe Takkaṣilāyaṃ Bodhisatto di-
 sāsāpānakkho ācariyo hutvā pañcamāgavakasatāni sippaṃ
 aggāṇhāpeti. Atha aṃsa te māgava ekadivasam dārūḍḍharanā-
 tṭhāya¹⁶ araṇṇaṃ gaṇṭvā dārūni uddharāmu. Tesam antare eko
 kuṭṭamāgavo mahantaṃ varapaṇakkhaṃ divā „sukkharaṃkkho“
 eva¹⁷ ‘ti saṇḍāya „muhuttaṃ tvaṃ nīpajjītva pucchā rukkhāṃ

¹ both MSS. gahā. ² O¹ kuttubā. ³ both MSS. patvā. ⁴ O¹ upasathāre.

⁵ O¹ hiyyo, O² hihiyyo. ⁶ O¹ paṇambhākaṃ corr. to paṇa ambhākaṃ. ⁷ so both
 MSS. instead of -kaṃ aṃsa bhūtoṃ. ⁸ O¹ -āhāreṇa. ⁹ O¹ vutthāka. ¹⁰ O¹ eva

abhirūhivā dārūni pātetvā¹ ādāya gamissāmīti² uttarisaṅgakuṇḍi
 pattharivā nipajjitvā kākacchamāno niddaṇḍi okkami. Itare
 mānavakā dārūkalāpe bandhivā ādāya gacchantā taṁ pādena piṭ-
 ṭhiyaṁ paharivā pabodhetvā agamāṃsu. Kusītamānavo utthāya
 akkhinī puñjivā puñjivā avigataniddo va taṁ rakkhaṇi abhirū-
 hivā sākhaṁ gahetvā attano abhīmukhaṁ ākaḍḍhivā³ bhañjanto
 bhijjivā utthitakotiyaṁ attano akkhinī bhindāpetvā ekena hatthena
 taṁ pidhāya ekena hatthena alladārūni bhañjivā rakkhato
 oruṇha dārūkalāpaṁ bandhivā ukkhipivā vegenā gantvā tehi
 pātitaṇaṁ dārūnaṁ⁴ upari pātesi. Taṁ divasaṁ ca janapa-
 dagāmahato ekakulaṁ „ave brāhmaṇavarācanaṁ karissāma”⁵ ti
 ācariyaṁ nimanayissu. Ācariyo mānavake āha: „tātā, ave
 ekaṁ gāmaṁ gantabbhaṁ, tumhe pana nirāhārā na⁶ sakkhissatha
 gantum, pāto va yāgum pacāpetvā tattha gantvā attanā lad-
 dhaṇi⁷ koṭṭhāsaṁ ca amhākaṁ pattakoṭṭhāsaṁ ca sabbaṁ ādāya
 āgacchathā”⁸ ti. Te pāto va yāgupācanattāya dāsīṁ utthāpetvā
 „khippaṁ no yāgum pacāhūti”⁹ āhaṃsu. Sā¹⁰ dārūni gaṇhanti¹¹
 upari ṭhitāni allavarapaḍārūni gahetvā punappuna mukhavātāṁ
 dadamāsāpi aggim ujjāletum¹² asakkonti suriyaṁ utthāpesi. Mā-
 navakā „atidivā jāto, idāni na sakkā gantum”¹³ ti ācariyassa
 santikaṁ agamāṃsu. Ācariyo „kiṁ tātā na gacchathā”¹⁴ ti.
 „Āma ācariya na¹⁵ gat’ amhā”¹⁶ ti. „Kinkāraṇa”¹⁷ ti. „Asuko
 nāma kusītamānavo amhehi saddhim dārūnaṁ¹⁸ gantvā varapa-
 rukkhaṇāle niddāyivā pacchā vegenāruṇha akkhinī bhindāpetvā
 allavarapaḍārūni āharivā amhehi āntadārūnaṁ¹⁹ upari pakkhipi,
 yāgupācikaṁ tāni sukkhadārūsaṁnāya gahetvā yāva suriyassa²⁰ ugga-
 manaṁ ujjāletum²¹ nāsakkhi, imiṇā no kārānena gamanantarāyo
 jāto”²² ti. Ācariyo mānavena katakammaṁ evaṁ „andhabālānaṁ
 kammaṁ nissāya evarūpā va pariḥāni hotīti”²³ vatvā imā gāthāṁ
 samutthāpesi:

¹ C¹ pāpetvā. ² C¹ ādāsi. ³ C¹ dārūnaṁ. ⁴ C¹ dā. ⁵ C¹ daddā.

⁶ C¹ amhā sī. ⁷ both MSS. - ti. ⁸ both MSS. ujjāletum. ⁹ C¹ āga-

¹⁰ C¹ na. ¹¹ in both MSS. Instead of dārūnaṁ utthāya? ¹² C¹ -nāma.

Yo pubbe karaniyāni pacchā so kātum icchati
varanakaṭṭhakkaṇḍo va sa pacchā-m-antappatitī. 70.

Taitha sa pacchāmahutappatitī yo kosi puggalo idān pubbe katta-
bhe idān pacchā ti avimmeditvā pubbe karaniyāni pāṭhanam eva kattaḥḥa-
māni pacchā karoti ayam varanakaṭṭhakkaṇḍo aṅghikāni mānavako¹ sīya so kosi-
puggalo pacchā antappatī socati patidevatitī attho.

Evam Bodhisatto antevāsikānam imam kārāṇaṃ kathetvā
dānādini peṇṇāni katvā jīvitapariyosāne yathākammam gato.

Satthā „ma bhikkhave esa idān² eva tumbhākaṃ antarāyaṃ karoti,
pubbe pi akāsi yevā³“ ti eva imam dhammasāhāyaṃ āharitvā anu-
sāndhikā ghaṭetvā jānakaṃ samodhānesi: „Tadā akkhiḥhedam pūte
mānava ūrubhedam patto⁴ bhikkhu ahoṃ, saramāṇsā Buddhapariyā,
ācariyabrāhmaṇo pana aham evā⁵“ ti. Varanūgaḍḍakam.

2. Sīlavanūgaḍḍaka.

Akataññassa peṇṇasā¹ ti. Idam Satthā Vajjavane viha-
ranto Devadattam ārabhā kathesi. Dhammasāhāyaṃ bhikkhū
„Evaṃ Devadatto akataññō Tathāgataṃ gac-
ce jānāsi²“ kathetvā
Satthā āgacchitvā „kāyaṃ na³ ittha bhikkhave etarahi kathāya
sammasiṇṇā⁴“ ti pacchitvā „māya nāma⁵“ ti vutte „ma bhikkhave idān⁶
eva Devadatto akataññō, pubbe pi akataññō yeva. na kadāci mayhaṃ
gamaṃ jānāsi⁷“ evaṃ tehi yācīto aññam āharī:

Atthi Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjaṃ kareṃte
Bodhisatto Hīnavantapadesa hatthiyonīyaṃ nibbatti. So
maṭṭakocchito nikkhanto sabbaseto ahoṃ rajatapūñjasannibho,
akkhiṇi paṇ⁸ assa maṇigūlasadiṇṇi paṇḍāyamaṇapoṣcappasādhāni
aheṣṇū⁹, mukham rattakambalasadiṇṇaṃ, soṇḍā¹⁰ rattasavvaṇṇa-
bhindepātimsaṇḍilarajataḍḍamāṇi viya, cattāro pādā kutaḥkha-
parikammā viya, evam assa dasahi pūramiṇi alaṃkato rūpa-
gappatto attabhāvo ahoṃ. Atha naṃ viññātāṃ pattāṃ sakala-

¹ both MSS mānavako. ² O¹ patta. ³ O¹ soṇḍāya.

jīvadantam pi labhivā gaṇheyyāthā¹ "ti. „Bho kīṃ vadesi, jīvadanto nāma matahatthīdantato mahagghataran² "ti. „Tena hi aham vo jīvadantaṃ āharissāmi³“ pātheyyaṃ gahetvā kharakakacam ādāya Bodhisattassa vasaṇatthānaṃ agamāsi. Bodhisatto taṃ disvā „kimatthaṃ āgato sīti⁴“ pacchī. „Ahaṃ sāmi duggato kapaṇo jivitaṃ azakkonto tamhe dantakhaṇḍaṃ yācivā sace dassatha taṃ ādāya gantvā vikkinitvā tena mūlena jivissāmi⁵ āgato“ ti. „Hotu bho, dantaṃ te dassāmi, sace dantakappanaṭṭhāya kakacakhaṇḍam atthīti⁶. „Kakacam gahetvā āgato 'mhi sāmi⁷“. „Tena hi dante kakacena kantivā ādāya gacchā⁸“ ti Bodhisatto pāde sammūḷetvā gonisinnakam nisīdi. So tassa dva pi aggadante ehiṇḍi. Bodhisatto te dante soṇḍāya „bho purisa, nāham 'eta dantā mayhaṃ appiṃ āmanāpā⁹“ ti dammi, ime hi pana me saḥassagunena satasahasagunena sabbadhammapāṭivedhanasamatthā sabbasūtaṇḍāṇadantā¹ va piyatarā, taesa² me idaṃ dantaḍḍanaṃ³ sabbasūtaṇḍāṇaṃ paṭi-vijjhanatthāya hotu⁴“ ti sabbasūtaṇḍāṇassa āvapanam katvā dantaṃyugaḷaṃ adāsi. So taṃ ādāya gantvā vikkinitvā tasmim mūle khīṇe puna Bodhisattassa santikam gantvā „sāmi tumhākaṃ dante vikkinitvā laddhamūlaṃ mayhaṃ igasodhanamattam eva jātaṃ, avasesadanto dehi⁵“ ti āha. Bodhisatto „sādhū⁶“ ti paṭissuṇṭvā purimamayen⁷ eva kappāpetvā avasesadanto adāsi. So te pi vikkinitvā puna āgantvā „sāmi jivitaṃ na sakkomi, mūladāṭhā me dehi⁸“ āha. Bodhisatto „sādhū⁹“ ti vatvā purimamayen¹⁰ eva nisīdi. So pāpapuriso Mahasattassa rajatadāmasadisaṃ soṇḍaṃ maddamāno Kelāsakūṭa-sadisaṃ kumbhaṃ abhīruhitvā abbe dantakotiyo pañhiya paharanto madhama viyūhivā kumbhaṃ āruya kharakakacena mūladāṭhā kappetvā pakkāmi. Bodhisattassa dassanūpacāraṃ vijahanto yeva paṇ'assa tasmim¹ pāpapuriso catunahutūdhikāni dveyojanasatasahasāni bahala-

¹ both MSS. -yyathā. ² so both MSS. ³ both MSS. -āna-. ⁴ so both MSS. instead of tamā? ⁵ both MSS. -āna. ⁶ so both MSS. instead of pana etasmim? ⁷

ghanapathavi Sineru-Yugandharādayo mahābhāro duggandho¹ joga-
gacchāni gūḥamuttādini ca dhāretuṃ samatthāpi tassa guṇarā-
sini dhāretuṃ asakkonti viya bhijjitvā vivaraṃ adāsī. Tāvā
eva avicimāhanirayato jālā nikkhamitvā taṃ mittadūbbipurisāṃ
kusalaṇṭakena kambalena pārapanti viya parikkhipitvā ganhi.
Evaṃ tassa pāpapuggalaṃ pathavīpaviṭṭhakāle tasmiṃ vana-
saṇḍe adhivatthā rakkhadevatā „akataññumittadūbbipuggalo
cakkavattirajjam datvāpi tosetuṃ na sakkā“² ti vanaṃ unnā-
detvā dhammāṃ desayamānā imāṃ gāthāṃ āha:

Akataññussa posassa niccam vivaradassino

sabbaṃ ce pathaviṃ dajjā n' eva naṃ abhirādhaye ti. 71.

Tattha akataññussa 'ti aṇṇo katagunā ajānantaṃ, posassa 'ti pari-
ssaṃ, vivaradassino 'ti chiddam eva oḥassa eva oloḥantaṃ, sabbaṃ ce
pathaviṃ dajjā 'ti sace pi tadissa puggalaṃ sakkaṃ cakkavattirajjam imāṃ
vā paṇa mahāpathaviṃ parivatteti pathorojaṃ dadeyya, neva naṃ abhirā-
dhaye ti evaṃ karonti pi evaṃ paṇa katagupariddhamāṇaṃ koci parivatteti vā
pasādetuṃ³ vā na sakkuṇheyya 'ti ātho.

Evaṃ aś devatā taṃ vanaṃ unnādetvā dhammāṃ desesi.
Bodhisatto yāvatāyukāṃ jhātva yathākammaṃ agamāsi.

Satthā „na bhikkhave Devadatto idāṃ' eva akataññū, pubbe pi
akataññū yevā“⁴ ti imāṃ dhammadassanāṃ āharitvā jātakam samodhā-
nesi: „Tadā mittadūbbipuggalo Devadatto abasi, rakkhadevatā Sāri-
pattō, Silavanāgarājā paṇa ahaṃ evā“⁵ ti. Silavanāgarājātakam.

3. Saccaṃkirajātaka.

Saccaṃ kirivaṃ ākaṃsā 'ti, idāṃ Satthā Vajiravāso
vihāranto vadhāya parisaṅkkaṇaṃ ārabhā kathesi. Bhikkho-
saṃghasmimā hi⁶ dhammasambhāyaṃ madditvā „āvuso Devadatto Sattho
guṇāṃ na jānāti, vadhāya yeva parisaṅkati“⁷ Devadattassa aggaṇāṃ
kathente Satthā āgantvā „kāyaṃ na 'tha bhikkhave etarahi kathāya

¹ so both MSS. instead of mahābhāro du gandha? ² C¹ papasādetuṃ, C² papa-
sādetuṃ. ³ C² omits hi.

„saṃjissunā“¹ ti pucchitvā „amāya nāmā“² ti vutte „na bhikkhave idān“
eva Devadatto amyaḥaṃ radhāya parisakkaṃ. pubbo pi parisakki yevā“
‘ti vevā atītaṃ āharo:

Atīte Bārāṇasīyaṃ Brahmaddatto rajjaṃ kāresi.
Tassa Duttakumāro nāma putto uhoṣi kakkhaḷo pharuso
papaśāsivisopamo, anakkositvā vā apaharitvā vā kenaci saddhīm
na katheti, so antojanassa ca bahujanassa ca akkhimhi patita-
rajāṃ viya khāditaṃ āgatapiśāco viya ca amanāpo uhoṣi ub-
bejantyo³. So ekadivasam nadikkhaṃ kiṇṇukāmō mahantena
parivārena nadittiraṃ agamāsi. Tasmim khape mahāmegho ut-
thahi. Disā andhakārā jāta. So dāsapeesaajanam āha: „ettha
bhape, maṃ gahetvā nādimaṃjhaṃ netvā nahāpetvā āneṭhā“⁴ ‘ti.
Te⁵ tam tattha petvā „kin no rāja karissati, imaṃ pāpapurisaṃ
etthi“ eva mārema⁶ ‘ti mantayitvā „ettha gaccha kāḷakaṇṭhi“
udake nam opilāpetvā pacenttaritvā tīre aṭṭhaṃsu. „Kahaṃ
kumāro“ ti ca vutte na manyam kumārāṃ passāma, meggaṃ
utthitaṃ disvā udake nimujjitvā purato āgato bhavissatīti⁷
amaccā raṇṇo santikam agamaṃsu. Rājā „kahaṃ me putto“
ti pucchi. „Nā jānāma deva, megga utthita“, purato āgato
bhavissatīti saṇṇāya āga⁸ ambhā⁹ ‘ti. Rājā dvārāṃ viva-
rāpetvā nadittiraṃ gantvā „vicinathā“¹⁰ ‘ti tattha tattha vi-
cināpesi. Koḷi kumārāṃ nāddaza. So pi kho meggaandhakāre
deve vasaṇṇe nadiyā voyhamāno ekam dārukkhandhaṃ disvā
tattha nisiditvā maraṇabhayaṇaṭṭito paridevaṃ māno gacchati.
Tasmim pana kāle Bārāṇasī-vāsi¹¹ eko seṭṭhi nadittīre cattāliṣa-
koṭṭhamaṃ nidahitvā dhanatanhāya dhanapiṭṭhe sappe hutvā
nibbatti. Aparo tasmim yeva padese tiṇsaḷaṇṇaṃ nidahitvā
dhanatanhāya tatthi¹² eva anduro hutvā nibbatti. Tesam vasa-
naṭṭhānaṃ adakaṃ pavisi. Te udakassa pavittamaggaṃ¹³ eva
nikkhamitvā sotam chindantaṃ gantvā nam rājakumārena abhin-

¹ C² -nyo. ² C² na. ³ both MSS. utthite. ⁴ both MSS. -vāsi.

sinnam rukkhakkhandham patvā eko ekam koṭim itaro itaram
 ārayha khandhapitṭhe va āpajjīmau. Tassa yeva kho pana
 nadiyā tire eko simbalirukkho atthi, tatth' eko suvapotako va-
 sati. So pi rukkho udakena dhotamūlo nadipitṭhe pari. Su-
 vapotako deve vassante uppatitvā gantam asakkonto gantvā
 tassa' eva khandhassa ekapasse nīhi. Evam te cattāro janā
 ekato vuyhamānā gacchanti. Bodhisatto pi kho tasmin
 kāle Kāsiratthe udiceabrahmanakule nibbattitvā vuddhip-
 patto isipabbajjam pabbajitvā ekasmin nadivattane paṇṇa-
 sālam māpetvā vasati. So addharattasamayo caṅkamamāno
 tassa rājakumārassa balavaparidevanasaddam sutvā cintesi:
 „mādisa nāma mettānuddayasampanno tāpaso passanto etassa
 parisassa maraṇam ayuttam, udakato uddharitvā tassa jīvita-
 dānam dassāmi” so taṁ „mā bhāyi, mā bhāyīti” assāsetvā
 udakasotaṁ chīndanto gantvā taṁ dārukkhandham ekāya koṭiyā
 gahetvā ākaḍḍhanto nāgabale thāmasampanno ekavegena tiram
 patvā kumārāṁ ukkhipitvā tire patitṭhāpesi. Te pi sappādayo
 disvā ukkhipitvā assamspadam netvā aggim jāetvā „te dabbā-
 latarā”¹ ti pathamāṁ sappādināṁ sariraṁ sedetvā pacchā
 rājakumārassa sariraṁ sedetvā taṁ pi ārogaṁ² katvā āhāraṁ
 dento pi pathamāṁ sappādināṁ yeva datvā pacchā tassa pha-
 lāphalāni npanāmesi. Rājakumāro „ayam kṛtātāpaso maṁ
 rājakumārāṁ agantvā”³ tiracchānagatānaṁ sammānaṁ karoti.”
 Bodhisatto aghātam bandhi. Tato katipāhaccayena sabbesu pi
 tesu thāmahalappattesu nadiyā oḥhe pacchinno sappo tāpasaṁ
 vanditvā āha: „bhante tumhehi mayhaṁ mahā npakāro kato,
 na kho panāhaṁ dallido, asukaṭṭhāne me cattāliṣa hiraṇṇa-
 koṭiyo nidahitā, tumhākaṁ dhanena kicce sati sabbam etaṁ
 dhanam tumhākaṁ dātum sakkomi, taṁ thānaṁ āgantvā ‘dighā’
 ‘ti pakkosēyyatīti’⁴ ‘ti vatvā pakkāmi. Unduro tatth’ eva tāpa-
 saṁ nimanetvā „asukaṭṭhāne thatvā ‘andurā’⁵ ‘ti pakkosēy-

¹ C= -latarā. ² D= ārogaṁ. ³ Both MSS. agantvā.

yāthā¹ 'ti vatvā pakkāmi. Surā pana tāpasam vanditvā „bhante mayham dhanam u'² attāhi, rattasālāhi pana vo attāhe satī asukaṇṇāma mayham vasaṇaṭṭhānam, tattha gantvā 'surā' 'ti pakkosayyātha, ahaṃ ātakānaṃ ārocetvā anekasakataṭṭhapūramatte³ rattasālāyo āharāpetvā⁴ dātum sakkomā⁵ vatvā pakkāmi. Itaro pana mīttadūbbhīdhammesu dhammatāya kiñci avatvā eva „tam attano santikam āgataṃ māreṣṣāṇā⁶ cīntetvā „bhante mayi rajje patitthāhe āgaccheyyātha, ahaṃ vo eṭaṇ⁷ paccayāhi upaṭṭhahissāmī⁸ vatvā pakkāmi. So gantvā na eirasa⁹ eva rajje patitthāsi. Bodhisatto „imasmāssāmi tāva te¹⁰ ti paṭhamam sappasa santikam gantvā avidūre thatvā „dighā¹¹ 'ti pakkosi. So ekavacanen¹² eva nikkhamitvā Bodhisattam vanditvā „bhante imasmim thāne cattālisa hiraṇṇakoṭiyo, tā sabbāpi niharitvā gaḥathā¹³ 'ti āha. Bodhisatto „evam attā, appanno kicce jānissāmī¹⁴ tam nivattetvā undurassa santikam gantvā saddam akāsi. So pi tat¹⁵ eva paṭipajji. Bodhisatto tam pi nivattetvā suvassa santikam gantvā „surā¹⁶ 'ti pakkosi. So pi ekavacanen¹⁷ eva rukkhaggato oṭaritvā Bodhisattam vanditvā „kiṃ bhante mayham ātakānaṃ vatvā Hinnavantapadesato tumhākaṃ sayanājātasālā¹⁸ āharāpemi¹⁹ pucchā. Bodhisatto „attāhe satī jānissāmī²⁰ tam pi nivattetvā „idāni rājānaṃ parigaḥhissāmī²¹ gantvā rājayyāne vasitvā punadivase ākappasam-pattiṃ katvā bhikkhacāravattena nagaram pāvīsī. Tasmim khane so mīttadūbbhirūjā alamkataharithikkhandhavaragato maharajena parivāreṇa nagarāni padakkhīnaṃ karotī. So Bodhisattam dūrato va dievā „ayam so kūtātāpaso maṃsa santike bhutvā bhutvā vasitukāmo āgato, yāva²² parisamajjhe attano mayham kataganam na-ppakāseti tāvad av'assa sisam chīṇḍāpessāmī²³ purisā olokesi, „kiṃ karoma devā²⁴ 'ti ca vutte „esa kūtātāpaso maṃ kiñci yācitukāmo āgacchati maṇḍe, eṭassa kālakāṇṇikatāpasassa maṃ passitāni adatvā va eṭaṃ gabhetvā

¹ Cp. -apite. ² Cp. āhāra. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. -āhi.

pacchā baham bandhivā catukke catukke paharantā¹ nagarā nikkhāmetvā āghātane sisam assa chinditvā sarirān sūle² uttāsothā³ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampaticcehitvā gantvā niraparādham Mahāsattam bandhivā catukke catukke paharantā āghātanaṃ netum ārabhinu. Bodhisatto pahaṭapahaṭaṭṭhāne „amma tātā“ 'ti akanditvā nibbikāro imam gātham āha:

Saccam kir' evam āhatāsu narā ekacciya idha:

kaṭṭhavipalāvitam soyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 72.

Tattha saccam kīrvaṃ āhatāsu 'ti aritāham eva kira evam vadanti, narā ekacciya idhā 'ti idh' ekacce paṇḍitapurisā, kaṭṭham vipalāvitam⁴ soyyo ti caḍḍiyā vuyhamānaṃ suttābhāraṃ vipalāvitam uttāretvā thala tispitam soyyo sanderatataṃ etan ti vadanti⁵ te purisā saccam kira vadanti, kikkhāraṇā: tam⁶ hi yāgubhanādīnaṃ paṇanāthāya sītānāmaṃ vāṭvanāthāya aññasaṃ pi eva parissesīnaṃ bāraṇāthāya upakāraṃ hoti, na tvev ekacciyo naro ti ekacce pana mittadūbhi⁷ akataññā pāpapurisaṃ aghena vuyhamāno hatthi gahetvā uttarito⁸ n' attā eva varam, tathā hi agho imam pāpapurisaṃ uttāretvā imam attano dukkham karoti ti.

Evam pahaṭapahaṭaṭṭhāne imam gātham āha. Tam sutvā ye tattha paṇḍitapurisā te⁹ āhaṃsu: „kim pana bho pabbajita tayā ambhākaṃ rañño attāhi, koci¹⁰ guṇo kato“ ti. Bodhisatto tam pavattiṃ ārocetvā „evam imam mahoghato uttārento aham eva attano dukkham akāsiṃ, 'na vata me porāṇakapaṇḍitānaṃ vacanaṃ katan' ti amussarivā evam vadāmi“ āha. Tam sutvā khattiyabrāhmaṇādāyo nagaravāsino „sv-āyaṃ mittadūbhi¹¹ rājā evam guṇasampanassa attano jivitadāyakaṃ guṇamattam pi na jānāti, tam nissāya kuto ambhākaṃ vaddhi“, ganhartha na¹² ti kupitā samantato uttāhitvā ussattipāsāṇamuggarādippahārehi¹³ hatthikkhundhagatam eva naṃ ghāte tvā pade gahetvā kadḍhitvā parikkhāpitthe chaddetvā Bodhisattam abhisāncitvā rajje patiṭṭhāpesuṃ. So dhammena rajjam kārento puna ekadivasaṃ

¹ C² paharantānaṃti. ² C² sūle. ³ so both MSS. ⁴ C² uttarito. ⁵ C² na. ⁶ both MSS. koci. ⁷ C² -bhi. ⁸ both MSS. vaddhi. ⁹ both MSS. -pāsa-

sappādayo parigaṇhitakāmo mahantena parivārena sappassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā „dighā“¹ 'ti pakkosi. Sappo āgantvā vanditvā „īdan te sāmi dhanāṃ, gaṇhā“² 'ti āha. Rājā cattāḷḥa-hiraññakotidhanaṃ amacce paṭicchāpetvā³ undarassa santikaṃ gantvā „undurā“⁴ 'ti pakkosi. So pi āgantvā vanditvā tiṃsa-kotidhanaṃ niyyādesi. Rājā tam pi amacce paṭicchāpetvā suvaṣṣa vasanaṭṭhānaṃ gantvā „suvā“⁵ 'ti pakkosi. So pi āgantvā pāde vanditvā „kiṃ sāmi sāliṃ āharāmi“⁶ āha. Rājā „sālihi atthe sati āharissasi, ehi gacchāma“⁷ 'ti sattatiyā hiraññakotiḥi saddhhiṃ te tayo pi jane gāhāpetvā nagaraṃ gantvā pāsādavare mahātalaṃ āruya dhanāṃ saṃgopāpetvā sappassa vasanaṭṭhāya suvaṇṇaṇḍiṃ undarassa phallāgahaṃ suvaṣṣa suvaṇṇapaṇḍjaraṃ kārāpetvā sappassa ca suvaṣṣa ca bhojanaṭṭhāya devasikāṃ kañcanaṭṭaṭṭake madhūlāje undaraṣṣa gandha-sālitaṇḍule dāpesi⁸, dānādini ca puñṇāni karoti. Evan te cattāro pi janā yāvajjivaṃ saṃuggā sammodamānā viharitvā jlvitakkhaye yathākammaṃ agamūsu.

Sattihā „na bhikkhave Devadatto idān' eva mayhaṃ vadhāya pari-sakkati, pubbe pi pari-sakkati yevā“⁹ 'ti vatvā imaṃ dhammaḍḍanaṃ āhuritvā amasandhiḥ ghaṭetvā jūtakaṃ samodhānesi: „Tadā Dutṭharājā Devadatto ahoṣi, sappo Sāriputto, amaro Moggallāno, suvo Anando, pucchā rajjāṃ patto dhanamarājā pana aluṃ evā“¹⁰ 'ti. Saccamākira-jātakaṃ.

4. Rakkhadhammajātaka.

Sādhū sambhūṭā nātīti. Idam Sattihā Jetavane viha-ranto udakakalaho nittano nātakānaṃ mahāvīnaṣaṃ pucchapaṭṭhitaṃ ūtvā ākāsaṃ gantvā Bobbhijā nadiyā upari palladakeha nisīditvā nī-larunaṃ viṣajjetvā nātake saṃvejjetvā ākāse oruya naditiro nāmaṃ tam kalahaṃ ārabbhā kahiṃsi. Ayam ettha saṃkhepo, vitthāro pana Kupāḷajātaka āribhaviṣṣati. Tadā pana Sattihā nātake āmantetvā

¹ C² paṭicchādetvā. * C² dāpesi.

„mahārāja tumhe nātakaṃ nātakehi nāma samaggehi sammomadānehi bhavitum vaṭṭatīti“ „nātakānam hi samaggiyā satī paccānāntā¹ okāsaṃ na labhanti, tiṭṭhantu tāva manussabhūtā, acetanānaṃ rukkhānaṃ pi samaggiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“ „attānaṃ hi Himavantapadesse mahāvāto sālavanaṃ pahari, tassa pana sālavanaṃ aññamaññaṃ rukkhagacchagumbalatāhi sambaddhantā ekarukkhān pi pātetum asakkonto matthakamattihaken² eva agamāsi, ekam pana aṅgaṃ (hi)taṃ sākhāriṇapasaṃpannam pi mahārakkhān aññehi rukkhēhi asambaddhantā ummāletvā bhūmīyaṃ pātesi, iminā kārapena tumhehi pi samaggehi sammomadānehi vasitum vaṭṭatīti“ eva³ tehi⁴ yācīto attānā āharī:

Attito Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjān kārente paṭhamān uppaṇno⁵ Vessavaṇo mahārājā cavi. Sakko aññaṃ Vessavanān thāpesi. Etasmīn Vessavane parivatte pacchānibhatta-Vessavaṇo rukkhagacchagumbalatānaṃ „attaṇo attāno ruccanatthāne vimānaṃ gaṇhantū“⁶ 'ti sāsaṇaṃ pesesi. Tadā Bodhisatto Himavantapadesse ekasmīn sālavane rukkhadevatā⁷ hutvā nibbatti. So nātaka āha: „tumhe vimānaṃ gaṇhantā aṅgaṃ (hi)tarukkhēsu mā gaṇhittha, imasmīn pana sālavane mayā galitavimānaṃ parivāretvā va gaṇhathā“⁸ 'ti. Tattha Bodhisattassa vacanākarā paṇḍitadevatā Bodhisattassa vimānaṃ parivāretvā va vimānaṃ gaṇhūhaṃ, apunditā pana „kim amhākaṃ araṇṇo vimānehi, mayāṃ manussapathe gāmanigamarāja-dhānidvāreṇ vimānaṃ gaṇhissāma, gāmaḍḍayo hi upanissāya vasamānā devatā lūbhaggayasaggappattā⁹ hontīti“ manussapathe aṅgapaṭṭhāne nibbattamahārakkhēsu vimānaṃ gaṇhūhaṃ. Ahi¹⁰ ekasmīn divase mahati vātarotthī¹¹ uppajjitvā tassa¹² attitaddhetāya¹³ dalhamulā vanajettharukkhāpi sambhaggasākhāriṇapā samulā nipatīhaṃ. Taṃ pana aññamaññaṃ sambandhanena¹⁴ (hi)tasālavanaṃ patvā ito¹⁵ c¹⁶ ito ca paharanto ekarukkhān pi pātetum nāsakkhi. Bhaggavimānā devatā nippaṭṭisarajā dārake hatthesu gabetvā Himavantiṃ gantvā attāno pavattīti sālavane

¹ C¹ -mittānaṃ, C² -mittāna. ² C¹ -vaddhanti. ³ C¹ nāhi. ⁴ C¹ adda va.

⁵ C¹ -vaṭṭatīti. ⁶ so both MSS. instead of uppajji, vāraṇa? ⁷ so both MSS. instead of attittha-? ⁸ both MSS. sambaddha-.

devatānaṃ kathayimāsu. Tā tāsāṃ evaṃ āgatabhāvaṃ Bodhi-
sattassa ārocesuṃ. Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanāṃ agahetvā
nippaccayatthānaṃ gatā nāma evaṃvā va¹ hontīti“ vatvā
dhammaṃ desento imaṃ gātham āha:

Sādhu sambahulā bhūti cattaro upādāya tatuttarīṃ saṃsaṃhassam pi
vāto vāhati ekattham brahantam pi vanaspatin ti. 73.

Tattha sambahulā bhūti cattaro upādāya tatuttarīṃ saṃsaṃhassam pi
sambahulā nāma, evaṃ sambahulā aññamaññaṃ nissāya vassento bhūtakā sādhu
sobhanā paratthā parehi appadhamāsiyā ti utiho, api rukkhā araññajā ti
tjyhanā manussabhūti araññā jāturukkhāpi sambahulā aññamaññāpatthambhena
bhūti sādhu yeva, rukkhānaṃ pi hi sapaccayabhāvo va laddhūṃ vattati, vāto
vāhati ekattham ti puratthimūlābhedo vāto vāyanto aṅgasattjhāna jhītam ekat-
tham ekakam eva tīrati, brahantam pi vanaspatin ti sakkāvatījapassampā-
naṃ mahārukkham pi vāhati vambhāletvā pātesitī attho.

Bodhisatto imaṃ kāraṇaṃ kathetvā āyukkhaye yathākam-
maṃ gato.

Sattthāpi „evaṃ mahārāja“ bhūtakānaṃ tāva sammagga² yeva luddhūṃ
vattatīti, sammaggā sammodamānā piyavāsāṃ eva vassatū³ ti. Sattthā
imaṃ dhammadessanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā devatā
Buddhupariṣā ahesuṃ, paṇḍitadevatā pana ahaṃ evā“ ti. Rukkhā-
dhammajātakam.

5. Macchajātaka.

Abhiṭṭhanāya Pajjunā ti. Imaṃ Sattthā Jetavana
vihārato attanā vassāpītavassanā ārahito katesi. Ekasmim kira
samaye Kosalaratthe devo nā vassī, vassāni yallāyanti, tesu tesu phāṃsu
taṭṭhāpakkharupisārā su-santi. Jetavanadvārakotthakacānāpi⁴ Jetavana-
pakkharupiyāpi nākaṃ chijji, kalahaguhanaṃ pavēitvā nipāṇe mac-
chakacchape kākakubhāsayo kagayyaggaṇḍeseti tappeti koṭṭetvā
niharitvā niharitvā ripphamdanāne khēdanti. Sattthā macchakacchapa-
naṃ taṃ vyasanāṃ divā mahākaruṇāya assāhitahadāyo „ajja mayā

¹ C¹ ca. ² C² -jā, C³ -jāti. ³ sa both MSS. ⁴ both MSS. - kodhaka.

Jevanā vassāpetunā vaṇṇatīti¹ pabhāṭāya rattiyaṃ sarinipajaggānaṃ kavaṇaṃ
 bhikkhūcāravelunā² sallakkhetvā mahābhikkhusaṃghapacivuto Buddhu-
 lliḥāya Sāvatthiṃ pādāya pavasiṭvā pucchāhittatāṃ piṇḍapātunā³ paṭi-
 kanto Sāvatthiṃ vilāraṇaṃ gacchanto Jetavanapokkharaniya⁴ sopāne thatrā
 Anandatheraṃ āmaṇṇesi: „Ananda, udakasāṭikam āhara Jetavanapok-
 kharaniyaṃ nahāyissāmi⁵“.. „Nanu bhante Jetavanapokkharaniyaṃ
 udakam chinnakam, khalamattam eva avasāṭṭhan“ ti. „Ananda, Bod-
 dhaḥalaṃ nāma mahantaṃ, āhara tvaṃ udakasāṭikam“ ti. Thero
 āharitvā adāsi. Sattiḥā ekaṃ antena udakasāṭikāṃ nivāsetvā ekaṃ antena
 sariraṃ pārupitvā „Jetavanapokkharaniyaṃ nahāyissāmi⁶“ sopāne
 aṭṭhāsi. Tam khagaṇaṃ deva Sakkassa paṇḍitambhāsilāsanaṃ upā-
 kāraṇaṃ dassesi. So „kin nu kho“ ti ārujjanto tam kāraṇam iṭṭvā
 vassavalābhakadevarājānaṃ pakkosāpetvā „tāta, Sattiḥā Jetavanapokkha-
 raniyaṃ nahāyissāmi⁷“ dhuraṇsopāne thito, khippam sakala-Kosalaraṭṭhaṃ
 ekam oghaṃ katvā vassāpehi⁸. So „ādāhū“⁹ ti sampañcchitvā ekaṃ
 valākakam nivāsetvā ekam pārupitvā meghagataṃ¹⁰ gāyanto pācīnaloka-
 āhātumukhaṃ pakkhandi, pācīnadisābhāge¹¹ khalamapḍalamatānaṃ ekam
 meghapataḥam aṭṭhāya salapaṭalaṃ saṃsaṇapaṭalaṃ lutvā abhittanaṇṇatāṃ
 vijjūtā piechārentāṃ aṭṭhomaṃkhaṃ (apitāudakakumbhākāreṇa vassa-
 mānaṃ sakalaṃ Kosalaratṭhaṃ mahogheṇa riva aṭṭhottari. Devo
 acchinnadhāraṃ vassanto muhutte¹² eva Jetavanapokkharaniṃ pūresi.
 dhuraṇsopānaṃ āhacca udakam aṭṭhāsi. Sattiḥā pokkharaniyaṃ nahā-
 yitvā ratiadupaṭṭhaṃ nivāsetvā kāyabhaṇḍanaṃ bandhitvā Sugatama-
 hācīvaraṃ ekasugataṃ katvā bhikkhusaṃghapacivuto gantvā gandha-
 kuṭiparivato paṇḍitavaraṇabuddhānaṃ nivāsitvā bhikkhusaṃghena ratte
 dassite aṭṭhāya mahāpūṇaphalake thatrā bhikkhusaṃghassa oṇḍam
 iṭṭvā ayyojetvā surabhīgandhakūṭaṃ pavasiṭvā dukkhiḇeṇa paṇṇena
 sūlasayyaṃ kappetvā ayyaphasamya¹³ dhamma+alāhāyaṃ sannipattitā-
 naṃ bhikkhūnaṃ „paṇṇathāraṇaṃ“¹⁴ Dasahālaṇṇaṃ khantimettāsaṇḍayasaṃ-
 patṭiḥ vīriḍhasaṇṇaṃ nīlāyanteṇa nānājñāsaṇṇeṇa muṇḍanteṇa¹⁵ maccha-
 kacchapeṇi mahādukkhaṃ paṇṇanteṇa kāraṇānaṃ paṭicca mluḍjaṇaṃ
 dukkhā moccaṇṇatī¹⁶ udakasāṭikam nivāsetvā Jetavanapokkharaniyaṃ
 dhuraṇsopāne thatrā muhutteṇa sakala-Kosalaratṭhaṃ mahogheṇa opā-
 panto riva devaṃ vassāpetvā mahājānaṃ kāyikasatthakadukkhaṃ mo-

¹ C⁶-vattad, C⁶-vaddhatid. ² C⁶-samvelam. ³ C⁶-paṭa. ⁴ C⁶-vaṇam-
both MSS; -an. ⁵ C⁶-hitam. ⁶ C⁶-aiyanha-. ⁷ C⁶-pasavāraḥ. ⁸ C⁶-umile
tāmā / / . torn.

zetvā vihāraṃ parijjho¹ u kathāya vaitamānāya gaudhakūṭito nikkha-
mittā dhammasiddhaṃ āgaṇṭvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi
kathāya manasinnā²“ ti pucchitvā „imāya nāma³“ ti vutte „na bhik-
khave Tathāgato idān⁴“ eva mahājano kilamante devaṃ vassāpesi⁵,
pubbe tiracchūṇayoniyaṃ nibbattitvā maccharājakāle pi vassāpesi⁶ yevā⁷
‘ti vatvā atitāṃ āhāri:

Atte imasmim yeva Kosalaratthe imissā ca Sāvattthiyā
imasmim yeva Jetavanapokkharaniyatthāne ekā valligahanam
parikkhittā kandarā abosi. Bodhisatto macchayoniyaṃ
nibbattitvā macchagapaparivuto tattha putrasati. Yathā pana
idāni evam evaṃ¹ tadāpi tasmiṃ ratthe devo na vassi. Ma-
nussānaṃ sassāni milliyimsu, vāpiādieu udakaṃ chijji, maccha-
kacchapā kalalagahanam pavisimsu. Imissāpi kandarāya
macchā kalalagahanam pavisitvā tasmiṃ tasmiṃ thāne niliyimsu,
kākādayo tuddena kottetvā² niharitvā khādiṃsu. Bodhisatto
ñāṭisaṃghassa taṃ vyasanam diavā „imaṃ hi etesaṃ dukkhaṃ
thapetvā maṃ aṇṇo mocetuṃ samattho nāma n³ atthi, sacca-
kiriyaṃ katvā devaṃ vassāpetvā ñātake maraṇadakkhā moca-
sāniti⁴“ kālavappaṃ⁵ kaddamaṃ dvidhā viyūhitvā nikkhamitvā
aḍḍhanarukkhasāraghaṭṭikavappamuhāmaccho sudhotalohitaṃka-
maṇisadisāni akkhini nimmiletvā ākāsaṃ ulloketvā Pajjunadeva-
marājassa saddaṃ datvā „bho Pajjunna, ahaṃ ñātake nesaṃ
dukkhiṭo, tvam⁶ mayi silavante kilamante kasmā devaṃ na
vassāpesi, mayā samānajatikānaṃ khādanatthāne nibbattitvā
jaṇḍulapamāṇaṃ⁷ pi macchaṃ adim katvā⁸ khāditapubbo nāma
n⁹ atthi, aṇṇo pi me pāṇo jīvitaṃ na voropitapubbo, iminā sac-
cena devaṃ vassāpetvā ñāṭisaṃghaṃ me dukkhā mocchēti¹⁰
vatvā paricārakaccekānaṃ āpāpento viya Pajjunnaṃ devarājānaṃ
ālapanto imaṃ gātham āha:

¹ C² -abhi. ² sa both MSS. ³ both MSS. koddhetvā. ⁴ C² tvam. ⁵ both
MSS. -nam ⁶ both MSS. ālkatvā.

Abhīttanaya Pajjunna, nīdhiṃ kākassa nāsaya,
kākam sokāya randhehi, mañ ca sokā pamocaya ti. 74.

Tathā abhīttanaya Pajjunna¹ 'ti pajjunna vasaṃ² maghe, ayaṃ pana maghavassena³ laddhānāmaṃ vasaṃsalakadevarājanam ālapeti, ayaṃ kī⁴ nāsa adhippāyo: deyaṃ nāma anabhīttananta vijjita⁵ andheranta⁶ vasaṃto pi ca soḍḍhā⁷, tasmā tvaṃ abhīttananta vijjito nīdharanta⁸ vasaṃpethi, nīdhiṃ kākassa nāsaya⁹ ti kām kalam paribhūti¹⁰ tūte maghe suppiṇa¹¹ kottetvā¹² nīdharitvā¹³ khādanū, tasmā maṃ amā kalam maghe nīdhi¹⁴ vasaṃto, tvaṃ kalam maghanta nīdhiṃ devaṃ vasaṃto udake¹⁵ patirahīdetvā¹⁶ nīdhehi, kītaṃ sokāya randhehi¹⁷ kākasaṃghe¹⁸ tasmā kāmāya¹⁹ udakeṇa²⁰ paṇḍāya²¹ maghe²² sabbhamāno²³ soḍḍhā²⁴, tam kākaganam²⁵ tvaṃ tvaṃ kandanam²⁶ poronto²⁷ sokāya randhehi²⁸ sokas²⁹ aṭṭhāya, pāpa³⁰ yatha³¹ amuṃjḥṇasakkhamam³² sokam³³ papuṃṇi³⁴ evaṃ karohi³⁵ aṭṭho, mañ ca sokā pamocaya³⁶ ti³⁷ ettha³⁸ sakāra³⁹ sampojanātho, evaṃ mañ ca maṃ⁴⁰ ūtate⁴¹ ca sabbe⁴² va⁴³ imāṃha⁴⁴ maraṇasāki⁴⁵ moceti⁴⁶.

Evam Boddhisatto paricārakacetakam āpāpento⁴⁷ viya Pajjunnam ālapitvā⁴⁸ sakala-Kosalarattho mahāvassam⁴⁹ vasaṃpetvā⁵⁰ mahājanam⁵¹ maraṇadukkha⁵² mocetvā⁵³ jīvitapariyosāma⁵⁴ yathākammam⁵⁵ gato.

Satthā „na bhikkhave Tathāgato idāṃ⁵⁶ eva⁵⁷ devaṃ⁵⁸ vasaṃpeti, pubbe⁵⁹ pi⁶⁰ macchayoniyaṃ⁶¹ nibbatta⁶² pi⁶³ vasaṃpeti⁶⁴ yevā⁶⁵” ti⁶⁶ vatvā⁶⁷ imam⁶⁸ dhamma⁶⁹desanāṃ āharitvā⁷⁰ anuṃsādhūṃ⁷¹ ghaṭetvā⁷² jātakam⁷³ samodhānesi: „Tadā⁷⁴ macchagapo⁷⁵ Buddhapariṇā⁷⁶ aho⁷⁷si, Pajjunnadevarāja⁷⁸ Anando, maccharāja⁷⁹ pana⁸⁰ aham⁸¹ evā⁸²” ti⁸³. Maccha⁸⁴jātakam⁸⁵.

6. Asamkhiyajāta ka.

Asamkhiyomhi⁸⁶ gāmanā⁸⁷hi⁸⁸ti. Idam⁸⁹ Satthā⁹⁰ Jeta⁹¹vaṇṇa⁹² viha⁹³ranto⁹⁴ ekaṃ⁹⁵ Sāratthi⁹⁶-vāsīṃ⁹⁷ upāsakam⁹⁸ ārabhha⁹⁹ katha¹⁰⁰si. So¹⁰¹ kiro¹⁰² so¹⁰³ tāpamo¹⁰⁴ ariyasāra¹⁰⁵ko¹⁰⁶ kema¹⁰⁷si¹⁰⁸ eva¹⁰⁹ karaṇiyena¹¹⁰ ekena¹¹¹ sakajjasatthavā¹¹²hena¹¹³ andhiṃ¹¹⁴ naggam¹¹⁵ paṭipajjivā¹¹⁶ eka¹¹⁷smim¹¹⁸ arāṇhatthā¹¹⁹ne¹²⁰ sakajjā¹²¹ni¹²² mocetvā¹²³ khaṇḍhāvā¹²⁴raṃ¹²⁵ khaṇḍu¹²⁶ kate¹²⁷ satthavā¹²⁸hena¹²⁹ arā¹³⁰dāre¹³¹ aññataras¹³²miṃ¹³³ rikkhamā¹³⁴ṇe¹³⁵ amikkamā¹³⁶ti. Ath¹³⁷ attano¹³⁸ kālam¹³⁹ sallakkhetvā¹⁴⁰ pañca¹⁴¹-satā¹⁴² cetā¹⁴³ „khaṇḍhāvā¹⁴⁴raṃ¹⁴⁵ vūṇṇi¹⁴⁶ssāma¹⁴⁷” ti¹⁴⁸ dhammuggarū¹⁴⁹ḍha¹⁵⁰ṭṭhā¹⁵¹ tam¹⁵²

¹ both MSS. laddheta¹ ² so both MSS. instead of pāpa yatha² ³ C³ omits ekena. ⁴ both MSS. satthavā⁴hena ⁵ so both MSS. of khaṇḍhāvā⁵raṇḍha⁵ṭṭhā⁵

thānam parivārayānāsu. Upāsako pi caṅkamaṃ¹ yeva. Corā nam diṅṭṭhā „addhā ma khambhāvāraṃ rakkhāke bhavissati, imassa niddam okkasaṅkāle vilumpissāmā”² ti ajjhottariteṃ asakkentā tathā tath’eva aññānāsu. So pi upāsako paṭhamayāme pi majjhimayāme pi meschimayāme pi caṅkamaṃ āeva adhiṭṭhāsi³. Paccasaṅkāle jāte corā okāsaṃ alabhantā gahite pāsāṇamuggarūdaya chaḍḍetvā pulāyānāsu. Upāsako pi attānaṃ kaṇṇmaṃ piṭṭhāpetvā puna Sāvatthiṃ āgantvā Saṭṭhāraṃ upasaṃkaṃmivā „bhante attānaṃ rakkhamaṇā paraṃ rakkhikā hontū”⁴ pucchā. „Ama upāsaka, attānaṃ rakkhanto⁵ paraṃ⁶ rakkhati, paraṃ rakkhanto attānaṃ rakkhati”⁷. So „yāva sukhāsitāṃ e’ idam”⁸ bhante Bhagavati, ahaṃ ekena saṭṭhavāheṇa saddham maggaṃ paṭipannaṃ⁹ rakkhamaṇe caṅkamaṇto maṃ rakkhissāmīti” sakulasaṭṭham rakkhāmi”¹⁰ ti āha. Saṭṭhā „upāsaka pabbhe pi paṇḍitā attānaṃ rakkhantā paraṃ rakkhāmi”¹¹ ti vatvā tena yācāte aññam āhāri.

Attāte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjāṃ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto kāmesu ādinavam diṅṭṭhā isipabbajjāṃ pabbajitvā Himavante vasanto loṇambhāsevanatthāya janapadaṃ āgantvā janapadacārikaṃ caranto ekena saṭṭhavāheṇa saddham maggaṃ paṭipajjitvā ekasmiṃ araṇṇatthāne satthe nivṛttho saṭṭhato avidure jhānasakkheṇa vitānāmento aṇṇataraṃsiṃ rakkhamaṇe caṅkamaṃ adhiṭṭhāsi. Atha kho paṭisaṅgā corā sāyamaṇasabbhattassa bhuttakāle „tāṃ sakatasattham vilumpissāmā”¹² ti āgantvā parivārayānāsu. Ne’ tuṃ tāpasāṃ diṅṭṭhā „sace ayaṃ ahaṃ passissati saṭṭhavāsikānaṃ ārocessati, etassa’ niddupagatavelāya vilumpissāmā”¹³ ti tathā’eva aññānāsu. Tāpasā sakalam pi rattim caṅkamaṃ yeva. Corā okāsaṃ alabbhitvā gahitagahite muggarupāsāṇe chaḍḍetvā sakatasatṭhavāsinaṃ saddham datvā „bho saṭṭhavāsino, sace esa rakkhamaṇe caṅkamaṇatāpaso aṇṇa nābhavissa”¹⁴ sabbe mahāvīlopani pattā abhavissatha, sva tāpasāna mahāsakkāraṃ karuyyātha”¹⁵ ti vatvā pakkambāsu. Te pabbhārāya rattiyā corāhi chaḍḍite

¹ both MSS. caṅkama.² C² adhiṭṭhāyāsi.³ both MSS. rakkhanta.⁴ C² aparaṃ.⁵ C² sukhāsitamānaṃ.⁶ C² rakkhisaṃ.⁷ so both MSS.⁸ C² āhāsi.⁹ C² nibbhavissati.

muggarapāsāpādayo diāvā bhūtā Bodhisattassa santikam gantvā vanditvā „bhante diṭṭhā vo corā“ ti pucchāhe. „Amāvuso diṭṭhā“ ti. „Bhante ettake vo core disvā bhayaṃ vā sārājjaṃ vā na uppajjīti“. Bodhisatto „āvuso core disvā bhayaṃ añña sadhanassa“ hoti, ahaṃ pana niddhano, sv-āhaṃ kiṃ bhāyissāmi, mayhaṃ hi gāme pi araṇṇe pi vasantassa bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthīti“ vatvā tesam dhammaṃ desento imam gātham āha:

Asamkiyo 'mhi gāmamhi, araṇṇe n' atthi me bhayaṃ,
ujumaggam samārūḷho mettāya karuṇāya eā ti. 75.

Tattha samkiya alyutto paṭṭhāto ti samkiyo na samkiyo, asam kiyo, aham gāma vanto pi samkiya uppattihitattā samkiyo nibbhayo nirasevko ti dipeti. araṇṇe ti gāmagāmūpacāravāsinutto ihāno, ujumaggam samārūḷho mettāya karuṇāya eā 'ti ahaṃ tikavatukkaḷḷhānākihi mettākaruṇāhi kāyavānākihi virāhihi¹ ujabrahmalokagāmimaggam ārūḷho ti vadati, aha vā pariuddhasāhātāya kāyavacīmanovānākvirāhihi ujuḃ devālokamaggam ārūḷho 'mhiṃ dasseti² tato attacchā mettāya karuṇāya eā paṭṭhātitattā ujuḃ Brahmaḷokamaggam pi ārūḷho 'mhiṃ dasseti³ pi, sparhīnaḷḷhānassa hi ekakanteva Brahmaḷokaparīyānattā mettākaruṇādayo ujumaggi nāma.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya dhammaṃ desetvā tuṭṭha-cittāhi tehi manussēhi sakkatappujito yāvajjvaṃ cattāro Brahma-vihāro bhāvetvā Brahma-loke nibbatti.

Satthā imam dhammadessanam āharitvā amasandhim ghaṭetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā antthavāseṃ Buddhapariṇāṃ abhesam, tāpaso pana aham evā“ ti. Asamkiyajātakaṃ.

7. Mahāsupīṇajātaka.

Lāpūni sīdanitī. Idam Satthā Jetavane viharanto soḷasa mahāsupīṇe ārabbhā kathesi. Ekadivasaṃ kira Kosala-mahārāja rattinā niddūpagato¹ pucchamayāso soḷasa mahāsupīṇe disvā

¹ C¹ sadhanassa. ² C² -ta. ³ C³ nidda-.

bhūtatassito pabbajjhitrā, imevaṃ supinānaṃ dīṭṭhanta kim nu kho me bhavissatīti¹ maraṇabhayaṭṭajjito sayanapīṭṭhe uddhacca va cītinānaṃ. Atha naṃ pabbhūṭṭaṃ rattiyaṃ brāhmaṇapurehitā upasaṃkaṇṭhitrā, „sa-
kham asayittha² mahārāja“³ ti pucchānaṃ. „Kuto me ācariyā sukhaṃ,
ajjāhaṃ paccūsamāyaya soḷasa mahāsupinaṃ pavāṇa, so⁴ 'mhi tesāṃ dī-
ṭṭhakāḷato paṭṭhāya bhayappatto, vadetha ācariyā“⁵ ti. „Sotrā jāna-
sīmā“⁶ ti⁷ vutte brāhmaṇānaṃ dīṭṭhasupinaṃ katheva⁸ kim nu kho me
imevaṃ dīṭṭhakāraṇā bhavissatīti⁹ pucchā. Brāhmaṇā hattho vidhū-
nānaṃ. „Kamā hattho vidhūnathā“¹⁰ ti eva vutte „akakkhaṇā mahārāja
supina“¹¹ ti. „Kā tesāṃ nippatti bhavissatīti“. „Rajjantarāyo jīvi-
tantarāyo bhogantarāyo ti imevaṃ tīṇaṃ antarāyānaṃ aññataro“¹² ti.
„Sappatikammaṃ appatikammaṃ“¹³ ti. „Kāmaṃ eto supinaṃ atipharussaṭṭi
appatikammaṃ, mayyaṃ pana te¹⁴ sappatikammaṃ karissāma, eto paṭikka-
māpetuṃ sakkhontāmaṃ anākaṃ sikkhitaḥhavo“¹⁵ nāma kim karissa-
tīti¹⁶. „Kim pana katvā paṭikkamāpessathā“¹⁷ ti. „Sabbantakkena
yaññaṃ yajissāma mahārāja“¹⁸ ti. Rājā bhūtatassito „tena hi āca-
riyā mama jīvaṃ sambhaccaṃ hattho, khīṇaṃ me sotthiṃ ka-
rotthā“¹⁹ ti āha. Brāhmaṇā „bahun dhanuṃ labhissāma, bahun klu-
jabbhujāṃ āharāpessāma“²⁰ ti hatthamūṭhā „mā cūṭayi mahārāja“²¹ ti
rājānaṃ samassasotrā rājānivesanā sikkhānāva²² bahinagare yaññārāmaṃ
katvā bahū²³ catuppalaggaṃ thūne²⁴ panīte katvā pakkelūgaṃ samāha-
ritvā „idāṃ e²⁵ idāṃ eva labhessā vassatīti“²⁶ puṇappuṇa samasaraṇti. Atha
kho Mallikā devī taṃ kāravaṃ sotvā rājānaṃ upasaṃkaṇṭhitrā pucchā:
„kho nu kho mahārāja brāhmaṇā puṇappuṇa samasaraṇtīti“. „Sakkhā
tvaṃ anākaṃ, kaṇṇamūḷo āsivissaṃ carantaṃ na jānāsi“. „Kim etāṃ
mahārāja“²⁷ ti. „Mayā evarūpā dussupinaṃ dīṭṭhā, brāhmaṇā tīṇaṃ
antarāyānaṃ aññataro paññāyutīti²⁸“²⁹ ratvā tesāṃ paṭṭighāṭṭaya yaññaṃ
yajāma³⁰ ti³¹ ratvā puṇappuṇa samasaraṇtīti³². „Kim pana te mahārāja
saderake loke aggaṇbrāhmaṇaṃ supināpaṭikkammaṃ pucchā“³³ ti. „Katara
pan³⁴ eṃa bhaddo saderake loke aggaṇbrāhmaṇaṃ“³⁵ ti. „Saderake loke
aggaṇaggaṇaṃ sabbaṇṇuṃ viśuddhaṃ sikkhānaṃ mahābrāhmaṇaṃ na
jānāsi, so hi Bhagavā supināntaraṃ jāneyya, gaccha tvaṃ“³⁶ pucchā
mahārāja“³⁷ ti. „Sādhu devīti“³⁸ rājā viḥāraṃ gantvā Satthūnaṃ vuo-
ḍḍivā maddi. Satthā madhuraṃsaram nicchāretvā „kim nu kho mahārāja
atippago va āguto sīti“³⁹ āha. „Ahaṃ bhante paccūsamāyaya soḷasa ma-

¹ C² asyittha. ² C² na. ³ both MSS. sikkhāna. ⁴ C²-id. ⁵ C² labh. ⁶ so
both MSS. ⁷ so both MSS. instead of tam?

kāsupine dievā bhūto brāhmayānam ārocesum, brāhmaṇā 'kakkhajā'¹ mahārāja supinā, etesam paṭighātuvattihāya saḥsacentukkena yaññam yaññissāmā'² 'ti yaññam sajjenti, bahū pācā marasaḥbhayatajjitā, tumhe va'³ sadevake loka aggaṇapuggala, attānāgatapaccuppannam upādāya n'⁴ atthi so acyyadhammo yo va ānāmanukhe āpātham⁵ nāgacchati, etesam me supinūnaṃ nippatti⁶ kathetha Bhagarā'⁷ 'ti. „Evaṃ etaṃ mahārāja, sadevake loka maṃ thapetrā añño etesam supinūnaṃ antaram va nippattim va'⁸ jānitum samattho nūma n'⁹ atthi, abha te kathessāmi, api ca kha tvaṃ dūṭhanīyāmen¹⁰ eva supine kathhehiti¹¹, „Sādha bhante¹² 'ti rājā dūṭhanīyāmen¹³ eva kathento

Usabhaṃ rukkhā gāviyo garā ca
 aso kamsa sigālī ca kumbho
 pokkharuṃ ca apākaśandanaṃ
 Lāpōṃ siddanti sīlā-piavanti
 maṇḍūkiyo¹ kanhasappe gilanti
 kākaṃ sarangaṃ parivāṇayanti
 taṇḍa vakā ślakānaṃ bhayā hnti

imam mātikanṃ nikkhipitrā kathesi. „Katham bhante, ekaṃ tava supinam evaṃ addasam: cattāro añjanaraggā² kālāsaḥbhā 'yaññissāmā'³ 'ti cattūhi⁴ disāhi rājāggaṇam āgantvā 'usabhayuddham passissāmā'⁵ 'ti mahājane sonnipattie yaññanākāram dassetvā naditrā gaṇjitrā ayujjhitvā va patikkantiā, imam paṭhamam supinam addasam, imassa ke vipāko⁶ 'ti. „Mahārāja, imassa vipāko u' eva tava na mama kāle bhavissati, anāgate pana adhammānaṃ kapamavajjanā⁷ adhammānaṃ ca manussānaṃ kāle loka viparivattamāno kusalā asānho⁸ akusalā asānho lokassa paribhānakāle, dero na samā vassissati, meghapādā ca chijjissanti, asāni mūḷyissanti, dubbhakkhā bhavissati, vassitukhā viya⁹ cattūhi¹⁰ disāhi megha uṭṭhabitrā lūhikāhi ātape patthalānaṃ¹¹ vihiḍḍinaṃ temasaḥbhayena antopavessakāle purissaṃ kuddālapitakabhuttesu¹² ālīṃ bandhanaṭṭihāya mikkhantesu vassanākāram dassetvā gaṇjitrā vijjūtā megharetvā te usabha viya ayujjhitvā arasāntrā va palāyissanti, ayam etasā vipāko, tuyaṃ pana tappaccaya¹³ koci antarāyo n'atthi, anā-

¹ C¹ -pā. ² C² ca. ³ C³ apātham. ⁴ C⁴ amha-vā. ⁵ both MSS: maḍḍo-

⁶ C⁶ -vanā, C⁷ -raṇa. ⁷ both MSS: cattūhi. ⁸ C⁸ -rājunaṃ. ⁹ so both MSS. ¹⁰ both MSS: vassito-, C¹⁰ addo cattukimā viya. ¹¹ C¹¹ tappattharānaṃ.

¹² C¹² -piṇḍaka-

gataṃ ārabhha dīṭṭhasupīṇaṃ esa, brāhmaṇaṃ pana attano jīvitaruttim
 uccāya kathayimā¹ ti. Evaṃ Satthā supīṇassa nipphattim katvetrā
 āha: „Dutiyaṃ kathehi mahārāja“ ti. „Dutiyaṃ bhante evaṃ adda-
 saṃ: khuddakā² rukkhā e³ era gacchā ca paṭharim bhinditvā vidat-
 thāntam pi ratanamattam pi anugantvā va pupphaṃ e⁴eva phalanti
 ca, imaṃ dūtiyaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko“ ti. „Mahārāja, imassa
 vipāko lekassa parihīṇakāle manussānaṃ parittāyukakāle bhavissati,
 anāgataṃ hi attā tibbarāgā bhavissanti, aṇupattavayā va kumāriyo
 purisāntaraṃ gantvā atuniyo e⁵eva galbhiniyo ca lutvā puttadhītāhi
 vaḍḍhissanti, khuddakurukkhānaṃ pupphaṃ viya hi tāsāṃ atunibhāvo
 phalaṃ viya ca puttadhītaro bhavissanti, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n⁶
 attī. Tatiyaṃ kathehi mahārāja“ ti. „Gūriyo bhante tadahujātānaṃ
 raechānaṃ khiraṃ pīvanīyo addasaṃ, ayaṃ me tatiyo supīṇo, imassa
 ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anāgate eva manussānaṃ jettihāpa-
 cāyikakammassa satthakāle bhavissati, anāgataṃ hi attā mātāpitru-
 vā asesaṃsuresu vā lajjāṃ aṇupattapetrā ayaṃ eva kuṭumbhaṃ sām-
 vidhaṇtā va ghamaṇhādānamattam pi mahallakānaṃ dātukāmaṃ das-
 santi adātukāmaṃ na dassanti⁷, mahallakā anūthā asayāsvasī⁸ dārake
 ārabhetvā jivissanti tadahujātānaṃ raechānaṃ khiraṃ pīvanā ma-
 hāgāviyo viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n⁹ attī. Catuttham kathe-
 hīti“. „Dhuravāhe bhante ārohapariṇāhasampanne malāgoga yugapa-
 rampariya ayojetvā taruṇe gadamma¹⁰ dhure yojeṇte addasaṃ, te dhuraṃ
 valitva saṅkkontū chaḍḍetvā attāhaṃ, sakaṭṭhiṇa-ppavattissā. Ayaṃ
 me catuttho supīṇo, imassa ko vipāko“ ti. „Imassāpi vipāko anā-
 gate eva adhammikaṛājūnaṃ kāle bhavissati, anāgataṃ hi adham-
 mikakopaparājūno paṇḍitānaṃ pavesikesaḷānaṃ¹¹ kammaṃ¹² nītharaṇa-
 sanattānaṃ mahānattānaṃ yasaṃ nā dassanti, dhammasabbhāya
 vinicchayaṭṭhāne pi paṇḍite roḥarakusale mahallake amace na ṭhapes-
 syati, labhiparītāmaṃ¹³ pana taruṇataruṇānaṃ yasaṃ dassanti, tatthārūpe
 eva ca vinicchayaṭṭhāne ṭhappessanti, te rājakaṃmaṃ yeva yuttānaṃ ca
 ajānaṃ n¹⁴ eva taṃ yasaṃ ukkhipitam saṅkhiṇṇanti na rājakaṃmaṃ
 nītharim. Te saṅkkontū kammadhuraṃ chaḍḍessanti¹⁵, mahallakāpi
 paṇḍitānaṃ yasaṃ alabbantā kiccāni nītharim samattāpi¹⁶ kim
 amhānaṃ etehi, mayaṃ bāhiraṃ jātā, abbhutarikā taruṇadārakā

¹ C¹ khuddasamkhuddakā. ² C² omīṭṭa adātukāmaṃ na dassanti. ³ both MSS.
 .at. ⁴ both MSS. -dhamma. ⁵ C⁵ pavet-, C⁵ pavesi-. ⁶ C⁶ kamma.
⁷ C⁷ -pari-. ⁸ C⁸ omīṭṭa mahallake chaḍḍessanti.

jānissanti¹ uppaṇṇāni kammāni na karissanti, evaṃ sabbathāpi tesāni
rājūnaṃ hāni yeva bhavissati, dhuraṃ vaḥitum asamatthānaṃ raseha-
dasamānaṃ² dhuraṃ yojitakālo viya dharavāhānaṃ³ mahāgūḍaṇaṃ
yugaparamparāyaṃ ayojitakālo viya bhavissati, ittenidānaṃ pi te bhayaṃ
n'atthi. Pañcamaṃ kathehi⁴. „Bhante, ubbatomukhaṃ asenaṃ ad-
dasuṃ, tassa dviṃ passesa yavasā⁵ deutā, so dvihi mukhehi khāduti,
ayaṃ me pañcamaṃ supiṇo, imassa ko vipāko⁶ ti. „Imasāpi anāgato
adhammikaṛājakālo yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi adhammi-
kaḥālarājāno adhammiko lolamaṇusso vinicchaye thapesanti, te pāpā
puññesu anādaṛā hāḥa sambhayaṃ nāditvā vinicchayaṃ deutā abhinnaṃ
pi atthapaccatthikānaṃ batthito lūcaṃ guhetvā khādisanti aso viya
dvihi mukhehi yavasāṃ, ittenidānaṃ pi te bhayaṃ n'atthi. Chaṭṭhaṃ
kathehi⁷. „Bhante, mahājāno sata-sahasasagghaṇikaṃ⁸ suvannapātāṃ
sammajjivā⁹, jūḥa passāvaṃ karahitā¹⁰ ekassa jamaṃgūḥassa upanāmesi,
taṃ tattha passāvaṃ karahitaṃ addasaṃ, ayaṃ me chaṭṭhaṃ supiṇo,
imassa ko vipāko¹¹ ti. „Imasāpi vipāko anāgato yeva bhavissati,
anāgatasmiṃ hi adhammikaṃ va jātirājāno jāti-sampannānaṃ kulaputtā-
naṃ āmaṅkāya yaṇaṃ na dasanti akulino va vadhhesanti, evaṃ ma-
hākulāni daggatāni bhavissanti lāmaṅkakulāni issarāṇi, te ca kuḥlapurisaṃ
jivitaṃ anākkantaṃ¹² 'ime nācāya jivissāma'¹³ ti akulīnaṇaṃ dhāturo das-
santi, itī tāsū¹⁴ kuladhītānaṃ akulīnehi saddhūṃ samvāso jamaṃgūḥassa
suvannapātīyaṃ passāvakarayaṇadiso bhavissati, ittenidānaṃ pi te bhayaṃ
n'atthi. Sattamaṃ kathehi¹⁵. „Bhante, eko puriso rajjūṃ vaṭṭetvā
vaṭṭetvā¹⁶ pādamaḥe nikkhipati, tena nācānapīṭhasa beṭṭhā sayitā ekā
chātasiḡūḷi¹⁷ naṃso ajānantaṃ¹⁸ eva taṃ khāduti, ev' āham addasaṃ,
ayaṃ satthantaṃ supiṇo, imassa ko vipāko¹⁹ ti. „Imassa pi anāgato
yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi āthiyo purisohāḥaṃ urālola
alaṅkāriolā viṅkilālola āmisalola bhavissanti, dusaḥā dāṛācārā tā sa-
mikhehi kasigoraḥkhādūṃ kammāni katvā, kicchena kasireṇa sambhataṃ
dhammaṃ jārehi saddhūṃ euraṃ piraṇā²⁰ malāgaṇḍhavilepamaṃ dhārya-
māṇā auto gehe acāyikam pi hecāṃ anoloketvā gehe parikkhepasa
aparibhāgeṇa chiddatthānaṃ²¹ pi jāre upatthārayamaṇā²² eva vapāmbha-
yuttakāṃ²³ hūjam pi koṭṭetvā²⁴ yāgabhattakhojjakāṃ sampādetvā khā-
danāṇā vilumpissanti beṭṭhā pīṭhake nipannacchātasiḡūḷi viya vaṭṭetvā

¹ C² -dhammānaṃ. ² C² dhura-. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. -āhāṇi.

⁵ C² nācāṃ. ⁶ both MSS. saddhetvā vadhetvā. ⁷ C² -ti. ⁸ C² -jottakakāṃ.

⁹ both MSS. kodhetvā.

vaṭṭetvā¹ pādamūle nikkhittaraṭṭam. itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Atthamanā kathehi². „Bhante, rājadvāre bahūhi³ tucchakumbhehi parivāretvā iṭṭapīṭam ekaṃ mahantaṃ pūritakumbham addasaṃ, cattāro pi paṇa vaṇṇā catūhi⁴ disūhi catūhi⁵ anudisūhi ca ghaṭehi udakam āharitvā āharitvā pūritakumbham eva pūrenti, pūritapūritaṃ udakam uttaritvā palāyi, tato⁶ pi punappuna tatth⁷ eva udakam āsācanti, tucchakumbhe oloken⁸ pi n' atthi, ayaṃ me atthamo supiṇo, imassa ko vipāko⁹ ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgata-mim hi loko parihāyissati, raṭṭham nirojaṃ bhavissati, rājāno duggatā kapaṇā bhavissanti, yo issaro bhavissati tassa bhaddāgāre sataṇḍasaṇḍa-mattā kahāpaṇā¹⁰ bhavissanti, te evaṃ duggatā sabbe janapade attano rupakamūle kāressanti, upaddutamānussā eke kammante chaḍḍetvā rājānam āeva atthāya pubbaṇṇaparapaṇā¹¹ ca vasaṇā rakkhantā layantā maddantā pavessantā ucchekkhettāni karantā yantāni karantā yantāni rāhentā phāpītādini pacantā popphārāme phalārāme ca karantā tattha tattha nipphannaṃ pubbaṇṇādini āharitvā rāṇo koṭṭhāgāraṃ eva pūressanti, attano geheṣu tucchakoṭṭhakesu olokenāpi na bhavissanti, tucchatucchakumbhe anoloketvā pūritakumbhe pūrapasaddisaṃ eva bhavissanti, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Navamaṃ kathehi¹². „Bhante, ekaṃ pañcapadumaṇḍaṇḍam gāmbhīraṃ sabbatottitthaṃ pokkharaniṃ addasaṃ, samantato dipadacatuppadā etaritvā tattha pānīyaṃ¹³ pīvanti, tassa¹⁴ majjhe gāmbhīraṭṭhāne udakam āvīlaṃ, tirapadesu dipadacatuppadānaṃ akkamaṇṭṭhāne ucchaṃ vippannam anāvīlaṃ, ev' āhaṃ addasaṃ, ayaṃ me¹⁵ navamo supiṇo, imassa ko vipāko¹⁶ ti. „Imassāpi anāgate eva vipāko bhavissati, anāgata-mim hi rājāno adhammikaṃ bhavissanti, chandādivasena agatūṃ gacchantā rājānaṃ kāressanti, dhammena vinicchayaṃ nāma na dassanti, lañcavittakā bhavissanti dhanalolā, raṭṭhavāṇikesu pesaṃ khantimattānuḍḍayā nāma me bhavissanti, kukkhaṇā pharusa uccayante ucchuggaṇṭhikā rīṇa manussare jūṇentā nānappakārehi¹⁷ balīṃ uppādetvā dhanam gacchissanti, manussā balipīṭā kūci dāteṃ asakkontā gāmanigamādayo chaḍḍetvā pacantaṃ gantvā vāsaṃ kappassanti, majjhimanjanapado suṇṇo¹⁸ bhavissati¹⁹ pacantaṃ ghanavāso seyyathāpi pokkharaniyā majjhe udakam āvīlaṃ pariyaṇṭe vippannamāṃ, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi.

¹ both MSS. vaddhetvā vaddhetvā. ² both MSS. bahūhi. ³ both MSS. catūhi.

⁴ C¹ tato, C² tato corr. to tato. ⁵ C¹ -tā. ⁶ C¹ kapaṇā. ⁷ C¹ pāṇiyā. ⁸ C¹ tassa.

⁹ C¹ ayaṃ me. ¹⁰ both MSS. -kāre. ¹¹ both MSS. suṇṇā. ¹² C¹ bhavissanti.

Dasamaṃ katthēhi¹. „Bhante, ekissā yeva kumbhiyā paccamānaṃ odanaṃ upākaṃ addaṃ - upākaṃ ti vidāretvā vihajitvā² thapitaṃ viya, tūh³ ākārehi paccamānaṃ ekasmiṃ phussa⁴ atikilīnaṃ hoti ekasmiṃ uttandulo ekasmiṃ supakko ti -. ayam me dasama supina, imassa ko vipāko⁵ ti. „Imassāpi anāgate yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi rājāno adhammikā bhavissanti, teṇa adhammikeṇ rājayuttāpi brāhmaṇaḥapatinogamajānapaddāpiti ammaṇabrāhmaṇo upādāya⁶ sabbe maṇussa adhammikā bhavissanti, tato pesaṃ āraḍḍhadevatā talipatiggāhikā devatā rukkhadevatā ākāsaṭṭhadevatā ti evaṃ devatāpi nāhanumkā bhavissanti, adhammikaṃ rājānaṃ rāje vātā viassa kharā vāyissanti, te ākāsaṭṭhakavimānaṃ kappessanti, teṇa kappiteva devatā kupitā deraṃ vassitūṃ na dāssanti, vassamāno pi sakalāratto ekappahāreṇa na vassissati, vassamāno pi sabbattha kasikammaṇa vā vappakammaṇa vā upakāro hutvā na vassissati, yathā ca rattho evaṃ janapade pi gāmo pi ekatalākasare pi ekappahāreṇa na vassissati, talūkassa uparibhāge vassanto hetthābhāge na vassissati, hetthū vassanto upari na vassissati, ekasmiṃ bhāge sassaṃ atirassena sāsissati, ekasmiṃ svasanena⁷ mīlappessati, ekasmiṃ samā vassamāno sampādessati, evaṃ ekassa raṇṇo rāje vuttasassaṃ nippakāra bhavissanti ekakumbhiyā odano viya, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n⁸ atthi. Ekādasamaṃ katthēhi⁹. „Bhante, satasahasasagghapākaṃ¹⁰ candanaśāraṃ pūtitakkena¹¹ vikkīnanti¹² addaṃ, ayam me ekādasama supina, imassa ko vipāko¹³ ti. „Imassāpi anāgate eva mayhaṃ sāsaṇa parihāyante vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ hi paccayalolā mājjī bhikkhū bahū bhavissanti, te mayā paccayaloluppaṃ nimmathetvā katthitadhammadesamaṃ cīvarādīcatupaccayahetuṃ pureṇaṃ desessanti, paccayehi moccitvā tittārānapakkhe¹⁴ thitā nibbānābhīnukhaṇe katvā desetūṃ na ankkhissanti, keralam mama vyañjanaṇampattin¹⁵ e¹⁶ eva madhurasaddhā ca satvā mahagghāni cīvarādīni dāssanti e¹⁷ eva dātukānā¹⁸ e¹⁹ kaṃ hotitū desessanti, apara antaravāṭhi-catukkarājadvārādīnaṃ nisiditvā kahāpupaddhupādamaṇḍakavūpādīni pi nissāya desessanti, ti mayā nibbānagghapākaṃ²⁰ katvā desitūṃ dhammaṃ catuppaccayatthāya e²¹ eva kahāpupaddhakahāpaṇḍum²² atthāya ca vikkīpitvā desentā satasahasasagghapākaṃ²³ candanaśāraṃ pūtitakkena

¹ C² vihajitvā. ² so both MSS. instead of passā? ³ only samasa-upādāya?

⁴ both MSS. avassanta. ⁵ both MSS. -nikkaṃ. ⁶ both MSS. pūtitakkena.

⁷ so both MSS. instead of -gante? ⁸ C² nithā? readi tittakharānaṃ pakkhe?

⁹ C² addi ti, C² ul. ¹⁰ both MSS. -nakaṃ. ¹¹ both MSS. -nāni,

vikkinantā viya bhavissanti, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Dvādasasamaṃ kathehīti¹. „Bhante, tucchalāpūmi udake sīdantāni addasaṃ, imassa ke vipāko“ ti. „Imassāpi anāgate adhammikaṇṭhajā-kāle loka viparivatsante² yeva vipāko bhavissanti, tadā hi rājāno jāti-sampannānaṃ kulaputtānaṃ yasaṃ na dassanti akulinānaṃ yeva das-santi, te issarā bhavissanti itare daliddā, rājasammukhe pi rājadvāre pi amaccasammukhe pi vinicchayaṭṭhāne pi tucchalābhusadissānaṃ akulinā-naṃ ūeva kathā ośiditrā gītā viya niccāla suppatitṭhitā bhavissati, saṃghasannipātesu pi saṃghakammagaṇakammajjhānesu e' eva patta-sīrasaparivenādivinicchayaṭṭhānesu eva dussīlānaṃ pāpapuggalānaṃ ūeva kathā niyyānikā³ bhavissanti na lajjibhikkhūnaṃ⁴ ti evaṃ sabbaṭhāpi tucchalāpussīdanakālo⁵ viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Terasasamaṃ kathehīti⁶ vutte „bhante mahantaṃmahantā kūtā-gāṭappamāṇā ghaṇasiṃhā nāvā viya udake plavamāṇā⁷ addasaṃ, imassa ke vipāko“ ti. „Imassāpi tādissa yeva kāle vipāko bhavissati, tadā hi adhammikaṇṭhājāno akulinānaṃ yasaṃ dassanti, te issarā bhavissanti kulīnā duggatā, tesu na keci gūravāṃ karissanti, itaresu yeva karis-santi, rājasammukhe vā amaccasammukhe vā vinicchayaṭṭhāne vā vi-nicchayaṇṇalānaṃ ghaṇasīlāsadiṇṇaṃ kulaputtānaṃ kathā na ogāhitvā patitṭhassanti, tesu kathentesu 'kiṃ ime kathenti' itare paṇḍitaṃ eva karissanti, bhikkhuesannipāte pi vuttappakāreṇa jhāneṇa n' eva pesaṃ bhikkhū gaṇakāṭṭhe⁸ maññissanti nāpi tesu kathā pariyaḡā-hitrā patitṭhassanti, silānaṃ plavanakālo⁹ viya bhavissati, itonidānam pi te bhayaṃ n' atthi. Uddasasamaṃ kathehīti¹⁰. „Bhante, khudda-kamadhokapupphapaṇaṇaṇaṇāṇākiyo mahante kaṇhasappe regena auu-bandhitrā oppalaṇṇāle viya chinditrā chinditrā maṇesaṃ khālitvā gilaṇ-ḍyaṃ addasaṃ, imassa ke vipāko“ ti. „Imassāpi loka parihāyante anāgate eva vipāko bhavissanti, tadā hi manussa tibbarāgādijātikā kile-ṣṭaurattikā hutvā tarunataruṇānaṃ attano bhariyānaṃ vasa vattissanti, gehe jāṇakammakarādāyo pi gomahisādāyo pi kirāṇāsuvraṇṇaṃ pi saḍḍhaṃ tānaṃ yeva āyattam bhavissati, „geṇhaṃ hiraṇṇasuvraṇṇaṃ vā paricchadāḍijātā¹¹ vā khaṇa“ ti vutte „yattika vā tattha vā hotu, kiṃ tuyh' imiṇā vyāpāreṇa, traṇaṃ mayhaṃ ghāre santam vā asantam vā jāṇitukāmo jāto“ ti vatvā nānappakārehi akkoṣitvā mukhasattihī koṭ-ṭetrā¹² dāsaṇṇake viya vasa hutvā attano issariyaṃ pavattessanti, evaṃ

¹ C² -vattente? ² C² niyyāni. ³ C² lajjī-. ⁴ C² corr. to -pūṇisīla-
C² -pūṇisīla-. ⁵ C² palāva-. ⁶ C² garā-. ⁷ C² plavanakālo ⁸ both MSS.
pariccho-. ⁹ both MSS. kodhetvā.

madhukapupphapamāṇānaṃ maṇḍūkapotikānaṃ āsāve kaṭṭhasappe gī-
laṇṇakālo¹ viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Paṇṇa-
raṣaṃaṃ katiheḥitū². „Bhante, dasahi asaddhammehi samunnāgataṃ
gāmagocaraṃ kākāṃ kuḍḍanavamaṇḍapattāya suraṇṇā ti laddhanāmo
suraṇṇarājahanise parivārente addasaṃ, imassa ko vipāko³ ti. „Ima-
sāpi anāgate dubbharaṇjakālo yeva vipāko bhavissati, anāgatasmiṃ
rājāno battisippādīsu akusulā yuddhesu viāradā⁴ bhavissanti, te attano
rajjādivipattiṃ āsankamānā samānajatikānaṃ kulaputtānaṃ issariyaṃ
adattvā attano pādamūlikanabhāpakakappakādānaṃ dassanti, jātigotta-
sampaṇnakulaputtā rājakule patitthānā alabhamānā jīvikaṃ kappetaṃ
asamatthā hutvā issariye thite jātigottahīne akulīne upatthahantā ricā-
rissanti, suraṇṇarājahanisehi⁵ kākānaṃ parivāritakālo viya bhavissati,
itonidānaṃ pi te bhayaṃ n' atthi. Soḷasaṃaṃ katiheḥitū⁶. „Bhante,
pubbe dīpino elake khādanti, ahaṃ paṇa elake dīpino anubandhitvā
murumurā⁷ ti khādanto addasaṃ, ath⁸ aññe tasā vakā elake dūrato va
dīpivā tassā tassappattā⁹ hutvā elakānaṃ bhayā palāyitvā gumbagaha-
nāni parivāritvā ulliyāsu, - hīkāro paṇ¹⁰ ettha nīpātamattani eva -¹¹, ev¹²
āhaṃ addasaṃ, imassa ko vipāko¹³ ti. „Imasāpi anāgate adhammika-
rājakālo yeva vipāko bhavissati, tadā hi akulīnā rājavallabhā¹⁴ issarā
bhavissanti, kulīnā appaṇṇātā duggatā, te rājavallabhā¹⁵ rājānaṃ attano
kathāṃ gāhāpetvā vinicchayaṇṭhānādīsu balaṃvato hutvā kulīnānaṃ
paveṇiāgutaṇṇa¹⁶ khettaṃvattādinī¹⁷ ambhākaṃ santakāni etānī¹⁸ abhi-
yujjhātvā te 'na tumbhākaṃ anbhākaṃ¹⁹ ti āganṭvā vinicchayaṇṭhānādīsu
vīradanto²⁰ vattalatādinī pahārāpetvā²¹ gīvāya gahetvā apakaddhāpetvā
'attano pamāpaṃ na jānātha, ambhā²² saddhīsu vīradatha, idāni va raṇṇo
kathetvā batthapādācchedanādīni kāressāmā²³ ti sattaṃjessanti, te tesāṃ
bhayena attano santakāni vattānāni 'tumbhākaṃ yev²⁴ etāni²⁵, gagghathā²⁶
ti nīyyādetvā attano gehāni parivāritvā bhūtā nīpajjessanti; pāpabhikkhū
pi pesale bhikkhū yathārucin viheṇhessanti, te pesalā bhikkhū paṭi-
sarapaṇā alabhamānā arāṇṇāni pavāsitvā gahanaṇṭhānesu ulliyāssanti;
evaṃ himajacehi²⁷ eva pāpabhikkhūhi eva upaddutaṇṇaṃ jātimsantaku-
laputtānaṃ²⁸ eva pesalānaṃ bhikkhūnaṃ eva elakānaṃ bhayena tassā-
vakānaṃ²⁹ palāyanaṇkālo viya bhavissati, itonidānaṃ pi te bhayaṃ n'
atthi, ayaṃ pi hi supīno anāgataṃ ōeva ārabhā diṭṭho, brāhmaṇā paṇa

¹ C¹ hīlana-. ² so both MSS. ³ both MSS. -hadise. ⁴ C¹ murū-. ⁵ C² sap-
pattā. ⁶ so both MSS. ⁷ C¹ vallabhā. ⁸ C¹ paventi-. ⁹ C² paventi-. ¹⁰ C² ra-
dante. ¹¹ C¹ pahārā-. ¹² C² yevānī. ¹³ both MSS. tassāya-.

na dhammacandhammatāya tayo sinchena kathayimāsu, 'bahub dhanam labhissāmā' ti āmisacakkhantāya jīvitavuttim nissāya kathayimāsu" ti. Evam Sasthā soḷasaṇṇa mahāsupinānam nippattim¹ kabhetrā „am kho mahārāja etarahi tvaṃ āro hie supine addasa, porāṇakarājāṃ pi² addasaṃsu, brāhmaṇāpi tesam eva eta ime supine gahetvā yaññamattakā khijjimsu, tato paṇḍitehi sinchena nayena gantvā Bodhisattam pucchimsu, porāṇakāpi tesam ime supine kathamā iminā niyāmena kabhessu" ti vatrā tena yācito atitām āharā:

Attito Bārāṇasīyam Brahmadatto rajjam karente
Bodhisatto udicubrahmaṇakule nibbattitvā vyaṇṇatto
isipabbajjam pabbajitvā abhiññā³ c' eva samāpattiyo ca nibbat-
tetvā Himavantapadesam jhānakīlam kilanto viharati. Tada
Bārāṇasīyam Brahmadatto iminā va niyāmena ime supine disvā
brāhmaṇe pucchi. Brāhmaṇā evam evam⁴ yaññam yajjimsu
ārabbhimsu. Tesu purohitassa antevāsikamāṇavo⁵ paṇḍito vyatto
ācariyam āha: „ācariya, tumhehi mayam tayo vede aggaṇhā-
pitā, nanu tesu 'ekam māretvā ekassa sotthikammassa karaṇam
nāma n' atthitī"⁶. „Tata iminā upāyena amhākaṃ bahub dha-
nam uppaṇḍissati, tvaṃ pana rañño dhanam rakkhitukāmo
mañño" ti. Māṇavo „tena hi ācariya tumhe tumhākaṃ kam-
mam karotha, aham tumhākaṃ santike kiṃ karissāmitī" vica-
ranto rañño nyyānam agamāsi. Tam divasam āeva Bodhisatto
pi tam kāraṇam ātvā „ajja mayi manussapatham gate mahā-
janassa bandhanā makkho bhavissati" akāseṇa gantvā nyyāno
otaritvā suvaṇṇapatimā viya maṇḍalasīlātale nisīdi. Māṇavo
Bodhisattam upasamkamitvā vanditvā ekamantam nisīditvā pati-
santhāram akāsi. Bodhisatto pi tena saddhim madhurapatissa-
thāram katvā „kin nu kho māṇava rājā dhammena rajjam kā-
retitī" pucchi. „Bhante, rājā nāma dhammiko, api ca kho
pana nam brāhmaṇā atitthe pakkham dāpenti, rājā soḷasa su-
pine disvā brāhmaṇānam ārocesi, brāhmaṇā yaññam yajjissāmā'

¹ C² nippattim ² C² omīta pt. ³ so both MSS. ⁴ C² antevāsikā-.

'ti āradhā, kin nu kho bhante 'ayam nāma limesaṃ supinānaṃ
 nipphattitī' rājānaṃ saṇṇāpetvā tumhākaṃ mahājānaṃ bhaya
 mocetum na vaṭṭatitī'". „Mayaṃ kho mānava rājānaṃ na jā-
 nama, rājāpi amhe na jānāti, sace pana idhāgantvā puccheyya
 kathēyyāma' assa mayaṃ" ti. Mānava „ahaṃ bhante āneṣāmi,
 tumhe mamāgamanaṃ udikkhaṇṭa muhuttaṃ nisīdatha" 'ti
 Bodhisattaṃ paṭijānāpetvā raṇṇo santikaṃ gantvā „mahārāja
 eko ākāsa-cāriko tāpaso tumhākaṃ uyyāne otarivā 'tumhehi
 diṭṭhasupinānaṃ nipphattim kathessāmi' tumhe pakkosati" ti.
 Rājā tassa kathaṃ sutvā tāvad eva mahanteva parivāreṇa
 uyyānaṃ gantvā tāpasaṃ vanditvā ekamantaṃ nisinna pucchī:
 „tumhe kira bhante mayā diṭṭhasupinānaṃ nipphattim jānatha"
 'ti. „Ama mahārāja" 'ti. „Tena hi kathethā" ti. „Kathemi
 mahārāja, yathādiṭṭhe tāva supine maṃ sāvehi" ti. „Sādhu
 bhante" ti rājā.

Usabhā rukkhā gāviyo gavā ca
 asso kaṃso sigālī ca kumbho
 pokkharāṇī ca apāka candanaṃ
 Lāpēni sīdanti silā plavanti -pe-
 tassā vakā elakānaṃ bhayā hīti 76.

vatvā Pasenadiraṇṇā kathitaniyāmaṇ' eva sopiṇe kathesi.

Bodhisatto pi tesam idāni Saṭṭhāsi kathitaniyāmaṇ' eva sūthāraṇa nipphattim
 kathetvā pariyesāna sayam idāni kathesi: Vipariyāso vattati, na idhā-m-
 attitī¹, tatāyem atthe: ayam mahārāja limesaṃ supinānaṃ nipphattim², yathā pa-
 etam tesam paṭijānāpetvā yathākaṃmaṃ vattati ten³ vipariyāso vattati,
 vipariyāso vattati, vipallīnaṃ vattati⁴ entam bodi, kikkhāva: limesaṃ hi ut-
 phatti⁵ nāma lokassa vipariyāsa-kāle akāraṇassa kāraṇaṃ ti pāṇamakkāle kāraṇassa
 akāraṇaṃ ti⁶ chaḍḍamakkāle abhūtaṃ bhūtaṃ ti sandamakkāle alajjimaṃ uccama-
 kkaḷaḷajjimaṃ ca parikkhāsa-kāle bhavissati, na-y-idhā-m-attitī, idāni paṇa tava vā

¹ both MSS. vatthattitī. ² C² pucchā. ³ so both MSS. ⁴ C² idhamattitī
 corr. to idhamattitī. ⁵ both MSS. -titi. ⁶ both MSS. nam. ⁷ C² omits
 gahana - - - nan ti.

mañña vā kile idha tmaññā purisayuge vattanāne etesam nipphattī¹ n' atthi, taññā etesam patighātāya vattanānaṃ yaññakammaṃ vipallikkāna vattati.

„Alan tena, n' atthi te itonidānaṃ bhayaṃ vā chambhittam vā" ti mahāpuriso rājānaṃ samassāsetvā mahājanam bandhanā mocetvā pana ākāse thatvā rañño ovādanāṃ datvā pañcasu silesu patighāpetvā „ito patthāya mahārāja brāhmanehi saddhiṃ ekato hutvā pasughātayaññāṃ nāma mā yaajā" ti dhammaṃ desetvā ākāseṇ² eva attano vasanatthānaṃ agemāsi. Rājāpi tassa ovāde thito dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā imam dhammadessanaṃ āharitvā „supiṇapaccayā te bhayaṃ n' atthi, hare tam: yaññāṃ" ti yaññam hāretvā mahājanassa jīvitadānaṃ datvā anusandham ghatetvā jātakam samodhānesi: „Tadā rāja Anando alasi, māpavo Śāriputto, tāpaso pana aham eva" ti.

Parivāḍḍhe pana Bhagavati Saṃgītiyārakkā usabbhārakkhāsiṃ siṃ padāni Avakathānaṃ āropetvā (khuḍuṃ adāni paḍa padāni ekam gātham kaṭṭa) Kasi-pāṭapālāni āropesaṃ ti. Mahāsupiṇajātakaṃ.

8. Ittisajātaka.

Uḍḍo khañjā ti. Idam Satthā Jetavane viharanto maccharisēṭṭhiṃ ārabhā kathesi. Rājagahanagarassa kira aviddhā Sakkharāṇā nāma nīgamo. Tatth³ eko Maccharikosiyo nāma seṭṭhi aṇḍikoṣivibhavo paṭivanta. So tiṇaggena telabindumatiam pi n' eva pāsesaṃ deṭṭi na attanā paribhujāti. Iti tassa taṃ vibhayaṇānaṃ n' eva puttadārāḍḍhiṇaṃ na samayabrāhmanānaṃ attanam anubhoti. rakkhaṇa-paṇḍitaṃ pakkhāpāpakkharāpi viya aparibhogam tiṭṭhati. Satthā ekadivassaṃ paccūṇasamaye mahākaraṇasamāpattito ruṭṭhāya sukahalekadhātayaṃ bodhaneyyabandhave olokenṭo pañcasettālīsajānamattthake vasantassa⁴ seṭṭhiṇo sapajāpatikassa sotāpatiphalassa njanissayam addasa. Tato parimataradivase⁵ rājānaṃ opatthāpetum rājageham gantvā rājupatthānaṃ katvā āgacchanto ekam ekāṭṭhantaṃ janapadamanussaṃ kummāsapūraṃ kapallapūvaṃ khādantaṃ deṭṭvā tattha pipāsam uppādetvā attano

¹ O^o nipphattitv. ² O^o adda tassa. ³ add seṭṭhiy

gharaṃ gantvā cintesi: „sac¹ āhaṃ ‘kapallapūraṃ khādītukāmo’² mhi³“
 rakkhāmi bahū mayā saddhiṃ khādītukāmaṃ bhavissanti, evaṃ me⁴
 bahūni taṇḍulasappihāṇitāni⁵ parikkhayam ganissanti, na kassaci
 kathessāmi⁶“ taṇhaṃ adhivāsento carati. So gacchanto gacchanto kāle
 uppāḍḍuppanḍukajāto dhamanissanthavagatto jāto. Tato taṇhaṃ adhi-
 vāsetum asakkonto gabbhaṃ parivisṭvā mañcekamaṃ upagūhivā nipaṇṇi,
 evaṃ gato pi dhamahānibhayaṇa kassaci kiñci na kathesi. Atha anā
 bhariyā upasaṅkamitvā piṭṭhiṃ parimaṇṇitvā „kin te sāmi aphāsukaṃ“
 ti puechi. „Na me kiñci aphāsukaṃ atthi⁷“: „Kin nu kho te rājā
 kupto“ ti. „Rājāpi me na kuppato“⁸. „Atha kin te pottadhītāhi
 vā dāsakammakaraṇi⁹hi vā kiñci amanāpaṃ kataṃ atthi¹⁰“: „Evaṃ rūpaṃ
 pi n¹¹ atthi“¹². „Kiṃci pana te taṇhā atthi¹³“: „Evaṃ vutte pi dha-
 mahānibhayaṇa kiñci avatrā¹⁴ nissaddo va nipaṇṇi. Atha anā bhariyā
 „kathesi sāmi, kismiṃ te taṇhā“ ti āha. So vaccaṃ pariggaṇṇito vīya
 „atthi me ekā taṇhā“ ti āha. „Kin taṇhā sāmi¹⁵“: „Kapallapūraṃ
 khādītukāmo’ mhi¹⁶“: „Atha kimatthaṃ na kathesi, kin traṃ daḍḍo,
 idāpi sakalasakkharānignavāsīnaṃ pahonake kapallapūre pacissāmi¹⁷“:
 „Kin tehi, attano kammaṃ katvā khādisi¹⁸anti“: „Tena hi ekame-
 chavāsīnaṃ pahonake pacāmi¹⁹“: „Jānāmi’ ahaṃ tava mahādhanaḍḍi-
 raṃ“ ti. „Imasmiṃ gehamatto sabbesaṃ pahonakaṃ katvā pacāmi²⁰“:
 „Jānāmi’ ahaṃ tava mahajjhāyabbhāvaṃ“ ti. „Tena hi te pottadāro-
 mattaṃ²¹ eva²² pahonakaṃ katvā pacāmi²³“: „Kin te etehi²⁴“: „Kin
 pana tulyaṃ ca mayhaṃ ca pahonakaṃ katvā pacāmi²⁵“: „Traṃ kim
 karissa²⁶“: „Tena hi ekas²⁷ eva te pahonakaṃ katvā pacāmi²⁸“:
 „Imasmiṃ thāne paccamāsaṃ bahū paccāmisanti²⁹, sakalataṇḍule jha-
 petvā bhūmatagḍule ca uddhanakapallāni³⁰ ca ādāya thokaṃ khīraap-
 pimadhuphāṇitaṃ ca gahetvā sattabhūmakassa pāsādaṃ upari muhāstalaṃ
 āruya paca, tatthāhaṃ ekako va nisīditvā khādisāmi³¹“: „Sā, sādhi³²
 ‘ti paṇṇumitvā’ gahetvā gāhāpetvā pāsādaṃ āruya dāsiyo viśaj-
 jetvā setthiṃ pakkasāpesi³³“, so³⁴ ādito paṭṭhāya dvārāni pidahanto
 sabbadvāresu tūcighaṭṭikūḍḍyo datvā sattamaṃ talam abhiruhitvā tattha
 pi dvārāni pidahitvā nisīdi. Bhariyāpi ‘sa uddhano ugghāṃ jāletvā
 kapallakaṃ āropetvā pūve pacitum ārabhi. Atha Satthā pāto va
 Mahāmoggallānattheraṃ āmantesi: „eso Moggallāno Rājagahassa ari-

¹ C² evameva. ² C² -phāni-, C³ -phāni-. ³ so both MSS. ⁴ C² vattā.

⁵ C² -mantaṣeva, C³ -mattosseva? ⁶ C² pacississanti. ⁷ C² uddhaka-. ⁸ both MSS. -nivā. ⁹ both MSS. pakkasāpetvā. ¹⁰ C² ya.

dūre Sakkharaṇigūṇe maccharisettḥi 'kapallapūve khādisāṇḍi' aññesaṇi dāsaṇabbhayaṇa sattabbhūmakapāsāde kapallapūve parāpeti, evaṃ tattha gantvā taṃ settḥiṇiṃ damotvā nibbiseramaṇi katvā ubbo pi jayampatike pūve ca khīrasappimadhuphāṇitādini ca gāhūpetvā attano balena Jeta-
vanaṃ ānehi, aññāhaṃ pañcahi bhikkhusaṇehi saddhiṃ vihāre yeva nisidissāmi, pūve¹ eva bhattakiccaṃ karissūmi² āha. Thero „sādhū bhante“ ti Sattḥu vacanaṃ sampatochitvā tāvaṃ eva iddhibalena taṃ nigamaṇiṃ gantvā tassa pāsādassa sīhapajjaradvāro suviratṭho supāruto ākāse yeva manirāpakam viya utthāsi. Mahāsettḥiṇo therasū diavā va hadayamaṇḍaṇaṃ kampi. So „ahaṃ etarūpānaṃ űeva bhayaṇa imasā iḥānaṃ āgato, ayaṇ ca āgantvā vātapānadvāro iḥito“ ti gahetabbaga-
kaṇaṃ³ apassanto aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya roṣeṇa tapasa-
lāyanto evaṃ āha: „samaṇo ākāse iḥatvā thāva“ kiṃ labhissasīti, ākāse
spade padaṃ dassetvā caṃkamanto pi a' eva labhissasīti⁴ āha. Thero
tamaṇiṃ yeva iḥāne aparāparaṃ caṃkamā. Settḥi „caṃkamanto kiṃ
labhissasi, ākāse pallaṇkemaṇi nisīdamāṇa pi“ na labhissasi yeva⁵ ti
āha. Thero pallaṇkaṃ ābhūjivā⁶ nisīdi. Atha naṃ „nisīno kiṃ
labhissasi, āgantvā vātapānaṇṇamāre iḥito pi na labhissasīti“ āha. Thero
uṇṇamāre utthāsi. Atha naṃ „uṇṇamāre iḥito kiṃ labhissasi, dhūpāyanto
pi na labhissasi yevā“ ti āha. Thero dhūpāyi, ekaḥapāsāde eka-
dhūmo abhosi. Settḥiṇo akkhiṇaṃ vāciyā vijjānaṇḍakālo viya jāto, gaha-
jāṇabbhayaṇa pana naṃ „pajjalanto pi na labhissasīti“ avatvā cūtesī:
„ayaṃ samaṇo utthū laggō, ahuddhā na gamissati, ekaṃ aṇṇa pūvaṃ
dāpeṇāmiṇi“ bhariyaṃ āha: „bhaddo ekaṃ khuddakapūraṃ pacitvā sama-
ṇassa datvā uyyojehi naṃ“ ti. Sā thekaṃ űeva piṭṭhiṃ⁷ kapallapātīyaṃ
pakkhipi. Mahāpūvo hutvā sakataṃ pātīyaṃ pūretvā uddhumato utthāsi.
Settḥi taṃ⁸ diavā „bahub tayaṃ piṭṭhaṃ gahitaṃ bhariyasatiti“ sayam
eva dabbikaṇṇeṇa thekaṃ piṭṭhiṃ⁹ gahetvā pakkhipi. Pūro purima-
pūvato mahantataro jāto. Evaṃ yaṃ yaṃ pacati so so mahantama-
hanto va hoti. So nibbūḷḷo bhariyaṃ āha: „bhaddo imaṇṇa ekaṃ
pūvaṃ dehiṇi“. Tassa pacchito ekaṃ pūvaṃ gahantiyā sabbe ekābaddhā
uḷliyaṇa. Sā settḥiṇi āha: „āmi, sabbe pūvā ekato laggā, viṇṇa
kātuṃ na sakkomiṇi“. „Ahaṃ karissāmiṇi“ so pi kātuṃ aṇṇakkhi.
Ubbo jaṇā koḷiyaṃ gahetvā kadḍhantāpi viyojetuṃ aṇṇakkhiṇaṇa yeva.
Ath' eva pūvehi saddhiṃ vāyamaṇṇa¹⁰ eva sarirato sedā muccinṇa
pipāsā ca pacchijji. Tato bhariyaṃ āha: „bhaddo, na me pūvehi

¹ C¹ - gaham. ² so both MSS. instead of tāva? ³ C¹ pūti. ⁴ C¹ Bhūjivā.

⁵ so both MSS. ⁶ C¹ naṃ.

attho, paṇḍityā saddhīm yeva imassa bhikkhusa dehiti¹. Sā paṇḍitā
 ādāya theram upasāṅkama. Thero ubhinnaṃ pi dhammam desesi,
 tinnam ratanānaṃ guṇe kathesi, „atthi dinnam, atthi yijjhan“² u dānā-
 dinnam phalaṃ gaganatale vandaṃ viya dāsesi. Tam sūtrā pasanna-
 citto seṭṭhi „bhante āgantvā imasmīṃ pallāṅke nisiditva pūve pari-
 bhūjathā“³ 'ti āha. Thero „mahāseṭṭhi, Sammasambuddho 'pūve
 khādesāmiti' paṇḍahi bhikkhusatehi saddhīm vihāre nisīno, tumhākaṃ
 ruciyā sati seṭṭhi bhariyaṃ pūve ca khirādini ca gaṇhāpetha. Satthā
 santikam gamiesāma“⁴ 'ti āha. „Kāhaṃ pana bhante etarahi Satthā“
 ti. „Ito paṇḍecattālīsayojanamatthake Jetavanavihāre seṭṭhiti“⁵. „Bhante
 kālaṃ matikkamitvā ettakaṃ addhānaṃ kattham gamiesāma“⁶ ti. „Ma-
 hāseṭṭhi, tumhākaṃ ruciyā sati abhū vo attano iddhihaleva neesāmi,
 tumhākaṃ pūvāde sopānaṃsaṃ attano thāne yeva bhavissati, sopāna-
 pariyoṣaṇaṃ pana Jetavanadvārakoṭṭhake bhavissatthi uparipāsādā
 heṭṭhāpāsādāṃ otaraṇakālamattena vo Jetavanaṃ neesāmi“⁷. So „ādhu
 bhante“⁸ ti sampajjicchi. Thero sopānaṃsaṃ tatth' eva kaṭvā „sopāna-
 pādamiṃhaṃ Jetavanadvārakoṭṭhake hotū“⁹ 'ti adhiṭṭhāsi. Tatth' eva
 āhesi. Iti thero seṭṭhiṃ ca seṭṭhibhariyaṃ ca uparipāsādā heṭṭhā ota-
 raṇakālato klappataraṃ Jetavanaṃ sampāpesi. Te ubho pi Satthāraṃ
 upasāṅkamitvā kālaṃ ārocesuṃ. Satthā bhattaggaṃ parivāṭvā paṇḍa-
 tabuddhānaṃ nisīdi saddhīm bhikkhusaṅghena. Mahāseṭṭhi buddha-
 pamukhasaṃ saṅghasaṃ dakkhiṇodakaṃ adāsi, bhariyā Tathāgataṃ
 patte pūvaṃ patijjhāpesi. Satthā attano yāpanamattam gaṇhi, paṇ-
 cūnatā bhikkhū pi tatth' eva gaṇhiṃsu. Seṭṭhi khirasappinadhukak-
 kharā dadamāno ugamaesi. Satthā paṇḍahi bhikkhusatehi saddhīm
 bhattakiccaṃ nijjhāpesi. Mahāseṭṭhi¹ pi saddhīm bhariyāya yāvadattam
 khādi². Pūvaṃsaṃ pariyoṣaṇaṃ eva na paṇḍāyati. Sakalavihāre tib-
 khūnaṃ ca vighāsādānaṃ ca diṇe pi pariyaṇto na paṇḍāyati. „Bhante
 pūvaṃ parikkhayaṃ na gacchatī“³. Bhagavato ārocesuṃ. „Tenā hi
 Jetavanadvārakoṭṭhake chaḍḍethā“⁴ ti. Atha ne dvārakoṭṭhakassa
 aridūre pabbhāratthāma chaḍḍayīma. Ajjāpi tam thānaṃ Kopallapū-
 raṃ⁵ pabbhāraṇte va paṇḍāyati. Mahāseṭṭhi saha bhariyāya⁶ Bhaga-
 vannaṃ upasāṅkamitvā ekamantaṃ atṭhāsi. Bhagavā anumodanāṃ
 akāsi, anumodanapariyoṣaṇe ubho pi sotāpattiṃphale patiṭṭhāya Satthā-
 raṃ vandiṭvā dvārakoṭṭhake sopānaṃ āruya attano pūvāde yeva⁷ pa-

¹ so both MSS. ² C² khādi. ³ both MSS. gacchanūti. ⁴ C² -pūva. ⁵ both MSS. kaṭvā. ⁶ C² yeva.

tiṭṭhabhāsa. Tato paṭṭhāya mahāseṭṭhi asitikoṭṭidhanam Buddhasāsa-
 jera vikiri. Punndirase Sammasambuddho Sāvattihīyam piṇḍāya catitrā
 Jetavanam āgamaṃ bhikkhūnam Sugatovādān detvā gandhiakajjīm pa-
 risitvā patimlūṇa¹. Sāyaṇhasamaye dhammasabhāyāṃ sannipatitvā
 bhikkhū „passathāyaso Mahāneggallānattherassaṃbhāvaṃ, macchari-
 seṭṭhīm mahutteṃa dāmetvā nibbiseranaṃ katvā pūre gāhāpetvā Jeta-
 vanam ānetvā Satthu sammukham katvā sotāpattiṭṭhale paṭiṭṭhāpesi, oho
 mahānabhāvo therō” ti therassa guṇakathāṃ kathanā nīsidimā.
 Satthā ānetvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya sannasinhā”
 ti pucchitvā „imāya nāma” ti rutte „bhikkhave kuladāpakena nāma
 bhikkhūna kulam avibhettevā akkhametvā pupphato roṇeṃ gaḇḇanteṃ
 bhamareṃ viya upasamkamitvā Buddhagūṇe jānāpetabban” ti ratvā
 theram pasamanto

Yathāpi bhamaro puppham vaṇṇagandham abethayam
 paleti rasam ādāya evaṃ gāṇe muni care ti (Dhp. v. 49)

Imam Dhammapade gātham ratvā uttarim pi therassa guṇam pakā-
 setum „na bhikkhave idā” eva Moggallāsaena macchariseṭṭhi damito,
 pubbe pi tam dāmetvā kammaphalasambandham jānāpesi yevā” ti ratvā
 asitam āharī.

Attito Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārente
 Bārāṇasīyam Illiso nāma seṭṭhi ahoṣi asitikoṭṭivibhavo purisa-
 dosasamannāgato khaṇḍo kuṇi² visamakkhūmapālo assaddho
 appasanno macchari, n’ eva aññesaṃ deti na sayam paribhuñ-
 jati, rakkhasapariggahitapokkharāṇi viy’ assa geham ahoṣi.
 Mātāpitaro pan’ assa yāva sattama kulaparivattā³ dāyaka dā-
 naṣatino. So seṭṭhiṭṭhānam labhivā yeva kulavamsam nāsetvā
 dānasālam jhāpetvā yācako pothetvā nikkajjhivā dhamm eva
 sagṭhapeti. So ekadivasam rājupatṭhānam katvā attano gharāṃ
 āgacchanto ekam maggaḷilantam janapadamanussam ekam su-
 rāvarakam⁴ ādāya piṭṭhake nīsiditvā ambilasurāya kosakam⁵
 pūreivā⁶ pūtimacchakena uttaribhaṇḍena pīvantam dievā suram

¹ C* -no. ² so both MSS. ³ both MSS. -parivaddhā. ⁴ C* surāvarakam.

⁵ both MSS. kosakam. ⁶ C* sūreivā.

pātukāmo hutvā cintesi: „sac' āham suram pivissāmi mayi pivante bahū pivitukāma bhavissanti, evam me dhanaparikkhaya' bhavissatīti“ so tanhaṃ adhiवासento vicaritvā gacchante¹ kāle adhiवासetuṃ asakkonto vihata-kappāso viya paṇḍasariro aho si dhamanisanthata-gatto jāto. Ath' ekadivasaṃ gabbhaṃ pavisitvā mañcakaṃ upagūhitvā² nīpajji. Tam enaṃ bhariyā upasam-kamitvā piṭṭhiṃ parimajjitvā „kin te sāmī aphāsukaṃ“³ ti pucchī. Sabbhaṃ heṭṭhākathitaniyāmen' eva vedītabbhaṃ. „Tena hi ekakass' eva te pahonakaṃ⁴ suraṃ karomīti“ puna vutte „gehe surāya kāriyamānāya bahū paccāsīhaanti, antarāpanato āharā-petrāpi na sakkā idha nisinnena pātuṃ“⁵ ti māsa-kamattaṃ datvā antarāpanato surāvarakaṃ āharāpetvā ceṭakena gūhāpetvā na-garā nikkhamma naditṭraṃ gantvā mahāmaggasamīpe ekaṃ gumbaṃ pavisitvā surāvarakaṃ thapāpetvā „gaccha tvan“⁶ ti ceṭakaṃ dūre nisīdāpetvā kosakaṃ pūretvā suraṃ pānuṃ ārabhi. Pita' pao' assa dānādīnaṃ puññānaṃ katattā devaloke Sakko hutvā nibbhatto, so tasmīṃ khape „pavattati na kho me dānaṃ udāhu no“⁷ ti āvajjento tassa appavattiṃ puttassa ca⁸ kulavaṇṇasaṃ nāsetvā dānasālaṃ jhāpetvā yācaka nikkadāhitvā maccha-riyabhāvena putiṭṭhāya 'aññesaṃ dātābbaṃ bhavissatīti' bhayena gumbaṃ pavisitvā ekakaas' eva suraṃ pivaṇabhāvaṃ ca diavā „gacchāmi, taṃ samkhobhetvā dametvā kamma-phalasambandhaṃ jhāpetvā dānaṃ dāpetvā devaloke nibbattanārahaṃ karomīti“ manussapathaṃ otaritvā Illisaseṭṭhinā nibbisesaṃ khañjakumhā visamacakkhulaṃ attabhāvaṃ nūminītvā Rājagahanagaraṃ pavisitvā rañño nivesanadvāre thātvā attano āgatabhāvaṃ ārocāpetvā „pavisati“⁹ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā atthāsi. Rājā „kin mahāseṭṭhi avelāya' āgato sīti“ āha. „Āgato' mhi deva, ghare me asitikoḷimattaṃ dhanam atthi, taṃ devo āharāpetvā attano bhāṇḍāgāre pūrāpetū“ ti. „Alaṃ mahāseṭṭhi, taya

¹ both MSS. dhanam-. ² C² repeats gacchante. ³ C² upadukhita. ⁴ C² akā-rukan. ⁵ C² pagosa-. ⁶ omit ca? ⁷ C² velāya.

dhanato ambhakaṃ gehe bahutaruṃ dhanan¹ ti. „Sace deva tumhakaṃ kammaṃ n² atthi yathāruciyā naṃ gahetvā dānaṃ damuṃti³. „Dehi seṭṭhiti⁴. So „sādhu devā⁵“ ti rājānaṃ vanditvā nikkhamitvā Illisaṅṅehiṇo gehaṃ agamāsi. Sabbe upatthakamanussaṃ parivāresuṃ, eko pi „nāyaṃ Illiso“ ti jānitum samattho atthi, so gehaṃ pavisitvā ante ummāre (hatvā) dovārikaṃ pakkosāpetvā „yo añño mayā samānarūpo āgantvā ‘mam’ etaṃ gehaṃ’ ti pavisitum āgacchati taṃ piṭṭhiyaṃ paharitvā niharēyyāthā⁶“ ti vatvā pāsādaṃ āruya mahārabe āsane nisīditvā seṭṭhibhāriyaṃ pakkosāpetvā sītākaraṃ dassetvā „bhadde dānaṃ demā⁷“ ti āha. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā va seṭṭhibhāriyā⁸ ca puttadhitare ca dāsakammakārā ca „ettakaṃ kālasi ‘dānaṃ demā’ ti cittaṃ eva n⁹ atthi, aṭṭha paṇa suraṃ pivitvā meducettho hutvā dātukāmo jāto bhavissatīti¹⁰“ vadhiṃsu. Atha naṃ seṭṭhibhāriyā „yathāruciyā detha sāmīti¹¹“ āha. „Tena hi bherivādakaṃ pakkosāpetvā ‘suvannarajataṃapimuttādīhi atthikā Illisaṅṅehissa gharuṃ gacchantū’ ti sakalanagare bheriṃ curāpehīti¹². Sā tathā kāresi. Mahājano pacchipasibbakādīni gahetvā gehadvāre sannipati. Sakko sattaratanaṇḍapāro gabbhe vivarāpetvā „tumhakaṃ dammi, yāvadaṭṭhaṃ gahetvā gacchathā¹³“ ti āha. Mahājano dhanam niharitvā mahātale rāsīṃ katvā ābhatabhājanāni pūretvā gacchati. Aññataraṃ janapadamannusso Illisaṅṅehiṇo goṇe tassa¹⁴ eva rathe yojetvā sattaḥ ratanehi pūretvā nagarā nikkhamma mahānaggāni paṭipajjitvā tassa gumbassa avidūrena rathaṃ pesento „vassasataṃ jīva sāmī Illisaṅṅehi¹⁵, taṃ¹⁶ nissāya dāni me yāvajīvaṃ kammaṃ akatvā jīvitabbaṃ jātum, tav¹⁷ eva rathe tav¹⁸ eva goṇā tav¹⁹ eva gehe satta ratanāni n²⁰ eva mātaraṃ diṇṇā²¹ na pitarā taṃ nissāya ladāhāni sāmīti²²“ seṭṭhiṇo goṇakathaṃ kathento gacchati. So taṃ saddaṃ sutvā bhittatasīto cintesi: „ayam mama nāmaṃ

¹ both MSS. -bhāriyaya. ² C² -seṭṭhi. ³ C² naṃ. ⁴ so both MSS. instead of dinnāni.

gahetvā idaṃ c' idaṃ ca vadati, kacci nu kho raṭṭhā¹ manā dhanāni lokassa diṇṇaṃ² ti gumbhā nikkhamitvā gone ca rathaṃ ca saṃjānitvā „are ceṭaka, mayhaṃ gonā, mayhaṃ ratho“ ti vatvā gantvā gone nāsārajjuvaṃ gaṇhi. Gahapatiko rathā oruṇha „are dutṭhaceṭaka³, lissamahāseṭṭhi sakalanagarassa dānaṃ deti, tvaṃ kiṃ ahoṣīti“ pakkhanditvā asanīm⁴ pāteno viya khandhe paharitvā rathaṃ ādāya agamāsī. So puna kampamāno utthāya paṭisaṃ puṇjītvā vegena gantvā rathaṃ gaṇhi. Gahapatiko otaritvā kesesa gahetvā nāmetvā kapparappaharehi kottetvā⁵ gale gahetvā āgataṃ aggaḥbhimukhaṃ khipitvā pakkāmi. Ettāvātāssa⁶ surāṃado chijji⁷. So kampamāno vegena nivesa-sadvārāṃ gantvā dhanāni ādāya gacchante „ambho, kiṃ nāṃ⁸ etaṃ, kiṃ rājā mama dhanāni vilumpāpetīti“ taṃ taṃ gantva gaṇhāti, gahitagaḥitā paharitvā pādamaṇḍe yeva pāteno. So vedanāmatto gehaṃ pavisaṃteṃ ārabhi, dvārapālā „are dutṭhaga-hapati, kahaṃ pavisaṃti“ vamsapesikāhi⁹ poṭhetvā gīvāya gahetvā niharimāsu. So „thapetvā idāni rājānaṃ n' atthi me añño koci paṭisaraṇaṃ“ ti raṇṇo santikaṃ gantvā „deva mama gehaṃ tumhe vilumpāpetthā“ ti. „Nāhaṃ seṭṭhi vilumpāpetu, nānu tvaṃ eva āgantvā 'sace tumhe na gaṇhattha ahaṃ mama dhanāni dānaṃ dassāmiti' agare bheriṃ carāpetvā dānaṃ adā-sīti“. „Nāhaṃ deva tumhākaṃ santikaṃ āgacchāmi, kiṃ tumhe mayhaṃ macchariyabhāvaṃ na jānātha, ahaṃ tiṇṇegga tela-bindum pi na kassaci demi, ye dānaṃ deti taṃ pakkosūpetvā vīmaṃsaṃsatha devā“ ti. Rājā Sakkāṃ pakkosāpesi. Dvīnaṃ ja-nānaṃ viṣesaṃ n' eva rājā jānāti na amaccā. Macchariya-seṭṭhi¹⁰ „kiṃ deva ayaṃ seṭṭhi, ahaṃ seṭṭhi“ āha. „Mayaṃ na saṃjānāma, atthi tesaṃ¹¹ jānaṇako“ ti. „Bhariyā me devā“ ti bhariyaṃ pakkosūpetvā „kataro te sāmiyo“ ti¹² pucchimāsu. Sā „ayaṃ“ ti Sakkassa¹³ eva santike atthāsī. Puttadhītaro

¹ C¹ raṭṭhā. ² C¹ oṃṭa dantā. ³ C¹ āsanikā. ⁴ both MSS. koddhetvā.

⁵ C¹ -asā. ⁶ C¹ chiddi. ⁷ C¹ -arape-. ⁸ both MSS. -asothhi. ⁹ C¹ -asaṃ.

¹⁰ C¹ -āmiyāci.

dāsaṃammakare pakkosāpetvā paccāhisaṃ. Sabbe Sakkassa' eva
santike tiṭṭhanti. Puna seṭṭhi cintesi: „mayham eise piḷakā
atthi kessehi paticchannā, tam kho pana kappako eva jānāti,
tam pakkosāpessāmīti“ so „kappako maṃ deva sañjānātīti taṃ
pakkosāpehīti“ āha. Tasmīṃ pana kāle Bodhisatto tassa
kappako hoti. Rājā naṃ pakkosāpetvā „Illisaṃseṭṭhiṃ jātū-
sīti“ pucchī, „Sisaṃ oloketvā sañjānissāmi devā“ ti. „Tena
hi dvinnam pi sisan olokehīti“. Tasmīṃ khano Sakko eise
piḷakam māpesi. Bodhisatto dvinnam pi sisan olokentō piḷa-
kaṃ disvā „mahārāja, dvinnam pi eise piḷakā atth' eva, nāhaṃ
eteṣu ekasmi sāmi-Illisa-bhāvāṃ sañjānitum sakkomīti“ vātvā
imaṃ gātham āha:

Ubho khañjā ubho kum ubho viśamacakkhulā,
ubhinnaṃ' piḷakā jātā, nāhaṃ passaṃi Illisaṃ ti. 77.

Tattha ubho ti dve pi jānā, khañjā ti kumhāpālā, kumhāti kumhāyethā,
viśamacakkhulā ti viśamaakkhimaṇḍalā kokaṛā, piḷakā ti dvinnam pi ekas-
miṃ yeva śīlapadeso cchasaṇḍhānā va piḷakā jātā, nāhaṃ passaṃitū ahaṃ
imaṃ ayam nāma Illisa ti na passaṃi, ekasmi pi Illisābhāvāṃ na jānāmi
ayam.

Bodhisattassa vacanāṃ sutvā seṭṭhi kampamāno dhanaso-
kena satim paccupatṭhāpetum asakkento tatth' eva papatī.
Tasmīṃ khano Sakko „nāhaṃ mahārāja Illiso, Sakko 'ham
asmīti' mahatiyā līlāyā ākāse atṭhāsī. Illissa mukhaṃ puñ-
jītvā udakena siñcimisa. So utthāya Sakkam devarājānaṃ van-
ditvā atṭhāsī. Atha naṃ Sakko āha: „Illisa', idam dhanam
mama santakam na tava, aham pi te vītā, tvaṃ mama putto,
aham dānādini puññāni katvā Sakkattam patto, tvaṃ pana me
vaṃsaṃ upacchinḍitvā adānaṃsālo hotvā macchariyo patitṭhāya
dānasālā jhāpetvā yācako nikkaddhītvā dhanam eva saṇṭhapesi,
taṃ n' eva tvaṃ paribhujasi' na sūño, rakkhasipariggahitam

¹ C¹ ubhinnaṃ. ² C² omis Illisa. ³ C³ bhujasi.

viya tittḥati, sace me dānaśālā pakatikanā katvā dānam dāssasi
 ice-etam kusalam, noce dāssasi tabbam' te dhanam antara-
 dhāpetvā iminā Indavajirena sisanā chinditvā jivitakkhayanā
 pāpessamā''ti. Illisasetthi maranabhayena santajjite „ite pa-
 tḥāya dānam dāssāmīti'' patḥāmā adāsi. Sakko tassa patiḥāmā
 gabetvā ākāse nisinnako va dhammāni desetvā taṃ sileṇa pa-
 tittḥāpetvā sakaṭṭhānam eva agamāsi. Illaso pi dānādīni puṇ-
 ṇāni katvā sagga-parāyano abhosi.

Saṭṭhā „na bhikkhave idā'' eva Moggallāno macchariyasetthiā
 dameti, pubbe p' esa iminā damito yevā'' 'ti vatvā imam dhamma-
 ssaṇṇā āharitvā anussandhīm ghatetvā jātakam sumodhānesi: „Tadā
 Illaso macchariyasetthi'' abhosi, Sakko devatājā Moggallāno, rājā Anando,
 kappako pana aham evā'' 'ti. Illasajātakam.

9. Kharassara-jātaka.

Yato vituttā ca hatā ca gāvo ti. Idam Saṭṭhā Jeta-
 vane viharanto aññatarāṃ amuccāṃ ārabhha kuthesi. Kosalarāṇṇo
 kira eko amucco rājānaṃ āraḍḍhetvā paccantagāme rājabalāni labhivā
 corehū saddhīm ekato kutvā „ahaṃ manuse ādāya arāṇṇāni parississāmi,
 tuma gāmaṃ viluṃpitvā upaḍḍham mayham dadeyyāthā'' 'ti vatvā
 puge va manuse samipāpetvā arāṇṇāni gavā vā curesu āgantvā gāriya
 ghatetvā manuse khādītva gāmaṃ viluṃpitvā gateṇ sayambhassamaye
 mahājamaparivato āgacchati. Tasso na cireṇ' eva taṃ kammaṃ pāka-
 tam jātam. Manuse rāṇṇo ārovesuṃ. Rājā nam' pakkosūpetvā doraṃ
 patittḥāpetvā suṃgghahito niggaḍḍetvā alākaṃ gāmalhujakam peretvā
 Jetavanam gavā Bhagavato etam attham ārocesi. Bhagavā „na ma-
 hārāja idā'' ev' esa evamsiṃ, pubbe pi evamsiṃ yevā'' 'ti vatvā taṃ
 yācito uttāma āhosi:

Attito Bārāṇkasiyam Brahmadaṭṭe rajjam kārento
 ekassa amuccassa paccantagāmanā adāsi, Sabbam purimasādi-
 sam eva. Tadā pana Bodhisatto vaṇijjāya paccante vica-

¹ so both MSS. instead of sabbam.

² C* nisinnaṭṭo emr. to nisinnaṭṭo.

³ Both MSS. -asethu. C* m.

rauto tasmiñ gāmahe nivāsam kappehi. So tasmiñ gāmahhojake
sāyanhasamaye mahājanaparivārena bheriyā vajjamānāya āgac-
chante „ayam dutthabhojako corehi ekato hutvā gāmañi vilum-
pāpetvā coresu palāyitvā aṭavim parittheṣu idāni upasantūpa-
santo viya bheriyā vajjamānāya āgacchatīti“ imañ gātham āha:

Yato viluttā ca hatā ca gāvo
daddhāni gehāni jano ca ulte
athāgama puttahatāya putto
kharassaram demhimañ vādayanto ti. 78.

Tattha yato ti yada; viluttā ca hatā vā ti vilumpeṭvā ca hita mamañ
khādanutthāya ca hatā ca, gāvo ti goṇṇaṇi, daddhāni ti agbhū dāva jhāpi-
tūni, jano ca ulte ti karamaṇṇaṇi, bheriyā nāma puttahatāya putto ti
hataputtāya putto nāma; ti attho, chinnakhirottappāssa ti mātā nāma n' atthi,
ti so tassā jivanto pi hataputtatthāna ti hatatīti hataputtāya putto nāma hoti,
kharassaram ti chaddhassaddhā, demhimañ ti patakkhamā.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya tam paribhāsī, na ciren^o
eva n' assa tam kammam pākatam jātam. Ath' assa rājā do-
sānurūpañi niggaḥaṇi akāsi.

Sattāha „na mahārāja idān' ev' eva evaṃsīto, pubbe pi evaṃsīto
yevā" ti vatvā imam dhammadessanaṃ āharitvā ammaṃdhiṃ ghaṭetvā
jātakam sammahāresi. „Tadā amacco bhāṇi amacco yeva, gāthāya
mahārakapanditamamāso pana aham syā" ti. Kharassara-
jātakam.

10. Bhīmasenajātaka.

Yan to parikkatthitam pure ti. Idam Sattāha Jotavāso
vihāranto aṇṇatarāṇi ekkatthitam bhikkhū ārabhā kathesi. Eko
kīra bhikkhu „āroso, ambūkam jāsamā jāti gottasamā gottam nāma
n' atthi, mayam evaṃpe nāma mahābhattiyakule jāti, gottam vā
kulapadesena vā ambeli sadiṣo n' atthi, ambūkam saramarajataññam
anto n' atthi, dāsakammakarāpi so sālāmaṇṇasodham bhudjanti, kāsika-
vattham divāseṇi, kāsikavilepanam vāṇṇanti, mayam palhaṇṇatthārena

etarahi etarūpāni lūkhāni hbojanāni bhūṅgama, lūkhāni aṅvāsaṃ dha-
renā¹ "ti theramasaṃajjhānānaṃ bhikkhūnaṃ sutare vikatthento jāti-
āśiravasa vambhento vaḍḍento vicarati. Ath' aasa eko bhikkhu kulapa-
ḍaṇṇaṃ parigaṇhātvā tam vikatthasabbhāraṃ bhikkhūnaṃ kathesi. Bhikkhū
dhammasabbhāraṃ saṃnipatitū āroḍḍo, asuko nāma bhikkhu etarūpe
nāyyānikasāseṇa pabbajitvā vikatthento vambhento² vicarati³ etassa
aggaṃ kathayimāro. Satthā āgastvā „kāya nū 'tiha bhikkhave etarahi
kathāya saṃbhūta⁴“ ti pucchitvā „imāya nāma⁵“ ti vutte „na bhik-
khave so 'bhikkhu idān' eva vikatthento vicarati, paṭhe pi vikatthento
vambhento vicarati⁶“ vtvā uttama āhāri:

Attie Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe vājjaṃ kārento
Bodhisatto ekasmiṃ nigamagāme udlecabrahmapakule
nibbattitvā vāyappatto Takkasīlāya diṣāpāṃmokkhasa ācariyyassa
santiko tayo vade atthārassa vijjattbhāṇaṃ uggaḥetvā sabbaṃpīpe
nipphattim patvā Culladhanuggahapandito nāma ahesi.
So Takkasīlato nikkhamitvā sabbasamayasippāni pariyesamaṇo
Mahānāsakarattṭhaṃ agamāsi. Imaṃsino pana jātake Bodhisatto
thokaṃ rasso opatākāro ahesi. So cintesi: „sac' dhaṇo kañci
rājānaṃ upasaṃkamaṃsāmi so 'evaṃ rassaasāro tvaṃ kiṃ am-
bhākaṃ karissasīti' vakkhati, yaṃ nānāhaṃ āreḇaparipāhasam-
pannaṃ abhirūpaṃ ekam parisam phalakaṃ katvā tassa piṭ-
thiechāyāya jivikaṃ kappeyyaṃ¹ ti so tathārūpaṃ parisam
pariyesamaṇo Bhūmasenaṃ nāma² ekassa tantavāyassa³ tanta-
vitattbhāṇaṃ⁴ gantvā tena saddhimaṃ patisaṇṭhāraṃjkatvā „samma
tvam kiṃnāma⁵“ ti pucchi. „Ahaṃ Bhūmaseno nāma⁶“ ti. „Kiṃ
pana tvaṃ abhirūpo upadhisampanno hutvā imaṃ lāmakakam-
maṃ karosīti⁷“. „Jivitam asakkanto⁸“ ti. „Samma mā etaṃ
kammaṃ kari, sakala-Jambudīpe mayā sadiso dhanuggaho nāma
n' atthi, sace paṇāhaṃ kañci rājānaṃ passapeyyaṃ so maṃ 'evaṃ
rasso ayaṃ kiṃ ambhākaṃ karissasīti' kopeyya, tvam rājānaṃ
diṇvā 'ahaṃ dhanuggaho' ti vakkhasi, rājā te paribbayaṃ dātvā

¹ C' opatākāro. ² C' nāyāyassa. ³ C' tantavivasaṇṭhāṇaṃ. C' tantavā-
vitaṭṭhāṇaṃ. ⁴ C' karissasīti.

vuttim nibaddhañ dassati, ahañ te uppamakanunnāñ karontō
 tava piṭṭhicchāyā jīvaṣṣāmi, evaṃ ubho pi sukhitā bhaviṣṣāma,
 karohi mama vacanāñ" ti āha. So „sādhū" ti sampatiṇcehi.
 Atha nañ ādāya Bārāṇasim gantvā sayasi Colladhacupatthāko¹
 hutvā tañ purato katvā rājadvāre thativā rañño ārocāpesi
 „āgacchatā" ti eā vutte ubho pi pavasiṭvā rājānañ vanditvā
 atthamhe, „kinkarāṇā āgat' atthā" ti eā vutte Bhīmaseno
 āha: „ahañ dhammaggaho, mayā sadiṣṣa sakala-Jambudīpe dha-
 muggaho n' atthi"². „Kiñ pana labhanto mañ upatthahissa-
 sī"³. „Addhamāse" saḥassañ labhanto upatthahissāmi
 devā" ti. „Ayañ te puriso kiñ hoti"⁴. „Collupatthāko devā"
 ti. „Sādhū, upatthahā" ti. Tato patthāya Bhīmaseno rājā-
 nañ upatthānti, uppamañ kiccañ pan' assa Bodhisatto vā nit-
 tharati. Tena kho pana samayena Kāśīratthe ekasmiñ araṇṇe
 bahunnāñ manussānañ sañcaranamaggañ vyaggho chaddāpeti,
 bahū⁵ manussā gahetvā khādati. Tañ pavattim rañño āroca-
 sūhi. Rājā Bhīmasenāñ pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta trañ
 vyagghañ gahitun" ti āha. „Deva, kiñ dhammaggaho nāmāhañ
 yadi vyagghañ gahetun na sakkomhi"⁶. Rājā tassa paribbayañ
 datvā nyyojesi. So gharāñ gantvā Bodhisattassa kathesi.
 Bodhisatto „sādhū sammā gacchā" ti āha. „Tvañ pana na
 gamissasī"⁷. „Aha na gamissāmi", upāyañ pana te ācikkhi-
 sāmī"⁸. „Acikkhi sammā" ti. „Tvañ vyagghassa vasaṇa-
 thānañ sahasā ekako vā nā agamāsi, jānapadamānussa pana
 sannipādetvā ekañ vā dve vā dhammasaḥsañ gāhāpetvā⁹ tattha
 gantvā vyagghassa atthitabhāvañ ātvā palāyitvā ekañ gumbañ
 parisitvā udarena nipajjeyyāsi, jānapadā vā vyagghañ pothetvā
 gahissanti, tohi vyaggho gahite trañ dantehi ekañ valliñ
 chinditvā hotiyañ gahetvā matavyagghassa santikañ gantvā
 'bho ken' eā vyaggho mārito ti, ahañ imañ vyagghañ goṇañ

¹ so both MSS. instead of -dhaṇṭṭagghup-. ² both MSS. -hissanti. ³ both
 MSS. -so. ⁴ C¹ bañ. ⁵ C² upagamissāmi. ⁶ C² gaha.

viya valliya bandhivā rañño santikam nassāmīti valliṃ atthāya gumbhū pavittṭho, mayā valliya anābhatāya eva ken' esa mārito ti kathoyyā' 'ti, atha te jānapadā bhūtataṣṣitā 'sāmi mā rañño ācikkhīti' bahū dhanam dassanti, vyaggho tayā gahito va bhavissati, rañño pi santikā bahū dhanam labhissasīti". So „sādhū" 'ti gantvā Bodhisattena kathitaṇiyāmen' eva vyaggham gahetvā araṇṇam khemaṃ katvā mahājānaparivuto Bārānaṣam āgantvā rājānam diṣvā „gahito me deva vyaggho, araṇṇam khemaṃ katan" ti āha. Rājā tuṭṭho bahū dhanam adāsi. Pon' ekadivasaṃ „ekam maggaṃ mahiso chaḍḍāpetīti" rañño ārocayimisu. Rājā tath' eva Bhīmasenaṃ pesesi. So Bodhisattena dinnanayena vyaggham viya tam pi gahetvā āgāchi. Rājā puna bahū dhanam adāsi. Mahantaṃ issariyaṃ jātum. So issariyamadamatto Bodhisatto araṇṇam katvā tassa vacanaṃ na gahāti, „nāhaṃ taṃ nissāya jīvāmi, kiṃ tvaṃ ōeva puriso" ti ādini pharosa vacanāni vadati. Atha katipāhaccayen' ev' eko sapattarājā āgantvā Bārānaṣam uparundhivā „rajjam vā detu yuddham vā" ti rañño sāsaṇam pesesi. Rājā „yujjāhīti" Bhīmasenaṃ pesesi. So sabbañāhasannaddho bhatavesam gahetvā sasanaddhassa vāraṇassa piṭṭhe nisīdi. Bodhisatto pi tassa maraṇabhayena sabbasannāhasannaddho Bhīmasenaṃ eva pacchimāsane nisīdi. Vāraṇo mahājānaparivuto nagaradvārena nikkhamitvā saṃgāmaṣaṣaṃ pāpuni'. Bhīmaseno yuddhabherisaddam sutvā va kampitum araddho. Bodhisatto „idāṃ" esa hatthipittṭhā pativā marissasīti¹ hatthito apatanattham Bhīmasenaṃ yottam parikkhipitvā gahī. Bhīmaseno sampahāratthānam diṣvā maraṇalāyatajjito saricavalāṇjēna hatthipittṭham dāsesi. Bodhisatto „na kho te Bhīmaseno purimeṇa pacchimam sameti, tvaṃ pubbe saṃgāmayodho viya ahosi, idāni hatthipittṭham dāsesīti" vatvā imam gātham āha:

¹ CS. 261, CS. 262. 2. in 1946 MSS.

Yan te pavikatthitam pure
 atha te pūṭisaraṁ saṁanti paṇḍhā
 ubhayaṁ na sameti Bhīmasena
 yuddhakathā ca idaṁ ca te vihaṇṇam ti. 79.

Tatha yan te pavikatthitam pure ti yan trayā pubbe kīṇe vasaṁ yeva
 pubbe nāham¹ pi saṁgāmayodhā² ti vikatthitam vasmam³ vasaṁ vuttam
 idam⁴ taraṁ akāsi, atha te pūṭisaraṁ saṁanti paṇḍhā⁵ atha te ime pūṭibhāseṇa
 aśasabbhāseṇa ca pūṭisaraṁ ti laḍḍhanāme⁶ saritavaleṣṭhā⁷ saṁanti vataṇ-
 ṇanti paṇḍhānti, paṇḍhā ti tato pure vikatthitato aparabbhāse idāni imasmim
 saṁgāmayasā⁸ ti attito, ubhayaṁ na sameti Bhīmasenā⁹ ti idam Bhīmasena
 ubhayaṁ na sameti, katarāni yuddhakathā ca lāṇā ca te vihaṇṇam, ya ca pure
 kathitā yuddhakathā paṇ ca te idāni vikattitāni kīṇasā¹⁰ hatthipittāni dāna-
 kārapatto viṇṇito ti attito.

Evam Bodhisatto tam garuḥitvā „mā bhāyi sammā, kasuṁ
 mayi thite vihaṇṇasāsi“ Bhīmasenaṁ hatthipittāni otāretvā
 „mahāyitvā geham eva gacchā“¹ ti uyyojetvā „ajja mayā pāka-
 ṣeṇa bhavitum vuttatiti“ saṁgāmanā pavasitvā unnaḍitvā bala-
 koṭṭhakam bhinditvā sapattarājānaṁ jivagāham gāhāpetvā Rā-
 rāṇasiraṇṇo saṁtikam agamāsi. Rājā tūṭṭho Bodhisattassa
 mahantaṁ yasaṁ adāsi. Tato paṭṭhāya Culladhamuggahapaṇ-
 dīto ti sakala-Jambudīpe pakāṇo ahaṁ. So Bhīmasenassa parib-
 hayaṁ Jaṭvā sakattānaṁ eva posevā dānādāni puṇṇāni katvā
 yathākammam gato.

Sattā „na bhikkhave idāni“¹ evā bhikkhu vikatteti², pubbe
 pi vikattenti yevā³ ti tatrā imam dhammadānaṁ āharitvā anusa-
 dham ghaṭetvā jātakam samodhāresi. „Tadā Bhīmaseno vikattitabhikkhu
 āsosi, Culladhamuggahapaṇḍīto paṇ aham evā“⁴ ti Bhīmasena-
 jātakam. Vasoṇvaggo añṇamo.

¹ C^o naba aham. C^o lāṇa aham. ² C^o vasmā. ³ C^o idam. ⁴ C^o -saṁgāmanā
 dhāra, C^o -valeṣṭhā. ⁵ Both MSS. vikattitā.

9. APĀYIMHAVAGGA.

1. Surāpānājātaka.

Apāyimba ānacimbhā u. Idam Sattihā Kosambhiyaṃ upa-
 nisāya Ghoṣitārāma viharanto Sāgatattheraṃ ārabhha kassasi.
 Bhagavati hi Sūvatthiyaṃ vasaṃ vasiṭvā cārikagamanassa¹ Bhaddava-
 tikāṃ nāma nigamaṃ sampatte gopālakā pasupādakā kassakā pathā-
 vīno ca Sattihāraṃ divā vanditvā „vā bhante Bhagavā ambatitthiṃ
 agamāsi, ambatitthe jātāhesame ambatitthako nāma nāgo kassico² gho-
 rariso Bhagavantam ettheyyā³“⁴ ti vārayāsa. Bhagavā teṇa kathāṃ
 asupanto rīya teṣu yāva tāliyaṃ vārayamānesu⁵ pi agamāsi yeva. Tatra
 audam Bhagavati Bhaddavatikāya aridhā nāhatamemiṃ vasaṃ vade
 riharante teṇa samayesa buddhipapbhūko Sāgato nāma therō pathaj-
 janikāya iddhīyā sammunāgato tam asamaṃ upasamkamitvā tassa nā-
 garājassa vasaṃ natthāno tigasantharakeṃ paṇḍāpetvā⁶ pallānkena māsidi.
 Nāgo mukkhāṃ asahamāno⁷ dhūmāyi. Therō pi dhūmāyi. Nāgo
 pajjali. Therō pi pajjali. Nāgassa tejo therāṃ na bādhati. Therāssa tejo
 nāgaṃ bādhati. Evam so khapema tam nāgarājānaṃ dametvā sarameṣu
 ca silesu ca patipphapetvā Sattihā santikaṃ agamāsi. Sattihāpi Bhaddava-
 tikāyaṃ yathābhikantaṃ riharitvā Kosambhiṃ agamāsi. Sāgatatthereṃ
 nāgassa damitabhāro sakulajaṇapadam pathasi. Kosambhinagaravāsīno
 Sattihā pacceggamaṇaṃ katvā Sattihāraṃ vanditvā Sāgatattherassa santi-
 kaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ jhūḷi eṇa ābasseu : „bhante yaṃ
 tumhākaṃ dullaḷhaṃ tam vadeyyāthā ‘ti’⁸ tad eva mayam patiyādesāṃā⁹
 ‘ti. Therō tūhi¹⁰ ahesi. Chabbaggiyā paṇḍhamasu : „āyaso paḍhijjānaṃ
 nāma kāpotikā surā dullaḷhā¹¹ e¹² eva mahāpā ca, sace tumhe therassa
 pasannaṃ kāpotikaṃ suraṃ¹³ patiyādetthā¹⁴ ‘ti. Te „ādhū¹⁵ ‘ti sampaphe-
 chitvā Sattihāraṃ vātanāya nimantetvā nagaraṃ parivāṭvā „attano
 attano gohe therassa daseṃā¹⁶ ‘ti kāpotikaṃ pasannaṃ patiyādetvā
 therāṃ nimantetvā ghare ghare pasannaṃ nādamu. Therō pivitvā surā-
 mdomatto nagaratoṇikkhamanto dvārasare pati, vippalāpamāno ni-
 pajji. Sattihā katalhattakico angarā nikkhamanto therāṃ tṇākāreṃ
 ājannaṃ divā „gaḥhatu bhikkhave Sāgata¹⁷“ ti gūhāpetvā āramaṃ

¹ C¹ carigamanassa. ² both MSS. kassico. ³ both MSS. vāriya. ⁴ C² paṇḍāpe-
 tetvā. ⁵ C³ agamāno. ⁶ so both MSS. ⁷ both MSS. pasannaṃ kāpotikaṃ suraṃ.

agumāsi. Bhikkhū therassa sissam Tathāgataassa pādanūle katvā taṃ
nīpajjāpesuṃ. So parivattitvā pāde tatthāgutaḥhiṃkhe katvā nīpajji-
Sattthā bhikkhū paṭipucchā: „Kīṃ nu kho bhikkhave yaṃ pubbe Sāga-
tassa mayi gāraṇaṃ taṃ idāni¹ tathāhi²“. „N³ atthi bhante“ ti. „Bhik-
khavo ambatitthakam⁴ nāgarājāsam⁵ ko damesi⁶ti“. „Sāgato bhante“ ti.
„Kīṃ pan⁷ etarahi Sāgato udakadeḍḍahhakam⁸“ pi dametuṃ sakku-
peyyā“ ti. „No h⁹ etam¹⁰ bhante“. „Apī nu bhikkhave evarūpaṃ
pātum yuttam¹¹ yaṃ pīvitvā evaṃ viṇāsi¹² hoṃhi¹³“. „Ayuttam¹⁴ bhante“
ti. Atha kho Bhagavā theram¹⁵ garaḥitvā bhikkhū āmantetvā „surā-
merayapāso pācittiyā“¹⁶ ti sikkhāpadaṃ paṇāpetvā uttāsyāssaṃ gu-
dhakutiṃ¹⁷ pīvāsi. Dhammasambhāyaṃ sammipattitā bhikkhū surāpānāssa
aruppaṃ kathayimā: „yāro mahādoraṃ e¹⁸ etam¹⁹ āvuso surāpānāsa nāma
tāva paṇāsamuppannaṃ nāma idhīmantaṃ Sāgataṃ yathā Sattthā gūḇa-
mattam²⁰ pi na jānāti tathā akāsi²¹“. Sattthā āgantvā „kāya nu²² ittha
bhikkhave etarahi kathāya sammāsiṃhā“²³ ti pucchitvā „imāya nāmā“²⁴ ti
vutte „na bhikkhave idāni²⁵ eva suraṃ pīvitvā pabbajitā viṇāsiṃso hoṃti.
pubbe pi ahaṃsā yevā“²⁶ ti vatvā atitāṃ āharā²⁷:

Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ kārente
Bodhisatto Kāśīrajthe udiccabrahmacakule nibbattitvā
vayappatto isipabbajjāṃ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca
uppādetvā Jhānakīlayaṃ kilanto Himavantapadesse vasati pañcahi
antevāsikasatehi parivuto. Atha naṃ vassānasamaye sampatte
antevāsikā āhāraṃ: „ācariya manussapathaṃ gantvā loṇambilaṃ
sevītvā āgacchāmā“¹ ti. „Avuso, ahaṃ idh² eva vasissāmi,
tunhe paṃ gantvā sarīraṃ santappetvā vassaṃ vitināmetvā
āgacchathā“³ ti. Te „sādhū“⁴ ti ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasīṃ
gantvā rājanyāne vasītvā punadivase bahiddvāragāme yeva bhik-
khāya caritvā subhitaṃ hutvā⁵ punadivase nagaraṃ pavasiṃsu.
Manussaṃ sampiyāyamānā bhikkhaṃ ādaṃsu, katipāhaccayena
ca rañño ārocesuṃ: „dava Himavantato pañcasatā isayo āgantvā
uyyāne vasanti-ghoraṭapā parimāritindriyā silavanto“⁶ ti. Rājā
tesaṃ guṇe atvā uyyānaṃ gantvā vanditvā katapatīsanthārō

¹ C¹ idāni. ² C² -deḍḍi-. ³ C³ -kūḇa-. ⁴ C⁴ -ri. ⁵ C⁵ andhe hutvā.

vassānañ catumāsani¹ tatth² eva vassanattāya patiññāñ gahetvā nimantesi. Te tato paṭṭhāya rājagehe yeva bhūñjitvā uyyāno vassanti. Ath³ ekadivasañ nagare surānakkhattaṇṇi nāma abhosi. Rājā „pabbajitānañ surā dollabhā“⁴ ti bahum⁵ uttamañ suraṇ dāpesi. Tāpaṇā suraṇ pīvitvā uyyānañ gantvā surāmadamattā hutvā ekacce oṭṭhāya naccimha⁶ ekacce gāyimha⁷ ekacce naccitvā gāyitvā khāriyādini avattharitvā niddāyitvā⁸ surāmade chinne pabujjhivā tam⁹ attāno vipākāraṇi sutvā diṇvā „na amhehi pabbajitasārappañi kutaṇ“¹⁰ ti roditvā paridevitvā „mayāñ ācariyena vinābhātattā evarūpañ pāpañ karimha“¹¹ ti tam¹² khaṇaṇi yeva uyyānañ pahāya Himavantañ gantvā paṭisāmitaparikkhārā ācariyañ vanditvā nisiditvā „kin nu kho tātā manussapathe bhikkhāya aḷikamsamānā sukhāñ vasittha samaggaṇāsaṇi ca pana vasitthā“¹³ ti pucchitvā „ācariya sukhāñ vasimha, apī ena kho mayāñ apātabbayuttakāñ pīvitvā visaññibhūtā satim¹⁴ paṭṭhapaṭum¹⁵ asakkontā gāyimha c’ eva naccimha“¹⁶ ti etam¹⁷ attamañ ārocentā imaṇi gāthañ samajjhāpetvā āhamaṇi:

Apāyimha anaccimha agāyimha rudimha ca,

visaññakarapaṇiḥ pūtvā¹⁸ diṭṭhā nāhumha vānarā ti. 80.

Tatha apāyimha ‘ti suraṇ pīvimha, anaccimha ‘ti tam¹⁹ pīvitvā²⁰ ‘batthapaḍa’ācentā naccimha, agāyimha ‘ti mukham²¹ vīcaritvā²² ‘āyalekkaṇa’āreṇa gāyimha, rudimha ca ‘ti puna vipatissarīṇe evarūpaṇi nāma amhehi kutaṇ ‘ti rodimha, diṭṭhā nāhumha vānarā ‘ti evarūpaṇi saññācchinnaṇaṇi ‘tesaṇi katarāṇiḥ suraṇi pīṭva etad²³ eva sādā yad²⁴ vānarā nāhumha ‘ti, even so attāno āgamaṇi kathaṇaṇi.

Bodhisatto „gareṇābhvāsarahitānaṇi nāma evarūpaṇi hoti yevā“²⁵ ti te tāpase garuḷitvā „puna evarūpaṇi mā karitthā“²⁶ ti tesāñ ovādaḥ datvā aparikkhaññhāno Brahmaloḷa-parāyano abhosi.

¹ C¹ catu. ² both MSS. niddāyitvā. ³ C¹ tam. ⁴ both MSS. vassitvā.

⁵ so both MSS. instead of naccimha ca? ⁶ C¹ piṭṭhā, C² pūtvā. ⁷ C¹ pīvitthā.

⁸ C¹ vīcaritthā.

Satthā imam dhammadessanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
— na paṭhāya hi „anusamīhū ghaṭeivā” ti idam pi na rakkhāma —
„Tadā iggaṇo Buddhapaṇisā ahesi, gaṇasatthā pana aham evā” ti,
Surāpānajātakaṃ.

2. Mittavindajātaka.

Atikkamma ramaṇakau ti. Imam Satthā Jetavane viha-
ranto ekam dubbacabhiḍḍikham ārabhā kathesi. Imassa pana
Jātakassa Kassapāsammānambuddha-kālīkaṃ vatttham Dasaṇipāte Mahā-
mittavindakajātake āvikkhavisati.

Tadā pana Bodhisatto imam gātham āha:

Atikkamma ramaṇakaṃ¹ sadāmatthaṃ ca dubbhakaṃ
sv-āsi² pāsāpamāsīno³ yasmiṃ jivam na mokkhasi. 81.

Satthā ramaṇakaṃ⁴ ti tamim kile phalikkasa nāmaṃ, phalikkapaṭṭhaṃ⁵
ca atikkanto sūti dīpeṃ, sadāmatthaṃ⁶ ca 'ti rajatassu nāmaṃ, rajatapāṭṭhaṃ⁷ ca
atikkanto sūti dīpeṃ, dubbhakaṃ⁸ ti maṇḍo nāmaṃ, maṇipāṭṭhaṃ⁹ ca atikkanto
sūti dīpeṃ, sv-āsi¹⁰ so ti teṇa, pāsāpamāsīno¹¹ ti, uracakkam¹² nāma pāsāpa-
mayam¹³ va hoti maṇḍamayam¹⁴ va, tam pana pāsāpamayam, so ca teṇa āsīno abhi-
nivṛtiyo ajjhotto¹⁵, tasmi pāsāpame āsīnato¹⁶ pāsāpīno¹⁷ ti vattabbe vyāḍḍana-
sāndhivassena mahāram āhāya pāsāpamāsīno¹⁸ ti vuttam, pāsāpam¹⁹ va āsīno tam
uracakkam āhāya pāpūḍḍitvā illo²⁰ ti attho, yasmiṃ jivam na mokkhasi
yasmi uracakkā yava te pāpam na āhīyati tava jivanto yava na moccissasi tam
āsiṇo sūti.

Imam gātham vattvā Bodhisatto attano devatthānam²¹ yeva
gato. Mittavindako pi uracakkam ukkhipitvā mahādukkham
ānubhavamāno pāpakaṃme parikkhīṇe yathākammanam gato.

Satthā imam dhammadessanam āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā²² Mittavindako dubbacabhiḍḍikha ahesi, devatthājā²³ pana aham evā”
ti. Mittavindajātakaṃ.

¹ C² ramaṇakaṃ. ² both MSS. pāsāpamāsi. ³ C² ramaṇakam. ⁴ C² phalikkasa
nāmaṃ phalikkasa phalikkapaṭṭhaṃ. ⁵ C² ajjhe-. ⁶ C² āsīnato, C² āsīnato.

⁷ C² devatassajjhanam, C² devatthāna. ⁸ C² amita tade.

3. Kāḷakappañijātaka.

Mitta have cattapadena hoṣṭi. Idam Satthā Jetarane viharanto ekam Anāthapiṇḍikassa mittam ārabhha kothesi. So kura Anāthapiṇḍikena saddhūm saha paṇḍukūḷito okācariyassa¹ eva santike ugrahitasippa nāmena Kāḷakappañi² nāma. So gacchanto³ kāle duggato hutvā Jivitaṃ anakkonto seṭṭhino santikān agamāsi. So taṃ samassāsetvā paribhayaṃ datvā attano kutumbān paṭicclāpesi. So seṭṭhino upakārake hutvā saṃbhakicāni karoti. Tadi seṭṭhissa santikān āgatahāle „tiṭṭha Kāḷakappañi, nāida Kāḷakappañi⁴, bhūñja Kāḷakappañi⁵“ vadanti. Atha⁶ ekadivasaṃ seṭṭhino mātāmaccā seṭṭhiṃ upasācākanitvā evam āhamsu: „mahāseṭṭhi, mā etadā tava santike kari. ‘tiṭṭha Kāḷakappañi, nāida Kāḷakappañi⁷, bhūñja Kāḷakappañi’ hi imiṃ saddama yakkha pi palāyeyya, na c’ esa tvaṃ samāno, duggato durupeta⁸, kiṃ te imiṃ“ ti. Anāthapiṇḍiko „nāmanā oṃma vahāraṇamittam, na taṃ paṇḍitā paṇḍitaṃ karosi, sutantaṃgalikena⁹ oṃma bhavitaṃ na vaṭṭati, na sakkā mayā nānamattam nissāya saha paṇḍukūḷitam¹⁰ saṃhāyaṃ paricajjitaṃ“ ti tesuṃ vacanaṃ anādāya ekadivasaṃ attano bhogagāmāni gacchanto taṃ geharakkhakaṃ katvā agamāsi. Corā „seṭṭhi kura gāmaṃ gataṃ, gehaṃ nesa vilampisāma¹¹“ ti mātāvudhabatthā tatthibhāge āgacchitvā gehaṃ parivāresam. Itaro pi corānaṃ ūva āgamaṇaṃ āsāṃkamāno anādhāyanta va nāidi. So corānaṃ āgatahāraṇāṃ katvā manussā pabodhetuṃ „tvam saṃkham dhama, tvam ālāṇḍaṃ¹² vādehhi“ mahāsamaññaṃ karonto viya sakalanivesanaṃ okasaddhūn kurosi. Corā „‘anāmaṃ gehaṃ’ si dussutaṃ anibhehi, lili¹³ eva mahāseṭṭhi¹⁴“ pāsānamoggarūḍhiṃ tatthi¹⁵ eva chandhetvā palāyitaṃ. Pasaḍivase manussā tattha tattha chandhito pāsānamoggarūḍayo divā saṃvegappattā hutvā „sare ajja eva rūpo buddhisampanna ghaṇṇicārako nābhariṇo corohi yathāmeyyā pavasiṭvā saḃbagehaṃ viluttaṃ aṇṇa, imam dāhamittam nissāya seṭṭhiṃ vadhhi jātā“ ti taṃ paṇḍitēvā seṭṭhino bhogagāmāni āgatahāle saḃhitaṃ taṃ parattim ārocayāntu. Atha ne seṭṭhi avoca: „tunhe eva rūpāde manā geharakkhakaṃ mātān nikkajjhāpettha, saṃ¹⁶ āyaṃ amulākaṃ dencuṇṇa mayā nikkajjhito aṇṇa ajja ne kutumbān kiṇci nābhariṇa, nāmanā oṃma upasācākaṃ hitaṇṇitaṃ eva paṇḍitaṃ“ ti tassa uttaritarān paribhayaṃ datvā „tiṭṭhi dāni me idam kothāpā-

¹ C¹ -kālakaṇṇi, C² -kālakaṇṇi. ² C¹ -ato. ³ C¹ -kālā-. ⁴ C¹ -durā-. ⁵ C¹ -omhaṃ-

⁶ C¹ -kittarā, C² -kālakaṇṇi. ⁷ an both MFS, instead of ālāṇḍaṃ

lhanan" ti Sattbu suttikāni gantvā ādito paṭṭhāya taṃ pavattiṃ ārovesi,
Sattthā „sa kko gahapati idhū" eva Kāḷakaṇṭhi' mitto attano mittassa
ghoraṇakūṭumbāni cakkhati, pubbe pi rakkhāi yevā" 'ti vatvā tena yācā
nitam āharī:

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kareṇa
Bodhisatto mahāyaso seṭṭhi ahoṣi. Tassa Kāḷakaṇṭhi nāma
mitto ti sabbaṃ paccuppannasādisam eva. Bodhisatto bhoga-
gāmato āgato taṃ pavattiṃ sutvā „sace mayā tumbhākāni va-
cānena evarūpo mitto nikkadāhito ussa aṇṇa me kuṭumbāni
kiñci nābhavissā" 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

Mitto have sattapaḍena hoti,
sahāyo pana dvādasakena hoti,
māsaddhamāsena ca ūṭi hoti,
tatuttariṃ attasamo pi hoti,
so 'haṃ kuthaṃ attasukkhassa hetu
cirasattthunāḥ' Kāḷakaṇṭhiṃ jaheyyaṃ ti. 82.

Tattha have ti ulpanamattāni, mettayāmi mitto, mettāni paccupaṭṭhapeti¹
sineham karoti attā, so pan' esa sattapaḍena hoti ekato sattapadavitharaga-
manamattena hoti attā, sahāyo pana dvādasakena hoti² sabbakiccānaṃ
ekato karuṇassena sabbāriyapāṭhesu esā³ gacchati sahāyo, so pan' esa dvāda-
saka hoti dvādasakāni ekato vīṭhena hoti attā, māsaddhamāsena 'ti mā-
sena vā addhamāsena vā, ūṭi hoti⁴ ūṭhāmo hoti, tatuttariṃ ti tato uttariṃ
ekato vīṭhena attasamo pi hoti eva, jaheyyaṃ ti evarūpaṃ sahāyaṃ kuthaṃ
jaheyyaṃ ti mīḷḷaraso ghorāni kathaṃ. Tato paṭṭhāya pama koci tass' antare
vā⁵ nāma nāhoṣi⁶.

Sattthā imaṃ dhammasaṃgāṃ āharitvā jātakāni samodhānesi:
„Tadā Kāḷakaṇṭhi' Anando ahoṣi, Bārāṇasiseṭṭhi pama ahaṃ evā" 'ti.
Kāḷakaṇṭhījātakā.

¹ C¹ kila-. ² so hath MSS. instead of cirasuttthunāḥ. ³ C² -ṭṭhapeti. ⁴ C³ sakkā.
⁵ C⁴ nahosi. ⁶ C⁵ -Kāḷakaṇṭhi. C⁶ Kāḷakaṇṭhi.

4. Atthasaddhārajātaka.

Arogyam icche paramaṃ ca lābham ti. Idam Satthā Jetavanā vibharanto ekaṃ atthakusalaṃ puttān ārabhita kathesi. Sāvutthiyyān hi ekasmi mahāvibhavaṣaṃ seṭṭhiṃ puttā jātīyā sattavassā paññavā atthakusala. So ekadivasaṃ pitarān upasamkamātvā atthassa dvārappañham nāma pucchi. So tam eva jānāti. Ath' assa etad ahoṣi: „ayam pañhe atisukkhama, thepetvā sabbaññū-Buddham añño uparibharaggeva heṭṭhā avicinā paricchinne lokasammivāse etam pañham kathetum samattho nāma n' atthi¹“ so puttān ādāya bahumūlāgandhā-vilepanaṃ² uphāpetvā Jetavanān gantvā Satthāraṃ pūjetvā vanditvā ekamantān nisīdne Bhagavantaṃ etad aroca: „ayam bhante dāraḥ paññavā atthakusala maṃ atthassa dvārappañham nāma pucchi, ahaṃ³ tam pañham ajānanto tinnhākam sutikam āgato, vādiṃ me Bhagavā tam pañham kathesi⁴“ ti. Satthā „pubbe p' ahaṃ upasaka imiṃ kumārakena tam pañham puttā mayā⁵ c' assa⁶ kallāto, tadā maṃ⁷ eva jānāti, añño pama-bhavaṃsamklepīgutattā na sallakkhetthi⁸“ evā teva yāceto sūtaṃ āha:

Atte Barānasiyyam Brahmadatto rajjam kāsente
 Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahoṣi. Ath' assa puttā
 sattavassiko jātīyā paññavā atthakusala. So ekadivasaṃ
 pitarān upasamkamātvā „tāta atthassa dvāraṃ nāma kiṃ⁹“ ti
 atthassa dvārappañham pucchi. Ath' assa pitā tadā pañham
 kathento imaṃ gātham āha:

Arogyam icche paramaṃ ca lābham,
 sīhaṃ ca vuddhānūmatān sutāṃ eva
 dhammānūvatti ca alinātā eva
 atthassa dvārā pamukkhā chāl¹⁰ ete ti. 83.

Tathā arogyam icche paramaṃ ca lābham ti ekkāro nipamattān, tāta paramam eva ārogyasamkhattān paramam lābham iccheyya ti imam attham dipento evam āha, tathā arogyam nāma sattavassā eva cittaṃ eva arogyabhavo anāturaṃ, sattho hi rogāturo¹¹ n' eva aladdham bhogalābham uppādetum sakkoti

¹ both MSS. bahū- ² C¹ akū- ³ C² tassa. ⁴ C¹ na ⁵ so both MSS.

⁶ both MSS. rogāturo.

[illegible]

Evam Bodhisatto puttassa attabaddharapañham kathesi. So tato paṭṭhaya tesu chasu dhammesu vatti. Bodhisatto pi dānādīni puññāni karevā yathākammam gato.

Sattkā muṇi dharmadeśanam āharitvā jātakam samodhāresi:
 „Jadā putto va paścappamso putto, mahāseṭṭhi paṇa alam eva”¹ ti.
 Atthasandvārjūtakam.

5. Kimpakkajstak.

Ayatim' devaṃ nākaṇṇāyā 'ti. Idam Satthā Jetavane
 riharanto ekam ukkaṇṭhitabhikkhuno ārabha kathesi, Aśūnto
 kira kulaputto Baddhasāmaṇo aṇaṃ dāvā pabbajito. Ekadivasam
 Sāvattihīyam piḍḍaya ceto ekam aluṃkatalūtham dāvā ukkaṇṭhi.
 Atha nuṃ ācariyapajjhāyā Satthū sutikam ānāyasa. Satthā „saccaṃ
 kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito" ti parucchitvā „saccaṃ" ti vutte „paṇa
 kamaggaṃ naṃ" etc bhikkhu paribhogakāle nimanāyā, so paṇa navaṃ paṇi-
 bhogo navaṃ paṇi paṇiṇṇalīdayakattā kampaṇakaphalaṃ paribhogasādhī¹
 hoti, kampaṇakaphalaṃ nāma yaggaṇḍharasasampannam, khāditaṃ paṇa
 aṇṇam khādetvā jīvakkhayaṃ pūpeti, pubbe bahujānā tassa devaṃ

¹ (9) hant- ² C² xamkora ³ in both MSS. ⁴ both MSS. -ruad. ⁵ C² lyall
C² ayall ⁶ both MSS. -pallibhaga. ⁷ both MSS. -radia.

udāvā vaggagandharasesu baḍḍhitvā tam phalaṃ paribhūṇitvā jīvitak-
khayaṃ pāpuṇimā¹ 'ti satvā uttāṃ ābharī:

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmadatto rajjaṃ kārento
Bodhisatto satthavāho hutvā pañcahi sakatasatehi pubbaṃtā
aparantaṃ² gacchanto aṭavimukhaṃ patvā maṇusse sannipādetvā
„imissā aṭaviyā visarukkhaṃ nāma atthi, mā kho mañ anāpucchā
pubbe akhādītapobbāni phalāni khādīthā³ 'ti eva⁴. Maṇussā
aṭaviṃ atikkamītvā aṭavimukhe ekaṃ kimpakkarukkhaṃ phala-
bhāraṇamītasākhāṃ addasaṃsa, tassa khandhasākhapattaphalāni
saṅghāpavannarasagandhehi ambasadisā⁵ eva. Tesu ekacce
vannagandharasesu bandhitvā ambaphalasaṃnāya phalāni khā-
diṃsu, ekacce „satthavāhaṃ pucchitvā khādissāmā⁶ 'ti gahetvā
atthamsu. Bodhisatto tam thānaṃ patvā gahetvā thita⁷ phalāni
chaḍḍāpetvā ye khādanūnā atthadisu te vamaṇaṃ kāretvā tesu
bhesajjaṃ udāsi. Tesu ekacce ārogā jātā, paṭhamam eva
khādītva thitā pana jīvitakkhayaṃ patvā. Bodhisatto pi icchi-
taṭṭhānaṃ sotthiṇā gantvā lābhaṃ labhitvā puna sakatṭhānaṃ
eva āgacchvā dānādini puṇṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Satthā tam⁸ vatthuaṃ kathetvā abhisambuddho hutvā imaṃ
gāthāṃ āha:

Āyatāṃ doraṃ nānūyā ye kāme patisevati

vipākante haṇanti naṃ kimpakkam eva bhakkhitaṃ ti. 84.

Tattha āyatāṃ doraṃ nānūyā¹ ti anagata doraṃ nānūyā āgantvā ti
attho, ye kāme patisevatīti ye tatilokāne ca ālīnākaṃ eva patisevati,
vipākante haṇanti naṃ ti te kīlā² naṃ purisaṃ attāno vipākasaṃkhyāte
ante uttāyāḍheṇ uppanneṃ nānappakāreṃ dukkhaṃ saṃjogiyamā³ haṇanti,
kathāṃ: kimpakkam eva bhakkhitaṃ yathā paribhogakāle vaggagandharase-
saṃpattiyaṃ maṇapaṃ kimpakkaḥphalaṃ saṃgataṃ doraṃ atthetvā bhakkhitaṃ ante
haṇati jīvitakkhayaṃ pāpeti.

Evaṃ paribhogakāle maṇāpāpi kānā vipākakāle haṇanti doraṇaṃ
yathānusaṃdhiṃ pāpetvā saccaṃ pakāse⁴. Ukkamḍhitābhikkhū sotā-

¹ both MSS. patanti. ² both MSS. thita. ³ U² nā. ⁴ so both MSS. instead of
kama². ⁵ O² -yojya-

pattiphalam¹ pāpuṇi, sotāpariāyā pi² keci sotāpannā keci sakadāgā-
mino keci anāgāmīno keci arahanto ahetumā. Sattihāpi imāni dhamma-
deśanāni āharitvā jātakam sāmodhānesi: „Tadā parissā Buddhapariā-
saho, sattiha-vāho pana aham evā“³ ti. Kimpakkajātakam.

6. Silavimamsana-jātaka.

Silam kir⁴ eva kalyāṇan ti. Idam Sattihā Jetavane
vihāmato ekam silavimamsakam⁵ brāhmaṇam ārabbhā kathesi.
So kira Kosalarājānaṃ nissāya jīvati Uccarapagato ukkhaṇḍapaṇḍasālo
tiṇṇam vedānam pāragā. Rājā „ayam silavā“⁶ ti tassa atirekasam-
mānam karoti. So cutesi: „ayam rājā mayham ānālabrāhmaṇehi“⁷
atirekasammānam karoti, atiriyā mum garuṃ katvā pasesati, kin nu
kho esa mama jāti-gottakulapadesasippasampattiṃ⁸ nissāya imāni
sammanāni karoti udāhu silasampattiṃ, vimānissāmi tāvā“⁹ ti so
ekadivase rājapattikānam ganivā gharah gacchanto ekussa heraññi-
kassa phalakato anāpucchitvā ekam kahāpanam gaḍetvā agamāsi.
Heraññiko brāhmaṇe garubhāvena kiñci svatvā va niaṭṭhi. Punadvase
dve kahāpane gaḇhi. Heraññiko tath¹⁰ eva addivase. Tatiyadvase
kahāpanamuttimā aggaheṣi. Atha nam heraññiko „Ajjā te tatiyo
divaso rājakuṭumbam vilumpantassā“¹¹ ti „rājakuṭumbam vilumpakacoro
me gaḇhe“¹² ti tikkhattum viravi. Atha nam manussā ito c’ ito cā-
gantvā „ciraṃ dāni tvaṃ silavā“¹³ riyā vicaritū¹⁴ dve tayo pahāre duttvā
bandhitvā māṇḍe dasessum. Rājā vippajissāri buttvā „kaṃmā brāhmaṇa
evarūpaṃ dassilakammam karosīti“¹⁵ ratvā „gacchatha, tassa rājānam“¹⁶
karothā“¹⁷ ti āha. Brāhmaṇo „nāham mahārāja coro“¹⁸ ti āha. „Atha
kaṃmā rājakuṭumbakassa phalakato kahāpane gaḇhitū“¹⁹. „Etam mayā
toyī mama sammanāni karonti“²⁰ kin nu kho rājā mama jāti-dāni
nissāya anāsammanāni karoti udāhu silam nissāya“²¹ ti vimānissatthāya
katam, idāni panā mayā ekasena nātum, yathā silam eva nissāya
taya mama sammanāni kato na jātiyādini tathā“²² hi so idāni rājapad²³
kūressitū, sv-āham imāni kārūpam imānīm loke silam eva uttamaṃ
silam pamukhaṃ“²⁴ ti sammajjhānam gato, imassa punāham silam anuo-

¹ C² -phalam corr. to -phala. ² C² -ka. ³ C² anālabra-. ⁴ both MSS.
-sippam-. ⁵ both MSS. ābavā. ⁶ both MSS. karohitū. ⁷ C² rājānam,
C² rājā. ⁸ C² tatiyammānāni karonti corr. to tayo-. C² toyī mama sammanāni
karonti. ⁹ C² yathā. ¹⁰ both MSS. rājānam.

charikāsi karonto gehe pīto klēse puribhojanto na sakkhissāmi
 kāmā, aji¹ eva Jetavanāni gautvā Satthu santike pabbajissāmi,
 pabbajjāni me dehi² vatrā rājānaṃ anujāṇe³petvā Jetavanākkhimmakke
 pāyāsi. Atha naṃ ātissahajjabandhavā sannipāte⁴tvā niraretuṃ
 asakkontā⁵ niratimāsu. So Satthu santikam gautvā pabbajjāni yāci-
 tvā pabbajjāni ca upasampadaṃ ca labhivā ariyasatthakammanto
 ripassanāni vuddhetvā arahattāni petvā Satthūnaṃ upasamkamitvā
 „bhante mayhaṃ pabbajjā matthakāni pattā⁶“ ti nūnāni vyākāsi.
 Tassa taṃ nūnāryūkarānaṃ⁷ bhikkhusaṃghe pākāni jātaṃ. Atha
 ekadivasaṃ dhammasabbhāyaṃ sannipatitā bhikkhū „āvuso avuso nāma
 raṇṇo upajjhāka⁸brāhmaṇo attano sīlāni vīmaṃsivā rājānaṃ āpucchitvā
 arahatto⁹ patiṭṭhito“ ti tassa guṇaṃ kathayamānā nisidimāsu. Satthū
 āgautvā „kāya na¹⁰ ittha bhikkhava etarahi kathāya sammisimā“ ti
 pucchitvā „kāya nāma“ ti vutte „na bhikkhava kiṃāsi ayam eva
 brāhmaṇo attano sīlāni vīmaṃsivā pabbajitvā attano patiṭṭham akāsi,
 pubbe pi paṇḍitā attano sīlāni vīmaṃsivā pabbajitvā attano patiṭṭham
 karissā¹¹“ ti vatrā atītaṃ āharī.

Attāte Bārāpasīyaṃ Brahma¹²datte rajjāni karente
 Bodhisatto tassa purohito¹³ aho¹⁴ dānādimitto sīlajjhāsayo
 akhaṇḍapaṇḍasīlo. Rājā sesabrāhmaṇogho atirekaṃ tassa sam-
 mānaṃ karotīti sabbāni purimasadisam eva. Bodhisatte pana
 bandhitvā raṇṇo santikaṃ nīyamāno¹⁵ ahigandhikā antaravithīyaṃ
 sappamā kiṭṭhenta¹⁶ naṃ naṃgutthe gaṇhanti gīvāya gaṇhanti gale
 veṭhenti. Bodhisatto te divā „mā tātā etaṃ sappamā naṃ-
 gutthe gaṇhatha, mā gīvāya¹⁷, mā gale veṭhettha, ayam¹⁸ hi vo
 dasitvā jīvita¹⁹akkhayaṃ pāpeyya“ ti āha. Ahigandhikā²⁰ „brāh-
 maṇa sappo sīlavā ācārasampanno, tādāso dasa²¹lo na hoti,
 tvaṃ pana attano dassīlatāya anācāraṇa²² rājakuṭumbavilumpaka-
 coro“ ti bandhitvā nīyēsi²³ āhamaṃ. So cintesi: „sappāpi
 tāva aḍasanta²⁴ aviveṭhenta²⁵ sīlavanto ti nāmaṃ labhanti, kim
 aṅga²⁶“ pana manussabhūtā, sīlāni yeva imasmiṃ loke uttamaṃ,

¹ U² 10. ² C² aññāsi. ³ both MSS. anujāṇe. ⁴ C² purohito. ⁵ C² oṭṭya.

⁶ both MSS. klā. ⁷ both MSS. gīvāya. ⁸ so both MSS. ⁹ C² addā āha, C² 4. ¹⁰ C² nīyāsi. ¹¹ C² kimaheta.

n' atthi tato uttaritaran" ti. Atha nam netvā rañño dassesom.
Rājā „kim idam tāta" ti pucchi. „Rājakuṇṭambavilumpakacoro
devā" ti. „Tena hi 'ssa rājānam karothā" ti. Brāhmaṇo
„nāhaṃ mahārāja coro" ti āha. „Atha kosmā kahāpape
aggahesi" ca vutto purimanayen' eva sabbaṃ ārocento
„sv-āhaṃ iminā kāraṇena 'imāminā loke sīlam eva uttamaṃ
sīlam pāmukkhān' ti sannitṭhānaṃ gato" ti vatvā „tiṭṭhatu tāva
idam, āsviṣo tāva aḍasanto aviheṭhento sīlavā ti vattabbamattaṃ
labhati, imināpi kāraṇena sīlam eva uttamaṃ sīlam pavaran"
ti sīlam vaṇṇento imam¹ gātham āha:

Sīlam kir' eva kalyāṇam, sīlam loke anuttaram,
passa: ghoraviṣo nāgo sīlavā² ti na haññatīti. 85.

Tathā sīlam kir' eva³ ti kāyavācchitteti vitikkamanasasikkhātam⁴ āsā-
sīlam eva, kirā⁵ ti anussavareṇa vadati, kalyāṇan ti suṇḍaratarāṃ, anuttaran
ti jetṭhakam sebbagunadāyakaṃ, passa⁶ ti attanā diṭṭhakāraṇaṃ abhinukhaṃ
karonto kathesi, sīlavā ti na haññatīti ghoraviṣo pi samāno aḍasane-
aviheṭṭhamattakepa sīlavā ti pavaranam labhati, na haññati na vihaññatīti,
imināpi kāraṇena sīlam eva uttamaṃ ti.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya⁷ rañño dhammaṃ dasetvā
kāme pahāya isipabbajjāṃ pabbajitvā Himavantaṃ pavisitvā
pañca abhiññā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmalo-
ka-parāyano⁸ ahoṣi.

Satthā imam dhammadessanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā rājapariṣā Buddhapariṣā ahoṣi, purohito paṇa aham evā" ti
Sīlavimamsana-jātakaṃ.

7. Maṅgalajātaka.

Yassa maṅgalā samūhatā ti. Idam Satthā Vajuvāno
viharanto ekaṃ vāṭakalakkhaṇabrāhmaṇaṃ ārabbhā kathesi.

¹ C^o omitti imam. ² both MSS. sīlavā. ³ C^o vitikkamanasasikkhātam. C^o
kāyavācchitteti vitikkamanasikkhātam. ⁴ C^o gāthāyaṃ. ⁵ C^o -go.

Rājagahavāsiko kir' ek' brāhmaṇo kotūbahamaṇḍaliko tiṇu ratanu appasanno micchādīṭṭhi addho mahaddhano mahābhogo. Tassa samuggo ṭhapitvā sātākayugam' mūlikā khādī. Ath' asso etim' nahāyitrā „sātako uharathā" 'ti vuttakāle mūlikāya khādīnathāva ārocayissu. So cutesi: „vace idam' mūlikadattam' sātākayugam' imaṃmīṃ gehe bhavissati mahāvināso bhavissati, idam' hi avamaṇḍalam' kālakaṇṇisaddham', puttadhiṭṭhānaṃ pi dāsakammakārādiṇaṃ vā' na sakkā dātum', yo hi idam' gaṇhissati vabbassa mahāvināso bhavissati, āmakasūṇe chaddāpessāmi, na kho pana sakkā dāsādīnaṃ hatthe dātum', te hi ettha lobham' uppādetvā idam' gabetvā vināsam' pāpuṇeyyū", puttassa tam' hatthe dassāmiti" so puttāṃ pakkosūpetvā tam' attham' ārocetvā „tram' pi naṃ tāta hatthena aphiṇṇitvā daḍḍakena gabetvā āmakasūṇe chaddetvā sāsīsam' nahāyitrā ehi" pesesi. Sattāhi pi kho tam' dīrasam' pacceṇassamaye veneyyabandhava olukento imesam' pitāputtānaṃ sotāpatiphalassa npanissayaṃ dīsvā nigavāṭṭham' gabetvā niguluddako viya ganitvā āmakasūṇādvāre āsidi chabbaggaṇabuddharamsiyo vasaṃjento. Mānava pītu vacanāṃ sampaticchitvā agārasappam' viya tam' yugasātakam' yaṭṭhikoṇḍiyā gabetvā āmakasūṇādvāram' pāpuṇi. Atha naṃ Sattāhi „kiṃ karosī mānava" 'ti āha. „Bho Gotama, idam' sātākayugam' mūlikādāṭṭham' kālakaṇṇisaddham' kalāhalavissūpamam' mama pitā 'anno etam' chaddento lobham' uppādetvā gaṇhēyyā' 'ti bhayena naṃ paḷaṇi', aham' etam' chaddetvā etim' nahāyissāmiti' ādāya' gato 'mhi bho Gotama" 'ti. „Tena chaddēhiti". Mānava chaddesi. Sattāhi „ambhāko dāni vaṭṭatīti" tassa sammukhā va avamaṇḍalam' „bho Gotama, etam' kālakaṇṇisaddham', mā gaṇhi mā gaṇhīti" tassuṇṇe vāriyamāne' yeva gabetvā veḷuvanābhīmukhe pāyāsi. Mānava varena ganitvā pītu āroceti: „tāta mayā āmakasūṇe chadditāṃ sātākayugam' samāno Gotamo 'ambhākam' vaṭṭatīti' mayā vāriyamāno pi gabetvā Veḷuvanaṃ gato" ti. Brāhmaṇo cutesi: „tam' sātākayugam' avamaṇḍalam' kālakaṇṇisaddham', tuṃ valaṃjento sammāno pi Gotamo navassati, tato ambhākam' garuhā bhavissati, samapassa Gotamassa āṇe' bahuvāṭṭha dattvā tam' chaddāpessāmiti" so bahuvāṭṭha' gāhūpetvā¹⁰ puttassa addhām' Veḷuvanaṃ ganitvā Sattāharaṃ dīsvā ekamantaṃ ṭhito evam' āha: „saccam' kira te bho Gotama āmakasū-

¹ so both MSS. instead of pi? ² both MSS. -neyyam. ³ C¹ nam. ⁴ C¹ kalā-hala-, C² kalāhala-. ⁵ C¹ vāḷaṇi, C² vāḷaṇi corr. topahini. ⁶ both MSS. āha. ⁷ C¹ vāriyamāne. ⁸ both MSS. āṇe. ⁹ C¹ kahi-, ¹⁰ C¹ kahi-.

sānā sūtakayugam gahita¹ ti. „Saccam brāhmaṇā“² ti. „Bho Gotama tam sūtakayugam avamaṅgalam, tumahe tam paribhūṇjamānā nassissatha, sakalavīhāro pi nassissati, sace vo nivāsanam vā pārappannam vā na-ppahoti ime sūtake gahetvā tam chaḍḍāpetthā“³ ti. Atha naṁ Sattthā „mayam brāhmaṇa pabbajitā nāma, amhākaṁ āmakasūsanā antaraṁvithiyam amkārajjhāne“⁴ uabāsavitthe mahāmmugge ti evaṛūpona phāssa chaḍḍitā vā patitā vā pilotikā vaṭṭati, tvaṁ pana na idāṁ eva pubbo pi evaṇḍaladdhiko yevā“⁵ ti tena jācito aññesa āhosi.

Attie Magadharatthe Rājagahanagare dhammiko Magadharājā rajjam kāresi. Tadā Bodhisatto ekasmiṁ udiccabrāhmaṇapakule nibbattitvā viññūtam patto isipabbajjam pabbajitvā alhiññā ca samāpattiyo ca nibbattitvā⁶ Himavante vasaṁāno ekasmiṁ kāle Himavantato nikkhamitvā Rājagahanagare⁷ rājeyyānam patvā tattha vassitvā dutiyadvase bhikkhācārattāya nagaram pāvīsi. Rājā tam diavā pakkosūpetvā pāsāde nisīdāpetvā bhojetvā uyyāno yeva vasanattāya paṭiññam ganhi. Bodhisatto rañño niveṣaṇe bhujjitvā uyyāno vasati. Tasmīṁ kāle Rājagahanagare⁸ Dussalakkhagabrāhmaṇo nāma ahoṣi. Tassa samugge thapitam sūtakayugam ti sabbaṁ purimasadisam eva. Mānave pana susānam gacchante Bodhisatto paṭhanātaram gantvā susānavāre nisīditvā tena chaḍḍitam sūtakayugam gahetvā uyyānam agamāsi. Mānavo gantvā pītu ārocesi. Pītā „rājakulūpako“⁹ tāpaso nasseyya“¹⁰ ti Bodhisattassa santikam gantvā „tāpaso tayā gabhasātake chaḍḍehi, mā nassitthi“¹¹ āha. Tāpaso „amhākaṁ suṣāne chaḍḍitapilotikā vaṭṭati, na mayam kotūhalamaṅgalikā, kotūhalamaṅgalam nāma“¹² etam na Buddhapaccekaḍḍhabodhisatthehi vaṇṇitam, tasmā paṇḍitena kotūhalamaṅgalikena na bhavitabban“¹³ ti brāhmaṇassa dhammam devesi. Brāhmaṇo dhammam sutvā dīṭṭhīm bhinditvā Bodhisattam saraṇam gato. Bodhisatto pi aparibhūnajjhāno Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi.

¹ Or sakkirattāpe. ² both MSS. nibbattitvā. ³ C¹ -gahi. ⁴ C² -lupako.

⁵ both MSS. nasseyyasitthi.

Saṭṭhāpi imāṃ aṭṭhaṃ āharitvā abhisaṃbuddha hutvā brāhmaṇassa dhammaṃ desento imāṃ gūṭhaṃ āha :

Yassa maṅgalā samūhātā
 uppādā supinā ca lakkaṇā ca
 na maṅgaladesavutivatto
 yugayogādhigato na jātu-m-etthi. 86.

Taṭṭha yassa maṅgalā samūhātā u yassa aṭṭhaṃ khindāvaṃsa diṭṭhamāṅgalāni antamaṅgalāni mātamaṅgalāni u eṇe maṅgalā samūchinnā, uppādā supinā ca¹ lakkaṇā ca² u evarūpe caṇḍaggaṃ bhavissati evarūpe suriyaggaṃ bhavissati evarūpe rakkhaggiṃ bhavissati evarūpe ukkāpāto bhavissati evarūpe dīśadāṃ bhavissati³ ime pañca mahāuppādā, cānappakāraṇī supinā, sūbhagaṇakkaṇaṇaṃ dubbhagaṇakkaṇaṇaṃ dīṭṭhalakkaṇaṇaṃ puttalaṇakkaṇaṇaṃ dīśalaṇakkaṇaṇaṃ dīśalaṇakkaṇaṇaṃ aṭṭhalaṇakkaṇaṇaṃ aṭṭhalaṇakkaṇaṇaṃ sūbhalaṇakkaṇaṇaṃ sūbhalaṇakkaṇaṇaṃ u avamādikāni lakkaṇāni, ime ca diṭṭhi⁴ bhānā⁵ yassa samūhātā na etthi uppādādihi aṭṭhaṃ maṅgalāni vā avamaṅgalāni vā paṇṇā, ca maṅgaladesavutivatto u so bhīṇāseva saḥamaṅgaladesavutivatto atikkanto paṇḍitvā⁶ duto, yugayogādhigato na jātumeṭi kaṭṭhe va upanāḥo ca maḥḥo ca palāso⁷ ca⁸ u āḍḍhā mayha dve dve ekato āgatikkāsi yugā nāma, kāmāyogo bhavāyogo diṭṭhiyogo sūjjāyogo u ima samāre⁹ yaṇabhāveṇa caṭṭhe yoga nāma, te yoga ca yugā ca¹⁰ u yugayogo adhigato abhikkhavitvā gata¹¹ sūvatto samatikkanto khīṇāseva bhikkhu, na jātumeṭi¹² puna paṭisaṃvāsaṇaṃ ekārasaṃ¹³ eva imāni lokāni na etī na paṇṇāti.

Evāṃ Saṭṭhā imāya gūṭhāya brāhmaṇassa dhammaṃ desetvā puna saṇḍāni pakāseṇi. Saṇḍapariyosāṇe brāhmaṇo saddhiṃ puttana sotāpattiṭṭhāṇe paṭiṭṭhāhi. Saṭṭhā jātakam samodhānesi: „Tadā ete va¹⁴ piṭāputtā ahesuṃ, tāpaso paṇa aham evā¹⁵ u. Maṅgalaajātakam.

8. Sārambhajātakam.

Kalyāṇin eva muḥceyyā¹⁶ u. Imāṃ Saṭṭhā Sāvattṭhiyaṃ viharanto oṃasavādasikkhāpadāni ārabhaṃ kaṭṭhesi. Dve pi ratthiṇi¹⁷ heṭṭhā Nandivāṇajātake vuttasadiṣā¹⁸ eva. Imāmiṃ paṇa jātake

¹ both MSS. omit ca. ² C² diṭṭhadiṭṭhānā, C³ diṭṭhadiṭṭhānā corr. to diṭṭhi-
 ṭṭhānā. ³ so both MSS. instead of palāso? ⁴ C² samāre, ⁵ C³ omits gata.
⁶ C² ca.

Bodhisatto Qandhāranuppho Takkaśālayān aññatarassa brāhmaṇassa Sārambho nāma kalivaddo ahoṃ. Saithā idam aḍḍavattihum ko-thetvā abhisaṃbuddho hutvā imaṃ gātham āha:

Kalyāṇam eva muḍeeyya, na hi muḍeeyya pāpikam.
mokkhe kalyāṇiyyā eḍḍhu, mutvā tapatī pāpikam ti. 87.

Tattha kalyāṇinīmetvā¹ muḍeeyyā ti tatthodassavinimuttakalyāṇe su-
daram anavajjati vāsam eva muḍeeyya viṣaḍḍeyya katheyya, na hi muḍeeyya
pāpikam ti pāpikam lāṃkham² pācamaṃ appāsaṃ ananipam na muḍeeyya na
katheyya, mokkhe kalyāṇiyyā eḍḍhu³ ti kalyāṇavācāya viṣaḍḍamaṃ eva
imamān taṃ eḍḍhu sudaram bhaddakaṃ, mutvā tapatī pāpikam ti
pāpikam pharasaṃ vāsam muḍetvā viṣaḍḍetvā kathetvā so paṇḍito tapatī soṇaṃ
kilematti.

Evam Saithā imaṃ dhammaḍḍesaṃ āharitvā jātakaṃ samodhāresi:
„Tadā brāhmaṇo Anando ahoṃ, brāhmaṇo Uppalavannā, Sārambho
pāna ahuṃ evā“⁴ ti. Sārambhajātakam.

9. Kuṭṭhakaṭṭaka.

Vācā va¹ kira te āsīti. Idam Saithā Jetavana² vīharanto
ekam kuṭṭhakam ārabhha kathesi. Kuṭṭhakaṭṭakam Uddālaṇḍaka
āvīharisati.

Aṭṭe Bārāṇasīyān Brahmadatte rajjān karente
ekam gāṇakam upanissāya eko kuṭṭhakaṭṭakapāso³ vaṇṇati.
Eko kuṭṭhakaṭṭako tassa araṇṇe paṇḍasālam karetvā tattha naṃ
vāsento attano gohe paṇḍasālena paṭijaggati. So taṃ kuṭṭha-
kaṭṭakam „silavā oso“⁴ ti saddahitvā corabbayena suvaṇṇanikkha-
sataṃ tassa paṇḍasālam netvā bhūmigatam katvā „Idam
olokeyyāsi bhante“⁵ ti āha. Atha naṃ tāpako „pabbajitānaṃ
nāma āvuso evarūpaṃ kathetum na vaṭṭati, amhākaṃ paraṇa-
take lobho nāma n' atthāti“ āha. So „eḍḍhu bhante“⁶ ti tassa
vacaṇam saddahitvā pakkāmi. Duṭṭhatāpako „sakkā eṭṭakena

¹ E^a kalyāṇinīmetvā, G^a kalyāṇinīmetvā. ² E^a vācā. ³ C^a -jātakaṃ.

jīvītaṃ¹ ti kaṣīpāhaṃ atikkamētvā taṃ suvaṇṇaṃ gahetvā
 antarāmagge ekasmiṃ thāne thapetvā āgantvā paṇṇasālāyaṃ eva
 vasitvā punadivase tassa gehe bhattakiccāṃ katvā evaṃ āha:
 „āvuso mayāṃ tūṃhe nissāya ciraṃ vasiṃha, aticiraṃ hi ekas-
 miṃ thāne vasantānaṃ manusshehi saddhiṃ samsaggo hoti, sam-
 saggo ca nāma pabbajitānaṃ mūlaṃ, tasmā gacchāmi² ahaṃ³ ti
 vatvā tena punappuna yāciyamāno pi nivattitoṃ na lēhi. Atha
 naṃ so „evam sante gacchatha bhante“ ti yāva gāmadvārāṃ
 anugantvā nivatti. Tāpaso thokaṃ gantvā „imaṃ kuṭumbikaṃ⁴
 mayā vañcetoṃ vattatīti“ cintetvā jaṭānaṃ antare tiṇaṃ thape-
 tvā paṭinivatti. Kuṭumbiko „kiṃ bhante nivattitthā“⁵ ti pucchī.
 „āvuso tūṃhākaṃ gehacchadanato me jaṭāsu ekatiṇaṃ laggaṃ,
 adinnadānaṃ ca nāma pabbajitānaṃ na vattatī, taṃ ādāya āgato
 'mihi“⁶. Kuṭumbiko „chaddetvā gacchatha bhante“ ti vatvā
 „tiṇasālākaṃ nāma parasantakaṃ na gahati, aho kukkuccako
 me ayyo“ ti paṣiditvā vanditvā uyyojesi. Tadaṃ pana Bodhi-
 satto na bhaṇḍatthāya paccantaṃ gacchantena tasmīṃ nivesane
 nivāso gahito hoti. So tāpasassa vacanaṃ sutvā va „addhā
 imiṇā duṭṭhatāpasena imassa kiñci bhaṭṭaṃ bhavissatīti“ kuṭum-
 bikaṃ pucchī: „atthi⁷ pana te samma kiñci etassa tāpasassa
 santike nikkhittaṃ“⁸ ti. „Atthi samma suvaṇṇanikkhasataṃ“⁹
 ti. „Tena hi gacchā, taṃ¹⁰ upadhārehitī“, So paṇṇasālāṃ
 gantvā adisvā vegenāgantvā „n¹¹ atthi sammā“¹² ti āha. „Na
 te suvaṇṇaṃ aṇṇena gahitaṃ, ten¹³ eva kuhakatāpasena gahitaṃ,
 ehi taṃ anubandhitvā gahāma¹⁴“ ti vgena gantvā kūṭatāpasāṃ
 gahitvā hatthehi ca pādehi ca pothetvā suvaṇṇaṃ āharāpetvā
 gahīṃsu. Bodhisatto suvaṇṇaṃ disvā „nikkhasataṃ hamaṃno
 asaṃjītvā¹⁵ tinamatto satto sīti“ vatvā naṃ¹⁶ garahaṇto imaṃ
 gāthaṃ āha:

Vaca va¹ kira te āsi saṃhā sakkhīlabhāṇinō,

tinamatto asaṃjīttbo² no ca nikkhasataṃ haraṃ ti. 88.

¹ C¹ koṭṭim. ² C² atthiṇa. ³ C³ nikkhittikaṃ. ⁴ C⁴ thāni. ⁵ C⁵ asaṃjītvā.

⁶ C⁶ tvaṇ. ⁷ C⁷ ja. ⁸ both MSS. -atthā.

Tattha vācā va kira te tēi sauphā sakālabhāṅgino ti pakkaḍḍhenaṃ
 tiṇṇamattam pi edinnam ādānum na vaṇṇeti evaṃ saṅkham mudavāsanhaṃ
 vadantaṃsā vācā eva kira te sauphā bō, vaṇṇamattam evaṃ addhā ahaṃti alho.
 tinamattā saṅgīttiko ti kūtajattā¹ akāso bhassābhāṅga kakkocam kura-
 mine tram satto lasso lagga ahaṃ, no ca nikkaḥṣṭam haraṃ ti imāṃ
 pana nikkaḥṣṭam haranta satto nillagga va jāto aho.

Evam Bodhisatto tam garahitvā „mā su puna kūtajattā
 ovaṇṇam akāsiti“ ovādam datvā yathākammam gato.

Sattā imāṃ dhammaderamaṃ āharitvā „na bhikkhave idāṃ“ eva
 eva bhikkhu kuhako, pubbe pi kuhako yerā“² ti vutvā jātakam
 samodhānesi: „Tadā kūtāpaso kuhakabhikkhu aho, paṇḍitapuriso
 pana aham evā“³ ti. Kuhakajātakam.

10. Akataññūjātaka.

Yo pubbe katakālāyāno ti. Idam Sattā Jetavane
 vihāraṇte Anāthapiṇḍikoṃ ārabha kathaṃ. Tassa⁴ kir⁵ eko
 paccantavāsiko seṭṭhi adīṭṭhavaṇhāyo aho. So ekadā paccante uṭṭhānaka-
 bhāṇḍassa paṇḍo sukāpasatāni pūretvā kammantikammanasse āha:
 „gacchatha bho, imam bhāṇḍam Sāvattihim netvā amhākaṃ sahāyassa
 Anāthapiṇḍikamahāseṭṭhissa paccakkhena vikkīṭvā paṭibhāṇḍam āha-
 rathā“⁶ ti. To „ādhā“⁷ ti tassa vacanāṃ cappaṇochitvā Sāvattihim
 gantvā mahāseṭṭhim dāpā paṇḍakāraṃ datvā tam pavattim ārocesuṃ.
 Mahāseṭṭhi „vāgataṃ vo“⁸ ti tesam āvāsaṃ ca paribbayaṃ ca dāpetvā
 sahāyassa sukhaṃ pucchitvā bhāṇḍam vikkīṭvā paṭibhāṇḍam⁹ dāpesi.
 Te paccantaṃ gantvā tam atthaṃ attano seṭṭhissa ārocesuṃ. Aparā-
 bhāge Anāthapiṇḍiko tathā eva paṇḍo sukāpasatāni tattha pesesi.
 Mānussa tattha gantvā paṇḍakāraṃ ādāya paccantavāsikaseṭṭhim
 pūssāmu. So „kuto āgacchatha“¹⁰ ti pucchitvā „Sāvattihito, tumhākam
 sahāyassa Anāthapiṇḍikassa santikā“¹¹ ti vutte „Anāthapiṇḍiko ti ka-
 saci purisassa nāmaṃ bhāṇṣatthi“¹² parihāsam katvā paṇḍakāraṃ gube-
 tvā „gacchatha tumhe“¹³ ti uyyojesi, n¹⁴ eva mīṇaṃ na paribbayaṃ
 dāpesi. Te sayam eva bhāṇḍam vikkīṭvā paṭibhāṇḍam ādāya Sā-
 vatthim āgantvā seṭṭhissa tam pavattim ārocesuṃ. Atha so paccanta-

¹ both MSS. -jattāḥ. ² C² nassa. ³ C² pati-, C³ pati-, ⁴ C² vasi.

vāsi¹ puna pi ekatārāṃ tañh² eva pañca sakatacatāni Sāvatthim pe-
sosi. Manussā paṇṇākāraṃ ādāya mahāsettho paṇṇāvu. To pana
disvā Anāthapiṇḍikassa gehe manussā „mayam sām³ otesam nirānā
ca bhittāṃ ca paribbayaṃ ca jānissām⁴“ ti ratvā tesu sakatāni
bahinagare tathārūpe⁵ thāne mocāpetvā „tunhe idha vasatha amhā-
kaṃ ro gharo yāgubhattāṃ ca paribbayaṃ ca bhavissatthi“ gacchvā
dāsakammakare samipātetvā majjhimayāmanamantare pañca sakata-
catāni vilumpitvā nirāsanapārurapanāni pi tesu⁶ accchinditvā geḥ palāpe-
tvā sakatāni vicakkāni katvā bhūmiyaṃ tṛṇpetvā cakkāni pi gacchitvā
va ugamaṃsu. Paccentavāsino nirāsanamattasāpi sāmikā ahutvā
bhittā varena palāyitvā paccentam gatā. Setthimanussāpi taṃ pavattim
mahāsettho ārocesuṃ. So „atthi dā⁷ idam kathāpābhatan“ ti
Settho santikam gacchvā ādito paṭṭhāya sabham taṃ pavattim ārocesi.
„Na kho guhapati so paccentavāsi⁸ idā⁹ eva eramallo, pubbe pi
eramallako va ahoṣi¹⁰“ ratvā tena yācito attham āhāri:

Atthe Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭo rajjam kārento
Bodhisatto Bārāṇasīyaṃ mahāvibhavo setthi ahoṣi. Tass'
eko paccentavāsiko setthi aditthasahāyo sahāyo¹ ti sabham
attavattthum paccuppannavattthasadisam eva. Bodhisatto pana
attano manusseshi „ajja amhehi idam nāma katan“ ti ārocito²
„paṭhamam attano katan upakāraṃ ajānantā pacchāpi evarūpaṃ
labhanti yevā“ ti vatvā sampattaparīsāya dhammam desento
imaṃ gātham āha:

Yo pubbe katakalyāṇo katattho nāvabujjhati
pacchā kicce samuppanno kattāraṃ nādhigacchati. 89.

Tatrāyaṃ piṇḍarho: khamyādāya yo keci puriso pubbe paṭhamatarāṃ
aṇheṇa katakalyāṇo katupakkāyo katantho nipphaditakicce hutvā taṃ parina-
stāni katan kalyāṇa³ c' eva na janāti so pacchā attano kicce samuppanno tassa
kiccassa kattāraṃ nādhigacchati na labhati.

Evam Bodhisatto imāya gāthāya dhammam desetvā dānā-
dini puñṇāni katvā yathakammaṃ gato.

¹ C² -vāsi. ² C² yathārūpe. ³ C² nānā. ⁴ so both MSS. ⁵ both MSS. -ta.

Satthā imam dhammasaccaṃ āharitvā jātakaṃ samudhānesi.
„Tadā paccantavāsī¹ idāni paccantavāsī yava, Bārāṇasīsetthi pana aham
evā“² ti. Akataññā jātakaṃ. Apāyimbhayaṃ gacchāmi.

10. LITTAVAGGA.

1. Littajātaka.

Littam paramena tejasā ti. Idam Satthā Jetavana
vihāranto apaccavekkhitaparibhogam ārabhha kathesi. Tasmīn
kāra kāle bhikkhū cīvarādāni labhitrā yebbhuyyena apaccavekkhitvā
paribhuñjanti. Te cattāro paccaye apaccavekkhitvā paribhuñjamānā
yebbhuyyena nīrayatirarekhanayonito na muḍcanti. Satthā tam kāraṇam
āsitvā³ bhikkhūsaṃ anekapariyāyena dhammakatham kathetrā apaca-
vekkhitaparibhogo⁴ ādicavum⁵ kathetrā „bhikkhave bhikkhunā nāma
cattāro paccaye labhitrā apaccavekkhitvā paribhuñjitum na vattati“,
tasmā ito paññāya paccavekkhitvā paribhuñjeyyāthā“⁶ ti paccavekkha-
naviddhim dassento „idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṃkhā yoniso cīva-
raṃ paṭisevati añassa paṭighātāyā“⁷ ti ādinā sayena tantū thapetrā
„bhikkhave cattāro paccaye evam paccavekkhitvā paribhuñjitum vat-
tati, apaccavekkhitaparibhogo nāma balāhalavīsaparibhogasaddho, parā-
nakā hi apaccavekkhitvā dosam ajānitrā risam paribhuñjitvā vipākanto
mahādakkham muḍhavarimā“⁸ ti evaṃ atitā āhari:

Atte Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjam kārento
Bodhisatto aññatarasmim mahābhogakule nibbattitvā vayas-
patto akkhadhutto ahoṃ. Athāpaṇo kūṭakkhadhutto Bodhi-
sattena saddhim kilanto attano jaye vattamāne kelimaṇḍalam⁹
na bhindati parājaya-kāle¹⁰ pana akkham mukhe pakkhipitvā
„akkho nattho“¹¹ ti kelimaṇḍalam¹² bhinditrā pakkamati. Bodhi-

¹ so both MSS. ² C¹ katvā. ³ C² -bhogena. ⁴ both MSS. ādicavā. ⁵ C¹
vaddhanti. ⁶ both MSS. -maṇḍalam. ⁷ both MSS. parājakāle. ⁸ C¹ -jam.

satto tassa kāraṇaṃ ātvā „hotu jānissām' ettha paṇ'¹“ ti akkhe
 ādāya attano ghaṛe halāhalavisena rajetvā² punappuna sukkhā-
 petvā te ādāya tassa santikāṃ gantvā „ehi sammā, akkhehi
 kilāma'³ ti āha. So „sādhū sammā“⁴ ti keḷimaṇḍalaṃ⁵ sajjetvā
 tena saddhīm kilanto attano parājayaḍḍhe ekaṃ mukhe pakkhipi.
 Atha naṃ Bodhisatto tathā karontaṃ diṇvā „gilāhi tāva, pacchā
 'idān nāma taṃ' ti jānissasīti⁶“ codetvā imaṃ gātham āha:

Līttam paramena tejasā
 gilam akkhaṃ puriso na bujjhati,
 gila ro gila⁷ pāpadhuttaṃ⁸,
 pacchā te kaṭukam⁹ bhavissatīti. 90.

Tattha līttam¹ makkhitam rajjittam, paramena tejasā ti uttamatejasā-
 panena halāhalavisena, gilam ti gilanto, akkhaṃ ti guḍakaṃ², na bujjhatīti
 ayam me gilato idān nāma karissasīti na jānāti, gila ro ti gilāhi ara, gila 'ti
 puna pi codento vadati, pacchā te kaṭukam³ bhavissatīti imasmimhe te
 akkhe galite etaṃ vīṇaṃ tikkham bhavissatīti attho.

Bodhisattassa kathentass'⁴ eva kathentass'⁵ eva¹² visavegena
 mucchito akkhinī parivattetvā khandhaṃ nāmetvā pati. Bodhi-
 satto „idāni 'ssa jīvitadānaṃ dātum vattatīti“¹¹ esadhaparibhā-
 vitāṃ vamaṇayogaṃ datvā vāmetvā sappimadhusakkharādayo
 khādāpetvā ārogaṃ¹³ katvā „puna evarūpaṃ mā kāsīti“¹⁴ ovaḍitvā
 dānādini puññāni katvā yathākkammaṃ gato.

Sattā imāṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā „bhikkhave apaccavekkhi-
 saparibhogā nāma apaccavekkhitvā kutarāṇaparibhogasādhao hotūti“¹⁵ vaṭṭā
 jātakaṃ samodhānesi: „Tadā paṇḍitadhutto ahaṃ eva āhoasmi“.

Kāṇḍhurto paṇ' ettha na kathiyati, yathā a' ettha evaṃ vebbathe yo paṇa
 tvaṃasmimhe kile na paññāyati so na kathiyaty- eva 'ti. Līttajātakaṃ.

¹ C² paṇ, imāṃ paṭṭan (Tissakosa). ² so both MSS. ³ both MSS. kilāma-
⁴ both MSS. -maṇḍalaṃ. ⁵ C¹ omits gila. ⁶ C¹ pāpadhutta. ⁷ C² -kam.
⁸ C² fūḥan. ⁹ C² gu-. ¹⁰ so both MSS. ¹¹ C² eḍḍhatīti. ¹² C² ārogaṃ.

2. Mahāsāraṅgātaka.

Ukkatthe sūram icchantīti. Idam Satthā Jetavane
 vīharanto āyasmantam ānandaṃ ārabbhā kuthesi. Ekasmiṃ samaye
 Kosalarāṇṇo itthiyo cintayīmaṃ: „Buddhuppādo nāma dullaḥho, tathā
 amanasapattilāḥho paripuroḥyatanā ca, mayā ca imaṃ ca¹ dullaḥham
 khaṇasamavāyāṃ labhitrāpi attano rociyā vīhāraṃ gantvā dhammaṃ
 vā sotuṃ pūjāṃ vā kātuṃ dānaṃ vā dātuṃ na labhāma, mañjūsāya
 pakkhittā² viya vasāma. raṇṇo kathetvā ambākāṃ dhammaṃ desetuṃ
 anucchavikāṃ ekāṃ bhikkhūṃ pakkosāpetvā tassa santike dhammaṃ
 soṇāma, tato yaṃ sakkhissāma taṃ gaṇhissāma, dānādīni puññāni
 karissāma, evaṃ no ayaṃ khaṇapattilāḥho „aphalo bhavissatīti“³ itā
 esabbāpi rājanāṃ upasamakamitrā attanā cintitakāraṇaṃ kathayīmaṃ.
 Rājā „sādhū“⁴ ti sampajjicchi. Ath’ ekadivasaṃ uyyānakijāṃ kiṇu-
 kiṇo uyyānapāṭaṃ pakkosāpetvā „uyyānaṃ soḍḍhehi“ āha. Uyyāna-
 pāṭe uyyānaṃ soḍḍento Satthāraṃ aṇṇatarasmiṃ rukkhamaṇe maññaṃ
 diṇvā raṇṇo santikaṃ gantvā „suddhaṃ dera uyyānaṃ, api c’etiha
 aṇṇatarasmiṃ rukkhamaṇe Bhagavā nisīno“⁵ ti āha. Rājā „sādhū
 samma, Satthu santike dhammaṃ pi soṇāma“⁶ ti alaṃkatarathuṃ
 abhiruyha uyyānaṃ gantvā Satthu santikaṃ agamāsi. Tasmā ca
 samaye Chattapāpi nāṃ⁷ eko anāgāmiupāsako Satthu santike dhammaṃ
 sunamāno nisīno hoti. Rājā taṃ diṇvā āsaṃkamāno nūhuttam’ itatvā
 puna „ane“⁸ āyaṃ pāpako bhavessya na Satthu santike nisīditvā
 dhammaṃ soṇessya, apūpakena iminā bhavitabbaṃ“⁹ ti cintetvā Satthā-
 raṃ upasamakamitrā vanditvā ekasmanantaṃ nisīdi. Upāsako Buddhagāru-
 vena raṇṇo paccuttijhānaṃ vā vāmlanaṃ vā na akāsi, tena sassa rājā
 anattamano ahaṃ. Satthā tassa anattamanabbhūtaṃ ūtvā upāsakava-
 ggaṃ kuthesi: „ayaṃ mahārāja upāsako bahussuto āgātāgamo
 kāmese vitarāgo“¹⁰ ti. Rājā „na iminā orakena bhavitabbaṃ yassa
 Satthā gupāṃ vaṇṇetīti“¹¹ cintetvā „upāsaka vadeyyāsi yena te attho“¹²
 ti āha. Upāsako „sādhū“¹³ ti sampajjicchi. Rājā Satthu santike
 dhammaṃ sutvā Satthāraṃ padakkhiṇaṃ katvā pakkāmi. So ekadiva-
 saṃ upāsakaṃ bhuttapātaraṇaṃ chattam’ adāya Jetavanaṃ gacchantāṃ
 diṇvā pakkosāpetvā evaṃ āha: „Ivaṃ kira upāsaka bahussuto, amhā-
 kaṃ ca itthiyo dhammaṃ sotukāmaṃ c’¹⁴ eva uggaḍḍetukāmaṃ ca, sādhū
 raṇṇ’ aṇṇa sace tānaṃ dhammaṃ vāsoyyāsihi“¹⁵. „Dera gihīnaṃ¹⁶ nāma

¹ so both MSS. ² C* pakkhittam. ³ C* gihīnaḥ.

rājantepure dhammaṃ desetun vā vācetun vā na patirūpanaṃ, ayyāmaṃ
 eva patirūpanaṃ" ti. Rājā „saccam eva¹ vadaṭṭi" taṃ uyyojetvā itthiyo
 jakkosāpetvā „bhaddo ahaṃ tumbhakaṃ dhammaḍḍasuntthāya ca dham-
 maṃ vāsesantthāya ca Satthu santikaṃ gantvā ekam bhikkhumaṃ
 yācāmi, aññiye mahāśāvakasu kataro yācāmi" āha. Tā sabhā
 mantetvā dhammabhaṇḍāgāriyaṃ Ānandattheraṃ eva rocessuṃ. Rājā
 Satthu santikaṃ gantvā vanditvā ekamantaṃ nisīdha evam āha:
 „bhante, ambhakaṃ gehe itthiyo Ānandattherassa santiko dhammaṃ
 setuṃ ca uggaṇhituṃ ca icchanti, sādhu vat' ussa saccā ambhakaṃ gehe
 dhammaṃ deseyya o' eva vāceyyāṇṭi"². Satthā „sādhu" ti sampā-
 jicchitvā therāṃ āṇāpesi. Tato paṭṭhāya raṇṇo itthiyo therassa santiko
 dhammaṃ suṇanti o' eva uggaṇhanti ca. Ath' ekadivasaṃ raṇṇo
 cūlāmaṇi nattho. Rājā tassa natthabhaṇḍaṃ sutvā amaccā āṇāpesi:
 „sabbā antovaṇṇājanamanussā gahetvā cūlāmaṇi āharāpetvā" ti.
 Amaccā mātagāne ādinaṃ kotvā cūlāmaṇi paṇḍocchantā adāya mahā-
 janaṃ kilamenti. Taṃ divasaṃ Ānandatthero rājanivasaṇaṃ pariṭṭha.
 Yathā tā itthiyo pubbe therāṃ diāvā va haṭṭhatuṭṭhā dhammaṃ suṇanti
 ca uggaṇhanti ca tathā akatvā sabbā domanassappattā va āhesuṃ.
 Tato therena „kaṃmā tumbā aṭṭa evarūpā jātā" ti pucchitā evam
 āhāsuṃ: „bhante 'raṇṇo cūlāmaṇi pariyeḍāmi' ti amaccā mātagāne
 upādāya antovaṇṇājanake kilamenti, na jānāma kassa kiṃ bhaviṃsa,
 ten' amha domanassappattā" ti. Thero „mā cintethā" ti tā vamsasāse-
 tvā raṇṇo santikaṃ gantvā paṇḍantāssaṃ nisiditvā „maṇi kīra te mahā-
 rāja nattho" ti pucchā. „Amā bhante" ti. „Asakkhi pana tuṃ
 āharāpetuṃ" ti. „Bhante sabbuṃ antojamaṃ gahetvā kilamenti pi na
 sakkoma āharāpetuṃ" ti. „Mahārāja mahājanaṃ akilametvā va
 āharāṇḍāyo atthi" ti. „Kataro bhante" ti. „Piṇḍadānaṃ mahārājā"
 ti. „Katarapiṇḍadānaṃ bhante" ti. „Mahārāja yuttakesu āmāka
 atthi te gaṇetvā ekekassa ekekāṃ piḷḷapiṇḍaṃ³ vā mattikāpiṇḍaṃ
 vā datvā imāṃ paccūsakāle āharitvā asukaṭṭhāne nāma pādetvā⁴ ti
 vattabbhaṃ. yena gahita bhavissati so tasmā pakkāpetvā āharissati,
 nāce paṭhamadivase yeva⁵ pātenā iccetaṃ kusalaṃ, nāce pātenā
 dutiyadivase pi tiyadivase pi tath' eva kātabbhaṃ, evaṃ mahājano va
 na kilamissati maṇiṃ ca labhissanti" evaṃ yatrā thero agamāsi.
 Rājā roṭṭanayen' eva tayo divase dāpesi, u' eva maṇiṃ āharissu.

¹ O' eva. ² so both MSS. instead of vāceyya o' ti? ³ so both MSS.
 instead of piḷḷa-? ⁴ both MSS. -asidhi.

dāsiyā pamādam olokayamānā nisīdi. Dāsi pi rakkhamānā takath takam olokadhāmā' nisinnā yeva pacaḷāyitum ārabhi. Makkatī¹ tassā pamādabhāvam ūtvā vātavegena otaritvā mahā-muttāhāraṇ givāya paṭimuñcitvā vātavegena uppatitvā sakkhamtare nisiditvā aññesaṃ makkatīnaṃ dassanabhayena ekasmiṃ susiratthāne thapetvā upasantiṭṭhasantā² viya tam rakkhamānā nisīdi. Sāpi kho dāsi pabujjhītvā muttāhāraṇ apassanti kampa-mānā aññaṃ upāyaṃ adisvā „pariso deviyā muttāhāraṇ gahetvā palāto“³ ti mahāviraṇaṃ tiravi. Ārakkhamanussa tato tato sannipatitvā tassā vacanaṃ sutvā rañño ārocayīṃsu. Rājā „coraṃ gaṇhathā“⁴ ti āha. Parisa uyyānā nikkhamitvā „coraṃ gaṇhathā“⁵ ti ito c' ito olokenti. Ath' eko jānapado balikāraka-puriso tam saddam sutvā kampamāno palāyi. Tam disvā purisā „ayaṃ coro bhavissatīti“⁶ anubandhītvā tam gahetvā pothetvā „are dūtthacora evaṃ mahāsāraṇ nāma piḷandhanāḥ“⁷ avaharissasīti“⁸ parihasīṃsu. So cintesi: „sac' āhaṃ 'na gaṇhā-mīti' vakkhāmi ujja me jīvitaṃ n' atthi, pothentā yeva maṃ māreṣṣanti, sampajjicchāmi naṃ“⁹ ti so „āma sāmi gahitaṃ me“¹⁰ ti. Atha naṃ¹¹ bandhītvā rañño santikaṃ nayīṃsu. Rājāpi naṃ pucchi: „gahitaṃ te mahāsārapīḷandhanā“¹² ti. „Āma devā“¹³ ti. „Idāni naṃ kahaṃ“¹⁴ ti. „Deva mayā mahāsāraṇ nāma mañcapīṭham pi na dīṭṭhapubbaṃ, seṭṭhi pana maṃ mahāsārapīḷandhanāḥ¹⁵ gaṇhāpesi, so 'haṃ gahetvā vā tassa adāsīṃ, so naṃ jānātīti“¹⁶. Rājā seṭṭhiṃ pakkosāpetvā „gahitaṃ te imassa hatthato mahāsārapīḷandhanā“¹⁷ ti pucchi. „Āma devā“¹⁸ ti. „Kahaṃ taṃ“¹⁹ ti. „Purohītaṇṇa me dīnnaṃ“²⁰ ti. Purohitaṃ pi pakkosāpetvā tath' eva pucchi. So pi sampajjicchitvā „gandhabbaṇṇa me dīnnaṃ“²¹ ti āha. Tam pi pakkosāpetvā „purohitaṇṇa te hatthato mahāsārapīḷandhanāḥ²² gahitaṃ“²³ ti pucchi. „Āma devā“²⁴ ti. „Kahaṃ“²⁵ ti. „Kilesavasena me

¹ so both MSS. instead of olokayamānā? ² C² -j. ³ C¹ upasanto. ⁴ C¹ palāyato. ⁵ so both MSS. ⁶ both MSS. -disasati. ⁷ both MSS. taṃ? ⁸ C² taṃ.

vannadāsiyā dinnan" ti. Tam pi pakkosāpetvā pucchhi. Sā „na gahāmīti" āha. Ne¹ pañca jāne pucchantānaṃ suriyo atthaṃ gato. Rājā „idāni vikālo jāto, ayo jāniissamā" ti pañca jāne amaccānaṃ datvā nagaraṃ pāvīsi. Bodhisatto cintesi: „idam piṇḍhanam² antovaḷaṇṇe natthi, ayaṇ³ ca gahapatiko bahivaḷaṇṇe, dvāre pi bahavaṇṇakko, tasmā antovaḷaṇṇanakkānaṃ pi tam gahetvā palāyitum na sakkā, evaṃ n⁴ eva bahivaḷaṇṇanakkānaṃ na anto nyyāne vaḷaṇṇanakkānaṃ gahaṇḍapāyo dissati, imiṇḍa duggatamanussena 'setthiessa me dinnan' ti kathentena attano mokkhatthāya kathitaṃ bhavissati, setthiṇḍapi 'purohitassa me dinnan' ti kathentena 'ekato lutvā nūtharis-sāmā' ti cintetvā kathitaṃ bhavissati, purohitenāpi 'gandhabbassa me dinnan' ti kathentena 'bandhanāgāre⁵ gandhabbāṃ nissāya sukkena vasissāmā' ti cintetvā kathitaṃ, gandhabbenāpi 'vannadāsiyā me dinnan' ti kathentena 'anukkagghito gumis-sāmīti' cintetvā kathitaṃ bhavissati, imehi pañcāhi pi acorehi bhavitabbaṃ, nyyāne makkaṭṭa bahū, piṇḍhanena⁶ ekiesā makkaṭṭiyā hutthe ārūhena bhavitabbaṃ" ti so rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, core amhākaṃ piyyādettha, mayā tvaṃ kiaccāṃ sodhessāmā" ti āha. Rājā „sāhu paṇḍita, sodhehi" tassa piyyādesi. Bodhisatto attano dāsupurisa pakkosivā „te pañca jāne ekasiniṃ ſeva thāne vasāpetvā samantā ārakkhāṃ katvā kannaṃ datvā yaṃ te aṇḍamaṇḍāṇāṃ kathenti tam mayhaṃ ſrocethā" ti vatvā pakkāmi. Te tathā akāsa. Tato maṇḍasānaṃ sannisisonavelāya setthi tam gahapatikaṃ āha: „are duiṭṭhagahapatika, taya ahaṃ mayā tvaṃ kahaṃ duiṭṭhapubbo, kadā te⁷ mayhaṃ piṇḍhanam⁸ dinnan" ti āha. „Sāmi mahāsetthi, ahaṃ mahāsāratho nāma rukkasārappādakam maṇḍapliṭhakam pi na jānāmi, tvaṃ nissāya pana mokkham labhis-sāmīti evaṃ avacāmi, mā me kujjha sāmīti". Purohito pi

¹ so both MSS. ² Ge ayaṇ. ³ Ge -nāgare. ⁴ both MSS. gavi. ⁵ both MSS. na.

setthim āha: „mahāsetthi tvaṃ iminā attano adinnakam eva
mayham katham adāsi¹“. „Mayam pi dve issarā amhākaṃ
ekato hutvā tthitakāle kammaṃ khippam nippajjissatīti²“ kathesiṃ³
ti. Gandhabbo pi purohitam āha: „brāhmaṇa kadā taya
mayham piṇḍhanam⁴ dinnam“. „Ahaṃ tam nissāya vasaṇaṭ-
thāne sukham vasissāmīti⁵“ kathesiṃ⁶ ti. Vappadāsi pi gandhab-
bam āha: „are duṭṭhagandhabba, aham kadā tava santikam
gatapubbā tvaṃ vā mama santikam āgatapubbo, kadā mayham
piṇḍhanam⁷ dinnam“ ti. „Bhagini⁸, kimkāraṇaṃ kujjhasi,
‘amhesu pañcasu ekato vasaṇtesu gharāvāso bhavissati, anuk-
khanthamānā sukham vasissāmā’⁹ ti kathesiṃ“ ti. Bodhisatto
payojitamānussānam¹⁰ santikā nam katham sutvā tesam tatvato
accerabhāvam¹¹ ūtvā „makkatiya gahitapiṇḍhanam¹²“ upāyen¹³ eva
pāṭessāmīti¹⁴ bhendumayāni bahuni piṇḍhanāni¹⁵ kāretvā uyyāne
makkatiyo gāhāpetvā¹⁶ hatthapādagivāsu bhendupiṇḍhanāni¹⁷
piṇḍhāpetvā¹⁸ vissajjesi. Itarā makkati piṇḍhanam¹⁹ rakkhā-
mānā²⁰ uyyāne eva ulldi. Bodhisatto manusse upāpesi: „gac-
chatha tunhe, uyyāne sabbamakkatiyo upadhāretha, yassā tam
piṇḍhanam²¹ passatha tam uttāsetvā piṇḍhanam²² ganbathā“
ti. Tāpi kho makkatiyo „piṇḍhanam²³“ no laddham²⁴ ti tottha-
hatthā uyyāne vicarantiyo tassā santikam gantvā „passatha
amhākaṃ piṇḍhanam²⁵“ ti āhamsu. Sā makkham²⁶ ussahamānā
„kim iminā bhendupiṇḍhanenā²⁷“ ti muttābāram²⁸ piṇḍhitvā²⁹
nikkhami. Atha muh te purisā disvā piṇḍhanam³⁰ chaḍḍāpe-
tvā āharitvā Bodhisattassa adāhesu. So tam ādāya raṇṇo
dassetvā „idaṃ te deva piṇḍhanam³¹“, te panca pi acorā, idam
pana uyyāne makkatiya ābhatan³² ti āha. „Katham pana te
paṇḍita makkatiya hattham ārūhahāvo āto, katham te
gahitan³³ ti. So sattham ācikkhi. Rājā totthamānaso „amh-

¹ both MSS. -assati. ² so both MSS. ³ both MSS. -oti. ⁴ C¹ -eti, C² -eti.

⁵ C¹ makkatiya no makkatiya ābhatan.

gāmaasādisu nāma sūradāyo icchitabbā hotīti¹ Bodhisattānaa
 ihutim karonto imaṃ gātham āha:

Ukkatthe sūram icchanti mantissu akutūhalaṃ
 piyaṃ ca annapānamhi atthe jāte ca paṇḍitaṃ ti. 91.

Tatha ukkaṭṭhe ti upakaṭṭhe nibbato bāḷa² saṅgāme saṃpabāre
 vattamāno ti atthe, sūram icchanti³ maniyāpi mattheke patimānāya
 apaṭiyamāno sūram icchanti, tassamhi khaṇe avatāpo saṅgimayodho patibhetabbo
 hoti, mantissu akutūhalaṃ ti kattaḷlōketabbam kiccam sammakutabhallo
 uppanne mantissu yo akutūhalaṃ avakāṇṇavāso mantissu na bhūdati tassa icchanti,
 tādāso tam thāneṃ patibhetabbo hoti, piyaṃ ca annapānamhi⁴ madhura
 annapāne paccupaṭṭhite saba⁵ paribhūṇṇatthāya piyapuzgalāso patimāni,
 tādāso tassmhi kile patibhetabbo hoti⁶, atthe jāte va⁷ paṇḍitaṃ ti atthe-
 gaṃbhāre dhammagambhīre kīṃsiṃsāso ete kārāso vā paṇḍe vā uppanne paṇḍi-
 tāso vicakkaṇaṃ icchanti, tathāro⁸ hi tassmhi samaye patibhetabbo hoti.

Evam rājā Bodhisattānaṃ vappetvā thometvā ghanavassam
 vassanto mahāmegho viya sattahī ratanehi pūjetvā tass⁹ ovaḍe
 thatvā dānādini puññāni katvā yathākammam gato.

Satthāpi imaṃ dhammadassanaṃ āharitvā therassa guṇam kuthetrā
 jātakaṃ samudhāsesi: „Tadā rājā Anando ahoṃ, paṇḍitaṃmaṃso pana
 aham evā“ ti. Mahācārajāsakam.

3. Vissāsabhojanajātaka.

Na vissāso avissanthe ti. Idam Satthā Jetavane vi-
 hamanto vissāsabhojanam ārabha kathesi. Tasmīn hi kira
 samaye yebhuyyena bhikkhū „mātaraṃ no diṃṃaṃ, pītaraṃ so diṃṃaṃ,
 bhūtarā bhaginīyā cullamātaraṃ cullapītaraṃ mātuleṃ matulāṇāyā diṃṃaṃ,
 amhākaṃ gūṭhāle¹ pi ete dātum yuttarūpā ca“² ti sātthi diṃṃe cat-
 tāro paccaye vissatthā hutvā apaccarekkhitrā paribhūjanti. Satthā
 tam kāraṇam itivā „bhikkhūnaṃ dhammadassanaṃ kātum ratīyati“³
 bhikkhū⁴ sannipātāpetvā „bhikkhave bhikkhūnaṃ nāma ūṭṭilo pi

¹ C^o bāḷha. ² C^o sakk. ³ so both MSS. ⁴ both MSS. gūṭh-. ⁵ both MSS.
 bhikkhū.

aññāsihi pi dinnake cattāro paccayo paccavekkhitvā va paribhoge kātabbo, apaccavekkhitaparibhogam katvā hi kālam kurumāso bhikkhu yakkha-petaṭṭabhāvato na muccati, apaccavekkhitaparibhoge nāṃ¹ esa viṣa-paribhogaṇḍiso, viṣaṃ hi viṣḍāḍikena dinnakam pi aviṣḍāḍikena dinnakam pi māreti yeva, pubbe pi viṣḍāḍena dinnavisaṃ paribhuṃjitvā jīvitakkhayaṃ patā² ti vatvā atītaṃ āhara:

Attīte Bārāpasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ kārente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahoṣi. 'Tassa' eko gopālako kiṭṭhasambādhasamaye³ gāvo gahetvā araṇṇaṃ pavasiṭvā tattha gopallikaṃ katvā rakkhanto vasati⁴ seṭṭhino ca kālena kālam gomasāṃ āharati⁵. Ath' assa gopallikāya aviddūre siho nivāsaṃ gaṇhi. Gāvinaṃ sihasantāseṇa milātānaṃ khiraṃ maṇḍaṃ ahoṣi. Atha naṃ ekadivasaṃ sappiḥ ādāya āgataṃ seṭṭhi pucchā: „kin nu kho samma gopālaka maṇḍaṃ sappīti“. So taṃ kāraṇaṃ ācikkhi. „Attīhi pana samma tassa⁶ sihasa katthaci paṭibaddho“ ti. „Attīhi 'ssa sāmī ekāya migamātukāya saddhiṃ saṃsaggo“ ti. „Sakkā pana taṃ gāhāpetuṃ“ ti. „Sakkā sāmīti“. „Tena hi taṃ gahetvā tassā naḷātato paṭṭhāya sarīre lomāni viṣeṇa punappuna rajitvā sukkhāpetvā dve tayo divase atikkamītvā taṃ migamātukaṃ viṣṣajjehi, so tassā siṃseṇa sarīraṃ lehitvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇissati, ath' assa cammanakhadāthā⁷ c' eva vasaṃ ca gahetvā āgaccheyyā-sīti“ haḷaḷaḷaviṣaṃ datvā uyyojesi. Gopālako jālaṃ khipitvā upāyena taṃ migamātukaṃ gaṇhitvā tattha ākāsī. Siho taṃ dievā va balavasineheṇa tassā sarīraṃ lehitvā jīvitakkhayaṃ pāpuṇi. Gopālako pi cammāḍīni gahetvā Bodhisattassa saṅgikaṃ agamāsi. Bodhisatto taṃ kāraṇaṃ ṇatvā „paresu sinehe nāma na kātabbo, evaṃ balasaṃpanno pi siho migarājā kilesavaseṇa saṃsaggaṃ nissāya migamātukāya sarīraṃ lehento viṣaparibhogaṃ katvā jīvitakkhayaṃ patto“ ti vatvā sampatta-parisāya dhammaṃ desento imaṃ gāthaṃ āha:

¹ C¹ aññāsihi. ² C² vatti. ³ C³ āharati. ⁴ C⁴ nassa. ⁵ both MSS. -nakāsi.

Na vissase avissatthe, vissatthe pi na vissase,
vissāsā bhayaṃ anvati sīhaṃ va migamātukā ti. 92.

Tattīyaṃ samkhepattho: yo pubbe aṅhāyo attani avissatthe ahoṃ tasmā
avissatthe yo pubbe pi nibbhāyo attani vissaske yeva tasmā vissatthe pi na
vissase a' eva vissasāṃ kareyya, ābhāraṇā: vissasā bhayaṃ anvati yo hi
mitta pi amitta pi vissasā tato bhayaṃ eva āpucchati, katham: sīhaṃ va
migamātukā yathā mittasanthavasaṇa katavissasāya migamātukāya aṅgūlā
sīhasa bhayaṃ anvataṃ upagataṃ sampattat ti attho, yathā ca' vissasavasaṇa
sīhaṃ migamātukā anvataṃ upagatā ti attho.

Evam Bodhisatto sampattaparīsāya dhammāṃ desetvā
dānādini puññāni katvā yathākammaṃ gato.

Sattā imāṃ dhammadesanāṃ āharitvā jātakam sammadhāresit
„Tadā setthi¹ ahaṃ eva abhesi²“ ti. Vissāsabhojanajātakam.

4. Lomahamsajātaka.

Setatto soṭṭo ti. Idam Sattā Vesālīyaṃ upanissāya
Pāṭikārāme viharanto Somaṅgalhattaṃ ārabbhva kathedu. Eka-
māhiṃ hi samaye Somaṅgalhatto Sattā upaṭṭhāko¹ hutvā puttācivarāṃ
ādāya vicarāmaṇo Korakkhattiyaṃ dhammāṃ rocento Dasaḥaṇaṃ
puttācivarāṃ niyyādetvā Korakkhattiyaṃ nissāya tassa Kālakaṇṭhaka-
nura-yoniyāṃ nibhattakāle gāhi hutvā „a' atthi samagassa Gotamaṃ
uttarimānassadhammo alamaṇiyyānāgaddassanavāso, takkapaṇiyāhataṃ²
sammaṇo Gotamo dhammāṃ deseti vīmaṇissānucaritaṃ sayāmapaṭibhānaṃ³,
yassa ca khy-āssa atthāya dhammo desito so na niyyāti takkarussa⁴
sammādukkhakkhayaṃ⁵“ ti Vesālīyaṃ tiṇṇaṃ pākāraṇaṃ sutaro
vicaranto Sattā evaṇṇaṃ bhāsati. Atthāyaṃ Sāriputte piṇḍāya
caranto tassa⁶ evaṇṇaṃ bhāsantaṃ sutvā piṇḍapālāpattikkanta
tam attham Bhagavato ārocesi. Bhagavā „kodhaṃ Sāriputta So-
maṅgalhatto moghapuriso, kodhāvasaṇ⁷ evaṇṇaṃ āha, kodhāvasaṇāpi so na⁸
niyyāti takkarassa⁹ sammādukkhakkhayaṃ¹⁰“ ti rudanto ajānāvāpi
mayham guṇaṃ eva bhāsati, so kho pana so moghapuriso mayham

¹ both MSS. ca. ² C^o mahāsetthi. ³ both MSS. upaṭṭhāno. ⁴ C^o -yāhataṃ.

⁵ C^o pāṭi. ⁶ C^o niyyāntakkarassa, C^o niyyāntakkarassa. ⁷ both MSS. omi na.

⁸ C^o niyyāntakkarassa, C^o niyyāntakka-.

gubhaṃ jānāti, mayhaṃ hi Sāriputta eha abhūnā sāma attāhi, ayaṃ pi me uttarimanussasadhhammo va, dāsa balāni attāhi, catuvresāraṇāṇāṃ attāhi, catuvoniparicchedakānāṇāṃ attāhi, pañcugatiparicchedakānāṇāṃ attāhi, ayaṃ pi me uttarimanussasadhhammo va, evaṃ uttarimanussasadhhammasamannāgataṃ pana māṃ ye evaṃ vadēyya 'n' attāhi samānassa Gotamassa uttarimanussasadhhammo' ti so taṃ vācāṃ appahāya taṃ cittaṃ appahāya taṃ diṭṭhiṃ apathibhājjitrā yathābhutaṃ nikkhiṭṭa evaṃ niraye" ti evaṃ aṭṭaṇo vijjānānaṃ uttarimanussasadhhammasa gubhaṃ kaṭheṭṭvā „Sunakkhatto kira Sāriputta Korakkhattiyassa dukkarakārikāya micchātape pasanna, micchātape pasidanto na pana mayi eva pasiditoṃ raṭṭati, ahaṃ ito ekanavutikappamatthake 'attāhi na kho ettha sūro' ti bahirakamicchūtapāṇa vimaṃsanto caturāṅgasamannāgataṃ brahmasariyavāsāṃ vasiṃ, tapasāṃ sudanāṃ homi paramatpasi, lōkko sudanāṃ homi paramalōkko, Jēgucchī sudanāṃ homi paramajjēgucchī, pavitto sudanāṃ homi paramavirito" ti vatrā therena yācito attāṃ āhāri:

Attā ekanavutikappamatthake Bodhisatto „bahirakatapaṇa vimaṃsissāmīti" āṭṭhikapabbajjaṃ pabbajjtvā acelako ahoṣi rajojalliko, pavitto ahoṣi ekavihārī, manusse divā migo viya palāyī, mahāvikaṭabhojano ahoṣi macehakagomayādini' paribhūñjī. Appamādevivihāratthāya araṇṇe ekasmiṃ bhimsanake vanasandā vihāsi, taṃvīdi viharanto' himavātasamaye antaraṭṭhake' rattim vanaṃsandā nikkhamitvā abbhokāse viharitvā sūriye uggate vanasandāṃ pavisati, so yathā rattim abbhokāse himodakena tinto tath' eva divā vanasandato paggharantohi udakabindūhi temayī, evaṃ ahoṃtataṃ ātadukkhāṃ anubhoti. Gimbhānam pana pacchime māse divā abbhokāse viharitvā rattim vanasandāṃ pavisati, so yathā divā abbhokāse ātapena parijāhappatto tath' eva rattim nivāte vanasandā parijāhaṃ pāpūṇāti, sarirā sedadhārā'muccanti. Ath' aṣṣa pubbe aṣṣatapubbā ayaṃ gāthā paṭikkhāsi:

Sotatto' soṣito eko bhimsanake vane

naggo na c' aggim āsino aṇāpasuto munīti. 93.

¹ C^o vachaka. ² both MSS. -ta. ³ so both MSS. ⁴ add ahaṃ?

Tattha aśatto ñ sariyaśattōpama aśatto, aśatto ti bhaddakena suto
 suttha suto, aśo bhāṣasake vade ti tattha pavāṇānaṃ rebhayaṇa bhāṇā
 bhāṇantī tatthārūpe bhāṣasake vasaṇṇe aśo adutiyo va aśaso ti dīpeti.
 naggo na vaggimāsiṇo ti naggo ex na ex aggaṃ asina ti, tatthā āsena
 jhāyamaṇo pi a' eva nīlāsaṇa¹ pāmapaṇa² va ādityā va aggaṃ āsanaṃ nīlādā
 ti dīpeti. aśanāpasutto ti aśrahmacariyo pi taṃvā brahmacariyaṇāṃ kutvā
 brahmacariyaṃ c' ev' aśaṃ aśanā va gāṇṇā va upāyo brahmalokānaṃ³ ti aśaṃ
 iṣṭa brahmacariyaṇaṃ paṇṇo aśuyatto aśukkaṃ āpanna aśoṇa ti dāseti.
 maṇḍi maṇḍi⁴ llo aśa maṇḍiṭṭhāya pūṭipanno. evaṃ lokaṃ sambhāṇito aśoṇa
 ti dīpeti.

Evadh caturaṅgasamaṇāgataṃ pana brahmacariyaṃ caritvā
 Bodhisatto maraṇakāle upatthitaṃ nīrayanimittāṃ diṇvā „idaṃ
 vata samādhānaṃ nīratthakaṃ“ ti ātvā taṃ khapaṃ āeva taṃ
 laddhaṃ bhūditvā samādhīṭṭhiṃ gaṇetvā devaloke nibbatti.

Satthā imam dhammadassanaṃ āharitvā jātakam amedhānesi
 „aham tena samayena so ājīviko aśoṇa“ ti. Lomahama-jātakam.

5. Mahāsudassana-jātakā.

Aniccā vata saṃkhārā ti. Idam Satthā parinibbāsaṃmaṇe
 nipunno Anandattatherassa „mā Bhagavā imasmiṃ khuddakanaga-
 rake“ ti vacanaṃ ārubha kathesi. „Tathāgate Jeterame viharanto
 Sārijuttatthero kattikapuppamāya Nālagūmahe jāto varako“ parinibbāyi.
 Mahānaggallāno kattikamāsaṃ¹ eva kāṇapakko uddhamāsiyaṃ, evaṃ
 parinibbato aggaśavakayuge aham pi Kuṇḍārāyaṃ parinibbāyisāmi²
 anupubbena cārikam cāramāṇo tattha gantvā yamaśāṇānaṃ antaro
 uttaraśāke muṇḍake amūṭṭhānaṃsiyāya nipajji. Atha naṃ āyama
 Anandattathero „mā bhante Bhagavā imasmiṃ khuddakanagarake vi-
 saṃe ujjāṅgalanagarake sikkhānagarake“ parinibbāyi, nūnesu va³ Rājagahā-
 naṃ sukhānagarānaṃ nūṇatarasmiṃ Bhagavā parinibbāyati“ ti yāci.
 Satthā „mā Ananda imam khuddakanagarakaṃ ujjāṅgalanagarakaṃ⁴
 sikkhānagarakaṃ ti vadehi, aham pubbe Sudassanaṃakavattirājakāle
 imasmiṃ nagare vasiṃ, tadā dīdāsaṃyojanikaṃ ratanaṃpākāreṇa parikkhi-

¹ both MSS. nīlāsaṇa. ² C¹ -pārū-. ³ so both MSS. ⁴ C² ujjāṅgalā-, C¹ has
 has added sikkhānagarake, C² omits it. ⁵ C¹ uśeh-.

taṃ mahānagarāṃ ahoṣi¹ vatvā therena yācīto atītaṃ āharanto Mahāsudassanaṃ uttamaṃ kathesi.

Tadā pana Mahāsudassanaṃ² 'dhammapāṣādā oṭarivā avidūre sattaratanaṃaya nālapane³ paññattaṃmiṃ kappiyamañcako dakkhiṇena passena anuttahāseyyāya nipannaṃ diṣvā „imāni te deya caturāsītīnagarasahassāni Kusāvātīrājadhāni-pamukkhāni, ettha chandam karohi⁴“ Subhaddādeviyā vutte Mahāsudassano „mā devī evaṃ avaca, atha kho 'ettha chandam vinohi mā apekham akāsi⁵! evaṃ maṃ ovadā⁶“ 'ti vatvā „kikikāraṇā devā⁷“ 'ti pucchito „ajjāham kālakiriyaṃ karissāmi⁸“. Atha naṃ devī rudamānā akkhini puñchivā kicchena kasirena tathā vatvā rodī paridevī, seṣāpi caturāsītīsahassā itthiyo rodissu paridevissu, amaccādiso pi eko adhivāsetum nāsakkhī, sabbe pi rodissu. Bodhisatto alabhano⁹ „mā saddam akattha¹⁰“, sabbe nivāretvā devīm āmantetvā „mā tvaṃ devī rodī mā paridevī, tilaphalamatto pi hi saṃkharo nicco nāma n' atthi, sabbe aniccā bhedanadhammā evā¹¹“ 'ti vatvā devīm ovadanto imaṃ gātham āha:

Aniccā vata saṃkhārā appāḍavayadhammino,
uppañjitvā nirujjhanti, tesaṃ vūpasamo sukho ti. 94.

Tatha aniccā vata saṃkhārā ti bhaddo Subhaddādevī yattakā¹² kothī paccayehi samāpantvā katā ānandhāyanaṃdayo saṃkhārā sabbe te aniccā yeva nāma, etesa hi rūpeṃ aniccam¹³ viññāṇaṃ aniccam¹⁴ saṅkhārā aniccam¹⁵ dhammā aniccā. pan killehi saviññāṇakāraṇāṇāṇāṇā¹⁶ ittanam sabban tam aniccam¹⁷ eva tū aniccā vata saṃkhārā ti gaṇha, kaṃmā: appāḍavayadhammino¹⁸ (na saṃkharā¹⁹ eva appāḍavayadhammino²⁰ eva vajjadhammino²¹ eva uppañjantāḥ) jama-saṃkhārā yeva tesu aniccā ti veditabbā, yaṃmā eva aniccā tesu uppañjitvā eva nirujjhanti, uppañjitvā itthim parāpi²² nirujjhanti yeva, sabbe²³ eva nibbatta-māna uppañjanti nāma bhūjjamāna nirujjhanti nāma, tesam upāde eṇi yeva thitā²⁴ nāma hoti, thitā eṇi yeva bhango nāma hoti, na hi anuppannassa thitā

¹ both MSS. -no. ² C¹ tamāvaṇe. ³ so both MSS. instead of "alam bhāpe?

⁴ C¹ akattham, read: akatthā u? ⁵ C¹ yattakā. ⁶ C¹ saviññāṇakā. ⁷ C¹ va-trāpi. ⁸ C¹ yhi.

nāma, thitā¹ abbejjanakaṃ nāma atthi, iti sabbe pi saṅkhārā tjo² lakkhaṇāni
petvā tattha tatth' eva nirujjhanti, tasmā sabbe p' tme anicci³ khaṇṭhā itarā
addhava⁴ pabbhaguno⁵ cattā samīritā⁶ anaddhaviyā pāyā⁷ tīvakāḷhā itarā
tīvakāḷhatthena māyamariciphena⁸ adhi⁹, tena¹⁰ bhāde Subhaddidevi¹¹ kasmā¹²
sukhasānāni uppādesi, evaṃ pana gahva¹³ tesaṃ¹⁴ vāpasamo sukho
sabbava¹⁵ (tavāpasamanato¹⁶ tesaṃ vāpasamo nāma nibbānesi, tad ev' ekas' ekas,
tatō sukhaso nāma n' attheti.

Evam Mahāsudassano amatamahānibbānena desanākūṭaṃ
gahetvā avasesassāpi mahājānassa „dānaṃ detha sīlaṃ rakkhatha
uposathakammam karothā“¹⁷ ti ovādaṃ datvā devalokaparāyano
ahosi.

Satthā itaṃ dhammadessanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhāresi:
„Tadā Subhaddādevi Rāhulamātā ahosi, paripāyakaṃtanaṃ Rāhulo,
seṇapariā¹⁸ Buddhapuriā. Mahāsudassano pana aham evā“¹⁹ ti. Mahā-
sudassana²⁰ jātakaṃ.

6. Telapattajātaka.

Samatittikaṃ anavasesakaṃ ti. Idaṃ Satthā Sumha-
rattho Desakaṃ nāma nigamaṃ nissāya nānātarnamāni vana²¹ sande
viharanto Janapadakalyāṇisuttaṃ ārabhva kathesi, Tatra hi Bha-
gavā „seyyathāpi bhikkhave Janapadakalyāṇi Janapadakalyāṇi“²² kho
bhikkhave mahājānakāyo sannipāteyya, sā kho pan' asā Janapadakalyāṇi
paramapāṇvini²³ gito²⁴ Janapadakalyāṇi saccati²⁵ gāyati²⁶ kho bhikkhave
bhīyyosomattāya mahājānakāyo sannipāteyya, aha puriso āgaccheyya
jivutukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo, tam enaṃ evaṃ
vadeyyuṃ²⁷ ayaṃ te ambho puriso samatittiyo telapatto sutarena sa
maññamayaṃ antarena sa Janapadakalyāṇi²⁸ hāretabbo²⁹, puriso ca tam
okkhitāko piṭṭhito piṭṭhito anubandhissati, yatth' eva naṃ³⁰ thokaṃ pi
chaḍḍessasi tatth' eva te sīraṃ pātesatthi³¹, tam³² kim maññatha bhik-
khave, api ou so puriso amuṃ telapattaṃ amanasikuritvā bahiddhā
pamādaṃ āhareyyā³³ ti, „no h' etaṃ bhante“, „upama³⁴ kho my-āyaṃ bhik-

¹ C² pabbhaguno. ² both MSS. smi-. ³ C² -phena-, C² -pena-. ⁴ C² nesa.

⁵ C² tasmā. ⁶ C² omāsi. ⁷ both MSS. sabbavadāharū-. ⁸ C² sāvittāte?

⁹ both MSS. hāretabbo. ¹⁰ so both MSS. ¹¹ C² omite tam.

Hi Bhagavā kāyagatāntim bhāvetukāmena bhikkhuno telapatta-
hattena tena purisena viya satim avisañjjetvā appamātena kāyagatā-
nti bhāvetabbhā¹ ti imam suttam āharitvā dasseti. Bhikkhū imam
suttam ca attamā ca sūtvā evam āhama: „dakkama bhante tena
purisena katam tathārūpam Janapadakalyāṇim anoloketvā telapattam
ādāya gacchuntenā²“ ti. Suttā „na bhikkhave tena dakkama katam
sukaram ev“ etaṃ, kasmā: ukkhātā³kena purisena sutañjjetvā
niyamāntāya, yam pana pubbe paṇḍitā appamādena satim avisañjjetvā
abhisandakkhama⁴ dibharūpam pi indriyaṃ bhinditvā anoloketvā va gan-
tvā rajjam pāpuṇṇam etaṃ dukkaram“ ti vatrā attam āhari:

Atte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam karente
Bodhisatto tassa raṇṇo puttasaṭṭasa sabbakanūṭho hutvā
nibbattitvā anupobhena viññūtam pāpuṇi. Tada ca raṇṇo gehe
paccekabuddh ābhūjanti. Bodhisatto tesam veyyāvaccam karoti.
So ekadivasam cintesi: „mama bahū⁵ bhātaro, lacchāmi na
kho aham imasmim nagare kulasantakam rajjam udāhu no“ ti.
Ath’ assa etaḍ ahoṣi: „paccekasambuddhe pucchitvā jānissāmi⁶“
so dutiyadivase paccekabuddhesu āgatesu dhammakarakam ādāya
pāṇiyam parissāvetvā pāde dhovitvā makkhitvā tesam antare
khajjakam khādītva nisinnakāle vanditvā ekamantaṃ nisinn-
tam attam pucchi. Atha nam te avocam: „kunāra, na tvaṃ
imasmim nagare rajjam labhissasi, ito pana viṣamyojanasata-
matthake Gandhāraraṭṭhe Takkaṣiṇnagaram nāma atthi, tatra
gantaṃ sakkonto ito sattamo divase rajjam lacchasi, antarā-
magge pana mahāvattaniataviyam paripantho atthi, tathā
ataviṃ pariharitvā gacchantassa yojanasatiko maggo hoti,
ujukam gacchantassa paññāsa yojanāni, so hi amanussakantāro
oṣṭha, tatra yakkhiniyo antarāmaggo gāma ca sālāyo ca māpe-
tvā sparisaṇṇatārakaviṭṭavitānaṃ mahārahaseyyam⁷ pañña-
petvā nānāviraḡe puttasaṇiyo parikkhipitvā⁸ dibbālamkārehi
attabhāvaṃ maṇḍetvā sālāsu nisīditvā gacchante purise madhurāhi

¹ both MSS. -kajasi. ² C¹ bahu. ³ C² mahārahāṇi seyya, C³ mahārahaseyyam.

⁴ C⁴ pakkhipitvā.

vācāhi saṃgaṇhītvā 'kilantarūpā viya paññāyatha, idhāgantvā
 nisīdītvā paṇiyam pivītvā gacchathā' 'ti pakkosīvā āgatānaṃ
 āsanāni datvā attano rūpaññhāya vilāsehi palobhetvā kilesavaasike
 katvā attanā saddhiṃ ajjhācāre kate tath' eva te lohiteṇa
 paggharanteṇa khādītvā jīvitaṃkhaṇaṃ pāpenti, rūpagocarnasattaṃ
 rūpen' eva gaṇhanti saddhagocaraṃ madhureṇa gītavādītasaddena
 ghānagocaraṃ dībhagaṇḍhehi jivhāgocaraṃ¹ dībheṇa nānagga-
 rasahhojanena poṭṭhabbagocaraṃ ubhatolohitakāpadhācāhi dīb-
 basayanehi, sace indriyāni bhindītvā tā anoleketvā satim
 paccupaṭṭhapetvā gamissasi sattame divase tuttha rajjaṃ laccha-
 sīti". Bodhisatto „hotu bhante, tumhākaṃ ovādaṃ gahetvā
 kiṃ etā olokessāmīti" paccakabuddhehi parittaṃ kārāpetvā
 parittavāhikaṃ c' eva parittasuttakaṃ ca ādāya paccakabuddhe
 ca mātāpitaro ca vandītvā nivesanaṃ gantvā attano purise āha:
 „aḥam Takkaśīlāyaṃ rajjaṃ gahetuṃ gacchāmi, tumhe idh' eva
 tiṭṭhathā" 'ti. Atha naṃ pañca janā āhameu: „mayam pi
 āgacchāmā" 'ti. „Na sakkā tumhehi āgantum, antarāmaggo
 kira yakkhiniyo rūpādīgocare manusse evaṇ c' evaṇ ca rūpādīhi
 palobhetvā gaṇhanti, mahā paripantho, ahaṃ papa attānaṃ
 takketvā gacchāmīti". „Kiṃ pana deva mayam tumhehi saddhiṃ
 gacchantā attano piyāni rūpādīni olokessāma, mayam hi tath'
 eva gamissāma" 'ti. Bodhisatto „tena hi appamattā hothā"
 'ti te pañca janā ādāya maggaṃ paṭipajji. Yakkhiniyo gāma-
 dīni māpetvā nisīdimeu. Tesu rūpagocaro purise tā yakkhiniyo
 oloketvā rūpārammapo paṭihaddho thokaṃ ohīyi. Bodhisatto
 „kiṃ kho thokaṃ ohīyasīti" āha. „Deva, pādā me rujanti,
 thokaṃ sālāya nisīdītvā āgacchāmīti". „Ambho etā yakkhiniyo
 mā kho patthesīti". „Yaṃ hotu taṃ hotu", na sakkomi devā"
 'ti. „Tena hi paññāyissasīti" itare cattāro ādāya agamāsī.
 So pi rūpagocarako tāsaṃ santikaṃ agamāsī. Tā' attanā

¹ Ca divhā. ² C² ohīyya-, C³ ohīyya-. ³ C² na hotu. ⁴ C² nā.

saddhīm aṭṭhācāre kaṁ tam tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpetvā
 purato gantvā aññam sālaṁ māpetvā nānāturiyāni gahetvā
 gāyamaṇā nisīdimasu. Tattha saddagocarako ohīyī'. Tam pi
 khādītvā purato gantvā nānappakāre gandhakaraṇḍe pūretvā
 āpanam' pasāretvā' nisīdimasu. Tattha gandhagocarako ohīyī'.
 Tam pi khādītvā purato gantvā nānaggarasānam dibbabbhojanānam
 bhājanāni pūretvā odanikāpanam pasāretvā nisīdimasu. Tattha
 rassagocarako ohīyī. Tam pi khādītvā purato gantvā dibbasaya-
 nāni paññāpetvā' nisīdimasu. Tattha potṭhabbagocarako ohīyī'.
 Tam pi khādīmsu. Bodhisatto ekako va ahesi. Ath' ekā
 yakkhīni „atīkharāmananto vatāyaṁ, ahaṁ tam khādītvā nivattissā-
 miti" Bodhisattassa pacchato pacchato agamāsi. Ataviyā
 parabhaḡe vanakammikādayo yakkhīniṁ diṣvā „ayaṁ te purato
 gacchanto puriso kiṁ hotīti" pucchīmsu. „Komaṛasāmiyo me
 ayyā" ti. „Ambhe, ayaṁ evaṁ sukhumālā pupphadāmasadisa
 sūvaṇṇavaṇṇā' kumārīko attano kulam ohaddetvā bhavantaṁ'
 takketvā nikkhanta", kasmā etaṁ akilāmetvā ādāya na gaccha-
 sīti". „N' esā ayyā' mayhaṁ pajāpati, yakkhīni esā, etāya me
 pañca manussā khādītā". „Ayyā' purisa nāma kuḍḍhakāle attano
 pajāpatiyo yakkhīniyo pi karonti petiyo pīti". Sā gacchamaṇā
 galibhīnivaggaṁ" dassetvā puna sakiṁ vijātavaṇṇam katvā
 puttāṁ amkenādāya Bodhisattam anubandhi. Dīṭṭhaditṭhā
 purimanayen' eva pucchanti. Bodhisatto pi tath' eva vatvā
 gacchanto Takkaṣilaṁ pāpuṇi. Sā puttāṁ antarādhāpetvā
 ekikā va anubandhi. Bodhisatto nagaradvāraṁ gantvā ekissā
 sakiya nisīdi. Sā Bodhisattassa tejjam pavāṇam asakkonti"
 dibbarūpaṁ māpetvā sāladvāre aṭṭhāsi. Tasmīṁ samaye Tak-
 kaṣilato rāja nyānam gacchanto tam diṣvā paṭibaddhacitto
 hutvā „gacch' imissā sassāṁikabhāvaṁ vā assāṁikabhāvaṁ vā

¹ C¹ ohīyī. C² ohīyya. ² both MSS. āpanam. ³ C¹ ārapetvā. ⁴ both MSS. ohīyī. ⁵ C² pañña. ⁶ C¹ ohīyī. ⁷ both MSS. ayyo. ⁸ C² -vaṇṇaḡa-
⁹ C² khagacasaḡa. ¹⁰ both MSS. -am. ¹¹ C² galibhīni. ¹² both MSS. -ti

jānāhīti“ manussam pesesi. So taṃ upasāmekamitvā „sāsamī-
kāsi“ pucchi. „Ama ayya me sālāya nisīno sāmiko“ ti.
Bodhisatto „n’ esā mayham pajāpati“, yakkhina¹ esā, etāya
me paṇca manussa² khādita“ ti āha. „Sāmi, porisā nāma
ayya³ kuddhakāle⁴ yaṃ icchanti taṃ vadenti“ āha. So
ubhinnaṃ pi vacanam raṇṇo ārocesi. Rājā „assāmikabhandam
nāma rājasantakam hoti“ yakkhinim pakkosāpetvā ekahatthi-
piṭṭhe nisidāpetvā nagaram padakkhinam katvā pāsadam
abhiruyha taṃ aggamahesitthāna⁵ thapesi. So nahātānuvilitto⁶
sāyamāsam bhūñjitvā sirisayanam abhirūhi. Sāpi yakkhina⁷
attano upakappanakam āharam āharitvā alamkatapatiyattā sirī-
sayane raṇṇā saddhim⁸ nipajjitvā raṇṇo rativasena sukkasamoppi-
tassa nipannakāle ekena passena parivattitvā parodi. Atha
nain⁹ rājā „kim bhaddo rodasīti“ pucchi. „Deva, aham tam-
behi magge diṣvā¹⁰ ñutā, tumhākaṃ ca gehe bahutthiyo, sāham¹¹
sapattinam¹² antare¹³ vasamānā kathāya uppannāya ‘ko tuyham
mātaram vā pitaram vā gottam vā jātim vā jānāti, tvaṃ antarā-
magge diṣvā ñutā nāmā“ ti asse gahetvā nippīliyamācā viya
mānko bhavissāmi, sace tumha sakalaratthavāsino na āpaṃ ca
mayham dadeyyātha koci mayham ciitum kopetvā kathetum na
sakkhissatīti“. „Bhaddo, mayham sakalaratthavāsino na kiñci
honti, nāham etesaṃ sāmiko, ye pana rājānam kopetvā akat-
tabbam karonti tesāṃ¹⁴ ñevāham sāmiko ti iminā kārūpasa na
sakkā tuyham sakalaratthe issariyaṃ ca āpaṃ ca dātum“ ti.
„Tena hi deva sace ratthe vā ungare vā āpaṃ dātum na sak-
kosi antonivesane antovalāñjanakānaṃ upari mama vasaṃ
vattanattāya¹⁵ āpaṃ detha devā“ ti. Rājā dībbapotthabbena
buddho tassā vacanam atikkamitum asakkonto „sādhū bhaddo
antovalāñjanake tuyham āpaṃ dammi, tvaṃ ete attano vase

¹ C¹ -al. ² C² -ni. ³ both MSS. -yyo. ⁴ both MSS. -jutto. ⁵ C¹ -ni.
⁶ C¹ sāha. ⁷ C² pāmakaṃ. ⁸ C² neaṇṇā. ⁹ C² vattana-

vattāpehiti“ āha. Sā „sādhū“¹ ti sampatleccitvā rañño niddam okkantaḷe yakkhanagaraṃ gantvā yakkhe pakkosivā attanā rājānaṃ jīvitaḷḷakḷayān paṭetvā aṭṭhimattān seasetvā sabbana-hāraṇammanāṃsaloḷḷitān khādi. Avasesayakkhū mahādvārato paṭṭhāya antonivessane kakkutakukkure ādīm katvā sabbe khādītva aṭṭhi² seve akāmau. Punadivase dvārān yathāpihitam eva diavā maṇussā pharasūhi kavātāni koṭṭetvā³ anto pavisitvā sabbān nivesanaṃ aṭṭhikaparipuṇṇān diavā „saccaṃ vata so puriso āha: ‘nāyaṃ mayhaṃ pajāpatīti’ yakkhīni esā“⁴ ti, rājā paṇe kiñci ajānitvā va taṃ gehe attano bhariyān akāsi, sā yakkhe pakkosivā sabbān janān khādītva gaṭā bhavissatīti“ āmaṃsu. Bodhisatto pi taṃ divasaṃ tassā yeva sālāyaṃ parittavālikāṃ siso pakkhipitvā parittasuttaṃ parikkhipitvā khaggaṃ gaḥetvā ṭhitako va aruṇān aṭṭhapesi. Maṇussā sakalanivessanaṃ sodhetvā haritupattaṃ katvā uparī gaṇḍhehi villapitvā⁵ pupphāni vikiritvā pupphadāmāni oṣāretvā dūḷapaṃ datvā pupa mālā bandhitvā sammantayimāsu⁶: „bho yo so puriso dibbarūpaṃ māpetvā pacchato āgacchantiṃ yakkhinīṃ indriyāni bhiṇḍitvā olokanamattam pi na akāsi so ativiya ulāsaṭṭo dhitimā nāpasampanno, tādiso puriso rājān anusā-santo sabbān raṭṭhaṃ sukḷitaṃ bhavissati, taṃ rājānaṃ karomā“⁷ ti. Atha sabbe amaccā ca nāgarā ca ekacchandaṃ hutvā Bodhisattaṃ upasaṃkamitvā „deva tumha imaṃ rājān karethā“⁸ ti nagaraṃ pavesetvā ratanarāsimhi ṭhapetvā abhi-siñcitvā Takkaṇḷarājānaṃ akāmau. So cattāri agatigamaṇāni vāṇṇetvā dasarājadhamaṃ akopetvā dhammena rājān karento dānādāni puṇṇāni katvā yathākaṃmaṇḷ gāto.

Satthā imaṃ attitaṃ āharitvā abhisambuddho hutvā imaṃ gātham āha:

¹ both MSS. aṭṭhi. ² C¹ koṭṭetvā. ³ so both MSS. ⁴ C¹ villapitvā, C² vil-lapitvā corr. to villapitvā? ⁵ C¹ sammantayimāsu.

Samatittikam anavaresakam
 telapattam yathā parihareyya
 evaṃ sacittam anurakkhe
 patthayāno disaṃ agatapubban ti. 35.

Tatthe samatittikam ṭi antomakheruddhilekham¹ pāpetvā samaharitam²,
 anavaresakam ṭi anavasāḍḍanakaṃ aparisaṃvāsanakaṃ kaṭṭvā, telapattan ṭi
 pakkhittatītelapattam, parihareyyā³ ṭi hareyya ādāya gaccheyya, evaṃ
 sacittam anurakkhe ṭi tam telahharitam pattam viya attam cittaṃ
 kāyagāṇasāliya-gocara⁴ c' eva sampayuttam sāliya sū ṭi ubbhinnam antaro-pakkihi-
 piva yathā mukuttam pi bahiddhā gocara na vikkhipati yathā⁵ paṇḍito yagāva-
 cāro rakkeyya gopāyeyya, khukāraṇā: etassa hi⁶

Dunniggaḥassa labhāno yattakāmanipāṭina
 cittaṃ samatho sādhu, cittaṃ dantaṃ sukkhāraṇaṃ, (Dhp. v. 35.)

taṃ

Soduddhasāṃ sunipunnāṃ yattakāmanipāṭināṃ
 cittaṃ rakkeṭṭha medhāvi, cittaṃ guttaṃ sukkhāraṇaṃ (Dhp. v. 36.)

idam hi

Dūrāḍḍagāṇasāṃ etarāṇāṃ saṃvāraṇāṃ gubhāsayāṃ
 ye cittaṃ saḍḍhamasanti mukkhantī Mārabandhanā, (Dhp. v. 37.)

itaraṃ pāna

Anavāṭṭhitasāttassa vaddhammaṃ avijjānata
 paripāṭavapaṇḍassa paññā na paripāṭati, (Dhp. v. 38.)

ciraṃamutibhāsaḥkhiyassa pāna

Anavāṭṭhitasāttassa anavāṭṭhitasāto
 puññapāpapakāṇassa n' atthi jāgarato bhayaṃ, (Dhp. v. 39.)

taṃ⁷ etad

Phaṇḍanāṃ capalāṇāṃ cittaṃ dūrakkheṭṭhaṃ dunnivārayāṃ
 ujjuḥ karoti medhāvi usukāro va tejjanāṃ, (Dhp. v. 32.)

¹ C² -vaddhilekham, C² vuddhilekham corr. to -vaddhilekham. ² both MSS. samaharitam. ³ so both MSS. ⁴ so both MSS. instead of tāthā? ⁵ C² omits hi. ⁶ C² etassa.

evam ujoh karanta sacchiam antrakke, patthayāne diṣam agatapubbhaṃ
 ti jhānento kāyagāṇṭhikamouṭṭhine kammam ārabhiteva anamatagge samāse
 agatapubbhadisaṃ patibhante pīḷento¹ vuttanayam² eva sakkam cittaṃ rakkhayyā
 'ti attho, kē pan' eva diṣā:

[Māyuta pubbaṃ diṣā āsuriyā dakkhīnā diṣā,³
 puttāṇā diṣā paṇḍitā maddhantā⁴ cā uttara
 Dasaḥmākarā hatthā uddhātā amasabrahmaṇā,
 etā diṣā namasāyeyya sāmānto kule pīḷitā,

ettha diṣā puttadārāyā diṣā ti vutta⁵;

[Diṣā putāsaṃ vidhā caṇḍasa
 uddhātā attho, daṣa diṣā tūriyā⁶,
 kaṇṭham diṣam uttaraṃ nāgaraja
 yaṃ uddhāṃ supiṇe chābbhāṇaṃ ti,

ettha paratthamādibhedā diṣā cā diṣā ti vutta;

[Āsuriya amasapānāvetthada
 avhāyikā nām⁷ pi diṣā vādanti,
 eva diṣā parāṃ sotakeṇ
 yaṃ parā dakkhī sukkinā bhavāntā,

ettha pīḷānaṃ diṣā ti vuttaṃ, idāpi tad eva adhippattā, tām⁸ hi khāyā
 vāpaṇā ti atthi⁹ diṣā uddhātā, tāna diṣā ti vuttāti, anamatagge paṇa sam-
 āse khaṇṭi kēlaputtūḷḷajānaṃ supiṇe pi agatapubbhātā¹⁰ agatapubbhā diṣā nāmā
 'ti vuttaṃ, taṃ patthayāntena kāyagāṇṭhiyā pogo karāyā ti.

Evam Satthā pīḷānena Jesaṇākūṭaṃ gāhetvā jātakaṃ samo-
 dhānesi: "Tadā rājapariṣā Buddhapariṣā rājāṇa puttakumāre paṇa
 aham evā" ti. Telapattajātakaṃ.

7. Nāmasiddhijātaka.

Tivukaṇ cā mutam diṣvā ti. Idam Satthā Jatarāsa
 vilasanto ekam nāmasiddhikam bhikkhum ārabhita kathesi. Eka
 kṛa kulaputto nāmena Pāpako nāma vāsane uram dātvā pubbaṇito.

¹ U² jāhento, C² jāhento, B² pīḷayanto. ² supplied from B² not in C² & C³.

³ C² puttāṇā, C³ puttā, B² puttāṇā. ⁴ C² C³ maddhāyā. ⁵ C² nam. ⁶ so B²,
 C² C³ tam. ⁷ so both B² and C². ⁸ both C² and C³ 'pubbaṇitāyā.

bhikkhūhi .ek' āvuso Pāpaka, āpāhāvuso Pāpaka" 'ti vuccamāno ci-
tesī. „Ihoke pāpakaṃ nāma lūnakam kālakaṇṭhikūtaṃ vuccati, aññāsa
maṅgalapaṭisaṃyuttāni nāmanā āharāpessāmīti" so ācariyupajjhāyo
upasaṃhitaṃvā „bhanta mayhaṃ nāmanā avamaṅgalam, aññāsa me
nāmanā karothā" 'ti āha. Atha naṃ te evaṃ āhanta: „āvuso nāmanā
nāma pappattimattam, nāmena kāci utthasiddhi nāma o' atthi, attano
nāmen' eva santuttho hotthi". So puṃppama yāci eva. Tassaṃyam
nāmasiddhikabhāvo „saṃghe" pākato jāte. Ath' ekadivasaṃ dhamma-
saṃhāyam sammāsaṃ bhikkhū katham samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso asoko
kīṃ bhikkhū nāmasiddhiko maṅgalam nāmanā āharāpetīti". Saṭṭhā
dhammasaṃhāyam āgataṃ „kāyaṃ na 'ttha bhikkhave etarahi kathāya
sammāsaṃ" 'ti pucchitvā „anāya nāma" 'ti vutte „na bhikkhave idāṃ'
eva pubbe pi so nāmasiddhiko yevā" 'ti vuttvā attānaṃ āhāri:

Attā Takkasilāyaṃ Buddhisaṃto diṣṭāpāmoṃkko ācariyo
hutvā pañca mānavakasaṭṭhāni manta vācesī. Tass' eko mānavo
Pāpako nāma nāmena. So „ehi Pāpaka, yāhi Pāpaka" 'ti
vuccamāno cintetvā „mayhaṃ nāmanā avamaṅgalam, aññāsa
āharāpessāmīti" ācariyaṃ upasaṃhitaṃvā „ācariya mayhaṃ
nāmanā avamaṅgalam, aññāsa nāmanā karothā" 'ti āha. Atha
naṃ ācariyo avoca: „gacchia tāta, janapadacārikaṃ caritvā
attano abhirucitāni ekaṃ maṅgalam nāmanā gahetvā ehi, āga-
tassa" te nāmanā parivattetvā aññāsa nāmanā karissāmīti". So
„sādhā" 'ti pāṭheyyam gahetvā nikkhanta gāmena gāmanā
caranto ekaṃ nagaraṃ pāpuṃ. Tattha c' eko puriso kālakato
Jivako nāma nāmena. So taṃ ātījanena Ajāhanam niyamā-
nam' diṣvā „kimnāmaṃko nāma" esa puriso" 'ti pucchī. „Jivako
nāma" 'ti. „Jivako pi maratīti". „Jivako pi maratī, Ajivako
pi maratī, nāmanā nāma pappattimattam, tvam bālo mañña" 'ti.
So taṃ kathāni sutva nāma majjhanto hutvā antecagarāṃ pāvisī.
Ath' ekaṃ dāsīni bhātīni adadāpānam' sāmikā dvāre nisidāpe-
tvā rajjuyā paharanti, tassā ca Dhanapālīti nāmanā hoti. So

¹ C¹ nāma. ² C² saṃghe. ³ C³ nāma. ⁴ so B? C⁴ and C⁵ bhātāni? ⁵ both
C⁴ and C⁵ niyya-. ⁶ both C⁴ and C⁵ addamanāni.

antaravithiṃ gacchanto tam pothiyamānaṃ divā „kasmā imaṃ pothethā“¹ 'ti pucchi. „Bhathā dātun na sakkotī“². „Kiṃ pan' assā nāma“³ 'ti. „Dhana-pāli nāma“⁴ 'ti. „Nāmena Dhana-pālī⁵ samānāpi bhatimattarū dātun na sakkotī“⁶. „Dhana-pāliyo pi Adhanapāliyo pi duggatā hontī, nāmaṃ nāma paṇattimattarū, tvaṃ bālo maññe“⁷ 'ti. So nāma majjhattatara hutvā nagarā pikkhamma maggaṃ paṭipanno antarāmagge maggamūlhaṃ parisam' dīvā „ayyo kiṃ karonto vicarasīti“⁸ pucchi. „Maggamūlho 'mhi sāmīti“⁹. „Kiṃ pana te nāma“¹⁰ 'ti. „Panthako nāma“¹¹ 'ti. Panthakāpi maggamūlhā hontī“¹². „Panthako pi Apanthako pi maggamūlho hotī, nāmaṃ nāma paṇattimattarū¹³, tvaṃ pana bālo maññe“¹⁴ 'ti. So nāma atimajjhatto hutvā Bodhisattassa santikaṃ gantvā „kiṃ tēta nāmaṃ rocetvā āgato sīti“¹⁵ vutte „ācariya Jivakāpi nāma maranti Ajivakāpi, Dhana-pāliyo pi duggatā hontī Adhanapāliyo pi, Panthakāpi maggamūlhā hontī Apanthakāpi, nāmaṃ nāma paṇattimattarū, nāmena siddhi¹⁶ n'atthi, kammaṇ' eva¹⁷ siddhi¹⁸, alaṃ mayham' aññena¹⁹ nāmena, tad' eva me nāmaṃ hoti“²⁰ 'ti āha. Bodhisatto tena dīthva ca kataṃ ca saṃsandetvā imaṃ gātham āha:

Jivakaṃ ca mataṃ divā Dhampallā ca duggataṃ

Panthakaṃ ca vane mūlham Pāpako punar āgato ti. 96.

Tathā punarāgato ti loṇā (ti) kāraṇā divā puna āgato sakkaṃ sandhivessu vutto.

* Saithā imaṃ atītaṃ āharitvā „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe p-
osa nāmasiddhiko yeva“²¹ 'ti vattā jātakaṃ samodhānesi. „Tadā nāma-
siddhiko idāṃ pi nāmasiddhiko yeva, ācariyapariṇā Buddhapariṇā,
ācariyo pana aham evā“²² 'ti. Nāmasiddhijātakaṃ.

¹ both C² and C³ -ti. ² C³ paṇatti-. ³ both C² and C³ siddhiā. ⁴ C² kamma-
veva. ⁵ both C² and C³ māhe.

8. Kūṭavāṇijajātaka.

Sādhu kho¹ paṇḍito nāma ti. Idam Sattthā Jetavanā viharanto ekaṃ kūṭavāṇijam ārabhā kathesi. Sāvattthiyam hi dve janā ekato vaṇṇijā² karuntā bhaṇḍam sakatpenūḍāya janapadān gacchvā³ laddhalābhā paṇḍogamūhā. Kūṭavāṇijo cintesi: „ayaṃ bahu dīvaṃ dūṭhibhojanena dakkhaṇeyyāya kilanto sīlā⁴ attano ghare vinnaggaccesi yāmaduttānā⁵ vubhojanam bhūṇṇvā⁶ ujirakam marisaṃti, alidhān⁷ māmā bhaṇḍam tayo kotthāse katvā ekaṃ tassa dārakānam dussāmi dve kotthāse attano gūḍhasāmi⁸“ so „ajja bhājassāma⁹ vo bhājessāma“¹⁰ ti bhaṇḍam bhājetuṃ na icci. Atha nān paṇḍitavāṇijo ekānakam appūḷetvā bhājapetrā vihāraṃ gacchvā Sattthāraṃ vandetvā kaṭupajānathāro „atipapañco kato, idhāgantrāpi cirena Buddhapaṭṭhānam āgate sūti“¹¹ rutto¹² tam¹³ pavattiṃ Bhagavato ārocesi. Sattthā „mā kho so gahapati upāsaka dān¹⁴ eva kūṭavāṇijo, pubbe pi kūṭavāṇijo yeva, idān¹⁵ pana tvaṃ vañcetukāto jāto, pubbe paṇḍito pi vañcetunā¹⁶ usasāhi¹⁷“ rutvā tena yāceti sīlānā¹⁸ āharī¹⁹.

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmadatto rajjān kārente Bodhisatto Bārāṇasīyaṃ vāṇijakule nibbatti, nāmagahana-divase c' aṇṇa Paṇḍito ti nāman akāmsu. So vayappatto aṇṇena vāṇijena saddhūn ekato hutvā vaṇṇijān karoti, tassa Atipapaṇḍito ti nāman abosi. Te Bārāṇasito pañcahi sakatasaṭehi bhaṇḍam ādāya janapadān gacchvā vaṇṇijān katvā laddhalābhā puna Bārāṇasīn āgamiṃsā. Atha nesaṃ bhaṇḍam bhājanakāle²⁰ Atipapaṇḍito āha: „mayā dve kotthāse laddhabbā“ ti. „Kīṃkāraṇaṃ“²¹. „Tvaṃ Paṇḍito ahaṃ Atipapaṇḍito, Paṇḍito ekaṃ laddhum arahati Atipapaṇḍito dve“²² ti. „Nānā amhākaṃ dvīnam pi bhaṇḍamūlān²³ pi gonādayo pi suvasamā yeva, tvaṃ kasmā dve kotthāse laddhum arahasīti“²⁴. „Atipapaṇḍitabhavenā“²⁵ ti. Evaṃ te katham vuddheivā kalahaṃ akāmsu. Tato Atipapaṇḍito „atth' eko upāyo“²⁶ ti cintetvā attano pīturaṃ ekaṃmiḥ

¹ both C² and C³ so. ² D² are bhājessāmi ti added later. ³ C² rutto. ⁴ C² 147.

⁵ C² bhājanakāle. ⁶ so both C² and C³, and B² also.

susirarukkhe pavasetvā „tvam amhesu āgateṣu 'Atipandito dve koṭṭhāse laddhum arahaṭi' vadeyyāsi" vtvā Bodhisattam upasāṅkamitvā „samma mayham dvinam koṭṭhāssānam yuttabhāvam vā¹ eṣā rukkhadevatā jānāti. ehi tam pucchissāma" "ti nam patthento „ayye rukkhadevate ambhakaṃ aṭṭam" pacchindā "ti āha. „Ath' aṣṣa piṭā saram parivattetvā „tena hi kathethā" "ti āha. „Ayye, ayaṃ Pandito aham Atipandito, amhehi ekato rohāro kato, tattha kena kim laddhabbam" ti. „Paṇḍitena eko koṭṭhāse Atipanditena dve laddhabbā" ti. Bodhisatto evaṃ vinicchitaṃ aṭṭam² sutvā „idāni devatābhāvam vā adevatābhāvam vā jānissāmi" palālam āharitvā susiram pūretvā aggim adāsī. Atipanditassa piṭā jālāya puttakāle³ addhahāmena sārīreṇa upari āruhya sākham gabetvā olambanto bhūmiyaṃ patitvā imaṃ gātham āha:

Sādhu kho Pandito nāma, n' atth' eva Atipandito.

Atipanditena puttens man' amhi upakūlito ti. 97.

Tattha sādhu kho Pandito nāma ti imasmīn loke pavāseṇa aṣṣam-nāgate kīraṇākkāmaṇṇi⁴ puggale sādhū sothare. Atipandito ti sammattatena Atipandito kūtavariso no te-eva varasā, mayamhi upakūlito ti thoṇaṃ amhi jhāma, addhahāmako va mutto ti atthe.

Te ubho pi mujjhe bhinditvā samam ōeva koṭṭhāsam gaubhityā yathākammanā gata.

Saithā „pubbe pi eṣa kūṭavāṇiṇo vā" "ti imaṃ nīlitaṃ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā kūṭavāṇiṇo paccuppanno pi kūṭavāṇiṇo vā, paṇḍitavāṇiṇo pana aham evā" ti. Kūṭavāṇiṇajātakam.

9. Parosahassaṃjātaka.

Parosahassam pi samāgatānaṃ ti. Idam Saithā Jēta-rane vīharanto puttujjaṃspucchakam pañham⁵ ārabha

¹ so both U² and C²; add syuttabhāvam vā. ² both U² and C² addham. ³ so both C² and C². ⁴ C² -pāṇi. ⁵ U² omits pañham.

kathesi. Vutthum Sarabhuṅgaṃsake āvūharissati. Ekasmim paṇa-
samaye bhikkhū dhammasambhāyaṃ samipatā. „Assu Dasahatena
sambhūtena kabbitaṃ dhammasenāpatī Sāriputto rūthārena vyākāsi”
therassa guṇakathāya viddhisa. Satthā āgantvā „kāyaṃ na ’tha
bhikkhāre etarahi kathāya sammānā” ti pucchitvā „imāya nāmā” ti
vutte „na bhikkhāve Sāriputto idāṃ” eva mayā sambhūtena bhāsitaṃ
rūthārena vyākāroti, pubbe pi vyākāsi yevā” ti vutta atitāṃ āhāsi.

Autto Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjam karente
Bodhisatto ndiccabrāmaṇakale nibbattitvā Takkaṣilāyaṃ
sabbasippāni uggaṇhitvā kāme pahāya isipabbajjāni pabbajitvā
pañcābhīṇā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā Himavanto vihāsi.
Parivāro pi ’ssa pañca tāpasasatāni ahesuṃ. Ath’assa jetthan-
tevāsiko’ vassārattasumayo’ upaddham isiganam ādāya loṇa-
bilasēvanatthāya manuseapathani agamāsi. Tada’ Bodhisattassa
kālakiriyaṣamayo jāto. Atha naṃ antevāsikā „kataro vo guṇo
laddho” ti adhigamam pucchissa. So „n’ aṭṭhi kiñcīti” vutta
Abhassarabrahmaloke’ nibhatti. Bodhisattā’ hi rūpasamāpatti-
labhino hutvāpi abhabbatthānantā Āruppe na nibbattanti. Ante-
vāsikā’ „ācariyaṣa adhigamo n’ aṭṭhīti” ājāhane sakkāraṃ na
karissa. Jetthan-tevāsiko āgantvā „kāraṃ ācariyo” ti pucchi-
tvā „kālakato” ti sutvā „api ācariyaṃ adhigamam pucchitvā” ti
„āma pucchunhā” ti. „Kiṃ kathaṃsīti”. „N’ aṭṭhi kiñcīti” tona
vuttaṃ ti ath’assa ambehi sakkāro na kato” ti āhāssa. Jetthan-
tevāsiko „tunbe ācariyaṣa vacanattam na jānittha, ākiñcaṇ-
ṇāyatanaṣamāpattilo’ ācariyo” ti āha. To taṇhāṃ punappuna
kathente pi na saddahissu. Bodhisatto tam kāraṇaṃ sutvā
„andhabālā, mama jetthan-tevāsikaṣa na saddahanti, imam tesam
kāraṇaṃ pākāṇi karissāmi” Brahmaloke’ āgantvā assamapada-
matthake mahantenānubhāvenākāse thatvā antevāsikaṣa paññā-
nubhāvaṃ vānento imam gātham āha:

¹ so B². C² -tevaṃ, C³ -tevaṃsi. ² C² vassāratta-, C³ vassāta-, B² vassārattā-.

³ C² abhassara-. ⁴ both C² and C³ -sattam. ⁵ C² -vāsi. ⁶ both C² and C³ -atthi.

Parosahassam pi samāgatānam
 kandeyyun te vassasatam apañña,
 eko va seyyo puriso sapañño
 yo bhāṣitaṃsa vijānāti attham ti. 98.

Tathā parosahassam pi ti sūtasahassam pi, samāgatānam ti amant-
 patitānam bhāṣitaṃsa attham janitum asakkontānaṃ¹ bhāṣam, kandeyyun te
 vassasatam apañña ti te evam samāgate apañña ime bhāṣeṇa² viya vassa-
 satam pi vassasahassam pi rodeyyun padideyyun, rodamaññapi paṇa attham
 vā kīrtanam; sā n' eva jāneyyun ti dīpeti, eko va seyyo puriso sapañño
 ti svarūpānam bhāṣam parosahassato pi eko paññāpuriṣo va seyyo varāro ti
 attho, kīṭiso sapañño ti yo bhāṣitaṃsa³ vijānāti attham evam jettāntevāsiko viya⁴ ti

Evam Mahāsatto akāse thito va dhammam deservā tāpasa-
 ganadā bujjhāpetvā Brahmālokaṃ eva gato. Te pi tāpasa jivita-
 pariyoṣaṇe Brahmāloka-pariṇāṇā ahesun.

Satthā imam dhammadessanaṃ āharvā jātakaṃ samodhāresi.
 „Tadā jettāntevāsiko Sūriputto ahesi, Mahābrahmā paṇa aham evā-
 ti. Parosahassajātakaṃ.

10. Asātarūpajātaka.

Asātaṃ sātārūpenā¹ ti. Idam Satthā Kuṇḍiyanagaraṃ upa-
 nisāya Kuṇḍadhānavaṇṇe viharanto Koliyavāḍḍhūtoram Suppa-
 vāsam upāsikam ārabhisi kathesi. Sā hi tamam samaye suttava-
 ssaṃ kucchinaṃ gaḍḍham pariharitvā sattiṃsuṃ mūḍhagaḍḍhā ahesi.
 adhimatti² vedanā vattumeti. Sā evam adhimattavedanābhūtiṃ³ apī⁴
 „Samaññasambuddho vata so Bhagarā yo svarūpeṃsa dukkhaṃsa paḥā-
 nāya dhammam deseti, upaṭṭipanno vata tassa Bhagarato sāvākamamgho
 yo svarūpeṃsa dukkhaṃsa paḥānāya paṭṭipanno, sasukham vata nibbā-
 naṃ yaṭṭi⁵ svarūpaṃsa dukkhaṃsa n' atthīti⁶ ime⁷ tū vitakkehi adhirūpaṇi.
 Sā sūnikam pakkosūtvā taṃ eva attano pavatitvā vamaṇadessanaṃ eva
 ārocetvā Satthu suttikam pesesi. Satthā vamaṇadessanaṃ suvā⁸ va

¹ C¹ asakkontānaṃ, C² asakkontānaṃ. ² C¹ bhāṣa. ³ corā in accordance with B¹.
⁴ C¹ bhāṣeṇaṃ padideyyun rodamaññapi paṇa attham vāsa, C² bhāṣeṇaṃ
 padideyyun rodamaññapi paṇa attham vāsa. ⁵ both C¹ and C² adhimatti-
⁶ C¹ yuta.

„sukkhini¹” hoti Supparāṣā Koliyadhītā, sukkhini² ārogā³ ārogaṃ puttam
vijāyatū⁴” ti āhu. Sāhvacanā eva Bhagavato Supparāṣā Koliyadhītā⁵
sukkhini ārogā ārogaṃ⁶” eva⁷ puttam vijāyati. Ath⁸ evā⁹ sāmiko geham
gantvā nam¹⁰ vijātan¹¹ diṇṇā „acchariyam¹² vata bho¹³” ti ativiya¹⁴ tathāgu-
tassānubhāvena acchariyabhūtaṃcittajāto āhosi. Supparāṣā¹⁵ puttam
vijāyitrā¹⁶ sattāhaṃ buddhapamukhasa saṃghassa dāman¹⁷ dātuhāmi
pona nimantanaṃtthāya tam¹⁸ pesaṃ. Teva kho pona samayena Mahā-
moggallānassa upatthākena buddhapamukho saṃghe nimantito hoti.
Sattā¹⁹ Supparāṣāya dānessa ukāsadānathāya therassa²⁰ santikam²¹
petetrā tam²² aññāṃ pāpetvā²³ sattāhaṃ tassā dānam²⁴ patiggabhesi sad-
dhiṃ bhikkhusaṃghena. Sattāmu²⁵ pona dīraze Supparāṣā puttam
Sīralikumārā²⁶ mangetvā²⁷ Sattāhaṃ²⁸ c²⁹ eva bhikkhusaṃghaṃ³⁰ ca va-
dāpesi. Tasmā³¹ paṭipāpiyā Sāriputtatherassa³² santikam³³ nīte³⁴ therō tena
esādhim „kacci te Sīrali³⁵” khannuṃvra³⁶” ti³⁷ patissanthāram³⁸” ukāsi³⁹.
So „kuto me bhante⁴⁰ sukhaṃ, ev-āhaṃ⁴¹ sattara-sāni⁴² lohītakumbhīya⁴³
vāsī⁴⁴” ti therena saddhiṃ⁴⁵ evarūpaṃ⁴⁶ katham⁴⁷ katham⁴⁸, Supparāṣā⁴⁹ tassā
varasā⁵⁰ sutvā „sattāhaṃ⁵¹ me⁵² putte⁵³ anubuddhena⁵⁴ dhammasenāpatinā⁵⁵
saddhiṃ⁵⁶ manietthi⁵⁷” somanassa⁵⁸ patirā⁵⁹ āhosi. Sattā⁶⁰ „api⁶¹ nu Suppa-
rāṣā⁶² aññā⁶³ pi⁶⁴ evarūpe⁶⁵ putte⁶⁶ icchasi⁶⁷” ti āhu. „Sne⁶⁸ bhante⁶⁹ evarūpe
aññā⁷⁰ satta⁷¹ putte⁷² lābheyyā⁷³ iccheyyā⁷⁴ evāhaṃ⁷⁵” ti. Sattā⁷⁶ utānaṃ⁷⁷
udādetvā⁷⁸ sammōdaman⁷⁹ katvā⁸⁰ pakkāmu⁸¹. Sīralikumārō⁸² pi⁸³ kho
sattara-sānikāle⁸⁴ yeva⁸⁵ sāsa⁸⁶ uram⁸⁷ dāvā⁸⁸ pabbajitrā⁸⁹ paripugga-
tasso⁹⁰ upasampadā⁹¹ lābhitrā⁹² puññatā⁹³ lābhiggappatto⁹⁴ hutvā⁹⁵ pūharim⁹⁶
sammādetvā⁹⁷ evāhataṃ⁹⁸ patvā⁹⁹ puññavantaṃ¹⁰⁰ antare¹⁰¹ etadaggaṭṭhānaṃ¹⁰²
pāpupi. Ath¹⁰³ ekadivassa¹⁰⁴ bhikkhū¹⁰⁵ dhammasabbhīya¹⁰⁶ samvāpatitrā¹⁰⁷
„āvuso¹⁰⁸ Sīralithero¹⁰⁹” nāma¹¹⁰ evarūpo¹¹¹ mahāpuñño¹¹² patthitapatthana¹¹³ pucchā-
nubhavikasatto¹¹⁴ sattara-sāni¹¹⁵ lohītakumbhīya¹¹⁶” sattāhaṃ¹¹⁷ mūhagabbha-
bhāraṃ¹¹⁸ āpajji¹¹⁹, abo¹²⁰ mātāputtā¹²¹ mahantaṃ¹²² dukkham¹²³ anubhavissu¹²⁴, kīa
nu¹²⁵ kho¹²⁶ kammas¹²⁷ akāpāsu¹²⁸” ti¹²⁹ katham¹³⁰ samvāpāpesu¹³¹. Sattā¹³² āgan-
tvā¹³³ „kāya¹³⁴ su¹³⁵ ttha¹³⁶ bhikkhave¹³⁷ etarahi¹³⁸ katham¹³⁹ sannissimā¹⁴⁰” ti¹⁴¹ pucchā-
tvā¹⁴² „amāya¹⁴³ nāma¹⁴⁴” ti¹⁴⁵ vutte¹⁴⁶ „lukkhave¹⁴⁷ Sīralino¹⁴⁸” mahāpuññavato¹⁴⁹ ca

¹ C² sūni. C³ sūni eṇṇ. to sukkhini. ² C¹ -ni. ³ C² sūni ārogā. ⁴ C² kolli-
⁵ C² ārogā ārogaṃ. ⁶ C² sūni vā. ⁷ so B², both C² and C³ avijā. ⁸ so B².
C¹ C² therasānassa. ⁹ so B², both C² and C³ sīlakaṃ. ¹⁰ C¹ sīvali. ¹¹ C² -vijā.
C³ vijā. ¹² C² -thāpaṃ. ¹³ C² ādāto, C³ ādā. ¹⁴ both M88 lohītakumbhī-
yaṃ. ¹⁵ C² -iccheyyā¹⁶ manietthi. C³ iccheyyā¹⁷ manietthi. ¹⁶ C² -ni. ¹⁷ C² sīvali-
¹⁸ C² anāpāra. ¹⁹ and vāsiṇ, eva. lota. ²⁰ C² -thāpaṃ. ²¹ C² ādāto, C³ ādāto.

sattavassāni lohita-kumbhiyaṃ nivāso va¹ sattāhaṃ mūhagabbhaḥhā-
vappati ca² attano katakammamūlakā va. Supparāsiya pi satta-
vassāni kucchāṇā gabbhapariharanadukkhaṃ ca sattāhaṃ mūhagabbha-
dukkhaṃ ca attanā katakammamūlakam evā³ ti vatrā attāṃ āhāri :

Attā Bārāpasīyaṃ Brahma-datte rajjāṃ kārente
Bodhisatto tassa aggamahesiya⁴ kecchismiṃ⁵ patisaṇḍhiṃ
ganhitvā veyappatto Takkaṣilāyaṃ sabbaṣippāni⁶ agganhitvā pītu
accayena dhammena⁷ rajjath⁸ kāresi. Tasmīṃ samaye Kosala-
rājā mahantena balena āgantvā Bārāpasīṃ gahetvā tam rājā-
naṃ mātṛtvā tass⁹ eva aggamahesiṃ attano aggamahesiṃ
akāsi. Bārāpasiraṇṇo pana putto pītu maraṇakāle niddhamāna-
dvārena palāyitvā balaṃ saṃharitvā¹⁰ Bārāpasīṃ āgantvā avi-
dāre nisiditvā tassa raṇṇo paṇṇam pesesi „rajjāṃ vā doṭu
yuddhaṃ vā“ ti. So „yuddhaṃ demitū“ patipapaṇṇam pesesi.
Rājakumārassa pana mātā tam sāsanam sutvā „yuddhena kam-
mam o“ atthi, sabbaḍḍisāṇa sañcārāṇi pacchinditvā Bārāpasīna-
garāṇi parivāretu¹¹, tato dārūḍakabhattaparikkhayaṇa¹² kilanta-
manussam nagaraṃ viṇā va yuddhena gahissatīti“ paṇṇam
pesesi. So mātā sāsanam sutvā sattiadivassāni sañcārāṇi pac-
chinditvā nagaraṃ rundhi. Nāgarā sañcārāṇi alabhamānā sat-
tame divase tassa raṇṇo sisam gahetvā kumārassa adāhan.
Kumāro nagaraṃ pavisitvā rajjāṃ gahetvā pariyosāṇe yathā-
kammam gato¹³.

So etarahi satta divassāni sañcārāṇi pacchinditvā nagaraṃ rundhi-
tvā¹⁴ gahitakammamūlakaṇaṃ sattavassāni lohita-kumbhiyaṃ rasitvā
sattāhaṃ mūhagabbhaḥhāvaṇi¹⁵ āpajji, yaṃ pana so Padumuttarapāda-
mūle „lābhinaṃ“ agga bhareyyaṃ“ ti mahādānaṃ dattā patthanam
akāsi yaṃ ca Vipacchikāle¹⁶ nāgarahi siddhim sahasasagghaṇakam¹⁷

¹ so both C² and C³ instead of va. ² C² addh¹ atthi va. ³ both C² and C³ sahaṇitvā. ⁴ so B²; both C² and C³ parivāretum. ⁵ C² dārūḍ-, C³ dārūḍaka-
bhattarāḍḍatto-. ⁶ C² yathākamma gahetvā te. ⁷ C² sanditvā. ⁸ C² lābhinaṃ,
C³ lohinaṃ. ⁹ C² vipassī-. ¹⁰ so both C² and C³.

guḍaśadhiṃ datvā paṭhanam akāsi tassānubhārena lābhīnam¹ agga
jāto. Suppavāsāpā² „nagarasā ruddhitrā garuḥ tātā”³ ‘ti penta-
bhārena sattavasaṇi kucchinaṃ gabbhaṃ pariharitrā satthāhaṃ mūḥa-
gabbhā jāto. Satthā imasā sīlam āharitrā abhisambuddhe hutvā imasā
gātham āha:

Asātam sātaraṇeṇa piyarūpeṇa appiyam
dukkhaṃ sukhaṇa rūpeṇa pamattam ativattatīti. 99.

Tatthā asātam sātaraṇeṇa ti amudhureṇa eva madhuraṇapātrōpakasā,
pamattam ativattatīti, asātam appiyasā dukkhaṃ ti avasā⁴ tiddham pi etena
sātaraṇādinaṃ mārena satthippasārasaṇa pamattapoggalāni ativattatī abhiḥbhavati
ajjhotthasāti attho. Idam Bhagavato jaṇe ca te⁵ mātāputtā imasā gabbhaparha-
raṇagabbharāsamukhāreṇa satthādinaṃ pubbe nagarasaruddhanasatthipatrōpakasā
ajjhotthasā jaṇe ca⁶ itthi ti apāṇāni paṇa pi satthakkaṭṭhaṇa svarūpeṇa asātam
appiyasā dukkhaṃ pemaṇatthubhāreṇa⁷ puttasamukhāreṇa sātthipatrōpakasā
ajjhotthasā hutvā tatthā avasānaṃ sabbam pi samolliya vuttam ti vedhībhūti ti.

Satthā imasā dhammasaṇaṇa āharitrā jātakaṃ samolliḥhesi:
„Tadā nagarasā ruddhitrā rajjāsā pattakumāro Sīvali”⁸ ahoṃ, mātā
Suppavāsā, pitā paṇa Bārāṇasīrājā aham evā”⁹ ti. Asātaraṇeṇa
jātakaṃ. Līlavagga¹⁰ dasamo. Majjhimaṇṇāsako nipphito.

II. PAROSATAVAGGA.

1. Parosāṭajātaka.

Parosatāni vā pi samāgatānaṃ
jñāyeyyan te vassasatāni apaṇṇā,
eko va seyyo puriso āpaṇṇo¹
yo bhāsitaṇa vijñānāti atthan ti. 100.

¹ C^o lābhīnam. ² so B^z; both C^o and C^o -vāśāpi. ³ so B^z; both C^o and C^o etan. ⁴ B^z yasayena, C^o samata, C^o aśāste. ⁵ C^o C^o ya ca, B^z yasayena.

⁶ so B^z; both C^o and C^o pemaṇatthā. ⁷ C^o -ti. ⁸ both C^o and C^o alita-

⁹ C^o apaṇṇa.

Idam jātakaṃ vatthuno¹ ca veyyakaranto va samadāhanato va Parosajāta-
jātaka-nadham eva, kovalam h' uttha jhāyeyyo² ti padanattaro eva viheso³.
Taso⁴ attho vassasāram pi apāṇā jhāyeyyū olokēyyū upadāseyyū, evaṃ
olokentāpi pana attham vā tārānam ekā va passanti, tamā pi bhikkhava attham
lānā⁵ so ekō va apāṇāso soyyo ti. Parosajātakam.

2. Paṇḍikajātaka.

Yo dukkhapuṭṭhāya¹ bhavēyya tāṇan u², Idam Satthā
Jetavanā viharanto ekaṃ paṇḍikam upāsakam ārabhha kathesi.
So kira Sāvattihī-rāsi³ upāsako nānappakārāni mūlapannādinī ca lāha-
kumbhannādinī ca rikkigītvā jīvikaṃ kappeti. Taso⁴ ekā dhītā abhi-
rūpā pāsādikā ācārasīlasampannā hīrottappasamannāgatā kovalam nicca-
ppahasiṇamukhā. Taso⁵ samānakulesu vāreyyuṭṭhāya āgatesu so
cintesi: „Imasā⁶ vāreyyam vattati ayaṃ ca niccappahasiṇamukhā,
kumārīkadhammo pana soṭṭi kumārīkāya parakulam gatāya mātā-
pitumam garahā hoti. 'atthi na kho imasā⁷ kumārīkadhammo n'
atthi⁸.' vīmaṇesiṇāmi na⁹ ti so ekadivasiṇa dhītaram pacchiṃ gāhā-
petvā araṇṇe¹⁰ paṇḍuṭṭhāya araṇṇam gantvā vīmaṇsanavaseṇa kil-
lasiṇe¹¹ viya hotvā rahasekakatham kathetvā tam hatthe gaṇhi. Sā
gahitamattā va rodanti¹² khandanti¹³ ayuttam etam tāta, udakato
aggrīpātubbhārasandisam, mā evarūjam karohā¹⁴ ti āhu. „Amma mayā
vīmaṇsanuṭṭhāya vram hatthe gabhā, vadehi: atthi dāmi te kumārī-
kadhammo¹⁵ ti. „Amā tāta atthi, mayā hi lobhavasena mā koci puriso
olokītapubbo¹⁶ ti. So dhītaram assāsetvā gharam petvā maṅgalam¹⁷
karvā parakulam pesetvā „Satthāram vandisiṃhi¹⁸ gnodhamālādīhatthe
Jetavanam gantvā Satthāram vanditvā pūjetvā ekamantaṃ nisīdi
„cirasāgato sīhi¹⁹ ca vutte tam attham Bhagavato ārocesi. Satthā
„upāsako kumārīkā ciram paṭṭhāya²⁰ ācārasīlasampannā va, vram pana
na Mā²¹ eva vram vīmaṇesi, pubbe pi vīmaṇesi yevā²² ti ratvā tena
yānte sīlām āharī:

Atthe Bārānasiyam Brahmadatto rajjam kārente

¹ C² vatthuno, C³ vatthuno? ² both C² and C³ jhāyeyyo. ³ C² viheso. ⁴ so
both C² and C³. ⁵ C² tamā, C³ tānanti. ⁶ both C² and C³ -vati. ⁷ both
C² and C³ māsā. ⁸ so B²; both C² and C³ aramāsa. ⁹ C² vīmaṇsanadica-
skhāntasito. ¹⁰ C² ti. ¹¹ C² mānga-. ¹² so both C² and C³; B² cirasattāya.

Bodhisattlo araṇṇo rakkhadevatā hutvā nibbatti. Ath' eko Bārāṇasīyaṃ paṇḍikaupāsako ti vatthuh paccuppannasadiham eva. Tena sā vimamsanattihāya hatthe gahitā dhītā parideva-mānā imam gātham āha:

Yo dukkhapuṭṭhāya¹ bhaveyya tānaṃ²
 so me pitā dūbhi vane karoti,
 sā kassa kandāmi vanassa majjhe,
 yo tāyitā so sāhasā karotīti. 101.

Tattha yo dukkhapuṭṭhāya¹ bhaveyya tānaṃ² ti kalyāṇasamāhiko dukkhaṃ puṭṭhāya³ tāyitā paritāyitā patipjā bhaveyya, so me pitā dūbhi vane karotīti yo mayham dukkhaparittāyako pitā⁴ va⁵ imasmim sukhe vārā-pāṇe suttaśūbhikamam karoti attano jātāya dhītāy⁶ vitikkamaṃ katun⁷ maññatīti atthe; kassa kandāmi ti kassa rodāmi ko me patipjā bhavissatīti dīpasi, yo tāyitā so sāhasā karotīti yo mayham tāyitā rakkhita arassayo bhavitvā arabati so pitā yeva sāhasīyakanimam karotīti atthe.

Atha nam pitā assāsetvā „amma rakkhittattāsīti“⁸ pucchī,
 „āma tāta rakkhito⁹ me attā“¹⁰ ti. So taṃ gharaṃ netvā mam-galaṃ katvā parakulaṃ pesesi.

Sattā imam dhammadāsaṇam āharitvā saccaṃi pakāsetvā jātakam samodhānesi: (Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphulo patipjāha) „Tadā pitā etarahi pitā, dhītā va dhītā, taṃ kāraṇam paccakkhato diṭṭharakkhadevatā paṇa aham evā“¹¹ ti. Paṇḍikajātakam.

3. Verijātaka.

Yattha veri¹² ulvissatīti¹³. Idam Sattā Jetavane viha-rante Anāthapiṇḍikaṃ ārabha kathesi. Anāthapiṇḍiko kira bhoggāmaṃ¹⁴ gantvā āgacchante antarāmagge core dētā „antarāmagge vassitum na yuttam, Sāvatthim eva gummāṃṇitī“¹⁵ tegena goṇe pājeṭvā

¹ so both C² and C³. ² both C² and C³ tānaṃ. ³ C² tānaṃ. ⁴ C² pitāya. ⁵ C² tam. ⁶ so R², both C² and C³ dhītāyām. ⁷ both C² and C³ rakkhittattāsīti; R² rakkhito ad. ⁸ C² C³ R² rakkhito. ⁹ both C² and C³ veri. ¹⁰ C² hiṭṭi. ¹¹ C² bhoggāmaṃ, C³ bhoggāmaṃ corr. to bhoggāmaṃ.

Sāvattim eva āgantvā puṇḍarīkassa vihāraṃ gato Sattḥa etam attamaṃ ārocesu. Sattḥā „pubbe pi gaḥapati paṇḍitā antarāmagge core diṇvā antare sallambamānā attano vasaṇatthānaṃ eva gumimsu”¹ ti vevā tesa yācitu nīlāni āharu:

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjāni kāreṇṭe
Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi hutvā ekam gāmakāni niman-
tanāni bhūñjanatthāya gantvā pacchā gacchanto antarāmagge
core diṇvā antarāmagge avasitvā va vegaṇa² pājento attano
gehaṃ eva āgantvā uṇaggarasehi bhūñjitvā mahāsayaṇo nisīno
„corānaṃ hatthato muccitvā nibbhayaṭṭhānaṃ attano gehaṃ
āgato 'mbhūti'³ udānavasena imaṃ gātham āha:

Yattha verī⁴ nīvisati⁵ pa vasa tattha paṇḍito,

ekarattam dirattam vā dukkhaṃ vasati verisū⁶ ti. 102.

Tattha verīti vasaṇatthānaṃpuggala, nīvisati⁷ paṇḍitā, pa vasa
tattha paṇḍito ti so veripuggalo jamehi (hine paṇḍito) hutvā vasaṇ
paṇḍito paṇḍitena samānagato va vasaṇa. kkhāraṇā ti⁸ ekarattam dirat-
tam vā dukkhaṃ vasati verisū⁹ verisū hi antare vasaṇti¹⁰ ekikam dāṭhaṃ
pi dukkhaṃ eva vasati¹¹ aṭṭho.

Evam Bodhisatto udānaṃ udānetvā dānādīni puññāni katvā
yathākammaṃ gato.

Seṭṭhā imaṃ dharmadesanāni āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā ahaṃ eva Bārāṇasīseṭṭhi ahaṃ” ti. Verijātakaṃ.

4. Mittavindajātaka.

Catubbhi aṭṭhaṃjagamaṃ ti. Iduṃ Sattḥā Jetavana-
sīharanto ekam dubbaṇḍhikkhaṃ ārabbhā kethesi. Vattimaṃ¹
heṭṭhā Mittavindajātakaṃ vuttamāyena² eva vīthāretabbaṃ. Iduṃ paṇa
jātakaṃ Kassapabuddha-kālikāni.

¹ add gone. ² K* verī. ³ K nīvisati. ⁴ K nīvisati. ⁵ amti ti? ⁶ read
verisū ti? ⁷ K vasaṇti. ⁸ K vattima.

⁹ Cf. it is now the only MS. at hand, therefore marked K.

Tasmim hi kāle uracakkam akkhipitvā niraye paccaṃāno
eko uerayiko satto „bhante kin nu kho pāpam akāsin“ ti
Bodhisattam pocchi. Bodhisatto „taya idaṃ c' idaṃ ca pāpa-
kammam katan“ ti vatvā imam gātham āha:

Uatubhi atth' ajjhagamā atthāhi pi' ca soḷasa
soḷasāhi ca battimā, atreccam cakkam āsado,
leccāhatassa posassa cakkam¹ bhamatī matthake ti. 103.

Tattha uatubhi atthajjhagamā ti samuḍḍantare catasso vimāṇapetīyo
labhitvā tāhi² samutthito atreccatāya parato gacvā apara atthādhitgate atthi
attho, soḷapaḍāseyyhi so' eva āsāyo, atreccam cakkam āsado ti evam
akāḷāhena samutthito atreccam āra āra lochanā parato parato leccam pat-
thento idam cakkam āsado ti idam uracakkam patto si, tassa te etam leccā-
hatassa tathāya hatassa upakāṭṭhassa taya cakkam bhamatī matthake paccaṃ-
cakkam³ sycakkam ti imam dvīṣa khuraddharāṃ sycakkam tassa matthake
pamappama pāṇavassena bhamantaṃ dīdā evam āha.

Vatvā ca pana attano devalokam eva gato. So pi' niraya-
satto attano pāpe khīṇe yathakammam gato.

Satthā imam dhammasesaṃ āharitvā jātakam samodhānesi.
„Tadā Mittarindako dubbacchikkhu abosi, devaputto pana aham evā“
ti. Mittarindajātakam.

5. Dabbalākaṭṭhajātaka.

Bahum petam rane kattham ti. Idam Satthā Jetavanā
viharanto ekam uttasabhikkhum¹ ārabhā kathesi. So kira Sāvathu-
rāsi² eko kulaputto (dhammasesaṃ) evā pabbajitvā marasabhīrako
abosi, tatthitthāṇḍivāṭṭhāṇam³ vāṇasaṃ vā vījantassa⁴ sukkhadandakassa
vā paṇatassa⁵ pukkhaṇḍappandīnaṃ vā saddam evā marasabhāyanaṭṭho
mahāratanṇa ravanto palāyati. Tassa hi „marasabhāṃ mayā“ ti sat-
tattam pi' n' atthi, once hi so „aham marasāṇḍi“⁶ jāneyya na mara-
tato bhāyeyya, marasantīkanamatthānaṃ⁷ pana abhāritattā vā

¹ i.e. the Mittarindajātaka below; K omits pi, RP cava instead of pīca. ² K
rakka. ³ so RP; K vāṭṭhi. ⁴ K -sa-. ⁵ K uttasabhikkhum. ⁶ K -vāsi.
⁷ K rakkaṭṭha-. ⁸ K vījantassa, RP bhījantassa. ⁹ K paṇatāra. ¹⁰ K marasā-

bhāyaś, Tasmā sa maraṇabhīrukakṛhāvo bhikkhusaṅghe pākato jāto. Ath' ekadivasaṃ dhammasabhāyaṃ bhikkhū kathuṃ samuṭthāpesuṃ „āvuso, aṇṇo nāma bhikkhu maraṇabhīruko" maraṇam bhāyati. bhikkhuno nāma 'avassam mayā maritaḥḥan' ti maraṇasatikkamaṇṭhūnaṃ bhāvetuṃ vaṇṇati¹. Satthā āgantvā „kāyaṃ na 'tiha bhikkhave etarahi kathāya samuṭṭhū" ti pucchitvā „māya nāma" ti rutte tam bhikkhum jakkosāpetvā „saccam kiṃ tvam maraṇabhīruko" ti pucchitvā „saccam bhante" ti rutte „bhikkhave mā etassa bhikkhuno amaitamaṇā hoti, uḍḍayaṃ idāṃ" eva maraṇabhīruko. pubbe pi maraṇabhīruko yevā" ti ratvā attitaṃ āhāsi:

Attito Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjaṃ karento
Bodhisatto Himavante rakkhadevatā hutvā nibbatti. Tasmā
kāle Bārāṇasīrājā attano maṅgalahatthim ānañjakāraṇaṃ sikkhā-
petuṃ hatthācariyānaṃ adāsi. Taṃ ālāne² niccalaṃ bandhitvā
tamarahatthā manussaṃ parivāretvā³ ānañjakāraṇaṃ karenti.
So taṃ kāraṇaṃ kāriyamāno vedanā adhiwāsetuṃ asakkonto
ālānaṃ bhinditvā manussaṃ palāpetvā Himavantaṃ pāvisi. Ma-
nussaṃ taṃ gahetuṃ asakkontā nivattisou. So tattha maraṇa-
bhīruko⁴ akhośi, vātasaddāni⁵ entvā kampamāno maraṇabhaya-
tajjito sondaṃ vidhuntvā vegena palāyati, ālāne⁶ bandhitvā
ānañjakāraṇakālo⁷ vij⁸ assa hoti, kāyassādaṃ vā cittassādaṃ
vā alabhanto kampamāno vicarati. Rakkhadevatā namā diśvā
khandhaviṭṭape thatvā imaṃ gātham āha:

Bahum p' etaṃ vane kaṭṭhaṃ vāto bhañjati dubbalāni,
tassa ca bhāyaś nāgā kiṃ nūna bhaviṣṣasīti. 104.

¹ Ayam pinḍaṭṭho: yaṃ etaṃ dubbalakṣaṇaṃ paratthimādhede vāto bhañ-
jati imaṃvā vane bahum aṇḍaḥḥam² tattha tattha samuṭṭijati, tasmā tvam tava
bhāyaś evaṃ aṇṇo tvevaṃ bhīto maraṇalohitakṣhīyaṃ petvā kiṃ nūna bhavi-
ṣasī, imaṃvā vane tava tava bhāyaś nūna n' atthi, tasmā tve paribhayaṃ mā
bhāyāsi.

¹ K maraṇa-. ² K ālāne. ³ K parivareti. ⁴ K vātasaddāni. ⁵ K
ālāne. ⁶ K -kāraṇakālo. ⁷ K aṇḍaḥḥam.

Evam devatā taesa avādam adāsi. So pi tato paṭṭhāya nibbhayo ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadessanāṃ āharitvā saccāṃ pakāsetvā jātakam samodhānesi; (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale paṭṭi-
(thaho) „Tadā nāgo ayaso bhikkhu ahoṣi, rakkhadevatā aham evā“
ti. Dubbalakapṭhaḥjātakaṃ.

6. Udañceanijātaka.

Sukham vata maṃ jīvantaṃ ti. Idam Satthā Jetavana-
viharanto thullakumārīkapaṭolchannaṃ ārabhha kuthesi. Vat-
thum Terasaṇipāte Cullanāradakassapaḥjātaka¹ āvibhavissati. Tam pama
bhikkhum Satthā „saccāṃ kira tvam bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchī-
tvā „saccāṃ Bhagavā“ ti vutte „kattha te mittam paṭṭhaḍḍhaṃ“ ti
pucchi. So „ekisaṃ thullakumārīkāyā“ ti āha. Attha nam Satthā
„ayam te bhikkhu anantahārikā, pubbe pi tvam etam māsāya sīla-
ryasanaṃ patvā kampaṇto vicaramāno paṇḍite nisāya sukham laḍḍhi“
vutvā aññam āharī:

Attie Bārāṇasīyaṃ Brāhmadatte rajjasaṃ karente
ti aññavaṇṭṭhum pi Cullanāradakassapaḥjātaka yeva āvibhavissati.
Tadā pama Bodhisatto sāyaṃ phale ādāya āgantvā paṇḍa-
sālaṃ vivaritvā puttam Cullatāpasaṃ etad avoca: „tata tvam
aññesa divasaṃ dārūṇī² āharasi pāṇīyaṃ paribhojanīyaṃ
āharasi“ aggāḃ karosi, ajja pama ekam pi akatvā kaṃmā dham-
mukho pajjhāyanto nīpanno sīti“. „Tāta, tumhesu phalāphala-
tṭhāya gatesu ekā itthi āgantvā maṃ paṭobhetvā³ ādāya gantum
āraddhā, ahaṃ pana ‘tumhehi visajjito gamissāmīti’ na gacchāmi,
asukattilāne pana taṃ nīsidāpetvā āgato ‘mhi, idāni gacchāmi’
āham tāta“ ti. Bodhisatto „na sakkā etam nivattetun“ ti
ūtvā „tena hi tāta gaccha, esā pana taṃ oṭvā yadā maeccha-

¹ K. cullakassapaṇāradajātaka. ² K. paribandha. ³ K. āraṇi. ⁴ K. āharasi.

⁵ K. paṭobhetvā.

maṃsādāni vā khāditaḥkāmā¹ bhavissati sappilonatanḍulādāni vā pan² assā attho³ bhavissati tadā 'idaṃ c' idaṃ cāharā⁴ 'ti taṃ kilamessati⁵, tadā mayhaṃ gaṇaṃ saritvā palāyitvā idh⁶ eva āgaccheyyāsi⁷" visajjesi. So tīya saddhīṃ manussapathāni agamāsi. Atha naṃ sā attano vasaṃ gametvā „manassa ahara, macchaṃ āharā" ti yena yena atthikā hoti taṃ taṃ āharāpeti. Tadā so „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ viya kammakaraṃ viya katvā piḷeti⁸" palāyitvā pita santikaṃ āgantvā pitarāṃ vanditvā thūako vā imaṃ gātham āha:

Sukhaṃ vata maṃ jīvantāṃ pacamāṇā udañcaṇi⁹
cori jāyappavādena telāṃ loṇaṃ ca yācatīti. 106.

Tatha sukhaṃ vata maṃ jīvantāṃ ti tesa tumbhākaṃ sutāke maṃ sukhaṃ jīvantāṃ, pacamāṇā ti tāpajamāṇā pīlayamāṇā yena yena khāditaḥkāmā kuru taṃ taṃ pacamāṇā, udaḥkaṃ ācanti atīyē¹ ti udañcaṇi, cātito vā kōpato vā ulakāṃ uddhuccaghatikā² etah³ nāmaṃ, sē pana udañcaṇi viya, ulakāṃ viya ghatikā yu⁴ atthikā hoti taṃ taṃ āgacchati yevā ti attho, cori jāyappavādenā⁵ ti bhariyā ti nāmaṃ ekā cori maṃ madhuraśākaṃ upalāpetvā tattha natā telāṃ loṇaṃ vā yu⁶ ca āhāraṃ pā bhariṃ taṃ sabbaṃ yācatī dāsaṃ viya kammakaraṃ viya katvā āharāpetitī⁷ tesaṃ agamāni tatthesi.

Atha uacā Bodhisatto assāsetvā „hotu tāta¹, ehi tvaṃ mettaṃ bhāvehi karuṇaṃ bhāvelūti²" cattāro brahmavihāre ācikkhi kasinaparikkammaṃ ācikkhi. So navirassa³ eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā⁴ brahmavihāre bhāvetvā saddhīṃ pitarā Brahma-lokaṃ nibbatti.

• Satthā maṃ dhammaḍḍesamāṃ āharitvā saccaṇi pakāsetvā jātukāṃ amodhānaṃ: (Saccaparivāṇaṃ so bhikkhu solāpattipīḥale patiṭṭhūti) „Tadā thūlakumārīkā va cinraṇi thūlakumārīkā Cullatāpaso ukkūṇṭhitabhikkhu ahesi, piṭa paṇa ahaṃ evā" ti. Udañcaṇi-jātukam.

¹ K khāditaḥkāmā. ² K attho. ³ K kilamessati. ⁴ K udañcaṇi. ⁵ K -gacchāpatoṭah. ⁶ so Be; K tāthā. ⁷ K nibbattitvā.

7. Sāṁṭṭakajātaka.

Sādu kho¹ sippakam² nāma³ 'u. Idāṁ Satthā Jotavane viharato ekaṁ bhūmasapaharapakkam⁴ bhikkhum ārabhā kathaesi. So kir⁵ eka Sāvatthivāsikulaputto⁶ sāṁṭṭakasippe⁷ nipphattitv⁸ patto (sāṁṭṭakasippan⁹ 'u sakkharāklūpanasippu¹⁰ vuccati) ekadivasaṁ dhammam¹¹ sutvā sāsane uṇṇaṁ dutvā pahajjivā¹² upasampadāya labhā. Na paṇa sikkhākāme¹³ na paṇipattisāro¹⁴ ahoṣi. So ekadivasaṁ ekaṁ daharabhikkhuṁ ādāya Aciravatim¹⁵ gantvā mahāyūtā¹⁶ naṭṭiṇe¹⁷ aññhāsi. Tasmīṁ sāmāye¹⁸ dve seṭṭhamā¹⁹ ākāsena²⁰ gacchanti. So tam²¹ daluraṁ āha: „Idaṁ paccalinabhaṁsaṁ²² sakkharāya²³ akkhindā²⁴ paharivā²⁵ pādāmūle²⁶ pātemū²⁷“. Itaro „kathāsi²⁸ pātesasā²⁹ na sakkhissasā³⁰ paharitvā³¹“ u āha. Itaro „ujjhato³² tāv³³ tassa³⁴ urato³⁵ akkhim³⁶ parato³⁷ akkhindā³⁸ tam³⁹ paharāmū⁴⁰“. „Idāṁ paṇa⁴¹ tvaṁ⁴² amantā⁴³ kathasā⁴⁴“. „Tena⁴⁵ hi upadhārehi⁴⁶“ ekaṁ tiyaṁsaṁ⁴⁷ sakkharam⁴⁸ gahetvā⁴⁹ aṅguṭṭiyā⁵⁰ yuntetvā⁵¹ tassa⁵² bhūmasa⁵³ pucchato⁵⁴ khūpi. Sū⁵⁵ rui⁵⁶ ti⁵⁷ addha⁵⁸ akāsi. Haṁsa⁵⁹ „parisāyena⁶⁰ bhavitābhaṁ“ ti⁶¹ nivattitvā⁶² saṁṭam⁶³ sotum⁶⁴ ārabhi. Itaro tasmīṁ⁶⁵ khāpe⁶⁶ ekaṁ⁶⁷ vaṭṭasakkharam⁶⁸ gahetvā⁶⁹ tassa⁷⁰ nivattitvā⁷¹ okkentaṁ⁷² parabhāge⁷³ akkhim⁷⁴ pahari. Sakkharā⁷⁵ itaraṁ⁷⁶ pi⁷⁷ akkhim⁷⁸ vimiṇṇitvā⁷⁹ gatā. Bhaṁso⁸⁰ mahāravam⁸¹ ravanto⁸² pādāmūle⁸³ yeva⁸⁴ pati. Tato⁸⁵ bhikkhū⁸⁶ āgantvā⁸⁷ garahitvā⁸⁸ „anānucchavikam⁸⁹ te⁹⁰ katan⁹¹“ ti⁹² Sattho⁹³ suttikam⁹⁴ sutvā⁹⁵ „bhante⁹⁶ imā⁹⁷ idam⁹⁸ nāma⁹⁹ katan¹⁰⁰“ ti¹⁰¹ tam¹⁰² oṭṭham¹⁰³ ārocetvā¹⁰⁴. Satthā¹⁰⁵ tam¹⁰⁶ bhikkhuṁ¹⁰⁷ garahitvā¹⁰⁸ „na¹⁰⁹ bhikkhave¹¹⁰ idāṁ¹¹¹ ev¹¹²“ eṁ¹¹³ etasmim¹¹⁴ sippe¹¹⁵ kaṇalo¹¹⁶, pubbe¹¹⁷ pi¹¹⁸ kaṇalo¹¹⁹ eva¹²⁰ ahoṣit¹²¹“ sutvā¹²² aññam¹²³ āhāsi.

Attā¹²⁴ Bārāṇasīyam¹²⁵ Brāhmadatte¹²⁶ rajjāṇ¹²⁷ kārento¹²⁸ Bodhisatto¹²⁹ tassa¹³⁰ amacco¹³¹ ahoṣi. Tasmīṁ¹³² kāle¹³³ raṭṭho¹³⁴ purohito¹³⁵ atimakkharo¹³⁶ hoti¹³⁷ bahubhāgi¹³⁸, tasmīṁ¹³⁹ kathetum¹⁴⁰ āradde¹⁴¹ aññe¹⁴² okāsaṁ¹⁴³ eva¹⁴⁴ na¹⁴⁵ labhanti. Rājā¹⁴⁶ cintesi: „kadā¹⁴⁷ un¹⁴⁸ tho¹⁴⁹ etassa¹⁵⁰ vacanupacchedakam¹⁵¹ kaṇci¹⁵² labhissāmhi¹⁵³“. So tato¹⁵⁴ patthāya¹⁵⁵ tathārūpaṁ¹⁵⁶ ekaṁ¹⁵⁷ upadhārento¹⁵⁸ vicarati. Tasmīṁ¹⁵⁹ kāle¹⁶⁰ Bārāṇasīyam¹⁶¹ eko¹⁶² pūthasappi¹⁶³ sakkharāklūpanasippe¹⁶⁴ nipphattitv¹⁶⁵ patto¹⁶⁶ hoti. Gāmadārakā¹⁶⁷ naṁ¹⁶⁸ rathakam¹⁶⁹ āropetvā¹⁷⁰ kaddhamāṇo¹⁷¹

1. Cf. Dh. p. 413. ¹ K. so. ² so K; 30 sāṁṭṭaka. ³ Be. āyāsa. ⁴ K. raddha-sakkharam. ⁵ K. bhāsi. ⁶ K. kassam. ⁷ K. -sippi.

- Bārāṇasīnagaradvāramūle oke vitapasampanno mahānigrodho
 atthi - tattha ānetvā samparivāretva kākaṇṭikādīni¹ datvā „hat-
 thirūpakāḍe kara assarūpakāṇ karū“² 'ti vadanti. So sak-
 khara khīpītvā khīpītvā nigrodhapaṇṇesu nānārūpāni dasseti.
 Sabbhāni pattāni chiddāvichiddāni³ eva ahoṇuṃ. Atha rājā
 uyyānaṃ gacchanto tam thānaṃ pāpuṃ. Ussāraṇabhayaṇa sabbe
 dārakā palāyīṃsu, piṭhasappi⁴ tatth⁵ eva nipaṭṭhi. Rājā nigrodha-
 mūlam patvā rashe nisīno pattānaṃ chiddatāya chāyaṃ kabara-
 kabaraṃ disvā ullokeno sabbesaṃ pattānaṃ chiddābhāvaṃ
 disvā „ken' stāṇiti“⁶ pucchi. „Piṭhasappinā devā“⁷ 'ti. Rājā
 „inaṃ nissāya brāhmaṇassa vacanacechedaṃ kātuṃ sakkā bhavi-
 satiti“⁸ cintetvā „kāhaṃ piṭhasappīti“⁹ pucchi. Vicinanta mūhantare
 nīpannaṃ disvā „ayaṃ devā“¹⁰ 'ti āhaṃsu. Rājā taṃ pakkasā-
 petvā parisāṃ ussāretvā pucchi: „amhākaṃ santike oke mukhara-
 brāhmaṇo atthi, sakkhissasi taṃ nissaddaṃ kātuṃ“¹¹ ti. „Nāji-
 mattā ajalaṇḍikā labhanto sakkhissāmi devā“¹² 'ti. Rājā
 piṭhasappiṇi gharaṃ petvā antosaṇiyāṃ nissīdāpetvā sāniyaṃ
 chiddaṃ karetvā brāhmaṇassa chiddābhīmukhaṃ āsanaṃ paṇṇā-
 petvā nāḷimattā sakkhā ajalaṇḍikā piṭhasappiṇaṃ santike thapā-
 petvā brāhmaṇaṃ opatthānakāle āgataṃ tasmīṃ esane nissīdāpetvā
 kathaṃ samutthāpesi. Brāhmaṇo aṇḍesaṃ okāsaṃ¹³ adatvā raṇṇā¹⁴
 saddhīṃ kathaṃ ārabhi. Ath' assa so piṭhasappi¹⁵ sānicchid-
 deva¹⁶ ekekaṃ ajalaṇḍikaṃ makkhikaṃ¹⁷ paveseṇto¹⁸ viya tāluta-
 lamhi¹⁹ yeva pāteti. Brāhmaṇo āgataṃ tam nāḷiyaṃ telam paveseṇto
 viya gilati. Sabbā parikkhayaṃ gamissaṃ. Taṃsā tā nāḷimattā²⁰
 ajalaṇḍikā kaccim pavūtthā udghāḥbhakamattā abhesuṃ. Rājā
 parikkhīṇabhāvaṃ ātvā āha: „ācariya²¹ tumhe atimukharatāya
 nāḷimattā ajalaṇḍikā gilantā kiñci na jānittha, ito dāni uttarinā
 jirāpetuṃ“²² na sakkhissatha, gacchatha piyaṇḍudakaṃ pīvītvā
 chaḍḍhetvā attānaṃ ārogaṃ karotha“²³ 'ti. Brāhmaṇo tato

¹ so Br.; K kākaṇṭi-? ² K -sappi. ³ so Br.; K omits okāsaṃ. ⁴ K rathāḷiya. ⁵ K stāṇ-
 ti. ⁶ Br pucchīyaṃ. ⁷ so Br.; K paveseṇto. ⁸ tālutaḷamhi. ⁹ K nāḷimattā. ¹⁰ K jira-
 petuṃ.

paṭṭhāya piṭṭamukho viya hutvā kathentānam pi saddhiṃ
akathinasilo ahoṣi. Rājā „Iminā me kammaṣakkaṇi“ katan¹ ti
piṭṭhasappissa satasahasasutthānaka² catuṣo disāsu cattāro gāve
adāsi. Bodhisatto rājānaṃ upasaṃkhamitvā „deva sippaṃ nāma
loke paṇḍitehi uggaṇhitabbhaṃ, piṭṭhasappinā sālittakamattenāpi³
ayaṃ sampatti⁴ laddhā“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Sādhu kho sippakam nāma api yādisa kidisaṃ,
passa khaṇḍjappahārena laddhā gāma catuddisā ti. 106.

Tattha passa khaṇḍjappahārena⁵ ti passa mahārāja loka nāma khaṇ-
ḍjassa piṭṭhasappiṇṇo sṭāṇḍhāpahārena catuddisā catūro gāma laddhā aṇṇasam
ti sippaṇṇo ko āṇṇasapariṇeṇho ti sippagatāno kathesi.

Sattā imaṃ dhammaḍḍesaṇaṃ āharitvā jātakam samodhāresi:
„Tadā piṭṭhasappi“ ayaṃ bhikkhu ahoṣi. rājā Anando, paṇḍitamacco
pama aham evā“ ti. Sālittakajātakam⁶.

8. Bāhiyajātaka.

Sikkheyya sikkhitabbhāniti. Idam Sāttā Vesāliyam
upanissāya Mahāvraṇo kūtāgārasāliyam viharanto ekam Licchaviṃ
ārābha kathesi. So kira Licchavirājā saddho passanno laddhapama-
khaṃ bhikkhusaṅghaṃ nimantetvā uttamo nivesana mahādānaṃ pavat-
teri. Bhariyā paṇ⁷ ayaṃ thūlaṅgapaccanūgā uddhumātakaṃimittasādinā
anākaṃpassampannā ahoṣi. Sāttā bhattakiccārasāne anumollanaṃ katvā
vihāraṃ gantvā bhikkhūnaṃ evādaṃ datvā gaṇḍhakaṇṇiṃ paveti. Bhik-
khū dhammasaṃbhāyanaṃ kathaṃ samutthāpesuṃ: „āvuso, tassa nāma
Licchaviraṇṇo tāru abhirūpassa tādissā bhariyā thūlaṅgapaccanūgā⁸ anā-
kaṃpassampannā, kathaṃ so tāya saddhiṃ abhiramati“. Sāttā
āgantvā „kāyaṃ na ittha bhikkhave etarāhi kathāya anussimā“ ti
pucchitvā „amāya nāma“ ti vutte „ha bhikkhave esa idāṃ eva, pubbe
pi thūlasavirāya eva itthiā saddhiṃ abhiramati“ vatvā tehi yācito
vittān āhosi.

¹ K kamma. ² so K; B -hasasutthānaso. ³ K sāl. ⁴ K sampatti. ⁵ K
-sappi. ⁶ K sālitaṇḍa, B -sālitaṇḍa.

Attito Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatto rajjaṃ kareṇa
 Bodhisatto tassa amacco ahoṣi. Ath'ekā jaṇapadittū thūla-
 sarirā anākaṇṇasampannā bhātūṃ kurumāṃ rājāḡaṇaṇaṃ
 avidhīrena¹ gacchamāṇā sariravalaṅḡapilāṭṭā hutvā nivatthesāta-
 kena sariraṃ paṭicchādetvā nisiditvā sariravalaṅḡaṃ muñcītva
 khippam² eva utthāsi. Tasmāṃ khaṇe Bārāṇasirājā vātapānena
 rājāḡaṇaṃ olokeno taṃ diṇvā cintesi: „ayaṃ eva rūpe
 aḡgaṇatthāṇe sariravalaṅḡaṃ muñcamāṇā hīrottappam³ appahāya
 nivāsaneṃ⁴ eva paṭicchamaṇā hutvā sarirapilam⁵ mocetvā khippam
 utthitā, imāya nīrogāya⁶ bhavitabbhaṃ, etiasā vatthu visadaṃ
 bhavissati, visade pana vatthusmiṃ eko putto labbhamāṇo visado
 poṇṇavā bhavissati, imam⁷ mayā aggamabesiṃ kātuṃ vattattī“
 so tassa apariggahitabbavaṃ hitvā ānāpetvā aggamabesiṭṭhānam
 adāsi. Sā tassa piyā ahoṣi munāpā. Naciraas⁸ eva ekam
 puttam vijāyī. So pan'assa putto⁹ cakkavattirājā ahoṣi. Bodhi-
 satto tassa¹⁰ sampattim diṇvā tathārūpāṃ vasaṇokāsaṃ labhitvā
 „deva sikkhitabbayuttakam¹¹ nama sippakam¹² kasmā no sikkhitab-
 bam, yatra hi nāmāyaṃ mahāpuṇṇā hīrottappam¹³ appahāya
 paṭicchamaneṇākareṇa sariravalaṅḡaṃ kurumāṃ tunhe āśadhervā
 evarūpaṃ sampattim¹⁴ pattā¹⁵ ti vatvā sikkhitabbayuttakānaṃ
 vaṇṇaṃ kathento imam¹⁶ gātham āha:

Sikkhoyya sikkhitabbāmi, santi sacchandino jaṇā,
 kāhiyāpi¹⁷ suhannena¹⁸ rājānam abhirādḡhayitī. 107.

Tatto santi sacchandino ti taṃ taṃ dīpaṃ sacchandi jaṇā attī peyā¹⁹
 kāhiyā ti kaḡḡanapado jēti samvaddhā itthi, suhannena²⁰ ti hīrottappam
 appahāya paṭicchamaneṇā karitvā suhannam²¹ nama tesa suhannena²², rājā-
 nam abhirādḡhayitī devesu abhisadhervā imam²³ sampattim²⁴ pattā²⁵ ti.

Evam Mahāsatto sikkhitabbayuttakānaṃ gaṇam²⁶ kathesi.

¹ K - dōrena. ² K - pilāṇ, Bp sariravalaṅḡaṃ. ³ K nīrogāya. ⁴ K yutto. ⁵ K tassāya.

⁶ K sikkhitabbayuttakam¹¹ nama sippakam¹², Bp sikkhitabbayuttakam¹¹ sippam¹² nama.
 sikkhitabbam¹¹. ⁷ K kāhiyāpi. Bp kāhiyāpi. ⁸ B suhannena. ⁹ B suhannena.

¹⁰ B chaṇṇam¹⁴ suhannam¹⁴... suhannam¹⁴.

Satthā imma dhammaśeṣaṇaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi.
Tadā jayampatikhā etarahi jayampatikā va, paṇḍitāmaro paṇa aham
evā¹ U. Bāhiya-jātakaṁ.

9. Kuṇḍakapūvajātaka.

Yathasno puriso hoti. Idam Satthā Sāvatthiyam vha-
ranto mahāduggatam ārabbhā kathesi. Sāvatthiyam hi kadāci
ekam eva kulam buddhapamukhasa saṅghassa dūnam deti, kadāci tisi
cattāri ekato hutevā, kadāci gaṇabhuṭṭhānena, kadāci vithisabbhāgeṇ,
kadāci sakalanagarāni chandakāḥ saharitvā, tadā paṇa vithibhuttam
māma abosi. Atha manussā „buddhapamukhasa saṅghassa yāgum²
datvā khajjakam āharitvā³ ti āhamen. Tadā paṇ⁴ eko paresam bhūti-
kāraḥ duggatamanusso tassā vithiyam vasaṇāno cintesi „aham yāgum
dātum na sakkiṃsāmi, khajjakam paṇa dāsāmi⁵“ antam kuṇḍakam⁶
vuttāpetvā⁷ utakema temetrā akkapaṇṇena⁸ veitetrā kukkulo paci-
tvā „idam Buddhassa dāsāmi⁹“ tam ādāya gantvā Satthu purato
thito „khajjakam āharitvā“ ti ekasmiṁ vassam vuttamante sabha-
paṭhamam gantvā tam pūvaṁ Satthu patte patipphāpeṣi. Satthā ānēhi
diyyunānaṁ khajjakam agahetvā tam eva pūvakhajjakam paribhuñji.
Tasmim ōva paṇa khape „Sammāsambuddheṇa kim mahāduggatassa
kuṇḍakhajjakam ajigucchitvā paribhuttam“ ti sakalanagarāni ekakolā-
haram abosi. Rājārājambhāntāādāya uttamaso dorārike upādāya
sabbe va samnipatitvā Satthānaṁ vanditvā mahāduggatam upasaṁ-
kamitvā „hanta bhogaṇam gahetvā dve satāni gahetvā pañca satāni
gahetvā ambhākam puttāni dehitu¹⁰“ vadimsu. So¹¹ „Satthānaṁ patipuc-
chitvā jānessāmi¹²“ Satthu santikam gantvā tam attham ārocesi.
Satthā „āhamaṁ gahetvā¹³ sabhasattānaṁ puttāni dehitu¹⁴“ āha. So
āhamaṁ gahetum ārabhi. Manussā digupacatugguṇasattāhagupādānaṁ
dadaṇtā nava hiraṇṇakopiye adānaṁ. Satthā anumodanaṁ hetvā
vihāraṁ gantvā bhikkhūhi vatte¹⁵ dāsete ugatovādaṁ datvā gandha-
koṭṭim pūvati. Rājā āyaphasamaye mahāduggatam pakkosāpetvā
sattipphānena pūjesi. Bhikkhū dhammasabbhāyam katam samottā-
peṇam: „āruru Satthā mahāduggateṇa dānaṁ kuṇḍakapūvaṁ ajiguc-
chanto amataṁ vīra paribhuñji, mahāduggato pi bahum dānaṁ va

¹ K. jeta. ² K. saṅghasamāhārikasakāḥ, D. saṅgham kuṇḍakam. ³ K. vuttāpetvā, D.
vuttābhāpetvā. ⁴ so D; K. akkapaṇṇena. ⁵ K. vutta so. ⁶ adda vā. ⁷ K.
digupacatugguṇa. ⁸ K. vatte.

seṭṭhiṭṭhānaṃ ca labhivā mahāsaṃpattin' patto' ti. Saṭṭhā āgacchvā
 „kāyaṃ nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya saṃnāmaṃ' ti puriṭṭvā
 „imaṃ nāmaṃ' ti vutte „na bhikkhave idāni mayā ujjuccohantena tassa
 kuṇḍakapūṣaṃ paribhutto, pubbe rukkhadevatāpi hutvā paribhutto yeva; ta-
 dāpi c' eva maṃ nāmaṃ seṭṭhiṭṭhānaṃ alaṭṭh' evā" ti vuttvā aññam āharī:

Añño Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte raḷḷaṃ kareṇte
 Bodhisatto ekasmiṃ erandaṛukkhe rukkhadevatā hutvā
 nibbatti. Tada tasmim' gāmaṃ manussa devatāmaṃgalikā honti.
 Ath' ekasmiṃ chaṇṇe saṃpatte maṇussa aññano rukkhadevatānaṃ
 balikaṃmaṃ akāma. Ath' eko duggatamaṇusse te maṇusse
 rukkhadevatā paṭijaggante disvā ekam' erandaṛukkhaṃ paṭijaggi.
 Te maṇussa aññano aññano devatānaṃ nānappaṭṭhānāni mālāga-
 dhavilepanāni c' eva khajjabhojjakāni ca ādāya gacchimaṃ. So
 pana kuṇḍakapūṣaṃ c' eva ujjuṃkena ca udakaṃ ādāya gantvā
 erandaṛukkhaṇa avitṭare ṭhatvā cintesi: „devatā nāma dibba-
 khajjakāni khādanti, mayham devatā imaṃ kuṇḍakapūṣaṃ na
 khādissati, kiṃ iminaṃ kārapena' nāsemi, ahaṃ eva naṃ khādissā-
 m'iti" tate nivattī. Bodhisatto khaṇḍhaviṭṭe ṭhatvā „bho
 purisa' sace tvam' iṣṣare bhavessasi mayham madhurakhajja-
 kaṃ dadeyyasi, tvam' pana duggato, ahaṃ tava pūvaṃ na khā-
 diṭvā aññam' khū khādissāmi", mā me kottissam' nāsehi" ti
 vatvā imaṃ gātham' āha:

Yathanno puriso hoti tatthanna tassa devatā,

āhar' etaṃ kaṃpūṣaṃ', mā me bhāgaṃ vināsayā' ti. 108.

■ Tattha yathanno o yatharūpabhogaṃ, tatthanna ti tassa devatāpi ta-
 dūpabhogaṃ na honti. āhar' etaṃ kaṃpūṣaṃ o etaṃ kuṇḍakapū-
 ṣaṭṭakapūṣaṃ āhehi, mayham' bhāgaṃ mā vināsehi.

So nivattitvā Bodhisattaṃ oloketvā balikaṃmaṃ akāsi.
 Bodhisatto tate ojaṃ paribhūjītvā „purisa tvam' kiṃattham'
 maṃ paṭijaggasīti" āha. „Duggato mhi sāmi, tam' oissāya
 duggatābhavato muñcituṃkāmatāya paṭijaggāmi" ti. „Bho purisa

¹ ca Rp. ² K' khādisāmi. ³ K' purisa. ⁴ K' khādissā. ⁵ K' khāpam.

mā cintayī, tayā kataññussa katavedino pūjā katā, imasm eṇa-
dasi parikkhipitvā niddhūmmbhiyo gīvāya gīvāṃ āhacca jhūta,
tvaṃ raṇṇo ācikkhūtvā sakaṇṇhi dhanam āharitvā rājamaṅgape
rasinā kārehi, rājā te tuṣṣitvā seṭṭhiṭṭhānam dāsaatti¹ vatvā
Bodhisatto antaradhāyī. So tathā akāsi. Rājā tassa seṭṭhi-
ṭṭhānam adāsi. Iti so Bodhisattasā nissāya mahāsampattiṃ
patvā yathākaminam gato.

Satthā imasm dhammadesanāṃ āharitvā jūṭakam samodhāresi:
„Tadā duggato va etarahi duggato, eṇaḍarakkhadevatā paṇa aham
evā“² ti Kuṇḍakapūrajātakam³.

10. Sabbasamhārakapaṇṇa.

Sabbasamhārako natthi⁴. Ayam Sabbasamhārakapaṇṇo
sabbakārena Ummaggaṇātako āribhavissati. Sabbasamhārako.
paṇṇo sūṭṭho. Parosattavaggo⁵ ekādaseso.

12. HAṂSIVAGGA.

1. Gaḍḍabhapaṇṇa.

Haṃsi tvaṃ evam maññasīti¹. Ayam pi Gaḍḍabhapaṇṇo
Ummaggaṇātako yeva āribhavissati. Gaḍḍabhapaṇṇo sūṭṭho.

2. Amarādevīpaṇṇa.

Yena sattahīnaṅgā cā² 'ti. Ayam Amarādevīpaṇṇo³ añño
natth⁴ eva āribhavissati. Amarādevīpaṇṇo sūṭṭho⁵.

3. Sigalajātaka.

Suddahāsi sigālaseṇā¹ 'ti. Idam Satthā Vejjavane viharanto
Devadattam ārabhā kathesi. Tasmim samaye bhikkhū dhammasa-

¹ so B; K kuṇḍapūva. ² both B and K parosattavaggo. ³ K hasasi tvaṃ maññasī-
ti, B hasitvāṃ eva paññasīti. ⁴ Ky. ⁵ K amara. ⁶ K onṇa amara. . . sūṭṭho.
B sabbasamhārakapaṇṇo dutṭho sūṭṭho.

bhāyaṃ samuppativā „āruṇo Devadattena pañca bhikkhusatāni ādāya Gayāśāsaṃ gacchivā ‘yāṃ samāno Gotamaṃ karohi’ na so dhammo, yāṃ abhau karomā ayaṃ eva dhammo” ti te bhikkhū attano laddhiṃ pāhāpotvā thāmapattam musāvadam katvā saṅghaṃ bhinditvā ekasīmāya dve uposathā katā” ti Devadattassa uggaṇakatham kathamā nissidhimsu. Satthā āganivā „kāya na ‘ttha bhikkhave etarahi kathāya sannissinnā” ti pucchitvā „imāya nāmā” ti vutte „na bhikkhave Devadatto idāṃ eva musāvādī”, pubbe pi musāvādī yevā” ti satvā aññāni āharī.

Atiṭṭhe Bārāṇasīyaṃ Brahmādatte rajjaṃ karente Boḍhisatto susānavane rukkhadevatā hutvā nibhatti. Tada Bārāṇasīyaṃ nakkhattaṃ ghottham. Manussā „yakkhabalikammanā karomā” ti tesu tesu caccararacchādittbānesu macchamamsūḍinī¹ vippakiritvā kapālakesu bahusuraṃ² thapayisau. Ath’ eko sigālo adḍharattasamaye niddhamanena³ nagaraṃ pavasi-tvā macchamamsam khādinvā suraṃ pīvitvā punnāgagacchantare⁴ pavasiṭvā yāva aruṇuggamanā niddhaṃ okkamī. So pabujjhītvā alokaṃ disvā „idāni nikkhamitum na sakkā” ti maggasamīpaṃ gantvā adissumāṇo nipajjītvā⁵ aññe va manusse disvāpi kiñci ayatvā ekaṃ brāhmaṇaṃ mukhadhovanatthāya gacchantāṃ disvā cintesi: „brāhmaṇā dhanalolaṃ honti, imāṃ dhanena palobhetvā yathā maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṅge” nagarā niharati⁶ tathā karissāmi” so manussabhāsiya „brāhmaṇā” ti āha. So nivattītvā „ko maṃ pakkosati” ti āha. „Ahaṃ brāhmaṇā” ti. „Kiṃkāraṇā” ti. „Brāhmaṇa, mayhaṃ dve kahāpanasatāni attīhi, sacce maṃ upakacchantare katvā uttarāsaṅgena pati-chādetvā yathā na ko’i passati tathā nagarā nikkhametum sakkosi tuyhaṃ te kahāpane dassāmi” ti. Brāhmaṇo dhanalo-bhena „sādhu” ti sampaticchitvā tadā tathā katvā ādāya nagarā nikkhamitvā thekaṃ agamāsi. Atha naṃ sigālo pucchi: „katarāṃ thānaṃ brāhmaṇā” ti. „Asukaṃ nāmā” ti. „Aññāṃ thekaṃ thānaṃ gacchā” ti evaṃ punappuna vadento mahāsasanaṃ patvā

¹ K karohi. ² K -vadi. ³ K macchamamsūḍinī. ⁴ K bahūsurāṃ. ⁵ K niddha-mano. ⁶ K punnāgacchantareṃ. ⁷ K nipajjītvā. ⁸ K -saṅge. ⁹ K niharati.

„idha maṃ atārehiṭi“ āha. Tattha maṃ atāresi. Sigālo „tena hi brāhmaṇa uttarisātakam paṭṭharā“¹ ti āha. So dhammalohena paṭṭhari. Atha maṃ „imam rukkhamaḷam khaṇḍhiṭi“ paṭṭharikhaṇaṃ yojetvā brāhmaṇassa uttarisātakam abhīruya catuṣa khaṇṇesu majjhe cā 'ti paṇasaṃ ṭhānesu sariraṇissandaṃ pātetvā makkhetvā² o' eva temetvā ca susānavanaṃ pāvisi. Bodhisatto rukkhavijāpe ṭhatvā imam gātham āha:

Saddhāheṭi sigālassa surāpītassa brāhmaṇa,
sippikānaṃ satam u'ttahi kuto kamsasatā duve ti. 100.

Tattha saddhāheṭi saddhāhaṃ, ayam eva vā pāṭha, saddhāhiṭi³ yāvatī atthe. sippikānaṃ satam natthi⁴ timaṃ hi sippikānaṃ pi natthi, kuto kamsasatā duve ti dve kaḥapaṇasatāni paṇ' assa kuto yevā 'ti.

Bodhisatto imam gātham vatvā „gaccha brāhmaṇa tava sātakaṃ dhoveṭvā nahāyitvā attano kammaṃ karohiṭi“ vatvā antaradhāyi. Brāhmaṇo tathā katvā „vaḍeṭo vaṭ' amlhiṭi“ domagassapatto pakkāmi.

Satthā imam dhammadossanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi. „Tadāpi⁵ sigālo Devadatto ahesi, rukkhadevatā paṇa aham evā“⁶ ti. Sigāla-jātakaṃ.

4. Mitacintijātakaṃ.

Bhaddanti appacintī cā 'ti. Idam Satthā Jetavaṇṇe vāhaṇṇo dve mahallakathere ārabhha kathesi. Te kura janapade ekaṃmā⁷ araṇṇavāse vasaṃ vasitvā „Satthā dhammatthāya gacchisāmā“⁸ ti pāṭheyyaṃ sajjetvā „ajja gacchāma, eva gacchāmā“⁹ ti māsam atikkamitvā paṇa pāṭheyyaṃ sajjetvā tath' eva māsam paṇa māsam ti etam attano kusitabhāvaṃ o' eva sīrasanapāṭhāṃ ca spekkhāya tayo māsē atikkamitvā tēto nikkhamma Jetavaṇṇaṃ gantvā sabhāgattāṇaṃ pattaṇṇatāṇaṃ paṭisāmetvā Satthānaṃ paṇṇasaṃ. Atha te bhikkhū pucchunāṃ: „ciraṃ vo āvuso Buddhapuṭṭhānaṃ akareṇāmaṃ. Kasmā evaṃ ciraṃyitthā“¹⁰ ti. Te tam attānaṃ ārocenāṃ. Atha tesaṃ so

¹ B. satkhetvā, B. pakkhetvā. ² so B; K. pati. ³ K. kassamā.

ālayakusābhāva bhikkhusaṃghe pākaṇa jāto. Dhammasambhāyam pi tesu bhikkhūnaṃ eva ālayabhāvaṃ maṃsāya kaṭṭhāya samuṭṭhāpessuṃ. Sattā āgantvā „kāyaṃ nu 'ttha bhikkhave etarahi kaṭṭhāya saṃmaṃṇā" ti pucchitvā „imāya nāma" ti vutte te pakkosāpetvā „saccaṃ kira tene bhikkhave alasā kuṭṭhā" ti pucchitvā „saccaṃ bhante" ti vutte „na bhikkhave idāṃ" eva te alasā, pucchhe pi alasā " eva nirāsaṃ-jhāno ca alayā sāpekha" ti natvā attānaṃ āharī:

Attā Bārānasiyāṃ Brahmadatto rajjāṃ karento Bārānasinadiyaṃ tayo' macchā ahesuṃ, Bahucintī Appacintī Mitacintī tesu¹ nāmaṇi. Te araṇṇato manussapathaṃ āgamiṃsu. Tattha Mitacintī itare dve evaṃ āha: „ayaṃ manussapatho nāma sāsaṃko sappatibhaya, kevaṭṭā nānappakārāni jālakumiṇā-
dini khīpivā macche gaṇhanti, mayāṃ araṇṇaṃ eva gacchāma"² ti. Itare dve Janā³ alasatāya c' eva āmisagiddhatāya ca „ājja gacchāma, sve gacchāma"⁴ ti tayo māse atikkāmesuṃ. Atha kevaṭṭā nadiyaṃ jālaṃ khīpiṃsu. Bahucintī ca Appacintī ca gocaraṃ gaṇhantā purato gacchanti, te attāno andhabhātāya jālaganthuṃ⁵ asallakkhetvā jālakucchiṃ eva pavisiṃsu. Mitacintī pacchato āgacchanto jālagantham⁶ sallakkhetvā tesuṃ ca jālakucchiṃ pavittabhāvāṃ ātvā „imesaṃ kusitānaṃ andhabhātānaṃ jivitadānaṃ daṣṣamīti"⁷ cintevā bahipassena jālakucchiṃ phā-
letvā gantvā jālakucchiṃ phāletvā nikkhanto sadiso hutva udakaṃ alojento⁸ jālassa purato pativā pama jālakucchiṃ pavisitvā pacchimabhāgeṇa phāletvā nikkhantaśadiso udakaṃ alojento⁹ pacchimabhāge pati. Kevaṭṭā „macchā jālaṃ phāletva gatā"¹⁰ ti maññamāṇā jālakocīyaṃ gaṇetvā ukkhipiṃsu. Te dve pi macchā jālato mañcitvā udako patiṃsu. Iti tehi Mitacintīnaṃ nissāya jīvitāṃ laddhaṃ.

Sattā aṃsaṃ uttāṃ āharitvā abhisambuddhe hutvā imāṃ gāthāṃ āha:

¹ K tayo 1379. ² K appacintī tesu. ³ K jānā. ⁴ K -gaṇṭham. ⁵ K alojento.

Bahucintī Appacintī ca ubho jāle abhijjhare.

Mitacintī amoceti, ubho tattha samāgatā ti. 110.

Tattha Bahucintīti bahucintunāya¹ viyakkaḥahulaḥāya evam laddhenaṃ², itaraso pi dīḥaḥ ayaṃ eva ayo³, ubho tattha samāgatā ti Mitacintīti nibbāya laddhābhīti⁴ tattha udāho pana ubho pi jānā⁵ Mitacintīti laddhīm samāgatā ti attho.

Evam Satthā imam dhammadesanam āhuritvā succāni pākāsetvā jātakaṃ samodhāsevi: (Saccapariyesāne anullakkaḥbhikkhū sotāpattiphale patitthahimsu) „Tadā Bahucintī⁶ ca Appacintī⁷ ca ima dve ahusuṃ. Mitacintī pana aham evā“ ti. Mitacintījātakaṃ.

5. Anussāsikajātaka.

Vāyaṇṇam anusāsati. Idam Satthā Jetavan viharanto ekam anusāsikabhikkhunim⁸ ārabbhā kathesi. Sā kira Sāvattīti-rāseṇi ekā kuladhītā pabbajitvā upasampannakūlate paṭṭhāya sammagadhammaṃ suṇṇayuttā āmāgiddhā hutvā yathā aññā bhikkhuniyo na gacchanti tādise nagarassa ekadesa⁹ piṇḍāya carati. Ath¹⁰ naṃ manussa paṇito-piṇḍapāṭaṃ denti. Sā ruataphāya bajjhivā „sova imasmiṃ padese aññā bhikkhuniyo piṇḍāya carissanti mayhaṃ lāhū paṭhāyissati, yathā etam padesaṃ aññā nāgacchanti evam mayā kātum raṭṭhāti“ cintitvā bhikkhuniupassayan¹¹ gantvā „ayyo nūkaṭṭhāne caṇḍo hutthi caṇḍo nūso caṇḍo kukkuro carati, sapacissayaṭṭhānaṃ¹², nā tattha piṇḍāya caritthā“ ti bhikkhuniya anusāsati. Tassā sutvā ekā bhikkhuni pi¹³ tam padesaṃ gāvaṃ parivattetvā na olakesi. Tassā ekasmiṃ divase tasmiṃ padese piṇḍāya carantiyā vegen¹⁴ ekam gūhaṃ parivantiyā caṇḍo monḍako paharivā āraṭṭhikam bhūndi. Manussa vegenā upadhāritvā dvīdhā bhūnena āraṭṭhikam ekato bandhitvā tam bhikkhunim nuṃcūḍā-dāya¹⁵ bhikkhuniupassayan sayimsa. Bhikkhuniyo „ayaṃ aññā bhikkhuniyo“ anusāsitvā sayam¹⁶ tasmiṃ padese caranti¹⁷ āram bhūndāpetvā āgūtā¹⁸ ti parihāsaṃ nkaṃsa. Tam pi tūya kutakārapaṃ uccimsa¹⁹ eva bhikkhusanghe pākajam ahesi. Ath²⁰ ekadivasaṃ dhammasambhāyaṃ

¹ K abaho. ² K laddhā. ³ K ayo. ⁴ K jānā. ⁵ K -ti. ⁶ K anusāsika-
⁷ K ekadesaṃ. ⁸ K upassayan. ⁹ add. atthāti. ¹⁰ K pi. ¹¹ so Bp; K va-
avaṇā dāya. ¹² K repaṇṇa ayaṃ aññā bhikkhuniyo ¹³ K caranti.

bhikkhū „āroso anusāsikā" bhikkhūnī aññāṃ anusāsitrū sayāṃ tassā
 minṇu padese caramānā caṇḍasa meḍḍakassa ārum bhindāpenhī" tassā
 agamakatham kathesuh. Sattthā āgataṃ „kāyaṃ uṃ 'ulha bhikkhave
 etarahi kathāya sammāssa" ti pucchetrū „imāya aññā" 'ti vutte „na
 bhikkhave idāṃ" eva. pubbe p' eṣā anusāsati yeva, sayāṃ paṇa na
 tattiati, niccakkāle dukkham eva anubharatīni vatvā aññāṃ āharī:

Atte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjasaṃ kareṇte Bo-
 dhisatto araññe sakunayoniyāṃ nibbattitvā veyappatto sa-
 kunajettihako hutvā anekasakunasataparivāro Himavantaṃ pavasi.
 Tassa tattha vasanakāle ekā caṇḍā sakunikā mahāvattani-
 maggaṃ gantvā gocaraṃ gaṇhāti. Sā tattha sakatehi patitāni
 vihimuggahijādini lahitvā „yathā dāni imāṃ padesaṃ aññe
 sakunā nāgacchanti tatthā karissāmiti" cintetrū sakunasam-
 ghassa ovādaṃ deti: „mahāvattanimahāmaggo nāma sappati-
 bhayo, hatthiasādayo e' eva caṇḍagonayottayānādinī ca saṃ-
 caranti", sahasā uppatitunā na sakkā hoti, na tattha gantabban" ti.
 Sakunasamgho tassa Anusāsikā t' eva nāmaṃ akāsi. Sā eka-
 divasaṃ vattanimahāmagge caranti" mahāmagge vegena āga-
 chantaṃsa yānassa saḍḍaṃ antvā nivattitvā oloketvā „dāre tāvā"
 ti carati yeva. Atha nāṃ yānāṃ vātavegena aīghaṃ eva sam-
 pāpuni. Sā utthātunā nāsaakkhī, cakkam bhinditvā gataṃ.
 Sakunajettihako sakunā samānento taṃ adivā „Anusāsikā na
 disanti, upadhāretha naṃ" ti āha. Sakunā upadhārentā taṃ
 mahāmagge dvedhā chinnaṃ" divā sakunajettihakassa ārocesaṃ.
 Sakunajettihako „sā aññā" sakunikā vāretvā sayāṃ tuttha cara-
 mānā dvedhā chinnaṃ" kira" ti vatvā imāṃ gātham āha:

Yā-y-aññāṃ anusāsati sayāṃ loluppacāriṇi
 sāyaṃ vipakkhikā seti hatā cakkessa sālikā ti. 111.

¹ K anusāsikā. corr. to -ka. ² K saḍḍenti. ³ K -ti. ⁴ K gati. ⁵ K
 cakkantā. ⁶ K aññe. ⁷ K ekkhā.

Tattha yāyāññāṃ anussasitī¹ yakāro² palasandhikaro, yā aññe anussasitī archo, sayam lotuppacārīnī³ aññā lotuppacārīnī samāna, sayam vipakkhikā seritī⁴ nā eva sevīkatupakkhā bhuvā mahāmagge sayati, hatā sakkena sājīkā ti yōnarakkena hatā sājīkā sakkojīkā ti.

Sattā imāṃ dhammadesanāṃ āharitvā jātakaṃ sumodhānesi. „Anussāsikā sakkojīkā anyāṃ anussāsikabhiikkhūṃ āhosi, sakkojijettihako paṇaṃ abhūṃ evā⁵“ ti. Anussāsikajātakaṃ⁶.

6. Dabbacajātaka.

Atikaram akurācariyā¹ ti. Idam Sattā Jettavane viharanto ekaṃ dabbacabhiikkhūṃ ārabhā kathesi. Tassa vatthūṃ Nāgānipāte Gijjhajātaka āvīharissati. Sattā paṇaṃ taṃ bhikkhūṃ āmantetvā „bhikkhū na tvaṃ itā² eva dabbaco, pubbe pi dabbace dabbacabhāvena ca paṇḍitānaṃ evādaṃ akāroto sattippabārena³ jīvitakkhayaṃ patto sīti“⁴ tvā⁵ aññāṃ āhari:

Atte Bārāṇasīyaṃ Brāhmadatte rajjāṃ kāranto Bodhisatto laṃghananajaka yoniyaṃ¹ paṭisandhiṃ gahetvā vayappatto paññavā upāyakasalo āhosi. So ekaṃsa natassa santike sattīṃ laṃghanasippaṃ sikkhītvā ācariyena saddhiṃ sippaṃ dassento vicarati. Ācariyo paṇ² assa catunnaṃ heva sattīnaṃ laṃghanasippaṃ jānāti na pañcannaṃ. So ekadivasaṃ ekasmiṃ gāma³ke sippaṃ dassento surāmadhamatto pañca sattīyo⁴ „laṃghissāmīti“⁵ paṭipāṭiyā thapesi. Atha naṃ Bodhisatto āha: „ācariyā tvaṃ pañca sattī laṃghanasippaṃ na jānāsi, ekaṃ sattīṃ hāra, sace laṃghissasāi pañcamāya sattīyā viddho marissasīti“. So suṭṭhumattatāya „tvam pi mayhaṃ pañāṇaṃ nā jānāsīti“ tassa vacanaṃ⁶ anādiyitvā cutasso laṃghetvā pañcamāya sattīyā dappake madhukapupphaṃ viya āvuto parideva-māno nipaṇṇi. Atha naṃ Bodhisatto „paṇḍitānaṃ vacanaṃ akatvā imāṃ vyasanāṃ patto sīti“ imāṃ gāthāṃ āha:

¹ K yakāro. ² K anussasitī. ³ K sattippa. ⁴ K laṃghanasajaka. ⁵ K santīyo.

Atikaram akarūcariya, mayham p' etañ na ruccati,
catutthe laṅghayitvāna¹ pañcamāy' asi² āvuto ti. 112.

Tattha atikaramakarūcariya³ 'ti ācariya aḷa taṇ atikaram akara, at-
tane kāraṇato uttaraḷakaraṇaṁ akari⁴ti attho, mayham peṭaṁ na ruccati⁵
mayham uttaraḷakaraṇa pi samānaṁ⁶ etaṁ⁷ 'eva karaṇaṁ na ruccati, tena te
abhaṁ pañcamāy⁸ eva kaṭṭheṇ ti dīpaṇ, catutthe laṅghayitvāna⁹ 'ti ca-
tutthe atitthāhe apanitvā atānaṁ laṅghitvā, pañcamāyasi¹⁰ āvuto ti paṇ-
ḍitānaṁ vācanaṁ asatthanta idāni pañcamāya satthi¹¹ āvuto aṇi.

Idaṁ vatvā ācariyaṁ satthito apanetvā kattabhayuttakaṁ
akāsi.

Satthā imaṁ atthāni āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā ācariyo
ayam dūbhaco aho¹², anteraḷake paṇa ahaṁ evā¹³” ti. Dūbhaca-
jātakaṁ.

7. Tittirajātaka.

Acuggatā atibulatā ti. Idaṁ Satthā Jetarane viharanta
Kakālakaṁ āmalha kaṭhesi. Tassa vatthuaṁ Teraṇnipāte Pakk-
ariyajātaka Śrībhāṛisanti. Satthāpi¹ „am bhikkhave Kakālako idā² eva
atthao vācāni āsāya sattho, pubbe pi aha³ yerā⁴” ti vatvā atthuaṁ
āhari:

Atte Bārāṇāsīyaṁ Brahmadaṭṭo rajjaṇaṁ kāraṇto Bo-
dhicatto udiccabrāhmagakule nibbattitvā vāyapatto Tak-
kaṇḍīyaṇaṁ saḅbasippaṇi uggaṇḍitvā kāme pahāya isipabbajjaṇaṁ
pabbajitvā pañcābhīṇā⁵ aṭṭha samāpattiyo nibbattesi. Hima-
vanta⁶ padese sabbo isigaṇo sannipattitvā taṇ ovādācariyaṇaṁ katvā
parivāresi. So pañcannaṁ isisatānaṁ ovādācariyo hotvā jhāna-
kīḷaya⁷ kīḷanto⁸ Himavante vasaati. Tadā eko paṇḍurogatāpaso
kuthārīṇ⁹ gaṇetvā katthāṇaṁ phāseti. Ath¹⁰ eko mukharatāpaso
tassa santike nisiditvā „idha pahāraṇaṁ dehi, idha pahāraṇaṁ

¹ K laṅghitvā. ² eva ti; K pañcamāyasmā. ³ K samānaṁ pi. ⁴ K aka taṇ.

⁵ K pañham. ⁶ K satthāpa. ⁷ K -kīḷaya. ⁸ K ki. ⁹ K kuttārīṇa.

dehīti¹ taṃ tāpasāṃ rosesi. So kujjhivā „na dāni² me tvaṃ
dāraḥālanakasippaṃ sikkhāpanakācariyo“ ti tiṇhaṃ kuṭhārīṃ
akkhipivā ekappahāren³ eva jīvitaḥkhayaṃ pāpesi. Bodhisatto
tassa sarirakiccāṃ kāresi. Tadaṃ assamato āvidure ekasmiṃ
vaṃṃikapāde tittiro vasati. So sāyapātāṃ vaṃṃikamatthake
ḥatvā mahāvassitaṃ vassi. Taṃ sutvā eko luddako „tittireṇa
bhavitabban“ ti saddasaṃṃāya gantvā taṃ vadhūtvā ādāya gato.
Bodhisatto tassa saddaṃ asuṇanto „asukaṭṭhāno tittiro vasati,
kiṃ nu kho tassa saddo na sūyatīti“ tāpase pucchī. Te tassa
taṃ atthaṃ ārocesuṃ. So ubbo pi tūṇi kāraṇāni saṃsandevā
isigaṇamajjhe imaṃ gātham āha:

Accuggatā atihalatā ativelāṇi pabhāsītā
vācā hanatī dummehhaṃ tittiraṃ vātivassitaṃ ti. 113.

Tathā accuggatā ti accuggatā, atihalatā ti punappanābhāsanena
atihāsanābhāsā, ativelāṇi pabhāsītā ti atikkantavācā pamāṇatikkamena⁴
bhāsītā, tittiraṃ vātivassitaṃ ti yathā tittiraṃ ativasitaṃ haṇi tathā
evārūpa vācā dummehhaṃ hālapuggalaṃ hanatīti.

Evāṃ Bodhisatto cattāro brahmanivāre bhāvetvā Brahmaḷoka-
parāyano⁵ āhosi.

Satthāpi „na bhikkhave Kokālīko idāṃ“ eva attano vacanaṃ ni-
sāya nattho, pubbe pi naṃ yevā⁶ ti imaṃ dhammaḍḍesunnaṃ āharitvā
jātakam samodhānesi: „Tadaṃ dubbāsatāpaso Kokālīko āhosi, isiguno
Buddhapaṇisā, gaṇasatthā pana aham evā“ ti. Tittirajātakaṃ.

8. Vaṭṭakajātakaṃ.

Nācintayanto puriso ti. Imaṃ Satthā Jetavane viharanto
Uttarasotthikīputtaṃ ārabhha katthesi. Sāvattāyāṃ kira Uttarasotthi
nāma āhosi mahāvīrabhavo. Tassa bhāṇīyāya kucchiyaṃ eko paṇḍarā
satto Brahmaḷokā caritvā paṇḍandhīṃ gaṇetvā vyaṇṇapatto abhirūpo

¹ K dāni. ² K sūyyatīti. ³ K pamāṇa. ⁴ K -no.

ahosi brahmaruppi¹ Ath' ekadimsam Sāvutthiyam katikachane nak-
khatte ghuṭṭhe sabbo loka nakkhattanissito² ahoṣi. Tassa sahāyaka³
sāne seṭṭhiputtā sapajjaputikā ahesuṃ. Uttarasēṭṭhiputtassa paṇa
digharittam Brahmaḷoke vasitattā killesu oṭṭam na alliyati. Ath'
assa sahāyaka⁴ „Uttarasēṭṭhiputtassāpi ekam itthim ānetvā nakkhattam
killessāmi⁵“ ti sammantāyivā tam upasādhikamitvā „amma imasmiṃ
nagare katikakarattirācchago⁶ ghuṭṭho, tuyham pi ekam itthim ānetvā
nakkhattam killessāmi⁷“ ti āhama, „na nam⁸ nittho itthiyā“ ti ca
rutte pi punappama nibbādhitrā sampaticebhāpetvā ekam vappadāsiṃ
sabbānākkāmpatimanditam katvā tassa gharāṃ nettā „vraṇ seṭṭhi-
puttassa sutikam gacchā⁹“ ti nyanagharaṃ pesetvā nikkhamiṃsu.
Tam nyanagharaṃ parivṭṭham pi seṭṭhi n' eva oloketi nālapati. Sā
cintesi: „ayam eva¹⁰ rūpaggappattam attamarilūpasampannam nam
n' eva oloketi nālapati, idāni nam attama itthikuttallāya olokāpessā-
mi¹¹“ itthilīḷhe dussenti¹² pabaṭṭhākāreṇa aggadante vivaritrā sitam
akāsi. Seṭṭhiputto oloketvā dantapṭhike nimittam gaṇhi. Atthikassaṇṇam
uppaṇṇi. Sakalam pi tam carimāṃ atthikassaṇṇakhalikā viya paṇṇāyi.
So tassā paribhayaṃ datvā „gacchā¹³“ ti uyyojesi. Tam tassa gharā
otṭham eko issaro uttaravūthiyam diṣṭā paribhayaṃ datvā attano
gharaṃ nesi. Suttābe¹⁴ ritivatte nakkhattam oṭṭam. Vaggaḍḍasāyā
mātā dhūta āgamanam odiṇvā seṭṭhiputtānaṃ sutikam gantvā „kahaṃ
sā¹⁵“ ti pucchī. Te Uttarasēṭṭhiputtassa gharam gantvā „kahaṃ sā¹⁶“ ti
pucchimsu. „Tam khaṇaṃ yeva tassā paribhayaṃ datvā uyyojesi¹⁷
ti. Ath' assa mātā āha: „dhūtaram na passāmi, dhūtaram na samānetu¹⁸“
ti Uttarasēṭṭhiputtam ādāya raḍḍo sutikam agamasi. Rājā attan-
vinicchinsanto „ime te seṭṭhiputtā vaggaḍḍasāni ānetvā udame¹⁹“ ti pucchī.
„Ama derā²⁰“ ti. „Idāni sā kahaṃ“ ti. „Na jānāmi, tam khaṇaṃ
ōva nam uyyojesi²¹“ ti. „Idāni tam samānetum sakkosi²²“. Na
sakkosi derā²³ ti. Rājā „ame samānetum na sakkoti rājānam assa
karothā²⁴“ ti āha. Atha nam pucchā bāhaṃ taṇḍhitrā „rājānam²⁵
karissāmi²⁶“ ti gahetvā pakkamimsu. „Seṭṭhiputtam kira vaggaḍḍasāni
samānetum asakkontam rājānam kareti²⁷“ sakalanagereṇa ekakolūhulam
ahosi. Mahājino ure hatthe phapetvā „khi nāmi²⁸ etanā nāmi, attano
te anuucchavikāni laddham²⁹“ ti paridevati, seṭṭhiputtassa³⁰ pucchato
pucchato paridevanta gacchati. Seṭṭhiputto cintesi: „Idam mayham

¹ K - nūlita. ² K kil-. ³ K - chabo. ⁴ K kil- K ⁵ K + a. ⁶ K - ti. ⁷ K
suttābe. ⁸ K karothā. ⁹ K rajānam. ¹⁰ he seṭṭhi pi puttassa.

etaraṃsā dukkhān agāre varasabbhāvena uppannā, sace (to muñcis-
sāmi mahā-tetama-sammāsambuddhassa) evaṃke pabbajissāmi¹. Sāpi
kho vaggadā² tūn kolāhalaśaddam sutvā „kimiddo nān³ eso⁴ ti
pucchitvā taṃ parattimā sutvā vegena ocaritvā „ussaratha ussaratha
sāmi⁵, man rājapurisānaṃ dāṭṭhaṃ detthā⁶ ti attānaṃ dassesi. Rāja-
puritā naṃ divā mātaraṃ paṭicchāpetva seṭṭhiputtam muṇeitrā pakka-
monu. So mahāyapaṇṇaso nadlā gantvā sīsam bahūyitvā gohaṃ
gantvā bhūttapātaraṃ mātāpītaraṃ pabbajjān amujjānāpetvā cīvarasāṭṭake
ūdaya mahantena parivārena Saṭṭha santikān gantvā canditvā pabbaj-
jān yācitvā pabbajjān ca upasampadaṃ ca lubbhitvā ariessatthaka-
kammajjhāno vipassanaṃ vaṇḍhettvā macira⁷ eva arabhatte patipphāsi.
Ath⁸ ekadivassaro dhammasabbhāyān amupatitā bhikkhū „āyaso Uttara-
seṭṭhiputto attano bhāye uppanne sīmanassa guṇaṃ jānitvā imaññā
dukkhā muccissāmi⁹ cinteitvā tena surbhūtema mutto c¹⁰
eva pabbajito ca aggaṇḍalo ca patipphīto¹¹ ti tassa guṇakathān ka-
theru. Saṭṭhā āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave etarahi kathāya
sannissina¹² ti pucchitvā „bhāye nāma¹³ ti rutte „uā bhikkhave
Uttaraseṭṭhiputto nu attano bhāye uppanne imiṇā upāyena imaññā
dukkhā muccissāmi¹⁴ cinteito maraṇabbhāyā mutto, atthe paṇḍitāpi
attano bhāye uppanne imiṇā upāyena imaññā dukkhā muccissāmi¹⁵ ti
cinteitvā maraṇabbhāyadakkhato muccissāno yevā¹⁶ tū vatrā¹⁷ attānaṃ āhuro:

Autte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjān karente
Bodhisatto cutipatisambhāvasena parivattento vaṭṭakayoni-
yaṃ nibhatti. Tadaṃ eko vaṭṭakaluddako araṇṇe bahū vaṭṭake
āharitvā gehe thāpetvā gocaraṃ datvā mūle gahetvā āgatānaṃ
hattho vaṭṭake vikkhanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasaṃ
bahūhi vaṭṭakehi Bodhisattam pi gahetvā ānesi¹. Bodhisatto
eintesi: „sac² āham imiṇā dimmagocaraṃ pāṇiyaṃ ca paribhujissā-
mi ayaṃ man gahetvā āgatānaṃ manussānaṃ dassesi, sace
puna na paribhujissāmi āham milāyissāmi, atha man milātanā
divā manussā na gahissanti, evaṃ me soṭṭhi bhavissanti, imaṃ
upāyaṃ karissāmi³ so tathā karonto milāyitvā aṭṭhacammamatto
ahoā. Manussā naṃ divā na gahissāu. Laddako Bodhisattānaṃ

¹ K vattadāsi. ² K sammāhaṃ corr. to sammā, B² sāmī. ³ K gahetvā vatrā. ⁴ K ānesi.

thapetvā sesesu parikkhitesu pacchīm niharitvā dvāre thapetvā
Bodhisattam hatthatale katvā „kinkato nu kho ayaṃ vaṭṭako“¹
ti oloketam āradhho. Ath' assa pamattabhāvaṃ ūtvā Bodhi-
satto pakkho² pasāretvā uppatitvā araṇṇam eva gato. Vaṭṭakā
tam dīsvā „kin nu kho na paññāyasi, kahaṃ gato sīti“³ puc-
chitvā „luddakena gahito 'mhīti' vutte“⁴ „kin ti katvā mutte
sīti“⁵ pucchimsu. Bodhisatto „ahan tena dinnagocaram agahetvā'
pāṇiyam apīvītva upāyucintāya mutto“⁶ ti vatvā imam gātham āha:

Nācintayanto puriso viśesam adhiḡacchati,
cintitassa phalaṃ passa, mutto 'ami vadhabandhanā ti. 114.

Tathā ayaṃ piṇḍathō: puriso dukkhāṃ parē iminā nāma upāyena
imamhā dukkhā mucchissāmīti acintayanto attam dukkhā molikhasābhātān
viśesam adhiḡacchati, idān paṇa mayā cintitakammassā phalaṃ passa, ten' eva
upāyena mutto 'ami vadhabandhanā, marapato ca bandhanato ca mutto ahaṃ ti.

Evam Bodhisatto attanā katakārannam ācikkhī.

Sāthā imam dhammasaṃnān āharitvā jātakaṃ samodhanesi:
„Tudā maranamuttavaṭṭako ahaṃ evā“⁷ ti. Vaṭṭakajātakān.

9. Akālarāvijātaka.

Amātāpitarisamvaddho ti. Idam Suttā Jetavane viharanto
akālarāvīṃ bhikkhūṃ ārabha kathesi. So kiṃ Sāvattthivāsī-
kulaputto sāsaṇe pabbajitvā vattam vā cikkham vā na uggaṇhi. So
„imasmim kāle mayā vattam kātābham imasmim kāle upatthātābham
imasmim kāle vaṃjhāyābbur“¹ ti na jānāti, paṭhamayāme pi māḷhi-
mayāme pi pacchamayāme pi pabuddhapabuddhakklupe yeva mahāsaḍḍhaṃ
kato², bhikkhū maddam na jādanti. Dhammasābhāyaṃ bhikkhū „āruvo
asukabhiḷḷha eyarūpe raṇnasāsaṇe pabbajitvā vattam vā cikkham vā
kālān vā akālān vā na jānāsi“³ tassa aggaṃkatham kathesom.
Suttā āganitvā „kāya nu 'iṭṭha bhikkhave utarāhi kathāya saṃnāsinā“⁴
ti pucchitvā „amāya nāmā“⁵ ti rutte „na bhikkhave idān' ev' eṃ
akālarāvī“⁶, pubbe pi akālarāvī yeva, kālākālān ajānanabbārena givāya
vaṭṭāya jīvitaḷḷhayanā putto“⁷ ti ratvā attān āharī.

¹ K vaṭṭako. ² K pakko. ³ R rutte. ⁴ K agahetvā. ⁵ K -eti.

Attie Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rūjjaṃ karento
 Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibhattitvā vayappatto
 saḥhasippe pāraṇi gantvā Bārāṇasīyaṃ disāpamokkhe ācariyo
 hutvā pañcasate mānava¹ sippaṃ vācesi. Tesam mānavānaṃ
 eko kālarāvīkukkuto atthi. Te tassa vassitasaddena utthāya
 sippaṃ sikkhanti. So kālam akāsi. Te aññaṃ kukkutaṃ
 pariyesantā caranti. Ath' eko mānavako² susānavane³ dārūni
 uddharanto ekaṃ kukkutaṃ disvā ānetvā pañjare thapetvā
 pañjaggati. So susāne vaddhitattā „asukavelāya añña- vassita-
 tabbaṃ“ ti añjanaṇṇo kadāci atirattim vassanti kadāci aruṇuggamaṇo.
 Maṇavā tassa atirattim vassanakāle sippaṃ sikkhantā yāva aru-
 nuggamaṇā sikkhituṃ na sakkonti, niddāyamānā gaḥitaṭṭhānaṃ pi
 na passanti, atipabbhāte vassitakāle sajjhāyassa okāsaṃ eva na
 labhanti. Mānavā „ayaṃ atirattim vā vassanti atipabbhāte vā, imaṃ
 nissāya anihakāṃ sippaṃ na nīṭhāyissatīti“ taṃ gaḥetvā givaṇi
 valetvā jīvitaḥkhayaṃ pāpetvā „akālarāvīkukkuto amhehi ghā-
 tito“⁴ ti ācariyassa kathesun. Ācariyo orāḍaṃ gaḥetvā „avaḍ-
 ḍhitabhāvena maraṇaṃ patto“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

Amātapitarisaṃvaddho anācariyakule vasaṃ

nāyaṃ kōlaṃ akālaṃ vā abhijānāti kukkuto ti. 115.

Taṃ amātapitarisaṃvaddho ti amātapitro nissāya imaṃ orāḍaṃ
 gaḥetvā saṃvaddho, anācariyakule vasaṃ ti acariyakule pi avasānaṃ
 ācariyasikkhapaṇaṃ⁵ kañci⁶ nissāya vassitassa ti attho, kōlaṃ atāraṇo vā ti
 imasmāi kāle vassitabbeṃ⁷ imasmāi kāle na vassitabbeṃ ti orāṇi vassitabha-
 yojitakālaṃ vā akālaṃ vā eva kukkuto na jānāti, añjanaṇṇākena eva jīvitaḥkhayaṃ
 patto ti.

Idaṃ kāraṇaṃ dassetvā Bodhisatto yāvatāyakaṃ thutvā
 yathākammaṃ gato.

Sattithā nesaṃ sṃammodesaṇṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhāraṇi:
 „Tadā akālarāvīkukkuto ayaṃ bhikkhu āhosi. antevāsikā Buddhaparivā.
 ācariyo pana āhosi evā“⁸ ti. Akālarāvījātakaṃ.

¹ K mānava. ² K māna. ³ K sayina. ⁴ K ghāta. ⁵ 10⁹ -sikkhapaṇaṃ.

⁶ both K and B⁹ kiñci. ⁷ K -tabbanti ceter. 10⁹ -tabbaṃ.

10. Bandhanamokkhajātaka.

Abaddhā tattha bajjhaatīti. Idāṃ Saithā Jetavanā rāharanto Cūcamāparikāṃ¹ ārabhā kathesi. Tassā vatthum Dvādasanipāte Mahāpadumajātuke āvūharissati. Taṃ pana Saithā „na bhikkhave Cūcamāparikā idāṃ² eva maṃ abhūtena abbhācikkhatī, pubbe pi abbhācikkhatī“³ vutvā aññam āharī:

Athe Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjāṃ karente Bodhisatto purohitassa gehe vayappatto pita accayena nass⁴ eva purohito ahoṣi. Tena aggamabhesiyā varo dinno: bhoṭi⁵ bhaddo yaṃ icchasi⁶ taṃ vadeyyāsi⁷“⁸. Sā evam āha: mayhaṃ añño varo nāma na dullaḅho, iṭṭo pana tē paṭṭhāya aññā⁹ itthi¹⁰ kilesavaseṇa na oloketabbā¹¹ ti. So paṭikkhipitvā punappona nippīliyamāno tassā vacanaṃ atikkamitum asakkonto samparic-chitvā tato paṭṭhāya soḷasaṇa nātakizahasseṇa kilesavaseṇa „kiṭṭhiṃ pi na olokesi. Ath¹² assa paccanto kuppi. Paccante thūtayodhā corehi saddhiṃ dve tayo saṅgāmo katvā „iṭṭo uttarim mayāṃ na sakkoma“¹³ ti paṇṇaṃ pesesun. Rājā tattha gantu-kāmo balakāyaṃ saṃharitvā taṃ pakkositvā „bhaddo ahaṃ paccantaṃ gacchāmi, tattha nānappakārāni yuddhāni honti, jayaparājayo pi anubaddho, tādīsena thānesu mātayāmo duppari-hāro, tvaṃ idh¹⁴ eva nivattūhi“¹⁵ āha. Sā „na sakkā deva mayā nivattitum“¹⁶ ti punappona raññā paṭikkhitvā āha: „tena hi ekekaṃ yojanaṃ gantvā mayhaṃ sukhadukkhāṃ jānanatthaṃ ekekaṃ manussaṃ peseyyāthā“¹⁷ ti. Rājā „esūhū“¹⁸ ti sarupaṭi-chitvā Bodhisattaṃ nagare thapetvā mahantena balakāyena ukkhamitvā gacchanto yojane yojane ekekaṃ purisaṃ „amhākaṃ ārogyaṃ ārocetvā doriyā sukhadukkhāṃ jānitvā āgacchā“¹⁹ ti pesesi. Sā āgataṃ purisaṃ „rājā tvaṃ kimatthaṃ pesesi“²⁰ pucchitvā „amhākaṃ sukhadokkham jānanatthāya“²¹ ti vutte „tena hi ohitī“²² tena saddhiṃ asaddhammaṃ paṭisevati. Rājā dvattimsayojanamaggaṃ²³ gacchanto dvattimsa jaṇu²⁴ pesesi.

¹ K -aa. ² K hōti. ³ K icchati. ⁴ K sūhū. ⁵ K itthiṃ. ⁶ so B. ⁷ K dvattimsa-mayo. ⁸ K jaṇu.

Sā sabbehi pi tehi saddhiṃ tath' eva akāsi. Rājā paṇḍitaṃ vūpasamētvā janapadaṃ samaśāsetvā puna āgacchanto pi tath' eva dvattimsa jane pesesi. Sā tehi pi saddhiṃ vipatipajji yeva. Rājā āgantvā jayakkhundhāvāraṭṭhāne thāvā „nagaraṃ paṭijaggāpetū“¹ ti Bodhisattassa paṇḍitaṃ pesesi. Bodhisatto sakalanagaraṃ paṭijaggāpetvā rājanīvesanaṃ² paṭijaggāpento deviyā vasaṇaṭṭhānaṃ agamāsi. Sā Bodhisattassa rūpaggapattaṃ kāyaṃ diṣvā saṇṭhātaṃ asakkonti „chi brāhmaṇa, sayanaṃ abhirūhā“³ ti āha. Bodhisatto „mā evaṃ avaca, rājāpi garu, akusalam“⁴ pi bhāyāmi, na sakkā mayā evaṃ kātu“⁵ ti āha. „Catusatthiyā pādamaḍḍikānaṃ n' eva rājā garu na akusalam bhāyanti, taṃ⁶ eva rājā garu tvaṃ yeva ca akusalam bhāyasīti“⁷. „Aha, sace tesam pi evaṃ bhaveyya na evarūpaṃ kareyyuṃ, ahaṃ pana jānamāno evarūpaṃ sāhasiyakammaṃ⁸ na karissāmi“⁹. „Kiṃ bahū vippalāpaṃ, sace me vacanaṃ na karosi sīsaṃ te chindāpessāmi“¹⁰. „Tiṭṭhatu, ekasmiṃ attabhāve sīsaṃ attabhāvaantaśāhasaṃ pi sīse chindante“, na sakkā mayā evarūpaṃ kātu“¹¹ ti. Sā „koṭu jānissāmi“¹² Bodhisattaṃ tajjētvā¹³ attano gabbhaṃ pavasiṭvā sarīre nakhavalaṇṇaṃ dassētvā telena gattāni abbañjētvā kilṭṭhadhātukaḥ¹⁴ vatthiṃ nivāsetvā gilānālayaṃ katvā dāsiyo ānapeṣi: „raṭṭhā 'kahaṃ devīti' vutte 'gilānā' ti kathēyyātha“¹⁵ ti āha. Bodhisatto pi raṭṭho paṭipathaṃ agamāsi. Rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pāsādaṃ abhiruḍḍha devīṃ apassanto „kahaṃ devīti“¹⁶ puechi. „Gilānā devā“¹⁷ ti. So sirigabbhaṃ pavasiṭvā tassā piṭṭhiṃ parimaḍḍanto „kiṃ te bhaddo aphāsuka“¹⁸ ti paṇechi. Sā tuṇhi ahoṣi, tatiyavāre rājānaṃ olokētvā „tvam pi mahārāja jīvasi nāma, mādisāpi itthiyo sassāmikā yeva nāmā“¹⁹ ti. „Kiṃ etaṃ bhaddo“²⁰ ti. „Tumhehi nagaraṃ rakkhanaṭṭhāya thapito purohito 'nīvesanaṃ paṭijaggāmi'“²¹ idhāgantvā attano vacanaṃ

¹ K kpa. ² K akusalam. ³ K sabbasiya. ⁴ so both K and B instead of chindante? ⁵ so B; K tajjētvā. ⁶ K kilṭṭhā.

akarentiṃ maññ paharitvā attano manañ pūretvā gato" ti. Rājā aggimhi pakkhittaloṇasakkharā viya kodhepa tatataṭṭhanto sirigabbhā nikkhamitvā dovārikapādamaṇḍikādayo pakkosivā „gacchatha bhāṇe, pūrohitāñ pacchābāhañ bandhitvā vajjha-bhāvappattāñ katvā nagarā niharitvā aghātanāñ uotvā sīsam assa chindathā" 'ti. Te varena gantvā tañ pacchābāhañ bandhitvā vajjhabheriñ vādāpesuñ. Bodhisatto cintesi: „addhā tāya dattadeviyā rājā pūretarañ parihīnuṃ, aṭṭha 'lāṇ' āhañ attano balen' eva attanāñ mocessāmīti" so te parise āha: „bho tumha mañ mārentā rañño dassetvā va mārethā" 'ti. „Kikkā-raṇā" ti. „Ahañ rājakammiko, bahun me kammañ katañ, bahūni mahānidhūnāni' jānāmi, rājakuṭumbam mayā vicāritāñ, sace mañ rañño na dassessatha bahun dhanāñ nassissati, mayā rañño sūpateyye' ācikkhite pacchā kātābbañ karothā" 'ti. Te tañ rañño dassayihesu. Rājā tañ diavā ca' „kasmā bho brāhmaṇa mayi laṭṭam na akāsi, kasmā te evarūpañ pāpa-kammañ katañ" ti āha. „Mahārāja, ahañ sotthiyakule jāto, mayā kunthakipillakamatto pi pānātipāto na katapubbo, tina-salākakamuttam' pi adinnāñ nādinnaṇapubbañ, lobhavasena paresāñ itthi akkhinī umuṇṇetvāpi na olokitaṇapubbā, hassavasenaṇpi' musā na bhāsitaṇapubbā, kusāggenāpi majjañ na pītaṇapubbañ, ahañ tumhesu niraparādho, sā pana hāla lobhavasena mañ hattho gahetvā mayā paṭikhiṭṭā mañ tajjetvā attanā katapūpañ uttānañ katvā mama ācikkhivā antogabbhañ pavīṭṭhā, ahāñ niraparādho, paṇṇāñ gahetvā pana āgatā catusaṭṭhi janā' sūpa-rāṇā, te pakkosivā 'tassā vo vacanañ katañ na katan' ti pucchā devā" ti. Rājā te catusaṭṭhi jano bandhāpetvā devāñ pakkosāpetvā „tāya etehi saddhiñ pāpañ katañ na katan" ti pucchā, „katāñ devā" 'ti vutte tañ pacchābāhañ bandhāpetvā „imesaṃ' catusaṭṭhijanānañ' sīsañ chindathā" 'ti ānāpesi'. Atha

¹ K. mīreṣṣam. ² K. sūpateyya. ³ Et. va. ⁴ K. tina-. ⁵ It. kantaṭṭhānāpi.

⁶ K. jānā. ⁷ K. ima. ⁸ K. -jānānañ. ⁹ K. ānāpesi.

naṃ Bodhisatto āha: „n' atthi mahārāja tesaṃ doṣo, devī attano rocēṃ kārāpeṣi, niraparādhā ete, tasmā tesaṃ khamatha, tassāpi doṣo n' atthi, itthiyo nāma methunadhammena attitā, jātisabhāvo hi esa, etāsaṃ bhavitabbayuttakam eva hoti, tasma etissāpi khamathā” ‘ti nānappakāreṇa rājānaṃ sūññāpetvā te catusaṅghi pi jane taṃ ca bālaṃ mocāpetvā sabbesaṃ yathāsakāni thānāni dāpeṣi. Evaṃ te sabbe mocetvā patiṅṇhāpetvā Bodhisatto rājānaṃ upasamākamitvā „mahārāja, andhabālānaṃ” nāma avatthukena vacanena abandhitabbayuttakā paṇḍitā pacchābāhaṃ baddhā, paṇḍitānaṃ kāraṇayuttena vacanena pacchābāhaṃ baddhāpi muttā, evaṃ bālā nāma abandhitabbayuttake pi bandhāpeti¹ paṇḍitā baddhāpi² mocenti³” vatvā imāṃ gāthāṃ āha:

Abaddhā tattha bajjhanti yattiha bālā pabbāsare,

baddhāpi tattha muccanti yattiha dhīrā pabbāsare ti. 116.

Taṃhe abaddhā ti abandhitabbayuttā, pabbāsare ti pabbāsanti vadanti kathenti.

Evaṃ Mahāsatto imāya gāthāya raṇṇo dhammaṃ desetvā „imāy imāṃ dukkhaṃ agāre vasanabbhāvena laddhāṃ, idāṃ me agāreṇa kiecam n' atthi, pabbajjāṃ me anujāna devā” ‘ti pabbajjāṃ anujānāpetvā assumukhaṃ hātījanāṃ mahantaṃ ca vibhavaṃ palāya leipabbajjāṃ pabbajjivā Himavante vasanto abhinñā ca samāpattiyo ca nibbattevā Brahmaloḥa-parāyano ahosi.

Sattā imāṃ dhammasesaṃ āharitvā jātakaṃ samodhāse: „Tadā dutthadevī Cūṭamāṇḍikā ahosi, rājā Anando, puruṣito paṇa akam evā” ‘ti. Bandhanam oṭṭha jātakaṃ. Haṇḍivagga⁴ āvāsaṃ.

¹ K. baddham. ² K. baddhāpetti. ³ B. bandhāpi. ⁴ B. haṇḍivagga.

13. KUSANĀḶVAGGA.

1. Kusāṇḍijātaka.

Kare sarikkho U. Idam Saṭṭhā Jetavane vāharanto Anā-
thapiṇḍikassa nicchayamittam ārabhha kathesi. Anāthapiṇḍikassa
hi mittasanthajjaṇṭībandhavā „mahāsetṭhi, ayaṁ tvaṃ jātigottadham-
maṇḍanūṭṭhi u' eva sadiṣṣo na uttaritaro, kasmā etena saddhiṁ santhavaṁ
kareṣi, mā karohiṭi" punappuna nirāreṣuṁ. Anāthapiṇḍiko pana
„mittasanthavo nāma hiehi pi samehi pi atirekehi pi kaitabbo yevā"
"ti tesam vācane agāhetvā bhagagāman gacchanto taṁ kuṭumbarak-
khakaṁ' katvā agamāsi sabbaṁ Kālakaṇṇirattbumhi vuttanāyen' eva
veditabbam, idha pana Anāthapiṇḍikena attano gharapavattiyā ārocitāya
Saṭṭhā „gahapati, mitto nāma khuddako u' atthi, mittadhammaṁ rak-
khitam samutthabbhāvo c' ettha pamāṇaṁ", mitto nāma attanā same pi
hino pi vāṇijho gaṇetabbo, sabbe pi hi te attano paṭṭam bhāraṁ'
sittaranti yeva, idāni tvaṁ tvaṁ attano nicchayamittam nissāya kuṭum-
bhassa vāṇiko jāto, perāṇā pana nicchayamittam nissāya vimānasūmikā
jātā" "ti tatrā tena yācito attam āhurī:

Attite Bārāṇasīyaṁ Brahmaḍatte rajjam karente
Bodhisatto raṇṇo uyyāno kusāṇḍigacche devatā hutvā
nibbatti. Tasmīn ſeva pana uyyāno maṅgalasālam nissāya
ujjantakkhandho parimaṇḍalasākhāvitāpasampanno' raṇṇo san-
tika laddhasammāno rocarakkho' atthi, mukkhako ti pi vuccati.
Tasmīn eko mahesakkhadevarāja nibatti. Bodhisattaṁsa tena
saddhiṁ mittasanthavo abosi. Tada rāja ekasmiṁ ekattham-
bhāke pāsāde vasati, tassa so thambho calī, ath' assa calita-
bhāvaṁ raṇṇo ārocesuṁ. Rāja vaddhaki' pakkaṣepetvā „tātā",
mama ekatthambhakaṁsa' maṅgalapāsādaṁsa thambho calito,
ekam sārathambhanaṁ āharitvā taṁ niccalam karothā" "ti āha.
Te „sādhu devā" "ti raṇṇo vācaneṁ sampācchitvā tadāsu-

¹ K - rakkhamāṁ. ² K - sam. ³ R - paṭṭabhāraṁ. ⁴ K parimaṇḍalasākhā. ⁵ R -
maṅgalarakkho. ⁶ K - vaddhakim. ⁷ both K and R tata. ⁸ R - ekatthambhakaṁ.

chavikam rukkham pariyesamāno aññattha adisvā uyyānam
pavisitvā tam mukkhakarukkhān¹ disvā raṇṇo santikam āgantvā
„kim tatra dīṭṭhe vo tadānucchaviko rukkho“ ti vutto „dīṭṭhe
deva, apī ca kho nañ chinditum na visahāma“² ti āhamsa.
„Kimmāraṇa“ ti. Mayañ hi aññattha rukkhān apassantā uyyānam
pavisimhā, tatrāpī chaṭetvā maṅgalarukkhān aññam na pas-
sāma, itī tadi maṅgalarukkhātāya chinditum na visahāma“ ti.
„Gacchatha, chinditvā pāsādam thūram karotha, mayañ aññam
maṅgalarukkhān karissāma“ ti. Te „sādhū“ ti balikammam
gahetvā uyyānam gantvā „sve chindissāma“³ ti rukkhassa bali-
kammam katvā nikkhamimsu. Rukkhadevatā tañ kāraṇam
ñatvā „sve mayham vimānam nāsesanti, dārake gahetvā
kuhiñ ganissāmi“⁴ gantabbatthānam apassanti⁵ puttako
gīvāya gahetvā parodī. Tassā sandiṭṭhasambhattā vanadevatā⁶
āgantvā „kim etan“ ti pucchitvā tañ kāraṇam sutvā sayam
pi vaddhakinañ paṭikkhīpamaupāyañ apassantiyo⁷ tañ pariessa-
jitvā roditam ārabhimsu. Tasmā samaye Bodhisatto „rukkha-
devatañ“ passissāmi“⁸ tattha gantvā tañ kāraṇam sutvā „bho,
mā cintayittha, ahañ rukkhān chinditum na dassāmi, sve vad-
dhakinañ āgatakalē mama kāraṇam paśsatthā“⁹ ti tāva devatā
samassāsetvā panadivase vaddhakinañ āgatavelāya kakaṇ-
takavesam gahetvā vaddhakinañ purato gantvā maṅgalaruk-
khassa mālaṅkarañ pavisitvā tañ rukkhān susiram vija katvā
rukkhamajjhena abhirūhitvā khandhamatthakena nikkhamitvā
esañ kampayamāno¹⁰ nīpajji. Mahāvaddhaki nañ kakaṇtakam
disvā rukkhān hatthena paharitvā „susirarukkho eso nissāro,
hiyyo anupadhāretvā va balikammam karimhā“¹¹ ti ekagghanam
mahārukkhān garūhitvā pakkāmi. Rukkhadevatā Bodhisattam
nissāya vimānassa sāmīni jātā. Tassā putisanthāratthāya san-

¹ K mukkhakarukha. B² mukkhakara. ² K -ti. ³ B² rukkhadevatā, K ruk-
khadevatā vanadevatā. ⁴ K apassantiyo. ⁵ so B²; K -devatā. ⁶ both K and
B² kampamāno.

diṭṭhasambhata¹ bahū devatā sannipatiṇṇu. Rukkhadevatā „vimānam me laddhaṃ“ ti tutthacittā tēsaṃ devatānaṃ majjhe Bodhisattassa guṇaṃ kathayamānā „bho devate, mayhaṃ mahasakkhā hutvāpi dandhapaṇḍitāya imaṃ upāyaṃ na jānimha, kusanāḷidevatā pana attano nāgasampattiyaṃ amhe vimānasāmihe akāsi, mitto nāma sadiṇo pi adhiko pi hino pi kattabbo va, sabbe pi hi attano thāmena sahāyānaṃ uppamaṃ dukkhaṃ nittharitvā sukhe patiṭṭhāpenti yevā“ ti mittadhammaṃ vanna-yitvā imaṃ gātham āha:

Kare sarikkho athavāpi setṭho
 nihinaḷo cāpi kareyya eko,
 kareyyun te vyasane uttamattamaṃ
 yathā ahaṃ² kusanāḷi³ rucāya⁴ ti. 117.

Taṃha Kare sarikkho ti jāṇidhi sadiṇo pi mittadhammaṃ kareyya, athavāpi setṭho ti jāṇidhi setṭho adhiko pi kareyya, nihinaḷo cāpi kareyya eko ti eko jāṇidhi hino pi mittadhammaṃ kareyy⁵ eva, taṃha sabbe pi⁶ eṇe miṇa katabbā yevā ti dipeti, kidaḷṇaṇḍi: kareyyun te vyasane uttamattamaṃ sabbe p⁷ eṇe sahāyakaṇa vyasane uppamaṃ attano attano patibhāraṇa⁸ vahanāṇā uttamattamaṃ kareyyun, kīyhaṇṇasāṇḍakkhato taṃ sahāyakam uccareyyun⁹ evā ti attho, taṃha hino pi mitto katabbo yeva pag eva hira, taṃ¹⁰ idam opammaṃ: yathā abhādi kusanāḷi rucāyaṃ yathā ahaṃ rucāyaṃ nibhattadevatā apāsi eṇa kusanāḷidevatā appasakkhā mittasanthavaṃ karinhi, tatāp¹¹ ahaṃ mahesakkhāpi samānaṃ attano uppamaṃ dukkhaṃ balātiya anupiyakumārāya harinno nāsakkhāṃ, imaṃ¹² pana appasakkham pi samānaṃ paṇḍitaṃ devataṃ nāsiya dukkhato mitto¹³ mhi.

„Tasmā nūñhehi pi dukkhā mucitukāmehi pi samavisitṭha-bhāvaṃ¹⁴ anojoketvā hino pi pagāto mitto katabbo“ ti rucādevatā imāya gāthāya devasāṃghassa dhammaṃ desetvā yavatāyukam thātva saddhiṃ kusanāḷidevatāya yathākammaṃ gātā.

Saṃthā imaṃ dhammadēsaṇaṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi. „Tadā rucādevatā Ananda ahuṃ, kusanāḷidevatā pana ulamo evā“ ti. Kusanāḷījātakaṃ.

¹ 40 Br; K sandiṭṭha. ² so both K and Br instead of ayaṃ? ³ K -nāli. ⁴ 40 Br; K hi. ⁵ K panusabbāraṇa. ⁶ so Br; K idāṃ. ⁷ 40 Br; K samāna.

susikkhito sakkhissasi tam Vepullapabbatamatthakam āropetun"¹ ti. „Ama devā"² ti. „Tena hi ehitā"³ sayam⁴ otaritvā hatthācariyaṃ āropetvā pabbatapādam gantvā hatthācariyena hatthipitthe nisiditvā va hatthimhi⁵ Vepullapabbatamatthakam āropite⁶, sayam pi amaccaganaparivuto pabbatamatthakam abhirūhitvā hatthim papātābhimukham karetvā „tvam 'mayā esa susikkhito' ti vadesi, tihī yeva tāva naṃ pādehi thapehīti"⁷ āha. Hatthācariyo pitthiyaṃ nisiditvā va „bho tihī pādehi tiṭṭhā"⁸ ti hatthissa paṇṇikāya saṇṇam adāsi. Puna rājā „dvīhi purimapādehi thapehīti"⁹ āha. Mahāsatto dve pacchimapāde ukkhipitvā purimapādehi atthāsi, „pacchimapādehi yevā"¹⁰ ti vutte pi dve purimapāde ukkhipitvā pacchimapādehi atthāsi. „ekenā"¹¹ ti vutte pi tayo pāde ukkhipitvā eka¹² eva atthāsi. Ath' asā apūṇabhāvaṃ ūtvā „sace pahosi ākāseṇa thapehīti"¹³ āha. Acariyo cintesi: „sakalajambudīpe iminā sūdiso susikkhīta hatthi nāma n' atthi, nissamsayam pana naṃ esa papāto pādetvā māretokāmo bhavissatīti"¹⁴ so tassā kammāle mantesi: „tāta, ayaṃ rājā tam pādetvā māretokāmo, na tvam ekaṃ anucchaviko, sace te ākāseṇa gantvā balaṃ atthi maṃ yathānisinnaṃ yeva ūdāya vohāsam abbhuggantvā Bārāṇasīṃ¹⁵ gacchā"¹⁶ ti. Puṇṇiddhīyā samannāgato Mahāsatto tam khaṇam heva ākāse atthāsi. Hatthācariyo „mahārāja, ayaṃ hatthi puṇṇiddhīyā samannāgato na tūdisassa mandapuṇṇassa dubbuddhino anucchaviko, paṇḍitassa puṇṇasampannaṃ saṇṇo anucchaviko, tādisā nāma mandapuṇṇā evarūpaṃ vāhanam labhitvā tassa gūḍaṃ ajānantā taṃ e' eva' vāhaṇam avasesuṃ ca yasasampattim nāseṃti yevā"¹⁷ ti vatte hatthikkhandhe nisīdho va imam gātham āha:

Yasam laddhānaṃ dummedho anattham carati attano,
attano ca paresuṃ ca hīnisāya paṭipajjatīti. 118.

¹ so 10; K yam. ² so 10; K hatthimhi. ³ K āropite. ⁴ K -sayam. ⁵ K va

Tatrāyaṃ samābhogaṃ: mahārāja tāllo dhammedho nippaṇṇo puggalo parivaraṇapajjitū labhivā attano anattāya carati, kinkīraṇā: so hi yasmāda-mitto kariṭṭhaṃ ajānanto attano parosaṃ ca bhūṭiṃ paṭipajjati, hīnaṃ vuccati kīlamanam dukkhuppiṭṭhanam, tadatthāya evaṃ pajjati.

Evam imāya gāthāya raṇṇo dhammaṃ desetvā „tiṭṭha dānī tvaṃ“ ti¹ ākāse uppatitvā² Bārāṇasim³ gantvā rājagṛāṇe ākāse atthāsi. Sakalanagarāṃ samābhūtvā „amhākaṃ raṇṇo ākāseṇa varavāraṇo āgautvā rājagṛāṇe thito“ ti ekakolāhalaṃ ahoṣi. Vegena raṇṇo pi ārocesuṃ. Rājā nikkhamitvā „sace mayhaṃ upabhogatthāya āgato si bhūmiyaṃ patitṭhāhiti“ āha. Bodhisatto bhūmiyaṃ patitṭhāsi. Acariyo oṭarivā rājānaṃ vanditvā „kuto āgato si tāta“ ti vutto „Rājagṛāto“ ti vatvā sabbaṃ pavattim ārocesi. Rājā „manāpan te tāta kaṃ idhāgacchan-tenā“ ti haṭṭhatuttho nagaraṃ sajjāpetvā vāraṇaṃ maṃgala-hatthiṭṭhāṇe thāpetvā sakalarājjaṃ tayo koṭṭhāse katvā ekam Bodhisattassa adāsi ekam ācariyassa, ekam attanā aggahesi. Bodhisattassa āgatakalato paṭṭhāy⁴ eva pana raṇṇo sakala-Jambūdiṇe-rajjaṃ haṭṭhagatam eva jātāṃ. So Jambūdiṇe aggarājā hutvā dānādini puñṇāni katvā yathākammaṃ agamāsi.

Satthā imāṃ dhammadessanaṃ āharitvā jātakaṃ samodhāvesi „Tadā Magadharājā Devadatto abhoṣi, Bārāṇasīrājā Sāriputta. Hatthā-cariyo Anando, hatthi pana ahaṃ evā“ ti. Dummedhajaṭakaṃ.

3. Naṅgalisaṃjātaka.

Asaṃhatthagāmivācaṃ ti. Idam Satthā Jetavana vā-
ranto Lāṇḍāyittheraṃ ārabha kathesi. So kira dhammaṃ
kathento „imasmim thāṇe idam kathetabbhaṃ, imasmim thāṇe idam na
kathetabbhaṃ“ ti yuttāyutam na jhāsi, maṃgale aramaṃgalaṃ vadanto
„Ārokkhassa tiṭṭhanti sukhisiṃghāṭakesu ca“ ti imāṃ aramaṃgalyāni
anumodanaṃ kathesi, aramaṃgalleṣu anumodanaṃ karonto „Idhā devā
manussa ca maṃgalāni acintayanti“ ti vatvā „avarūpaṇaṃ maṃgalānaṃ

¹ adā: vutto? ² K. uppatitvā. ³ K. -nāsiyaṃ. ⁴ cf. Childers' Budd. Piṭka p. 11. ⁵ cf. Childers' Kh. V. p. 3.

sāsaṁ pi sahasaṁ pi kātum samatthā heṭhā“¹ ti vadati. Ath' ekadivasaṁ dhammasambhāyaṁ bhikkhū „araso Lāṇḍāyi yuttāyutthaṁ na jānāti, sabbattha abhāsitaḥāvāsaṁ“² bhāsati“³ kathaṁ samupphāpetum. Satthā āgataṁ „kāyaṁ na 'ttha bhikkhave etarahi kassāya saṁmissiona“⁴ ti pucchitvā „māya nāma“⁵ ti vutte „na bhikkhave Lāṇḍāyi idāṁ“⁶ eva dandhapaṇisakkuno kuthento yuttāyutthaṁ na jānāti. pubbe pi eva-
rūpo ahoṁ, niraṇḍāko yeva hi aho“⁷ ti vatvā atisaṁ āharī.

Attho Bārāṇasīyaṁ Brahmadaṭṭo rajjaṁ karento Bodhisatto brāhmaṇamahāsārakule nibbattiṇvā veyyapatto Takkaṣilāyaṁ sabhasippaṁ uggaṇhivā Bārāṇasīyaṁ disāpā-mokkhe ācariyo hutvā pañcamaṇavakasaṭāni⁸ sippaṁ vācasi. Tadā tesu māgaveṣu eko dandhapaṇisakkuno lāṇaṇavo dham-mantevāsiko hutvā sippaṁ uggaṇhāti, dandhabhāveṇa paṇa uggaṇhitum na sakkoti, Bodhisattassa paṇa upakāro hoti, dāso viya sabbakiccāni karoti. Ath' ekadivasaṁ Bodhisatto sāya-māsaṁ bhuñjitvā sayane samipanno taṁ mānavaṁ hatthapāda-piṭṭhiparikammaṁ katvā gacchantam āha: „tāta mañcapāde opatthambhetvā yāhīti“. Mānava ekam pādāṁ upatthambhetvā ekassa opatthambhanaṁ alabhanto attano ūrumhi ṭhapetvā rattinā khapesi. Bodhisatto paccōsasamaye utthāya taṁ disvā „kiṁ tāta nisinno sīti“⁹ pucchi. „Ācariya mañcapādaṁ opattham-bhanaṁ alabhivā ūrumhi ṭhapetvā nisinno 'cchīti“. Bodhisatto sadaviggamānaso hutvā „ayaṁ ativiya mayhaṁ upakāro, etā-kānaṁ paṇa māgavakānaṁ“¹⁰ antare ayaṁ eva dandho, sippaṁ sikkhitum na sakkoti, kathaṁ nu kho ahaṁ imaṁ paṇḍitaṁ karayyaṁ“¹¹ ti cintesi. Ath' assa etad ahoṁ: „atth' eko upāyo, ahaṁ imaṁ mānavaṁ dāraṇatthāya“¹² paṇatthāya gantvā āgataṁ 'ajja te kiṁ diṭṭhaṁ kiṁ katan' ti pucchissāmi, 'imaṁ nāma aḷḷa mayā diṭṭhaṁ idam katan' ti ōcikkhissati, atha taṁ 'aya diṭṭhaṁ ca katan' ca kiḍḍhaṁ' ti pucchissāmi, so 'evārōpaṁ

¹ E. adda sabbattha. ² E. māgaveṣu. ³ E. mānava. ⁴ E. dāraṇatthāya.

nāma¹ 'ti upamaṃ ca kāranaṃ ca kathessatī, iti naṃ navam
 navam upamaṃ ca kāranaṃ ca kathāpetvā iminaṃ upāyena paṇ-
 ditaṃ karissāmīti² so taṃ pakkosīvā „tāta māvaṃ ito paṭ-
 ṭhāya dāruatthāya paṇṇatthāya vā gataṭṭhāne yaṃ te tattha
 dīṭṭhaṃ vā bhuttaṃ vā pītaṃ vā khāditaṃ vā hoti taṃ
 āgantvā mayhaṃ ārocēyyāsīti³“ āha. So „sādhu“ ti paṭisunitvā
 ekadivasaṃ māgavehi saddhiṃ dāruatthāya araṇṇaṃ gate tattha
 sappamā diavā āgantvā „ācariya sappo me dīṭṭho“ ti ārocesi.
 „Sappo nāma tāta kīdiso hotīti“. „Seyyathāpi naṅgalisā“⁴
 ti. So „sādhu tāta, manāpā te upama āhaṭā, sappā nāma
 naṅgalissasadiṣā⁵ va hontī“. Atha Bodhisatta „mācavakena
 manāpa upama āhaṭā, sakkhissāmi naṃ paṇḍitaṃ kātun“ ti
 ciñcesi. Māvaṃ puna ekadivasaṃ araṇṇe batthhiṃ diavā „batthhi
 me ācariya dīṭṭho“ ti āha. „Batthhi nāma tāta kīdiso“ ti.
 „Seyyathāpi naṅgalisā“ ti. Bodhisatta „batthhiṃ soṇḍa naṅ-
 galissasadiṣā hoti, dantādayo evarūpā, yaṃ pana bālātāya vi-
 bhajitvā⁶ kathetunā saakkonto soṇḍaṃ sandhāya kathesi, maññe“
 ti tuṇhi ahozi. Ath⁷ ekadivasaṃ nimantane uccuṃ labhiteva
 „ācariya aṇṇa mayhaṃ uccuṃ khādīmha“ ti, „uccu“ nāma
 kīdiso“ ti vutte „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „thokaṃ
 paṭirūpakāraṃ kathesi“ ti tuṇhi jāto. Pun⁸ ekadivasaṃ ni-
 mantane ekacce māgavā⁹ gulam dadhiṇā bhūñjimaṃ ekacce
 khīrena. So āgantvā „ācariya aṇṇa mayhaṃ dadhiṇā khīrena ca
 bhūñjīmha“ ti vatvā „dadhikhīraṃ nāma kīdisaṃ hotīti“ vutte
 „seyyathāpi naṅgalisā“ ti āha. Ācariyo „ayaṃ māvaṃ“ sappo
 naṅgalissasadiṣo¹⁰ ti kathento tāva sukathitāṃ kathesi, ‘hatthi’
 naṅgalissasadiṣo¹¹ ti katheṭṭenāpi¹² soṇḍaṃ sandhāya lesena ka-
 thitāṃ, ‘uccuṃ naṅgalissasadiṣaṃ’ ti kathane pi lesa atthi,
 dadhikhīraṃ pana niecaṃ paṇḍarāṇi pakkhittabhaṇḍaṇaṇāni,

¹ vo do; K. -sāmāni. ² K. naṅgalissasadiṣo. ³ K. naṅgalissasadiṣa. ⁴ K. vibhajitvā.

⁵ K. uccu. ⁶ K. māva. ⁷ K. khīra, do khādimaṃ. ⁸ K. batthhi. ⁹ K. ka-
 theṭṭe nāma pi soṇḍa, te katheṭṭenāpi.

idha sabbena sabbath upamañ na kathesi, na sakkā imañ
lālukañ sikkhāpetu" ti vatvā imañ gātham āha:

Asabbatthagāminā vācānā balo sabbattha bhāsati,
nāyaṃ dadhiñ vedi na naṅgalisaṃ,
dadhiṃ p' ayaṃ¹ maññati naṅgalisaṃ ti. 119.

Tatrāyaṃ saṅkhepatthō: yā vacā upamañvaseṇa sabbattha na gacchati tam
asabbatthagāmināyaṃ² balo dandapuggalo sabbattha bhāsati, „dadhiṃ naṃa
kiddhaṃ" ti paṭṭhe „vyayathāpi naṅgalisā" ti vadati eva, ayam vadanto nāyaṃ³
dadhiṃ vedi na naṅgalisaṃ, bhikkhūnaṃ: yasmā dadhiṃ p' ayaṃ⁴
maññati⁵ naṅgalisaṃ yasmā ayaṃ dadhiṃ p' naṅgalisaṃ eva maññati⁶,
sithaṃ dadhiṃ dadhiṃ eva payaṃ ti kīraṇaṃ, dadhiṃ ca payaṃ ca dadhipayaṃ⁷,
yasmā dadhibhīraṇā p' ayaṃ naṅgalisaṃ eva maññati⁸, tādāso ayaṃ⁹ balo kīṇ
imāṃ ti anuyasānaṃ gātham kathetva paṭibhayaṃ datvā tam vyajjati.

Satthā imañ dhammadessaṇaṃ āharitvā jātakam samosāhasevī.
„Tadā ājānāyava Lāludāyī ahoṃ, diṇḍāpamokkheccariyō paṇa aham
evā" ti. Naṅgalisa-jātakaṃ.

4. Ambajātaka.

Vāyametheva puriso ti. Idam Satthā Jetavane vīṭaranta
ekam vattasampannaṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. So kira
Sāvuttīrāsīkalaputto sāsaṇe uruṇṇa dutvā phlojjitvā vattasampannaṃ
ahoṃ, ācariyupajjhāraṇatānī paṇiyapaṭibhojanīyapovathāgārajanā-
gharādhvattānī¹ ca sūdhukam karoti, cūddasaṃ mahāratteṣu aṇṭikha-
ṇṇakarattesaṃ ca paṭipūrakāri² yeva ahoṃ, vīṭaraṃ samuajjāti,
parivrajan³ rikhamunālakaṃ⁴ vīṭaramaggaṃ samuajjāti, manussānaṃ
pāṇiyadi deti. Manussā tassa vattasampattiyaṃ paṇibhūvā paṇcasātanaṃtānī
dhugabhiṭṭhānī⁵ adāyaṃ, Mahālābharaṃkkāro uppajji. Tam nissāya ba-
hunaṇaṃ phāsuvihāro jāto. Ath' ekadivaṃ dhammasabbhāyaṃ bhikkhū
katham samuajjhāsesuṃ: „āruṇo aruko nāma bhikkhū attano vatta-
sompattiyaṃ mahantaṃ lābhamaṃkkāraṃ nibbattaṃ, tam ekam nissāya
bahunaṇaṃ phāsuvihāro jāto" ti. Satthā āgacchvā „kāyaṃ na 'ttha

¹ both K and B dadhipayaṃ. ² so B; K -gāmīvaṃṇāyaṃ. ³ K āyaṃ.
⁴ K dadhipayaṃ, B dadhiṃ. ⁵ K maññati. ⁶ so B; K dadhipayaṃ. ⁷ K
āya. ⁸ K -janīyapaṭibhojanāgārajanāghara-. ⁹ K -ri. ¹⁰ K -naṃ. ¹¹ K rikha-
mālakaṃ, B rikhamālakaṃ. ¹² B dhūva-; K dhūva-

bhikkhāve etarahi kathāya sammāsanā¹ ti pucchitvā „imāya nāma² 'ti
vutte „na bhikkhāve idā³ eva pubbe p⁴ āyā bhikkhu vuttasampanno,
pubbe p⁵ etas ekas nissāya paṇa isatāni phalāphalattihāya āgantvā
aton⁶ eva āntaphalāphalehi yāpessu⁷ 'ti eva⁸ atimā āharī:

Attā Bārāpasiyān Brahmadaṭṭe rājān kareṇṇa
Bodhisatto udiceabrahmanakule nibbattivā vayappatto¹
isipabbajjān pabbajjivā pañcasataisiparivāro pabbatapāde vihāsi,
Taḍā Himavante caṇḍo midāghe ahosi, tattha tattha pāṇiyāni²
chijjissu, tiracchānā pāṇiyān alabhamānā kilamanti. Atha
tesu tāpasesu eko tāpaso tesān pipāsādukkhaṃ diṇvā ekam
rukkhān chinditvā doṇiṃ³ katvā pāṇiyān nissācivā doṇiṃ⁴
pāretvā tesān pāṇiyān adāsi. Bahūsu sannipatitvā pāṇiyān
pivanteṣu tāpasassa phalāphalattihāya gamanokāso na hosi, so
nirāhāro pi pāṇiyān deti yeva. Migaganā cintessu: „ayam
ambhakaṃ pāṇiyān dento phalāphalattihāya gantuṃ okāsaṃ
na labhati, nirāharatāya ativiya kilamati, haṇḍa mayān kathī-
kam⁵ karomā⁶ 'ti te kathikam⁷ akāruṃ: „ito paṭṭhāya pāṇiyān
pivanaṭṭhāya āgacchantena attano balānurūpena phalaṃ gahetvā
va āgantabbho⁸ ti. Tato⁹ paṭṭhāya ekeko tiracchāno attano
balānurūpena madhuramaḍhurānī ambajambupanasādini gahetvā
āgacchatī, ekassa atihāya ābhatān phalāphalaṃ adāhateyya-
sakapabbhārappamāpānī ahosi, pañcasatā tāpasā tad eva pari-
bhūjanti, atirekaṃ chaddiyittā¹. Bodhisatto taṃ diṇvā „ekam
nāma vuttasampannaṃ nissāya ettakānān tāpasānaṃ phalā-
phalattihāya āgantvā yāpanaṃ uppannaṃ, viriyān nāma kātabbhaṃ
evā² 'ti vatrā imaṃ gātham āha:

Vāyameth¹ eva poriso, na nibbindeyya paṇḍito, (Cfr. supra p. 450.)
vāyamaṣṣa phalaṃ passa: bhuttā² ambā antikkā³ ti. 120.

Tatthāya sammahapattho: paṇḍito attano vuttaphrasādikā kāmmanhi tāpa-
meth eva na ukkaṇṭheyya, kimkāraṇā⁴ vāyamaṣṣa nipphalattā ābhavati ti

¹ K vāyapatto. ² K phūṇeti. ³ K doṇi. ⁴ K doṇi. ⁵ K kathikam. ⁶ K karomā.

⁷ Both K and B² chaḍḍiyittā. ⁸ K bhutta. ⁹ B² antikkā.

Mahāsatto „vāyāmo nāna sapalo vo hoti“ isiganāhi āganto vāyāmasāsa phaloṇi passā ti ita, bhikkhū: bhutā ambā anūtihaṇ¹ tattha ambā ti desanāmettān², tehi paṇa nānappakāraṇi phalāphadāni ābhutāni, teṇa sampajñātarānaṇi nānanvatarānaṇi vā vasaṇe ambā ti vuttān, imehi yeva³ paṭicchi ālambāhi esyehi arañṇāni gantvā ekaṇṇa sithāya anūti ambā bhutā, idāni vāpāmasāsa phalaṇi, taṇi so kho paṇa anūtihaṇ, iti ha sa-iti ha taṇi⁴ ti evaṇi ābhūthana⁵ gahetāhaṇi so hoti, paccakkham eva taṇi phalaṇi passā ti.

Evadh Mahāsatto isiganāsa ovādaṇi adāsi.

Satthā imāsa dhammadesanāna āharitvā jātakāni samodhānesi: „Tadā vātasampanno tāpassa ayam bhikkho ahoṇi, gaccesstithā paṇa aham eva“ ti. Ambajātakāni.

5. Kaṭṭhakaḷāṭaka.

Baham pi so vikattheyyā ti. Idam Satthā Jetavāso vibharanto ekam vikatthikam¹ bhikkhū ārabha kathesi. Tassa vattam heṭṭhākaḷāṭasādisam eva.

Atiṭṭe Bārāṇasiyāṇ Brahmadatto rajjāṇi karente Bodhisatto mahāvibhavo seṭṭhi ahoṇi. Tassa bhariyā puttāṇi vijāyi. Dāsi² pi 'ssa taṇi dīvaṇaṇi yeva puttāṇi vijāyi. Te ekato vaḍḍhimān. Seṭṭhiputte³ lekham sikkhante va⁴ dāso pi 'ssa phalakaṇi vahaṇāso gantvā ten⁵ eva saddhūṇi lekham sikkhi. Dve taya vohāre akāsi. So anukkāmena vacanakuṣalo yuvā abhirūpo ahoṇi nāmena Kaṭṭhako nāma. So seṭṭhihāre bhaṇḍā-gārikakammaṇi karonto cintesi: „na maṃ ime sabba-kālaṇi bhaṇḍā-gārikakāmaṇaṇi⁶ kāressanti, kiñcid eva dosāṇi diṇvā tāletvā⁷“ bhaṇḍitvā lakkhaṇena amketvā dāsa-paribhogena pi paribhūḍḍisanti⁸, paccante kho paṇa seṭṭhiassa sahāyako seṭṭhi aṭṭhi, yaṇi nūnāhaṇi seṭṭhiassa vacanen⁹ eva lekham adāya tattha gantvā 'aham seṭṭhiputto' ti vattvā taṇi seṭṭhiṇi vaṇṇetvā tassa dūṭṭa-raṇi gahetvā sukham vasesayan¹⁰ ti so sayam eva paṇṇaṇi

¹ Bp, antithā, K nūtihaṇ. ² K desanāmettāna, Bp desanāsamattāna. ³ so Bp, K ye imi. ⁴ so K, Bp anūtihaṇ ti ta taṇi ti evaṇi ābhūthana; read . . . evaṇi ābhūthana⁵. ⁵ K vikatthikam, Bp vikatthikam. ⁶ K dāsi. ⁷ K -putto. ⁸ K sa. ⁹ K -gārikakāmaṇi. ¹⁰ K tāletvā.

gahetvā „āham asukam nāma manā puttam tava saṅgikam pahinū, āvāhavivāhaṃbandho nāma mayham tava tathā ca mayā¹ sandhūti patirāpo, taṃsā tvaṃ imassa dāraṃassa attano dhitarāṃ datvā etaṃ tatth² eva vasaṃpehi, āham pi okāsaṃ labhivā āgamiṣṣāmiti“³ likhivā seṭṭhisa⁴ eva muddakāya laṇḍetvā yathāraciṃ paribbayaṃ c⁵ eva gaṇḍhavatthādini ca gahetvā paccantaṃ gantvā seṭṭhiṃ vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṃ seṭṭhi „kuto āgato si utā“⁶ ti pucchā. „Bārāṇasito“⁷. „Kassa putto“⁸ ti⁹. „Bārāṇasiseṭṭhiṣṣā“¹⁰ ti. „Ken¹¹ atthenāgato sīti“¹². Taṃsā khape Kaṭāhako „idam diṇvā jānissatthā“¹³ ti paṇṇam adāsi. Seṭṭhi paṇṇam vācetvā „idān¹⁴ āham jīvāmi nāma“¹⁵ ti tattha-citto¹⁶ dhitarāṃ datvā paṭiṭṭhāpesi. Tassa parivāro mahanto ahoṣi. So yāgukkhajjakādiso vā vatthagaṇḍhādiso vā upasantesu „evam pi nāma yāgukh pacanti“¹⁷ evam khajjakam evaṃ bhattam, aho paccantavāsika nāma¹⁸ ti yāgukhādiṃ garahati¹⁹, „ime paccantavāsibhāven²⁰ eva sātaka valetum²¹ na jānanti, gaṇḍhe piṇḍisitum pupphāni gaṇḍhitum²² na jānanti“²³ vatthakammantikādayo garahati. Bodhisatto pi dāsaṃ apassanto „Kaṭāhako na dissati, kahaṃ gato, pariyesatha na“²⁴ ti samantā manasse payojesi. Tesa eko tattha gantvā tam diṇvā sañjāṇitvā attānaṃ²⁵ ajāṇetvā²⁶ gantvā Bodhisattassa ārocesi. Bodhisatto tam pavattim sutvā „ayuttam“²⁷ tena katam, gantvā gahetvā āgacchissāmiti²⁸ rājānaṃ apucchitvā mahantena parivārena nikkhami. „Seṭṭhi kira paccantaṃ gacchatīti“²⁹ sabbattha pākato jāto. Kaṭāhako „seṭṭhi kira āgacchatīti“³⁰ sutvā cintesi: „na so aññaṃ karamena āgacchatī, maṃ nācāy³¹ ev³² assa āgamanena bhavitaṃham, āce paṇḍham palāyissāmi puṇa āgantum na sakkā bhavissati, atthi paṇ³³ esa upāyo: sāmikassa pi“³⁴ patham gantvā dāsakammam katvā tam eva ārādhessāmiti³⁵. So tato paṭṭhaya parisamajjhe evaṃ bhāsati: „Añño bālamanneṣṣ attano bālabbhāvensa mātā-

¹ K. adda ca. ² K. tū. ³ K. tatthasāmiti. ⁴ K. pavanti. ⁵ K. garahati. ⁶ Bv. vā-
lehetum. ⁷ both K. and Bv. gaṇḍhitum. ⁸ K. attā. ⁹ K. ajāṇ- ¹⁰ K. ayuttam. ¹¹ K. ppi

pitunnam gūṇam añānantā tesam bhojanavelāya apacittikammam
 akatvā telī saddhikā yeva bhūñjanti, mayam pana mātāpitunnam
 bhojanakāle paṭiggaham npanema khelasarakam upanema bhōja-
 nām¹ upanema pāṇiyam pi vñjanim² pi gahetvā upanittāma³
 'ti yāva sarīravalañjanakāle udakakalasaṃ ādāya paṭicchannat-
 thānegamaṇā sabbaṃ dāeṇi sāmikānam kattabbakiccam pakāseṇi.
 So evam parisam uyyanbhāpetvā Bodhisattassa paṇḍitasamipam
 āgatakāle saasuram avoca: „tāta mama kira pitā tumhākaṃ
 dasanattihāya āgacchati, tumhe khūḍantiyabhojantiyam paṭiyāda-
 potha, aham paṇḍakāram gahetvā paṭipatham gacchāmīti⁴. So
 „sādhū tāta⁵“ 'ti sampatiṇṇhi. Katāhako bahum⁶ paṇḍakāram
 ādāya mahaṇṇena parivārena gantvā Bodhisattam vanditvā paṇḍa-
 kāram adāsi. Bodhisatto pi paṇḍakāram gahetvā tena saddhīm
 paṭisanthāram katvā pātaraśakāle khandhāvāram nivāsetvā sarī-
 ravalañjanattihāya paṭicchannattihānam pāvīsi. Katāhako attano
 parivāram nivattetvā kalasaṃ ādāya Bodhisattassa santikam
 gantvā udakakiccapariyosāṇe padesu patitvā „sāmi aham tum-
 hākam yattakam icchatha tattakam dhanam dasāmi, mā me
 yasaṃ antaradhāpayittha⁷“ 'ti āha. Bodhisatto tassa vattasam-
 padāya pasāditvā „mā bhāyi, u⁸“ attīhi te mama santikā antarāyo⁹
 'ti samassāsetvā paṇḍitanagaram pāvīsi. Mahanto sakkāro ahoṇi.
 Katāhako pi 'ssa nirantharam dāsuna kattabbakiccam karoti.
 Atha naṃ ekāya velāya sokhanisīṇam paṇḍitasattīhi āha:
 „mahāsetthi mayā tumhākam paṇḍam diavā tumhākam puttassa
 dārikā dimā¹⁰“ 'ti. Bodhisatto Katāhakaṃ pottam eva karvā
 anūcchavikam piyavacanam vatvā setthim toseṇi. Tato paṭṭhāya
 Katāhakaṃ mekkham ulloketvā samattho nāma nāhoṇi. Atha
 ekadivasam Malūasatto setthiḍḍhitarāṃ pakkosivā „ohi amma,
 sise me akā vicinā¹¹“ 'ti vatvā tam āgantvā ākā gahetvā thitāṃ
 piyavacanam vatvā kahoṇi: „kaccī¹² te mama potto sukhadukkha

¹ K. bhānam. ² K. bhāntim. ³ K. bahū. ⁴ so BP; K. acci.

appamatto, ubho Janā sammadamānā samaggavāsān vasaṭhā"¹
'ti pucchī. „Tāta, seṭṭhiputtassa añño doko n' atthi, keralam
āhāraṃ garahatṭi". „Amma, niecakāle p' esa dukkhaṭṭo va,
apī ca aham tassa mukha-bandhanamantaṃ dassāmi, tam tvaṃ
sādhukam uggaṇhivā mama puttassa bhojanakāle garahantassa
uggahitanīyāmen' eva purato (hatvā vadayyāsitī"² gātham uggaṇhā-
petvā katipāhaṃ vasitvā Bārāṇasim eva agamāsi. Kaṭāhako pi
bahum khādaniyabhojanīyaṃ³ ādāya anummaggam gantvā bahum
dhanam datvā vanditvā nivattī. Bodhisattassa gatakalato pat-
thāya atirekamānī abhosi. So ekadivasam seṭṭhidhītaya nānag-
garasabbhojanam upanetvā kaṭacchum⁴ ādāya parivāsantiya-
bhattam garahitum ārabhi. Seṭṭhidhīta Bodhisattassa santike
uggahitanīyāmena imam gātham āha:

Bahum pi so vikkattheyya (Cfr. Upham, Mahāv. 3, 201.)
aññaṃ janapadaṃ gato,
anvāgantvāna⁵ dāseyya⁶,
bhūñja bhoge Kaṭāhaka 'ti. 121.

Yathā bahum pi so vikkattheyya aññaṃ janapadaṃ gato ti ya
attano jātibhūmito aññaṃ janapadaṃ gato hoti yathā' aha jātin na jānanti' ev
bahum pi vikkattheyya vammavasanam vammavasanam vadeyya, anvāgantvā-
na⁷ dāseyya⁸ 'ti imam āva vāraṃ sūdhassa patipatham gantvā dāsekkessam
katatṭi kasāhi paharitvā piṭṭhamumuppātanato ca lakkaṇahanenato ca mutto si,
tase ānācāreṃ karoti puna aññamam agamanesāre⁹ tava sūdhiko sūdhantam
dāseyya imam gaham am agantvā kasāhi ghoset¹⁰ e' eva¹¹ lakkaṇahanenato ca
tati jātipakkāmetta ca dāseyya upahareyya, tasmā imam anācāraṃ pahāya
bhūñja bhoge Kaṭāhaka mā pācāhi attano dāsebhāvaṃ jātantaṃ kareta
vippatṭhāsi abhosi, ayam ettha seṭṭhino adbhuppo, seṭṭhidhīto puna etam upāha-
senaṃ¹² uggaṇhitanīyāmena vyasānam eva payhādahat.

Kaṭāhako „addhā sēṭṭhinā mama nāmaṃ ācikkhitvā etassa
sabbam kathitāṃ bhavissatṭi"¹³ tato patthāya puna bhattam
garahitum na vasaṭi, nihinamāno yathā-laddham bhūñjitvā yathā-
kammam gato.

¹ K khādaniyabhojanīyam. ² K katorekum. ³ K anattāgantvā. ⁴ K dāseyya.

⁵ K anvāgantvā. ⁶ K -vāreṇa. ⁷ so K; B ghaṭetṭi. ⁸ K mava, B a. ⁹ K -d.

Saithā enam dhammadessamā āharitvā jātakaṃ samudhāpasi:
„Tadā Kāśāhako vikatthunabhiḥkkaṃ ahoṃ. Bārāṇasī-seṭṭhi paṇa ahaṃ
evā”¹ ti. Kaśāhaka-jātakam.

6. Asilakkhaṇajātaka.

Tathevakassa kalyāṇaṃ ti. Idam Saithā Jetāvana vā-
haranto Kosalarasāṇe asilakkhaṇapāṭhako brāhmaṇam ārabhā-
kathesi. So kira kannūrehi raṇṇe vinnam āhajakūle asīm apasā-
ghitvā asilakkhaṇam utāharati. So yesam batthato labham labhāsi
tesam „asī lakkhaṇasampannaṃ madigalasahayutto”² ti vadati, yesam
batthato vā labhāsi tesam asīm „avalakkhaṇa”³ ti garahati. Ath’ eka
kannūro asīm kutvā kosiyaṃ sukkinnaṃ mariccayannam pakkhipitvā
raṇṇe vinn’ āharati. Rājā brāhmaṇam pakkovāpetvā „asīm xīṇamāṇā”⁴
ti āha. Brāhmaṇassa asīm ākādāpītvā apasāṅghantassa mariccayannā-
nāssa parisiṭṭvā khūpīṭakāmantam oppādesum. Tassa khūpantassa nāṣikā
siddhārāya paṭiḥṭā dvīdhā chiḍḍi⁵. Tass’ eva nāṣikāya chinnaḥhāro
bhikkhucāṅghe pākaṇa jāto, Ath’ ekadivassam dhamma-sabhāyaṃ bhikkhū
kathuṃ sammūṭhapesuṃ: „āvuso raṇṇo kira asilakkhaṇapāṭhako asilak-
khaṇam parhaṇto nāṣikam chināpeseti”. Saithā āgataṃ „kāyo nu
’ttha bhikkhave etarahi kathāya samalocaṇā”⁶ ti pucchitvā „amāya nāmā”⁷
ti tutte „na bhikkhave idāṇ’ eva so brāhmaṇo asīm apasāṅghanto
nāṣikāchedeti”⁸ patto, pubbe pi patto yevā”⁹ ti vatvā attāṃ āharati.

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rājāṃ kāranto
tassa asilakkhaṇapāṭhako brāhmaṇo ahoṃ. Sabbam
paccuppannavatthuesadisaṃ eva. Rājā paṇa tassa¹⁰ veyje
datvā nāṣikakotim phāṇkam kārāpetvā lakkhaṇa pativāṣikam
kāretvā paṇa tatā upatthākam eva akāsi. Bārāṇasīrasāṇe paṇa
putto n’ attāhi, ekā dhiṭṭā e’ eva bhāgīneyyā ca ahesuṃ. So
pi ubbo pi te attāno santike yeva vādīḥṭapesi. Te ekato vād-
dhiṭṭā aññamaññam paṭibaddhacittā ahesuṃ. Rājāpi amacce
pakkositvā „mayham bhāgīneyyā imassa rājjassa sāmiko va,
dhiṭṭaram etasā” eva datvā abhiṣekam assa karāmiti”¹¹ vatvā paṇa

¹ K. chijji. ² K. -sahetāsi.

cintesi: „mayham bhāgineyyo sabhathāpi nātako yeva, etassa aññam rājadhitarāṃ ānetvā abhisekamā katvā dhitaram aññassa rañño dassāmi, evaṃ no nātakaṃ bahū bhavissanti, divinnam¹ pi rājānam² mayam eva sāmikā bhavissāmā³“ ti so amaccehi saddhiṃ sammantetvā „obho p⁴ ete visunā kātunā vatthattī⁵“ bhāgineyyaṃ aññasmīṃ nivesane dhitaraṃ aññasmīṃ vāsesi. Te soḷasika-vassuddesikabhāvaṃ patvā ativiya paṭibaddhacittā ahesunī. Rājā-kumāro „kena nu kho upāyena māṭuladhitarāṃ rājagehā niharāpetuṃ sakkā bhaveyyā“⁶ ti cintento „atth⁷ eso upāyo“ ti mahāikkhāṇikaṃ pakkosāpetvā tassa sahasasabhaṇḍikaṃ dātvā „kiṃ mayā kattabban⁸“ ti vutte „amma tayā karontiya anipphatti nāma n⁹ atthi, kiñcid eva kāraṇaṃ vatvā yathā mama māṭulo rājadhitarāṃ antogehā niharāpeti tathā karohīti“¹⁰ āha. „Sādhu sāmī¹, ahaṃ rājānaṃ upasāṇikamitvā evaṃ vakkhāmi: ‘deva rājadhītāya upari kālakanni²’ atthi, ettakaṃ³ kālam nivattitvā olokeno pi n⁴ atthi, ahaṃ rājadhitarāṃ asukadvāse nāma rathaṃ ārope-tvā bahū⁵ āvudhabatthe porise ādāya⁶ mahantema parivāraṃ susānaṃ gantvā maṇḍalapitthikāya heṭṭhāmañce matamānussaṃ nipajjāpetvā uparimañce rājadhitarāṃ ṭhapetvā⁷ gaṇḍhodaka-ghaṭṭānaṃ atthuttarasatema nahāpetvā kālakannaṃ parāheṣṣāmāsi⁸ evaṃ vatvā rājadhitarāṃ susānaṃ nesaṃmi, tvaṃ amhākaṃ tattha gamanadvāse amhehi puretaraṃ eva thokaṃ marica-cuppaṃ ādāya āvudhabatthehi attano mānassehi parivuto rathaṃ āroya susānaṃ gantvā rathaṃ susānavāre ekadese ṭhapetvā āvudhabatthe mānasse susānavanaṃ pesetvā sayam susāne maṇḍalapitthikaṃ gantvā mātako⁹ viya paṭikujje ḥetvā nipajja, ahaṃ tattha āgantvā tavā¹⁰ upari māñcakaṃ attharitvā rāja-dhitarāṃ akkhipitvā ṭhapessāmi, tvaṃ tassmiṃ khaṇe marica-cuppaṃ oḷḷikāya pakkhipitvā dve tayo vāre khūpeyyāsi, tayā

¹ so BP; K. divinnam. ² BP rājānaṃ. ³ K. sāmī. ⁴ K. -so. ⁵ so BP; K. etta.

⁶ K. bahū. ⁷ K. ādāya. ⁸ K. ṭhapetika. ⁹ K. mātako. ¹⁰ K. nava.

khīpitakāle mayam¹ rājadhītaram pahāya palāyissāma², athāgan-
 tva rājadhītaram³ sīsam nahāpetvā sayam pi sīsam nahāyitvā tam
 ādāya attano nivesanaṃ gacchoyyāsīti⁴. So „sūdu, sundaro
 upayo“ ti sampaticchi. Sāpi gantvā rañño tam atthasā ārocesi,
 rājā sampaticchi. Rājadhītāya pi tam antaram ācikkhi, sāpi
 sampaticchi. Sā nikkhamanadivase kumārassa saññam datvā
 mahantena parivārena susānaṃ gacchanti⁵ ārakkhamanossānaṃ
 bhayaśanantaṭṭham⁶ āha: „mayā rājadhītāya mañce tṭhapitakāle
 hetthāmañce⁷ matapuriso khīpissati khīpitvā va hetthāmañce
 nikkhamitvā yaṃ paṭhamam passissati tam eva gahessati, appa-
 mattā bhaveyyāthā“⁸ ti. Rājakumāro paretaram gantvā vutta-
 nayo⁹ eva¹⁰ tattha nipajji. Mahāikkhanikā rājadhītaram
 ukkhīpitvā maṇḍalapittṭhikatthānaṃ gacchanti¹¹ „mā bhāyitū“
 saññāpetvā mañce tṭhapesi. Tasmiṃ khāno kumāro marica-
 cūṇaṃ nāsāya pakkhipitvā khīpi. Tena khīpitamatte yeva
 mahāikkhanikā rājadhītaram pahāya mahāravam ravamānā
 sabbapaṭṭhamam palāyi. Tassā palātakālato paṭṭhāya eko pi
 tṭhātū¹² samattho nāma na hoṭi, gahitaḡahitāni āyudhāni chaddhe-
 tvā sabbe palāyissu. Kumāro yathāsammanṭitaṃ¹³ saḡhaṃ
 katvā rājadhītaram ādāya attano nivesanaṃ agamāsi. Ikkanikā
 gantvā tam kārugaṇo rañño ārocesi. Rājā „pakatiyāpi sā mayā
 tass¹⁴ ev¹⁵ atthāya piṭṭhā, pāyāse chadditasappiṇṇi viya jātan“ ti
 sampaticchitvā aparabhāge bhāḡineyyassa rajjanī datvā dhītaram
 mahādeviṃ kāresi. So tūya saddhīm samaggavāsam vasaṃāno
 dhammena rajjanī kāresi. Asilakkhanapāṭhako tass¹⁶ eva
 upaṭṭhāko ahoṭi. Tass¹⁷ ekadivasaṃ rājupaṭṭhānaṃ āgan-
 tvā paṭisuriyam tṭhāvā upaṭṭhahantaṃ lakkhā vilti, paṭi-
 nāsikā bhāmiyaṃ paṭi, so tājāya adbhomukho atthāsi. Atha
 naṃ rājā parihāsanto „ācariya, mā cintayittha, khīpitam
 nāma ekassa kalyāṇam hoti ekassa pāpakaṃ, tumhehi khīpitena

¹ so Be; K mayā. ² so Be; K -sīma. ³ K -ti. ⁴ K -'anapa-. ⁵ K -mayesa-

⁶ K -ti. ⁷ K (tṭhātū). ⁸ so Be; K -līkaṃ.

naṇṇā¹ chijjiyittha², mayam pana mātuladhūtarāṃ labhivā rajjam
pāpunimhā³ 'ti vatvā imāṃ gāthāṃ āha:

Tath' eva⁴ kassa kalyāṇaṃ, tath' eva⁵ kassa pāpakaṃ,
tasmiṃ sabbam na kalyāṇaṃ, sabbam vāpi⁶ na pāpakaṃ ti. 122.

Tathā katheva¹ kassā 'ti tad ev' akasse, ayam eva vā pūṭhe, dhūtipapane
na² eva rajje.

Iti so imāya gāthāya tam kārāṇaṃ āharitvā dānādini puṇ-
ṇāni katvā yathākammaṃ gato.

Setthā imāya desanāya lokasaṃmatānaṃ kalyāṇapāpākāṇaṃ an-
ekaṃśakabhāvaṃ pakāsetvā jātakaṃ samadhānesi: „Tathā asilakkhaṇa-
pāṭhako etarahi asilakkhaṇapāṭhako, bhāgiṇeyyo rājā, pana ahaṃ eva¹
'ti. Asilakkhaṇajātakaṃ.

7. Kalandukajātaka.

Te desā tāni vatthūnīti. Idam Setthā Jetavane viharanto
ekam vikatthikam bhikkhūṃ ācchhā katheṣi. Tattha dve pi
vatthūni Kaṇḍhaka-radiṇā¹ eva.

Idha pana esa Bārāṇasīsetthino dāso Kalanduko nāma
ahosi. Tassa palāyitvā paṇḍantaseṭṭhino dhūtarāṃ gahetvā
mahantena parivārena vasanakāle Bārāṇasīsetthi pariyesāpetvāpi
tassa gataṭṭhānaṃ ujānanto „gaccha, Kalandukaṃ pariyesā²“
'ti attano puttāni sukaṇḍakāṃ pesesi. Sukaṇḍako ca ito e'
ito caranto unṇa nagaraṃ sampāpuni. Tasmiṃ ca kāle Kalaṇ-
ḍuko nadikījaṃ kīṭṭakāmo bahun mālāgaṇḍhavilepanā³ e'⁴ eva
khādanīyabhojanīyāni⁵ e' gāhāpetvā uddim ganivā seṭṭhiddhi-
tāya saddhim nāvāṃ āruya ndake kiṇṇi, tasmiṃ ca dese nadi-
kiṇṇa⁶ kiṇṇā⁷ issara-jātikā tikkhābbesaṃjaparivāritāṃ khiraṃ
pivanti, tena tesam pi divasabbhāgaṃ pi ndake kiṇṇānāṃ⁸ sitaṃ

¹ both K and B: nāṇṇā. ² B: chijjiyittha. ³ B: tad eva. ⁴ B: sabbhāṇḍap.

⁵ K: -nīyabhojanīyāni. ⁶ K: -kiṇṇa.

na bādhati. Ayam pama Kalanḍuko khiragaṇḍusaṃ¹ gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā taṃ khiraṃ nūtthubhati, nūtthubhanto² pi uḍahe anūtthubetvā seṭṭhidhātaya sise nūtthubhanti³. Sukapotako pi naditiraṃ gantvā okiṣṣā udumbaraśākhāya nisiditvā olokeno Kalanḍukaṃ⁴ sañjānitvā seṭṭhidhātaya sise nūtthubhantaṃ dīsvā „are Kalanḍuka dāsa, attano jātiṃ ca vasaṇaṭṭhānaṃ ca anusa-
sara, khiragaṇḍusaṃ⁵ gahetvā mukhaṃ vikkhāletvā jātisampan-
nāya sukhasiddhāya seṭṭhidhātaya sise mā nūtthubha, attano pamāṇaṃ jānāhi⁶“ vatrā imaṃ gīthaṃ āha:

Te deṣā tāni vattiṇṇi, abhā ca vanagocaro⁷,

anuvicca kho taṃ gaṇḍeyyūṃ, pipa⁸ khiraṃ Kalanḍuka⁹ 'd. 123.

Tatha te deṣā tāni vattiṇṇi mātṛkucchiṃ sandhāya vedanī, ayam eṭṭha adhippiyo; yathā te vasiraṃ na te khattiyadhiṭṭhināṃ kucchibideṣā, yathā vaṇi patitthito tāni na khattiyadhiṭṭhināṃ kucchivattiṇṇi, eṭṭha kho dakkacchi-
raṃ tvaṃ vaṇi e' eva patitthito ca ti, āhaṃ ca vanagocaro¹⁰ āra-
cchāgato pi etam eṭṭhaṃ jānāmi¹¹ dipaṇi, anuvicca kho taṃ gaṇḍeyyūṃ ti
ayam anāciraṃ caranānaṃ¹² meḍḍi gantvā āropeṇ anuvicca jānitvā tava samikā
tūpetvā e' eva lakkhaṇaṇaṃ¹³ ca katvā taṃ gaṇḍeyyūṃ gahetvā gantasaṇṇi.
tasmā attano pamāṇaṃ heva seṭṭhidhātaya sise anūtthubhetvā¹⁴ pipa¹⁵ khiraṃ
Kalanḍuka¹⁶ 'ti taṃ nāmena āpari.

Kalanḍuko pi sukapotakaṃ sañjānitvā „maṃ pākaṃaṃ
kareyyā¹⁷“ ti bhayena „ehl sāmi, kadā āgato sīti“ āha¹⁸. Sako
„na eṣa maṃ hitakūmatāya pakkosati, givāṃ paṇaṃ me valetvā
māretukāmo“ ti natvā va „na me taya attho“ ti tato uppatitvā
Bārāṇasīṃ gantvā yathūditthaṃ seṭṭhino vitthārena kathesi.
Seṭṭhi¹⁹ „Ayuttan tena katan“ ti vatvā taṃsaṃ ānaṃ karetvā
Bārāṇasīṃ eva ānetvā dāsaparibhogena paribbuṇṇi.

Saṭṭhā imaṃ dhammadesanāṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā Kalanḍuko ayam bhikkhu alaso. Bārāṇasīseṭṭhi paṇaṃ aham evā“
'd. Kalanḍukajātakaṃ.

¹ K-ḡaṇḍusaṃ. Br-kaṇḍusaṃ. ² K-nūtthū-. ³ K-kal-. ⁴ K-pamāṇaṃ na jānā-
hiṭi. Br-pamāṇaṃ na jānāti and pamāṇaṃ jānāhi. ⁵ K-pana-. ⁶ Br-pipa. ⁷ add
ti? ⁸ so Br, K-na. ⁹ K-lakkhaṇaṇaṃ. ¹⁰ K-ārohetvā. ¹¹ K-āgatośāhaṃ.
¹² K-anda seṭṭhi.

8. Bijārajātaka.

Ye vo dhammadhajam kasvā u. Idam Sattthā Jātaranto viharanto ekam kuhakabhikkhūm ārabhha kuthesi. Tada hi Sattthā tassa kuhakabhāve ārocite „na bhikkhuro idān' eva. pubbe p' esa kuhako yerā" 'u vutvā atitān āhāsi:

Atite Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjasaṃ karenta
Bodhisatto mūsikāyoniyaṃ paṭisaṃbhūṃ gahetvā buddhīm
anvāya mahāsarīro sōkaracchāpakasadiḥo lutvā anekasatamūsikā-
parivāro araṇṇe viharatī. Ath' eko¹ sigālo ito e' ito ca vica-
ranto tam mūsikāyutham diṣvā „imā mūsikā vaṇicetvā khādisa-
mīti" cintetvā mūsikānaṃ āśayaṣṣa avidāre suriyābhimukho
vātam pīvanto ekena pādena aṭṭhāsi. Bodhisatto gocarāya² cara-
mano tam diṣvā „sīlavā eko bhavissatīti" tassa santikam gantvā
„bhaṇte iyaṃ ko nāma" 'ti pucchī. „Dhammiko nāma" 'ti.
„Cattāro pāde bhūmīyaṃ aṭṭhapetvā kasmā eken' eva thito sīti"³.
„Mayī⁴ cattāro pāde pathaviyaṃ thapento⁵ pathavī⁶ vaḥitūṃ
na sakkoti, tasmā eken' eva tiṭṭhāmīti"⁷. „Mukhaṃ cīvaritvā
kasmā thito sīti"⁸. „Mayaṃ aṭṭhaṇṇaṃ na bhakkhayāma, vātam
eva bhakkhayāma" 'ti. „Atha kasmā suriyābhimukho pi tiṭṭha-
sīti"⁹. „Suriyaṃ namassāmīti"¹⁰. Bodhisatto tassa vacanaṃ sutvā
„sīlavā eko bhavissatīti" tato paṭṭhāya mūsikāgaṇena saṃdham-
māyapūtam tassa upaṭṭhānaṃ gacchatī. Ath' aṣṣa upaṭṭhānaṃ
katvā gāmaṇakāle sigālo sabhapacchīmaṃ mūsikāṃ gahetvā
maṇṣaṃ khāditvā ajjhoharitvā mukhaṃ pañchiṇvā¹¹ tiṭṭhatī.
Anupubbena mūsikāgaṇo tanako jāto. Mūsikā „pubbe amhaṅkam
ayaṃ āśayo na-ppakoti, nīrantarā tiṭṭhāma, idān' aṭṭhā, evaṃ
pi āśayo na pūrat' eva, kin nu kho etan" 'ti Bodhisattassa tam
pavattīṃ ārocayīmaṃ. Bodhisatto „kena nu kho kāraṇena
mūsikā tanutīm gatā" 'ti cintento sigālo āsankam thapetvā

¹ K. aṭṭha gakkī corā; to sīhakkā. ² so Bp; K. go. ³ both K. and Bp. mayā. ⁴ Bp. thapento. ⁵ K. -vī. ⁶ K. pucchitvā.

„vimaṁsissāmi nan“ ti upaṭṭhānakāle sesamāsikā purato katvā
 sayam pacchato ahosi. Sigālo tassu upari pakkhandi. Bodhi-
 satto attano gāḥanattthāya pakkhantaṁ dīsvā nivattitvā „bho
 sigāla, idan te vatasamādhānaṁ na' dhammasudhammatāya,
 parosaṁ paṇa vihiṁsanattthāya dhammadhajam katvā carasīti“
 vatvā imaṁ gātham āha:

Ye ve dhammadhajam katvā nigulho pāpaṁ ācare
 viśśāsayitvā bhātāni bilāraṁ nāma taṁ vatan ti. 124.

Ye ve ti khattiyedisa ye koci eva dhammadhajam katvā¹ dasakussala-
 kammapaṭiṭṭhammaṁ dhajam karitva taṁ karonto² viya ussajetva dasento³ pi;
 atho, viśśāsayitvā ti aṭṭavā ayaṁ ti saṁhaya saṁjātavimāsaṁ katvā, bilāraṁ
 nāma taṁ vatan ti taṁ evaṁ dhammadhajam katvā raho pāpaṁ karonto⁴
 eva vatan⁵ karāṭṭakavatan nāma hoti ti atho.

Mūsikarājā kathento⁶ yeva uppatitvā tassa' givāya
 patitvā hanukusaṁ heṭṭhā antogalanāḷiyam⁷ dāsivā gala-
 nallim phāletvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Mūsikagaṇo nivattitvā
 sigālaṁ murmurā ti khādītva agamāsī. Paṭhamam āgātā va
 kir' aṇṇa māṁsaṁ labhiṁsa, pacchā āgātā na labhiṁsu. Tato
 paṭṭhāya mūsikagaṇo nibbhayo jāto.

Satthā imaṁ dhammasaṁsaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi:
 „Tadā sigālo kuhakabhikkhu ahosi, mūsikarājā paṇa ahaṁ evā“ ti,
 Bilārajaṭṭakam⁸.

9. Aggikajātaka.

* Nāyaṁ vikkhā puṇṇahetū ti. Maṇ Satthā Jetavane vi-
 haranto kuhakaṁ oṇa ārabha kathesi.

Attasmiṁ hi Bārāṇasīyaṁ Brahmadatte rajjam kā-
 rento Bodhisatto mūsikarājā hutvā araṇṇe vasati. Ath' eko
 sigālo dāvaḍahe uṭṭhite palāyitum asakkonto ekasmiṁ rukke

¹ K ka. ² K karitvā corr. to karito. ³ K karonto corr. to karonto. ⁴ K tam.

⁵ K kathento kathento. ⁶ K imasatthā. ⁷ K -nāḷiyam. ⁸ Bā Bilāravataja-.

10. Kosiyajātaka.

Yathā vācā va' bhūṇjassū 'ti. Idam Sattthā Jetavana viharanto ekam Sāvattihiyam mātugāmanam ārabhha katvosi. Sā kīr' ekaṃ euddhassa paṇṇassa apāsakabrāhmaṇassa brāhmaṇi dīpīlā pāpa-dhammā rattim ulicaritvā' dirā kiñci kammaṃ akasvā gilānūlayam dasavetrā nīlhananānā' nipaṇṇati. Atha vasm brāhmaṇo „kin te bhaddo apha-sukko" ti pucchī. „Vātā me vijjhaṇtīti". „Atha kiṃ boddhum vaṇṇa-tīti". Siniddhamadburāṇi paṇṇāni yāgubhattatēḍḍitīti". Brāhmaṇo yam yam sā icchati tam tam āharitvā dāti, dāso viya sabbakiccāṇi kareti. Sā pana brāhmaṇassa geham parijjhaṇṇāle nipaṇṇati, bahinik-khantakāle jārehi euddhum vīṇāmeti. Atha brāhmaṇo „mīsā sarīre vijjhaṇevātānaṃ pariyanto na paṇṇāyati" ekadivasaṃ gandhamālāḍḍim ādāya Jetavanaṃ gantvā Sattthāraṃ pūjetvā ekatanantam nīḍitvā „kin brāhmaṇo na paṇṇāyati" vutte „bhante brāhmaṇiṃyā kira me sarīre vātā vijjhaṇti. evāhaṃ tassā cāppitēḍḍim c' eva' paṇṇabhojassam ca pariyaṇṇam, sarīraṃ aṇṇā' ghaṇṇam vippasannaḍḍaviraṇṇam' jātam. vāta-rogaṇṇaṃ paṇa pariyanto na paṇṇāyati, ahaṃ tam paṇṇajagganto va iddhāgemaṇaṃ ekāsaṃ na lubhāmi"ti". Sattthā brāhmaṇiṃyā pāpabhāvaṃ ṇatvā „brāhmaṇo 'evaṃ nipaṇṇassa' mātugāmaṇaṃ rogo arūpa-santo' idam c' idam ca bhesajjam kātuṃ vaṇṇati" pibhe pi te paṇḍi-tehi kathitāṃ bhavaṇṇakhepagaṇatāṃ paṇa na sallakkheṇti" evivā tassa yāṇto nitam āharī-

Attie Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjaṇe karente Bodhisatto brāhmaṇa mahāsāraṇi nibbattitvā Takkaṣilāyam sabbasippāni uggaṇhivā Bārāṇasīyam disāpāṃmakkho ācariyo ahoṇi, rājadhāniṇi' khattiyakumārā ca brāhmaṇakumārā ca yakkhīyena" tass' eva santike sippaṃ uggaṇhanti. Ath' ēko janapadavāsibrāhmaṇo Bodhisattassa santike tayo vede aṭṭhāsa¹¹ ca vijjattthāsaṇi" uggaṇhetvā Bārāṇasīyam āeva kuṇḍam sag-thapetvā divase divase dvattikkhattinib Bodhisattassa santikam

¹ K ya. ² K cāritvā. ³ K nīlhanā- corr. to nīlhanā. ⁴ K va. ⁵ K -sarī-
rev. ⁶ K sippa. ⁷ K nipp. ⁸ K vippasāṇṇaṇa. ⁹ K -dhāntata, B rāja-
dhānta. ¹⁰ K yakkhīyena. ¹¹ K -āḥ. ¹² K aḍḍa ca.

āgacchati. Tassa brāhmaṇi dussilā ahesi pāpadhammā. Sabbam
paccuppannavatthusadisam eva. Bodhisatto pana¹ „Imina kā-
rapena ovādagamanāya okāsam na labhāmīti“² vutte „sāmika“³
imam vañcetvā nipajjalīti⁴ natvā „tassā rogānucchavikam
bhesajjam ācikkhissāmīti“⁵ cintetvā āha: „tāta, tvaṃ ito paṭ-
thāya tassā sappikhirarasādini mā adāsi, gomutte pana pañca
vaṇṇāni⁶ phalādini ca pakkhipitvā⁷ navatambalohabhājane
pakkhipitvā lohagandham gāhāpetvā rajjuṃ⁸ vā yottam vā rukkha-
latam⁹ vā gahetvā¹⁰ idam te rogassa anucchavikam bhesajjam,
idam vā piva¹¹ upaṭṭhāya¹² vā tayā bhuttassa bhuttassa anuc-
chavikam kammaṃ karohīti¹³ vatvā imam gātham vadēyyāsi,
sace bhesajjam na pivāsi atha nam rajjuyā vā yottena¹⁴ vā
latāya vā kaṭṭhici pahārehi¹⁵ paharitvā kesesu gahetvā ākaddhītvā
kappareṇa poṭheyyāsi¹⁶ tam khapam ūeva upphāya kammaṃ
karissatīti“¹⁷. So „sādhū“¹⁸ ti sampajjēhitvā vuttaniyāmes¹⁹ eva
bhesajjam katvā „bhaddo imam bhesajjam pivā“²⁰ ti āha. „Kena
idam ācikkhitam“²¹ ti. Acariyena bhaddo“²² ti. „Apanehi tam,
na pivissāmīti“²³. Māgavo „na tvaṃ attano ruciṃ pivissasīti“²⁴
rajjuṃ²⁵ gahetvā „attano rogassa anucchavikam bhesajjam vā piva
yāgubhattānucchavikam kammaṃ vā²⁶ karohīti“²⁷ vatvā imam
gātham āha:

Yathā vācā va²⁸ bhūṇjassu, yathā bhuttaṃ ca vyāhara,
ubhayaṃ te na sameti vācā bhuttaṃ ca Kosiye ti. 126.

Tathā yathā vācā va²⁹ bhūṇjassu ti yathā te vācāsaṃ sa bhūṇjassu.
eti na vyāhanāti vācāya anucchavikam eva katvā bhūṇjassu ti attho, yathā-
vācā vā ti pi pātho yajjati, yathā vācāyā ti pi pathanti, sabbattha ayaṃ
ev³⁰ attho attho, yathā bhuttaṃ ca vyāhara ti yā te bhuttaṃ tassa ebho-

¹ so Br. K paṇṇasi. ² It vā mānāsi. ³ so Br. K vānāsi. ⁴ It addh
kotatvā va. ⁵ K rajja. ⁶ K rukkhatalam. ⁷ K pi. ⁸ K yottana. ⁹ It kaṭ-
ṭhispahārehi. K kaṭṭhispahāre. ¹⁰ K karissatīti corr. to karissatī. ¹¹ K -pivāsi.
¹² It va.

charitam eva vyāhara. āroḥ' amhīl' vaivā gaba kattaḥḥakammam karohīd attho,
yathābhūtaḥ' eā 'ti pi pātho; aṭṭhā āroḥ' amhīl' pāthābhūtam eva vuttā
kammam karohīd attho, ubbhayaṃ te na sameti vācā bhikkhāḥ ca Kosiya
ti yā ca te ayaṃ vācā' vācā maṃ vjijjhanti; yaṃ ca te idam paṭṭibhojanam'
bhuttam, idam ubbhayaṃ pi tūyhiṃ na sameti. 'maṃ vjijjhāya kammam karohi,
Kosya ti naṃ goṭṭhena āpatti.

Evam vutte Kosiyabrāhmaṇi bhūṭā ācariyena assukkam
āpannakālato paṭṭhāya' „na sakkā mayā aṣa vañcetum" ti
vuttāya kammam akāsi. „Ācariyena me dussīlabhāvo nāto, na
dāni' sakkā ito paṭṭhāya pana evarūpam lāṭum" ti ācariye
garaveṇa pāpakammato pi viramitvā' sīlavatī ahoṣi.

Sāpi brāhmaṇi „Sambuddheṇa kir' amhī sātā" ti Sāṭhari gāra-
veṇa na pana anācārāḥ' akāsi.

Satthā imam dharmadeśanam āharitvā jātakam samodhānesi:
„Tadā Jayampatikā pana idam jayampatikā, ācariyo pana aham evā'
'ti Kosiyajātakam. Kuṣaṇḍi-vagge ternaṃ.

14. ASAMPADANA VAGGA.

1. Asampadānufāṭaka.

Asampadānenitaritarassā 'ti. Idam Satthā Vajuvano
vihāranto Devadattam ārabbhā kathesi. Tasmā hi kāle bhikkhū
dhammasabbhāyaṃ katham amuṭṭhāpesum: „Avaṇo Devadatto akataññō
Tathāgataṇaṃ guṇam na jānātī". Satthā āgacchā „kāyaṃ me 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sammāṇā" ti pucchātvā „kāyaṃ aṇḍā" ti
vutte „na bhikkhave idāṃ eva Devadatto akataññō, pubbe pi akataññō
yevā" ti vuttā uttamā āhāsi:

¹ K āroḥamhīl. ² K -āṭṭhā. ³ K -adda ti. ⁴ K -adda idam. ⁵ H ācariyena
vutakālato paṭṭhāya. ⁶ K dāni. corr. to dāni. ⁷ K -vācā. ⁸ K -dāni.
⁹ K -vācā.

Attite Magadharaṇṭhe Rājagaha ekasmiṃ Magadharaṇṭhe
 rājāṃ karente Bodhisatto tassa' eva seṭṭhi' ahosi asitikoṭi-
 vibhavo Saṃkhasetṭhi'hi nāmena. Bārāṇasīyaṃ Piliyasetṭhi
 nāma asitikoṭivibhavo va ahosi. Te aṇṇamaṇṇaṃ saḥāya ahe-
 sūhi. Tesu Bārāṇasīyaṃ Piliyasetṭhiṃ kenaci' eva kāraṇena
 mahantaṃ bhayaṃ uppajji, sabbaṃ sāpateyyaṃ parihāyi. So
 daliddo appaṭisarāṇo hotvā bhariyaṃ ādāya Saṃkhasetṭhiṃ pa-
 cayaṃ katvā Bārāṇasito nikkhamitvā padasā va Rājagahaṃ
 patvā Saṃkhasetṭhiṃ nivesanaṃ agamāsi. So taṃ diṣvā va
 „saḥāyo me āgato“¹ ti pariśajjivā sakkārasammānaṃ karetvā
 kaṭipāhaṃ vṛttonāmetvā ekadivasaṃ „kiṃ samma ken' atthena
 āgato sīti“² pucchī. „Bhayaṃ me samma uppannaṃ, sabbaṃ
 dhaṇaṃ parikkhīnaṃ, upatthambho me hohīti“³. „Sādhu samma,
 mā bhāyāsi“⁴ bhaṇḍāgāraṃ vivarāpetvā cattāṇha hiraṇṇakoṭiyo
 dāpetvā sesaṃ pi paricchadaparivāraṃ sabbaṃ attano santakaṃ
 saviṇṇāṇakaṃ avīṇṇāṇakaṃ majjhe bhūḍitvā upadāham" eva
 adāsi. So taṃ vibhavaṃ ādāya pama Bārāṇasīṃ gantvā nīvāsāṃ
 kappesi. Aparabhāge Saṃkhasetṭhiṃsāpi tādisaṃ bhayaṃ uppajji.
 So attano paṭisarāṇaṃ upadhārento „saḥāyassa me mahā upakāro
 kato, upaddhaviḥhavo' diṇno, na so maṃ diṣvā pariccajissati,
 tassa 'santikaṃ gamissāmi“⁵ cintetvā bhariyaṃ ādāya padasā
 va Bārāṇasīṃ gantvā bhariyaṃ āha: „bhaddo tava mayā sad-
 dhīṃ antaravithiyā gamanaṃ nāma na yuttam, mayā pesita-
 yūṇaṃ āruya mahantena parivārena pacchā āgamissasi, yāva
 yānaṃ pesemi tava etth' eva hohīti“⁶ vatvā taṃ sālāyaṃ thape-
 tvā sayāṃ nagaraṃ pavasiṭvā seṭṭhiṃsa gharaṃ gantvā „Rāja-
 gahanagarato tumhākaṃ saḥāyo Saṃkhasetṭhi nāma āgato“⁷ ti
 ārocāpesi. So⁸ „āgacchati“⁹ ti pakkhaṇpetvā taṃ diṣvā n' eva
 āsanā vuttāsi na paṭisanthāraṃ akāsi, kevalaṃ „kimatthaṃ
 āgato sīti“¹⁰ pucchī. „Tumhākaṃ dassanattamaṃ āgato 'mbhūti“.

¹ K bhāyi. ² so Bp; K upatthāma. ³ so Bp; K upattha. ⁴ Bp so pā. K ya.

⁵ so Bp; K āgacchanti.

„Nivāso kahaṃ gaḥito“ ti. „Na tēva nivāsanatthanaṃ atthi, seṭṭhigharaniṃ“ pi sālāya ṭhapetvā va āgato ‘mhiṭṭi“. „Tumhākaṃ idha nivāsanatthānaṃ n’ atthi, nivāpaṃ“ gaḥetvā ekasmiṃ ṭhāne pacāpetvā¹ bhūṇṇitvā gacchatha, puna amhe mā pa-saṭṭha“² ‘ti vatvā „mayhaṃ sahāyassa dasante bandhītvā ekaṃ ba-lalāpalāpatumbhaṃ delhīti“³ dāsāṃ ānāpesi“. Tam divasaṃ kira so rattakasālināṃ sakajassahassamattāṃ opunāpetvā koṭṭhāgāraṃ⁴ pūrāpesi, cattāṭṭhakoṭṭidhanaṃ gaḥetvā āgato akataññū mahācero sahāyassa tumbhamatte palāpo dāpesi. Dāso pacchiyaṃ ekaṃ palāpatumbhaṃ⁵ pakkhipāpetvā Bodhisattassa saṅtikāṃ agamāsi. Bodhisatto ointesi: „ayaṃ asappuriso mama saṅtikā cattāṭṭha-koṭṭidhanavijbhavaṃ labhītvā idāṃ palāpatumbhaṃ dāpesi, gaḥhāmi na kho, mā gaḥhāmīti“. Ath’ assa etad’ abosi: „ayaṃ tēva akataññū mittadūbhi‘ karavināsakabhiāvena“ mayā saddhīṃ mitta-bhāvaṃ bhīndi, sac’ ahaṃ“ etena diṇṇaṃ palāpatumbhaṃ lōma-kattā na gaḥhissāmi ahaṃ pi mittabhāvaṃ bhīndissāmi, adha-bālā“⁶ parittakam laddhaṃ aggaḥanta mittabhāvaṃ vināsentī, ahaṃ pana etena diṇṇaṃ palāpatumbhaṃ mama vasaṇa mitta-bhāvaṃ patitṭhāpessāmīti“ so palāpatumbhaṃ dasanto bandhītvā pāsādā oruṇṇa sālāṃ agamāsi. Atha natī bhariyā „kiṃ te ayya laddhaṃ“ ti pucchi. „Bhadde amhākaṃ sahāyo Pīliya-seṭṭhi palāpatumbhaṃ datvā amhe aji‘ eva vasaṭṭhesīti“. Sā „ayya, kimatthaṃ aggaḥesi, kiṃ etaṃ cattāṭṭhakoṭṭidhanassa anucchavikaṃ“ ti rodītuṃ ārabhi. Bodhisatto „bhadde, mā“⁷ rodi, ahaṃ tena saddhīṃ mittabhāvahhedanabbhayaṇa mama vasaṇa mittabhāvaṃ ṭhapetuṃ“ gaḥhiṃ, tvaṃ kimkāraṇā soca-sīti“ vatvā imāṃ gāthaṃ āha:

Asampadānaṃ⁸ itaritarassa
balassa mittāni kalbhavanti,

¹ K -am. ² so B; K -nivāsaṃ. ³ so B; K -ekasmiṃ ṭhapetvā. ⁴ K -dānāpesi. ⁵ K -koṭṭhāgāraṃ. ⁶ K -palāpatumbhaṃ. ⁷ K -dūbhi, B -dubhi. ⁸ B -karavinaṭṭha-
⁹ K -vāhaṃ. ¹⁰ K -ā. ¹¹ K -na. ¹² K -tathā.

taamā harāmi bhūsaṃ adijhamānaṃ,
mā me mitti' jiyittha', sassaṭṭayā ti. 127.

Taitha asampadāneṃ¹ ti asampadāneṃ, asampadānaṃ siddhitaṃ, asampadānaṃ² ti attha, itaritarasā³ ti paṇa kassā līmakāḷamkassāpi, bāḷasaṃ mittāni⁴ kaṭṭhavarantāni dandhasaṃ apāṇasaṃ mittāni malāṇi⁵ kīḷakamāḷasāni⁶ hoṃti, bhijjantāni attha, taamā harāmi bhūsaṃ adijhamānaṃ ti taṃ hiraṇṇasāhaṃ sahajena dīnānaṃ ekā⁷ palāpatumbāṃ harāmi paṇḍamāni⁸ dāsaṃ, mānaṃ⁹ ti ajjhaṇṇaṃ¹⁰ nāḷasaṃ mānaṃ, caṇṇasaṃ¹¹ soḷḷamaṇaṃ, caṇṇasaṃ¹² saḷḷaṃ tumbā māna¹³, taṃ vuttāṃ palāpatumbāṃ ti, mā me mitti' jiyittha' sassaṭṭayā¹⁴ ti mama sahajena siddhitaṃ mettā mā bhijjitha, sassaṭṭā va ayaṃ hoṃti¹⁵ ti attha.

Evāṃ vutte pi seṭṭhibhāriyā rodāt' eva. Taṃhiṃ khaye Saṃkhasaṭṭhiṇā Pīḷiyasaṭṭhiṇā dīnaṃ kammantadāsaṃ sālādvaṛeṇa āgacchantaṃ seṭṭhibhāriyāya rodanassa¹ saddatā² sutvā sālāṃ pavasiṭvā attano sāmike diavā pādeṇa paṭivā roditvā kaṇḍitvā „kīmatthāṃ idhāgat' attha sāmīti³“ pucchā. Seṭṭhi sabbatāṃ ārocesā. Kammantadāsa „bota sāmī, mā cintetthā⁴“⁵ ti ubbo pi assāsetvā attāṇa gehāṃ netvā gaudhodakena nahāpetvā hhojetvā „sāmikā vo āgatā⁶“ ti sesesaṃ nipādetvā dassetvā kaṭipāhaṃ vīṭināmetvā sabbhe dāse gahetvā rājāḍḍaganāṃ gantvā uparavaṃ akāma⁷. Rājā pakkosāpetvā „kīṇ etā⁸“ ti pucchā. Te sabbatāṃ taṃ pavattiṃ raḷḷo ārocesuṃ. Rājā tesāṃ vacānaṃ sutvā ubbo pi seṭṭhi⁹ pakkosāpetvā Saṃkhasaṭṭhiṇā pucchā: „saccaṃ kira tayā mahāseṭṭhi¹⁰ Pīḷiyasaṭṭhiṇā cattāḷisa koṭṭidhanaṃ dīnaṃ“ ti. „Mahārāja mama sahajassa¹¹ māṃ tukketvā¹²“ Rājagahaṃ āgacchantaṃsaṃ na kavalaṃ dīnaṃ sabbatāṃ vibhavaṃjātāṃ savīṇḍāṇakāṃ¹³ avīṇḍāṇakāṃ dve koṭṭhāse kaṭvā samabhāgaṃ adāsin¹⁴ ti. Rājā „saccaṃ“ etā¹⁵ ti Pīḷiyasaṭṭhiṇā pucchā. „Ama devā¹⁶“ ti. „Tayā paṇ' assa taṃ āva tukketvā āgatassa¹⁷ aṭṭhi koci sakkāro vā sammāno vā kato¹⁸“ ti. So tuḷḷi sbeṇi. „Api paṇa te etassa palāpatumbamattāṃ dāsante pakkhipāpetvā

¹ K mittā, B² mitti (metti caṇṇa?). ² K tiyittha, B² jiyittha. ³ K malāṇi.

⁴ K āka. ⁵ K mānaṃ. ⁶ K ajjhaṇṇaṃ. ⁷ K mā. ⁸ K mitti jiyittha? B² mitti jiyittha.

⁹ K rodanassa. ¹⁰ K saddatā. ¹¹ K cintetthā. ¹² reṇā sassaṭṭā? ¹³ K seṭṭhi.

¹⁴ K taṃ kaṭvā. ¹⁵ K āka. ¹⁶ K paṇaṃ.

dāpitam atthi¹”. Tam pi sutvā tūhi yeva ahoṣi. Rājā „kim kātābham“ ti amacecchi saddhim manteva taṁ paribhāsitva „gacchatha, Pīyaseṭṭhiṣṣa ghaṛe sabham vibhavam Saṅkha-
setṭhiṣṣa deṭṭhā“ ti āha. Bodhisatto „mahārāja, mayham para-
santakena² attho n³ atthi, mayā dīnamattam eva pana dāpeṭhā“
ti. Rājā Bodhisattaṣṣa santakam dāpeti. Bodhisatto sabham
attanā dīnavibhavam paṭilabhūtvā dāsapaṇṣapāṇivuto Rājagaham
eva gantvā kutumbam saṁtṛapetvā dācāḍḍini puṇḍāni katvā
yathākammam gato.

Saṭṭhā imam dhammaḍḍananā āharitvā jātakam samodhānesi:
„Tadā Pīyaseṭṭhi Devadatto ahoṣi. Saṅkhasetṭhi jama aham evā“ ti.
A+umpadāṇasjātakam.

2. Pañcagārujātaka.

Kusalāpadāṇe dhītiyā dajjhāyā¹ ti. Imam Saṭṭhā Jeta-
vane vīharanto Ajapālanigrodhe Māraddhītānam paṭobhannaṣuttantaṁ
ārabhita kātheṣi. Bhagavatā hi ādito paṭṭhāya

Daddallamānā āgaḍḍham² Tapphā³ ca Aratī Hagā.

Idā tattha paṇḍi⁴ Saṭṭhā tūma bhaddham va māluta⁵ ti.

evam yeva pariyoṇṇā tassa suttantaṣṣa kathitakāle dhammasaṅgahāyam
samipatitā bhikkhū katham amuttahāpetum: „āvuso, Sammāsaṁbuddho
Māraddhitare amekasatāni dibbarūpāni nāpetvā paṭobhannaṭṭhāya opasaṁ-
kamaṇṭā akkhini pi ammettvā na okesi, aho Buddhadāṭṭen nāma
seccariyam“ ti. Saṭṭhā āganitvā „kāyaṁ m⁶ ittha bhikkhave etarahi
kathāya sammāṇṇā“ ti pucchitvā „amāya nāma“ ti vutte „na bhikkhave
idāpi mayham subhāsavā kṛpetvā sabbaṇṇūtam patissaṁ Māraddhitānam
anulokanam nāma m⁷ seccariyam. nāma hi pubbe bodhin⁸ pariyoṇṇāna
saṁkhepanakāle pi abhisamākkhamā dibbarūpā, pi mūriyāni bhinditvā kilesa-
vaseṇa anulokeva⁹ ca gantvā malārājānaṁ pāpuṇaṁ“ ti vatrā attam āhari:

Attite Bārāpaṇīyam Brahmaḍatto rajjanī kārante Bo-
dhisatto bhāṭikasatāssa Kaṇṇittho ahoṣiti sabham heṭṭhā¹

¹ K parasattakena. ² B āgaḍḍham. ³ so B; K tapphā. ⁴ B paṇḍi.

⁵ K māluta. ⁶ so both K and B. ⁷ see Jls. 96.

Takkasilājātako vuttanayon' eva vitthāretabbanh. Tada pana Takkasilanagaravāsīhi bahinagare sālāya Bodhisattam upasamkamitvā yācitvā rājāni paṭicehāpetvā abhiseka kate Takkasilanagaravāsino nagaram devanagaram viya rājabhavanān ca Indabhavanān viya aludkarissu. Tada pana Bodhisatto nagaram pavasiṭvā rājabhavanā pāsāde mahātale samussāpītasatthacchattam¹ ratanavarapallatikam aruḥha devarājajalībhāya nisīdi, amaccā ca brāhmanagalahapatikādayo khattiyakumārā ca subbālanikārapati-manditā parivāretvā attahāsu, devaccharapaṭibhāgā soḷasasāhasasā nātakkittīhiyo naccagitaṇḍitakusalā uttamavilāsasampannā naccagitaṇḍitān² payojessu, gitaṇḍitasaddena rājabhavanān meghatthasuttipurito mahāsamuddaknechī³ viya ekanūnādam alhoi. Bodhisatto attano sīrisobhaggam olokayamāno cintesi: „ac' āham tāsam yakkhīnān abhisaṃkhatān dibbarūpaṃ olokessam jīvitakkhayam patto abhavissam, imam sīrisobhaggam na olokessam. Paccekabuddhānam pana ovāde thitabhāvena idam mayā pattan⁴ ti, evaṃ ca pana cintetvā udānam udānento imam gātham āha:

Kusalūpadese dhītiyā dalhāya ca
avattthitattābhayabhīrutāya ca
na rakkhassam vasaṃ āgamimha,
sa sotthibbhāvo mahatā bhayena me ti. 128.

Tattha Kusalūpadese ti Kusalānam upadese Paccekabuddhānam ovāde ti attā, dhītiyā dalhāya ca 'ti dalhāya dhītiyā yasmāhiruṃ abhisechinnaṃ ratanavīriyena⁵ ca 'ti attā, avattthitattābhayabhīrutāya ca 'ti abhayaabhīrutāya avattthitattāya⁶ ca, tattha bhayan ti cīrutāsamantam paritabbayan, bhīraga ti sarīrahampasappattani⁷ mahābhayan, idam udānam pi Mahāseṭṭhasa yakkhītiya nam eti manasakkhāḍḍa ti bhayaṇṇipunnasā dīva āhoi, tondha: avattthitattā bhaya-bhīrutāya ca ti bhayabhīrutāya abhīren⁸ eva bhayaṇṇipunnasā dīvaṃ avattthitattābhāven⁹ ti attā, na rakkhassam vasaṃ āgamimha ti yakkhāseṭṭhā tāsā rakkhassam vasaṃ na āgamimha, jamaṃ amhāsu Kusalūpadese dhīti ca dalhā alhoi bhayabhīrutābhāseṃ ca avattthitattābhāseṃ āhumaṃ tasma rakkhassam

¹ K - saccacchattam. ² K - vāḍḍitā. ³ K - ānechin. ⁴ K abhisech. ⁵ H avattita-

⁶ H avattitakam.

vassā na agamāha ti vuttam hoti, sa sotihibhāva mahatā bhayena ma-
ti so me ayaṃ aḷa mahatā bhayena rakkhessānaṃ satthā pabbhema dukkhado-
manassena sotthibhāva khumabhāva pīṭhamanassabhāva yeva jāte ti attho¹.

Evam Mahāsatto imāya gāthāya dhammān desetvā dham-
mena rajjam kāretvā dānādāni puññāni katvā yathākammān gato.

Satthā imān dhammadessanān āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Ahaṃ tena samayena Takkasilān gaurā rajjam pabbakumāro ahosi”.
ti. Pañcagatujātakaṃ².

3. Ghatāsana-jātaka.

Khemam yaṇi ti. Idam Satthā Jetavanā viharanto nā-
ṣṭaram bhikkhūn ārabha kathesi. So hi bhikkhū Satthu sutthe
kaṃmaṭṭhānaṃ gahetvā paccantaṃ gaurā ekam gūmakam upanissāya
araññasenānaṃ vassam upagañchi. Tassa paṭhamanāṇo yeva paṇḍāyo
pavittahassa paṇṇasālā jhāyittha. So vasaṃṭṭhānābhāvaṃ kilamanto
upaṭṭhākaṇaṃ³ āsikkhi. Te „hote bhante, paṇṇasālāṃ karissāma
tāra”⁴ ti ādāni radantā temānaṃ viññāmesuṃ. So senāsaṃ-
sappāyābhāvaṃ kaṃmaṭṭhānaṃ matthakuṃ pāpetum āsikkhi. So
nimittanantaṃ pi sauppādetvā yuttavassam Jetavanān gaurā Satthārūn
vaudētva ekamantaṃ pāsidi. Satthā tena siddhiṃ paṭisaṃthāraṃ katvā
„kin na kho te bhikkhū kaṃmaṭṭhānaṃ sappāyam jātum” ti pucchē.
So ādāni paṭṭhāya sappāyāsappāyaṃ kathesi. Satthā⁵ „pubba pi kho
bhikkhū āraṇḍhānāpi attam sappāyāsappāyaṃ ātāva sappāyakāle van-
tā sappāyakāle vasaṃṭṭhānaṃ pahāya ānāthaṃ agamudhu. tam
kasmā attano sappāyāsappāyaṃ na ānāsi”⁶ catvā tema yāceto
attam āhari.

• Atte Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rajjam kārento
Bodhisatto sakunayoniyam nibbattitvā viññātān patvā sa-
bhaggapatto sakunarājā hutvā ekasmiṃ araṇḍāyatane jātassara-
tīre sākāvitapasaṃpannaṃ bahalapattapalāsaṃ mahārakkhaṇ
upanissāya aparivāro vāsaṃ kappesi. Bahū sakunā tassa

¹ so Bp; R omits attho. ² Bp bhikkhujātakaṃ dāṭṭiyam. ³ so Bp; K upaṭṭhā-
kaṇaṃ. ⁴ K āraṇḍhānā. ⁵ so Bp; K omits satthā.

rukkhassa udakamatthake¹ patthatasākhāsu vasaṇṭa sarira-
valaṅṅjaṇi udake pāṇenti. Tasmā ca jātassare Caṇḍo nāgarāja
vasatī, tassa etad ahoṣī: „imā sakunā mayhaṃ nivāse jātassare
sariravalāṅṅjaṇi pāṇenti, yaṃ mūḥa udakato agginā utthāpetvā
rukkhaṃ jhāpetvā ete palāpeyyaṃ“² ti so kuddhamānaso ratibhāge
sabbesaṃ³ sakunānaṃ saṃnipatitvā rukkhasākhāsu nipaṇṇakāle
paṭhamam tava uddhānāropitaṃ⁴ vīya udakaṃ paṅkattjhāpetvā⁵
dutiyaavāre dhammaṃ utthāpetvā tatiyaavāre tālakkhandhappamāṇaṃ
jālaṃ utthāpesī. Bodhisatto udakato jālaṃ utthahamānaṃ diṣvā
„bho sakunā, agginā ādittaṃ nāma udakena nibhāpenti, idāni
pana udakaṃ eva ādittam, na sakkā ambheli idha vasitum,
aṇṇattha gāmissāma“⁶ ti vatvā gātham āha:

Khemam yahiṃ tattha ari udārito:
udakassa majjhe jalato⁷ ghatāsaṇo,
na ajja vāso mahiyā mahirūhe,
disā bhajavho, sarap⁸ ajja no bhayan ti. 129.

Tattha khemaṃ yahiṃ tattha ari udārito ti yasmā udakapiṭhe
khemahare nibbhayabhāre tasmā satte paratthiko apatto⁹ utthāte, udakassa
ti jalassa, ghatāsaṇo ti āggo, so ghatam asaṇṇi tasmā ghatāsaṇo ti vasaṇṭo,
na ajja vāso ti ajja no vāso n'atthi, mahiyā mahirūhe ti¹⁰ mahirūhe vasaṇṭo
rukkhe tasmā indraṃ mahiyā jāto¹¹ rukkhe¹² ti attho, disā bhajavho ti disā
bhajatha gacchātha, sarapajjo no bhayan ti ajj¹³ ambhāko sarapaṇo va bhayan
jāto, paratthapāṇāso¹⁴ bhayan oppannaṃ ti attho.

Evam vatvā Bodhisatto attano vacanakkare sakunā ādāya
uppatitvā aṇṇattha gato. Bodhisattassa pana vacanani agahetvā
thitasakunā jīvitaḥkhayaṃ pattā.

Satthā imaṃ dhammodesaṇaṃ āhuritvā saccaṃ pakāsetvā jātakaṃ
samodhānesī: (Saccapariyosāṇe so bhikkhu arahante paṭiṭṭhāsi) „Tadā
Bodhisattassa vacanakkarā sakunā Buddhapariyā, sakunārājā pana aham
evā“ ti. Ghatāsaṇajātakaṃ.

¹ K eddo mūḥa. ² K sabbe. ³ B uddhānāropitaṃ. ⁴ B paṅkattjhāpetvā.
⁵ K jalato. ⁶ K saṃpato. ⁷ K oṇṇi mahirūhe ti. ⁸ K te, B jāto. ⁹ B
attho. ¹⁰ K pati.

4. Jhānasodhanajātaka.

Ye saññino ti. Idam Saithā Jetavanā vihārato Saṅkassa-
nageradvāro attanā saṅkhitena pucchitapañhassa Dhammasenā-
patino viithārayyākaranam ārabha kathesi. Tat¹ idam añña-
ratthum:

Attē kira Brahmadvatte Bārāṇasīyam -pe- Bodhi-
satto araṇṇāyatane kālaṁ karonto „n² eva -saññi- nāsaññi³“
āha -pe-. Tāpasā jettāntevāsikassa katham na gāhīṁsu,
Bodhisatto Abhaasarato āgantvā ākāse thatvā imaṁ gātham
āha:

Ye saññino te pi duggatā,
ye pi asaññino te pi duggatā,
etaṁ abhayam vivajjaya⁴.
taṁ samāpattisukhaṁ anaṅgaṇam ti. 130.

Tattha ye saññino ti (hapetvā n² eva -saññi- nāsaññīpatanaliḥhino⁵ arāṇṇa⁶
sattakassatto dasseti, te pi duggatā ti tesaṁ samāpattiya ellīkato te pi duggatā
nāma, ye pi asaññino ti asaññībhava ellīkato cettikassatto dasseti, te pi
duggatā ti te pi imesā yeva samāpattiya ellīkato duggatā yeva nāma, etaṁ
abhayaṁ pi vivajjaya⁷ ti etaṁ abhayaṁ pi saññībhava⁸ va asaññībhava⁹
va vivajjaya pajaha ti antevāsikam eva¹⁰, taṁ samāpattisukhaṁ anaṅgaṇam
ti taṁ n² eva -saññi- nāsaññīpatanaliḥhino sattatthena sukhaṁ ti anīkhaṁ gātham
jhānasukhaṁ anaṅgaṇam ti niddhaṁ, bhavaritthakāgga¹¹asabbhavaṁ pi taṁ anā-
gaṇam nāma jetaṁ

Evam Bodhisatto dhammaṁ deservā antevāsikassa gūṇaṁ
kathetvā Brahmālokaṁ eva agamāsi. Tadā eesā tāpasā jettānta-
vāsikassa saddahīmaṁ.

Saithā imaṁ dhammasodhanam āharitvā jātakaṁ samodhāma:
„Tadā jettāntevāsiko Sāriputto abho: Mahābrahmā pana ahaṁ evā“
ti. Jhānasodhanajātaka.

¹ so B; K nava saññi. ² K vivajjaya. ³ K navaññi. ⁴ so B; K arāṇa.

5. Candābhajātaka.

Candābhaṇ ti. Idam pi Saithā Jetavanā viharanto Saṁ-
kassanagaradrūṭe theressa paṇḍaryākaranaṁ ārabhha kathesi.

Attā Bārānasīyaṁ Brahmadaṭṭa rajjaṁ kārento
Bodhisatto araṇṇāyatane kālaṁ karonto antevāsikehi pucchito
candābhaṇ suriyābhaṇ ti vatvā Abhaassareṇa nibbatto. Tāpaṁ
jeṭṭhantevāsikassa na saddahimhe. Bodhisatto āgantvā ākāse
thito imasā gātham āha:

Candābhaṇ suriyābhaṇ ca yo dha paṇḍāya bhāvati¹
avitakkena jhānena hoti ābhassarūpago ti. 131.

Tathā candābhaṇ ti vāṭṭakasiṅgaṁ dassaṁ, suriyābhaṇ ti pīṭakasiṅgaṁ,
yo dha paṇḍāya bhāvati² yo puggalo idha aṭṭaloke idam kaṇḍavāyasaṁ
paṇḍāya bhāvati³ ārammaṇaṁ karvā anupassinaṁ tathā vā paṭṭibhaṇti, athavā
candābhaṇ suriyābhaṇ ca yo dha paṇḍāya bhāvati⁴ yattakaṁ thūnaṁ candābhā⁵
ca suriyābhā⁶ ca paṭṭhāsi tathāke thūna⁷ paṭṭibhaṇti kaṇḍaṁ, vaḍḍhetvā taṁ
ārammaṇaṁ karvā jhānaṁ nibbattento ubbayam p⁸ staṁ paṇḍāya bhāvati⁹ nāma,
taṁā ayaṁ p¹⁰ attā attā yeva, avitakkena jhānena hoti ābhassarūpago
ti sa puggalo tathā karvā paṭṭibhaṇṭena duttiyena jhānena ābhassarūpakaṁ
pago¹¹ hoti.

Evam Bodhisatto tāpaṁ bodhetvā jeṭṭhantevāsikassa guppaṁ
kathetvā Brahmālokaṁ eva gato.

Saithā imasā dharmasāsaṇṇaṁ śharitvā jātakaṁ samodhāressi:
„Tathā jeṭṭhantevāsiko Sāriputta, Mahābrahṇā paṇa ahaṁ evā” ti.
Candābhajātakaṁ.

6. Savannahamsajātaka.

Yam saddham tena kuṇḍabhaṇ ti. Idam Saithā Jetavanā
viharanto Thullasaṇḍaṁ¹ bhikkhūnaṁ ārabhā kathesi. Sāvatthi-
yaṁ ti aññatara upāsako bhikkhūnaṁghoṣaṁ lasseṇa pavāretva
khettipāṇaṁ āpāpesi²: „assa bhikkhūniyo āgacchanti ekekāya bhik-
khuniyā dve tayo gaṇḍikā dehi”³. Tathā paṭṭhāya bhikkhūniyo taṁ

¹ so K; B² pādhati. ² so K; B² pādhati. ³ K - bhaṇ. ⁴ so B²; K ābhassarūpago.
⁵ K - aha.

gehaṃ pi khettaṃ pi lasanattāyā gacchanti. Ath' ekasmiṃ samavādāssa tassa gehe lasanāṃ parikkhayaṃ agamāsi. Thullanandā bhikkhuni sa-parivara¹ gehaṃ gantvā „lasanābhūto attho“ ti vatvā „n' atth' ayye“, yathābhatam lasanāṃ parikkhayaṃ, khettaṃ gacchathā“ ti rutvā khettaṃ gantvā na matthaṃ jantvā lasanāṃ āharāpeṣi. Khettapāḥ ujjhāyi „kathaṃ hi nāma bhikkhunīyo na matthaṃ jantvā lasanāṃ āharāpeṣaṃ-
(hi)“ tassa vacanāṃ² sutvā yā tā bhikkhunīyo appicchā³ tāpi tassaṃ va-
canaṃ⁴ sutvā bhikkhū pi ujjhāyissu“, ujjhāyitvā ca puna Bhagavato etam
atthaṃ ārocemaṃ. Bhagavā Thullanandaṃ bhikkhuniṃ gacchitvā „bhik-
khare mahiccho puggalo nāma vijjātamāyāpi appiyo hoti amanāpo,
appasāmo pasādetum pasannānaṃ⁵ vā bhīyyasannattāyā pasādam janetum
anuppannaṃ lābhaṃ uppādetum uppannaṃ vā puna thīraṃ kātum na
sakkoti, appiccha puna appasāmo pasādetum pasannānaṃ bhīyyasannat-
tāyā pasādam janetum anuppannaṃ lābhaṃ uppādetum uppannaṃ vā
puna thīraṃ kātum sakkoti“ ādāṃ veyena bhikkhūnaṃ tadānucchari-
kam dhammaṃ kaibetvā „na bhikkhave Thullanandā idāṃ“ eva mahi-
cchā, pubbe pi mahicchā yerā“ ti vatvā atthaṃ āhāsi.

Atte Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatto rajjaṃ karento Bodhisatto aṇṇatarabrāhmaṇakula nibbatti. Tassa vāyap-
pattiassa samajātikā kulā pajjapattin āharissaṃ. Tassā Nandā¹ ti
tisso dhītaro abhesuṃ. Tāsu parakulāṃ āgatāsu yeva Bodhisatto
kālaṃ katvā savannajātanyonīyaṃ nibbatti jātissaraṃ dāpaṃ
c' assa uppajji. So vāyappatto hutvā savannapattisādhanaṃ
sobhaggappattaṃ mahantaṃ attabhāvaṃ disvā „kuto nu kho
cavitvā ahaṃ idhupapanno“ ti āvajjento „mannasālokato“ ti
ātvā puna „kathaṃ nu me brāhmaṇi ca dhītaro ca jivanti“
upadhārento „purasāṃ bhātūṃ katvā kiechena jivanti“ itvā
cintesi: „mayhaṃ sarīre savannamayāni pattāni koṭṭanaghaṭ-
tanasaṃbhāvāni“, ito ekekaṃ pattāṃ dāssāmi, tena me pajjapati
ca dhītaro ca sokhaṃ jivissanti“ so tattha gantvā piṭṭhavaṃ-
sakotiyam² nīlyi. Brāhmaṇi ca dhītaro ca Bodhisattaṃ disvā

¹ K - cayo. ² K nattiheyyo. ³ so Be; K oṃti vacanāṃ. ⁴ K appiccha. ⁵ Be ujja-
yantaṃ tassa vacanāṃ sutvā yā tā bh. appiccha tāpi ujjhāyanti tassa vacanāṃ
sutvā bhikkhū pi n. ⁶ K pasannaṃ. ⁷ Be adda Nandavati Somaṭṭarānandā.
⁸ K - bhāṇā. ⁹ so Be; K piṭṭhavaṃsakotiyam.

„kuto āgato sāmīti“ pucchāma. „Ahaṃ tumhākaṃ pitā, kalam katvā savaṇṇaḥamsayoniyaṃ nibbattiṃ, tomhe dātthum āgato, ito paṭṭhāya tumhākaṃ pareesam bhatim katvā dukkhajivikāya jivanakleesam n' atthi, ahaṃ vo ekekam pattam dassāmi, tam vikkipitvā sukheṇa jivathā“¹ 'ti ekam pattam datvā agamāsi. So eten' eva piyāmena antarantarā āgantvā ekekam pattam deti. Brāhmaṇiyo aḍḍhā sakkhita' ahesum. Ath' ekadivasaṃ sā brāhmaṇo dhitare āmanesi: „amma tīracchānānaṃ nāma cittaṃ dujjānaṃ, kadāci vo pitā idha nāgaccheyya, idāmi 'ssa āgata-kāle sabbāni pattāni luṇcitvā gaphāma“² 'ti. Tā „evaṃ no pitā kilamissatīti“ na sampañjehūsa. Brāhmaṇo pana mahācātāya puna ekadivasaṃ savaṇṇarājahamsassa āgata-kāle „ehi tava sāmīti“³ vatvā tam attano santikaṃ upagataṃ ubbohi hatthehi gahetvā sabbapattāni luṇci. Tāni pana Bodhisattaṃ rucim viṇā balakkāreṇa gahitattā sabbāni bakapattasādisāni ahesum. Bodhisatto pakkhe pasāretvā gantum nāaakkhi. Atha naṃ sā mahācātāya pakkhipitvā poseṣi. Tassa puna uttāhantāni pattāni setāni sampajjimsu. So saṅgātapaṃkkho uppatitvā attano vasaṇatthānaṃ eva gantvā na puna agamāsi.

Sattā imā aṭṭha āharitvā „na bhikkhāve Thullanandā idān' eva mahācchā, pubbe pi mahācchā yeva mahācchātāya ca pana savaṇṇasā" pariṇā, idān' pana attano mahācchātāya eva lasunamahāpi⁴ pariḥāyissāsi, taṃ ito paṭṭhāya lasunam khāditum na labhissasi⁵, yathā ca Thullanandā evaṃ tvaṃ nissāya sesabbhikkhuniyo pi, taṃ bahuṃ⁶ labhivāpi gamāsaṃ eva jānissasi, appāhi labhitrā pana yathālabdheṃ eva nantevā kātābbo, uttarim na paṭṭhetābhaṃ“⁷ ti vatvā imā gāthāni āha:

Yam laddhum teṃ uttāhamaṃ, atthobbo hi pāpako,
kamsarājum gahetvāna' savaṇṇā pariḥāyathā⁸ 'ti. 132.

Tattha uttāhamaṃ d' uttāhamaṃ.

Idān' puna vatvā Sattā anekapariyāyena garahitrā „yā pana bhikkhūni lasunam khādeyya pācittiyā" ti sikkhāpadaṃ paṇāpevā

¹ K sukhiṇā. ² K savaṇṇasāhā. ³ K lasunamahāpi. ⁴ so BP; K labhāsi. ⁵ K bahu.

jātakam samudhāvesi. „Tadā brāhmaṇī ayam Thullānandā ahoṣi, tisso dhitara idāni tisso yeva bhaginīyo, surapparājāhāso pana aham evā”¹ ti. Surappahamrajātakam.

7. Babbojātaka.

Yathā eko iabbhate¹ babbū² ti. Idam Satthā Jetarane dharanto Kāṇamātāsikkhāpudam ārabhha katheṣi. Sāvatthiyam hi Kāṇamātā nāma dhitarasena pākata³ nāma upāsikā ahoṣi rotāpannā ariyasāvakā. Sā dhitaraṃ kāṇam aṇḍatarasambhū gāmako samānājatīyassa purisassa adāsi. Kāṇo kenaseṭṭhi eva karaniyena mātu gharāṃ agamāsi. Ath⁴ sū sāmiko katipāhaccayena dūtāṃ pāheṣi. „āgacchatu kāṇā, iccāmi kāṇāya āgamanam”⁵ ti. Kāṇā dūtassa vacanam sutvā „amma gamissāmulū”⁶ mātaram pucchī. Kāṇamātā „ettakam kālāṃ vassitvā katham tucchahatthā va gamissasī”⁷ pūvam paṇi. Tasmiṃ khaṇe eko puṇṇasārika bhikkhu tassa nivesanāṃ agamāsi. Upāsikā tam nisidāpetvā pattapūram pūraṃ dāpeṣi. So bhikkhamivā aṇḍassa ācikkhi, tassa pi tath⁸ eva dāpeṣi. So pi bhikkhamivā aṇḍassa ācikkhi, tassāpi tath⁹ evā¹⁰ ti evam catunnam janānaṃ dāpeṣi. Yathāpaṭiyattam pūram parikkhayaṃ agamāsi. Kāṇāya gamanāṃ na sampajji. Ath¹¹ assā sāmiko duriyam pi tatiyam pi dūtāṃ pāheṣi. Tatiyam pāheṣto va „are kāṇā āgacchatu aham aṇḍam pajāpatim ānessāmiti”¹² pāheṣi. Tayo vāre ten¹³ eva upāyena gamanāṃ na sampajji. Kāṇāya sāmiko aṇḍam pajāpatim āneṣi. Kāṇā tam pavattim sutvā rodamāṇā aṭṭhāsi. Satthā tam kāraṇam sutvā pubbaḥhammayam nīvāsetvā pattacivarāṃ adāya Kāṇamātāya nivesanāṃ gantvā paṇḍitāssam nisiditvā Kāṇamātaram pucchī. „kissa kāṇāya”¹⁴ rodatīti¹⁵ „ammā nāma kāraṇaṃ”¹⁶ ti eva sutvā Kāṇamātaram amassāsetvā dhammakatham katheṭvā aṭṭhāyānaṃ yāharāṃ agamāsi. Atha tesam catunnam bhikkhūnam tayo vāre yathāpaṭiyattam pūram gahetvā kāṇāya¹⁷ gūmanassa upacchinna-bhāvo¹⁸ bhikkhusanghe pākāyo jāto. Ath¹⁹ ekadrasam bhikkhū dhamma-sabbhāyaṃ kattham samutthāpesum. „āvuso catuṃ nāma bhikkhūhi tayo vāre Kāṇamātāya pakkapūvam khādītṛā kāṇāgamanantarāyaṃ katvā sāmikena pavattattam dhitaraṃ nissāya mūhāpupphikāya dhammassam uppāditum”²⁰ ti. Satthā āgantvā „kāya nu”²¹ ittha bhikkhave etarahi

¹ so HP; K labhātī. ² K pākata corr. to pākata. ³ K āgan. ⁴ K patim. ⁵ K kassa kāraṇāya, HP kassa āyam kassā. ⁶ K kassāya. ⁷ so HP; K uccāhāra.

kathāya sammānaṃ¹ ti pucchitvā „māya nāma“² ti vutte „na bhikkhava nāma“ eva cattāro bhikkhū Kāpamāyā vuttakam khādītva tassā domanassam uppadesum, pubba pi uppadesum yevā“³ ti vuttvā attitam āharu.

Attite Bārānasīyāṃ Brahmadatte rajjah kārente Bodhisatto pāsāṇakottakakula⁴ nibbattitvā vayappatto pari-yodhātasippo⁵ ahoṣi. Kāsiratthe ekasmiṃ nigame eko mahāvibhavo setṭhi ahoṣi. Tassa nidhānagatā yeva cattālisa hiraṇṇakoṭṭiya ahoṣuṃ. Ath' assa bhariyā kālāṃ katvā dhanasāneheṇa gantvā dhanapittihīyaṃ mūṣikā hutvā nibbatti. Evaṃ apukkamaṇa sabbam pi taṃ kulāṃ abbattham agamāsi. Evaṃ so ucchiṭṭi. So gāmo pi chaḍḍito apamaññikabhāvaṃ agamāsi. Tada Bodhisatto tasmīṃ purāṇagāmatthāṇe pāsane uppādetvā koṭṭeti⁶. Atha sā mūṣikā gocarīyā caramāṇā Bodhisattam punappuna pāsanti uppannasinehā hutvā cintesi: „mayhaṃ dhanam bahum“, nikkāraṇeṇa nassissati⁷, imiṃ saddhīṃ ekato hutvā imāṃ dhanam khādissāmīti⁸ ekadivasam ekam kahāpanaṃ mukheṇa dasitvā Bodhisattassa santikaṃ agamāsi. So tam disvā piyavācīya samālapanto⁹ „kin nu kho amma kahāpanaṃ gahetvā āgatāsi“¹⁰ āha. „Tāta imam gahetvā attanāpi paribhūja, mayham pi māṃsam āharā“¹¹ ti. So „saddhā“¹² ti sampatīcehitvā kahāpanaṃ ādāya gharāṃ gantvā ekena māsakena māṃsam kīṭtvā āharitvā tassā adāsi. Sā tam gahetvā attano nīvāṇamatthānaṃ gantvā yathāruciya khādī. Tato paṭṭhaya imiṃ va nīyāmena divase divase Bodhisattassa kahāpanaṃ deti. So pi 'ssa māṃsam āharati. Ath' ekadivasam taṃ mūṣikam biḷāro aggahesi. Atha naṃ sā evam āha: „amma mā māṃ māresīti“. „Kūṃkāraṇa, ahau hi chāto māṃsam khādītukāmo, na sakkā mayā na māretum“¹³ ti. „Kūṃ pana ekadivasam ova māṃsam khādītukāmo e' asī udāha miccākālan“¹⁴ ti. „Labbhamāso miccam pi khādītukāmo mhi“¹⁵. „Yadī evam āhan te miccākālam māṃsam dasāmi“

¹ K -kuddhaka. ² K -sippa. ³ K -kaddheti. ⁴ K -bāhū. ⁵ so Bp; K -sati. ⁶ so Bp. ⁷ K -panto. ⁸ so K; Bp -dasami.

vissajjehi man¹ ti. Atha nam bilāro „tena hi appamatto
 bolūti“ vissajjesi. Tato paṭṭhāya attano abhatamamsam dve
 koṭṭhāse katvā ekam bilāraṃ deti ekam sayam khādanti. Atha
 nam ekadivasam añño bilāro aggahesi, tam pi tath' eva saññā-
 petvā attanam vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya tayo koṭṭhāse katvā
 khādanti. Puna añño aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā at-
 tanaṃ macesi. Tato paṭṭhāya cattaro koṭṭhāse katvā khā-
 danti. Puna añño aggahesi, tam pi tath' eva saññāpetvā at-
 tanaṃ macesi. Tato paṭṭhāya pañca koṭṭhāse katvā khādanti.
 Sā pañcamam koṭṭhāsam khādamanā appaharātāya² kilantā kīsa
 ahoṣi appamamsalohitā. Bodhisattō tam diṣvā „amma kasmā
 milātāsi“³ vatvā „imā nāma kāraṇe“⁴ ti vutte „tvaṃ etta-
 kam kalam kasmā mayham nācikkhi, aham ettha kattabbam jā-
 nissāmīti“⁵ tam samassāsetvā suddhaphalikapāsāṇena guhaṃ katvā
 āharitvā „amma tvaṃ imam guhaṃ pavisitvā nipajjitvā āgatāga-
 naṃ pharusāhi vācāhi santaṭṭheyyāsi“⁶ āha. Sā guhaṃ pavisitvā
 nipajji⁷. Ath' eko bilāro āgantvā „dehī me mamsam“⁸ ti āha. Atha
 nam māsikā „āre duttha bilāra, kin te aham mamsahārikā“, attano
 puttanaṃ mamsam khādā⁹ ti tajjesi. Bilāro phalikaguḥāya ni-
 paṇṇabhāvaṃ ajāpanto kopavasena „māsikam gābhissāmīti“¹⁰ sa-
 hasā paṅkhanditvā hadayena phalikaguḥāyaṃ¹¹ pahari¹², tāvad
 ev' assa¹³ hadayaṃ bhujji, akkhīlā bhikkhamanākārappattāni jātāni.
 So tatth' eva jīvitaṅkhaṇaṃ patvā ekamantaṃ paṭicehannaṭṭhāse
 papoti. Eten' upāyena sparō pi aparō pīti¹⁴ cattaro pi janā
 jīvitaṅkhaṇaṃ pāpūṇesa. Tato paṭṭhāya māsikā nibbhaya
 hutvā Bodhisattassa devasikam dve tayo kāhāpane deti. Evaṃ
 anukkamena sabbam pi dhanam Bodhisattassa¹⁵ eva adāsi. To
 ubho pi yāvajjīvaṃ mettābhiṇditvā yathākammaṃ gatā.

Sattā imā attam āharitvā abhisandandho hutvā imam gā-
 tham āha:

¹ K appatti. ² K appajji. ³ K māsajjāsi. ⁴ K khāda. ⁵ so bh; K ya

⁶ so bh; K pahara. ⁷ K taccasa, bh tāvad eva assa. ⁸ K pi

Yatth' eko labhate tabbu duttiyo uttāha jāyati
duttiyo ca catuttho ca, idan te habbhakā bhāu ti¹. 138.

Tattha yatthā 'ti paṇṇāsi thāno, habbhū 'ti bhāro, duttiyo tattha jāyati
'ti idam ekaṃ maddakaṃ vā maddakaṃ vā labhati duttiyo pi tattha bhāro jāyati
upparajati, tatthā tattiyo ca catuttho ca, evaṃ te idā cattāro bhāro añheṃ, hūva
ca paṇa divase divase maddakaṃ khīḍanti te habbhukā idam phalikkamayaṃ bhāma
udareṇa paharinti sabbe pi jētakkhayaṃ patitā ti.

Evaṃ Satthā dhammaṃ desetvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
cattāro bhārā cattāro bhikkhū añheṃ, mūḷikā Kāṇamātā, pāsāpa-
koṭṭakamaṇḍikāro' ahaṃ evā" 'ti. Balubujātakaṃ.

8. Godhajātaka.

Kin te jātāhi dummaddhā 'ti. Idam Satthā Jetavāno vi-
hānato ekaṃ kuhakaṃ ārabhha kathesi. Paccuppannavattham be-
ḷḷakathitasādisaṃ eva.

Attā paṇa Bārāṇasīyaṃ Brāhmaḍatte rajjāṃ kārente
Bodhisatto godhayoniyāṃ paṇisandhim gaṇhi. Tadā eko
paṇcūbhīṇo uggatapo tāpaso ekaṃ paṇṇatagāmaṃ missaya
araññāyatane paṇṇasālāya vasati. Gāmaṇāsino sakkaccam tā-
pasam upaṭṭhahanti. Bodhisatto tassa caṇḍakamaṇḍikāya
ekasmiṃ vammike vasati, vanto ca paṇa divase divase dya-
tayo vāre tāpasam upasamkamitvā dhammūpasasāhitaṃ atthu-
pasasāhitaṃ ca vacanaṃ sutvā tāpasam vanditvā vasaṇaṭṭhānam
eva gacchati. Aparabhāge tāpaso gāmaṇāsino apucchitvā pak-
kāmi, pakkaṇte ca paṇa tasmīṃ aḷavatasampanno tāpaso paṇṇo
kūṇatāpaso āgantvā tasmīṃ aḷavatasampanno vāsāṃ kappesi. Bo-
dhisatto „ayam pi aḷavā" ti sallakkhetvā perimanayon' eva
tassa santikaṃ agamāsi. Ath' ekadivasam nidāghasamaye akāḷa-
samaye meghavatte' vammikehi makkhika nikkhamimsu. Tāsam
khāḍanattam godhā āluṇḍimsu. Gāmaṇāsino nikkhamitvā bahū

¹ so both K and B. ² K paṇḍakamaddhaka. ³ K -vaddha.

godhā' gaheṭvā siniddhasambhārayuttāb' ambilānambhāṇ
 godhamamsam sampādeṭvā tāpasassa adāṇesu. Tāpaso godha-
 mamsam khādītva rasatanhāya buddho „idam māṇsam atima-
 dhuraṇi, kiassa' mamsam nāma etaṇ" ti pucchitvā „godhamamsam"
 ti sutvā „mama santikam mahagodho agacchati, taṇ māreṭvā
 mamsam khādisasāmiti" cmetvā pacanabbhājanaṇ ca sappilonāḍiṇi
 ca āharāpeṭvā ekamante thapetvā muggaraṇi ādāya kāsāyena
 paṭicchādeṭvā paṇṇasāladvāre Bodhisattassa āgamanam oloka-
 yamāṇo upasantāpasanto viya hutvā nisīdi. Bodhisatto „sā-
 yanhasamaye tāpasassa santikam gacchissāmiti" nikkhamitvā
 upasāṇkamanto va taassa indriyavikāraṇi diṭvā cintesi: „nāyaṇ
 tāpaso, aññesu divāsesu nisīdanākārena nisīno, aṇṇ' eṣa māṇ
 olokeno pi dethindriyo hutvā oloketi, parigaṇhissāmi naṇ" ti
 so tāpasassa heṭṭhā vate thavā godhamamsagandham gbhūyitvā
 „iminā kūtātāpasena aṇṇo godhamamsam khāditaṇ bhavissati,
 teṇa rasatanhāya buddho aṇṇo māṇ attama santikam upasāṇka-
 mantam muggareṇa paharitva māṇsam paṭitvā khādītukāmo
 bhavissatīti" taṇ santikam aupagantvā ca' paṭikkamitvā vi-
 carati. Tāpaso Bodhisattassa anāgamanabhāvaṇ ṇitvā „iminā
 'ayam nāma māretukāmo' ti ṇātaṇ bhavissati, teṇa kāraṇaṇ
 nāgacchati, anāgacchantassāpi kuto muttīti" muggaraṇi niharitvā
 khipi. So taṇa aggaṇaṇḍuttam aya ākāso. Bodhisatto ve-
 reṇa vammikam¹ pavasitvā aññena ebiddena sīsam² nkkhipitvā
 „ambho' kūtajāṭila, ahaṇ tava santikam upasāṇkamanto 'sīlavā'
 ti sāsūṇāya upasāṇkamam, idāṇi pana te mayā kṇṇabhāvo ṇāto,
 tādisassa mahācorassa kiṇ iminā pabbajjālingeṇā"³ ti vatvā
 taṇi garahaṇto iṇam gātham āha: •

Kiṇ te jātāhi dommedha, kiṇ te ajinasāṭiyā, (Dhp. v. 202.)
 abbhantarā te gāhanasā, bāhiraṇ parimajjasi. 134.

¹ Bp goṭṭho. ² so Bp; K siniddham. ³ Bp ākāso. ⁴ Bp amito va. ⁵ K sam-
 mikkam, Bp dhammikkam. ⁶ K amito. ⁷ K -Hapana.

Tattha kin te jeyāhi dummaddā 'ū ambho' dummaddā vippaṭṭhā, mā pabbajjitena dharataddā jete, pabbajjagunnasāhitasā kin te āhi¹ jeyāhi² ambho. kin te ajinasattiya³ n' ajinasattiya⁴ amucchavikkasa⁵ mahavassasā abhāvakkato pethāya kin te ajinasattiya⁶, abbhantārasa te pakena⁷ n' teva abbhantārahi⁸ hadayaṃ tagadhammabharānassa pahanā⁹ paṭṭhannam, bhikkhū parimajja¹⁰ nti¹¹ so eva¹² abbhantāre pahanā¹³ mahācāhi¹⁴ e¹⁵ eva¹⁶ āgacchamāsa¹⁷ ca bahirū parimajja¹⁸si, taṃ parimajja¹⁹so kappi²⁰parikkāḍḍha²¹ viya²² vāpūritatā²³ viya²⁴ kadda²⁵parivassamiko²⁶ viya²⁷ gāthapūritasā²⁸gata²⁹ viya³⁰ ca bahirū³¹gā³² va³³ ho³⁴si, kin te³⁵ so³⁶reṇa idha³⁷ vasaṇena, cūḍam ita³⁸ palāyāhi³⁹, so⁴⁰ te⁴¹ palāya⁴²sa⁴³ gama⁴⁴ci⁴⁵nam⁴⁶ te⁴⁷ ā⁴⁸kkā⁴⁹hi⁵⁰te⁵¹ nigga⁵²ha⁵³so⁵⁴ kārā⁵⁵pe⁵⁶ssamā⁵⁷si.

Evam⁵⁸ Bodhisatto⁵⁹ kūtātāpasam⁶⁰ tajjeivā⁶¹ vanumikam⁶² eva⁶³ pāvīsi. Kūtātāpaso⁶⁴ pi⁶⁵ tato⁶⁶ pakkāmi.

Satthā⁶⁷ imam⁶⁸ dhammadesanā⁶⁹m āharitvā⁷⁰ jētaka⁷¹m samodhānesi:
„Tadā⁷² kūtātāpaso⁷³ aya⁷⁴m⁷⁵ kubbako⁷⁶ aha⁷⁷si, purīma⁷⁸ silarasatātāpaso⁷⁹ Sāri⁸⁰putto, godho⁸¹ pama⁸² aham⁸³ evā⁸⁴“ 'n. Godhajātaka⁸⁵m.

9. Ubhatobhaya⁸⁶jātakā.

Akkhi⁸⁷ bhinnā⁸⁸ pa⁸⁹so⁹⁰ na⁹¹ṭṭho⁹² ti. Idam⁹³ Satthā⁹⁴ Vajuvane⁹⁵ vīharanto⁹⁶ Devadatta⁹⁷m ārabbhā⁹⁸ kathesi. Tadā⁹⁹ kira¹⁰⁰ dhammavā¹⁰¹dhāyusā¹⁰² bhikkhū¹⁰³ kathesi¹⁰⁴ samu¹⁰⁵ṭṭhā¹⁰⁶posam¹⁰⁷: „ā¹⁰⁸ruso¹⁰⁹ soyyathō¹¹⁰pi¹¹¹ nāma¹¹² cā¹¹³ra¹¹⁴vā¹¹⁵ṇam¹¹⁶“ ubhato¹¹⁷ padittā¹¹⁸m¹¹⁹ na¹²⁰ṭṭho¹²¹ gū¹²²ṇagatam¹²³ n' evā¹²⁴ra¹²⁵ṇe¹²⁶ ka¹²⁷ṭṭha¹²⁸ṭṭham¹²⁹ pharati¹³⁰ na¹³¹ gā¹³²me¹³³ ka¹³⁴ṭṭha¹³⁵ṭṭham¹³⁶ pharati¹³⁷ evam¹³⁸ eva¹³⁹m¹⁴⁰ Devadatto¹⁴¹ eva¹⁴²rū¹⁴³pe¹⁴⁴ niyyā¹⁴⁵nika¹⁴⁶vā¹⁴⁷sane¹⁴⁸ pabbajjivā¹⁴⁹ ubhato¹⁵⁰ idam¹⁵¹ṭṭho¹⁵² ubhato¹⁵³ paribhū¹⁵⁴ṇu¹⁵⁵ jā¹⁵⁶to¹⁵⁷ gū¹⁵⁸ṇiparibhogā¹⁵⁹ ca¹⁶⁰ paribhū¹⁶¹so¹⁶² sāmā¹⁶³ñā¹⁶⁴ttā¹⁶⁵m¹⁶⁶ ca¹⁶⁷ na¹⁶⁸ pa¹⁶⁹ṭipū¹⁷⁰re¹⁷¹ṭṭhi¹⁷². Satthā¹⁷³ ā¹⁷⁴gantvā¹⁷⁵ „kā¹⁷⁶ya¹⁷⁷ ma¹⁷⁸“ itthā¹⁷⁹ bhikkhā¹⁸⁰re¹⁸¹ cā¹⁸²ra¹⁸³hi¹⁸⁴ kathā¹⁸⁵ya¹⁸⁶ samu¹⁸⁷ṇā¹⁸⁸mā¹⁸⁹“ ti¹⁹⁰ pa¹⁹¹ce¹⁹²hivā¹⁹³ „imā¹⁹⁴ya¹⁹⁵ nā¹⁹⁶mā¹⁹⁷“ ti¹⁹⁸ vutte¹⁹⁹ „na²⁰⁰ bhikkhā²⁰¹re²⁰² Devadatto²⁰³ idā²⁰⁴m²⁰⁵“ eva²⁰⁶ ubhato²⁰⁷ paribhū²⁰⁸ṭṭho²⁰⁹ hoti, atite²¹⁰ pi²¹¹ paribhū²¹²ṭṭho²¹³ aha²¹⁴si²¹⁵ yevā²¹⁶“ ti²¹⁷ ratvā²¹⁸ o²¹⁹ṭṭam²²⁰ ā²²¹harī²²².

Am²²³e²²⁴ Bara²²⁵ṇasā²²⁶ya²²⁷m²²⁸ Brahma²²⁹datte²³⁰ rajjā²³¹m²³² kā²³³rc²³⁴ate²³⁵ Bodhisatto²³⁶ rukkhade²³⁷ya²³⁸tā²³⁹ hutvā²⁴⁰ nibbatti. Tadā²⁴¹ ekasmi²⁴²m²⁴³ gā²⁴⁴mā²⁴⁵ke²⁴⁶ balisā²⁴⁷kā²⁴⁸ vasa²⁴⁹nti. Ath²⁵⁰ eko²⁵¹ balisā²⁵²kā²⁵³“ balisa²⁵⁴m²⁵⁵“²⁵⁶ ā²⁵⁷dā²⁵⁸ya²⁵⁹ dā²⁶⁰hā²⁶¹re²⁶²ṇa²⁶³ puttē²⁶⁴na²⁶⁵ sād²⁶⁶dhā²⁶⁷m²⁶⁸ ya²⁶⁹smi²⁷⁰m²⁷¹ sobbhe²⁷² pakatiyā²⁷³pi²⁷⁴ balisā²⁷⁵kā²⁷⁶“²⁷⁷ macche²⁷⁸ ga²⁷⁹ṇa²⁸⁰bhanti²⁸¹ tattha²⁸² tattha²⁸³ gantvā²⁸⁴ balisa²⁸⁵m²⁸⁶“²⁸⁷ khipi²⁸⁸. Baliso²⁸⁹“

¹ K ambh. ² K nāhi. ³ K -jaya. ⁴ K amucch-. ⁵ so K; B² gahayam. ⁶ K nagahā-, B² nāh-. ⁷ so B²; K bahiddhe. ⁸ K akkhi. ⁹ so K; B² chādāvaṇṇam.

¹⁰ so B²; K sāmāñāṭṭham. ¹¹ bāhi-. ¹² K bāhi-

udakapaticchuṃ ekasmiṃ khānuko¹ laggi. Balisiko tam ākad-
dhituṃ asakkonto cintoasi: „ayaṃ ballaṃ mahāmacche laggo
bhavissati, puttakaṃ mān saṅtikam pesetvā paṭivissakhehi sad-
dhiṃ kalahaṃ kārapemi, evaṃ ito na koci koṭṭhāsaṃ paccā-
sīhaisatthi²“ so puttakaṃ āha: „gaccha tāta, malānuccehaṃ nō
laddhabbhāvaṃ mān ācikkhā³ ti, paṭivissakhehi saddhiṃ kalahaṃ
karohi⁴“ so puttakaṃ pesetvā balisaṃ ākad-dhituṃ asakkonto
rajjachedanabhayena uttarisāṭakaṃ thale ṭhapetvā udakam
otaritvā macchalobhena macchaṃ upadhārento khānukhehi pa-
haritvā diva akkhi bhindi. Thale ṭhapitasāṭakaṃ pi⁵ ‘ssa coro
hari. So vedanāmatto hutvā batthena akkhiṇi oppiḷiyamāno
gahetvā udakaṃ uttaritvā kampaṇāno sāṭakaṃ pariyesati. Sāpi
‘ssa bhariyā kalahaṃ katvā „kaessaci apaccāsīhāsanabhāvaṃ
karissāmi⁶“ ekasmiṃ yeva kaṃpe tālapannaṃ pilandhitva ekaṃ
akkhiṃ akkhalimasiyā aṇjetvā kukkuraṃ ankenādāya paṭivissa-
kagharāṃ agamāsi. Atha naṃ ekā sahāyikā evaṃ āha: „ekas-
miṃ yeva te kaṃpe tālapannaṃ pilandhitvaṃ, ekaṃ akkhiṃ
aṇjitvaṃ, piyaputtaṃ viya kukkuraṃ ankenādāya gharato gharāṃ
gacchasi, kiṃ ummattikāsi⁷ jāta⁸“ ti. „Nāhaṃ ummattikā, tvadi
pasa maṃ akāraṇena akkosasi paribhāssasi, idāni taṃ gāmaabho-
jakassa saṅtikāni gantvā attā kahāpape daṇḍāpessāmi⁹“ evaṃ
kalahaṃ katvā ubbo pi gāmaabhojakassa saṅtikāni agamissan.
Kalabe viśodhūyamāno tassā yeva matthake daṇḍo pati. Atha
naṃ bandhitvā „daṇḍam dehi¹⁰“ pothetum¹¹ ārabhiṃsu. Ruk-
khadevatā gāma tassā imāni pavattiṃ arāṇhe e¹² asā patino taṃ
vyāsanāṃ disvā khandhantare ṭhita „bho purisa, tuyhaṃ udake
pi kammanto padutiho thale pi, ubbato bhatti¹³ jāto¹⁴“ ti ratvā
imāni gātham āha:

Akkhi¹⁵ bhinnā¹⁶ pato nattho sakhigehe ca bhāṇḍanaṃ,

ubbato paduṭṭho kammanto¹⁷ udakamhi thelamhi ca¹⁸ ti. 135.

¹ Khānuko, ² K -kāpi. ³ K daṇḍāpessāmi. ⁴ Be daṇḍo karissāmi it. ⁵ K pothi-
tām. ⁶ both K and Be akkhi. ⁷ so K, Be bhinnā. ⁸ K paduṭṭhakammanto, Be pa-
duṭṭhakammanto.

Tattha sakkhigeha ca bhaddājanā ti, sakhi sakhiyā, tassa geha tara bhariyya bhaddājanā katvā, bhaddājanā katvā bandhētvā pethatva dāḍḍam āsiyyatī¹, ubbhato paduttho ti evam tara dāḍḍam pi thāvaṇa kammaṇā paduttho sava bhūṇā yeva, katāreṇa dāḍḍam: udakamhi thālamhi ca² 'ti sakkhibhaddājanāna ca udaka kammaṇā paduttho sakkhigeha bhaddājanāna thale kammaṇā paduttho ti.

Satthā'ummi dhammadesanāṃ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā bhāṣako³ Devadutto ahoṃ, rukkhadevatā pama aham evā⁴“ ti. Tibhā-tobhaṭṭha jātakaṃ.

10. Kākajātaka.

Niccāṃ ubhiggahadaya⁵ ti. Idam Satthā Jetavane viharanto ātutthacuriyam ārabhva kaṭhesi. Paccuppannavatthum Dvādasanipāte Bhaddasāljātaka āvibharissati.

Attē Bārāṇasīyam Brahmadatte rajjān karente Bo-dhisentto kākayoniyaṃ nibbatti. Ath' ekadivasaṃ rañño puro-hito kaḍḍhagare nadiyaṃ anahēyitvā gandhehi vilimpitvā⁶ mātān pilaudhētvā⁷ varavatthānivattho nagaraṃ pāvisi. Nagara dvā-torane dve kākā nisinnā honti. Tesu eko ekaṃ āha: „aamma aham imassa brāhmaṇassa matthake sariravalañjaṃ pātesā mīti⁸“. Itaro „mā te etaṃ roccē, ayaṃ brāhmaṇo issaro, issara-jāneṇa ca saddhiṃ veran vāma pāpakam, ayaṃ hi kaddho sabbe pi kākā viṇeṣeyyā⁹“ ti. „Na sakka mayā na kām“ ti. „Tena hi paññāyissatīti¹⁰“ vatvā itaro kākō palāyi. So toragassa hetthā-tthāgāṃ sampatte brāhmaṇo olaudhakaṃ cārento¹¹ siya tassa matthake vaccaṃ pātesā. Brāhmaṇo kujjhētvā kākesa verān bandhi. Tasmān kālē ekā bhatiyā vihikoṭṭikadāsi¹² vihiṃ geḷa-dvāre ātape pattharitvā rakkhanti¹³ nisinnā va niddaṃ okkanti. Tassā pamādaṃ ātvā eko āghaḥomako elako āgantvā vihiṃ khādi. Sa pabujjhētvā tam āvāṇa palāpesi. Elako dutiyaṃ pi tatiyaṃ pi tassa tath' eva niddāyanakālē āgantvā vihiṃ khādi.

¹ so K; Bē dāpessati and āsiyati. ² K bāli. ³ so Bē; K gandha vilimpitvā.

⁴ K pīl-. ⁵ so K; Bē olampitvā; karento. ⁶ K -kaddhika, Bē vihikoṭṭika.

⁷ K -ti.

Sāpi tikkhatthun¹ palapetvā cintesi: „ayam punappuna khādanto upaddhavihiṃ khādisanti, bahu² me chedo bhavissanti, idam³ asa puna anāgamanakāraṇam karissāmi⁴“ sā alātaṃ gahetvā nidda-
yamācā viya nisidh⁵tvā vihiṃ khādanatthāya ekaṃ sampatto
utthāya alātena ekaṃ pahari. Lomāni aggāṃ agantūhiṃ⁶. So
sarire jhāyante „aggāṃ ullāpessāmi⁷“ varena gantvā hatthi-
sālāya samīpe ekissā tinakotiya⁸ sariraṃ ghaṇai⁹. Sā pajjali, tato
utthitajālā¹⁰ hatthīsālāṃ ganhi. Hatthīsālāṃ jhāyantiku¹¹ hatthi-
pitthāni jhāyāsu¹², bahu hatthi vaṇitasarirā ahesuṃ. Vajjā
hatthi āroge kāmū asakkonti raṇṇo ārocesuṃ. Rājā purohitam
āha: „Acariya hatthivejja hatthi tikkicchitūṃ na sakkonti, apī
kiñci bhesajjaṃ nā jānāsu¹³“. „Jānāmi mahārāja“¹⁴ ti. „Kim
laddhūṃ vattatī¹⁵“. „Kākavaśa¹⁶ mahārāja“¹⁷ ti. Rājā „tena hi
kāke māretvā vasaṃ āharathā“¹⁸ ti āha. Tato patthāya kāke
māretvā vasaṃ alabbhitvā tattha tatth¹⁹ eva rāṇo karonti. Kākā-
naṃ mahābhayaṃ uppajji. Tada Bodhisatto asittisahasaparivāro
mahāsuśānavano vasati. Eko kāko gantvā kākānaṃ uppannāni
bhayaṃ Bodhisattassa ārocesī. So cintesi: „thapetvā maṃ
aṇṇo mayhaṃ āstakānaṃ uppannāni bhayaṃ haritūṃ samattho
nāma n²⁰ atthi, harissāmi naṃ“²¹ ti dasa pāramiyo āvaḍḍetvā mettā-
pāramiṃ purecārīkaṃ katvā ekavegeṇ²² eva pakkhanditvā viva-
tamahāvātapaṇena pavasi²³tvā raṇṇo āsanassa hetthā pavasi. Atha
naṃ eko manussō gahetukāmo ahosi. Rājā²⁴ rājasaṇaṃ pavittu
„mā ganhīti“²⁵ vāresi. Mahāsatto thekaṃ vijaṇitvā mettāpāra-
miṃ āvaḍḍetvā²⁶ hetthāsaṇā nikkhamitvā rājānaṃ āha: „mahārāja
raṇṇo nāma chandādivasena²⁷ agantvā²⁸ rājāṇaṃ kāretuṃ vattatīti.
yaṃ yaṃ kammaṃ kattabbāṃ hoti gabbhaṃ nisamma upadhāre-
tvā kāmū vattati. yaṃ ca kayiramānaṃ nippajjati tad eva kāmū
vattati na itaraṃ, ace rājāṇo yaṃ kayiramānaṃ na nippajjati
taṃ karonti mahājanassa maraṇabhayaṃpariyosānaṃ mahābhayaṃ

¹ so BP; K bāhu. ² so K; BP aggi ganhiṃsu. ³ so BP; K ghaṇi. ⁴ K -jāla.
⁵ K -sila. ⁶ K omāsa rāja. ⁷ K āvaḍḍetvā. ⁸ so BP; K chandādivasena.
⁹ K agantvā, BP agantvā corr. to agantvā.

uppajjati, purohito veravasiko hntvā munāvādān akāsi, kākānañ
vasā nāma n' atthīti¹. Tam sutvā rājā pasannacitto Bodhisat-
tassa kaṇḍanabaddhapīṭhañ dāpetvā tattha uchiṃsaṃsa pakkha-
tārāṇi satapākasahassapākatelohi makkhāpetvā kaṇḍanataṭṭake
rājārahmañ subhojanāñ dāpetvā pāṇiyanā pāyevā suhitañ vigata-
darathañ Mahāsattāñ etad avoca: „paṇḍita tvaṃ 'kākānañ
vasā nāma n' atthīti' vadaasi, kena kāraṇeṇa nesaṃ vasaṃ na
hotīti². Bodhisatto „imimā va' kāraṇaṃ³“ 'ti sakalaniveśanañ
ekaravañ katvā dhammañ desento imañ gāthañ āha:

Niccañ ubbiggahadayaṃ sabhalokavihesakā,

tasmiṃ tesāñ vasā n' atthi kākān' asmāka ṇātinan ti. 186.

Tatrāyaṃ anābhayaṃ mahārāja, kākā nāma niccañ ubbiggaṃsaṃsa bha-
yapatta ca viharanti, sabhalokassa ca vihesakā khattiyāloko nattho pi lūhi-
puriso pi kumārakumārīkādeyo pi vibhantaṃ kīlamanā ca viharanti, tasmiṃ imohi
dohi kāraṇeṇi nesaṃ anābhayaṃ ṇātinān. kākānañ vasaṃ nāma n' atthi, attā pi
abhayaṃ, anigata pi na bhavissanti.

Evam Mahāsatto imañ kāraṇaṃ uttānañ katvā „mahārāja
raṇṇā nāma anisamma anupadhāretvā kammañ na kātābhan“
ti rājānañ bodhesi. Rājā tussitvā Bodhisattassa⁴ rajjena pūjesi.
Bodhisatto rajjañ raṇṇo yeva patidatvā rājānañ pañcasu silesu
patitthāpetvā sabbasattānañ abhayañ yāci. Rājā dhamma-
ssaṃ sutvā sabbasattānañ abhayañ datvā kākānañ nibaddhañ
dānañ patthapesi, divase divase taṇḍulammagassa⁵ bhatañ
pacitvā nānuggarasehi omudditvā kākānañ dānañ diyyati.
Mahāsattassa pana rājabhojanam eva diyyittha.

Sattā imañ dhammadānañ āhuritvā jātakañ samodhāsesi:
„Tadā Bārāṇasīrājā Ananda abosi, kākārājā peca akāro evā“ 'ti.
Kākajātakañ. Asampadānavaṃso cūḍaṃsaṃ.

¹ K ca ² so both K and B. ³ K -assa, B -anābhaya.

15. KAKAṆṬAKA VAGGA.

1. Godhājātaka.

Na pāpajānavaṃsevhi. Idam Satthā Vajrasa viharanto
vipakkhasevīm bhikkhūm ārabhā kathesi. Paccuppannaratthum¹
Mahlānrukhajātako kathimsadisam eva.

Attō Bārāpasīyam Brahmadatto rajjam kārento
Bodhisatto godhayoniyam paṭisaṇḍhim gaṇhi. So vayap-
patto naditire mahāhile anekagodhasalaparivāro vasaṃ kappesi.
Tassa putto godhapilliko² ekena kakaṇṭakena saddhim³ saṇḥavaṃ
katvā tena saddhim⁴ sammodamaṇo viharanto kakaṇṭakam „pa-
riṣajjissāmiti“ avattharati. Tassa tena saddhim⁵ viṣṣasam godha-
rājassa ārocesum. Godharājā puttakam pakkosāpetvā „tāta,
tvam uṭṭhāne viṣṣasam karosi, kakaṇṭakā nāma nīcajātikā, tehi
saddhim⁶ viṣṣasaṃ na kattabbe, sace tvam tena saddhim⁷ viṣṣasaṃ
karissasi tam kakaṇṭakam nissāya sabbam p’ etasā godhakulam
vināsam pāpunissasi, ito paṭṭhāya etena saddhim⁸ viṣṣasam mā
kāsi“ āha. So karoti yeva. Bodhisatto punappuna kathento
pi tassa tena saddhim⁹ viṣṣasam vāretum asakkonto „ath’ as-
sa amhākam etasā kakaṇṭakam nissāya bhayaṃ uppajjissati, tas-
miṃ uppanno palāyanamaggam sampādetum vattatīti“ ekena
passen’ eva vāṇhilaṃ kārāpesi. Putto pi ‘ssa anakkamena
mahāsarīro ahoṃ, kakaṇṭako pana purimappamaṇo yeva. Itaro
kakaṇṭakam „pariṣajjissāmiti“ antarantara avattharati yeva,
kakaṇṭakassa palihatakūḷena avattharanakato viya hoti. So kha-
manto ciñtesi: „sace ayaṃ aḍḍhā¹⁰ katipayāni divasaṃ mah
evaṃ pariṣajjissati jīvitam me u’ atthi, ekena luddakena saddhim¹¹
ekato hutvā imam godhakulam vināsessāmiti“. Ath’ ekadivasaṃ
nidāghe¹² meghe vatte¹³ vammikā¹⁴ makkhikā uṭṭhahissu. Tato iato

¹ K -ratthū. ² so K; RP godhapilliko. ³ so RP; K -saddhim. ⁴ K -saddhe,
RP -saddhe. ⁵ so RP; K -sa.

godhā nikkhamitvā makkhikāyo khūḍanti. Eko godhāluddako godhābīlaṃ¹ bhīḍanapattihāya kuddālaṃ gahetvā sunakhehi sad-
dhiṃ araṇṇiṃ pāvisi. Kakantako tam dīsvā „ajja attano mano-
rathaṃ pūressāmi”² upasāmekamitvā avidūre nipajjitvā³ „bho
purisa, kasmā araṇṇe carasīti”⁴ puechi. So „godhānaṃ atihāya”⁵
”ti. „Ahaṃ anekasatānanti godhānaṃ āsayam jānāmi, aggīṃ ca
palālaṃ ca ādāya ohitī”⁶ tattha netvā „jinsamiṃ thāne palālaṃ
pakkhipitvā aggīṃ katvā dhūmaṃ katvā samantā sunakhe tha-
petvā sayam mahāmuggaraṃ gahetvā nikkhantaṃ nikkhantaṃ godhā
paharitvā māretvā rāsūṃ karohitī”⁷ evaṃ ca pana vatvā „ajja
paccāmittassa pītthāṃ passissāmi”⁸ ekasmiṃ thāne staṇṇaṃ ukkhi-
pītvā nipajji. Luddako pi palāladhūmaṃ akāsi. Dhūmo bīlaṃ
pāvisi⁹. Godhā dhūmaṃdhi¹⁰ urapahayatajjitā nikkhantaṃ palāyi-
tun āroddha. Luddako nikkhantaṃ nikkhantaṃ paharitvā māresi.
Tassa hatthato muttā sunakha gāyhiṃsu. Godhānaṃ mahāvīnaṃ
upparji. Bodhisatto „kakaṇṭakam nissāya bhayaṃ uppannaṃ”
ti ūtvā „pāpapurisasauheṣṭo nāma nā kattabbo, pāpe nissāya
hi sukham nāma n”¹¹ atthi, ekassa pāpakakaṇṭakassa vaṇṇo
ottakānaṃ godhānaṃ vīnaṃ jāto”¹² ti vātabhena palāyanto imā
gātham āha:

Na pāpajanasauheṣi accantasukham edhati,

godhākulaṃ kakanto¹³ va kalim pāpeti attānaṃ ti. 137.

Tatrāyaṃ saṃkhepattho: pāpajanasauheṣi puggalo accantasukham uppan-
taraṃ sukham nāma na edhati na paṭibhaddi, yaṃhā kiṃ: godhākulaṃ ka-
kanto¹⁴ va yaṃhā kakanto godhākulaṃ sukham na lābhi evaṃ pāpajanasau-
heṣi na lābhi, pāpajanaṃ accanto akanto¹⁵ eva kalim pāpeti attā-
naṃ, kaṃ¹⁶ vuccatī tīnaṃ, akanto¹⁷ eva kalim pāpeti¹⁸ attānaṃ ca aṃhe va
attānaṃ vaddhiṃ accanto vīnaṃ pāpeti. Pāpajanaṃ pana phalaṃ¹⁹ pāpeti²⁰ li-
khaṇṇi, taṃ vyaṇṇaṃ āṭṭhakathāya u²¹ atthi, aṃhe pi²² eva na yujjati, taṃhā
yathāvuttam eva gaheṭṭhaṃ²³.

¹ K godhābīlaṃ, B² godhābīlaṃ. ² K nipajji, B² nipajjitvā. ³ K pāvisi, B² pāvisi. ⁴ K dhūmaṃdhi, B² dhūmaṃdhi. ⁵ an K instead of kakanto? B² godhā-
kulaṃ kakanto. ⁶ K kalim. ⁷ K -a. ⁸ B² kulim. ⁹ -abha.

Satthā linaṁ dhāmmadesanāṁ āharitvā jātakāṁ samodhāresi:
 „Tadā takanṇako Devadatto ahoṣi, Bodhisattaputto anurādakagodhapī-
 lako¹ vipakkhasevī bhikkhu, godharājā pana aham evā²“ ti. Godha-
 jātakāṁ.

2. Sigālayātaka.

Ētaṁ hi te³ durājānaṁ ti. Imaṁ Satthā Vejjavāso viha-
 ranto Devadattassa vadhāya parisakkānaṁ ārabhā kathesi.
 Dhūmmasabbhāyaṁ bhikkhūnaṁ kathāṁ sutvā Satthā „na bhikkhave
 Devadatto idā⁴ eva mayham vadhāya parisakkati, puthe pi parisakkati
 yeva, na ca maṁ māretuṁ naakkhi. sayam⁵ eva pana kilanto⁶ ti vevā
 atitāṁ āhāsi:

Aṭṭe Bārāṇasīyaṁ Brahmaḍatto rajjāṁ kārente Bo-
 dhisatto sigālayenīyaṁ nibhattitvā sigālarājā hutvā sigāla-
 ganaparivuto susānavano vihāsi. Tena samayena Rājagaho assaro
 ahoṣi. Yebhuyyena manussā suraṇi pivanti, surācchāyo yeva
 kira so. Ath' ettha sambahulā dhuttā bahun surāṇ ca maṇṣaṁ
 ca āharāpetvā maṇḍitapasādhitā⁷ gāyitvā suraṇi pivanti maṇṣaṁ
 khādanti, tesāṁ paṭhamayāmaṇṣasāne maṇṣaṁ khiyī surā pana⁸ ba-
 hukā va, ath' eko „maṇṣakhaṇḍaṁ dehīti“ āha „maṇṣaṁ khīṇaṁ,
 n' atthīti“⁹ ca vutte „mayi thīte maṇṣakākhayo nāma n' atthīti“¹⁰
 vatvā „āmakasusāne matāmanussamaṇṣaṁ khādanatthāya āgata-
 sigāle¹¹ māretvā maṇṣaṁ āharissamīti“¹² muggaraṇi gabetvā nīd-
 dhamanāmaggena nāgarā nikkhamitvā susānaṁ gantvā muggaraṇi
 gabetvā mātako viya uttāno va nipaṭṭi. Tasmā khāne Bodhi-
 satto sigālaganaparivuto tattha gato taṁ diṣvā „nāyaṁ mātako“
 ti ātvāpi „sutthutarāṇi upaparikkhissamīti“¹³ assa adhovāte gantvā
 sariragaṇḍhaṁ ghāyitvā tattato c' assa¹⁴ amatakubhāvaḥ ātvā
 „lajjāpetvā¹⁵ naṁ vyyojessamīti“¹⁶ gantvā muggarakoṭṭiyaṁ dasi-
 tvā ākadhi. Dhutto muggaraṇi na vijahi. Upasāṅkamantaṁ¹⁷

¹ Bp -godhaklopilko. ² K omits te. ³ K sayam. ⁴ so Bp; K pana. ⁵ Bp omits nāthīti. K natthi. ⁶ so Bp; K atthīti. ⁷ Bp -sigālaṁ. ⁸ K vassa. ⁹ so Bp; K -passamī. ¹⁰ K -kamantaṁ.

pi na bhokento pana gāhatarāṃ aggahesi. Bodhisatto paṭik-
kamitvā „bho purisa sace tvaṃ matakā bhaveyyāsi na mayi”
muggaraṃ ākaḍḍhante gāhatarāṃ ganheyyāsi, iminā kāraṇena
tava matakabhāvo vā amatakabhāvo vā duj्ḍāno¹ ti vatvā imāṃ
gāthāṃ āha:

Etan hi te² durājanāṃ yaṃ sesī matasāyikāṃ³
yassa te kaḍḍhamānassa hatthā⁴ dandē na muccatīti. 138.

Tadā etan hi te⁵ durājanāṃ ti etan kāraṇaṃ tava dūṣiḍḍeyyāṃ,
yaṃ sesī matasāyikāṃ ti yena kāraṇena tvaṃ matasāyikāṃ sesī matakā vira-
hattā vayasī, yassa te⁶ kaḍḍhamānassa⁷ ti yassa tava dandakopiyyāṃ gahetvā
kaḍḍhamānassa hatthato dandaṃ na muccatī, so pana tvaṃ tattato matakā⁸ nāma
na hosi⁹.

Evam vutte so dhutto „ayaṃ mama amatakabhāvaṃ jānā-
tīti” utthāya dandam khipi. Dandē virajjhi. Dhutto „gaccha,
viraddho dāni si mayā” ti. Bodhisatto nivattitvā „bho purisa,
māṃ virajjhanto pi tvaṃ aṭṭha mahācīraye soḷasa ussadanīraye
aviraddho yevāsīti” vatvā pakkāmi. Dhutto kiñci alabbhitvā
essaṇā uikkhamitvā parikkhāyaṃ nahāyitvā āgatamaggen¹⁰ eva
nagaraṃ pāvisi.

Satthā imāṃ dhommadesanāṃ āharitvā jātakam samodhāresi: „Tadā
dhutto Devadatto ahoṣi, sigālajāṇā pana aham evā” ti. Sigālajātakam.

3. Virocanaajātaka.

Imā ca te nipphalitā¹¹ ti. Idam Satthā Vajjavāse viha-
ranto Devadattassa Gayāse Sagatālayadāsitabhāvaṃ āraḍḍha
kathesi. Devadatto hi antarāhitajjhāno lābhasakkāraparikkhāṃ „atth’ eva
upāyo” ti cintetvā Satthāraṃ paṇa rattānaṃ yācītva alabbhamāṃ
dīpanāṃ aggaśīrakāṇaṃ soḍḍhivihārike adhunā pabbajjissā dīpanamāna-
yaṃhi akovide paṇasaṃte bhikkhū gacchitvā Gayānaṃ guntvā saṃghaṃ
bhāṇitvā ekaśīkāya āvāsasāḍḍhakaṃmānā akāsi. Satthā tesāṃ bhik-
khūnaṃ āpapaṇipūkakkālam āutvā dve aggaśīrike pessa. Te dītvā

¹ K te mātī. ² so both K and HP. ³ K matā te. ⁴ K -āyitāṃ. ⁵ K hatthā.

⁶ K muccā te. ⁷ K im. ⁸ so HP; K mātāmatakā. ⁹ HP both Dī and atthā. ¹⁰ K -jha.

Devadatto tūṭṭhamano rattim dhamman desayamāno „Buddhāṭṭham karissāmī” Sugataṭṭhayaṁ dassento „vigatathāsamiddho kho āraṇ Sāriputta bhikkhūsamghe, paṭibhātu nam bhikkhūnaṁ dhammakatha”¹, piṭṭhi”² me āgāyati”³, tam aham āyassāmī”⁴ vatvā niddam opagato. Iṭṭe aggaṭṭaraka tesam bhikkhūnaṁ dhamman desetvā maggaphalehi pabodhetvā sabbe āḍāya Vajjaraṇaṁ eva piēcāgamiṁsu. Kokāḷiko viḥārūṁ tuccham diṭṭvā Devadattassa santikaṁ gacchitvā „āraṇ Devadatta parisaṁ te bhikkhūṇā dīye aggaṭṭaraka viḥārūṁ tuccham katvā gutā, tvaṁ pana viddāyasi”⁵ yerā”⁶ ’ti vatvā uttarāsaṅgam assa aparetvā bhikkhūnaṁ piṭṭhikaṇṭakam pa-santo”⁷ viya paṇḍikāya nam hūdaye pahari, tārāṁ or”⁸ assa mukhato lobhitaṁ aggaṇṇeli, tato paṭṭhāya gilāno abho. Saṭṭhā theram pucchī: „Sāriputta tumbhakaṁ gatakāle Devadatto kum akāsi”⁹. „Bhante Devadatto aṁhe diṭṭvā „Buddhāṭṭham karissāmī” Sugataṭṭhayaṁ dassentvā mahārināsaṁ patto”¹⁰ ti. Saṭṭhā „na kho Sāriputta Devadatto idāṁ”¹¹ eva manā amkaranto rināsaṁ patto, pubbe pi patto yerā”¹² ’ti vatvā therena yācīto nīṭṭam āhāri:

Aṭṭe Bārāṇasīyaṁ Brahmaḍatto rajjaṁ kārento Bodhisatto kesaraṁsiṭṭho hutvā Himavantapadesa Kaṇcana-guhāyaṁ vasaṁ kappesi. So ekadivasam Kaṇcanaguhāya”¹³ nik-khamitvā vijambhūtā”¹⁴ catodhisaṁ oluketvā vihanādaṁ vaditvā gocarāya pakkanto, Mahāmahisaṁ vaditvā varamaṇṣam khādīt-vā ekam saraṁ otaritvā manivaggaṣaṁ nidakassa kucchhiṁ puretvā guhaṁ sandhāya pāyāsi, Ath’ eko sigālo gocarapasanto sahasā va siham diṭṭvā palāyituṁ asakkanto sihasa purato padesu patitvā nipaṇṇi „kleḁ jambukā”¹⁵ ’ti eṇ vutte „aham sāmi pāde upatthātukāmo”¹⁶ ti āha. Siḥo „sādho, ehi maṁ upatthaha, varamaṇṣaṁ khādāpessāmī”¹⁷ vatvā sigāloṁ āḍāya Kaṇcana-guhāṁ agamāsi. Sigālo tato paṭṭhāya siharighāsaṁ”¹⁸ khādati. So kaṭipāḥa”¹⁹ eva thullasarīro abho. Atha nam ekadivasam guhāyaṁ nipaṇṇako va siḥo āha: „gacchā jambuka, pabbata-sikhare thātvā pabbatapāde”²⁰ saṁcarantesu hatthiasaṁmahisādiṇu

¹ so K; Bṛ paribhāṇo tvaṁ bhikkhūnaṁ dhammakatāya piṭṭhāsi, roḍi: paṭi-bhātu tesam bhikkhūnaṁ dhammakatha. ² K piṭṭhi, Bṛ piṭṭhi. ³ K āgāyati Bṛ āgāyati. ⁴ K -āsi. ⁵ so K; Bṛ bhikkhūnaṁ vihanādaṁ pa-santo. ⁶ K -hāyaṁ.

⁷ K -vijambhūtā. ⁸ so Bṛ; K -gacchāsi. ⁹ K -padesu.

yaasa maṁsaṁ¹ khādītukāmo si tam oloketvā āgantvā 'asaṅka-
maṁsaṁ khādītukāmo 'mḥīti' vatvā maṁ vanditvā 'viroca sā-
mīti' vada, ahaṁ tam vadhitvā maṁsaṁ khādītva tulyam pi
dassāmīti². Sigālo pabbatasikharasū ubhirūhitvā nānappakāre
mige oloketvā ṇasa³ eva maṁsaṁ khādītukāmo hoti Kaṇṇana-
guhāṁ pavisitvā tam eva siḥassa ārocetvā pādesu patitvā „vi-
roca sāmīti“ vadati. Siḥo vegena pakkhanditvā sace pi
mattavaravārāṇo hoti tatth⁴ eva naṁ jivitakkhāyaṁ pāpetvā
sayam pi varamaṁsaṁ khādati sigālassāpi deti. Sigālo kuccā-
pūrnū maṁsaṁ khādītva guhaṁ pavisitvā niddāyati. So gac-
chanta gacchanta kāle mānaṁ vadḍhesi: „ahaṁ pi catuppādo
va, kimkāraṇā divase divase parehi poṣyamāṇo viharāmi, ito
paṭṭhāya ahaṁ pi haṭṭhiādāyo paharītva maṁsaṁ khādiesāmīti,
siḥo pi migarājā 'viroca sāmīti' vuttam eva padaṁ nissāya
vārāṇo vadheti, ahaṁ pi siḥena 'viroca jambukā' 'ti maṁ va-
dāpetvā ekaṁ varavārāṇasū vadhitvā maṁsaṁ khādiesāmīti“ so
siḥaṁ opasaṁkamitvā etad avoca: „sāmi mayā digharattam
tumbhehi vadhitavaravārāṇānaṁ⁵ maṁsaṁ khāditaṁ, ahaṁ pi
ekaṁ vārāṇasū paharītva maṁsaṁ khādītukāmo tumbhehi nipa-
natthāne Kaṇṇanaguhāyaṁ nipajjissāmi, tumbhe pabbatapāde
vicarantaṁ varavārāṇasū oloketvā mama santikaṁ āgantvā 'vi-
roca jambukā' 'ti vadetha, ettakamattam pi maccheram mā
karitvā⁶ ti. Atha naṁ siḥo āha: „jambuka vārāṇo vadhituṁ
samattho siḥakule uppanno, vārāṇasū paharītva maṁsaṁ khā-
danasamattho sigālo oāma loka n' atthi, mā te etaṁ rucce,
mayā vadhitavaravārāṇānaṁ⁷ āeva maṁsaṁ khādītva vasaṁsū⁸
'ti. So evaṁ vutte pi opamituṁ na lechi, punappuna yāci yeva.
Siḥo tam nivāretuṁ asakkonto sampaticchitvā „tena hi mama
vasanattthānaṁ pavisitvā nipajjā“ 'ti jambukaṁ Kaṇṇanaguhāyaṁ
nipajjāpetvā pabbatapāde mattavarāṇasū oloketvā guhādīvāraṁ
gantvā „viroca jambukā“ 'ti āha. Sigālo Kaṇṇanaguhāyaṁ⁹

¹ K maṁsa. ² K vadhitvāra-. ³ K -guhāyaṁ.

Atte Barāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ kareṇa
 Bodhisatto udiceṇabrāhmaṇakole nibbatti. Tassa jātadivase
 mātāpitaro jātuggiṃ gaheṭvā ṭhapesuṃ. Atha naṃ solasaṇṇasa-
 kāle etad avocaṃ: „mayam te putta jātadivase¹ aggim ganhīma,
 sace si agāraṃ ajjhāvaasitukāmo tayo vede uggāṇha, atha
 Brahmaloḥkaṃ gantukāmo aggim gaheṭvā araṇṇaṃ pavasiṭvā
 aggim paricaranto Mahābrahmanāṃ arādhetaṃ Brahmaḥloka-
 parāyano hohīti². So „na mayham agāreṇa atthe³“ ti aggim ga-
 heṭvā araṇṇaṃ pavasiṭvā asaṃmapadaṃ māpetvā aggim paricaranto
 araṇṇe viḥasi. So ekadivasaṃ paccantaḡaṃake godakkhinaṃ
 labhītvā taṃ goṇaṃ asaṃmapadaṃ netvā cintesi: „Aggiṃ⁴
 Bhagavantaṃ gomāṃsaṃ khādāpeṣāmi⁵“. Ath’ asā etad
 ahuṃ: „Idha loṇaṃ n’ attīhi, Aggi Bhagavā sloṇaṃ khādītuṃ
 na sakkhissati, gāmato loṇaṃ āharitvā Aggiṃ⁶ Bhagavantaṃ
 salopakaṃ khādāpeṣāmi⁷“. So taṃ tatth’ eva bandhītvā
 loṇathāya gāmaṃ agamāsi. Tasmā gāte sambhutaṃ luddakā
 taṃ ṭhānaṃ āgataṃ goṇaṃ diṣvā vadhītvā māṃsaṃ pacītvā khādi-
 tvā naṅguṭṭhaṃ ca jaṃghaṃ⁸ ca cammaṃ ca tatth’ eva chaḍḍe-
 tvā avasesamaṃsaṃ ādāya agamaṃsa. Brāhmaṇo āgantvā
 naṅguṭṭhādīmattaṃ ca diṣvā cintesi: „ayaṃ Aggi Bhagavā attano
 saṇṭakaṃ pi rakkhītuṃ na sakkoti, maṃ kadā rakkhissati,
 imiṃ Agginā pariharaṇena niratthakena bhavitaḥṣaṃ, n’ attīhi
 itonidānaṃ kuṣalaṃ vā vaddhi⁹ vā“ ti so aggiparicariyāya
 vigaṭacchando „hambho¹⁰ Aggi Bhagavā, tvaṃ attano pi saṇṭakaṃ
 rakkhītuṃ asakkoṭo maṃ kadā rakkhissasi, māṃsaṃ n’ attīhi,
 ettakena pi tassāhi¹¹ naṅguṭṭhādīni aggimhi pakkhipanto imāṃ
 gāthāṃ āha:

Baḥuṃ p’ etāni asabbhi Jātaveda
 yaṃ taṃ vāladhinābhipājayāma,

¹ K. pata.² K. aggi.³ so. both K. and B.⁴ K. vaddhi.⁵ K. kanda.

maññesārahassa n' atthi" ajja māmaṃ,
naṅguṭṭham pi bhavaṃ paṭiggahātā 'ti. 140.

Tattha bekaṃ p' etan ti etānaṃ p' bekaṃ, arabbhāhi saupparisa
saddhujāṭika, jātavada 'ti agā hi jātavatto va vediyati āyati pākata hoti
tesaṃ jātavada ti manasi, yān taṃ sūladhānābhijjāyama ti yān ajja
mayam attano pi santakāna rakkhītum ammaṭṭheṃ Bhagavanānaṃ vajadhāna abhi-
pojeyyama etan" p' te bekaṃ eva 'ti dasseti, maññesārahassa 'ti maññesārahassa
māyama n' atthi ajja māmaṃ naṅguṭṭham pi bhavaṃ paṭiggahātā 'ti
ettānaṃ santakāna rakkhītum sakkanta bhavaṃ imāṃ sajanighacammaṃ naṅguṭ-
ṭham pi paṭiggahātā 'ti.

Evam vatvā Mahāsatto aggim udakena nibbāpetvā isipab-
hajjāṃ pabbajitvā abhihiṇṇā ca samāpattiya ca nibbatitvā Brahma-
loka-parāyaṇaṃ ahosi.

Suttā imāṃ dhammasaṃsaṃ āharitvā jātakaṃ samudhāpesi: „nibba-
taggī tāpaso ahaṃ eva teṃa ammayenā" 'ti. Naṅguṭṭhajātakaṃ.

5. Rādhajātaka.

Na teṃa Rādha vijāṇasīti. Idam Suttā Jotavane vi-
haranto porāṇadutiyyikāpalekhaṇaṃ¹ ārabha kathesi. Paccup-
punnavattum Indriyajātaka āviharavati. Sattāṃ paṃi taṃ bhikkhūna
āmaṇṭetvā „bhikkhu, mātegāmaṃ nāma sakkhiyo, ārakkhāṃ tṭhapetvā
rakkhantāpi naṃ rakkhītum na sakkonti, teṃa pi pubbe etāṃ ārak-
khāṃ tṭhapetvā rakkhanto pi rakkhītum na sakkhu, idāni kathāṃ rak-
khissanti" vatvā attāṃ āhosi:

Attā Bārāṇasīyaṃ Brahmaḍatte rajjāṃ karento
Bodhisatto sukayonīyaṃ nibbatti. Kāsiratthe eko brāhmaṇo
Bodhisattaṃ ca koniṭṭhabhātaraṃ² c' assa puttattṭhāne tṭhapetvā
posesi. Tesu Bodhisattaasa Potṭhapādo ti nāmaṃ ahosi, itarassa
Rādho ti. Tassa pana brāhmaṇassa bhariyā anācāri hoti dus-
sīlā. So roḥaratthāya gacchanto uḷho pi bhātaro āha: „tātā
sace vo mātā brāhmaṇā anācāraṃ ācaratī vāreyyātha naṃ" ti.
Bodhisatto āha: „sādhu tātā, vāratum sakkontā vāreyyāma,

¹ in both K and B; read n' atthi? * K. etan. * K. -āntikapalekhaṇaṃ.

asakkontā tūhi bhavissamā¹ ti. Evam brāhmaṇo brāhmaṇin² sukānaṃ niyyādetvā vohāratthāya gato. Tassa gatadivassato paṭṭhāya brāhmaṇi attharītum āradḍhā, pavasantānaṃ ca nikkhamantānaṃ ca anta n³ atthi. Tassa kiryāṃ divā Rādho Bodhisattāni āha: „bhātika, amhākaṃ piṭṭha⁴ sace vo mātā anācāraṃ ācarati vāreyyāthā⁵“ ti vatvā gato, idāni c⁶ esā⁷ anācāraṃ ācarati, vāreṇa paṇ⁸ ti. Bodhisatto „tāta, tvaṃ attano avyattatāya hālabhāven⁹ evaṃ vadesi, mātugāmaṃ nāma ukkhipitvā carantāpi rakkhitoṃ na sakkonti, yaṃ kammaṃ kātum na sakkā na taṃ¹⁰ kātum vattatīti¹¹“ vatvā imaṃ gātham āha:

Na tvaṃ Rādha vijānāsi adḍharatte anāgate,
avyāyutam vilāpaṃ, virattā Kosiyāyaṃ ti. 141.

Tadā na tvaṃ Rādha vijānāsi adḍharatte anāgate ti tva Rādha tvaṃ na jānāsi adḍharatte anāgate gāthamayāṃ yeva attakā jānā āpatā idāni ke jānāsi kṛtakāpi āgamassanti, avyāyutam vilāpaṃ ti teṃ avyattavilāpaṃ vilāpaṃ, virattā Kosiyāyaṃ ti mātā no Kosiyāyaṃ brāhmaṇi virattā amhākaṃ piṭṭha nippenā jātā, sac¹² aṃ tvaṃ tvaṃ etuṃ vā paṇam vā bhavēya na evarūpaṃ anācāraṃ kareyyā¹³ ti imaṃ attakā eteḥ vyūḍḍhaṃ pakāseṃ.

Evam pakāsetvā ca paṇa brāhmaṇiṃ saddhīm Rādhasa vattum mādāsi. Sāpi yāva brāhmaṇassa anāgamaṃ yathāruciṃ vicari. Brāhmaṇo agantvā Poṭṭhapādaṃ pucchī: „tāta kiḍḍasi te mātā¹⁴“ ti. Bodhisatto brāhmaṇassa sabbam yathābhūtam kathetvā „kin te tāta evarūpaṃ dussilāyā¹⁵“ ti ca vatvā „tāta amhehi mātuyā dosassa kathitakālato paṭṭhāya na sakkā idha vasitaṃ¹⁶“ ti brāhmaṇassa pāde vanditvā saddhīm Rādheṇa uppatitvā araṇṇhaṃ ngamāsi.

Sattāṃ imaṃ itthamadesanāni āharitvā cattāri saccāni pakāseṃ. Saccapariyesāne ukkaṇṇhābhikkhū sotāpatṭiphalo patitṭhahī. „Tadā paṇa brāhmaṇo brāhmaṇi ca ete yeva dve jānā āhasuṃ, Rādho paṇa. Anando, Poṭṭhapādo paṇa abam etā¹⁷“ ti. Rādha jātakam.

¹ K -gl. ² K -eva. ³ K -atthā.

5. Kākaṭṭaka.

Api nā hanukā santā ti. Idam Saṭṭhā Jetavanā viharanto
ambahulo mahallake bhikkhū ārabhha kuthesi. Te kira gihikā¹
Sīvatthiyan kuṭumbikā aññhā mahaddhanā aññamaññaṃ sahāyaka
ekato hataṃ paṇṇāṃ karontā Saṭṭha dhammalesanāṃ antā „mayā²
mahallakā, kiṃ nā gharāvāsaṃ, Saṭṭha santike ramaṇiye Boddhasāsaṃ
pabbajitvā dukkhā³ antam karissāmā⁴“ ti sabbam āpateyyaṃ patta-
dhītadānaṃ datvā asummikham dātissāṃgham pahāya Saṭṭhāraṃ pabbaji-
jāṃ yācitvā pabbajjmaṃ, pabbajitvā ca paṇa pabbajjānurūpaṃ amāna-
dhammaṃ nā karissāṃ, mahallakabhāveṇa dhammaṃ pi na pariyaṇṇissāṃ,
gihikā viya⁵ pabbajjittakāle pi viharapariyaṇṇo paṇṇasāṃ kāretvā ekako⁶
va vaṇṇiṇo, pūjāya carantāpi aññatthā āgacchā⁷ yoddhuyyena attano
pattadāna⁸ eva gehā gacchā bhaddhissāṃ. Tesu ekasā paṇṇadutiya⁹
sabbesaṃ pi mahallakatttherāṃ upakāraṃ ahesā, tamā seṇāpi attamā
laddham āhāraṃ gubetvā tassa yeva gehā nissitvā bhaddhissā, āpi
tesam tathāsaṃbhitam āpayaññamaṃ ṭeti. Sā aññataro ābaddham
phuṭṭhā¹⁰ kāḷam akāsi. Atha te mahallakatttherā viharāṃ gacchā añña-
maññaṃ givāṃ gubetvā „amaddurabhattiharaṃ upakāraṃ kālakantā¹¹“ ti vi-
harapaccantaṃ rodantā vicarissāṃ. Tesam saddhāṃ antvā ito e¹² ito ca
bhikkhū sammapatitvā „āveṇa kāmaṃ rodathā¹³“ ti pucchissāṃ, To „ambhā-
kaṃ sahāyasaṃ paṇṇadutiya¹⁴ amaddurabhattiharaṃ kālakantā, ambhakaṃ
aliviya upakāraṃ, idāṃ kato tathārūpaṃ labhissāṃ, imā kārassa
rodinā¹⁵“ ti āhāsiṃ. Tesam tam viyyakāraṃ datvā bhikkhū dhamma-
sahāyasaṃ katiṃ sammupphāpesuṃ. „āveṇa imāṃ cāṃ kāmpaṇāṃ ma-
halla-katttherā aññamaññaṃ givāya gubetvā viharapaccantaṃ rodantā
vicarantīti“. Saṭṭhā āgacchā „kāyaṃ su¹⁶ itthā bhikkhave etamhi kie-
dhāya sammānā¹⁷“ ti pucchitvā „amāya nāma¹⁸“ ti vutte „as bhikkhave
idāṃ eva te tassā kālakiriyaṃ rodantā vicarantī, pubbe p¹⁹ ete imāṃ
kākaṇiyan nibbattitvā samudde matam niccāya²⁰ samuddandaṃ amā-
citra²¹ etam nibharissāmā²²“ ti vāyamaṇṭā paṇḍito niccāya jīvitaṃ labhissā²³
ti ratvā attam āhāsi.

Atha Bārāṇasīyaṃ Brahma-datto-rajāṃ karente Bo-
ddhisatto samudde devatā hutvā nibhatti. Ath²⁴ oko kāko at-
tano bhariyaṃ kākū Adāya gocaraṃ pariyesaṃāno samuddatiraṃ

¹ K gihī. ² K mayham. ³ so BE; K gihikā pi. ⁴ so both K and BE (re-
fused of ekato). ⁵ so BE; K pūjā. ⁶ K nassitvā.

agamāsi. Tasmīn kāle manussā samuddatiro khirapāyāsamaceha-
mānasurādhiṃ nāgabhalikammaṃ kaivā pakkamissaṃ. Kāko ba-
likammaṭṭhānaṃ gantvā khirādini' disvā saddhūṃ kākīyā khira-
pāyāsamacehamasāddhiṃ paribhūṇitvā bahūṃ sarāṇi pīvi. Te
uttha pi surāmadamattā¹ „samuddakijjaṃ kīlissāma“ ti velante
nissiditvā nahāyitunā ārabhiṃsu. Ath' ekā ūmi āgantvā kākīyā
gahetvā samuddaṃ parivesi. Tam eko maccho maheṇā khādītva
ajjhoḥari. Kāko „bhariyā me matā“ ti rodī paridevi. Ath'
nāsa paridevanasaddaṃ sutvā bahu' kākā sannipatitvā „kim-
kāraṇā rodasī“ pucchissaṃ. „Sahāyikā vo velante nahāyamāṃ
ūmiyā haṭṭā“ ti te sabbe pi ekarāvāṇi ravantā rodhiṃsu. Atha
nasaṃ etad ahoṣi: „Imaṃ samuddādaṃ nāma ambhakaṃ kiṇ
pahoti, udakaṃ ussūcitvā samuddaṃ tucchāṃ katvā sahāyikāṃ
niharissāma“² 'ti te mukhaṃ pūretvā pūretvā udakaṃ bahi
chaddenti, loṇḍakena ca gale sāsamaṇe utṭhasi' utṭhāya thalaṃ
gantvā vissamanti. Te haṇṇe kilantoṇe mukheṇe sakkhanteṇe
akkhāṇe tatteṇe niddākilantā³ hutvā aḍḍamaṇṇāṃ āmantetvā
„ambho' mayāṃ samuddādaṃ gahetvā bahi pāṇeṃ, gahita-
gahitaṭṭhānaṃ puṇa udakena purati“⁴, samuddaṃ tucchāṃ kātunā
na sakkhissāma“⁵ 'ti vatvā imāṃ gāthāṃ āhamaṃ:

Api nū haṇṇā santā, mukhaṃ ca parisussati,
oramāṇa na pāreṃā⁶, purat' eva mahodadhīti. 142.

Tatte api nū haṇṇā santā ti api nū haṇṇā santā ti, api ambhakaṃ
haṇṇā kilantā, oramāṇa na pāreṃā⁷ 'ti mayāṃ uttaro balena mahāsamuddā-
daṃ āhāṇiṇeṇa osareṇa, tucchāṃ puṇa nāḥ kātunā na sakkāma, ayaṃ nū
purat' eva⁸ mahodadhīti.

Evāṇ ca puṇa vatvā sabbe pi te kākā „tassā kākīyā eva-
rūpaṃ nāma tuṇḍaṃ ahoṣi evarūpaṃ vattakkhnti“⁹ evarūpaṃ
chavisanṭhānaṃ evarūpe madhurasaddo, sā so imāṃ corasa-
muddaṃ nissāya natṭhasi¹⁰ ti bahūṃ vippalapimāṇā¹¹. Te evaṇi

¹ K. khirādini. ² so Bp. K. surāmadamattā. ³ K. bahu. ⁴ so Bp. K. āma-
kileṇā. ⁵ so Bp. K. ambho. ⁶ K. purat. ⁷ Bp. haṇṇe. ⁸ Bp. haṇṇā. ⁹ K.
pūretvā. ¹⁰ K. vaddhakkhnti. ¹¹ K. -laviddha.

vippalapaṃsine samudde¹ devatā bhīravārūpaṃ dassetvā palāpesi.
Evam tesam² sotthi³ ahoṣi.

Sotthā imas⁴ dhammadassanā⁵ āharitvā jātakaṃ samodhānesi:
„Tadā⁶ kākī ayaṃ puripadutiya⁷ ahoṣi, kāko mahālakatthera⁸ sasa-
kākā⁹ mahālakatthetā¹⁰, samudda¹¹seratā¹² pama aham eva¹³ 'ti. Kāka-
jātakaṃ.

7. Pappharattajātaka.

Na idam¹ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ ti. Idam² Sotthā Je-
tavana³ sīharanto ekam⁴ ukkaṇṇhitaśhikkhaṃ ārabhā⁵ kāttheri.
So hi bhagavatā „saccaṃ kira⁶ tvaṃ bhikkhu ukkaṇṇhito“ ti rutte
„saccaṃ“ ti vatvā „kama ukkaṇṇhāpito⁷ sūti“ sa paṇṇu „puripadutiya-
kāyā“ ti vatvā „samdharahatthama⁸sikā⁹ bhanto¹⁰ sā¹¹ sūti. na¹² sakkoma
tvaṃ vinā¹³ vasitum“ ti āha. Atha nam¹⁴ Sotthā „esā¹⁵ te bhikkhu anattā-
kārikā, pubbe¹⁶ pi tvaṃ etam¹⁷ aśāya¹⁸ sūle¹⁹ uttāsito, etam²⁰ ōva²¹ purileva:
māno²² hālaṃ²³ katra²⁴ niraya²⁵ nibbanta. Idāni²⁶ tadā²⁷ kama²⁸ pama²⁹ patthesi³⁰ti³¹
vatvā³² nūtam³³ āhosi:

Aitto¹ Bārāṇasīyaṃ² Brahmadaṭṭe³ rajjam⁴ kūranto
Bodhisatto⁵ ākasaṭṭha⁶devatā⁷ ahoṣi. Atha Bārāṇasīyaṃ⁸
kaṭṭikarattivārachapo⁹ sampatto¹⁰ hoti, nagaraṃ¹¹ devanagaraṃ¹² viya
alam¹³karimaṃ, sabbo¹⁴ jano¹⁵ chaṇakijānissito¹⁶ ahoṣi. Ekassa¹⁷ paṇā
duggatamanussassa¹⁸ ekam¹⁹ eva²⁰ ghaṇasāṭakayugam²¹ ahoṣi, so tam²²
suddhatam²³² dhovāpetvā²⁴ obbañjāpetvā²⁵ satavallikam²⁶ sahasavallikam²⁷
kūretvā²⁸ thapesi. Atha nam²⁹ bhariyā³⁰ evam³¹ āha: „icchām³² ahaṃ
sāmi³³ kusumbharattam³⁴ nivāsetvā³⁵ ekam³⁶ pārupitvā³⁷ tava³⁸ kaṇṭhe³⁹ lagga⁴⁰
kaṭṭikarattivārāṃ⁴¹ caritum“ ti. „Bhadde, kuto⁴² amhākaṃ⁴³ daliddā-
nam⁴⁴ kusumbham⁴⁵, suddhivattham⁴⁶ nivāsetvā⁴⁷ kiṇā⁴⁸hiti“. „Kusum-
bharattam⁴⁹ alabhamāṃ⁵⁰ chaṇakijam⁵¹ na⁵² kiṇissāma, tvaṃ⁵³ aññaṃ⁵⁴
iṭṭhīm⁵⁵ gahetvā⁵⁶ kiṇassā⁵⁷“ ti. „Bhadde, kiṃ⁵⁸ nam⁵⁹ piṇesi, kuto⁶⁰ amhā-
kaṃ⁶¹ kusumbham⁶²“ ti. „Sāmi, purisassa⁶³ icchāya⁶⁴ aati⁶⁵ kiṃ⁶⁶ nama⁶⁷ n'
atthi, nana⁶⁸ rañño⁶⁹ kusumbhavatthasmiṃ⁷⁰ bahum⁷¹ kusumbham⁷²“ ti.

¹ It samudde. ² It suttamā and suttatamā. ³ K. suddhatamā.

„Bhadde, tam ihāmaṃ rakkhaṇapariggahitapokkharasiddhiṃ,
balavā rakkhā, na sakkā upasamkamituṃ, mā te etam roccē,
yathāladḍheṃ¹ eva tussasū²“³ ti. „Sāmi rattibhāge andhakare
satī purissāna agamanuyattihānaṃ nāma n' atthitī⁴“. Iti so tāya
punappuna kathentiya kilesavasena vacanaṃ gahetvā „boro
bhadde, mā cintayitthā“⁵ ti taṃ samassāsetvā rattibhāge jivitaṃ
pariceajitvā nagarā nikkhamitvā raṇṇo kusumbhavatthiṃ gantvā
vatim madditvā antevatthiṃ pāvisi. Arakkhamanussā vati-
saddaṃ sutvā „coro“⁶ ti parivāretvā gahetvā paribhāsivā koṭṭe-
tvā⁷ bandhi. Pabbhātāya rattiya raṇṇo dassesun, rājā „gaccha-
tha, naṃ sūle uttāsethā“⁸ ti āha. Atha naṃ paccābāhaṃ
bandhitvā vajjabheriya vajjamāyāya nagarā nikkhamitvā sūle
uttāsesun. Balavavedanā vattanti, kākā siso nilyitvā kaṇ-
yaggaadisehi tuṇḍehi ukkhiṃ vijjhanti. So tathārāpam pi duk-
khaṃ amanasikaritvā tam eva itthiṃ anussaritvā „tāya nāmāpi⁹
ghaṇapuppharattanivatthāya kaṇthe āsattabāhuyugalāya and-
dhiṃ kattikarattivārato paribho“¹⁰ ti cintetvā imam gātham āha:

Na idaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ yaṃ maṃ tudati vāyaso
yaṃ sāmā puppharattena kattikaṃ nānubhoosati. 143.

Taṃha na idaṃ dukkhaṃ aduṃ dukkhaṃ yaṃ maṃ tudati
vāyaso ti yaṃ ca idaṃ sūle laggapaccayam kaṇṭhacetasakadukkhaṃ yaṃ ca
lohamayehi oṭṭa tuṇḍehi vāyaso tudati idaṃ andhaṃ pi mayham na dukkhaṃ,
aduṃ dukkhaṃ, etad yeva puna me dukkhaṃ ti attho, katarā: yaṃ sāmā
puppharattena kattikaṃ nānubhoosati yaṃ tā pīyaggaṃāma mama āharitvā
āha kusumbharattam uttāsetvā etad pārupeva etam ghaṇapuppharattena vatthā-
yugala andhānā maṃ kaṇthe gahetvā kattikarattivārato nānubhavessati imam
mayham dukkhaṃ, etad eva hi maṃ bādhehi.

So evaṃ mātagāmaṃ ārabbhā vipulapanto yeva kālaṃ
katvā nirayo nīlabbati.

Sattā maṃ dhammadassanā āharitvā jātakaṃ samodhānaṃ: „Tadā
jayamputikā dāni jayamputikā, taṃ kārāmaṃ paccakkhaṃ katvā thū-
ākāsatthadevaṃ¹¹ puna aham eva“¹² ti. Puppharattajātakaṃ.

¹ K koḍḍhetvā. ² K cūṇam: pe. ³ K paricīna. B² paricīna.

8. Sigāfajātaka.

Nāhuṃ punaṃ na ca punaṃ ti. Idhaṃ Satthā Jetavan-
viharanto kilesaniggahāṃ ārabhita kuthesi. Sāvaṇhiyaṃ kira pañca-
satamattā saḥāyakaṃ mahāvijhārāṃ satthāpittā Satthu dhammadassanaṃ
sutrā sāsane orāṇaṃ dātṛā pubbaṃpitta Jetavane antokaḥsanthāre viharanta.
Ahiṃ ekaḍḍasaṃsaṃ tosaṃ aḍḍharattasamaye kilesanissāḍa saṅkappo uppajji.
Te ukkaṇṭhitvā attanā jahiṃkilesaṃ puna gaphitvā vittaṃ uppādayhāsu.
Atha Satthā uddharattasamantare saḥsaṇṇānānapadaṇḍapākaṃ ukkhi-
pittā „katarāyaṃ uṇ khaṃ satiyaṃ Jetavane bhikkhū viharantaṃ” aḍḍhā-
sayaṃ alokento tesaṃ bhikkhūnaṃ abhiantare kūmarāgasaṅkappassa
uppannabhāraṃ aññasi. Satthā sa añña ekaputtikā līthi attano puttāsi
viya ekasakkhūko purāṇa cakkhūṃ viya attano sārako rakkhati.
pubbaṇḍāsiṇaṃ yasmiṇaṃ yasmiṇaṃ samaye tesaṃ kilesā uppajanti te tesaṃ
kilesaṃ itoparāṇaṃ raḍḍhitvāṃ adattā tesaṃsaṃ tesaṃsaṃ yeva samaye nigga-
hāti, ten’ aṇṇaṃ etad’ ahoṃ: „ayaṃ saḥkavattirañño antimagare yeva
vārāhaṃ uppannakūlo viya vattati, idhaṃ’ eva uṇsaṃ dhammadassanaṃ
kathetvā” te kilesaṃ niggaḥhittvā saḥattānaṃ dāsaṃbhi” sa savaḥigandha-
kajjito ukkhamittvā nandharasāraṇa „Ananda” ti āyasaṃsaṇṇaṃ dhamma-
bhaṇḍāgārikāṃ Anandattāraṇaṃ āmanesi. Thero „khaṃ bhante” ti
āgautvā vanditvā aññasi. „Ananda yattakaṃ bhikkhū antokaḥsanthāre
viharanti sabbe sa gandhakupāriveye saṇṇipātehiṃ”. Evam’ kiṃ’ aṇṇaṃ
ahoṃ: „as’ āhaṃ te yeva paṇḍasaṭṭā bhikkhū paṇḍosaṇṇāṃ Satthārā
so abhiantare kilesāṇaṃ uppannabhāraṃ āto” ti saṃviggamāṇaṃ dhamma-
dassanaṃ paṇḍolūṭṭhaṃ na sakkhissantiṃ”, tesaṃ „sabbe saṇṇipātehiṃ”
āha. Thero „ātha bhante” ti āvāpasaṇṇaṃ ādāya pariveṇaṃ parive-
ṇaṃ āhantvā sabbe bhikkhū gandhakupāriveye saṇṇipātehiṃ Buddhā-
saṇṇaṃ paṇḍōpehi. Satthā paṇḍōke āhantvā” aḍḍhā kāyaṃ paṇḍōkāya
vāṇapathariyaṃ patiṭṭhaṇṇāṃ Sineṇa viya paṇḍattabuddhāṇaṃ mādā
āvaṇṇarāyasaṃkāyaṃakā cabbapaṇḍabuddharāṇaṃyo vasaṇṇento. tāpi ra-
maṃyo pāṇipattā dattamattā kūṭāgarakpechinattā chijjittvā chijjittvā
guganataḥsaṃ vijjullāṃ viya saṃsaṇṇaṃsaṃ. Annavakarehiṃ kholhetvā
lālāsaṃyaggaṇaṇakūlo viya ahoṃ. Bhikkhūsaṇṇā pi Satthānaṃ
vanditvā garuḍitvāṃ paṇḍapattāpotevā vattakamūhalaṇṇaṃsaṃ parikkhipanta
viya paricāretvā vāsādi. Satthā brahmasaṇṇaṃ nicchārento bhikkhū

āmanasvā „me bhikkhave bhikkhunā nāma kāmavittakkam vyāpāda-
vittakkam vihiṇṇavittakkam ti me taya akusalavittakke vittakketaṃ
vaṭṭati, antequppannakileso hi parittako ti nūtam na vaṭṭati, kileso
nāma paṇḍamittasāhito, paṇḍamitto ca khuddako nāma n' utthi-
okāsam lābhivā viṇṇāsaṃ eva pāpeti, evaṃ evaṃ appamattaka-
pi kileso uppajjivā vaḍḍhituṃ lābhanto mahāvināsaṃ pāpeti, kileso
nāma esa halāhalavasiṭṭhāmo appāditaccharikappamūllo¹ āsirisapāṭi-
bhāgo asaniyaggaṇḍiso aliyitum na yatto, āsāḍhikāhho, appamappannak-
khaṇo yeva paṭisaṇḍhānabalena bhāvanabalena yathā mūhittum pi
hadayo aḷhatvā padaminiṭṭhā udahandūni viya virattati evaṃ pajāhi-
tabbo, porāṇakapanditāpi appamattakam pi kilessā gacchitvā yathā
puna abbhāntare n' uppajjati evaṃ niggaḥhiṃsū² 'ti vatrā uttama āhaci:

Attie Bārāṇasīyaṃ Brahmadaṭṭe rājāṃ karento Bo-
dhisatto sigālayonīyaṃ paṭisaṇḍhīm gahetvā araṇṇe nadittre
nivāsaṃ kappesi. Ath' eko jarahatthi Gaṇḍatire kālam akāsi.
Sigālo gocarapasuto taṃ sariraṃ diṇvā „mahā me gocaro up-
panno“ ti gantvā soṇḍe ḍasi, naṅgalisāya daṭṭhakālo viya ahoṣi.
So „n' atth' ettha khādītabbayuttakan“ ti ḍante ḍasi, atthimhi
daṭṭhakālo viya ahoṣi. Kappo ḍasi, snppakojīyaṃ daṭṭhakālo viya
ahoṣi. Uḍaro ḍasi, kuṇḍe daṭṭhakālo viya ahoṣi. Pāḍa ḍasi, uḍek-
khale daṭṭhakālo viya ahoṣi. Naṅgutthe ḍasi, musale daṭṭhakālo
viya ahoṣi. „Etthāpi n' atthi khādītabbayuttakan“ ti sabbattha
asaḍḍam alabhanto vaccaṃagge ḍasi, mudupūve daṭṭhakālo viya
ahoṣi. So „laddhaṃ dāṃ me imasmiṃ sarire mundaṃ khādi-
tabbayuttatthānaṃ“ ti tato paṭṭhāya khādanto antokucchiṃ
pavisitvā vakkahadvyādini khādinvā pipāsītakāle lohitam pīritvā
nipajjitakāle udaracch'attharinvā nipajjati. Ath' aso etad ahoṣi:
„idaṃ hatthisariraṃ mayhaṃ nivāsaṇḍhatāya gohasadisāṃ,
khādītukāmatāya sati pahūtamāsaṃ, kūḷaṃ dāṃ me aññattha
kamman“ ti so aññattha agantvā hatthikucchiyaṃ yeva māsaṃ
khādinvā vasati. Gacchante gacchante kāle uḍāghavātasam-
phassena³ c' eva suriyarasmisantāpene ca taṃ kuṇḍaparo

¹ W' uppāditaccharikappamūllo, S' uppāditaccharikappamūllo. ² K' -phassa.

sussitvā valīyo ganhi. Sigālaassa pavittahadvāraṃ pihitaṃ. Anto-
kucchi andhakāro ahoṣi. Sigālaassa lokantarikanivāso viya jāto.
Kupaṇe sussanta mahāsam pi assa. Lohitam pi pacchijji. So
nikkhamanadvāraṃ alābhanto bhuyappatto hutvā sandhāvanto
ito o' ito ca paharitvā nikkhamanadvāraṃ pariyesamāno vica-
rati. Evaṃ tasmīṃ nikkhaliyaṃ piṭṭhapīḍi viya autokucchiyaṃ
sijjamāne¹ katipāhaccayena mahāmegho pāvassi. Atha naṃ
kupapaṃ temitvā utthāya pakatisanthāsena aṭṭhāsi. Vacca-
maggo vivato hutvā tārakā viya paṭṭhāyi. Sigālo taṃ chiddam
diṣṣvā „Idaṃ me jīvitam laddham“ ti yāva hatthisisā paṭikka-
mitvā vegena pakkhanditvā vaccamaggaṃ sīseṇa paharitvā
nikkhāmi. Tassa sambhinnaasarirattā² sabbalaṃpāni vaccamaggo
alhyimisu. So ulakkhaṇḍhasadisaṇa nīlomena sarīreṇa ubbigga-
citto muhuttam dhāvitvā nivattitvā nisīṇo sarīraṃ olokerevā
„Idam dukkham mayham na aññena kataṃ, lobhaheto lobha-
kāraṇa³ lobham nissāya mayā etaṃ kataṃ, ito dāni paṭṭhāya
na lobhavasiko bhavissāmi, puna hatthisarīraṃ nāma na pavissis-
sāmi“ saṃvieggaḍḍhaya hutvā imam gātham āha:

Nāham punaṃ na ca punaṃ na cāpi apunappunam
hatthibondīm pavekkhāmi, tathā hi bhayatajjito ti. 144.

Tathā na cāpi apunappunam ti akāro nipāṇamatto. Ayam paṇi vassa
sakaleya pi gāthay' aṭṭho; ahaṃ hi ito puna tato ca puna ti vuttavāro puna
tato pi ca⁴ punappunam vīraṇasarīrasankhātāṃ hatthibondīm na parak-
kheṃti. bhikkhavaṃ; tathā hi bhayatajjito tathā ti ahaṃ imasmīṃ yeva
pavessāmi bhayatajjito, marasabbhayaṃ satthasāṃ saṃvegaṃ āpoṇṇi ti.

• Evaṃ ca puna vatvā tato ca palāyitvā puna taṃ vā aññaṃ
vā hatthisarīraṃ pi nivattitvā na olokesi, tato paṭṭhāya na
lobhavasiko ahoṣi.

Satthā imasā dhammadesanāya āharitvā „bhikkhave“ antoup-
pannakilesasā nāma vadāhitam odāraṃ tattha tatth⁵ vev niggaṇhiteṃ

¹ K sijjamāno. ² K sambhinna- corr. to sambhina- over the line and to sam-
bhina- under the line. B sambhina- and sambhina-. ³ so B_p. K pāṇāso-
⁴ so K. B ti vuttam tato puna tato pi ca ⁵ K na bhikkhave

vaṭṭaṭṭhi¹ eassā saccāni pakāsetvā jātakam samodhānesi. (Saccapari-
yosāne puṇṇasāṭṭhāpi te bhikkhū arabhatta patitṭhahimā, avasesāni keci
sotāpunnā keci pakasāgāminā keci anāgāminā ahesuṃ) „Tadā sigāle
aham eva ahoṣi“ ti. Sigāla-jātakam.

9. Ekapaṇṇajātaka.

Ekapaṇṇo ayaṃ rukkhō ti. Idam Saṭṭhā Vesālīyaṃ
upamaṣṣya mahārane kōṭāgāmasālāya viharanto vesālīkaṃ dutṭha-
līchechavikumaṇkaṃ ārabbhā kathesi. Tasmā hi kōle Vesālīnagarinā
gāvutagāruṇantare tīhi pakārehi parikkhittān tīn thānaṃ gopurattā-
lakayuttān² paramasobhaguppattān. Tattha nīceakālam rajjān kōretrā
vasantānaṃ yeva rājānaṃ satasahasāni sutasatāni satta eva rājāna
hoti, tattakā yeva uparājāno tattakā senāpatino tattakā bhayāgārīkā.
Tasmā rājakumārānaṃ antare ake dutṭha-līchechavikumāro nāma ahoṣi
kodhanaṃ raḍḍo pharusā dandena sandhānā nāsirise viya ulceṇā pajjalito.
Kodhanaṃ tassā parato dṛe tīhi vacanāni kathetam samuttho nāma u'
attiho, taṃ u' eva mātāpitāro na ātāro na mātāpitaṭṭhā sikkhapetvā
nāsakkhimaṃ³. Ath' ayaṃ mātāpitānaṃ viad ahoṣi „ayaṃ kumāro
atipharuso sāhasiko, thapetvā Sammasambuddham aṇḍo imāṃ virotuṃ
samuttho nāma u' attihā, Buddhaveneyyena bhavitabham⁴“ ti te natā
ādāya Saṭṭho satthikān gantvā vanditvā „Ihaṃ ayaṃ kumāro raḍḍo
pharusā kodhanaṃ pajjalati, imasā vādānā detthā“⁵ ti. Saṭṭhā taṃ
kumārān evaṃ: „kumāro imasā nāma satteṇa dandena pharusānā sā-
hasikena vīrethakajātikena na bhavitabham pharusāreṇa nāma vijāta-
mātuyāpi pitāro pi puttāso pi bhātubhogimānaṃ pi pajāpaliyāpi mātā-
bandhavānān appiyo hoti amanāpo, dasitum āgacchanto appo viya
upariyaṃ upāhācero viya khādītum āgacchanto yakkho viya eva ubbe-
jaṇṇiya⁶ kutvā dutiyakumārāre⁷ nīrayāsiṃ nibhattati, dutṭhe yeva eva
dhamme kodhanaṃ poggale maṇḍitapasaṇḍhito⁸ pi dūbbāḍḍo eva hoti.
punnacandasaesirīkam pi⁹ ssa mukham jālābhūhalapaḍḍumā viya malag-
gaḍḍitakaṇḍasāḍḍasamuppalaṃ vya vīrūpaṃ hoti. daddaikaṇḍo kodhanaṃ
nīcāya hi satthā sattham ādāya attatā eva attānaṃ pakārenti vīcān
khādanti rajjaya ubbhārenti papāḍaṃ potānti, evaṃ kodhavasena kālān
kutvā nīrayāsiṃ appajanti, vīrethakajātīyāpi¹⁰ dutṭhe yeva dhamme

¹ K. gopuraddhalaka. ² Ho na sakkā. ³ K. -siye. ⁴ so K; Ho duttāmetta-
siye. ⁵ K. -pasāḍḍikho.

garaham patvā kāyassa bhedaṃ nirayādiṃ upapajanti, pama munnasattam
 labhivā jātakāto paṭṭhāya rogabāhulā va honti', rakkhurogo anda-
 rogo ti ādiṃ ca rogesi ekato paṭṭhāya akasmā patanti, rogesi apari-
 mūtā va butvā niccadukkhitā va honti, taṃvā sabbamātesu metta-
 cittaṃ hitacittaṃ bhāṣitabham, evaṃpi hi puggalo nirayādibhayaṃ
 parimuccanti¹. So kamāro orādaṃ labhivā ekavāden' eva nihata-
 māno danto nibbhevaṃv mettacitto mudaditto abho, akkosanti pi
 paharanti pi nirattitvā na ulakesi, addhaṭṭadāḥo viya sappo alu-
 chinno viya kakkatako² elinnaṃvāso viya ca mahho abho. Tassa taṃ
 pavattitvā ātvā bhikkhū dhammasambhūyaṃ katham sammāṭṭhāpessāṃ:
 „āvuso ātṭha-Licchavikumarāṃ suṇissā pi ovaditvā n' eva mātāpitāro
 na ātṭimittādayo dusselino sakkhima. Sammasambuddho pama eko-
 vāden' eva dāmetvā nibbhevanam katvā mattavaravārānaṃ viya samu-
 ggaḥitāṃ elu³ kāraṃ akāsi, yāva sabbhāsaṃ idhaṃ tatthidamakena
 bhikkhave tatthidamāno sārīto, ekam yeva dāmaṃ dhāvāsi puratthimaṃ
 vā pucchimaṃ vā uttarāṃ vā dakkhiṇāṃ vā, nandamakena -pe-, go-
 damakena -pe- dakkhiṇāṃ vā, Tathāgataṃ bhikkhave orahavā Samma-
 sambuddheṃ purisaṃ dāmaṃ sārīto, attha dāṃ rūḥāvāsi, rūpi rūpaṃ
 passasi, ayam eva lādiṃ⁴ -pe-, so vuccati yoggācariyānaṃ⁵ anuttaro
 purisaṃ dāmasārīthi', na hi āvuso Sammasambuddheṃ dāmaṃ purisa-
 dāmasārīthi' nāma atthi'. Tatthā āgantvā „kāyaṃ su' ittha bhik-
 khave etarahi kathāya sammāsiṇā' ti pucchitvā „imāya nāma⁶ ti
 vutte „na bhikkhave idāṃ' ev' eva mayā ekavāden' eva dāmaṃ, pubbe
 p' aham imaṃ ekavāden' eva dāmaṃ' ti vutte ātṭam āharī-

Aṃsa Baraṇasāyaṃ Brahmadatte cajjam kareṃte
 Bodhisatto udiccabrāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto
 Takkaṣilāyaṃ tayo vede saḥasāppanā ca oggaṇhitvā kaṇci kālam
 gharāvāsāṃ vasitvā mātāpitumnaṃ accayena lāpabbajjati pabba-
 jitvā abhiṭṭhā ca sammāpattiyo ca⁷ nibbattitvā Himavante vāsāṃ
 kappeṣi. Tattha cirāṃ vasitvā loṇambilasovanatthāya jana-
 padam āgantvā Bārāṇasīṃ patvā rājanyāṃ vasitvā punadivase
 samvattito anpāruto tāpasākappasampanno bhikkhāya nagaraṃ

¹ K va honti, B va honti. ² K na parimuccanti, B parimuccanti. ³ so B, K
 kakkatako. ⁴ so K; B sammaggaḥitāṃ. ⁵ K kaḥi. ⁶ B yoggācariyā-
 K -ti. ⁷ K amāsa ca.

pavisitvā rājadvāram pāpuni. Rājā sīhapañjarena' olokento tam divā iriyāpathe pasiditvā „ayaṃ tāpaso santindriyo saṇṭamānaso yogamattadaso" padavāro padavāro sahaṣṣatthavīkaṃ thapento viya sīhaviṇṇabhītena āgacchati, sace saṇṭaḥhamma nāṃ' oko atthi imassa ten' abbhantarena bhavitabban" ti cintitvā ekaṃ amaccam olokesi. So „kiṃ karomi devā" ti āha. „Ētaṃ tāpasam ānehi". So „sādhū devā" ti Bodhisattam upasamkamitva vanditvā hatthato bhikkhābhājanam gahetvā „kiṃ mahāpuṇṇa" ti vutte „bhante rājā pakkosati" āha. Bodhisatto „na mayam rājakulūpagā, hemavatakā nāṃ' amhā" ti āha. Amacco gantvā tam attham raṇṇo ārocesi. Rājā „aṇṇo amhākaṃ kulūpako n' atthi, ānehi naṃ" ti āha. Amacco gantvā Bodhisattam vanditvā yācivā rājanīvesanam pavasesi. Rājā Bodhisattam vanditvā samussitasotacchatte kañcanapallashke nisidāpetvā attano paṭiyattam sānaggarasabhojanam bhojetvā „bhante kuhiṃ vasathā" ti pucchī. „Hemavatakā mayam mahārājā" ti. „Idāṃ kahaṃ gacchathā" ti. „Vassāratiānurūpam senāsanam upadhārema mahārājā" ti. „Tena hi bhante amhākaṃ āeva uyyāne vasathā" ti paṭiññam gahetvā ayyam pi bhūñjitvā Bodhisattam ādāya uyyānam gantvā paṇṇasālāṃ māpetvā ratthi-thānadivāṭhānāni¹ kāretvā pabbajitaparikkhāro dātvā uyyānapālāṃ paṭicchāpetvā nagaram pāvisi. Tato paṭṭhāya Bodhisatto uyyāne vasati. Rājāpi 'ssa divase divase dvatikkhattuṃ upaṭṭhānam gacchati. Tassa pana raṇṇo dutthakomāro nāma puttō ahesi cando pharaso, n' eva rājā dametum sakkhi na sesaññatakā. Amaccāpi brāhmanagahapatikāpi ekato hotvā „sāmi, mā evam kari, evam kātum na labbhā" ti kuñjhitvā kathentāpi katham gahāpetum na sakkhimāu. Rājā ciñesi: „thapetvā mama ayyam silavantaṃ tāpasam aṇṇo imam kumāram dametum samattho nāma n' atthi, so yeva naṃ damessati" so kumāram ādāya Bodhisattassa santikam gantvā „bhante ayaṃ kumāro cando

¹ K sīhapañjarena. ² Br -dasso. ³ Both K and Br -divatibā-

pharuso, mayan imam dametun na sakkoma, tumbha tam ekena upāyena sikkhāpethā¹ 'ti kumārān Bodhisattassa niyyādetvā pakkāmi. Bodhisatto kumārān gahetvā uyyāso vicaranto ekato ekena ekato ekenā 'ti dvīhi yeva pattehi ekam nimhapotakam diśvā kumārān āha: „kumāra etassa tāva rukkhassa potakassa paṇṇam khādītva rasam jānāhīti². So tassa ekam paṇṇam sanikhādītva rasam ātvā dīlīti sahā kheḍona bhūmīyaṃ uttīhubbhi³, „kim etam kumārā⁴ 'ti vutte „bhante idān⁵ ev⁶ esa rukkho halāhalavisāpamo, vadḍhanto pana bahū manussā māressatīti⁷ nimhapotakam uppāṭetvā hatthehi parimadditvā imam gātham āha:

Ekapaṇṇo ayaṃ rukkho na bhūmyā caturāṅgulo
phalena visakappena, mahāyān⁸ kim bhavissatīti. 145.

Tatha ekapaṇṇo ti ubhoṃ passon ekapaṇṇo, na bhūmyā caturāṅgulo ti bhūmito caturāṅgulamātram pi na vadḍhito, phalena ti palārena, visakappena ti halāhalavisaṇḍheṇa, evam khādīka⁹ pi samāso evaṇṇena tittakam paṇṇena samanūṇṇato ti attilo, mahāyānā kim bhavissatīti yadi paṇṇam vuddhippattā mahā bhavissati tadā kim nāma bhavissati, addhā manussā-māressatī¹⁰ bhavissatīti evam uppāṭetvā madditvā chaḍḍesi¹¹ ti āha.

Atha nānā Bodhisatto etad āvoca: „kumāra tvam imam nimhapotakam 'idān¹² eva evam tittako, mahallakakāle kuto imam nissāya vadḍhīti¹³ uppāṭetvā madditvā chaḍḍesi¹⁴, yathā tvam etasmim paṭipajji evam eva tvam¹⁵ ratthavāsino pi 'ayaṃ kumāro daharakāle yeva evam caṇḍo pharuso, mahallakakāle rajjān paṭvā kim nāma karissatī, kuto amhākam etam nissāya vadḍhīti¹⁶ tava kulasantakam rajjān¹⁷ adatvā nimhapotakam viya tam¹⁸ uppāṭetvā ratthā pabbajaniyakammaṇ¹⁹ karissanti, tasmā nimbarukkhapatibhāgatam hitva ito paṭṭhāya khantimettānuddayasampanno bhūhīti²⁰. So tato paṭṭhāya nihatamāno nibbisevano khantimettānuddayasampanno hutvā Bodhisattassa evāde thavā

¹ K uttīhubbhi, B uttīhubbhi. ² so B; K khuddakam. ³ K manussā-. ⁴ K ekapaṇṇena, B chaḍḍesi. ⁵ K chaḍḍesi, B chaḍḍeti. ⁶ so both K and B.

piṭu accayena rajjadh' patvā dānādāni puññakammāni katvā yathā-
kammāni agamāsi.

Saṭṭhā maṃ dhammadossanam āhuritrā „na bhikkhave idān' ev'
esa dutṭha-Licchavikumāro mayā dānito, pubbe pi ahaṃ etaṃ dānena
yerā" 'ti evaṃ jātakaṃ samodhānesi: Tadaṃ dutṭhakumāro ayam
Licchavikumāro ahoṃ, tējā Asando, evādadāyakatāpaso paṇa ahaṃ
evā" 'ti. Ekapaṇṇajātakaṃ.

10. Saṅjivrajātaka.

Asantam' yo paggusethāsi. Idam Saṭṭhā Vejjarano pi-
haranto Ajātasattusso raṭṭhe asāṭapaggaḥam ārabha kuthesi.
So hi Buddhānaṃ paṭisaṃsakabhūte dussile pāpadhānāni Deraḍatṭe
paṇiditrā taṃ asantaṃ asappurisaṃ paggayha „tassa sukkaṃ kare-
cāmiti" bahum' ihumam pariccejavā Gayhāsa viharāṃ karetvā taa'
eva raṇamāṃ galatrā pitarā dhammurājānaṃ sotāpannaṃ ariyasāva-
kaṃ ghāṭetrā attano sotāpattimaggassa apasāyanaṃ abhiditrā mahā-
rināsaṃ patte. So hi „Deraḍatṭe paṭhavipariyāha" 'ti eva „Kneri
na kha maṃ pi paṭhavi' giloyyā" 'ti bhūtasanto rajjasukhaṃ na la-
bhati, sayana assādan' na viṇṇati, tibbukāraṇābhūtaṃ¹ haṃhāpota
viya kampaṇāno vicarati. So paṭhaviṃ phoṭamānaṃ viya aviegālam
nikkhamantaṃ viya paṭhaviyā attānaṃ giliyamānaṃ viya āṇṭāya loha-
paṭhaviyā attānaṃ nippajjāpetvā ayaṃlehi koṭṭiyamānaṃ viya na
sammaṃpasaṃ. Ten' etassa² pahapakkhuttasova mahutim' pi kampa-
mānassa evatthānaṃ nāma na hoti. Sammasambuddhaṃ pavitakāna
khamāpetukāna paṭhaṃ pucchitukāna ahoṃ, attano aparādhamaḥanta-
tāya upasankasmitaṃ na sakkoti. Ath' assa Rājagahaṃgare³ katti-
karattitāre samputte deraṇagaraṃ viya ngare aluhikate mahāpale
amocaggaṇapariyutassa kaṇḍasāṇe aluhitassa Jirakaṃ⁴ 'Konārabhaṇaṃ'
vohāre cinnam' divā etad' abhaya. „Jirakaṃ" galatrā Sammasambuddham
paṇivāsaṃ, na kha paṇa sakkaṃ mayā ajukam' eva rattinaṃ: 'aham
samma Jiraka sayam' gantum' na sakkam'. Eṭi maṃ Saṭṭha santikaṃ
nehiti' pariyāyena paṇa rattimāpadaṃ raṇnetvā⁵ 'kaṃ' na kha aṇṇa

¹ K. -suppa. ² K. -tassova. ³ K. -ngare. ⁴ K. Jirakaṃ. ⁵ K. -bhaddam.

⁶ K. -sammāsa. ⁷ K. kha.

mayham sammamā vā brāhmaṇam vā payirupāseyyāma yam no payirupāsaṇṭassam¹ eittam paṇḍeyyā² 'ti rakkhāmi tam sutvā amaccā attano Saṭṭhārāmaṃ raṇṇam kathessanti, Jivako pi Sammasambuddhasa raṇṇam kathessanti, atha maṃ gahetvā Saṭṭhu vāntikam gacchissāmi³' so paṇḍalo padahi rattim vaṇṇesi:

„Lakkhaṇā⁴ vata hū doṇṇā rattī,
abhirūpā vata hū doṇṇā rattī,
dassaniyā⁵ vata hū doṇṇā rattī,
pāsādikā vata hū doṇṇā rattī,
raṇṇaniyā⁶ vata hū doṇṇā rattī,

kam na khv-ajja mayham⁷ sammamā vā brāhmaṇam vā payirupāseṭṭe eittam paṇḍeyyā⁸ 'ti. Ath' eko amacco Purāṇassa Kāṣapassa raṇṇam kathesi eko Makkhaligosaḍḍassa eko Ajitakesakambhassassa eko Kakudhin-kceṇḍayassassa eko Sāḍḍajaballāpūttassassa eko Nāṭhaputtaniganṇassassa⁹ 'ti. Rājā tesam katham sutvā tūṇhi āhesi. So hi Jivakassa¹⁰ eva mahā-amaccassa katham pucchissāsi. Jivako pi „raṇṇo maṃ ārabhha ka-thāṭṭe yera jānissāmi¹¹“ avāḍḍe tūṇhi āsihi. Atha naṃ rājā āha: „Itam pana sammā Jivako hiṃ tūṇhi¹²“. Tesam khano Jivako uṭṭhā-yāsaṇā yera Bhagavā ten¹³ añjalim paṇḍmetvā „eso deṇa araham Sammasambuddho amakkam ārabhāṇe vāraṇṇi soddhimi aḍḍhatejasshi bhikkhusatehi, taṃ ca pana Bhagavantam evam kalyāṇa kitti-saddo abhihaggato¹⁴“ ti nava arahādiguṇe vatvā jātiso paṭṭhāya pubbanimittā-dhūbedam Bhagavato āmubhāram pakāsetvā „tam Bhagavantam deṇo payirupāseṭṭe, dhammam upāte, paṇham pucchatū¹⁵“ ti āha. Rājā sampuṇṇamāmetvā loṭṭā „tena hi sammā Jivako hatthiyāsaṇā¹⁶ kappā-pahitī¹⁷“ yāsaṇi kappāpetvā mahantena rājānubhāveṇa Jivakamubavāṇam gahetvā gandhamaggaḍamālehi¹⁸ bhikkhusaṅghapativatāṃ Tathāgutam divā sutavimamāhe mahāṇṇamā vya nīcālam bhikkhusaṅgham ito¹⁹ ito ca anuvāloketvā „avarūpā nāma me pariaṇṇaṃ na dīṭṭhapabbhā²⁰“ ti triyāpathe yera paṇḍitvā saṅghassa añjalim paggaṇhavaṇā tūṭim kaivā Bhagavantam samutvā ekasamāsaṇ²¹ aṇṇo sāmānāphalapaṇham paricā. Ath' aṇṇo Bhagavā dvīhi bhāsavārekkā patimādetvā Sāmaṇṇa-phlasuttantam kathesi. So sutapariyāsaṇe attanāṇo Bhagavantam khamāpetvā uṭṭhāyāsaṇā padakkhiṇam kaivā pakkāmi. Saṭṭhā aṇṇa-pakkantassa raṇṇo bhikkhū āmantetvā „khat' āyam bhikkhave rājā,

¹ so 22, k - paṇṇam. ² k - aṇṇā. ³ k - mayham. ⁴ k - māṇṇi.

vaṇo' āyaso bhikkhavo rājā ācariyākāraṇā pūtarā dhammikaṇa dhamma-
rājānaṃ jīvitaṃ na vopasevatha imasmiṃ yeva āsano virajaso vitamalo
dhammacakkhuṃ uppajjesatha. Devadattaṃ pana cissāya asantāṃ
paggahaṃ katvā sotāpattiṃhā parihīso" ti āha. Pasaḍḍiṃso bhikkhū
dhammasabbhāyaṃ kathaso samuttāpesuṃ: „Āvuso Ajātasatto kira asan-
to" paggaheṃ katvā dāsaṃ pāpakammaṃ Devadattaṃ nissāya pita-
ghātakammaṃsa kutatā sotāpattiṃhā parihīso Devadattaṃ nāsito rājā"
ti. Sattā āgantuṃ „Āyaso na 'tiha bhikkhavo etarahi kathāya sam-
siṃso" ti pucchitvā „amāya-nāma" ti vutte „na bhikkhavo Ajātasatto
idāṃ eva asantāṃ" paggaheṃ katvā mahāvīrasaṃ patto, pubbe p' eva
asantapaggahes" eva attānaṃ nāseṇti" katvā attānaṃ āharī:

Attie Bārāṇasīyaṃ Brahmadatte rajjaṃ karento
Bodhisatto mahāvibhavo brāhmaṇakule nibbattitvā vayo-
patto Takkaṣilaṃ gantvā sabbaṣippāni uggaḥhitvā Bārāṇasīyaṃ
disāpānakkho ācariyo hutvā pañcamāpavakasatāni sippāni vāceti.
Tesu māpavesu Sāḍḍivo nāma māpavo attīhi. Bodhisatto tassa
matakoṭṭhāpanamantaṃ adāsi. So uttāpanamantaṃ eva gahe-
tvā paṭṭhāhanamantaṃ pana agahetvā¹ ekadivasaṃ māpavehi sad-
dhiṃ dāruattāya araññaṃ gantvā ekam matavyagghaṃ dāya
māpave āha: „bho imaṃ matavyagghaṃ uttāpessāmiti". Mā-
pavā „na sakkhissasāsi" āhamaṃ. „Passantānaṃ heva vo uttā-
pessāmiti". „Sace māpava" sakkosi uttāpessāmiti" evaṃ ca paṇa-
vatvā te māpavā rukkhāni abhirūhīsu. Sāḍḍivo mantaṃ pari-
vattetvā matavyagghaṃ sakkharāya palari. Vyaggho uttāya
vegeṇāgantvā Sāḍḍivaṃ galanāliyaṃ dassetvā jīvitaḥkhayaṃ pāpe-
tvā tatth' eva pati. Sāḍḍivo pi tatth' eva pati. Ubho pi ekat-
thāso yeva matā nipajjhīsu. Māpavā dāruṃ² adāya gantvā
taṃ pavattim ācariyassa ārocesuṃ³. Ācariyo māpave āmantetvā
„tātā asantapaggahakāraṇā nāma ayuttatthāso sakkārasammānaṃ
karento evatūpaṃ dukkhaṃ paṭṭibhatī" yevā" ti vatvā imam
gātham āha:

¹ so Bp; K asanta. ² so Bp; K gahetvā. ³ K -va. ⁴ K dāya, Bp dāruṃ.

⁵ K ārocesī. ⁶ K -labbhatī.

Asantam yo paggaṇhāti asantaṃ c' āpasevati
tam eva ghāsam kurute vyaggho Sañjiviko yathā ti. 146.

Tathā asantaṃ ti sūti dhammitthi samantagataṃ dhammāṇaṃ pāpabhāṇaṃ,
yo paggaṇhāti yaṃ bhāṇyāsiṃsā yo koci evarūpaṃ āpasevati pabbajjitaṃ va
civartasampadānena gabbhatamā tā uparajjasevāpavittihindāsampadānena pagga-
hāti sakārasamānānāṃ karoti sūti, asantaṃ c' āpasevati¹ yo ca evarūpaṃ
asantaṃ dhammāṇaṃ upasevati bhajati paṭipattiṃ, tam eva ghāsam kurute ti
tam eva asantaṃ sampaggaṇhantaṃ yo dhammā pāpavaggaṇa ghāsatī samāhātā vā-
nam pepetī, tathā vyaggho Sañjiviko yathā ti yathā Sañjivena mānasaṃ
mantam parivattetaṃ matavyaggho Sañjiviko² jivitasampadānena sampaggaṇhitaṃ attānaṃ
jivitaḍḍiyakam³ Sañjivam eva jivitaṃ varopetvā tathā⁴ eva pāṇaṃ evam aññe pi
yo samantasampaggaṇhantaṃ karoti so dhammā tam asantaṃ sampaggaṇhantaṃ eva vāṇasā, eva
asantaṃ sampaggaṇhantaṃ dhammāṇaṃ pāpavandhi.

Bodhiatto imāya gāthāya māpavasaṃ dhammāṇaṃ desetvā
dānādīni puññaṇi katvā yathakammam gato.

Sattāhi pi imam dhammadesanaṃ āharitvā jātakam samudhānesi:
„Tadā matavyagghupattihāko mānaso Ajātasattu aho; dāṇāniokkha
ācariyo puṇa aho eva“ ti. Sañjivajātakam. Kakaṇṭakavagga-
paṇṇasāsaṃ, Ekaṇipātavaggaṇā vāṇasā.

¹ sa Br; K. vāpa. ² K. jiviko. ³ K. jivitaḍḍiyakam.

Jātakas - Buddhist Lit.
Buddhist Lit - Jātakas.

S. Paul
2/2/27

N.C.

Central Archaeological Library,
NEW DELHI. 9297

Call No. BS45/DIV/C.N.

Author— Cowell, E.B.

Title— *The Divyavandana?*
A

Borrower No.	Date of Issue	Date of Return
K. M. Sivaraman	23.2.83	23.2.83

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and moving.